ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
1
VENDREDI
1er MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԿԱԶ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.910 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.910

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԵՏ

Հարցազրոյց

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Վեհափառ Հայրապետ, թոյլ տուէք մեր հիացումը յայտնել, վերջերս Ձեր հրատարակած «Էջմիածնի Գանձեր» եւ «Արարատ» ալպոմներու համար, որոնք պատմական նշանակութիւն ունին մեր ազգին համար: Ի՞նչ էր որ մղեց Ձեզ հրատարակելու զանոնք:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - «Էջմիածնի Գանձեր» ալպոմի հրատարակումով անհրաժեշտութիւն նկատեցինք մեր ժողովուրդին եւ այլազգիներուն ներկայացնել հայ եկեղեցական արուեստի նմոյշներ, որոնք կը գտնուին Մայր Աթոռի թանգարաններուն մէջ: Այսօր Ս. Էջմիածնի շրջափակի մէջ ունինք չորս թանգարաններ, ուր ցուցադրուած են աւելի քան երկու հազար հայ եկեղեցական արուեստի նմոյշներ: Առաջինը՝ Մայր Տաճարի ներքին թանգարան է, երկրորդը՝ Հին Վեհարանը, երրորդը՝ Նոր Վեհարանը եւ չորրորդը՝ «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Գանձատունը: Ցուզիչ է հաստատել թէ Մայր Աթոռիս թանգարանային արժէքը ներկայացնող վերոյիշեալ արուեստի գործերու կարեւոր մէկ մասը, յատկապէս սուրբ մասունքներ եւ եկեղեցական սպասներ, 1915 - 1916 ցեղասպանութեան տարիներուն Արեւմտահայաստանէն փրկուած եւ Խորհրդային Հայաստան ապաստան գտած գաղթականները բերած են իրենց հետ:

«Էջմիածնի Գանձեր» ալպոմի մէջ տեղ գտած են միայն արուեստի 460 գործեր: Ապագային արժէ երկրորդ հատոր մը եւս հրատարակել այլ նմոյշներով, որոնք կը գտնուին մեր թանգարաններուն մէջ:

Իսկ «Արարատ» ալպոմը Մեր սրտին խօսող հրատարակութիւն մըն է, որ երկար տարիներու Մեր երազն էր: Այս «Արարատ»ը ալպոմ չէ, այլ երազանք ու իրականութիւն, թախիծ ու պատգամ, յոյս ու տառապութիւն: Կը ցաւինք չատ որ Ցովհաննէս Շիրազ իր աչքերը փակեց առանց զայն տեսնելու: Քանի մը օր եւս ևթէ սպասէր...

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ձերդ Վեհափառութեան ժամանակաշրջանին Էջմիածինը հսկայ ոստում մը ունեցաւ շինարարական մարզի մէջ: Ի՞նչպէս կը մտտակարարուին անոնց ծախքերը:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - Մեզի համար անփոխարինելի մխիթարութիւն է, որ Մեր Գահակալութեան 30 տարիներու ընթացքին, եկեղեցաշինական նշանակալի գործունէութիւն կարողացանք ծաւալել, վերանորոգելով եւ վերակառուցելով տասնեակ պատմական վանքեր ու եկեղեցիներ, բոլորը նշանաւոր կոթողներ հայ դասական ճարտարապետութեան եւ հռչակուած ուխտատեղիներ: Շինարարական այս ծաւալուն ըրագործումները հնարաւոր դարձան շնորհիւ մեր հաստատուած ժողովուրդի եւ ազնիւ նուիրատուներու նուիրական զոհաբերումներուն, շնորհիւ մեր հայրենի Պետութեան բարեացակամ եւ յոյժ հոգատար վերաբերումի եւ շնորհիւ հայրենի մասնագէտներու եւ վարպետներու կազմակերպեալ եռանդալի բարձրարակ աշխատանքին:

Մեր շինարարական եւ բարեկարգման աշխատանքները կը չարունակուին նոյն թափով եւ նոյն նպատաւոր պայմաններու մէջ:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ի՞նչ վիճակի մէջ են Ս. Էջմիածնի եւ հայրենի կառավարութեան փոխ - յարաբերութիւնները: Մտահոգիչ նոր պարագաներ կա՞ն:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - Կը հասկնանք Ձեր այս հարցումին լմտատր եւ Ձեր մտահոգութիւնը:

Մատամբ տեղեակ ենք, թէ Սփիւռքի մէջ հրատարակուող որոշ հայ թերթեր, յօդուածներ հրատարակեր են, տարածելով տեղեկութիւններ ու մեկնաբանութիւններ Խորհ. Հայաստանի վերաբերեալ, որոնք չատ հեռու են իրականութենէն, այդ թուում տեղեկութիւններ նաեւ մեր կրօնական կեանքի մասին:

Ճշմարիտ է, որ անցեալ տարի Հոկտեմբեր ամսուն, խորհրդային կեդրոնական մամուլի մէջ ակնարկուած էր, թէ Հայաստանի մէջ թուլացած է մատերիալիստական գաղափարախօսութեան քարոզչութիւնը, սակայն այդ բնաւ չէ անհանդստացուցած մեր Եկեղեցին ու մեր հաստատակեացները: Ինչպէս քալ յայտնի է: Հայաստանի սահմանադրական օրէնքով թոյլատրուած են թէ կրօնական եւ թէ ոչ կրօնական գաղափարախօսութեանց քարոզչութիւնները: Եթէ մատերիալիստական քարոզչութեան ինչ որ թուլացում նկատուած է, բնականաբար այդ չի վերաբերիր մեր Եկեղեցիին եւ հայրենի կրօնական կեանքին:

Մեզի համար կականը, կարեւորը այն է, որ մեր օրերուն Հայաստանի տարածքի վրայ ապահովուած է կրօնական քարոզչութեան ազատութիւնը թէ օրէնքով եւ թէ գործնապէս: Այդ օրինական կարգը կը պահպանուի այսօր ալ անխախտ կերպով:

Հայաստանի բոլոր գործող վանքերուն եւ եկեղեցիներուն մէջ ամէն օր առաւօտ - երեկոյ ժամերգութիւններ տեղի կ'ունենան, ամէն կիրակի ու տօնական օրերուն անխափան կը կատարուին սուրբ պատարագի արարողութիւններ, բազմաձայն երգչախումբերու մասնակցութեամբ եւ կ'արտասանուին կրօնաշունչ քարոզներ հոծ թիւով հաւատացեալներու ներկայութեամբ: Ամէն կիրակի մեր բոլոր վանքերն ու եկեղեցիները լեփլեցուն կ'ըլլան աղօթող ժողովուրդով: Տեղի կ'ունենան տարեկան տասնեակ հազար մկրտութիւններ, կրօնական պսակներ ու եկեղեցական թաղման արարողութիւններ: Ամէն սուրբ Ծննդեան, Ս. Զատկի եւ այլ կարեւոր առիթներով Երեւանի ռադիոկայանը կը ձայնասփռէ կրօնական երաժշտութիւն եւ հոգեւոր քարոզ: Տասնեակ տարիներէ ի վեր գոյութիւն ունեցող այս գոյավիճակը կը չարունակուի նաեւ այսօր առանց որեւէ չեզման կամ սահմանափակման:

Աւելին, այս Ցունուարին պետական պատկան մարմիններու բարեացակամ վերաբերումով Արարատեան թեմը արտօնութիւն ստացաւ Երեւանի Ս. Ցովհաննէս եկեղեցին հիմնովին վերանորոգելու եւ վերածելու այն գմբէթաւոր եկեղեցիի: Արտօնութիւններ ստացուած են նաեւ չարք մը եկեղեցիներու կողքին կառուցելու յատուկ չէնքեր իբրեւ հովանոցներ: Իսկ Երեւանի Ս. Սարգիս եկեղեցիին կից կառուցուող Առաջնորդարանի երկյարկանի մեծ չէնքը չուտով կը հասնի իր աւարտին:

Մեր մայր երկրին մէջ չնորհիւ հաստատուած ու յարգուած օրինական կարգի, Հայաստանեայց Եկեղեցին, իր գլուխ ունենալով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, կը չարունակէ իր հոգեւոր առաքելութիւնը, նոյն բնականոն պայմաններու մէջ, նոյն ոգեշնչումով, նոյն չինարար արդիւնաւէտութեամբ: Եւ այսպէս ալ պիտի չարունակուի Աստուծոյ օգնականութեամբ:

Շատ ցաւալի է սակայն որ կը գտնուին հայ խմբագիրներ, որոնք առանց տեղւոյն վրայ սրտցաւ աստուգում կատարելու, զոհ կ'երթան հիւանդագին մզումներու:

ՀԱՐՑՈՒՄ. - Ի՞նչ մաղթանքներ ունիք սփիւռքահայութեան:

ՊԱՏԱՍԽԱՆ. - Ինչպէս այլ նման առիթներով, այսօր ալ Սփիւռքի տարածքի վրայ ապրող մեր Եկեղեցիին ու մեր ազգի զաւակներուն բոլորին անխափ կը յղենք Մեր հայրական սիրոյ ողջոյնը եւ օրհնութիւնը, աղօթելով որ անոնք մնան հաւատարիմ մեր առաքելական Մայր Եկեղեցիին, մեր նուիրական աւանդութիւններուն ու մեր մայրենի լեզուին եւ իրենց հոգիներու հայեացքը միշտ սեւեռած պահեն դէպի վերածնած մեր մայր երկիրը՝ Խորհրդային Հայաստան, վերազոյն գրաւականը մեր ազգային գոյատեւման եւ ապագայ երազանքներու կենսագործման: Այս ճշմարտութիւնը Մենք յատկապէս կ'ընդգծենք այսօր հոգեկան խորունկ սարսուռով ու պայծառ լաւատեսութեամբ: Հոգեկան սարսուռով, որովհետեւ այս տարի Ապրիլի 24-ին Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ համայն Հայութիւնը Հայաստան եւ ի Սիրուս աչխարհի, համազգային միասնութեամբ պիտի ոգեկոչեն եօթանասունհինգերորդ տարելիցը 1915-ի ցեղասպանութեան սեւ օրերուն նահատակուած մեր երկու միլիոն զաւակներուն: Բայց նաեւ լաւատեսութեամբ, որովհետեւ այս տարի Մայիսին մեր Եկեղեցին եւ համայն մեր ժողովուրդը պիտի տօնախմբեն հայրենական մեծ պատերազմի յաղթական աւարտի քառասնամեակը, յաղթանակ, որով ապահովեցաւ գոյատեւումը եւ անխախտ վերելքն ու ծաղկումը մեր մայր հայրենիքի ու հայրենասնակ ժողովուրդի:

Մեր ամենաանչէջ աղօթքն է որ մեր օրհնեալ վերածնած մայր երկիրը այլեւս երբեք ու երբեք չտեսնէ նոր պատերազմներու մահաբեր ուրուականը եւ Աբրահամի նման անսասան ու հպարտ, խաղաղ ու ինքնավստահ չարունակէ իր նոր կեանքը՝ լոյս եւ լոյս եւ սէր բաչխելով իր բոլոր մերձաւոր ու հեռաւոր զաւակներուն:

Յաղթութիւն ընդ ձեզ. ամէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

ԱՇՈՏ ԱԻԴԱԼԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Գրական Թերթ»ի Փետրուար 15-ի թիւէն կ'իմանանք թէ Երեւանի մէջ իր մահկանացուն կնքած է երիտասարդ բանաստեղծ Աշոտ Աւդալեան, 37 տարեկանին: Ծնած էր Ախուրեանի շրջանի Զաջուռ գիւղը, որուն միջնակարգ վարժարանը աւարտելէ ետք մտած է Երեւանի բազմարուեստից հիմնարկի Լենինականի մասնաճիւղը եւ ստացած ճարտարապետի վկայականը: Պաչտօնավարած է Լենինականի յղկող հաստոցներու գործատունը, ապա Զաջուռ գիւղի Մինաս Աւետիսեան տունթանդարանը: 1978-ին փոխադրուած է Երեւան եւ պաչտօնավարած յուչարձաններու պահպանման պետական կոմիտէի եւ «Պիոներ կանչ» թերթի խմբագրութեան մէջ: 1983-էն ի վեր չէր աչխատեր, ծանր հիւանդութեան պատճառաւ: Գրողներու Միութեան Վարչութիւնը այս առթիւ ստորագրած տխրունիի մէջ հետեւեալ տողերով կը գնահատէ ողբացեալին գործերը. «Հասուն էին Աշոտ Աւդալեանի բանաստեղծութիւնները, իրենց դասական կատարելութեան ձգտումներուն մէջ՝ նորութեան եւ թարմ խօսքի հետամուտ: Հանրապետութեան գրական մամուլում տպագրուած նրա բանաստեղծութիւնները, «Նաւաստարդ» եւ «Արծաթէ օր» ժողովածուները լոկ խոստումներ չէին, այլ ընդգծուղ անհատականութեան հասունացող տաղանդի արտայայտութիւններ»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԼԻ

ԳԼԽԱՒՈՐ ԲԱՅԱԿԱՆ՝ ՀԱՅ ԴԱՏԸ

Որքան «Վան» գործողութեան դատավարութիւնը քաղաքական դատի մը վերածուած էր անցեալ Ցունուարին, Փարիզի Արդարութեան պալատին ոճրային ատեանին առջեւ, այս անգամ, լրագրողներն ալ կը նկատեն թէ հայ դատի մասին չի խօսուիր եւ Թուրքերը, կը նկատէ օրինակ «Լիպերասիոն»ի աչխատակիցը, ապարդիւ գտած են: 1915-ի մասին աւելի Թուրքերն են, որ կ'արտայայտուին, ինչպէս գրած էինք երէկ, կրկնելու համար նոյն յանկերգը: Պաչտպան փաստաբանը՝ Վերժէս հրաժարած էր իր վկաներէն, բացի՝ Ֆրանչեսքի եւ Տրֆէօ, բայց նախագահ Սօռէլ վերջնապէս յայտարարեց թէ անոնց վկայութիւնները չեն կրնար տեւականեր հայթայթել, ճշդելու համար կարպիճեանի յանցապարտութիւնը, ուրեմն անոնց ունկնդրութիւնը աւելորդ է:

Առջի օրուան նիստին, թուրք վկաներու ունկնդրութենէն ետք, Ցորեքչաբթի օր, մէկուկէս ժամ ցուցադրուած է վիտէոֆասէթ մը, զոր պատրաստած է Ցովհ. Սէմէրճի, եւ որու տունն ալ գտնուած է: Մանրամասնօրէն իրարու քով բերած է ինչ որ հեռատեսիլը սփռած է, ոճրափորձի անմիջական հետեւանքները, վիրաւոր, մեռեալ, այրինքն տեսարաններ ոչնոք հանդուրժելի չեն, եւլն., եւլն.: Նկատի կ'առնուի նաեւ այն ընտրութիւնը, զոր պատրաստողը կատարած է եւ որ, օրինակ՝ «Ֆիկարօ»ի աչխատակցին համար, լուսարանութիւններ կուտայ ամբաստանեալներու վարած ռազմավարութեան եւ հետապնդած նպատակներուն մասին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ - ԻՍՐԱՅԷԼ յարաբերութիւնները վայլուն չեն, Իսրայէլի Պաչտպանութեան նախարարին յայտարարութիւններէն ետք, Հարաւ - Լիբանանի Ֆրանսացի զինուորներուն հասցէին: Ռապին, պարզապէս, «վտիտ արագոյն սըրիկայ» (երրայերէն, բառացի՝ սատկած կենդանի ըսած է) որակած է կապոյտ սաղաւարտաւորները: Հրեաներուն տեսակէտն այն է, որ Ֆրանսացիները կը խանգարեն, այսինքն չեն ձգեր որ Իսրայէլեան բանակը յաջող կերպով դլուխ հանէ մաքրութեան իր գործողութիւնները: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Ռոլան Տիւմա նախարարութիւն հրաւիրած է Իսրայէլի դեսպանը որպէսզի բացատրութիւններ տայ: Ան պարզապէս՝ «ծաւալի միջադէպեր» որակած է, ինչ որ Ֆրանսայի նախարարին բառերով՝ կոչտ - կոպիտ, անվայել եւ անարդար արտայայտութիւններ են:

Գիները մէյնչ 0,5% յաւելում կրեցին Ֆրանսայի մէջ, Ցունուարին, ինչ որ չատ լաւ նիւ մըն է եւ լաւագոյնը՝ Եւրոպայի միւս երկիրներու բաղդատութեամբ:

ՏՈՂԱՐԸ «ծուղակը» ինկաւ Ցորեքչաբթի օր եւ մէկ օրուան մէջ 40 սանթիմ կոր-

(Շար. Դ. Էջ)

ՔՆՆԱԴԱՏԻՆ ԱԱՐՍԱՓԱԶԴՈՒ ԴԷՄՔԸ

Ակռէ քանի մը ամիս առաջ խօսած էինք «Ճշմարտութեան» մասին: Այսօր պիտի ճօճինք այդ ճշմարտութիւնը փնտռող, գտնող եւ զայն երեսան հանող մարդուն, այսինքն քննադատին մասին, եւ թէ ան ի՛նչ վերաբերումի կ'արժանանայ անոնց մօտ, որոնք խոյս կուտան ճշմարտութենէն:

Ճշմարտութիւնը, ըսած էինք՝ գեղեցիկ է, մանաւանդ, ինչպէս որ կ'ըսեն՝ իր մերկութեանը մէջ: Սակայն, հակառակ այդ իրողութեան, ան առելի է չատ չատերու մօտ: Հետեւաբար, մանաւանդ առելի է քննադատութիւնը, որ երեսան կը հանէ ճշմարտութիւնը:

Ուրեմն, ըստ այմմ, մարդիկ միջոցներ ձեռք կ'առնեն անոնց դէմ, որոնք զիրենք կը քննադատեն, իրենց թերիներն ու սխալները երեսան կը հանեն: Եւ ի մեծ դժբախտութիւն սիփիւռքահայութեան, այդ միջոցները բաւական ազդեցիկ են, մարդիկ կրնան իրենց սխալներն ու թերիները պարտկել սպառնալիքներով: Պէտք է ըսել որ ամէն ոք ալ Պարոնեան չէ, որ իր ձեռագիրները նպարավաճառին ծախելու վնով ապրելու համար իր քննադատութեան սուր ծայրը ուղղէ գործի վրայ դնող մարդոց, զանոնք լուսարձակի տակ առնէ: Ամէն ոք Արփիարեան չէ, որ մահուան ընդառաջ երթալով, արիւնթիւնը ունենայ իր գրիչով հարուածելու: Մանաւանդ գրիչով, որովհետեւ, գրիչը ամենահզօր զէնքն է, որ սարսափ կ'ազդէ մարդոց:

Եւ հետեւաբար, վա՛յ եկեր է անոր, անոր, որ կը համարձակի իր գրիչը չարժելու՝ քօղազերծելու համար թերիներն ու սխալները: Եւ որպէսզի թերացողներն ու սխալներ գործողները իրենք զիրենք պաշտպանեն այդ ամենազօր բրիչին հարուածներէն, ոչ թէ կը ջանան իրենց սխալները ուղղել, այլ ընդհակառակն, կը ջանան քննադատին ձեռքէն խլել այդ ահարկու զէնքը եւ զայն կոտրել: Եւ ինչպէս որ ըսինք, սիփիւռքահայ մեր պայմաններուն մէջ առիկա այնքան ալ դժուար բան մը չէ:

Օրինակի համար, մեզի յաճախ դիտողութիւն եղած է, որ մեր գաղութով այնքան չենք զբաղիր, որքան այլ գաղութներու տրամադրողը կը հանդիսանանք մեր թերթին սիւնակներէն: Գաղութի մը կեանքը միշտ չէ որ փայլուն երես ունի, ան ունի նաեւ մութ երեսներ, զորս լուսաւորելու պարտականութիւնը, մանաւանդ պարտաւորութիւնը ունի մամուլը:

Սակայն, երբ ոեւէ մէկը համարձակի իր քննադատութեան լուսարձակը ուղղել այդ մութ երեսներուն վրայ, անմիջապէս բողոքի եւ ընդվզումի ալիք մը կը բարձրացնէ իր դէմ: Մարդիկ եւ մարմիններ՝ ի յայտ կուգայ որ միայն ծափահարութիւն կ'ուզեն. գաղութին կեանքով զբաղիլը միայն գովասանք չռայլելու մէջ կը տեսնեն:

Ծօսելով մեր մասին, մեր թերթը երբեք չէ զլացած իր չանգալից ծափողջոյնները, ամէն անգամ որ գաղութին մէջ գնահատելի երեւոյթ մը կը պարզուի: Սակայն ոչ ոք կ'ընդունի թէ գաղութին մէջ փառաբանանքի արժանի գործերը որպէսզի բազմապատկուին, պէ՛տք է, անհրաժեշտ է նաեւ, որ քննադատուին անոր կեանքին ծուռ կողմերը, պատասխանատուներուն գործած սխալներն ու թերի կողմերը:

Բայց ո՛չ, ոեւէ մէկը իրաւունք չունի քննադատելու որեւէ մարմին կամ պատասխանատու դէմք: Քննադատելու իրաւունքին այս զլացման համար առաջ կը քշուի այն պատճառաբանութիւնը, թէ այդ մարմիններուն մէջ տեղ գրաւողները նիւթական վարձատրութիւն չեն ստանար, որ իրաւունք ունենայ ոեւէ մէկը զանոնք քննադատելու: Սակայն այդ մարմիններուն մէջ մտնելու համար մարդիկ ինչո՛ւ չեն բներ. կը պատակառո՞ւն այդ աթոռներուն վրայ նստելու համար, այդ աթոռները որքան որ ալ համեստ մարմնի մը մէջ գտնուին:

Հայրենաթողներուն ընթացքը եթէ ոեւէ մէկը պախարակէ, անոնք կաղապարեալ պատասխան մը ունին. «Եթէ այդքան լաւ է Հայաստանը, գացէք դուք հոն ապրեցէք. մենք կշտացած ենք»: Նոյնպէս ալ, երբ խենթին մէկը համարձակութիւնը ունենայ երեւոյթ մը քննադատելու, պատասխանը անմիջապէս պատրաստ է. «Փոխանակ քննադատելու, դուն եկուր աշխատէ»: Սակայն, կան նաեւ անձեր, որոնք սա կամ նա մարմին մէջ տեղ կը դրաւեն, եւ այդ մարմինները, սիրող անհոգութեան հետեւանքով անդամալուծուած կը տեսնեն անոնք, այստեղ ալ իրաւունք չունին քննադատելու, այս անգամ՝ քանի որ իրենք ալ մաս կը կազմեն այդ մարմիններուն:

Կան նաեւ այսպիսի պարագաներ: Երբ, օրինակի համար, արհեստավարժի մը դիմում կ'ըլլայ որ այսինչ կամ այնինչ մարմնին, օդնութեան ձեռք երկարէ, անմիջապէս առաջ կը քշէ իր արհեստավարժութիւնը, թէ չի կրնար զործել սիրողներու հետ: Սակայն երբ իր մէկ աթարքը քննադատութեան ենթարկուի, անմիջապէս առաջ կը քշուի այն դիտողութիւնը, թէ Սփիւռքի մէջ, ուր ամէն ինչ սիրողներու մակարդակին կը զտնուի, պէտք չէ, իրաւունք չունինք խստապահանջ ըլլալու:

Սխալ գործողները, թերի երեւոյթներ պարզողները երբ քննադատուին, անոնք չատ այրասուր զէնք մը ունին - անմիջապէս «կը նեղուին», ամէն կողմ իրար կ'անցընեն: Եւ քննադատութիւնը որքան տեղին ըլլայ, որքան իրաւացի ըլլայ, անոնք այնքան աւելի «կը նեղուին»:

Եւ կարեւորը այն է, որ անոնք իրենց «նեղութիւնը» չեն համարձակիր քննադատին յայտնելու, ո՛չ: Իրենք զիտեն որ սխալ ընթացքի մէջ են, կը զգան որ թերի ընթացքի մէջ են: Եթէ քննադատութիւնը թիւրիմացութիւն մըն է, անշուշտ քննադատուղը անմիջապէս կրնայ անհրաժեշտ բացատրութիւնը տալ եւ հարցը փակել: Սակայն, հարցը հոն է որ ենթական՝ իրեն ուղղուած քննադատութեան մէջ ճշմարտութիւնը տեսնելով կ'ընդվզի՛, կը բորբոքի՛ եւ ... միջոցներ ձեռք կ'առնէ քննադատը ծունկի բերելու համար, զայն «հերքելու» համար:

Եւ ի՞նչ կ'ընեն: Անմիջապէս կը զտնեն այն անձը կամ անձերը, որոնց «խաթրը» կ'անցնի քննադատին մօտ, կամ քննադատը երախտապարտ է անոր, կամ կրնայ սա կամ նա ձեւով բարոյական ճնշում բանեցնել, կամ նոյնիսկ նիւթական ճնշում, քանի որ սիփիւռքահայ մեր կեանքին մէջ նիւթականը անհատներու մօտ է, անոնք են որ զանազան մարմիններուն նիւթական վիճակը կը բարելաւեն, օդնութեան ձեռք կ'երկարեն:

Այո՛, սխալներու մէջ ընկողը, թերիները գործողը իր ձեռքին ահաւոր զէնք մը ունի - «կը նեղուի՛», եւ վա՛յ է եկեր, երբ ան նեղուի...: «Նեղուելու» սպառնալիքով անոնք լրջոր կ'անցընեն գաղութը, սարսափի մէջ կը պահեն դիւրահաւատ ընկերակիցները, որպէսզի կարենան լռեցնել իրենց դէմ արձակուած որեւէ քննադատութիւն: Եւ պէտք է ըսել, որ կը յաջողին: Կը յաջողին, եւ ազգային կեանքը կը չարունակուի զանազան ու զարմանազան մարմիններուն գործած սխալներով, թերութիւններով, որոնց համար անոնք կանանչ լոյս կը տատնան:

Սակայն այդ սխալները գործողները, թերի ընթացքի մէջ գտնուղները, երանի՛ թէ բաւականանային քննադատութիւնը լռեցնելով միայն: Ո՛չ: Անոնք, խաղցնելով «կը նեղուի՛մ»ի խամաճիկը, դեռ ծափահարութիւն ալ կը պահանջեն: Կ'ուզեն որ իրենց սխալներն ու թերիները տեսնուին իբրեւ անթերի սպասարկութիւն, որպէս անսխալ գործունէութիւն: Նոյնիսկ եթէ ա-

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՅՐԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ

—×—

Ա.

Դէպի ուրիշ քաղաքներ կամ երկիրներ կատարուած ճամբորդութենէ մը վերադարձիս, երբ կը ձերբազատիմ երկիր վերադառնալու առաջին չփոթութենէն, ուրախութենէն եւ յուզումէն, պահ մը կը նստիմ անկիւն մը ու կը նայիմ ժամացոյցիս: Այն ատեն կը սկսիմ աչքերուս առջեւ պատկերացնել այն կեանքը, որ պիտեմ թէ այդ պահուն կը չարունակուի այն վայրերուն մէջ, ուրկէ կուգամ: Թարմ պատկերներ ու դէմքեր կը տողանցեն մտքիս մէջ, թարմ, վառ, չօչափելի, խօսուն, այնքան կենդանի, որքան պիտի ըլլային եթէ հիմա պտնուած ըլլային աչքերուս առջեւ: Այդ ժամուն կեանքը բոլոր այդ վայրերուն մէջ կը չարունակուի ճիշդ այնպէս ինչպէս տեսայ ես: Փողոցները լեցուն են այն բազմութիւնով որուն մէջ ես ալ զտնուեցայ, խանութները բացած են կամ կը պատրաստուին փակելու իրենց հսկայ դռները որոնցմէ ես ալ անցայ քանի մը անգամ: Աչքերուս առջեւ կը կենդանանան դպրոցները, որոնց մէջ մնացի, տուները՝ որոնց մէջ հիւրասիրուեցայ, սրճարանները, ուր նստայ ու սուրճ կամ թէյ խմեցի: Բոլոր քաղաքներուն տեսարժան կարեւոր վայրերը աչքերուս առջեւէն կը տողանցեն իրենց այդ ժամուան կերպարանքով, որուն ծանօթ եմ այլեւս: Նստած տեղէս կարծես կ'ապրիմ երկրադունտի որոշ կէտերուն վրայ ապրուած առանձնուն, ընդհանուր, համատարած կեանք մը, որ ո՛չ թէ անհատներուն, այլ համայն մարդկութեան ապրած կեանքն է: Այս մտածումը, այս երեւակայութիւնները տարտամ երջանկութիւն մը կը պատճառեն ինծի, ինծի կը յիշեցնեն այն ուրիշ բազմաթիւ քաղաքներն ու երկիրները, որոնց հետ չփուած մը, կապ մը ունեցած եմ աւելի առաջուան ուղեւորութիւններուս ընթացքին: Ինծի այնպէս կը թուի որ երկրագունտին կարեւոր մէկ մասը աչքերուս տակ է այդ պահուն, չարժանկարի ժապաւէնի մը կամ հեռատեսիլի անհամար պատուհաններու մէջէն դիտուածի պէս կը տեսնեմ այդ երկրագունտը: Կեանքը այդ պահուն պետ մըն է, որուն չուրերը կը հոսին ինծի ծանօթ զանազան անկիւններէ ինծի ծանօթ տեսարաններ պարզելով: Միայն չուրն է որ

զէտ գործեն անոնք, ոչ ոք իրաւունք ունի ոչ թէ քննադատելու, այլ նոյնիսկ կէս բերան ակնարկութիւն մը ընելու:

Բայց ինչպէ՞ս կը յաջողին...:

Անոնց յաջողութեան նպաստող բազմաթիւ ազդակներ կան: Նախ՝ որովհետեւ կան մարդիկ, եւ պատասխանատու մարդիկ, մարդիկ՝ որոնք ծանրակչիռ խօսք ունին, կը նախընտրեն սուտերով օրօրուիլ, քան թէ ճշմարտութեան դառնութիւնը ճաշակել. կը սիրեն պատրանքներով սնանիլ, հետեւաբար, կոյր, խուլ, համր կը ձեւանան սխալներուն եւ թերիներուն առջեւ: Կան նաեւ մարդիկ, որոնց թիւը, դժբախտաբար, փոքր չէ, որոնք «ինչո՛ւս պէտք»ի քաղաքականութիւնը կը վարեն, «ինձմէ եառ ջրհեղեղ» պատգամին հետեւորդներն են: Կան մարդիկ, որոնք լեզուպատառ կ'ըլլան, երբ իրենց առջեւ խաղցնեն «կը նեղուիմ»ի խամաճիկը: Կան նաեւ այնպիսիները, որոնք իրենց պաշտպանութեան տակ կ'առնեն թերացողներն ու սխալողները, կ'արդարացնեն զանոնք, վախնալով որ օր մը իրենք ալ կ'ենթարկուին քննադատութեան սուրին տակ. հետեւաբար, կանխելու համար այդ վտանգը, կը չքմեղացնեն զանոնք: Կան նաեւ անոնք, որ «մեր պատուոյ լաթերը մեր մէջ լուանք» կը պատգամեն: Կան նաեւ մարդիկ, որոնք անձնական չահերու բերումով, կէչ մարդ ըլլալ չեն ուզեր, կամ՝ պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ կը ջանան:

Եւ այսպէս, գաղութահայ կեանքը կը ճահճանայ, եւ երբ մէկը քար նետել համարձակի այդ ճահիճին մէջէն, գորտերուն դժգոհ կռկռոցն է որ կը լսուի...:

Այո՛, քննադատը առելի մարդ է, ուրովհետեւ կը վախնան անկէ. որովհետեւ անոր գրիչը կը լուսաւորէ հոն՝ ուր մըթութիւն կը տիրէ:

Խմբագրական «ԱՐԵՒ»ի

Գահիրէ

ԸՍՊՈՍ ՊՐՈՒՆԱՊՈՒ

ԹԱՆՍԷՄ

Նկարիչին ամբողջական գործին ցուցադրութիւնն է Լուկինի հրատարակութեան առթիւ (Փարիզ, քանի հրատարակչական) Մաթիւնեան գալերիան կը ներկայացնէ Թանսէմի վերջին մատրուաթիւնները: Բացումը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մարտ 5-ին, ժամը 17-ին սկսեալ: Կը տեւէ մինչեւ Ապրիլ 30:

18, Avenue Matignon — Paris 8e

կը փոխուի, մնացեալը նոյնն է: Ամէն վայրկեան փոխուող ջուր մը ամուսնացնելով կը հոսի զարնուելով այս ժայռին, քանդելով այն զետեղելով, անցնելով այս ծառին տակէն, ու փրփրելով նոյն պղպջակներուն առջեւ, նոյն կէտին վրայ միանալու համար Մեծ Ծովուն: Հոն նստած ու ողջ աչքերով դիտեմ, կամ պարզապէս հեռուէն երեւակայեմ, տեսարանը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ միշտ է, եթէ անգամ մը անցեալի մէջ տեսած եմ զայն իր անփոփոխ ընդհանուր գիծերուն մէջ:

×

Մէկուն մը առջեւ անձնական գործով ներկայացած էի: Քանի մը պիտի մնացի քաղաքին կեդրոնական պանդոկներէն մէկուն մէջ: Իրիկուն մը ուզեցի պանդոկին սրահը իջայ ու բազմութիւն մը գրաւեցի հետեւելու համար տեսարանին լուրերուն: Նոյն պահուն ուրիշներ ալ մտան սրահէն ներս, եւ սրահը, որ կիսով միայն լեցուն էր, յանկարծ խճողուեցաւ: Նստելիք տեղ չմնաց: Յայտնի էր, որ պանդոկի յաճախորդներէն տարբեր մարդիկ ալ եկած էին հոն: Շատերը ծանօթ էին իրարու, զիրար կը բարեւէին, զուարթ խօսքեր կը չռայլէին իրարու: Անոնց մէջ կար մանաւանդ մէկը, որ բազկաթոռի մը մէջ նստելու առաջ, առջեւի սեղանին վրայ ձգեց անձնական հեռախօս մը: Յայտնի է որ տեղւոյն ռատիկանապետն էր, կամ պատասխանատու պաշտօնեայ մը:

Նայեցայ այդ բազմութեան եւ ես ալ պէս մտածեցի. ուրեմն ամէն իրիկուն այս կեանքն է որ կ'ապրուի այստեղ, ձիշդ ժամը ութեւկէսին, այն պահուն երբ ես բնակարանիս մէջ կը նստիմ հեռատեսիլին առջեւ եւ կը սկսիմ ունկնդրել օրուան լուրերը: Այս սրահին մէջի մարդոց մեծ մասը ամէն օր, կամ ամէն չաբաթ կրնան փոխուիլ, բայց կան դէմքեր որոնք մշտնջենաւոր են: Այսպէս կամ այնպէս, իրիկնային տեսարանը չի փոխուիր: Սա ըմպանակը միշտ չարժման պիտի անցնի ժամը ութեւկէսին այս սրահը լեցնող հիւրերուն ապսպրանքները հասցնելու համար: Մարդիկ հեռուէն մօտէն պիտի ճանչեն իրարու, ու այս ռատիկանապետի միշտ կեդրոնական բազկաթոռ մը պիտի դրաւէ, սեղանիկին վրայ զետեղելով իր ինքնութիւնը մատնող գործիքը:

Հիմա իրիկունները երբեմն այդ տեսարանը կը յիշեմ, երբ կը սկսիմ մտիկ ընել օրուան լուրերը: «Լաւ որ հոն չեմ, տանը մէջ եմ» կ'ըսեմ ես ինծի, սակայն մտքիս կողմէ տարօրինակ գոհացում մը կը գտնեմ հեռուրը երեւակայելու մոգական այս կարողութենէն: Այս կերպո՞վ է արդեօք որ մարդիկ քիչ մը կը մտանակցին հասարակաց այն մեծ կեանքին, որ մեր բոլորէն վեր, բոլորէն դուրս, յաւիտենական, անսպառ ու անխորտակելի ապրումի մըն է...:

Անխորտակելի ու յաւիտենական այդ անգրումը նոր դրոյմ մը ձգած էր մտքիս վրայ, երբ երկու օր առաջ Պելժիոյ վերջէն գէլէկտիւզ: Երկար չունէ մը առի: Լաւ էր երթալը, բայց նոյնքան լաւ էր ողջ մնալ ու անարկած վերադառնալը: Նստեցայ կապոյտ ու պայծառ երկնքին տակ, չնորհակալութիւն յայտնեցի բախտիս: Միտքս կը վիտար վայրերով ու դէմքերով, որոնցմէ թանկագին յիշատակներ կը բերէի հետս: Եթէ չես բերեր այդ յիշատակները, կը նշանակէ թէ ո՛չ մէկ տեղ գացած ես:

Ր. Չ.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («ՅԱՌԱՋ»). - Սահակ - Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնը, Աբգ-րուն Զրբաչեան սրահին մէջ, Փետրուար 19-ին կազմակերպեց երաժշտական երե-կոյթ մը հրաւիրելով երիտասարդ ջու-թիակահար՝ Խոնհոթ Ռոքսա: Ալեքսանդր Սիրանոսեան բերաւ իր մասնակցութիւ-նը (դաշնակ): Երաժշտասէր բազմութիւն մը լեցուցած էր սրահը, որուն մէջ նաեւ Ֆրանսացիներ եւ տեղական թերթերու երաժշտական քննադատները:

Աբշամ Պապայեան, Սաճակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ վարչու-թեան նախագահը, հակիրճ խօսքերով բա-ցաւ երեկոյթը ներկայացնելով երկու ե-րաժիշտները:

Խոնհոթ Ռոքսա, տասնեւչորս տարե-կան, ծագումով Հունգարացի, երիտա-սարդ ուսմէն ջութակահար մըն է, որ կ'ապրի Գերմանիա: Նուագախումբի հոչակաւոր ղեկավար՝ Սոլթի տէր ե-զած է այս երիտասարդին որ կը հետեւի մեծ ջութակահար եւ մանկավարժ՝ Թի-պոր Վարկայի դասընթացքներուն:

Ալեքսանդր Սիրանոսեան, տնօրէն Ռո-մանի երաժշտանոցին, կը կատարէ նոյն ատեն նուագախումբի ղեկավարի ասպա-րէզ: Կը ղեկավարէ Ռոմանի Համերգնե-րու Ընկերութեան եւ Նուագարանային համոյթի Սէնֆոնիք նուագախումբը: Դաշնակահարի իր ասպարէզը աւելի նը-ւիրած է սենեկային երաժշտութեան:

Ջութակահար Խոնհոթ Ռոքսա յայտա-րարուած էր որպէս երիտասարդ «փրո-ւիժ» մը:

Յայտագիրը բաժնուած էր երկու մա-սերու: Նախ Պէթովէնի Սոնաթ թիւ 1-ը եւ Պախի Սոնաթը դրուած միայն ջութա-կի համար: Երկու դասական կտորներ որոնց դժուարութիւնները պատանի ջու-թակահարը չկրցաւ յաղթահարել եւ կատարեց միջակ մեկնաբանութիւն մը: Երկրորդ մասին մէջ, Թարթինիով - Ռա-վէլով - Խաչատրեանով - Սառազաթով, աւելի յաջող կերպով յայտնաբերեց իր կարելիութիւնները, մանաւանդ Ռավէլի «Զիկան»ով: Ընդհանրապէս մեկնաբա-նութեան մէջ կը պակսէր կշռոյթ եւ չափ, որ հաւանաբար կուգայ հասունու-թեան պակասէն: Ինչ որ մեզի ներկայ-ցուց տարիներու լուրջ աշխատանքի ար-դիւնքն է: Երիտասարդ մըն է որ անկաս-կած ապագայ ունի սակայն դեռ ճամ-բան երկար է: Իր տարիքին համեմատ ունի որոշ ինքնավստահութիւն, յատկու-թիւններ, որոնք կը կարօտին աշխատան-քի եւ կատարելագործումի: Ալեքսանդր Սիրանոսեան, որ ընկերացաւ դաշնակով, կատարեց յաջող ելոյթ մը, ուշադրու-թեամբ հետեւելով իր մենակատարին եւ նաեւ տեղ - տեղ դոցելով որոշ թերինե-րը: Հաւանաբար ջութակահար եւ դաշ-նակահար բաւական աշխատած չէին միասին: Ալեքսանդր Սիրանոսեան լաւ պաշնակահար մըն է:

Ուստի, մէջին մակարդակով երաժըշ-տական երեկոյթ մը, բայց եւ այնպէս հաճելի, քանի ունկնդիրները քաջալե-րական կրկնուած ծափահարութիւննե-րով արտայայտեցին իրենց համակրու-թիւնը ղեռ պատանի ջութակահարին որ պէտք ունի քաջալերանքի չարու-նակելու համար իր երթը երաժշտու-թեան որքան դժուար աշխարհին մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

×

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ ԿԱՐՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կարտանի եւ չրջանի հայ երիտասար-դաց բարեկամական միութիւնը այս տա-րի եւս դեղեցիկ գաղափարը ունեցաւ թէյասեղանի մը չուրջ բոլորելու կար-տանի, Պիվէրի եւ Մէյրէօլի հայ մտաւո-րականները, Փետրուար 17-ին: Հաւաքոյթը տեղի ունեցաւ Կարտանի քա-ղաքապետարանին կողմէ տրամադրուած սրահին մէջ: Վաթսունէ աւելի ներկա-ներու կը սպասարկէին երիտասարդ - երիտասարդուհիներ:

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց երի-տասարդներու նուագախումբը, երգիչ Անդրանիկ Մինասեանի ընկերակցու-թեամբ: Յաջորդեցին երիտասարդներ ու դպրոցականներ, իրենց երգերով, արտա-սանութիւններով:

Խօսք առաւ Մ. Փէթիկեան որ չնորհա-կալութեան խօսքերէ եաք անդրադար-ձաւ չրջանի հայ գաղութին փայլուն անց-եալին. ան յաւով յիշեց նախկին սերուն-դին անհատացումով գոյացած պարապը ու մաղթեց որ նոր սերունդը հաւատարիմ մնայ անոնց անմար յիշատակին:

Իրիկուան ուշ ատեն վերջ գտաւ այս հաւաքոյթը որ մեծապէս տպաւորած էր ներկաները:

Մ. Փ.

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Պարմանուհի մը, բժիշկէն կ'իմանայ որ յղի է:

- Չար բախտ, - կը ղգայնանայ ալչի-կը, - այս դժբախտութիւնը պիտի չպա-տահէր, եթէ այս պիչեր ծնողքիս հետ սինեմա դացած ըլլայի:

-Եւ ի՞նչ պատճառաւ սինեմա չդացիր:

- Ֆիլմը արգիլուած էր 18 տարեկա-նէն վար եղողներուն:

×

Զոյգ մը աճապարանօք, պանդոկ կը մտնէ.

- Եթէ կը հաճիք, սենեակ մը տուէք մեզի:

- Ծովու վրայ տեսարանո՞վ կ'ուզէք, բաղնիքո՞վ թէ տուչով, սառնարանո՞վ թէ զովացուած սրահով:

- Կը բաւէ՛, պարզապէս անկողին մը տուէք որուն չուրջ սենեակ մը ըլլայ:

փոթորիկ գաւաթ մը ջուրի մէջ

ԽՄԲ. - Փետր. 12-էն ի վեր Փարիզի հայ գաղութը իրարանցումի մէջ է: Վըր-դոված է: Ընդվզած է: Գայթակղած է: Գիտէ՞ք ինչ պատահած է: Մի՛ վախնաք, ոչ ոք մեր ազգին հայհոյած է: Ոչ, պար-զապէս «Յառաջ»ի աշխատակիցը, ըստ ընկալեալ հայկական սովորութեան, փո-խանակ իրարու բոլ շարելու. - հրաչալի, հոյակապ, զմայլելի, հիանալի, եզակի, աննախընթաց, անզերազանցելի, չքնաղ, անկրկնելի, աննման, փառաւոր, անմո-ռանալի ածականները, սա փոքրիկ, շա՛տ փոքրիկ դիտողութիւնը ըրեր է. (Էքսփո-լանկ 85)..

«Իսկ մէկ անկիւնը՝ ուր ներկայացուած էին հայկական այբբուբենէն ներչնչուած զարգեղէնները, տարօրինակ է, կը յի-չեցնէր աւելի անհատական փոքրիկ յու-ցահանդէս մը որ կարծես ճամբան մո-լորած, լինած էր լեզուական, յատկա-պէս թարգմանչական աշխարհի վերա-պահուած այս ընդարձակ յուցասրահին մէջ»:

Եղա՞ւ: Չեղաւ: Ու երեք շաբաթ է, «ինֆինաբուխ» եամակներ են, որ կը տե-դան խմբագրութեանս, *աքիւզէ մը ռե-սեփսիոն»ով* S. V. P. ! Մէկ հատը կը հրա-տարակեմ ստորեւ, ոչ թէ իբրեւ «պա-տասխանի իրաւունք», որ գործ չունի այս հարցին մասին, այլ որպէսզի մեր ընթերցողներն ալ չզրկուին այս գլուխ գործոց արձակէն: Նամակը ղրկողն է՝ վարուժան Թավշանեանեան: Կան նաեւ 14 ստորագրութիւններ, զորս զանց կ'ա-նեմ, մեծ մասը անընթեռնլի ըլլալով: Մենք աւելցնելիք ոչինչ ունինք: Եթէ այս եամակին հրատարակուելէն գոհ են, երանի՛ իրենց.

Le Mercredi 20 Février 1985

Madame la Directrice

Par la présente nous souhaiterions vous livrer notre sentiment sur l'article «EXPOLANGUES 85» paru dans votre quotidien le 12 Février.

L'exposition fut de l'avis de tous une réussite et la vente abondante des livres concernant l'histoire et l'alphabet Arméniens atteste l'intérêt des gens pour le problème.

Mais notre propos vise ici plus particulièrement le paragraphe de votre article consacré au sculpteur Raffy.

En effet, tout comme l'ensemble des visiteurs unanimes sur la qualité de son travail et l'authenticité de son talent, nous avons été séduits par l'originalité et la beauté de sa création. Son approche originale de l'alphabet Arménien rentrait tout à fait dans le cadre de cette manifestation culturelle.

C'est la raison pour laquelle nous trouvons la critique ironique rédigée par A.T. bien inopportune, d'autant que le sculpteur Raffy n'y a même pas été nommé.

Cela témoigne d'un mépris intolérable vis-à-vis d'un créateur dont la sensibilité s'est exprimée à travers son individualité propre.

Et surtout ce dédain affiché à son encontre procède d'une logique d'exclusion très répandue dans la communauté, qui trahit l'essence de votre pensée totalitaire.

Selon vous, l'unité culturelle de la Diaspora relèverait donc d'une annihilation des différences, et non de leur assemblage.

Bravo ! On croirait entendre le discours de nos incomparables dirigeants politiques... Continuez sur cette voie suivie depuis 60 ans et tous les artistes Arméniens, voyant leurs potentialités créatrices inhibées par le milieu ambiant, iront les libérer ailleurs.

Et à l'échelle communautaire, ça n'est ni plus ni moins que la destruction de l'imaginaire Arménien, donc de la conscience collective de notre peuple. Nous vous laissons poursuivre le raisonnement...

Veuillez agréer, Madame, l'expression de nos sentiments distingués.

P.S. Par respect du jeu démocratique, nous vous demandons de bien vouloir publier notre réponse à votre article.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀԵՐԱՆԻ «Սասուն» թատրամասի «Նա-յիրի» սրահին մէջ, Փետրուար 12-ին, նչուած է Վարդանանց տօնը, կազմա-կերպութեամբ «Սիփան» Միութեան: Խօսք առնելով Նորիկ Ռաթեւոսեան ներ-կայացուցած է քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան եւ Վարդան զօրավարի ու իր կուսակիցներուն կողմէ տարուած պայ-քարը ի խնդիր կրօնքի պահպանութեան: Ներկայացուած է «Վասակը բանտում» թատերախաղը, բեմադրութեամբ Ժա-նէթ Բալրամեանի: Բանախօսած է Տիգ-րան Դաւթեան: Հանդէս եկած է «Կոմի-տաս» երգչախումբը՝ յատուր պատշաճի երգերով:

×

ՀԱԼԷՊԻՆ Պէյրութ առաջնորդող ճամ-բուն վրայ արկածի մը հետեւանքով մա-հացած է Հալէպի Ս. Երրորդութիւն կա-թողիկէ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Հայր Յովսէփ Շատարեւեան: Ան կը փոխադրէր իր ծնողքին աճիւնները, Պուրճ Համուտի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարա-նին մէջ ամփոփելու: Մնած էր Հալէպ, 1927-ին: 1949-ին մահ Հոռմի Լեւոն-եան վրժ.ը, յետոյ, կրօնաւոր ձեռնադրը-ւած ու ղրկուած Հալէպ, ուր ժողովըր-դապետ էր ու վրժ.ի տնօրէն: Գոնուած էր նաեւ Սան Փաւլօ, Երուսաղէմ: Ցու-ղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետր. 15-ին, կրօնական համայնքներու բազմա-թիւ ներկայացուցիչներու եւ հաւատաց-եալներու խումբերամբ բազմութեան մը ներկայութեան:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Յունուար 17-ին եւ 18-ին, տեղի ունեցած է Ս. Ամենափրկիչ վանքի երկչախումբին տարեկան համերգը: Յայ-տագիրը, բաղկացած է մեծ մասամբ հայ-րենի երգահաններու գործերէ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Բ.

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՄԱԿԱԶԻՆ

Մեր հարցերին հիւրանոցի տէրը ոչինչ բացատրել չկարողացաւ, որից կարելի լինէր մի որոշ հետեւանքի հասնել: Բայց քաւոր Պետրոսը խոհոյն հասկացաւ պա-տահածը, եւ մատս այն սենեակը, որտեղ ղրած էին մեր իրեղէնները: Նա սկսեց քննել արկղերը: Նրանցից մէկի կողպէքը կոտրած էր: Դա միեւնոյն արկղն էր, որի մէջ սովորաբար պահում էինք մեր փողերը: Պակաս էր չիստն հազար րուբլ: Ես յիշեցի հայկական առածը.

«Գողը գողից գողացաւ, Աստուած տե-սաւ զարմացաւ»:

- Ես այդ վազուց սպասում էի ... ա-սաց քաւոր Պետրոսը եւ սկսեց ծիծա-ղել:

Զարմանալի բնաւորութիւն ունէր այդ մարդը. ոչինչ նրան վրդովեցնել չէր կարող: Դա այն տեսակ քարասիրտ մար-դիկներից էր, որոնք ոչ դժբախտութեան ժամանակ արտմել գիտեն եւ ոչ յաջողու-թեան ժամանակ ուրախանալ:

Ես չկարողացայ համբերել եւ փոքր ինչ կոպիտ կերպով ասեցի նրան.

- Ձիստն հազար րուբլի տարել է ան-պիտանը, եւ դուք եւս ծիծաղո՞ւմ էք: - Հէնց այս րոպէիս պէտք է նրա հետեւից ընկնել:

- Երբ խաչագողը անյայտանում է, նրա հետեւից այլեւս չեն ընկնում, պա-տասխանեց նա, դարձեալ իր ծիծաղը չարունակելով:

- Ինչո՞ւ:

- Նրա համար որ անկարելի է դանել:

- Ես այդ անպիտանին հէնց այս դիչեր կարող եմ բռնել:

- Չես կարող: Եթէ նա իմ աշակերտն է, ես լաւ եմ ճանաչում, թէ ի՛նչ պը-տուղ է ...:

Աբիսինիացին քաւոր Պետրոսի ամենա-ընդունակ աշակերտներից մէկն էր: Նրա իսկական անունը Մաթոս էր, բայց չա-փազանց խորամանկութեան համար կո-չում էին «չէյթան Մաթոս», որ նչանա-կում է սատանայ Մաթոս:

Ես հարցրի քաւոր Պետրոսից.

- Դուք ասում էք, թէ վազուց սպասում էիք մի այսպիսի վարմունք նրա կողմից, երբ այսպիսի կասկած ունէիք նրա վը-րայ, ինչո՞ւ չէիք հեռացնում ձեզանից:

- Երբ խաչագողը կասկած ունի իւր ընկերի վրայ. այդ դէպքում ոչ նրանից բաժանւում է եւ ոչ հեռացնում է իրա-նից:

- Ապա ինչ է անում:

- Սպանում է ...:

Վերջին խօսքը ակամայ թռաւ քաւոր Պետրոսի բերանից:

- Սպանո՞ւմ է ... կրկնեցի ես հետա-քրքրութեամբ:

- Ուրիշ ճար չկայ: Եթէ կասկածաւո-րին կենդանի հեռացնէ, այնուհետեւ պէտք է զանազան չարիքներ սպասէ նրա կողմից: Նա կարող է զաւաճանել, կա-րող է մատնել, մի խօսքով, չատ վնաս-ներ կարող է տալ, որովհետեւ իւր ընկե-րի գաղտնիքների մասին չատ տեղեկու-թիւններ ունի:

- Որպէս Աբիսինիացի մեր գաղտնիք-ների մասին ...:

- Այո՛:

- Ուրեմն ինչո՞ւ չսպանեցիք նրան:

- Խոստովանում եմ, որ այդ դէպքում ես սաստիկ ծոյլ գտնուեցայ: Միշտ այ-սօր էզուց ասելով, գործը այնքան յե-տաձգեցի, մինչեւ նա աւելի ճարպիկ գտնուեցաւ ...:

- Այո՛, ճարպիկ գտնուեցաւ. բացի չի-ստն հազար րուբլ չափչտակելը, տարաւ իւր հետ մեր գաղտնիքների մեծ մասը: Այսուհետեւ նա ամէն տեսակ խաղ կա-րող է խաղալ մեզի հետ:

- Կարող է ... ասաց քաւոր Պետրոսը, - մանաւանդ երբ կը մտածի, որ մենք նը-րան հանգիստ չենք թողնի ...:

(Շար. 56)

(Շար. Ա. էջէն)

աընդուց, չնորհիւ կեդրոնական Դրամատուներու զանգուածային միջամտութեան: Միայն Գունտըսպանքը (դաշնակցային Գերմանիա) մինչեւ 400 միլիոն տոլար նետեց շուկային վրայ: Զորեքշաբթի 10 Ֆր. 175-ի եղած էր:

ԱՆԳԼԻՈՑ հանքագործներուն կէսը արդէն վերսկսան աշխատանքը: Մարտ 9-ին, գործադուլը երկրորդ տարին պիտի թեւակոխէ, բայց կը թուի որ մինչ այդ ամրողջովին վերջ գտած կ'ըլլայ: 195 - 800-ի վրայ 98·200-ը դադրեցուցած էր չարժումը: Երկաթէ սիկնոջ՝ երկաթէ բազուկը, այսինքն ածխահանքերու նախարարը չատ դժ է: Ոչինչ պիջկայա եւ բանթոզները թէ՛ յոդնեցան թէ ապրուստի դրամի պէտք ունէին: Սենթիքաները կ'ըսեն թէ սխալ է որ կէս առ կէս դադրած է չարժումը:

ԱՆԳԱԲԱՅԻՆ կը հաղորդեն որ Թուրքիոյ բանուորական եւ գիւղացիական կուսակցութեան հինգ ղեկավարները, որոնց մէջ նախկին նախագահը՝ Տողու Փէրինճէք պայմանաւոր կերպով ազատ արձակուած են, չորս տարուան արգելափակումէ ետք: Միւս կողմէ, մարդկային իրաւանց լիկան ղեկոյցով մը, կը դատապարտէ 22 քիւրտ անջատողական - ներու մահապատիժը, չեչեելով որ; Թուրքիոյ անդամակցութիւնը Ատլանտեան Ուխտին «իրաւունք կուտայ դեմոկրատ երկիրներու կառավարութեանց հսկողութեան Անգարայի վարչակարգին, որ չեն խարուիր կեղծուպատիր ժողովրդավարացման մը երեւոյթներէն»: Փարիզի մէջ ալ չուրջ 80 Քիւրտեր դրաւած են «Իւմանիթէ»ի խմբագրատունը, րոզոքի որպէս ցոյց Տիարպէքիրի բանտին մահապարտներուն համար: «Իւմանիթէ» կը գրէր Հինգշաբթի առաւու, թէ «դրաւած» չէին, այլ՝ «հիւր» եկած...:

×

ՍՈՒՐԻՈՅ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ՏՕՔԹ. Մ. ԷԼԻՂԱԹԵԱՆԸ

—×—

Նախագահ Ասատի վերընտրութիւնը չնորհաւորելու համար Դամասկոս ժամանած է լիբանանեան խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը, ղեկաւորութեամբ նախագահ Հիւսէյնի: Պատուիրակութեան մաս կը կազմէր հայկ. երեսփոխանական պլոքի ներկայացուցիչ՝ տոքթ. Մելկոն Էպլիղաթեան, որ առանձին հանդիպում ալ ունեցած է Սուրիոյ նախագահին հետ եւ չնորհաւորած իր վերընտրութիւնը: Սուրիական մամուլ եւ հեռատեսիլն ալ լայն արձագանգ տուած են Նախագահ Ասատի վերընտրութիւնը չնորհաւորող Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի նամակին:

ՏԵՐՈՒՆԻ

Մեզմէ կը խնդրուի ծանուցանել՝
ՏԻԿԻՆ ՇՈՒՇԱՆ ԱԿՈԲՈՖի
(Ծնեալ՝ Սարեան)
մահը, որ պատահած է Փետրուար 26-ին, կէսօրէ յետոյ, յետ կարճատեւ եւ անդադար հիւանդութեան:

Ողբացեալը ծնած էր Տրապիզոն, 1912-ին, եւ եղեռնի վերապրողներէն էր: Ամուսնացած է Սկիւտարի ամերիկեան գոլէճը, ապա Փարիզ հաստատուած 1930-ին:

«ՅԱՌԱՋ» - Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Սուրէն Ակոբոֆի եւ ընտանիքին, ինչպէս նաեւ Սարեան ընտանիքին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵԴՈՒԱՐԴ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

յիշատակին հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 3, ժամը 11-ին, Արնուվիլի Հայ կաթողիկէ եկեղեցին՝ 69 ավընիւ Ազրի Պարպիւս:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Արաքսի Իսահակեան ազջիկն ու թոռները իրենց խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԱՐՄԻԿ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ - ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ
մահուան ադթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը չընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Տիկին Ս. Պարէեանի հոգեհանդստեան ադթիւ Տէր եւ Տիկին Հրանդ Արսլանեան 100, Տիկին Իշխանեանի հոգեհն.՝ Տէր եւ Տիկին Գուլումճեան 100, Այրի Տիկին Ազարեան 30 Ֆ.: Տիկին Ա. Տէրտէրեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Ֆրէսի եւ զաւակը 300, Տէր եւ Տիկին Թաֆչանճեան 200, Օր. Մ. Տօրումեան, Տէր եւ Տիկին Գօզեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զանէթթի, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան, Պ. Հայկազ Սարգիսեան եւ զաւակները 100-ական, Տիկին Ա.Տիրատուրեան, Այրի Տիկին Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Մէքճեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Աւետիքեան, Տիկին Գ. Սինանեան 50-ական Ֆ., Տիկին Յասմիկ Զաֆարի (Ծնեալ՝ Դարբինեան) հոգեհանգըստեան ադթիւ Դարբինեան եւ Գասպասեան ընտանիքները 300 Ֆ., Տիկին Ա. Սարգիսեան 50, Տիկին Աննա Կուտուգեանի հոգեհանդստեան ադթիւ Կուսուգեան ընտանիք 100 Ֆ. Պ. Հ. Մարգարեան 25, Տիկին Աւագեանի թաղման առթիւ՝ Պ. Աւետիս Աւագեան 50, Տիկին Հ. Թէրզիպաշեանի թաղման առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Վ. Եւքուանեան 200, Միասէրեան ընտանիք 150, Պ. Ա. Սարգիսեանի թաղման առթիւ՝ Տիկին Սարգիսեան 50, Տիկին Ա. Տէրտէրեանի հոգեհանդստեան ադթիւ՝ Տէրտէրեան ընտանիք 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գըլըճեան 50 Ֆ.:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

—×—

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝
ԻՍԻ-ի
Ս. ՄԱՐԻԱՄ - ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՊԱՏՇԱՒՈՒԹԵԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԱՐՄՆԻ

Կիրակի օր, Մարտ 3-ին, ժամը 15-ին, եկեղեցւոյս՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆԿԵԱՆ Մշակութային սրահին մէջ:

6, Ավիւնիւ Պուրկեն - Իսի - լէ - Մուլիւնօ

Իրանախօսութիւն. -
Երգ. -
Նուագ. -
Արտասանութիւն. -
Անուշեղէններ. -
Զուարճացուցիչ խմիչքներ. -
Վիճակահանութիւն. - :
Մուտքը ազատ է:

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ԶԱՓԻ ՎՐԱՁ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

Կիրակի, Մարտ 10-ին ժամը 15·30-ին

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան թատրոնը
ԿՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
Ռ. ՀԱՍՏԷՁԵԱՆԻ՝

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵՐԵՔ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ

երեք արարով կատակերգութիւն

Բեմադիր՝ Վահէ Ջէքեան

Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ:

235 Քուռ Էմիլ Զոլա (Վիլէօրպան)

Մուտքը՝ 40 Ֆ.:

Դպրոցականներուն, ուսանողներուն եւ անդործներուն համար յատուկ գին՝ 20 Ֆ.:

Տոմսերը կը վաճառուին.
Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը
15, Ապրիլ 24-ի փողոց - Տէսին
ԲՐԻՔ վաճառատունը՝
Հանրի Պարպիւս պողոտա Վիլէօրպան
ՍԻՒԶԱՆ վաճառատունը՝
28 Պիւժօ փողոց - Լիոն - 6-րդ թաղամաս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ Մարտ 2-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի Ազգային Տան սրահը:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՄՕՆԻԹՕՐՆԵՐՈՒ ՍԷՄԻՆԱՐ

Սեմինարը տեղի կ'ունենայ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Ապրիլ 3, - 4, - 5:
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել
969 - 71 - 72 995 - 56 - 22

HOTEL CONCORDE PALM BEACH
2, Promenade de la Plage — Marseille 8e

SOIREE UGAB

SAMEDI 2 MARS DE 20H 30 A L'AUBE

DINER DANSANT
AUX CHANDELLES

○ *Orchestre Tzigane VINITZKI*
○ *Orchestre Folklorique SARDARABAD*

Réservation : **U.G.A.B. 33, cours Pierre-Puget. Tél : 37 - 75 - 97**
Richard DAKARIAN, Tél : 90 - 66 - 28
Jacques CHELELEKIAN, Voyage Wasteels. 87, La Canebière. Tél : 50 - 75 - 49

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
«Section Marseille-Ville»

organise

LA NUITÉE DANSANTE du Printemps

Le Samedi 9 Mars, dans les nouveaux salons
«Le PATIO de PHOCÉE»
Place de l'Amiral Muselier—Promenade de la Plage—13008 Marseille

avec l'orchestre «P A R O S »

— Le billet d'entrée donne droit au tirage de la tombola .

Réservations
——————— : 90-33-88 70-39-93 93-89-83
Renseignements
91-48-85 50-68-71 90-21-60

54-ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպուած Փարիզեան Շրջանին Արենոյչներէն, Արիներէն, Գայլիկներէն եւ Թեւիկներէն եւ մասնակցութեամբ՝
Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի Շրջանին
Տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30-ին
SALLE DE LA CHIMIE
28 bis, rue St. Dominique — Paris 7e, Métro : Invalides

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Ամբողջովին նոր յայտագիր, հայկական պարեր, երգեր, սկաուտական ներկայացումներ, հայերէն արտասանութիւններ եւ խաղեր:

Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան եւ մասնակցին յայտագրին Փրանսական Սկաուտական կազմակերպութեանց պետերը, Պելժիացի Ծովային Սկաուտներու խումբեր, իրենց ներկայացուցիչներով, Եւրոպական Սկաուտական Միութեանց պետերը, եւ այլն...

Կը ներկայացուի նաեւ Զաւեշտ մը հայերէն:

Մուտք՝ 40 Ֆր. *Երախաներուն՝ ձրի:*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ
2

SAMEDI
2 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.911 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.911

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՐԼԻ

ԴԱՏԱԽԱԶԸ ՅԿԱՆՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՊԱՀԱՆՋԵՑ

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ՝ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՋԱԿՈՒՄ

ՎՃԻՌԸ՝ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆ

*Ինչպէս ըսինք արդէն, այս դատավարութիւնը քաղաքական բնոյթ չառաւ եւ Հինգշաբթի օրուան ամբաստանաճառն ալ գոյց տուաւ թէ Օրլիի ոճրափորձը արդարացում չի կրնար գտնել 1915-ի ցեղասպանութեան յիշատակութեամբ: Սէմէրճիի պատրաստած վիտէօ - ֆասէթի ցուցադրութիւնը մէկ ժամ 40 վայրկեան, ապա 34 տարեկան կնոջ մը (75% այրած) նամակը, ուր ան կը յայտնէ թէ այսօր անդամալոյծ ու խուլ է եւ կը դատապարտէ Ֆրանսական կառավարութեան անպատասխանատուութիւնը, չէին կրնար նպաստել ամբաստանեալներուն: Հանրապետութեան դատախազին համար՝ իվ Լբսէք, կրնք ամբաստանեալներն ալ նոյնքան յանցաւոր են, մէկը՝ պետն է, մարզուած Մ.Ջ.Ին - Ա.բեւելք (Կարպինեան), միւսը՝ իր զօրածկատարը (Նայիր) եւ երրորդը՝ Փարիզի Լրենց հասցէն (Սէմէրճի): Ո՞վ զրած է ռումբը, դատախազին համար երկրորդական է, ո՞վ աւելի յանցաւոր է՝ «ա՞ն որ նպատակակէտը ցոյց կուտայ, ա՞ն որ մահասփիւռ զործիքը կը պատրաստէ, ա՞ն որ ռումբը կը դնէ՛: Պատասխանը՝ երեքն ալ: Ա՛յս երեքը, որոնք մանակցած են ոճրափորձին կազմակերպութեան, պատրաստութեան եւ զործադրութեան եւ որոնց համար պատժական օրէնքին ամէնէն խիստ զործադրութիւնը կը պահանջեմ»: Դատախազին համար, որ մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց ալ չի գտներ. - «Հայ դատը պատրուակ մըն է այլ նպատակակէտներու համար՝ միջազգային ահաբեկչութեան նպատակները»: Տուժող կողմի փաստաբաններն ալ նուազ խիստ չեն եւ ատոնց մէջ, կ'ըսեն թղթակիցները, ամէնէն աւելի կը տպաւորէ մէթր Փիէր - Ալպէր Իվէնս, որ նոյնիսկ ողջադուրման կ'արժանանայ վերջէսի կողմէ: Ան կը նախատեսէ պաշտպանութեան պատճառաբանութիւնները եւ կանխաւ անոնց վրայ կը ծանրանայ, այսինքն, կ'ըսէ, «Հոս չանք թափուեցաւ եւ պիտի թափուի Ֆրանսական կառավարութեան, ոճրային ահաբեկչութեան, փորձագէտներուն զատ տեսնել: Ինչո՞ւ: Որպէսզի մոռցուի սարսափելին»:

Ուրբաթ օր, կարգը եկած էր պաշտպան փաստաբաններուն, որոնց զլխաւորն է մէթր Ժաք Վերժէս, կարպինեանի փաստաբանը:

Ի դէպ, Թուրքերը չաս գոհ կը թուին Վերժէսէն, ինչ որ առնուազն խրախուսիչ բան մը չէ: Ահա, թէ ի՛նչ կը գրէ Ահմէտ Գապաքլը, Փետրուար 28-ի «Թերճիւման»ի իր յօդուածին մէջ. -

«... Քրէքէյի դատավարութեան մեր բախտն այն է որ մինչ կը ջանայինք թուրք Պետութիւնն ու ժողովուրդը ներկացնել ամբաստանեալի աթոռին, Հանրապետութեան Նախագահ Միթերան եւ նախարարները հոն դատապարտեցան «յանցապարտ»ի որակումով: Ժամ վերջէս որ կը պաշտպանեն ոճրագործները, անգիտակցաբար, թուրք անմեղութեան որպէս փաստաբանը վարուելով վար զարկած է թէ՛ իր պաշտպանեալը՝ Ա.Ա.Լ.Ա.ն, եւ թէ՛ անոր մեզսակիցը՝ փրանսական Պետութիւնը: Շնորհիւ այս փաստաբանին հայկական ոխակալութիւնը եւ Ֆրանսայի խարուսիկ «մարդասիրութիւն»ը մեծ հարուած ստացած են: Այնպէս կը թուի որ Օրլիի հետզհետէ պիտի դառնայ «դարուն դատավարութիւնը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

ԻՐԼԱՆՏԱԿԱՆ հանրապետական բանակը (ԻՐԱ) չաս ծանր ոճրափորձ մը կատրեց Հինգշաբթի օր, Նիւ - Ուիլք հարաւային Իրլանտայի սահմանին մօտ, անգլիական զօրանոցի մը ճաշարանին դէմ: 10 մեռեալ և չուրջ 30 վիրաւոր կար: Քիչ անդին ալ ուրիշ մահափորձի մը զոհ պացած է անգլիացի զինուոր մը:

ՓԷՐԻՍ, Իսրայէլի նախարարապետը պաշտօնապէս ընդունեցաւ եգիպտական առաջարկը: Իսրայէլ համաձայն է, ուրեմն, որ Գահիրէի մէջ, հանդիպում մը տեղի ունենայ Ամերիկացիներու, Եգիպտացիներու, Իսրայէլացիներու, Յորդանանցիներու եւ «չափաւոր Պաղեստինցիներու» միջեւ:

ՄԻԹԵՐԱՆ - ՔՈՀԼ հանդիպումը, 45-րդ է Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ: Երկու զակավարները համամիտ եղած են, որ անձնապէս յանձնառու ըլլան եւրոպական քաղաքական միասնականութեան մը զործակալութեան դալիք ամիսներուն:

ՀԷՆՐԻ ԳԱՊՈՒՆ ԼՈՃ, որ մեռաւ 82 տարեկանին, ամերիկեան քաղաքական կեանքի ամէնէն աչքառու դէմքերէն եղած է: Ծերակուտական, դեսպան՝ ՄԱԿ-ի մօտ, Սայկոն, Պոն, ինք զեկավարած է Վիէթնամի բանակցութիւններու ամերիկեան պատուիրակութիւնը (1969, Փարիզ):

ՊՈԼՍՈՑ մէջ իսկ, կիրակիէն ի վեր եօթը գայլեր սպաննուած են: Զիւնէն եւ յուրտէն քչուած, սովահար գայլեր մինչեւ Պոլսոյ դռները հասած են, Օրթաղիւղի մէջ ութ գայլ երեւան հանուած է ոստիկանութեան միջոցաւ: Միւս կողմէ, յուրտէն 30 հոգի մեռած է Թուրքիոյ մէջ:

ՄԱՍՈՒԹ ՌԱՃԱՎԻ պարսիկ Մուճահետինններու պետը յայտնած է թէ անցեալ չարթու բաժնուած է իր կնոջմէն, որ աղջիկն է, նախկին նախագահ Պանի Սատրի: Այս ամուսնալուծումը աւելի քաղաքական տարակարծութեան հետեւանք է, քանի Պանի Սատր, ի տարբերութիւն Ռաճավիի, կողմնակից չէ Պազոտտի հետ չխումներու, մինչ Մուճահետինները ալ կը մեղադրեն Պանի Սատրը, որ կապը կ'ուզէ վերահաստատել Խոմէյնիի հետ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը, լոյս կը տեսնէ «Յառաջ միտք եւ արուեստ»ի նոր (92-րդ) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. -

Յ. Պէրպէրեանի «Ոսպնեակը»
ԽԱՉԻԿ ԹԻՕԼԻՕԼԵԱՆ

Կենդանի առեղծուածը
Ա. ՊԷՐԼԻՃԻՒԼԵԱՆ

Զափազանցութիւն է
ԳՐ. ՊՐԼՏԵԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ ԼԱԻ Է

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանը փետրուար 21 թուակիր Հաղորդագրութեամբ մը կը տեղեկացնէր թէ Գարեգին Բ. կաթողիկոս ընկերակցութեամբ Տաթեւ Արք.ի եւ զինք խնամող բժիշկներէն՝ տոքթ. Պետրոս Գարաճըճեանի, Մթացեալ - Նահանջներ մեկնած էր բժշկական մանրազնին քննութեան ենթարկուելու համար: Հինգշաբթի օր, հեռաձայնով տեղեկացանք թէ այդ քննութիւնները վերջ գտած են փետրուար 27-ին եւ արդիւնքները չատ գոհացուցիչ են: Այս առընչութեամբ, տեղւոյն վրայ ալ Մեսրոպ Արք.ի եւ Եփրեմ Եպիսկ.ի ստորագրութեամբ յատուկ հաղորդագրութիւն մը հրապարակուած է: Գարեգին Բ. այժմ կը հանգստանայ Ինտիանա:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՑԻՔ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓԼԻՍ ՓԵՏՐ. 22 - 25)

ՍՓԻՒՌՔԻ
ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ
ԳԻՏԱԿԱՆ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ
ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի Մանուկ Աբեղեան գրականութեան հիմնարկը եւ համալսարանը միասնաբար կազմակերպած են գիտական նստաշրջան մը, նուիրուած Սփիւռքի հայ գրականութեան: Բացումը կատարելով ակադ. Եղ. Զրբաշեան նշած է, թէ լմփիւռքի հայ գրականութիւնը մեր ժողովուրդի իմացական մշակոյթի կարեւոր օղակն է, առանց որուն կարելի չէ պատկերացնել յետ - Հոկտեմբերեան հայ գրականութեան պատմութիւնը: «Վերջին տասնամեակում, ըսած է ան, սովետահայութեան Հայաստանում զգալի աշխուժացում է ապրում նրա ուսումնասիրման գործը: Լոյս են տեսել մի շարք մենագրութիւններ, թեմատիկ - ժանրային սկզբունքով ժողովածուներ: Այդ ասպարէզում կարեւոր քայլ էր գրականութեան ինստիտուտում սփիւռքահայ գրականութեան խմբի ստեղծումը, որն ակտիւ գործունէութիւն է ծաւալել գրական - պատմական եւ տեսական հարցերի հետազօտման ուղղութեամբ: Առաջիկայում կը ստեղծուէն սփիւռքահայ գրականութեան ամբողջական պատմութիւնը, նշանաւոր հեղինակների գիմանկարներ, հետազոտութիւնների կոլեկտիւ ժողովածուներ»:

Նստաշրջանին մասնակցած են գիտնականներ, ուսանողներ. կարդացուած են աւելի քան տասը զեկուցումներ: Գեղամ Սեւան իր զեկուցման մէջ անդրադարձած է Սփիւռքի արդի հայ գրականութեան կարգ մը յատկանիշներուն: Ստեփան Կուրտիկեանի զեկուցումը նուիրուած է լենինեան գաղափարներու ցոլացումին Սփիւռքի հայ գրականութեան մէջ:

Զեկուցումներ կարդացուած են Սփիւռքի հայ արձակին մէջ նոր հերոսի պատկերացման հարցի, Սփիւռքի հայ գրականութեան մէջ հայրենասիրութեան գաղափարի արտայայտութեան յատկանիշներու, օտար լեզուով մշակուած հայ գրականութեան յատկանիշներու և անոր զարգացման հանգրուաններուն մասին: Առանձին զեկուցումներ նուիրուած են Սփիւռքի հայ գրականութեան ծանօթ դէմքերէն Վահան Թէքէեանի, Վահէ Հայկի, Լեւոն - Զաւէն Սիրմէյեանի, Համաստեղի, Ժապ Ս. Յակոբեանի, Ահարոն Տատուրեանի: Անոնց գործերուն մասին խօսած են Շ. Մուշեղեան, Լ. Ամատեան, Մ. Մաքսապետեան, Գ. Հայրեան, Վ. Գաբրիէլեան եւ Գ. Գուրամեան: Կարդացուած է Հիլտա Գալֆայեանի (Փարիզէն) զեկուցումը, որ նուիրուած է Պոլսոյ հայ արդի բանաստեղծութեան ընդհանուր բնութագրման, անոր գաղափարական եւ ոճային հոսանքներու քննութեան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅԴ ՊԱՌԱՒԸ ԴԱԼԿԱԴԷՄ...

—×—

«ՁԻՆՔ
ԱՐՀԱՄԱՐՀՈՂՆԵՐՈՒՆ»

Հերաթափ, դառնութեան բեռով կորացեալ, տեղ տեղ խանձած հնամաշ վերարկուով պառաւ մը կը դեգերի մերթ, հոս ու հոն:

Երբեմն անհամարձակ բայլերը զինքը կը բերեն Հայերով լեցուն սրահի մը դրան առջեւ, սակայն ձաղկուելու վախը սրտին, կը հեռանայ շփոթած: Երբեմն ալ կը պատահի որ անցնի հայկական մշակութային հաստատութեան մը փողոցէն. կրկին ու կրկին խաչուելու սարսափը կը հալածէ զինք ու արտասուոր եռանդ մը կը մղէ իր ուժաթամ ոտքերը, հեռանալու որքան որ կարելի է:

Քիչեր միայն, որ կը հանդիպին անոր, գիտեն իր անցեալին մասին. թէ ան հերարձակ ու լուսանճանճչ գեղեցկուհին էր հայ մտքի՛ն, կեանքին ... շատ քիչեր միայն:

Արեւներով սեւած աղուոր լեզուս է այդ ազգուն կինը այսօր, որ բարշ կուտայ իր գոյութիւնը մայթէ մայթ, զոր չէք ճանչնար, չէք ուզեր ճանչնալ:

ԱՐՓԻ

ՏԽՐՈՒՆԻ

ԳՐԻԳՈՐ ԱԴԱՄԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Փետրուար 27-ին իր մահկանացուն կնքած է Փարիզի հայ զաղութի ծանօթ դէմքերէն՝ Գրիգոր Ադամեան:

Ծնած էր Սիս, 1904-ին, յաճախած Իզմիրի Ամերիկեան գոլէժը եւ զերի ինկած քեմալական ուժերու մուտքէն ետք: Ցունաստանէն անցնելէ յետոյ, վերջնապէս կը հաստատուէր Փարիզ, 1923-ին եւ անկէ ի վեր միշտ իր մասնակցութիւնը բերած է ազգ. կեանքին, զլխաւորաբար հայ Նախկին Ռազմիկներու միութեան ճամբով, որու զրօշակակիրն էր: 1939ին, զօրակոչի ենթարկուած եւ զերի ինկած է: 11 Ա. Սթալակին մէջ, իբրեւ ենթասպայ զործօն զեր ունեցած է Ֆրանսահայ զեբրիներուն մօտ: Հիմնադիր անդամներէն էր Ֆրանսահայ լսարանին, որ հերթական դասախօսութիւններ եւ հատաքոյթներ կը կազմակերպէր Քատէ սրճարանին վերնայարկը:

Թունդ հայրենասէր, խանդավառ նկարագրի տէր, հազուագիւտ է որ բացակայէր որեւէ հայկական հանդէսէ: Կը մասնակցէր նաեւ Ֆրանսական պաշտօնական արարողութեանց, որպէս զրօշակիր Հայ Նախկին Ռազմիկներու, Փարիզ, Վերսէօն, թէ վերջին անգամ՝ Նորմանտիի ցամաքահանման 40-ամեակի հանդիսութեանց:

Դրացնութեամբ, ծանօթացած էր Ուիլիըմ Սարոյեանի, երբ այս վերջինը բնակարան մը կը գնէր ռիւ Թեթպու, Գր. Ադամեանի զերձակատան մօտ եւ սկիզբէն ծնած էր ջերմ բարեկամութիւն մը: Այս հանդիպումներու մասին, Գր. Ադամեան քանիցս գրած է Պէյրութի «Նայիրի» շաբաթաթերթին թէ «Յառաջ»ի մէջ: Արժանացած էր զինուորական թէ քաղաքային բազմաթիւ չքանչաններու:

Որքան ալ կրկնութիւն ըլլայ, երբ հին սերունդի անդամ մը կ'անհետանայ, Գր. Ադամեանի մահուան առթիւ ալ, չենք կրնար չյիշել թէ այդ սերունդէն ամէն մէկը, իրեն հետ բան մը կը տանի Փարիզի հայ զաղութի երբեմնի կեանքէն:

Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Շաբէ Ադամեանի եւ զաւակներուն:

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

Գրեց՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

1885 :

*Ամուլ, մթին ու պաղ ամիսներու չվերջացող չարք մը, Արեւմտահայ գրականութեան պատմութեան մէջ : Քանի մը տարիէ ի վեր օրուան հերոսը անոպ Պոլսեկիներուն ամէնէն անոպ տիկինը, Նապլը Վահանեանի աղջիկը Սրբուհի Տիւսարն էր օրան Մայտա վէպը 1883-ին տակնուվրայ ըրեր էր արդէն բաւական քաոսային գրական մթնոլորտը : Անշուշտ իր դէմ հզօրացած ազմուկը ու գայթակղած զգայնութիւններու հաւարը պարզապէս ձեւի համար էր, դէմ Զօհրապի պարագային՝ որ այդ չըվնանին համալրասարանը նոր աւարտած, չփացած, փարլախ ու կենսասէր երիտասարդ մըն էր հրապարակի վրայ ու սկսեր էր իր առաջին ոտանաւորները հրատարակել Երկրագունդի մէջ : Իրականութեամբ միջոց մըն էր մօտենալու Տիկնոջ որ անմերձենալի, հըրապուրիչ աստղի մը նման իր բարձր ծիրէն վար չէր իջներ եւ ասոնց դիակ որուն թարգմանել տուած էր իր Մայտան հայերէնի : 1884-ին ան յաջողած էր ուրիշ վէպ մըն ալ հրատարակել Սիրանոյշ որու դրական արժանիքները ոչ մէկ տպաւորութիւն կը ձգեն ընթերցողին վրայ : Եւ այդ եղած էր այդ տարուան ամբողջ արտադրութիւնը, եթէ զանց առնենք Տիգրան Սէֆեան անուն անծանօթի մը վտիտ հատորները Գարուն եւ Աշուն եւ Ներշընչմունք առ Եղիա Տէմիրճիպաշեան : Ոգեմոլի հունձք ժողովուրդի մը համար որ չիտուն տարիէ ի վեր դրական սերմ կը ծանկէր, կը ցանէր առանց պիտակելու թէ այդ իսկ մանածագործական աշխատանք մըն է : «Մեր գործերուն մի նայիք, մեզի նայեցէք» կ'ըսէ Օշական որ աշխարհը, կեանքն ու ինքզինքը վէպի վերածած՝ յափշտակուած է Արեւմտահայ գրողներու կենցաղի, ճակատագրի ու նոյնիսկ առօրեայ զոյութեան եղերականութեամբ : «Մեր գրագէտները» կը գրէ Եղիա 1880-ական թուականներուն, «մուրալով, մարելով, հառաչելով, հեծելով կը գործեն» ու ասոր մէջ չկայ դառնութիւն կամ զանգատ լինչպէս չատ յաճախ կը հանդիպինք մեր օրերու գրողներու գրչին տակ : «Հայ գրագէտին վիճակը ոսկեզօծեայ թշուառութիւն մըն է» կը գրէ Իւթիւճեան 1880-ի «Մասիս»ի մէջ, աւելցնելով գիրքերը չեն ծախուիր, այլ թերթերու նման ձեռք - ձեռք կ'անցնին ու կը յիշէ Նորայր Բիւզանդացիին Բառագիրք ի Գալիերէն լեզուէ ի Հայերէն հատորին ձեռագրին պարագան - «14 տարիէն պատրաստած է զայն : Որոշուած է 2250 օրինակ ապել եւ ամբողջ ծախսը նախատեսուած է 1000 Օսմանեան ոսկի : Ինք ամիսկ ի վեր բաժանորդագրութիւնը բացուած է ու մինչեւ 90 բաժանորդ արձանագրուած է : Ցարդ հաւաքուած է 150 ոսկի» :

Նախորդ տարիները չատ աւելի յուսատու երեւոյթ մը չեն պարզեր : 1880-ին մէկ լուրջ գիրք միայն լոյս կը տեսնէր - Պարոնեանի «Պտոյտ»ը որուն մասին անմիջապէս մէկը կը բողոքէր Մասիսի մէջ, (թիւ 2735) ըսելով թէ Պարոնեան ամէն բան չէ բան ու որոշ տեղեկութիւններ պիտակցարար ծածկած է : 1881-ը աւելի բեղուն չէ - Մինաս Զերպոյեան Գրիչ եւ Սուր հատորը ու Գ. Ներշապուհ կոչուած բացայայտակ անծանօթ մը Բերկրաձիճ եւ Վիշտ 40 էջնոց գործը : 1882-ին՝ Յովհաննէս Սէֆեանի «Գրական Զբօսանքի» հատորը : Նոյն քանի մը տարիներուն սակայն, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մտաւորական - ները 21 հատոր Անգլերէն ու Ֆրանսերէն ժամանոյ վէպեր թարգմանած ու հրատարակած էին եւ որոնց խօսքը չէն բներ իրենց տարեկան հաշուեփակերուն մէջ, ինչ որ կը նշանակէ թէ այդ օտար մուտ ու անճաշակ գիրքերը մաս կը կազմէին մեր գրական ժառանգութեան, պէտք իրենց համար : Այսօրուան ակնոցով դժուար չէ այդ թարգմանութիւններէն մէկ կարեւոր պատճառը ինքնին գործերու յարաբերական քիչութեան :

*Ահաւոր բարդոյթներ կը բզկտեն մտաւորականութեան խիղճը : «Պոլսոյ չուկաներուն մէջ Հայերը հարիւրին ութսունով թրքախօս են» կ'ողբայ յօդուածագիր մը 1882-ին մինչ Մաթէոս Մամուրեան կը զանգատի Արեւելեան Մամուլի էջերէն թէ «անիշխանութիւն կը տիրէ ազգային կեանքին մէջ ... գպրոցը, չուկան, տունը, եկեղեցին, մամուլին մէջ, գիրքերու մէջ մենք կը փնտռենք արուեստականը, զարդը, կեղծը» : Ուսանողութեան վիճակը ուրիշ տեսակ տապնապ մը կ'արտացոլայ : «Օտար վարժարաններէն ելած հայ ուսանողները» կը չարունակէ Մամուրեան «իմաստութեան, ինքնահաւանութեան ու երբեմն ապուշութեան տիպարներ են. օտար վարժարան կը յաճախեն որպէսզի օտար լեզու սորվին, սակայն այդ ալ չեն սորվիր, կամ ալ ցուցամոլութեան եւ օտարամոլութեան համար : Հայ վարժարանին չեն վճարեր 10 մէճիտիէ, բայց օտարին 30 ոսկի սերով կուտան...» : Մամուրեան կը յայտնէ թէ Պէրպէրեան ու Մեզոպուրեան վարժարանի աշակերտները մտային մրցումներու մարտահրաւէր կարդացեր են վերջերս Անգլիական Հոմ ու Ռոպէրթեան վարժարաններու աշակերտներուն սակայն ոչ ոք համարձակեր է իրենց դէմ ելլել : Այս սահմանափակ յաջողութեան դիմաց՝ կը ցցուի հայախօսութեան ահաւոր վիճակը, մանաւանդ գաւառի մէջ : Օրինակ, 1883-ի «Արեւելեան Մամուլ»ի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ Պուրսայի մէջ 6 - 8000 Հայութեան վրայ հազիւ 50 կամ 60 հոգի հայերէն կը խօսին, իսկ կիներուն մէջ՝ միայն 5-էն 6 հոգի... : «20 տարիէ ի վեր Ընթերցասիրաց Ընկերութիւն մը կազմուած է քաղաքին մէջ սակայն անդամները Թրքախօս են» կ'աւելցընէ ան (էջ 113) : 1885-ին, «Մասիս» չաբաթաթերթին թղթակիցը կը յայտնէ թէ Եոզկատ ու Պոզուքի շրջանին 52 գիւղերէն 22-ը միայն հայերէն կը խօսին : «Դպրոցները տարին միայն չորս ամիս բաց են» կը չարունակէ ան (էջ 1118) եւ աշակերտները Սաղմոս, Աւետարան ու Նարեկ կը կարդան : Երբեմն, քիչ մըն ալ կը գրեն : Վարժապետը գիւղին տիրացուն է : Աշակերտներուն տուած վարձքը, կալի ժամանակ, երկու - երեք պարկ ցորեն է : Իսկ գպրոցը՝ կամ գիւղական սենեակն է կամ ալ ձէրէյին դամբը» :

Շրջանի միջակ բանաստեղծներէն ոչինչ մնացած է այսօր, ոչ իսկ անուններըը : Ո՞վ կը յիշէ Մ. Սիմոնեան, Ա. Լուսինեան որոնք երկրագունդի մէջ կը գրէին, Տիգրան Փափազեան, Ե. Տէվլէթեան կամ Գ. Ռչտունի, Տ. Սէֆեան, Գաբրիէլին Արիստակէսեան, Յովհ. Թաթարեան, Կ. Կոմիկեան, Պօղոս Շապեան, Գրիգոր Հէքիմեան, Տ. Ճղնաւորեան, Օրդ. Վ. Ֆէլէկեան, Փ. Համամճեան, որոնք «Մասիս»ի մէջ կը սորարգրէին գողտրիկ ոտանաւորներ, կամ «Արեւելեան Մամուլ»ի քերթողներէն Դ. Տէր - Ղազարեանը Պաղտասար Յակոբեանը, Գ. Ռըշտունի : Իսկ ո՞ւր, գործն ու համբաւը այսօր 1880-ական թուականներու ամէնէն հանրածանօթ բանաստեղծին որ Ագնքանդը Փանոսեանն էր : Հեղինակ 2000-է աւելի ոտանաւորներու, յորջորջուած «պոակաւոր բանաստեղծ», «յանպարանների իշխան» եւ որակուած որպէս գործնական աստղիկեան, վարպետ յանդարան, քամի աշխարհաբարապէտ», յաջող թարգմանիչ, ճարտար նմանակող, ահա իր արուեստէն նմոյշ մը : -

ԱՌ ԼՈՒՍՆԱԿ

Խորհրդաւոր, աստեղափայլ
Գիշերին մէջ դու, գալակաճար,
Թողուս ամպերն եւ յամրաճայլ
Ո՛ երկնաճեմ ժպտուն գոհար
Լուսնակ, շրջիս դու անայլայլ
Աչօք դիտել գ'մեր աշխարհ
Եւ բօթափել նակտիս մռայլ
Շողերէդ շող մ'ուրախարար

. . . . . .

Սիրեմ զքեզ սիրով յիմար
Պաշտեմ զքեզ . . . . . .

Ժամանակին մեծապոյն դէպքը անկասկած «Արեւելք» օրաթերթի հիմնադրութիւնն էր : Մինչեւ 1883, «Մասիս»ը որ 800 բաժանորդ ու 600 ձեռքէ ընթերցող ունէր՝ անմրցակից էր ու հրապարակի լաւագոյն ուժերու աշխատակցութիւնը կը վայելէր : Գլուխը կը պտուտէին Բիւզանդ Քէչեան ու Բիւզանդ Պօղոսեան : Մակայն երբ տարուոյն վերջաւորութեան ու նիւթական լայն միջոցներու չնորհիւ «Արեւելքը» հիմնուեցաւ, Քէչեանը լքեց «Մասիս»ը ու անոր անցաւ : Պօղոսեանը մնաց իր տեղը ու երկու սուղ թերթերու միջեւ - 40 փարա էր գինը իւրաքանչիւրին - սուր մրցակցութիւն մը ծայր տըւաւ : «Արեւելքը» իր գինը 20 փարայի իջեցուց ու փորձ մը ըրաւ գնելու «Մասիս»ը : Պօղոսեան մերժեց : Ի վերջոյ կարիւթիւճեանի միջամտութեամբ, «Մասիս»ը վերածուեցաւ չաբաթաթերթի : 1884 Յունուար 1-ին, երկու թերթերը կը միանային, Արփիար Արփիարեանի գլխավարութեան տակ :

«Արեւելք»ի առաջին թիւն իսկ երեւան կը բերէ Արեւմտահայոց մտաւոր պատրաստութեան թերի նկարագիրը, հետեւանք՝ մշակութային արագ, խառնակ ուռմութիւն եւ օտար գրականութեանց գործադրած կաչկանդումին : Նախ՝ «Արեւելք»ի առաջին քանի մը տարիները գրական ոչինչ ունին ու ծայրէ ծայր քաղաքական ու ընկերային հարցերով լեցուած են : Երբ գիտենք թէ Հայոյն ինքնութեան ամէնէն գոյատեւ յատկանիշը իր լեզուն ու գրականութիւնը եղած են դարերով, կը հասկցուի ինչու այդ մարդին մէջ տկարութիւն մը չատ բան կ'ըսէ ժողովուրդի մը ներքին ուժի մասին : Առաջին այդ թիւին մէջ Ազդ մը գրուած է ուր կը պահանջուի թարգմանիչ մը, որ գիտնայ բաւական լաւ հայերէն եւ մէկ երկու այլ լեզուներ : Յաջորդող չաբաթներուն հարիւրաւոր գպրոցական տղաք կը ներկայանան պաշտօնին համար առկայն «ոչ մէկը կրցաւ յօդուած մը հայերէնի վերածել» կը գրէ Արփիարեան : Եւ այս Ազդը գեռ լոյս կը տեսնէր 1889-ին...:

Այս կացութեան դիմաց, ի՞նչ գիրք արդեօք էին սիրով մտաւորականները : Մատթէոս Մամուրեան, Իզմիրցի ծանրախոհ, բազմահմուտ, մէկաթոռ, պահպանողական գրողը, բազմած «Արեւելեան Մամուլի» խմբագրատան մէջ, կը գրէր - «1879-ին ազգային գրականութիւնը նոր թռիչք առած : Լեզուին խնդիրը լուծուած է, աշխարհիկ բարբառը կը կոկուի, կը ծաղկի : Վիպական օտար գործերու թարգմանութիւնը կը նուազի» : Այս «Նոր թռիչք»ի խանդավառութիւնը կը կարդանք նաեւ Ռէթէոս Պէրպէրեանի մօտ : Քանի մը տարի եւս, եղիան ալ նոյն ձրի լաւատեսութիւնը կը յայտնաբերէ : «Հայ միտքն ու հայ լեզուն կը մտնեն զարգացման նոր շրջանի մը մէջ» կը գրէ ան Գրական եւ Իմաստասիրական Շարժումին մէջ (1884, էջ 11) զոր ոչ արտաքին, ոչ ներքին դժուարութիւններ կրնան կասեցընել : Վարժարանները կ'աւելնան, գրական ու գիտական պարբերականները կ'աւելնան» : Եղիա Տէմիրճիպաշեան այդ թուականներուն հրապարակի ամէնէն փնտռուած ու յարգուած գրիչն է եւ անոր արտասովոր, առեղծուածային եւ անհատասարակչռութեան մօտեցող խառնուածքին չհասած ժողովրդականութիւնը փաստն է միջավայրի մը գրական արժէքներու քաոսին : Ահա իր մէկ ճարը արտասանուած 1884-ին Օրթաքէօյի Հայկական Կրթարանի Հանդիսին ... «Ես, որ ամպոց մէջ կը բնակիմ ու Աստուածոց հետ կը կենակցիմ, ահա կը մարմնանամ, կը մարդանամ, կը զգենում իմաստասէրի պատմուճանս...» : Երեք բանի մէջ կը թուի մասնագիտութիւն ձեռք բերած ըլլալ - գպրոցական հանդիսներու համիչ, իմաստասիրական ու ֆրանսական մշակոյթով համեմուած բանախօսութիւններ տալ, մեռելներու վրայ յուզիչ ողբեր գրել եւ՝ ինքզինքով գրապիլ : Ամէն պարագայի կ'արժէ արձանագրել ժամանակաշրջանի գրական կեանքի մասին իր ալ դատումը որ՝ կը համընկնի Մամուրեանի դատումին :

Որպէս հակազդեցութիւն, «Մասիս» չաբաթաթերթը ահաւոր պատկեր մը կը ներկայացնէ գաւառէն : «Հանրային բարոյականը չատ ցած է Թուրքիոյ ժողովուրդներուն մէջ. Գաւառները կը գրէ Բ. Քէչեան (1884 էջ 359) Ֆրանսական մասը հարիւրին քանի վարակած է բըլնակչութիւնը : Պատճառ՝ հազարաւոր պանդուխտները որոնք Պոլիս կուգան, գէթ կեանք մը կ'ապրին ու երբ կը վերադառնան գիւղ՝ կը տարածեն մասը : Կիլիկիոյ մէջ յատկապէս, մեծ է համամատութիւնը : Բռնի ամուսնութիւնները, կրօնական զգացման տկարանալը, ընտանեկան գաւառու բազմանալը, կա -

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԵՐ ԱՄՍԱԳԻՐԸ 1985-ԻՆ

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի «Սովետական Հայաստան» հասարակական, գրական - վիպագրական պատկերազարդ հանդէսը, որ հայրենիք - սփիւռք մտաւորական կապի կարեւոր միջոցներէն մէկն է, հանրապետութեան կեանքը, աշխատանքային մեծ ծավալումները, գիտութեան ու մշակոյթի նուաճումները, մեր ժողովրդի խաղաղասիրական ձգտումները լուսաբանելուն զուգընթաց, իր էջերում մեծ տեղ յատկացնում նաեւ ժամանակակից գրականութեանն ու արուեստին :

Ամսագրի էջերում յատկապէս մեծ տեղ է գրաւում գեղարուեստական ակնարկը մեր հանրապետութեան առեղծվածաւոր առօրեան, մշակութային կեանքը նկարագրելու լաւագոյն ձեւերից է : Մեր անդ-

նաց ազատութիւնը, իսկական ու արդար հաւասարութիւնը - ահա պատճառները խոխոտած բարոյականին» : Քէչեանին վերլուծումը անչուշտ պարզապէս իր անձնական նախասիրութիւններու եւ բարոյական չափանիշներու կիրարկումն է ընկերային կեանքի վրայ ու կապ չունի ճշմարտութեան հետ, սակայն այդ տրամաբանը աւելի լաւը չէր գիտեր : Աւելի խելացի չէր գրական կացութեան իր վերլուծումը : Նախ կը յայտնէ թէ վերջնական տարուան հիմնական հարցը կրօնական է, - էջմիածնի Կաթողիկոսութեան խնդիրը, Պոլսոյ Պատրիարքական թափուր աթոռը, Երուսաղէմի Վանքին պարագը եւ Ազգային ու Եկեղեցական առանձնաշնորհումներու հարցը : Ցետոյ անցնելով գրականութեան կ'ըսէ թէ «երկրին անտեսական, գրաքննական ու կրթական պայմանք ձեռնտու չեն գրականութեան զարգացման : Գրելու կարող ազգային ուրիշ գործով կը զբաղին : Տարին կը փակենք գժգոհ ու յուսահատ : Պէտք կա՞յ չէշտելու թէ գրականութեան ու արուեստի մէջ տկարութիւն մը վերագրել արտաքին ազդակներու կը նշանակէ անպէտանալ գրագէտի մը տարրական ճշմարտութեան - թէ ան կը զգանայ ընդդէմ, ի հեճուկս ու հակառակ միջավայրին եւ թէ Արեւմտահայ գրագէտները պարզապէս իրենց կոչումի բարձրութեան չէին ապրեր, թէ արուեստը արհեստի վերածեր էին եւ փառք, պահովութիւն, հասարակ երջանկութիւն ու զրամ կոչուած սովորական, փխրուն քանակ, գիրքին արժէքները գերազանցած էին իրենց արուեստագէտի բացառիկ ճակատագրին :

Աչելորդ յողնութիւն է 1885ի «Մասիս»ներու մէջ գրական որեւէ արժէք փընտռել : Վերէն վար՝ կամ թարգմանութիւն է, ըլլայ գրական, ըլլայ ընկերային գրութիւններու, եւ կամ քաղաքական ու անտեսական լուր : Մեծ տեղ կը գրաւէ Արփիարեանի էջմիածնական ճամբորդութեան տպաւորութիւններու յօդուածաշարքը : Իր առոյգ, առնական ոճը, իր պաշտպանութիւններու յստակ պարագիծերը, իր նկարագրի յանդուգն չէշտը զայն կը հակադրեն պոլսական ընթացիկ գրականութեան որ, ինչպէս Փանոսեանի պարագային, ձեւի փնտռտուքին մէջ յանգած կը մոռնայ խորքին առաջնութեամբ զբաղիլ : Ահաւ վեր սակայն Արփիարեան կը հետապնդէ Արեւելահայ եւ Արեւմտահայ իմացական մերձեցում մը որ գրական մարզին մեկնելով պիտի յանգէր քաղաքական այլ նպատակներու եւ պարբերներու : Նոյն թէզը կը հետապնդէ Մամուրեան «Արեւելեան Մամուլի» իր «Ռուսահայ Պանդուխտի Նամակները» չարքով ուր կը քննէր Ռուսահայոց պրակտանութիւնը ու կը հանգէր այն եզրակացութեան թէ «ժամանակ է որ մտածենք մեր զոյգ գրականութիւններու միութեան մասին» («Արեւելեան Մամուլ», 1885, էջ 575) : Հրապարակի միւս թերթերէն ոմանք - «Աւետաբեր», «Ձէրիւէի Շարբիէ», «Փունջ», «Լոյս» ու «Հայրենիք» - աննշան ներկայութիւններ են միայն : Կը մնան «Երկրագունդ», «Գրական եւ Իմաստասիրական Շարժում» եւ «Արեւելք» :

եալ տարուայ համարներում իրենց հետաքրքիր ակնարկներով հանդէս են եկել Ս. Կաթուղիկեանը, Կ. Սիմոնեանը, Գ. Զանիկեանը, Մ. Ղուկասեանը, Ս. Շահմուրադեանը եւ ուրիշներ:

Ամսագիրը «Մխիթարեան մամուլի էջից» մշտական բաժինն ունի, ուր թարգմանաբար վերատպւում են ռուս եւ եւրոպական միւս ժողովուրդների պրոգների ու լրագրողների այն ակնարկները, յօդուածները, զեղարուեստական գործերը, որ նուիրուած են Հայաստանին:

Ամսագիրը իր էջերը յաճախակի է տրամադրում նաեւ մեր պրոգների գուտ զեղարուեստական գործերին: Անցեալ տարուայ համարներում բանաստեղծութիւնների մեծ չարքերով հանդէս են եկել Համօ Սահեանը, Մարօ Մարգարեանը, Հրաչեայ Յովհաննիսեանը, Մաշիկ Հոլոնեանը, մի չարք երիտասարդ պրոգներ: Ամսագրի թիւ 12 համարում տպագրուեց Գէորգ Էմինի «Սիամանթոյի մենախօսութիւնը» պոէմը, որի մէջ, թէեւ առկայ են ոչ յստակ որոշ ձեւակերպումներ, մտածման ճամբարում պտտուող բանաստեղծի չուրթերով պատասպարուում, անարդանքի սիւնին են գամում իմպերիալիստական այն սեւ ուժերը, որոնց լուռ համաձայնութեամբ ու աչքերի առաջ կատարւում էր հայ ժողովրդի ահաւոր ցեղասպանութիւնը:

«Սովետական Հայաստան»ն իր այս տարուայ համարներում եւս մեծ տեղ կը յատկացնի գրական նիւթերին: Արդէն լոյս է տեսել ամսագրի յունուարեան համարը, ուր լայնօրէն նշուած է Յովհաննէս Շիրազի ծննդեան 70-ամեակը: Իր առաջին կայ համարներում ամսագիրը նշելու է նաեւ եղեռնի նահատակ բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակի, ինչպէս նաեւ Կոստան Զարեանի ծննդեան 100-ամեայ յոբելեանները:

Մայիս ամսին հանդիսաւորութեամբ ուշքով նշուելու է մեծ բանաստեղծ, հասարակական ու քաղաքական գործիչ Վահան Տէրեանի ծննդեան 100-ամեակը: Երեւանի պետական նուիրեալ Մարգարեան երաժշտական վարժարանի աշակերտական երգչախումբը մասնակցութեամբ Ազգային Օպերայի մենակատարների կատարելու է Տէրեանի երգերը:

Ամսագրում իր մշտական տեղը կ'ունենայ «Կարդացէք ժողովրդականներին» բաժինը, ուր կը տպագրուեն մեր մանկական պրոգների նոր ստեղծագործութիւնները:

Խմբագրութիւնն առաջիկայում իր կապերն առաւել կը սերտացնի ռուս եւ Վրաստանի մեր ժողովուրդների այն պրոգների հետ, որոնք մշտապէս կապուած են հայ մշակոյթին ու գրականութեանը: Ամսագրի «Գրական կամուրջներ» բաժնում յաճախակի կը տպագրուեն նիւթեր, որոնք կը պատմեն, թէ եղբայրական ժողովուրդների պրոգներն ինչ են անում հայ գրականութեան արժէքները թարգմանելու, հայ հին ու նոր մշակութային գանձերը պրոպագանդելու ուղղութեամբ:

Առաջիկայում ամսագիրը կը ձգտի իր էջերում առաւել լայն տեղ տալ սփիւռքահայ գրողներին, տպագրելով նրանց գործերը, գրախօսելով սփիւռքում լոյս տեսած նոր գրքերը:

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի կառավարութեան որոշմամբ այս տարուայ Օգոստոսին Երեւանում պիտի տեղի ունենայ սփիւռքահայ առաջադիմական կազմակերպութիւնների ինքնագործ խմբերի եւ անհատ կատարողների փառատօնը, որ պիտի անցնի «Ճանուն խաղաղութեան եւ առաջադիմութեան» նշանաբանով: Մեծ, անհամբերութեամբ է լինելու դա, որի նախապատրաստութիւնն ու ընթացքը

ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ
ԵՒ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ՝

ՀԻՄՆԱԴԱՐԻ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ

—×—

ՄԱՐՍԷՅԼ. - («Յառաջ»). -

«Մեծագոյն փառս Աստուծոյ: Յամի Տեառն 1985 եւ ի թուին Հայոց հազարերորդի չորս հարիւր երրորդի եւս երես - նորդի չորրորդի 17երորդում աւուր Փետրուարի, հօթներորդ տարուոջ Ֆահաճայապետութեան Նորին Սրբութիւն Յովհաննէս - Պողոսի Բ-ի եւ յերրորդում տարուոջ կաթողիկոսութեան Յովհաննէս Պետրոսի ԺԸ-ի Գասպարեան, Արհիապատիւ Գրիգոր Կապրոյեան տիտղոսաւոր Եպիսկոպոս Ամիտա Հայոց, Առաջնորդ կաթողիկէ Հայոց, որ ի Ֆրանսա, օրհնեաց եւ գետեղեաց զհիմնաբարս ժողովրդապետական եւ մշակութային կեդրոնի կաթողիկէ Հայոց որ ի Մարսիլիա: Ծրագրեալ ի Ֆրանսուա Կզավիէ Տը Մարեշալ ճարտարապետ եւ շինեալ ի Սոսիէթէ Լէ Թրավոյ Տիւ Միտի է եւ ի ներկայութեան հոգեւորական եւ բաղաքական իշխանու - թեանց եւ բազում հաւատեցելոց եւ բարեկամաց աւուրս ժողովրդապետութեան Սարգիս Վարդապետ Դաւիթեան»:

Մատաղաթի վրայ գեղագրուած այս արձանագրութիւնը եւ դրամի նմոյշներ զանազան երկիրներու, հիմի մը մէջ ամփոփուած գետեղուեցաւ, օրհնուեցաւ եւ կնքուեցաւ քարին մէջ որուն վրայ պիտի բարձրանայ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքին ժողովրդապետական եւ մշակութային կեդրոնը:

Աւրդ, յիշատակելի օր մը բովանդակ Մարսէյլի հայութեան համար, որուն ազգային եւ մշակութային կառոյցը պիտի հարստանայ նոր եւ չքեղ շէնքով մը:

Հանդիսութիւնը սկսաւ Պատարագով, զոր մատոյց Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ՝ Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան, շուրջը ունենալով Ս. Խորանին վրայ Մանուէլ Ծ. Վրդ. Պաթաքեան՝ ժողովրդապետ Փարիզի Հայ Կաթողիկէ համայնքին, Հ. Ա֊թանաս Վրդ. Քէսէճեան՝ Մխիթարեան Միաբան եւ ժողովրդապետ՝ Առնուվիլի Հայ կաթողիկէ համայնքին եւ Սարգիս Վրդ. Դաւիթեան՝ ժողովրդապետ Մարսէյլի հայ կաթողիկէ համայնքին: Դասին մէջ տեղ գրաւած էին, - Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսի ներկայացուցիչը՝ Հայր Սէնթիւրիէ եւ զանազան ծուխերու քահանաներ՝ Հայր Ալպէռ Տը Վիքթոր, Հայր Մօրիս Քասան, Հայր Սամուէլ Աբաքեան: Պատարագին երգեցողութիւնը կատարեց եկեղեցւոյ երկսեռ երգչախումբը մասնակցութեամբ Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու դպրոցի աշակերտներուն եւ դեկավարութեամբ՝ Քոյր՝ Ժընէվիէվ Դաւիթեանի: Երգեցողի վրայ ընկերացաւ՝ Տիկին Ժիւլիէթ Եըլմազեան: Վերափոխումն Աստուածածնայ եկեղեցին ծայրէ ի ծայր լեցուն էր: Առաջին կարգերուն տեղ գրաւած էին անձնաւորութիւններ եւ հրաւիրեալներ՝ - Փիէռ Սոմվէյ՝ Պուշ - Տիւ - Ռոնի նահանգապետը, երեսփոխան Եասէնթ Սանթոնի, Փիէռ Փայան՝ Թաղապետական խորհուրդի անդամ, Փիէռ Սալամէ՝ սուրբ հայական Արաբ Հանրապետութեան հիւպատոսը, Սերքէյ՝ Խորհ. Միութեան փոխ - հիւպատոսը, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Կաթա՝ փոխ - նախագահ՝ եւ Պ. Ֆարահ Տիալ՝ նախագահ՝ Լիբանանցի - Սուրբ Ցոլակ Ֆըրանսացիներու Միութեան, բազմաթիւ հայ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու, եկեղեցւոյ թաղական խորհուրդներու ներկայացուցիչներ եւ «Յառաջ»: Նաեւ այլ քաղաքներէ, Փարիզ, - Վալանս, - Մոնփելիէ Հայեր փութացած էին:

Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան, Ֆըրանսերէնով եւ ապա հայերէնով, արտասանեց ներշնչուած եւ կուռ քարոզ մը: Հայ եկեղեցին, ըսաւ ան, կը հրաւիրէ մեզ Մեծ Պահքի քառասնորդաց չրջանին յիշատակելու Ադամին մուտքը դրախտին մէջ: Զուգահեռ մը ընելով օրուան հանդիսութեան հետ, չեշտեց - «Մարսէյլի հայ կաթողիկէ համայնքը 70 տարի ետք երազի մը իրականութիւնը կը տեսնէ այսօր. այսօր դախտ մրն է որ կը տրուի, այս ժողովրդապետական եւ մշակութային կեդրոնով»: Առաջնորդը կոչ ըրաւ ժողովուրդին եւ մանաւանդ երիտասարդներուն որ բազմիցս զայն յաճախեն եւ իրենց երկերով, պարերով, ուսումնասիրութիւններով լեցնեն, ցոյց տան մեզ հիւրընկալող երկրին թէ պիտենք, ճշմարիտ Ֆրանսացի ըլլալով հանդերձ, պահել մեր առհմային մշակոյթը եւ ճոխացնել նաեւ այս երկիրը՝ մեր սուրբ աւանդութիւններով: Գրիգոր Եպիսկոպոս Կապրոյեան եզրակացուց. - «Իմ մաղթանքս եւ աղօթքս է որ ձեր կեդրոնը շէնցնէք եւ զայն դարձնէք հայ գիրին, հայ լեզուին, հայ երգին, հայ աղօթքին ճառագայթումի վայր մը, փարոս մը եւ ինքն ալ ըլլայ միւս բոլոր հայկական, ազգային, մշակութային տուներուն, կեդրոններուն կից օրրանը բոլոր այն սուրբ աւանդութիւններուն, մշակութային թէ հոգեւոր՝ զորս ընդունած ենք մեր հայրերէն եւ զորս կ'ուզենք աւանդել մեր զաւակներուն»:

Պատարագի աւարտին, թափօր կազմելով եկեղեցական, անձնաւորութիւն, հրաւիրեալ թէ ժողովուրդ ուղղուեցան դակը՝ «Այսօր Աստուածութիւնն զբաղեալ» չարականի երգեցողութեամբ, եւ համաձայն հայ եկեղեցւոյ աւանդական կանոններուն կատարուեցաւ հիմնաքարի օրհնութիւնը, - «Հիմունք ինորա ի լեառն սուրբ ինորա, սիրէ Տէր զդրունս Սիոնի առաւել քան զամենայն յարկսն Յակոբայ»: Տպաւորիչ եւ նոյն աւեն զօտեպնդիչ այս արարողութիւնը վերջ գտաւ հաւաքական «Հայր Մեր»ով:

Վերափոխումն Սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ջերմ ընդունելութեան մը ընթացքին հիւրասիրեց բոլոր ներկաները:

×

Առիկա առաջին հանդրուանն է: Որքան ալ ձեռնարկը ըլլայ դժուար, ըլլայ տպաւիչ, վստահ ենք որ առաջնորդ, ժողովրդապետ, ընկերակցութիւն ձեռք - ձեռքի, կամք - կամքի, սիրտ - սիրտի պիտի յաղթահարեն ամէն դժուարութիւն եւ խոչընդոտ, պիտի իրագործեն այս դեղեցիկ ծրագիրը, որովհետեւ չինելը, բարձրացնելը միշտ խանդավարիչ գործ մրն է: Իսկ երկրորդ հանդրուանին մասին առենին առիթը կ'ունենանք խօսելու եւ դրելու:

Այս ձեռնարկը պատիւ կը բերէ գաղութին: Բոլորը հետաքրքրուած պէտք է ըլլան այս իրագործումով եւ բերեն իրենց անվերապահ աջակցութիւնն ու օժանդակութիւնը: Թէպէտ, նախաձեռնող մարմինը ծրագրուած կերպով կը տանի աշխատանքը ապահովելով կարգ մը հաստատութիւններէ կարեւոր նպաստներ, ինչպէս՝ Արեւելեան Եկեղեցիներու Նուիրական Միաբանութիւնը, Խօվրը ա'Օրիան, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը, Վատնդուած Եկեղեցիներու Օգնութեան մարմինը եւ բազմաթիւ բարերարներ որոնք հակառակ իրենց առատաձեռն ու վեհանձն նուիրատուութիւններուն՝ կը նախընտրեն մնալ չուքի մէջ: Սակայն, ձեռնարկի մը որ կոչուած է ծառայել ժողովուրդին անխտիր, պէտք է որ ժողովուրդը եւս, իր կարգին, եւ իր բոլոր խնայերով, քիչով եւ շատով, մասնակցի: Մասնակցի՝ որպէսզի գուրգուրայ, մասնակցի՝ որպէսզի իրը նկատէ, մասնակցի՝ որպէսզի լուսագոյնս օգտագործէ զայն:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

լուսաբանելուն գուգահեռ, ամսագիրը ինքնագործ խմբերին ու անհատ կատարողներին օգնելու նպատակով իր էջերում կը տպագրի մեր կոմպոզիտորների նոր երգերը, կ'ընտրի եւ «Ամսագրողների համար» բաժնի տակ կը ներկայացնի հայ դասական ու ժամանակակից պոէզիայի լաւագոյն նմոյշները:

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ամսագրի
գլխաւոր խմբագիր

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1985 - 1986
ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ

Հանրածանօթ է մեր ազգին մէջ Մուրատ - Ռափայէլեան բարձրագոյն վարժարանը, որ իբր Հայ մտքի կարեւորագոյն օրրաններէն, մկն ու կէս դարէ ի վեր կը դաստիարակէ հայ սերունդները, պատրաստելով ընտրանի երիտասարդներ:

Վարժարանին վկայականը համազօր է Իտալիոյ Պետական Վկայականին եւ համահաւասար՝ Իտալիոյ վկայականները ճանչցող բոլոր եւրոպական եւ ամերիկեան երկիրներու վկայականներուն:

Մուտքի համար կը պահանջուին ուսման եւ բարի վարքի, մկրտութեան եւ առողջութեան վկայականներ: Կ'ընդունուին նուազագոյն 11 տարեկանը լրացուցած եւ առաւելագոյն 15 տարեկան տղաք:

Դպրոցին 1985 - 1986 տարեշրջանի թոշակն է իտալական 7 միլիոն լիրէթ, որ կը համապատասխանէ ներկայ սակով 3500 ամերիկեան տոլարի:

Բացի հայերէնէ եւ իտալերէնէ, կը դասաւանդուին նաեւ, ընտրովի, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուները: Արարախօս երկիրներէ եկող աշակերտներու համար կ'աւանդուի նաեւ արաբերէն՝ բնիկ արարախօս համալսարանական դասախօսի մը կողմէ:

Ընդունելութեան համար պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէին. -

Direzione del Collegio Armeno
Moorat - Raphael
Ai - Carmini - Dorsoduro 2596
30123 Venezia - ITALIA
Հեռաձայն. - 39 - 41 - 28770

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ Հայ Մշակութային կեդրոնին մօտ, Հ. Ց. Դ. «Բարգէն Սիւնի» ակումբի կողքին սկսած են «Հայրէնիք» օրաթերթի նոր խմբագրատան - շէնքի կառուցման աշխատանքները: Ցատակագիծը պատրաստած է Ազատ Գայլեան: Քառայարկ նոր շէնքը կ'ունենայ զանազան յարմարութիւններ: Հոն իրենց դրասենեակները կ'ունենան «Հայրէնիք»ի խմբագրութիւնը, տպարանը, Հ.Օ.Մ.Ի կեդր. եւ Շրջ. Վարչութիւնները Համազգայինը, Հ. Մ. Ը. Մ.ը, Հ. Ե. Դաշնակցութիւնն ու Հ. Ց. Դ.: Կը նախատեսուի, որ շէնքին կառուցումը ատարտած ըլլայ Մայիսին:

×

ԱՑՆՁԱՐԻ մէջ վախճանած է Վահան Ա. քհնյ. Քէնաիրճեան: Ծնած էր 1888ին՝ Մուսա Լերան Պիթիաս գիւղը: Ի. Աշխարհամարտի ընթացքին գաղթած է Փոռ Սայիտ: Պատերազմի աւարտին վերադարձած է իր պապենական գիւղը: Այնուհետեւ իր հայրենակիցներուն հետ ի'նք եւս գաղթած է նախ Սուրիոյ ծովեզերեայ չրջաններէն մին՝ Պաանիթ, ապա՝ Այնճար: 1934-ին քահանայ ձեռնադրուած է:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Ցակոբ Տէր - Մոլքոնեան» սրահին մէջ, Փետրուար 10-ին, տեղի ունեցած է Նուարսակի դաշնագրին 1500-ամեակին նուիրուած հանդիսութիւն մը: Բանախօսած է Շաւարշ Թորիկեան ծանրանալով Դաշնագրին բովանդակութեան ոգիին վրայ եւ չեշտելով որ անիկա կը ցոլացնէ հայ ժողովուրդի ազատասիրութեան, ինքնորոշման եւ ազգային դիմադիծի անաղարտ պահպանման գաղափարները: Ասոնք առած է թեմին առաջնորդը՝ Ազատ Եպիսկոպոս Քէշիշեան, եւ անդրադարձած Ազարայրի ճակատամարտով սկիզբ առած ու Նուարսակի Դաշնագիրով վերջնական յաղթանակը ապահոված դէպքերուն հոլովոյթին, անոնց պատմական արժէքին: Կարգացուած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի պատգամը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Տիկին Շաքէ Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ադամեան եւ զաւակները՝ Աւետիս եւ Վահան, Տէր եւ Տիկին Առամ Ադամեան եւ զաւակները՝ Ազնիւ եւ Վարուժան, Արիս Ադամեան եւ Սեդա Ադամեան - Փափազեան եւ զաւակը՝ Ասողիկ ինչպէս նաեւ Փէքմէզեան (Ամերիկա - Հայաստան), Տէրէլեան (Ամերիկա), Ադամեան (Ֆրանսա - Լիբանան), Մանուկեան (Լիբանան - Անգլիա), Ադապէկեան, Յակիկեան, Դերձակեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծհօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 27-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը՝ 10·30-ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, 15 րիւ Թան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լաչէզի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Պ. Սուրէն Յակոբով, Արա, Սերժ, Նիլ եւ Ժիրայր Յակոբոֆ եւ ընտանիքները, Արամ Սաբեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց հնոջ, մօր, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՇՈՒՇԱՆ ՅԱԿՈԲՈՖԻ
(Ծնեալ՝ Սարեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ այլ անողոք հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 14-ին Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին։

Կիրակի, Մարտ 10-ին ժամը 15·30-ին

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան Թատրոնը
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
Ռ· ՀԱՏՏԷՃԵԱՆԻ՝

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵՐԵՔ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ

Երեք արարով կատակերգութիւնը

Բեմադիր՝ Վահէ Զէքեան

Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ։

235 Փուռ Էմիլ Զոլա (Վիլէօրպան)

Մուտքը՝ 40 Ֆ·։

Դպրոցականներուն, ուսանողներուն եւ անգործներուն համար յատուկ զեղչ՝ 20 Ֆ·։

Տոմսերը կը վաճառուին· -
Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը
15, Ապրիլ 24-ի փողոց - *Տէսին*
ԿՐԻՒ վաճառատունը՝
Հանրի Պարպիւս պողոտա *Վիլէօրպան*
ՍԻՒԶԱՆ վաճառատունը՝
28 Պիւժօ *փողոց* - *Լիոն* - 6-րդ *թաղամաս*։

EXPOSITION de PHOTOGRAPHIES

réalisées par le Résident
Vicken JAVERIAN
Dans le salon de la Maison des Etudiants Arméniens, Fondation Marie Noubar de la Cité Internationale de l'Université de Paris, 57, Bld. Jourdan, 75014 Paris.
du Samedi 2 au Dimanche 10 Mars inclus
de 15h à 20h

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

organise

UN STAGE DE DANSE
TRADITIONNELLE ARMENIENNE
- thème «*L'Oblique*»
- professeur : *ANNA BOUDAGHIAN*
- niveau : enfants avancés et adultes débutants

Le Dimanche 10 mars de 11h à 17h
inscriptions auprès de la direction

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՒԻ

Աչխատանքի իրաւունք ունեցող, քանի մը լեզու գիտցող հայ երիտասարդ մը, Փարիզ կամ՝ արուեստ քաղաքի մէջ գործ կը փնտռէ։

Հեռաձայն՝ - 233 - 42 - 40
կամ նամակով՝
Tavit TAVITIAN
46, rue Poissonnière — 75002 PARIS

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յարութիւն Փիրէնկիվլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Տակուհեան - Շիրինեան ընտանիքը 1000 Ֆ· կը նուիրէ «Ցառաջ»ին։

Նոյն տխուր առթիւ Քնեազեան եւ Պետրոսեան ընտանիքը 200-ական Ֆ· կը նուիրէ Ռատիօ - Ազդ-ին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին։

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

———×———

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՄՕՆԻԹՕՐՆԵՐՈՒ ՍԷՄԻՆԱՐ

Սեմինարը տեղի կ'ունենայ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, Ապրիլ 3, - 4, - 5։
Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
969 - 71 - 72 995 - 56 - 22

Ա· Հայկական Համագումար - Փարիզ 1979
Բ· Հայկական Համագումար - Լոզան 1983

Հ Ր Ա Ւ Է Ր

Գ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

Մեծ Եղեռնի 70-ամեակի եւ Սեւրի Դաշնագրի 65-ամեակի պատմական դոյզ թուականներուն առիթով՝ Գ. Հայկական Համագումարը տեղի պիտի ունենայ·

Յուլիս 7-էն մինչեւ 13
Փարիզ, Օքէլ Սօֆիքէլի մէջ
(Porte de Sèvres)

Գ· Հայկական Համագումարի մասնակցութիւնը սկզբունքով բաց է Հայկական բոլոր կազմակերպութիւններու, Հայբեկակցական Միութիւններու եւ անհատ ազգակիցներու որպէս Պատգամաւոր։

Մասնաւոր հանդիսութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սեւր Քաղաքին մէջ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէին· -

ARMENIAN CONGRESS
P .O. Box 41 — 3780 Gstaad, Switzerland
Tél. : 030 - 41 563

sous la présidence de Madame
Edmonde CHARLES-ROUX
de l'ACADEMIE GONCOURT
LE CENTRE CULTUREL
ST. SAHAK-MESROB
339, Ave. du Prado — MARSEILLE
vous prie d'honorer de votre présence la présentation du recueil de poèmes :
LA PROCESSION
1942 - 1984
Grand prix de la poésie 1984 *de la Sté. des Gens de Lettres.*
Avec la participation artistique de :
PIERRE BARBIZET
et
JEAN TER-MERGUERIAN
qui interpréteront
La Sonate en La Majeur de
CESAR FRANCK
Le poète sera présenté par
GARO HOVSEPIAN
Lecture de poèmes par
SERGE GALLIBARDY
de l'Association «La Réplique».
Rouben MELIK dédicacera son ouvrage.

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ գեղչ «Ցառաջ»ի քաժանորդներուն"

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
«Section Marseille-Ville»

organise

LA NUITÉE DANSANTE
du Printemps

Le Samedi 9 Mars, dans les nouveaux salons
«Le PATIO de PHOCÉE»
Place de l'Amiral Muselier—Promenade de la Plage—13008 *Marseille*

avec l'orchestre «P A R O S »

— Le billet d'entrée donne droit au tirage de la tombola .

Réservations
———— : 90-33-88 70-39-93 93-89-83
Renseignements
91-48-85 50-68-71 90-21-60

OPTIMA Tours

ARMENIE
--1985--

— **Du 22 au 31 Mars** ..... **4,650 F**
— **Du 30 Mars au 13 Avril** ..... **5,850 F**

(tous ces voyages sont avec une nuit à l'aller et une nuit au retour à MOSCOU)

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— **Du 20 au 27 Avril** ..... **4,450 F**
— **Du 20 Avril au 4 Mai** ..... **5,850 F**

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON
OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
3
DIMANCHE
3 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅԱՍՔ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանկաւ : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.912 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.912

ԹԻՒ 92

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ «ՈՍՊՆԵԱԿ»Ը

Այս հատորով (Պէյրութ, Համազգայինի վահէ Սէթեան Տպարան, Յունիս 1984) Յարութիւն Պէրպէրեան կու գայ գրաւելու իր տեղը՝ իբրեւ փաստուած տաղանդ մը, արդիական ոճով գրող մեր բանաստեղծներու չարքերուն մէջ։

Տարիքով քառասունէն վար Միջին Արեւելահայ ու Ֆրանսահայ սակաւաթիւ սեռնդ մը կայ այսօր, բանաստեղծներու, արձակագիրներու, մտաւորականներու, որոնք իրենք զիրենք կը պարտադրեն մեր գրականութեան ու գրական մամուլին մէջ, սակաւաթիւ՝ սակայն որակաւոր։ Պէրպէրեան անոնցմէ է։ Հեղինակն է 1979-ին լոյս տեսած, «Կորիզ» անունը կրող քերթուածներու հաւաքածոյի մը, որ կը պարունակէ մտածուած ու մշակուած բանաստեղծութիւններ։ Գրախօսականի մը մէջ («Յառաջ», Յունիս 9 - 10, 1979) այս տողերը ստորագրողը նշած էր թէ երբեմն ձախող, երբեմն խարխափող, երբեմն խոստմնալից եւ յաճախ յաջող քերթուածներէ բաղկացող այդ հաւաքածոն «տպաւորիչ է ամբողջութեան յղացքով»։ Այս նոր հատորին, «Ոսպնեակ»ին մասին «խոստում»ի եւ «յղացք»ի բառամթերքով կարելի չէ խօսիլ այլեւս։ Հասուն իրագործման մը առջեւ կը գտնուինք, 143 էջերու վրայ տարածուած, բազմերեսակ ու բազմակողմանի։

Անշուշտ գրքին բոլոր քերթուածները (գրի առնուած 1972 - 1983 տարիներուն) եւ հոն սպրդած արձակ մէկ կտորը չեն կրնար կատարեալ ամբողջութիւն մը ներկայացնել. ոչ ալ իրը այդ կը ներկայացնէ զանոնք՝ իրենց հեղինակը։ 9 բաժիններէ, 42 ամփոփ քերթուածներէ ու չորս բազմարժէք բանաստեղծութիւններէ կազմուած այս հատորը կրնար աւելի կարճ ըլլալ։ Ամէն բանաստեղծ ու մանաւանդ մամլոյ մէջ իր քերթուածները հրատարակող ամէն հայ բանաստեղծ, կը մտահոգուի անոնց մոռացումով ու կորուստով, եւ կը դիմէ գրքին, հաւաքածոյին, զանոնք փրկելու յոյսով։ Աւելի լաւ պիտի ըլլար եթէ Նոյեան Տապան մը կերտելու փորձութենէն խուսափած ըլլար Պէրպէրեան։ Գրքին կառուցային կորիզն ու ամենաթարմ միջուկն են «Ամայք», «Կինը նման ծառի», «Ձիւներ՝ հովին մէջ» եւ «Ծողակաթ» մասերը, 42 քերթուածներով։ Ընել այս՝ չի՛ նշանակեր ըսել որ միւս կտորները անարժէքներ են, եւ կամ՝ թէ որեւէ կապ կարելի չէ տեսնել անոնց ու մատնանշուած կորիզին միջեւ։ Իրրեւ անջատ դրութիւններ՝ լաւ են։ սակայն կը դժգոհի ճիգ մը, ասոնց եւ միւս 42 քերթուածներուն միջեւ փոքր նմանութիւններ ցուցադրելով ընթերցողին համոզելու՝ որ կարելի է կամրջել խրամատները եւ մէկ կառոյցի մէջ ընդգրկել բոլորը։ Կարելի՛ է, սակայն, այդ սկզբունքներու վրայ հիմնուած կառոյց մը ըմբռնելը կը պահանջէ ճաշակ մը, որ ոչ միայն կը հանդուրժէ, այլ նաեւ մտքի հաճոյք մը կը զգայ իրմէ պահանջուած նման ճիգէ մը։

Այս վերապահութիւնները արձանագրելէ ետք՝ կ'ուզեմ անդրադառնալ գրքի այն արդէն - մատնանշուած մասերուն՝ որոնք կը խլեն ընթերցողին ուշադրութիւնը, - պայն պահանջելու կամ աղերսելու պէտք չունին։

Իր ներածականին մէջ, Պէրպէրեան կը ներկայացնէ (հարցականի ձեւով, սակայն փաստօրէն իրր հաստատում) արդի բանաստեղծութենէն իւրացուցած իր հաւատոյ հանգանակը, - «ի՞նչ ընել բանաստեղծութիւն մը, որ... արտասանուելու համար չէ գրուած... որ աւելի... անցումի կամուրջներ կը ջնջէ, քան կը պատմէ կամ կը նկարագրէ...։ Բանաստեղծութիւն մը, որ «յուզելու» չի միտիր։ Գուցէ եւ կարիք չկայ նման բանաստեղծութեան մը» (էջ 5)։ Այս վերջին նախադասութիւնը, անկասկած կ'արտայայտէ կարծիքը տակաւին հայերէնով գրուած բանաստեղծութեան ընթերցողներու մեծամասնութեան, - եթէ քերթուածի մը մէջ յանդ չկայ, պատմութիւն չի պատմեր, յուզիչ դիպուած չարտայայտեր, ապա ի՞նչ օգուտ ունի այդ քերթուածը։ Միամիտ չէ Պէրպէրեան. չուզեր խաբել ինքզինք կամ ենթադրեալ ընթերցողը։ Ուրեմն ինքզինք կը ներկայացնէ այնպէս՝ ինչպէս ի՛նք կը տեսնէ ինքզինքը (խօսքը, անշուշտ, անձի մասին չէ, այլ բանաստեղծութեա՛ն ինքնութեան մասին)։

Ապա կը դրէ, - «Բանաստեղծութիւնը այստեղ կը վերածուի ոսպնեակի մը, որ կը կենայ, կը կեդրոնանայ որոշ երեւոյթներու դիմաց, կ'անցնի այդ երեւոյթներէն անդին՝ կարելի յատակացումի ճիդով...։ Կեդրոնացումը (աւելի) մասնայատակին վրայ է, քան ընդհանրական պատկերացումին»։ Այս պարբերութեան մէջ ե՛ս եմ որ կ'ընդգծեմ «կ'անցնի» եւ «ոսպնեակ» բառերը, ինչպէս նախկին պարբերութեան մէջ՝ «ջնջել» բառը, քանի որ անոնք լինդի կը թուին կորիզային ու կառուցային չատ կարեւոր դեր ունենալ՝ Պէրպէրեանի բանաստեղծութեան մասին ունեցած յղացքին մէջ։ «Ոսպնեակ»ը, հատորին անունն ալ է անշուշտ. գործնական իր նշանակութենէն անդին, կը ներկայացնէ, վերացականօրէն ու փոխաբերաբար, երկու ուրիշ զաղափարներ, - զոհել մեծ, կամ համապարփակ, կամ ընդհանուր տեսադաշտը, սակայն կարենալ սեւեռիլ ու ճշդրտօրէն տեսնել աւելի սահմանափակ երեւոյթը։ Այս եւ իրերայաջորդ, յատակօրէն տեսնուած ուրիշ երեւոյթներու միջեւ մէկ կամուրջ չկայ. կամուրջները ջնջուած են, - այսինքն՝ չկայ պատումը կամ պատմութիւնը, որ երեւոյթներ կը կապէ իրարու. չկայ հաւաքական, նախապէս ճեւուած ու կաղապարուած զգացումներու խէժը, որ մէկ երեւոյթ... ափ մը մոխիր, ափ մը հող, հայերէն խօսող երեխայ մը, տաճարը, զմբէթը, խաչը, Մասիսը... կը փակցնէ միասին. չկայ ինքնավստահ ձայնը բանաստեղծ - անձին, որուն զգացումներուն տիրապետող չէչտը միահեծան իշխանութիւն մը կը հաստատէ կեանքի ու փորձառութեան անհամար երեւոյթներուն վրայ, ինչպէս իակ քնարարերգակի մը, Պետրոս Դուրեանի ձայնը, ինչպէս մեծատաղանդ քնարարերգակի մը՝ Վահան Տէրեանի անձնական ձայնն ու չէչտը։ Զանազան պատճառներով, միացումի եւ ամբողջ մը ստեղծելու այս միջոցները կը մերժուին Պէրպէրեանի կողմէ։ «Կորիզ»ի, այսինքն՝ իր նախկին հատորին մէջ ալ մերժուած էին ասոնցմէ ոմանք, սակայն հոն կար տակաւին «ամբողջ» մը, որ Սփիւռքի վիճակն էր. վիճակ՝ որ կը կրկնուէր Պէրպէրեանի քաղաքացիական կռիւներուն մէջ։ Այլ խօսքով, «Կորիզ»ի քերթուածները իրենց ուժականութիւնը կը պարտէին հակասականութեան մը, որ տիճամիճ էր, սակայն

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԿԵՆԴԱՆԻ ԱՒԵԼԾՈՒԱԾՐ

Պօպուռ, ժորժ Փոմպիտու Մշակութային կեդրոնին կազմակերպած մեծ ցուցահանդէսները վերազանց իրազարձութիւններ են՝ 20-րդ դարու արուեստը հասարակութեան ծանօթացնելու գծով։ Այս առթիւ, մեծարանքի առարկայ կը դառնան նաեւ ամերիկեան արուեստի յետպատերազմեան շրջանի կարգ մը ականաւոր դէմքերը։ 1982-ի առաջին կէսին ճէք-սըն Փալլըքի նուիրուած հազուադէպ ցուցահանդէսէն ետք՝ անցնող տարուան ամրան Տը Քունինկի յետնահայեացքը նոյնքան բարձրարժէք էր եւ դիւթիչ, որ սակայն չդաւաւ իր անհրաժեշտ արժեւորումը, ձեւով մը զոհը ըլլալով պահպանողական եւ «եւրոպապաշտ» հակում ունեցող հետաքրքրութիւններու։

Փալլըքի եւ Տը Քունինկի կողքին, զարուեստական երրորդ հեղինակութիւնը, որ պէտք է նկատի առնենք յետնահայեացքի մը կորքին է, որպէս հիմնադիրներէն՝ վերացական արտայայտապաշտութեան։ Նման իրազարձութիւն մը կը թուի հեռու ըլլալ։ Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան՝ Փորթուկալեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ տեղի ունեցող ցուցահանդէսը (Յունուար 17 - Մարտ 9), Մուրատեան հաւաքածոյին կորքի գործերը ներկայացնող, նախերդանքի մը իմաստը կրնայ ստանալ՝ որպէս առաջինը իր տեսակին մէջ, Ֆրանսայի հողին վրայ։ Ցուցադրուած գործերը կ'ընդգրկեն մօտ քսան տարուան շրջան մը։ Եթէ անոնց մէջ չկան բանալի իրազործումներ (ի բաց առեալ մի քանին, որոնք կ'առընչուին կարեւոր շարքերու, ինչպէս՝ «Գիշեր, առեղծուած եւ կարօտ»ի, «Տարածութիւն»ի, «Հոգեվարք»ին եւ «Գութանն ու երգը»ին), սակայն իրենց ամբողջութեանը մէջ կը հաստատեն Կորքիի մօտ դեղագիտական բարձր յատկութիւններու դերներկայութիւնը։

Այստեղ պահ մը զանց պիտի առնենք «հայկականութեան» չդարչը՝ որու ընդմէջէն ներկայացուած է հաւաքածոն, չանալով քննական աչքով մօտենալու ներկայացող առիթին՝ կարելի եղած չափով երկրորդելու այն ճիգերը, որոնք կը միտին հարթել Կորքիի գործն ու անձը շրջապատող չփոթը՝ այստեղ չեչտաւորուած։

Ներկայ ցուցահանդէսը մեզ կրկին անդամ դէմ յանդիման կը դնէ այն կնճռոտ հարցին, որ յարատեւօրէն կը ներկայանայ Կորքիի գործի քննարկման առթիւ՝ իր յղացումներու թուագրումներուն, խրաղիրներուն եւ աղբիւրներուն կապակցութեամբ, որոնց յատակացման գծով մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնէ յարաբերութիւններու հարցը՝ այլ վարպետներու ստեղծագործութիւններուն եւ հորհրդանշաններուն հետ՝ ինչպէս եւ իր իսկ

●▸

Գրեց՝
ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԷՋԻՔԼԵԱՆ

կերներու համար։ Երբ այդ գրքի առաջին էջին վրայ Պըլտեան գրեց, -

վրիպած գնդակներ ու վանկեր վրիպած
մինչ մարմինը փակած
տափակցած մարմինը մերկ
պատին վրայ արեան՝ բացուող
ճիւղաւորուող ճեղք
եւ գլուխը պայթող տարափիւռ ու
մածուցիկ աշխարհագրութիւն
բռնող արձագանգումը բաղաբին բռնկող։

Իր այս խիտ տողերով ան գրի առաւ այն տեսլակերպն ու մօտեցումը, որ նախակերպարն է անկէ ի վեր կործանող Պէյրութի մասին գրի առնուած, լուրջ, արձակ կամ բանաստեղծական բոլոր գործերուն։ Այսինքն, այս տողերուն մէջ կը գտնենք մօտեցումին՝ որ կը յատկանշէ Սփիւռքի ներկայ գրականութեան լուրջ հատուածի դիրքաւորումը՝ ինքնակործան ու ապա գրեթէ ինքնասպան կործանուող Պէյրութի հանդէպ։ Քաղաքը թէ՛ իրականութիւն մըն է, Պըլտեանի պատկերին մէջ («տափակցած մարմինը մերկ», որ կրնայ թէ՛ անձի մը տարրալուծուող մարմինը ըլլալ, թէ՛ ամբողջ թաղի մը. եւ կամ գնդակի մը պայթեցուցած գանկը,, «գլուխը»), թէ՛ լեզուական իրականութիւն մըն է («վանկեր վրիպած»), թէ՛ ալ Սփիւռքի պատկերն է («ճիւղաւորուող», «տարաւիւռ»)։ Մէկը միւսը կ'արձագանգէ, կը կրկնէ, կը բազմապատկէ («արձագանգումը քաղաքին բռնկող»)։

(Շար.ը Դ էջ)

ՊՈՊԵՐՍԻ ՎԱՅՐԱՓԻ ՄԵՋ ՊԱՅՔԱՐ ՄԸ

1920-ի փետրուարի վերջերուն, Ֆրանսայի Վարչապետ Ալեքսանդր Միլլերանի հրաւէրով Լոնտոն կ՚այցելէ Պոլշեւիկեան Ռուսիոյ Ներքին Գործոց Ժողովրդական Կոմիսար Ֆելիքս Տզերժինսքին, որ Ռուսիոյ մէջ ամենէն ատելի մարդն էր համարուած Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի մէջ։ Ան կ՚ուզէ հանդիպիլ Ռուսիոյ մէջ բանտարկուած անգլիացի քաղաքացիներուն հետ, որոնց մէջ կար նաեւ Ռոպերտ Պրուս Լոքհարթ։ Ան կը գրէ իր յուշերուն մէջ։

Ես ինքս ալ ունէի ինձ հետ Ռուսիոյ մէջ ձերբակալուած անգլիացի մը, որ ինծի կը գրէր ամէն շաբաթ։ Ան ինծի կը պատմէր իր կեանքին մանրամասնութիւնները, որոնք ինծի համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէին։ Ան ինծի կը գրէր նաեւ իր ընտանիքին մասին, որ Անգլիոյ մէջ կ՚ապրէր։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։

Ես ինքս ալ ունէի ինձ հետ Ռուսիոյ մէջ ձերբակալուած անգլիացի մը, որ ինծի կը գրէր ամէն շաբաթ։ Ան ինծի կը պատմէր իր կեանքին մանրամասնութիւնները, որոնք ինծի համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէին։ Ան ինծի կը գրէր նաեւ իր ընտանիքին մասին, որ Անգլիոյ մէջ կ՚ապրէր։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։

Ես ինքս ալ ունէի ինձ հետ Ռուսիոյ մէջ ձերբակալուած անգլիացի մը, որ ինծի կը գրէր ամէն շաբաթ։ Ան ինծի կը պատմէր իր կեանքին մանրամասնութիւնները, որոնք ինծի համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէին։ Ան ինծի կը գրէր նաեւ իր ընտանիքին մասին, որ Անգլիոյ մէջ կ՚ապրէր։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։

Ես ինքս ալ ունէի ինձ հետ Ռուսիոյ մէջ ձերբակալուած անգլիացի մը, որ ինծի կը գրէր ամէն շաբաթ։ Ան ինծի կը պատմէր իր կեանքին մանրամասնութիւնները, որոնք ինծի համար մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէին։ Ան ինծի կը գրէր նաեւ իր ընտանիքին մասին, որ Անգլիոյ մէջ կ՚ապրէր։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։ Ես ալ կը գրէի անոր ընտանիքին, որպէսզի անոնք գիտնան, որ ան կենդանի է։

ՁԱՓԱԶԱՆՑՈՒԹԻՒՆ Է...

Արուեստագէտին կեանքին ու գործին մասին առաջին կենսագրականը հրատարակուած է 1946-ին (1)։ Հեղինակը՝ Ֆրանսերէն լեզուով։ Հեղինակ՝ Արշիլ Կորքիի քեռորդին՝ Կ. Մուրատեան։ Գոնէատը վերապատրաստութիւններով ճոխ, նամակագրութեամբ հարուստ հատոր մըն է, ներկայացուած՝ ընդարձակ ներածութեամբ մը։ Լուրջ ձեռնարկի մը տպաւորութիւնը կը ձգէ ան, չնչին է պարագան յաճախ մեծ ցուցահանդէսներու ընդունելութեան նման հատորներուն, ուր մասնագէտ ու արուեստասէր կը մեկտեղուին կարելի դիտելիք՝ ընծայուած լայն հասարակութեան մը։ Նման ակնկալութեամբ կ'ընդունիմ այս գրքոյկը։ Դժբախտաբար անոր հարեւանցի ընթերցումն իսկ ի յայտ կը բերէ լրջութեան հետ խոտոր համեմատող սխալներ ու ղեղծումներ, առանց խօսելու մեթոտաբանական թերիներու մասին։

Կորքիի գործերու բացառիկ այս հաւաքածոյին սեփականատէրն է Կ. Մուրատեան, եւ ոեւէ մէկը չէ՛։ Ան արդէն ամերիկեան եւ անգլիագիր հայկական մամուլին մէջ ստորագրած է բազմաթիւ յօդուածներ (2), երբեմն բանավիճային բնոյթով եւ հրատարակած է երկու ստուար հատորներ Կորքիի մասին (3)։ Հատորներէն առաջինի չապիկին վրայ Պ. Մուրատեան ինքզինք հռչակած էր «Աչխարհի առաջնակարգ հեղինակութիւնը եւ ամէնէն բեղուն գրիչը» Ա. Կորքիի վերաբերող, եւ իր խոկ գիրքը նկատած էր «ամէնէն ամբողջական գիրքը որ գրուած ըլլայ 20-րդ դարու վարպետին մասին» (4)։ Ներման յայտարարութիւն - ծանուցում թեւս պէտք է կարդալ փոխաբերաբար եւ անցնիլ։ Այստեղ նպատակս չէ խնդրոյ առարկայ դարձնել Պ. Մուրատեանի «հեղինակութիւնը», ոչ ալ քննարկել անոր գոյգ մը հատորները։ Շահեկան անչուշտ՝ բայց իր նիւթէն անկախ ուրիշ հանգամանքով, իրրեւ ամերիկահայ որոշ ազդանպաստութեան մը ախտարանութիւնը։ Այստուհետեւ ներկայ գրքոյկը կու գայ ամբողջութեամբ նախորդ հատորներէն, սա տարբերութեամբ՝ որ բովանդակութեան հեղինակային անբջութեան աւելցած են թարգմանական ալ անհեթեթութիւններ (5)։

Պ. Մուրատեան տարիներէ ի վեր կը ջանայ ի յայտ բերել Կորքիի նկարչական արուեստին հայկական արմատները, անոր հայկականութիւնը, չընելու համար զուտ վաներիութիւնը։ Շատ արդար մտահոգութիւն մըն է ասիկա, ընդդէմ փաղանգ մը ամերիկացի քննադատներու, որոնք գիտութեամբ եւ կամ անգիտութեամբ չեն դադրած հերքելէ Կորքիի ծագումն ու արուեստին ալ յետնաշարժը։ Այսօր Կ. Մուրատեանի չնորհիւ կը բացուին ծալքերը նկարիչի մանկութեան ու պատանութեան տարիներուն, այն կանխահաս փորձառութեան որը հասարակաց է բոլոր 1915-էն անցած որբերուն։ Իր հերոսով խանդավառ կենսագիրը - խանդավառութիւնը առաջին պայմանն է յաղող կենսագրութեան մը, պայմանաւ որ սահման դիտնայ - աչխատանք է Մուրատեանի գրքին այս բաժինը։ Բայց կենսագիրը չի բաւարարուիր այսքանով։ Կը համարձակի պատմական դատումներ ընել, ցատկըռտելով դարերն ի վար, Հայ ժողովուրդի «6500 ամեակն»ի վար, կամ վե՛ր՝ դէպի Ոստանի հիմնադրումը «Հայ կայսր Մեհուասի կողմէ Թ. դարուն Ք. Ա.» (էջ 15 - 16)։ Կը խօսի «հայկական 3000 տարուան սեպագիր արձանագրութիւններու մասին» (էջ 17), կամ «34 հայկական թագաւորութեանց» մասին (էջ 29), եւայլն։ Նոյն ձեւով՝ արուեստի պատմութեան մէջ՝ Մուրատեան Ռոսլինը եւ Պիծակը կը վերածէ Ռոսլինեանի եւ Պիծակեանի (էջ 172), Հայոց անուններու մասին այս ձեւով իր կատարեալ պեխապարութիւնը փաստելով։ Այս բոլորը տակաւին մարելի պիտի ըլլային, եթէ ամէն առիթով հեղինակը էյիչէր Սումէրն ու Փռիւգիան, նոյն նախադասութեան մէջ անցնելով մէկ քաղաքակրթութենէն միւսը։ Երջանի՛կ միտք, որ չունի ժամանակին ու չափին զգացումը։ Եւ վերջապէս թափառիկ երեւակայութեան գլուխ - գործոցը կը կազմէ Հայ - Իբերական յարաբերութիւններ գլուխը (էջ 191) եւ անոր հետեւող սպանական թերակղզիի թագաւորներուն տոհմածառը, որ կը մեկնի Բիւզանդիոնի Բարսեղ Առաջինէն եւ կը հասնի Փորթուկալի արքայական ընտանիքը։ Կը հասկնա՞ք ինչու։ Այս ընթացքով Եւրոպայի բոլոր արքաները կը սերին Բարսեղ Առաջինէն, որ իր կարգին կը սերի, ի հարկէ, հայ մօրմէ մը։

Քիչ թէ շատ Հայոց Պատմութենէն ու արուեստէն հասկցող մէկը դիւրաւ կը նշմարէ որ Պ. Մուրատեան ոչ միայն կը չափազանցէ, այլեւ տէրը չէ իր երեւակայութեան։ Սէնսըսիւ հէնսիւ տեղեկութիւնները, լսուածի դրոյթներ կամ պարզապէս յերիւրածոյ ենթադրութիւններ - որոնցմով երբեմն մարզիկ մեր մէջ իրենք զիրենք կ'օրօրեն - կը ներկայացնէ որպէս վաւերական ճշմարտութիւններ։ Պ. Մուրատեան չի վարանիր նոյնիսկ Ռոսլինի հայրենիք ընծայելէ Տարօնի աչխարհը, կամ... Սուրբ Կարապետի մօտերը տեղ մը, ինչ որ խորքին մէջ շատ բան չըսեր (6)։ Մինչ Ռոսլինի գործը աչքո՛վը քնած մէկը, Ս. Տէր Ներսէսեան իրեն յատուկ վերապահութեամբ կ'ըսէ, որ Ռոսլին իր ընտանեկան պարագաներուն մասին ոչինչ կը թելադրէ եւ որ անունը հաւանաբար արդիւնք է խառն ամուսնութեան մը (7)։ Ո՞ւր մնաց անոր վանեցի ծագումը։ Որը ինքնին, կը կարծեմ, ո՛չ բարիք է ոչ ալ չարիք։

Ինչ կը վերաբերի հայկական արուեստին եւ անոր հետ Կորքիի գործին կապերուն, ապա՝ այստեղ Պ. Մուրատեան խոկապէս կը մտնէ երեւակայական աչխարհ մը ներս։ Նախ՝ մեթոտաբանական դէպքերով կը մեկնի Կորքիի նամակագրութենէն եւ անոր բովանդակութեան տուեալները կը վերածէ առարկայական ճշմարտութեան։ Օրինակ Պ. Մուրատեան հայկական արուեստին մէջ կը տեսնէ «անմեղութեան շարժում» մը եւ ««ներքացման շարժում» մը (էջ 29 - 30), ճիշդ այնպէս ինչպէս կը խօսի Կորքիի մօր, տիկին Շուշանիկի ընդմէջէն փոխանցուած արուեստի փորձառութեան «տիալեքտիկայի» մասին (մաքրութիւն - տանջանք - հասունութիւն), ինչպէս կը խօսի Վարագայ վանքի «թանգարանին» մասին, ուր մանուկ Ոստանիկ թերեւս տեսած ըլլայ Ռոսլինեա՞նի մանրանկարները...։ Ոչ-հայ սովորական ընթերցողի աչքին նետուած այս փոշին թերեւս պատրանք ստեղծէ։ Իսկ հայ ընթերցողը, եթէ սոփեստ մը չէ, կամ անփառ մը կրնայ միայն թերահաւատ ըլլալ նման հաստատումներու առջեւ, որոնք չեն դիտեր ո՞ւրկէ կու գան, արուեստի պատմութենէ՞ն, Կորքիի անտիպ նամակներէ՞ն, թէ Կ. Մուրատեանի ազգայնապաչտութենէն։ Փաստը այն է որ այս բոլորը, տպաւորութիւնը կը ձգեն մաքսանենգութեամբ մտցուած զաղափարներու, որոնց միտք բանին յստակ է. Կորքիի արուեստը կը բխի դարաւոր հին մշակոյթի մը ծառէն, ուր Ռոսլին եւ Կորքի, ինչպէս Շուշանիկ եւ կեռան թաղուհի կը միանան իրարու։ Պ. Մուրատեանի մաքէն չանցնիր ոչ ալ դրչէն, որ պատառին ու նամակին ինչպէս պատառին ու նկարչի աւանդութեան միջեւ կան միջարկող տարրեր, որոնց բացակայութիւնը իր մեկնաբանութիւնը կը վերածէ զուտ ճարտասանութեան։

Հարցը կը բարդանայ Կորքիի նամակագրութեամբ։ Արդարեւ՝ տարիներէ ի վեր Պ. Մուրատեան կը խօսի առար մասին։ 1971-ին Արարատ անգլիագիր եռամսեայի մէջ կը հրատարակէր մասեր Վարդուհիին ուղղուած նամակներէն։ Աւելի ընդարձակ քաղուածքներ կու տար իր առաջին հատորով, միշտ իր կողմէ կատարուած անգլերէն թարգմանութեամբ։ Ներկայ գրքոյկին վերջին մասը ծաղկաքաղ մըն է նոյն կտորներէն. եւ ա՛յս անգամ ֆրանսերէն թարգմանութիւնը եղած է անգլերէնէն ճամբով։ Կարելի է դուշակել թէ ի՛նչ այլայլումներ կրած են բնագիրները։

Կ. Մուրատեան, որ սեփականատէրն է այդ հայերէն բնագիրներուն (եւ կը թուի թէ կ'ուզէ ըլլալ միակ միջնորդն ու թարգմանը Կորքիին ու հասարակութեան միջեւ) տակաւին չէ բարեհաճած մամուլին յանձնել գանոնք։ Ի՞նչու։ Ձիշդ է որ հոս-հոն տպած է պատճէնահանուած կտորներ, միշտ նոյները. բայց ասոնք միայն անձնական հարցեր կը չօշափեն եւ ղուրկ են արուեստագէտը լուսաբանելէ։ Մինչդեռ այն երկարաչունչ նամակները, որոնց մէջ նկարիչը կը թուի պարզած ըլլալ արուեստի իր ըմբռնումները, դոյութիւն ունին սոսկ... Մուրատեանի թարգմանութեամբ։ Նամակագրութիւնը, եթէ դոյութիւն ունի, մեծարժէք վաւերաթուղթ մըն է։ Սակայն հարցը այն է, որ կարելի չէ վստահիլ Կ. Մուրատեանի ո՛չ Հայոց լեզուի ճանաչումին, ոչ ալ մեկնաբանի ճամարտակութիւններուն։ Ասոր փաստը կը կազմեն նամակներու աւարտին զետեղուած նչումները, իրրեւ թէ լուսաբանութեան ծառայող, բայց որոնք խորքին մէջ մեկնաբանի դրոյթներէն մեկնող ցուցմունքներ են, աւելի ճիշդ ձեռնոմաններ։ Ուստի դժուար չէ երեւակայել թարգմանիչ մը, որ բնագիրը պատչաճեցնէ նախ՝ լեզուի իր ճանաչումին, ապա՝ արուեստի իր ըմբռնումին։ Ամէն պարագայի՝ Կ. Մուրատեան էջ մը հայերէն նամակ չէր տրամադրած ցուցահանդէսին, ինչ որ աւելի՛ տպաւորիչ կը դարձնէր Կորքիի պատկանելիութիւնը քան որեւէ փաստարկում։

Պէտք է յուսալ որ օր մը Պ. Մուրատեան հայ հասարակութիւնը արժանի կը նկատէ Կորքիի նամակներու ընթերցումին եւ գոնէ բնագրէն առանձին էջեր ի լոյս կ'ընծայէ, որով կը փարատէ իր աչխատանքին ու նամակներուն չուրջ դոյութիւն ունեցող լուրջ կասկածը։ Մինչ այդ մեզի կը մնայ մեկնաբանին տուած թեթեւսոլիկ «փիլիսոփայութիւնը» (կ'ենթադրեմ որ Ամերիկայի մէջ այս բառով հրաչքներ կարելի է գործել) չընդունիլ իրրեւ Կորքիի կեանքին ու արուեստին ճշմարտութիւնը։ Փիլիսոփայութիւն՝ որ Պ. Մուրատեան կը կոչէ «բնակենսական» փիլիսոփայութիւն, կամ՝ «բնակենսական տիալեկտիկական օրէնք», դոյութեան ըմբռնում, որ կը թուի ընդունուած ըլլալ «Վանայ դիւղացիներուն կողմէ հազարամեակները ի վեր...» (էջ 69)։ Նպատակս չէ ի հարկէ հերքել հեղինակին երեւակայութիւնը, այլ ի յայտ բերել սանձարձակ իմաստակութիւնը, դիտողութի՛ւնը որ ոտքի կը հանէ նման ձեռնարկ (8)։

Ձգնիլ բոլոր միջոցներով ապացուցանել, որ Կորքիի արուեստը կը բխի հայկական ակունքներէ կը նչանակէ խլնալ ազգայնապաչտութեան ծուղակին մէջ։ Կը նչանակէ նաեւ հերքել արուեստը, այն արուեստը որուն պաչտպանութեան ելած էր մեկնաբանը։ ■

Գրեց՝

Գ. ՊՐԼՏԵԱՆ

1.- Arshile Gorky, Paris, 1985, Fondation Calouste Gulbenkian.

2.- Անոր մէկ ցանկը կը բազմի հատորի մուտքին, էջ 12։

3. - Arshile Gorky Adoian,Chicago,1978 The many Worlds of Arshile Gorky, 1980. Մեզի ծանօթ է առաջինը։

4. - «The world's leading authority and most prolific writer on Arshile Gorky here presents the most complete book ever written on the 20th century master and establishes him as the founder of modern hylozoism»Arshile Gorky Adoian, Gilgamesh Press, Chicago, 1978.

5. - Օրինակ. «Gorky et Vartoosh restèrent encore deux mois à Erevan, comme deux chiots errants, incapables de supporter la mort de leur mère».

6. - Տես Arshile Gorky Adoian, p. 182.

7. - L'Art Arménien, Paris 1977, p. 134.

8.- Գրքին մէջ հեղինակին միտքը կը բանի նման ասոնց, որոնք կեանքի իմաստն ու գաղտնիքը կը փնտռեն գաղտնագիտական գրքերու մէջ կամ բառի մը ստուգաբանութեան որ կը յայտնուի մի՛այն իրենց։

1.- Նամակ (Յունիս 3, 1946)։ Տես՝ KARLEN MOORADIAN : «THE MANY WORLDS OF ARSHILE GORKY», Gilgamesh Press Limited, Chicago, 1980, (p. 297).

2.- Նամակ (Նոյեմբեր 27, 1947)։

3.- Նամակ (Ապրիլ 22, 1944)։

4.- JULIEN LEVY : «ARSHILE GORKY», Harry N. Abrams, New York, 1966, (ill. 151, 176).

5.- Այստեղ Կորքիի գործերուն տրուած խորագիրները մեզի համար մեծ մասով կը մնան հարցական՝ միչեւ այն ատեն որ ուսումնասիրական տուեալներ չեն ներկայացուած անոնց աղբիւրները կամ վաւերական ըլլալը հաստատող։ Այս առթիւ ըսենք թէ Կորքիի ցուցադրած վիմատիպներուն մէջ «Ստեղծագործութեան սեւեռակ»ը, այստեղ ներկայացուած, որպէս խորագիր գոյութիւն չունի, ըստ մեր հետաքրքրութիւններուն։ 1931-ի վերջին շաբաթներուն տեղի ունեցող հաւաքական ցուցահանդէսի մը ընթացքին Կորքի կը ներկայացնէ երեք վիմատիպ «Նկարիչ եւ կերպար», «Մանըբէն»եւ «Իմիճանկար» խորագիրներուն տակ։ Մինչ 1934-ին տեղի ունեցող այլ հաւաքական ցուցահանդէսի մը ընթացքին Կորքի կը ներկայացնէ երեք վիմատիպ «Նկարիչ եւ կերպար», «Մանըբէն»եւ «Իմիճանկար» խորագիրներուն տակ։ Մինչ 1934-ին տեղի ունեցող այլ հաւաքական ցուցահանդէսի մը ընթացքին Կորքի կը կրէ «Համբոյրը» խորագիրը։ Տես՝ JIM M. JORDAN AND ROBERT GOLDWATER : «THE PAINTINGS OF ARSHILE GORKY. A CRITICAL CATALOGUE», New York University Press, New York, 1982, (p. 248, 249).

6.- Նոյնը (էջ 48)։

7.- Նոյնը (վերարտադրութիւն թիւ 86)։

8.- Նոյնը (վերարտադրութիւն թիւ 79)։

9.- Նոյնը (վերարտադ. թիւ 163)։

10.- Նոյնը (էջ 86 - 87, 442, 446)։

11.- Լէվի (էջ 35)։

12.- ETHEL K. SCHWABACHER : «ARSHILE GORKY», Published for The Whitney Museum of American Art by The Macmillan Company, New York, 1957, (ill. 55).

13.- Նոյնը (վերարտադ. թիւ 64)։

14.- Նամակ (Դեկտեմբեր, 1944)։

15.- Շուապախըր (էջ 115)։

16.- HAYDEN HERRERA : «THE SCULPTURES OF ARSHILE GORKY», *Arts Magazine*, March 1976, volume 50, No. 7 (p. 88).

17.- TALCOTT B. CLAPP : «A PAINTER IN A GLASS HOUSE» (interview), Waterbury (Conn.), *Sunday Republican Magazine*, February 9, 1948.

Յիաչտակուած Շուապախըրի մօտ (էջ 128)։

ԳՐԱԽՕՍՏԿԸՆ

Յ. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ «ՈՍՊՆԵԱԿ»Ը

(Շար. Ա. էջէն)

Պէրպէրեանի քերթուածներէն շատերը կը կիրարկեն այս նո՛յն ժեեոտը, ոչ նուազ քան խտացած ու բարդ ձեւով. ոսպնեակի տակ կ'առնեն մահացող քաղաքի մը երեւոյթները, կը պեղեն տուներու եւ քաղաքներու մահազրուքեան արդի կարելիութիւնները. կարելիութիւններ՝ որոնք, ա՛ւաղ, շատ յաճախ կը ներկայացուին մեզի, Սիամանթոյէն ու Վարուժանէն մինչեւ Մուշեղ Իշխան ու Գրիգոր Պըլտեան, եւ այժմ, ահա՝ Պէրպէրեան, -

Մահը հարիւր ձեւերով
մեր շուրջ արդէն կը ծաղկի՝
օրհնաչափ մեր էալներէն
չտոզուած, եւ լոյսէ հեռու.
. . . . . .
Մահը մեր շուրջ կը ծաղկի
ջերմանոցային առօրեային մէջ,
ուր գուր կը փորձենք
պաշտպանուիլ ցուրտէն
եւ ջերմութեան
կաթիլները ամբարել՝
արուեստական մեր կեցուածքեան մէջ:

Մահը արդէն կը ծաղկի
եւ թակարդին մէջ անոր
ամէն վայրկեան կը սահինք:
Ու ժպիտով կը հետեւինք
պարմանիներու շարժումներուն համարձակ:

Բայց կը սոսկինք
շատ չզոհել, չակնկալել
զուսպ խօսքերով դրսեւորուիլ՝
տնտեսելով
ապրումները ու
էալները մեր:
Մահը հարիւր ձեւերով
մեր շուրջ արդէն կը ծաղկի:
Բայց թռչունը կը բարձրանայ վերստին
եւ աղջիկը՝ անակնկալ
կը հանդիպի, կը հպի:
Ու մենք տարբեր
կը տեսնենք
կեանքն ու մահը ամէն օր (էջ 13 - 14):

*Փոքր յապաւումներով կ'արտադրեմ այս քերթուածը, որովհետեւ ան իր մէջ կը պարունակէ Պէրպէրեանի գրուելեան դրական դիծերէն շատերը: Առաջին տողի աղուոր վոխաբերական հակասութիւնը մեզի կու տայ մահը՝ որ... կը ծաղկի, բազմաթիւ ձեւերով: Հաւատարիմ՝ իր բանաստեղծական հանդանակին, Պէրպէրեան ինքզինքին իրաւունք չի՛ տար մահուան մասին ախուր, ընդհանուր խորհրդածութիւններ ընելու, եւ կամ աւաղելու իր ծանօթներու մահը, անձնականութեան բռնատէր չեչոով ներկայացնելով զանոնք: Այլ կ'ուղղէ երեւակայութեան լուսանկարչական մեքենան դէպի դէպքերը, կէտեր, առանձնացնել իրականութիւններ. համերային ոսպնեակը կը փորձէ սեւեռել «լոյսէ հեռու», «օրհնաչափ մեր քայլերէն» հեռու ծաղկող մահուան վրայ, որ սակայն «ջերմանոցային առօրեային» մէջ է՝ որ կը ծաղկի: Ուրեմն, պատկերին իսկ տրամադրութեամբ, լոյսն ու օրհնքը առօրեային եւ հասարակականէն հեռու են այլեւս, վերածուած են, յաւէտ - փոքրացող, անձնական եւ վտանգուած աշխարհի մը յատկութիւններուն: Ինչպէս ակնյայտ է այս իսկ յօդուածէն, ուր սոսր նման անհամար ուրիշներէ, որոնք հրատարակուած են Պէյրութի մամուլին մէջ, Պէրպէրեանի քաղաքագիտական պատերազմի մասին արտայայտած գաղափարները կարելի է արձակով ալ գրի առնել, աւելի լայն ծաւալի մէջ: Սակայն անոր քերթուածին առաջին չորս տողերն իսկ իմաստներու այնքա՛ն խիտ հիւսկէն մըն են, թելադրիչ պատկերներու այնքա՛ն հարուստ հանք մը, որ էջ մը արձակ հազիւ թէ կրնայ սկսի պեղել զայն: Եւ արդէն այս խիտ ու թելադրիչ հարստութիւնն է, յանդէն ու յուզականութենէն աւելի՛, որ կը յատկանշէ բարձրորակ արդի բանաստեղծութիւնը:

Ցեղէ տեղ՝ Պէրպէրեանի քերթուածքին մէջ կը սպրդին արձակամիտ ու պատմաբեր նախադասութիւններ, օրինակ՝ «արուեստական մեր կեցուածքեան մէջ»: Հոս՝ «կեցուածք» բառին գործածումն է, ակնկալուած ու աւելի սովորական «վարուելակերպ» տեղ՝ որ կը փրկէ տողը: Ան կը թելադրէ «կենաւրը», ուրկէ՝ կայուն եւ լմնցող վիճակը արուեստականօրէն ապահով այն կղզեակներուն՝ որոնց մէջ կը շարունակուի Պէյրութի կեանքը, որոնց գլխաւոր փողոցներուն մէջ պատնէշները «կեցո՛ր» կ'ըսեն անցորդին: Նորէն տողին բազմիմաստ բնոյթն է, որ մեզ կը մղէ վերընթերցումի, մեկնաբանութեան:

Պէրպէրեանի գրքին մէջ շատ են նման քերթուածները, որոնք կը սեւեռին կա՛մ մահուան վրայ, կամ միշտ մահուան վտանգին տակ ապրող մարդոց կեանքին վրայ: Հոս՝ վայրկեան մը. հոն՝ տեսարան մը: Այս վայրկեաններէն իւրաքանչիւրը ինքնին անջատ են, անոնց միջեւ պատումի կապեր չկան. ընդհատ են, ինչպէս ըսինք: Պատկերներ են՝ որոնց վրայ կը սեւեռինք պահ մը: Պատկերներու յատուկ բառամթերքով կը մօտենայ բանաստեղծը իր քերթուածներուն, եւ կը հրաւիրէ մեզի՝ որ մօտենանք: «Արուեստական» է մեր կեցուածքն ու կացութիւնը, իբր ընթերցող, այս տրքին մէջ, այն իմաստով որ բանաստեղծի արուեստին էջերը իրարմէ անջատ պատահարներու կամ ֆիլմի հատուածներու յատուկ, ինքնաբաւ ճշդրտութեամբ կը սպասեն մեզի: Ոմանք իրենց վերնագիր կը կրեն «Հին լուսանկար» (էջ 18), «Քերթուած, լքուած իւղանկարի պէս» (էջ 25), «Մեծ Թատրոնը (28 - 29), «Ռոլաժ» (57), «Թռչունները պատահին վրայ» (64), «Արեւադարձային Դաշտանկար» (67), «Մնջախաղ» (79), «Պատկերներ» (85), «Պատահարներ» (93) եւ «Անապատային դաշտանկարներ» (111 - 120) անունները: Յատկանշական են «Մեծ Թատրոնը» քերթուածի առաջին տողերը.-

Մեծ Թատրոնը հիմա չկայ,
Մեծ Թատրոնը ջնջուած է
յիշողութենէն -
հին կառոյց մ'է,
ուր շատ ածան
շարժանկարներ կը ցուցադրուին...
Գուցէ եւ տեղ մը պէտք է ջնջուէր
այդ շրջանը, ուր
նման պերճանիճեներ արտօնուած էին...(28)

Հոս կը դտնենք այս գրքի աշխարհիմաստութեան ծալքերը, - անցքը, որ անկում մըն է նաեւ՝ Թատրոնէն դէպի ածան շարժանկարի սրահ. (ուրիշ տողերու մէջ ան կ'ակնարկէ Ֆէյէրիքօ Ֆէլլինիին, Շափլինին, եւ այլն): Անկում՝ որուն ընթացքն ու հետքն իսկ ջնջուած է այլեւս մարդոց մտքէն եւ յիշողութենէն: Բանաստե՛ղծն է որ կը յիշէ այդ, կը յիշէ՝ առանց սակայն զերծնահատելու անցեալին արտօնուած պերճանքները: Եւ անկասկած բանաստե՛ղծն է, իբր ուսեալ անձ՝ որ կը յիշէ համաշխարհային մշակոյթի մը, որուն հետ անցեալին կապեր ունէր Պէյրութ: Այդ մշակոյթին մէջ, դոնէ անոր դրական մարզին մէջ, «Մեծ Թատրոնը» ուրիշ իմաստ մըն ալ ունի, - տասնըվեցերորդ եւ տասնըեօթներորդ դարերուն, Շէյքսփիրէն մինչեւ սպանացի Թատերապիր Քալտէրոն տէ լա Պարքա, աշխարհը եւ կեանքը կը հասկցուէին, կը պատկերացուէին իբրեւ Թատրոն, իսկ Թատրոնը՝ իբր կեանք, - էլ Կրան Թէաթրօ Տէլ Մունտօ: Եւ իսկապէս Թատրոն մըն էր Պէյրութը, իր փողոցներով, Թաղերով, սրճարաններով ու քազինօներով, - Թատրոն մը՝ որ չարժանկար է ու վիտէօ այսօր՝ հեռատեսիլներու լուրերու բաժնին վրայ, պարապ փողոցներով ու կմախացած չէնքերով:

Հին «չրջան»էն աւելի՝ ահռելի նորն է որ կը դտնենք Պէրպէրեանի պատահար - քերթուածներու «չրջան»ակիներուն մէջ: Զանոնք իրարու միացնող գործօն կամ ընթացք չկայ, ըսինք արդէն, - կան միայն մէկ պատկերէն միւսը ոստացող ոսպնեակային սեւեռումներ: Սակայն հիմա պէտք է պարմանաւորել այդ խօսքը: Իւրաքանչիւրն չեն կործանած զանոնք իրարու կապող կամուրջները, բացարձակօրէն չեն ժխտուած միացումի բոլոր կարելիութիւնները: Եթէ, Պէրպէրեանի բանաստեղծութիւնը «անցումի կամուրջները կը ջնջէ» (էջ 3), ապա պէտք է հաստատել որ կը յամառին վերահին երեւնալ անոնք, - կան բառեր, խորհրդանիշ - առարկաներ ու երեւոյթներ, որոնք կը կրկնուին քերթուածէ քերթուած, որքան ալ անպոյ ըլլայ ուրիշ որեւէ կապ, պատում կամ դէպքընթացք, առնոնց միջեւ: Եւ պատճառ ալ է որ կրկին ու վերահին մէջտեղ ելլող այս խորհրդանիշերուն ամէնէն կարեւորը թռչունը ըլլայ:

Այս յօդուածին մէջ մէջբերուած առաջին քերթուածը, որ հատաքածոյին ալ առաջինն է, կը պարունակէ սա տողերը, -

Բայց թռչունը կը բարձրանայ վերստին
եւ աղջիկը՝ անակնկալ
կը հանդիպի, կը հպի:

Ընդգծուած բառերը՝ որոնք կը գործեն թէ՛ իբր ակնարկ իրականին, թէ՛ ալ, միաժամանակ իբր խորհրդանիշ, Պէրպէրեանի բանաստեղծութեանց մէջ կը ներկայացնեն այն երկու գործօնները՝ որոնք կրնան անդրադարձ անջատումը, հատուածութիւնը պատկերներու, վիճակներու, եւ քաղաքագիտական պատերազմի ենթակայ քաղաքի մը քարերու:

Ասոնք եւ ուրիշ մի քանի բառեր - հովը, խամաճիկը -ազատումի գործը կը կատարեն՝ գիտակցօրէն, երեւութապէս անդամահատուած այս գործին մէջ: Կեղծ միութիւն մը չէ որ կը ստեղծեն, սակայն բաւարարող կապ մը, պատառ - քերթուածներուն միջեւ: Քննադատական ու մասնագիտական շատ աւելի երկար յօդուածով մը միայն պիտի կարելի ըլլար ցոյց տալ թէ այս՝ այսպէ՛ս է: Հոս կը բաւականանամ պարզապէս անդրադառնալ «Թռչուն» բառի գործածման: Ան թռչիլ ունի, ինչպէս հին պուլպուլը. ինչպէս Սուրբ Հոգին զոր նկարիչները իբրեւ աղաւնի կամ տատրակ կը ներկայացնեն. ինչպէս բանաստեղծին միտքն ու երեւակայութիւնը, որ կ'անդրանցնի իրականութիւն - բանտին պատերը: Պարապ տեղը չէ որ Մէյքին Աբեւելեան դրականութեան մէջ պուլպուլ - սոխակը մինչեւ հարէմին պարտէզները կը տանի բանաստեղծին սիրոյ պատգամը. նո՛յն պատճառաւ Անդլիոյ ամենամեծ քնարերգակներէն Ճոն Քիթ իր ամենածանօթ քերթուածներէն մէկը կը ձօնէ սոխակին. նո՛յն պատճառաւ հայ պանդուխտը իր երգը կ'ուղղէ զինք հայրենիքէն անջատող տարածքին վրայ թեւածող կռունկին. նո՛յն պատճառաւ վարուժանի պատգամաւորները Ահարոնեանին՝ թռչուններն են: Միայն անո՛նք են որոնք բնականօրէն կրնան միացնել կեանքի պարտադրած անջատումներէ տառապողները: Երբ Պէրպէրեան կը նկարագրէ, բազմաթիւ մահերու եւ դիակներու կարգին, նաեւահանդիսատ - վերելքը Պէյրութի, ուր խորտակուած նաւերը դեռ կ'երեւին ջուրին մէջ, կը գրէ, -

Բայց ճայերու երամներ
կամրջակին կը հանգչին,
ժանգ ու երկաթ մնացած
կմախքներուն միջեւ թեթեւ կը սահին՝
աշխոյժ գիծեր ֆաշելով (էջ 26):

Որքացած, խորտակուած նաւերու կամրջակները կամրջող այս թռչունները բանաստե՛ղծն են: Կը վատաբեն դերը անոր աչքերուն, ինչպէս նաեւ անոր երեւակայութեան հայեացքին, -

Աչերուս տեղ
կախարդական թռչուններ կան
որոնք վայրի պտուղներուդ թոյներէն
արբեցնալով
կը թեւածեն
հովերուն մէջ հիւսիսի (էջ 46):

Ի վերջոյ, Պէրպէրեան կը գրէ, -

Խօսքեր չկայինն.
բառերը այնտեղ թռչուններ էին,
թաց շոճիներուն
թառած, կորսուած (էջ 15):

Եւ անշուշտ հասկնալի է այս: Բառերն ու լեզուն բանաստեղծի առաջին ու վերջին ապաւէնն են միշտ: Այս հատորին մէջ՝ բառերը կը ներկայացնեն թէ՛ բազմաթալք անկայունութիւններն ու անդամահատուածները, իսկ թռչուննե՛րը՝ իրականութիւնները իբրեւ բաժնող տարածքներուն յաղթահարելու կարելիութիւնը: Պէտք է ընդգծել թէ՝ միայն քաղաքագիտական պատերազմի բռնութիւնն ու Սփիւռքի տարտղնումը չեն անձերն ու իրավիճակները կղզիացնողները: Անոնք կը չեչուեն պարզապէս առանձնացման հակումը, որ նիրպատէ արդի աշխարհին, ու մանաւանդ հայ բանաստեղծի կեանքին, երբ ան կը փորձէ խօսիլ ուրիշ Հայերու հետ. Տրուած ըլլալով բանաստեղծի կղզիացման անդուլ իրականութիւնը, Պէրպէրեան այդ կ'ընդունի իբր առաջադ եւ հնարաւորութիւն: Ինչպէս պատշաճ է արդի բանաստեղծի մը, անո՛վ կը կերտէ իր բանաստեղծութիւնը:

Վերջապէս, պէտք է ընդգծել թէ պիտակից ու բանիմաց բանաստեղծ մըն է Պէրպէրեան: Ոչ միայն հայ, այլ նաեւ համաշխարհային գրականութեան մասին ալ մաս կը կազմէ իր պաշարին: Իրեն համար ապրող, ոչ - թանգարանային առանցքութիւն է, որուն կ'ակնարկէ անդադար: Այս ամէնէն աւելի յստակ է Փաունա ամերիկացի բանաստեղծին նուիրուած քերթուածին մէջ, ուր միաժամանակ կ'ակնարկուի Թ. Ս. Էլիոթին Փաունտի նախկին «աչակերտ»ին: Հոս Պէրպէրեան մի քանի տողերու մէջ կը խտացնէ հայ գաղթական, սիփիւռքացող որոնողի ինքնութիւնը - «կը փնտռինք դիմագիծներն մեր իրական» եւ պանդկը կապէ համաշխարհային դրողներուն քերթուածին առաջին տողերը, -

Ամենադաժան եղանակին էր,
երբ ես համբորդելու պատրաստուեցայ (87)

դրեթէ ուղղակիօրէն կը թարգմանեն Էլիոթի մէկ քերթուածը, ուր ան կը խօսի երեք մոգերու մասին, - անոնք՝ որոնք անապատային ճամբան եկան մանուկ Յիսուսը փնտռելու, այսինքն՝ մարդկային կեանքի վերանորոգման գաղտնիքը որոնելու, - գաղտնիք՝ որ միշտ թանկագին է եւ միշտ մեզմէ կը խուսափի, մանաւանդ յետ - 1975 - եան Պէյրութի մէջ Մի քանի տուն եւոք, Պէրպէրեան կը գրէ, -

Իսկ երբ հասայ առաւօտուն՝
սառած էին սուրբ փերթերը ծաղիկներուն
տեսողութիւնը պարզ էր սակայն
յայտնութեան պէս:

Հոս, «յայտնութիւն» եւ «սառած» բառերը քերթուածին մէջ ստեղծուող իմաստը կը հիւսեն, կը կապեն Էլիոթի քերթուածին: Միաժամանակ, ծաղիկներու «փերթերուն» բառը ընթերցողին կը յիշեցնէ Փաունտի ամենածանօթ երկու տողերը, որոնք հատատոյ հանդանակի հիմ դարձան իմաժիսք չարժումին եւ 1910 - 1922 տարիներու մօտէրնիսք - արդիական բանաստեղծական յեղափոխութեան համար: Այդ տողերուն վերնագիրն է «Մետրոյի կայարանի մը մէջ», իսկ բոլոր քերթուածը երկու տողէ կը բաղկանայ. տողեր՝ որոնք կ'ընդօրինակեն ճապոնական Հայքոն քերթուածներու աճը, -

Այս դէմքերուն յայտնութիւնը խուժանի մէջ
փերթեր, սեւ ու թաց ճիւղի մը վրայ:

Արդի անդլիագիր բանաստեղծութեան աշխարհիմացութեան կորիզն է այս. բանաստեղծին ոսպնեակին տակ կը տեսնենք մարդկութիւնը իբրեւ խուժան, ու երբեմն մըն անձեր՝ որոնց ինքնութեան գրոյմ կը լողղ դէմքերը յայտնութեան պէս, ծաղիկներու պէս յանկարծ կ'երեւին: Իսկ քանչիւրը կ'ըսէ, ինչպէս կ'ըսէ Պէրպէրեան, - «Հիմա միայն այստեղ եմ» (էջ 16) եւ կամ, -

Դաշտերէն դուրս
ձգողութեան՝
մենք միշտ ծարաւ,
աֆսորական,
հանգստութեան տիղմին մէջ
իյ - իյ կ'ընկղմինք (էջ 86):

Ծարաւ ու աքսորական է անկասկած այս հայ բանաստեղծն ալ: Սակայն չի կարծեր որ պիտի ընկղմի, պէտք չէ՛ ընկղմի այս գործը, անտարբերութեան տիղմին մէջ:

ՀԱՍԱԿ ԹԻՒՐԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
5
MARDI
5 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրուելիք՝ Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ՝ 260 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 550 Ֆ. - Հատը՝ 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.913 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.913

ՕՐԼԻ

ԾԱՆՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏԻԺԸ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԿԱՐՊԻՃԵԱՆԻ՝ ՑԿԵԱՆՆ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻԻՆ

15 ԵՒ 10 ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԻԻՆ ՍՈՆԷՐ ՆԱՅԻՐԻ ԵՒ Ց. ՍԷՄԷՐՃԻԻ

ՎԵՐԾԷՍ ԲԵԿԱՆԻԶ Ա.ՏԵԱՆԻ ԿԸ ԴԻՄԷ

«Ա.ՍՍԱԼԱ» ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ
ՖՐԱՆՍԱՑԻ

Կիրակի առաւօտեան ժամը 2·11ին է, որ եօթը ժամ տեւող խորհրդածութիւններէ ետք, Քրէթէյլի ոճրային տեսանին երդուեալները իրենց վճիռը տուին, պատասխանելով 81 հարցումներու։ Վարուժան Կարպիճեան կը դատապարտուէր ցկեանս բանտարկութեան, Սոնէր Նայիր՝ 15 տարի եւ Յովհ. Սէմէրճիի 10 տարի բանտարկութեան։ Հակառակ անոր որ ոչ մէկ ձեւով կարելի եղած էր փաստել - անառարկելի կերպով - թէ Կարպիճեան ինք դրած է Օրլիի ռումբը, ամերիկեան, ֆրանսական պատժական օրէնքը տարբերութիւն չի դներ, նման պարագաներու մէջ, բուն յանցաւորի եւ մեղսակից հանգամանքներուն միջեւ։ Եւ բոլորն ալ իրենց մեղսակից դատապարտուեցան։

Պատիժին ծանրութիւնը, մանաւանդ ֆրանսական ժիւրիի մը կողմէ, կը զարմացնէ, անկասկած։ Եւ բացատրութիւնները պիտի չսակսին այս առընչութեամբ։ Ակնարկ չէ, հատնաբար նկատել կարգ մը կէտեր.- առաջին անգամն է, որ Փարիզի մէջ նման դատ մը կը տեսնուէր, որու սկիզբէն իսկ կարելի չեղաւ քաղաքական բնոյթ տալ։ Կոյր ոճրափորձ մըն էր, որ ուղղակի մեռեալ եւ 50-է աւելի վիրաւոր պատճառած էր։ Ժիւրիին մէջ, 6 կնոջ (կէսը) ներկայութիւնը չէր կրնար բարեացակամ մօտեցումի մը ակնկալութիւնը տալ։ Այս երդուեալները կարպիճեանի ընդմէջէն՝ կոյր ահաբեկչութիւնն է որ դատեցին եւ դատապարտեցին եւ այդ ուղղութեամբ վերջին արարքները՝ Օտրանի սպանութիւնն ու Մարթա Էնն Սփէնըրի ոճրափորձը, որեւէ ձեւով չէին կրնար նպաստել։ Վերջապէս մէկը վերջ էս այն տպաւորութիւնը թողուց թէ աւելի ֆրանսական իշխանութեանց դատը կը տեսնէր, քան՝ Թուրքիոյ։

Ուրեմն Վարուժան Կարպիճեան (31 տարեկան) ցկեանս ոճրային արդելափակման դատապարտուեցաւ մեղսակցութեան համար (ապրանքի հայթայթում՝ ռումբը չինելու համար, զէնքի վոխադրութիւն եւ չարագործի ընկերութիւն)։ Սոնէր Նայիր, 24 տարեկան եւ Յովհ. Սէմէրճի 24 տարեկան մեղմացուցիչ դէպք յանգնաց վայելեցին։

Նախքան վճիռը, պաշտպանութեան մեծասաններորդ ժամու երկու անակնկալ (ու միակ) վկաները ոչ մէկ նորութիւն բերին։ Լեռ մուկ մը ծնաւ ըսուեցաւ, քանի որ Տէր եւ Տիկին Պոնէն, Թուրքն բերուած, որոնք «երեք տարօրինակ մարդիկ» տեսած էին Օրլի, ոճրափորձին օրը, թէեւ չճանչցան ամբաստանեալները, բայց զոյգը Օրլի հասած էր պայթումէն 15 վայրկեան յետոյ եւ ոչինչ կը փաստէր որ իրենց տեսած անձերը կապ ունին արարքին հետ։

Այս վկայութենէն ետք, պաշտպան փաստաբաններուն էր խօսքը։ Բայց Պուրկէ, Ջաւրեան, Պալեան, Փէշտմալճեան, հուսկ՝ Վերժէս որքան ալ ծանրացան քննութեան թերիներուն եւ 6000 էջնոց թղթածրարին անորոշութեանց եւ պակասութեանց վրայ, չկրցան աւելին ընել։ Մնաց որ, ինչպէս մամուլն ալ կը նկատէ, ոչ ոք թեթեւ պատիժներ կրնար յուսալ, բայց եւ այնպէս կարպիճեանի դատապարտումը այն տպաւորութիւնը կը թողու, որ երդուեալները տարհամոզման օրինակելի վճիռ մըն է, զոր ուզած են տալ։

Վճիռներու հռչակումէն ետք, մէթր Վերժէս, յայտարարած է թէ բեկանիչ առեանի պիտի դիմէ, աւելցնելով.- «Կը յուսանք որ ժամանակ կ'ունենանք կրկին ընելու այս դատավարութիւնը։ Այս որոշումը որ օրինակելի ըլլալ կ'ուզէ բոլոր ատեան չէ կոտրած յամախորդիս պինուորեալի եռանդը։ Մարտիրոս մը դարձաւ։ Ես չէ որ պինքը «չինեցի»։

Պէտք է ըսել թէ վարիզեան մամուլի թղթակիցներուն կարծիքն ալ շատ չի տարբերիր եւ այն համոզումն ունին թէ «Ա.ՍՍԱԼԱ.»ն պէտք ունէր «նահատակի» մը եւ այս ծանր պատիժը «զործին կու գայ»։

Նախքան ամփոփ արձագանգ մը տալը փարիզեան օրաթերթերուն, աւելցնենք թէ Ա.ՍՍԱԼԱ.-ի կողմէ հեռաձայն եղած է Հռոմի եւ Լոնտոնի մամուլի ֆրանսական դրծակալութեան (Ա.ՖՓ) ըսելու համար թէ «Ֆրանսայի արեան բաղնիք մը կը սպառնայ» եւ «Ֆրանսայի ղեկավարները մինչեւ իրենց կեանքին վերջ պիտի ղղյան այն վճիռին համար, արտասանուած երեք Հայերուն դէմ»։ Դեռ կը չեշտուի թէ.- «Այն միջոցները զոր պիտի առնեն հայ յեղափոխականները նպատակ ունին իրենք պիրենք պաշտպանելու ֆրանսական իշխանութեանց, համաշխարհային աչխարհակալութեան եւ Թուրք վարչակարգին պատրաստած եւ կազմակերպած դաւին դէմ»։

LIBÉRATION

Վերոնիք Պրոքար, ըսած ենք, հինէն՝ մօտէն հետեւած է հայկ. հարցերուն։ Ըստ իրեն, Վարուժան Կարպիճեանի ցկեանս դատապարտումն է, որ ուշադրութիւն կը դրաւէ եւ չի վարանիր դրելու թէ.- «Այս դատապարտութիւնը պիտի ուրախացնէ Ա.ՍՍԱԼԱ.ն, որ ձեռք ձգեց ուզածը։ Իրաց ներկայ կացութեան մէջ այս դատապարտումը լաւ կը հասնի։ Մարտիրոս մը կ'ուզէր՝ ունեցաւ» ու կը ծանրանայ ներքին պատակոումին վրայ։

LE MATIN

Ֆրէտէրիք Փլոքէն կը չեշտէ որ «Թուրքիա վրէժը առաւ։ Ա.ՍՍԱԼԱ.ն ոճրային բըլնոյթ առաւ եւ խորապէս պատակուած Հայերը «աղէտի» մասին կը խօսին»։ Թերթը կ'արձագանգէ Հ.Ա.Ճ-ի յայտարարութեան, ու կը նկատէ որ «սկիզբէն մինչեւ վերջը Օրլիի ոճրափորձը նահանջել տուաւ հայ դատը բոլոր ճակատներուն վրայ։ Կոյր ահաբեկչութեան արարք, ոչ միայն պատճառ եղաւ երեք Հայերու խիստ դատապարտումին, այլեւ Թոյլ տուաւ Թուրքիոյ, զանզուածային կերպով ներկայացուած Ատեանին մէջ, որ լայնքին - երկայնքին պատմութեան իր իսկ մեկնաբանութիւնը տայ»։ Թերթը արձագանգ կը հանդիսանայ Ա.ՍՍԱԼԱ.ի սպառնալիքին։

Le QUOTIDIEN de PARIS

Թերթին աչխատակցին համար հակառակ վճիռներու խոտութեան «անաւարտ»ի տպաւորութիւն մը ձգած է դատավարութիւնը, քանի որ երեք ամբաստանեալները միայն իրեւ մեղսակից դատապարտուեցան եւ թէ արարքին բուն հեղինակները չկային։ Ֆ. Թաու նոր տարր մը կը տեսնէ այս ծանր պատիժներուն մէջ, հայկ. ահաբեկչութեան համար, որ ցարդ, կը դրէ, շատ թեթեւ կերպով տանձուած էր։

Le FIGARO

Կը խորագրէ՝ վճիռ մը որպէս օրինակ։ Անդրադառնալէ ետք վերջին 48 ժամերու նիստերուն, կ'եզրակացնէ թէ վճիռ է, անչուշտ, «եւ կը զոհացնէ Թուրք զոհերը պատիժներու չօշափելի մակարդակին վրայ, բայց որ, մտաւորական գետնի վրայ, աւելի խռովիչ է։ «Բաց դուռ» վճիռ մը, քանի որ անծանօթ ռումբ մը կը մնայ»։ Ֆիկարօ, բնական է իրեն համար, շատ լայն տեղ կու տայ՝ «Անգարայի զոհունակութեան» բայց նաեւ Հ.Ա.Ճ-ի զեկոյցին, ուր կը չեշտուի «Օրլիի հարցը իսկական աղէտ մըն է, ոճրափորձէն մինչեւ վճիռը հայ դատին համար։ Անպատասխանատու ռազմավարութիւնն է այս արարքը ապսպրողին»։ Հ. Յ. Դ. պատապարտելով հանդերձ «Օրլիի կոյր եւ խելագար արարքը» ծանր կը գտնէ պատիժները։

L'HUMANITÉ

Կարճ արձագանգներ կու տայ, յիշելով թէ դատապարտեալները միայն որպէս մեղսակից դատապարտուեցան, բայց իր կողմէ տեսակէտ չի յայտներ պատիժներու ծանրութեան մասին։

Le PARISIEN LIBERE

Առաջին էջի խորագիրը կը նուիրէ Ա.ՍՍ.Ի.Ա.-ի «արեան բաղնիք»ի սպառնալիքին եւ իր խորհրդածութիւններուն մէջ, կը չեշտէ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը կը պիտակէր վտանգին (դատապարտու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱՐԱՆԸ ՁՕՐԱՎԻԳ Ս. ՂԱԶԱՐԻ

—×—

Վենետիկ («Յառաջ», հեռաձայն)։ - Քաղաքապետարանը միաձայնութեամբ, համերաշխօրէն զօրավիգ կը կանգնի Ս. Ղազարի։ Ընդունուած է սա օրակարգ-բանաձեւը Փետր. 22-ին.

- Քաղաքապետարանը տնտեսական ծանր տագնապին առջեւ, որ անխնայօրէն սասանած է Ս. Ղազարի կղզիի հայ հասարակութիւնը, սա պատմական ու կենսական բաղկացուցիչ մասը՝ աւանդական ժառանգութեան Վենետիկի, որ կը յայտնուի ֆիզիքական ու հոգեկան աթոռը բոլոր ժողովուրդներու մշակոյթի ամենաբարձր արտայայտութեանց,

Քաղաքապետային խորհուրդը խորապէս մտահոգուած որ սեզմօրէն զրամական նկարագիր կրող յայտնի պատահարներ համեմատութեան զրուած էին համաչխարհային նչանակութիւն ունեցող հնախօսական ու գեղարուեստական անգրնահատելի արժէքներու ժառանգութեան մը, որով Ս. Ղազարի հայ հասարակութիւնը զարձած է ցեղային եւ զաղափարային զրաւիչ կեդրոն մը, ամբողջ հայ ազգին համար, որու ներկայացուցիչներուն՝ Վենետիկ միշտ գիտցած է ընծայել առանձնականութիւն եւ աչխատանք, նոյնիսկ շատ առաջ՝ քաղաքակրթական այն ոգերդական եղելութիւններէն, որոնք առիթ եղան ստեղծելու ցաւալի Սփիւռք մը,

Կը յայտնէ

համայն քաղաքին անունով՝ թէ համերաչխօրէն զօրավիգ կը կանգնի Ս. Ղազարի հայ հասարակութեան,

Կը հրաւիրէ

իտալական կառավարութիւնը զրապէս իր բաժինը բերելու, Պետութեան տնտեսական ու մչակութային յարմար կազմակերպութեանց միջոցաւ, իր լուծումը խնդրի մը՝ որ ընդհոյթ կը պահանջէ մեկնաբանութիւն եւ պատասխան, մեր Երկրի քաղաքակրթութեան աստիճանին եւ դեմոկրատ կարգերուն համարժէք։

×

Այս խիստ խրախուսիչ դիրքաւորման առթիւ, Ս. Ղազարի Մխիթարեան Միաբանութիւնը անմիջապէս յայտնած է իր խորին չնորհակալութիւնները։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՔԱՐՈԶԵՑ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԸ

—×—

Ինչպէս ծանուցուած էր յառաջ հաղորդագրութեամբ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Փարիզ կը գտնուէր քանի մը օրէ, ոչ - պաչտօնական այցելութեամբ։ Նախքան վերադարձը՝ Մայր Աթոռ, Վազգէն Կաթողիկոս քարոզեց Կիրակի օր, Փարիզի Ս. Յովհ.։ - Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, որ ծայրէ ծայր լեցուն էր, այս չնորհաբեր առիթով, հոծ բազմութեամբ մը։

Յիչելէ ետք թէ մխիթարութիւն է իրեն համար բերել Աստուծոյ օրհնութիւնը Ս. Էջմիածնէն ներկայ ժողովուրդին, հայրապետը չեչտեց թէ Եկեղեցին, ճարտարապետական կառոյց մը չէ միայն, այլեւ հոգեւոր տուն մը եւ հոգեւոր կեանքն է, որ կը ճառագայթէ այս կամարներէն։ Հաւատացեալներու ներկայութիւնը եւ այդ հոգեւոր կեանքն է, որ առաւել արժէք ու իմաստ կու տան այս Ս. տաճարին։ Հայց. Եկեղեցին, սակայն, նաեւ ազգ. հաստատութիւն մըն է, որ կը զբաղի կողմնակի հարցերով՝ ընկերային, ազգային թէ հայրենասիրական։ «Մեր Եկեղեցին հիմնական, առաջին եւ գլխաւոր առաքելութիւնն է՝ Քրիստոսի լոյսը բաչխել մեր ազգի զաւակներուն, որպէսզի անոնք իրենց կեանքին մէջ այդ լոյսով ապրին։ Մեր ազգը այդ ոգիով ծնունդ առած է, զուցէ պատմաբանները համաձայն չըլլան ինծի, բայց իմ գիտակցութեանս մէջ, մեր ազգին ամբողջական կերպարը ծնունդ առած, իրականացած, զարգնուած է քրիստոնէական հաւատքով»։

Վազգէն Ա., ապա անդրադարձաւ Հայաստանի վերելքին, ուր ժողովուրդը արդէն կը մօտենայ երեքուկէս միլիոնի, չեչտեց հոգեւոր կեանքի զարթօնքը, ծանրանալու համար օրուան տօնին՝ Աչխատակի Կիրակին եւ այս առընչութեամբ վերյիչեց ինչ որ Քիսուս կը պատմէ։ Ընտանիքին երկու տղոցմէն ան, աչխատակը, որ կը հեռանայ հայրենի տունէն, բայց յետոյ կ'ուզէ վերադառնալ։ Միչտ այժմէական դնելով այդ առակը, Վազգէն Հայրապետ ըսաւ, թէ մարդ ըլլալ կը նչանակէ ազատ ըլլալ, բայց նաեւ ենթարկուիլ բարոյականի մը, ու յիչեց կէօթէի խօսքը՝ օրէնքէ դուրս ազատութիւն չկայ։ Կէօթէ ըսել կ'ուզէ՝ բարոյական օրէնքէն դուրս։

Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր քարոզը վերջացուց նոյն ոգիով, այսինքն վերառնելով բարոյական արժէքներու եւ սկզբունքներու անհրաժեչտութիւնը։

Արարողութենէն ետք, տեղի ունեցաւ աչխատրոյը։ Վազգէն Ա. Մայր Աթոռ կը վերադառնայ Շաբաթ օր։

ՄԱՅՐԱՄՈՒՏԻ ՍԱՐՍՈՒՌՆԵՐ

Ա.

Հէքեաթային հրաշալի վէպ մը կայ մեր եաին:

Այծեմաններու պէս խումբ առ խումբ, ի՛նչ մեծ հրճուանքով կը մաղցէինք Լիբանանի լեռներու կաատրները՝ մացառներու ու փշատներու, խիճերու ու ժայռերու վրայ արիւնելով սրունք ու զիստեր՝ անհոգ երջանկութիւնը համեմելով, երբեմն, պատահական կեղծաւոր լացերով, չարունակելով, սակայն, ոստոստել ճիւղէ ճիւղ, ճնճղուկներու երամին զրուերթ ճիչերը տարածելով համատարած լռութեան մէջ:

Երազային ապրում էր ճեմել Փարիզի անտառներու լուսազարդ բացատներու ու սուսերախիտ ծառուղիներու երկայնքին, ունկնդրել զեփիւռի չշունչին ու տերեւներու սօսափին, յանձնուիլ փոթորիկի ու անձրեւի անակնկալ յարձակման, ապաստանիլ Լիւնա - Փարքի ազմուկին կամ Նոժանի կապելաներուն ու պարե՛լ, պարել՝ փարիզուհին զրկի մէջ...:

Ի՛նչ մեծ երանութիւն էր՝ թաւուտնե - րու ու կածաններու զազոնապահ մեղ - սակցութեամբ, ամբօրէն զրկել յուզումէ սարսռող սիրուհիի մարմինը, որ կախարդական զգայութեան ներքեւ կը տրամադրըւէր միշտ աւելի կրքոտ համբոյրի, ճմրթկումի ու չարչարանքի՝ անոնցմով մինչեւ ... բաւեր:

Կարծես զար մըն է անցեր եւ զարը զարձած զահճապետ: Լիբանանի ճէպէլ-ները խլացան թնդանօթի որոտէ, Փարիզի սիրուհին՝ զիջութենէ անցաւ միաւեռականութեան:

Հիմա, ա՛չ մէկ համայք ունի զեղեցիկ այս ծառուղին: Ծաղկազարդ մարզապե - տինն ու կանանչով զգեստաւորուած ծառերը զադրած են ներշնչման ազբիւր մը ըլլալէ: Տիրող համայնական խաղաղութիւնը պարպուած է կազդուրիչ յատկութենէ: Կոզքի քալող երբեմնի թարմատի կինը՝ ժամանակի խորշակէն արդէն թոռչոմած, զգուանքի ջերմէ տառապող չէ: Արեւն՝ անգամ կորնգուցած է իր պիտանի կենսունակութիւնը: Սպառած, քայքայուած, աւերուած հիւղակներու տեսք ունին մեր մարմինները:

Զորս հոգիով կը վերադառնայինք թաղումէ: Ցողնած էինք ազօթքէ. մոմի պէս հալած՝ վերջին կայծկլտումներու անձնատուր: Քայլափոխը վերածուած էր տանջանքի: Հեռուն զծագրուող պատրանքը կը մղէր մեզ առաջ, բայց կ'երկարէ՛ր, կ'երկարէր ճամբան, անվերջանալի ճամբան:

Մին կը յառաջանար գաւազանի օգնութեամբ: Միւսը կը տառապէր սրունքի ցաւերէ: Երրորդը՝ կռթնած չորրորդի թեւին, որ չսայթաքի:

Կը նահանջինք ճակատի վրայ բազմաթիւ վէրքեր ստացած զինուորներու, որ կը նահանջեն: Կը նահանջեն զէպի ետ՝ բուժումի կայանի մը փնտռտուքին, եթէ զեռին չփռուին, հանգրուան հասնելէ առաջ:

Շնչասպառ, ոտքերը կթռտած, բայց հերոսաբա՛ր կը հասնինք, վերջապէս, առաջին կայանը ու կը չարունինք թեռռատի մը սեղանին առջեւ: Հազիւ տուրճի առաջին կաթիլները կուլ տուած, արդէն հարսանիքէ վերադարձողի տրամադրութիւն ունինք: Ո՛չ թէ՝ որովհետեւ հարսանիքի պարերը կը խայտացնէին մեր հոգին, այլ մտած էինք մեր բնական հոգեվիճակին մէջ, ընդունած՝ սովորական դիմադիմ եւ սկսած՝ ծաղրի առարկայ դարձընել՝ մե՛ր իսկ հաշմանդամութիւնը:

- Ջախջախուած անիւներու նման, պիտի գլորինք անոր եաեւէն...:

Ո՛չ զառնութիւն կար ըսողի խօսքին մէջ, ո՛չ ալ վախի զղացում, այլ՝ հանդարտ համակերպութիւն:

- Հարց է թէ՝ ո՞վ պիտի չահի առաջնութեան մրցանակը ... կատակեց երկրորդ մը եւ ամէնքս ալ խնդացինք ախորժակով:

Ուրիշներ հեռուած էին մեզի եւ դրա - ւած կոզքի սեղանը: Մօտիկ ազատորներ էին անոնք որ չհանդուրժեցին մեր խնդուքին եւ մին զայրացած հարցուց.

- Դեռ նոր զամբանական արտասանե - ցիք եւ արդէն կը գուարճանա՞ք: Հասարակ ճեմակերպութի՞ւն էին, ուրեմն, քիչ առաջուան ձեր խօսքերը:

Դժուար է բսել թէ՝ անոնց արցո՞ւնքն էր

ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

1976 Մարտի ճակատագրական թուականէն աւելի քան տարի մը առաջ, ոխերիմ հակառակորդին հետ համակեցութեան համակերպութիւնը, կամ բա - ցարձակ ժխտումը, դէ լ ա ւ ո ր հարցն է որ կը զբաղեցնէ քաղաքական չրջանակները: Նոյն ատեն, յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութիւններուն ձախերու պարտութիւնը կանխապէս ընդունուած կը թուի, թէ՛ մեծամասնութեան թէ՛ ընդդիմութեան կողմէ: Մէկ - երկու տոկոս աւելի կամ պակաս՝ հարցախոյզական բազմազան հաստատութիւններն են որ կը ստանձնեն քուէարկողներու զերը եւ կը վճռեն ընտրութեանց արդիւնքը: Սակայն, անցեալի փորձառութիւնը կը ստիպէ վերապահ ըլլալ այդ մասին, որովհետեւ անակնկալ պարագաներու բերմամբ, նոյնքան անառկրնկալ չեզաշրջում մը հաւանական բան մըն է հանրային կարծիքին համար, որ երբեմն անկարեւոր կամ զղացական խնդրի մը պատճառով զերք կը փոխէ, չփոթութեան մատնելով հմուտ քաղաքզէտներն իսկ...:

Հետեւաբար 1986-ի Մարտը զեռ չատ հեռու է, եւ չատ բան կընայ պատահիլ մինչեւ այդ թուականը. զոնէ այդպէս կը մտածեն ընկերվարական կուսակցութեան վարիչներէն չատեր՝ որոնք կը յուսան օգտուիլ ընդդիմութեան մէջ ծայր առնող պառակտումներէն: Յուսալը արզիլուած չէ:

Պարագան նոյնը չէ դաշնակից ընդդիմադիր կուսակցութեանց համար. անոնք բացարձակապէս վստահ են թէ մեծամասնութեան պիտի տիրանան, հակառակ Լը Փէնի մատնոդիչ ներկայութեան եւ ընտրական օրէնքի հաւանական փոփոխութեան՝ որու չնորհիւ փոքր կուսակցութիւնները ալ կրնան մուտք զործել Ազգ. Ժողովէն ներս, կատարակելով երկու զլխաւոր կուսակցութիւններու մեծամասնութիւնը թէ՝ մեր խնդուքը: Արդէն հող մտած սիրելիի պարագա՞ն էր ահաւորը թէ՝ թաղուելու պատրաստուողներու համակերպութիւնը: Այդ վայրկեանին, երկու սեղաններէն ո՞րն էր աւելի խոր վշտի մէջ մխրճուողը: Ո՞վ կըրնայ հաստատել տարբերութիւնը:

Ապտակ ստացողի պէս կարմրած էր սրունքի ցաւէն տառապողին երեսը, մինչ ան՝ չատոնց բոլորած էր ապտակ ստանալու չրջանը:

- Տիկին, պատասխանեց բաւական չոր, ամէն խնդուք զուարճութիւն չէ՛. ո՛չ ալ ամէն արցունք, ա՛նպայման, ցաւ ու կսկիծ:

Երեւի, կինը չկրցաւ թափանցել խօսքի ամբողջ խմաստին, որ բողոքեց.

- Ըսել կ'ուզէք որ, կե՞ղծ են մեր արցունքները:

- Ո՛չ, տիկին: Ըսել կ'ուզեմ որ մեր խնդուքին եւ ձեր լացին միջեւ տարբերութիւն չկայ: Անոնց տրուած բացատրութիւնն է միայն որ կը տարբերի: Ծիսպիան ու խնդուքը, ցաւի ու կսկիծի համազօր են երբեմն: Անոնք կը բնորոշուին անոնց մեր տուած իմաստով: Դուք ձեր վիշտը կ'արտայայտէք արցունքով, մինչդեռ մենք ծաղրանքով կը դիմաւորենք մեր մարմիններու քայքայումը: Ո՞րն է ցաւի աւելի զօրաւոր արտայայտութիւնը:

Կինը կարկամեցաւ, չփոթեցաւ եւ լռեց: Ըմբռնած կը թուէր ուշադրութենէն վրիպած իրողութիւնը: Մեկնող սիրելին ժամանակը լրացուցած մէկն էր: Առած էր կեանքէն ինչ որ կրնար եւ տրուած՝ կարելիութիւնները: Ի՞նչ պիտի փոխուէր, եթէ ան ապրէր տակաւին մէկ չաբաթ կամ մէկ ամիս: Քովը նստած չորս ծերուկներու սառնասիրտ ու պարիսն վերջին օրուան սպառումը աւելի տպղնապալից չէ՞ր մեզի:

*Հակցաւ զործած սխալը, անտեղի դիտողութիւնը: Կարեկցաբար նայեցաւ մեզի, յետոյ՝ սեւ շղարշներու **եաեւէն** ակնարկը ուղղեց զողզղացող մատնեբուն եւ այս անզամ, բոլորովին պոռթկաց ու թաչկինակը տարաւ աչքերուն:*

Բայց մենք չկրցանք հասկնալ թէ՝ առատօրէն թափուող այդ արցունքները, վազուան մեր զերեզմա՞նը կ'ոզոզին թէ՝ ի՛ր իսկ մօտալուտ մահուան սարսուռէն արտազրուած էին:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

կնոջական առաջին հայկական հանդէսը

Անցեալ զարու 60-ական թուականներ կարելի է նկատել հայ կնոջ ընկերային ազատագրութեան պայքարի տանող կէտ. պայքար որուն յառաջապահներէն մին հայ մամուլը: Պարբերականներու էջերուն մէջ կը քննուին աղջիկներու կրթութեան ու զաստիարակութեան վերարերեալ հարցեր. յատկանշական է որ առաջնդիմական հանդէսները «Մեղու», «Հիւսիսափայլ», «Մազիկ» եւայլն, կիսմայրական - զաստիարակչական զիր կապին նոր սերունդի ազգային զաստիարակութեան հարցը:

Ազգ. զարթօնքին չնորհիւ կինը սկսաւ որոշ զեր խաղալ ընկերային կեանքի մէջ: Դարերէ ի վեր կինը կաշկանդող զեկքներու թօթափումը տեղի ունեցաւ յատկապէս արեւմտահայ այն կեդրոններուն մէջ, որոնք տեւական ու չինիչ կապեր ունէին Եւրոպայի հետ:

Պոլսոյ «Հայաստան» թերթին մէջ 1851-ին երեւցան թերեւս առաջին կին թղթակիցները՝ Եազուպեան քոյրեր - Պուլխարիային: 1861-ին հայ բեմին վրայ երեցան զերասանուհի Փափազեան քոյրեր (Պոլիս): Իսկ 1862, Օգոստոս 1-էն, Պոլիս, Էլպիս Տոզրամաճեան - Կարապետեան, Ե. Կ. Տ. Հայկուհի ծածկանունով, սկսաւ հրատարակել «Կիթառ» հանդէսը: Հայ առաջին խմբագրուհին; սակայն, չուտով քաչուեցաւ զրականութենէն եւ միայն 1879-ին տարակեց արձակ ու ոտանաւոր զրութիւններու հատոր մը:

Ժամանակին տիրած էր այն կարծիքը թէ «Կիթառ»ի խմբագրուհին «կը պատկանի առաջին հայ կնոջական թերթի հիմնադիրը ըլլալու պատիւը»: Ճիշդ թէեւ որ ան առաջին կին խմբագիրն էր, սակայն «Կիթառ»էն եօթը ամիս առաջ հրատարակուած էր առաջին հայերէն հանդէսը, կիներու համար: Այդ «Ճաւերժահարս» պարբերականն էր, որուն առաջին թիւը լոյս տեսած էր 1850 Յունուար 1-ին, Զմիւռնիոյ մէջ:

1861, Յուլիս 29-ին լոյս տեսած զրութեան մէջ կ'ըսուի թէ «Ճաւերժահարս»ը նուիրուած է «տիկիններու եւ օրիորդներու»: Իսկ տիկիններու համար եաք լոյս կը տեսնէ Ա. թիւը կը չեչտուի թէ հանդէսը «պիտի մարդ ... իգական սեռին ճաչակը, պիտի վարժեցնէ անոր ապրելակերպը՝ արդի վարուքթիւններուն»:

«Ճաւերժահարս»ի չրջանակը անչուշտ միայն իր սեռի ընթերցողները չէին, առաջադրած էր «արական ցեղին ծառայութիւն մը ընելով ... իր միտքը ընդարձակել»:

Նշելի պարագայ մըն է այս հանդէսի կարեւոր մէկ ծառայութիւնը հայ մամուլի կոթթին: Առաջին թիւէն սկսեալ հոն տրատարակուած է Ու. Շէյքսփիրի «Վենետիկի վաճառականը» կատակերգութիւնը. այս մէկը այդ զործին Ա. թարգմանութիւնն է որ հրատարակուած է բողոքութեամբ:

Զմիւռնիա կեդրոն մըն է որ կարեւոր նպաստ բերած է թարգմանչական պատկանութեան եւ մամուլի զարգացման: Դեռ 1853-ին հոն հրատարակուած «Աղաւարարաւեան» հանդէսը որպէս յատկացուած սկսած է հրատարակել «Սխալներու կատակերգութիւնը»:

Կիներու զուտ ընթերցանութեան նպատակով հայթայթելու նպատակով խմբագիր Փափազեան հրատարակած է Ղ. Մարկոսեանի «Ալֆրէտ ու Եւգինէ» պատմուածքը կը պաչտպանուի ազատ սիրոյ իրաւունքը:

Ազատութեան, անհատի անկախութեան զարգացման հարցը «Ճաւերժահարս»ի կարգ մը նիւթերուն մէջ քննուած է տարբեր առումներով: Յատկապէս ուշագրաւ է Ց. Տէմէեանի հրատարակութիւնը. «Հատարակաց կարծիք» խորագրով յօդուածին մէջ ան ցոյց կուտայ անձնասիրութեան, այսինքն՝ ինքնագիտութեան նշանակութիւնն ու զերը, որպէս միայն անձնական այլ նաեւ ընկերային կեանքի մէջ: Անձնասիրութիւնը կ'օգնէ «սիրել մեր ազգը, մեր հայրենիքը, մեր բարեկամները»: Ինքնասէրը ըլլալ կը նշանակէ «իր չափը ճանչնալ եւ իր պատիւը պահել ... ստորին զործերէ հեռու մնալ...»:

Այսպէս «Ճաւերժահարս»ը ասպիսանաբար կ'արթնցնէր իգական սեռը, որպ

ՊԱՐԶԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒԹԻՒՆ

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

ՊԱՐԶԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

ՊԱՐԶԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

ՊԱՐԶԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

ՊԱՐԶԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

Ա.

ՎԱՀԱԳՆԻ ԴՈՒՔԱՔԱՂԱՔ

ԱՂՈՒՈՀԱՏՈՒԹԻՒՆ ԿԱՇԱՌՈՒՆ

ՎՓՓՈՅ

ՊԱՐԶԱԿԱՆ ՑՆՑՈՒԹԻՒՆ

«Յառաջ»

(Շար. Ա էջէն)

թեան խոտութիւնը), բայց անդրադարձած էր թէ «իր հաշտարար ոգին եւ բարեացակամութիւնը վարձատրուեցան զազրելի ոճրափորձով: Ուրեմն, նախընտրելի է վճռականութեան եւ անզիջողութեան քարթը խաղալ»:

FRANCE-SOIR

Նաեւ կը խորագրէ ԱՍԱԼԱ-ի սպառնալիքները, լրիւ տալով զեկոյցը, ապա կ'արձագանգէ դատավարութեան եւ վերժէսի պաշտպանողականին, որու մէջ ամբաստանեալները նմանցուցած էր «Քալէի քաղքենիներուն» (1347, երբ Էսթէյտ որ Սէն - Փիէռ եւ հինգ քաղքենիներ մեծ քաջութիւն ցոյց տուին քաղաքին Անգլիացիներու ձեռք ինկած ատեն):

INTERNATIONAL HERALD TRIBUNE

Կ'արձագանգէ կարճ ձեւով, դատավարութեան չէր անդրադարձած: Պատիժներու յիշատակումէն զատ, միայն կը գրէ թէ 11 օրուան դատավարութեան ընթացքին կարպիճեան ուրացած էր որ Ֆրանսայի մէջ՝ ԱՍԱԼԱ-ի զինուորական դեկավարն եղած ըլլայ:

×

Թրքական մամուլը դոհ է անշուշտ: Հիւրրիյէթ կը խորագրէ՝ Մերսի Ֆրանսա, Միլլիյէթ՝ Պրաւօ՛ Ֆրանսա, ըսելով նաեւ թէ Ֆրանսա պարտաւորուեցաւ ընդունիլ որ «ահաբեկումը բարեկամ չունի եւ կը զառնայ անոնց դէմ, որոնք զայն կը պաշտպանեն»: Ֆրանսացի երդուեալներու վճիռը «առաջին տեղատուութիւնը կը նկատուի հայ Դատին 1974-էն ի վեր»: Հօգալ կը յայտարարէ՝ «Ֆրանսական արդարադատութիւնը լաւ օրինակը արաւ...: Դոհ ենք այս վճիռէն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ իր մրցանակներու «Սեզար»ներու տասներորդ բաշխումը կատարեց: Տասնամեակի հանդիսութիւնը կը վայելէր Սիմոն Սինեորէի նախագահութիւնը: Ֆրանսական լաւագոյն Ֆիլմը նկատուեցաւ (եւ բնազդին պէս) Էէ Ռիփու, օտար լաւագոյն Ֆիլմը՝ Ամատէուս, լաւագոյն դերասանը՝ Ալէն Տըլօն, դերասանուհին՝ Սալին Ազեմա, եւն., եւն...:

ԱՆԳԼԻՈՑ ՀԱՆՔԵՐՈՒ գործադուլը վերջ գտաւ, ամբողջութեամբ ճիշդ տարի մը եւաք: Տիկին Թաչըր ոչինչ զիջեցաւ, բայց անտեսութեան կրած կորուստը՝ 30 միլիառ Ֆրանքի հասած է:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ մթնոլորտը չատ լարուած է: Ընդդիմադիր երկու կուսակցութիւնները կ'ուզեն որ Կիպրիանու կամ հրաժարի, կամ ընդունի ՄԱԿ-ի համաձայնագիրը:

ԵԹՈՎպԻԱ առեւանգուած 5 Ֆրանսացիները (Կիրակի օր) երկուշաբթի առաւոտ Ատիս - Ապապայի դեսպանատունն էին:

Այրի Տիկին Տիրուհի Զարուկեան, զաւակներն ու թոռը, Տէր եւ Տիկին Ա.յանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նորայր Ա.յանեան, զաւակները եւ թոռը, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պօյաճեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ Ա.ՅԱՆԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 2-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երեքշաբթի, Մարտ 5-ին, ժամը 9-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Քրէմլէն - Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Այրի Տիկին Մովսէս Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան, Արամ եւ Վարդան Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մկրտիչեան, Տէր եւ Տիկին Անտրէ Մկրտիչեան եւ աղջիկները՝ Լօրանս եւ Գոբին, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Օհանեան եւ աղջիկը Նաթալի, Տէր եւ Տիկին Մօրիս Քոչոն, ինչպէս նաեւ Մուրատեան եւ Թրթռեան (Պէյրութ) Մուրատեան (Կիպրոս եւ Լոնտոն) Թրթռեան եւ Մուրատեան (Միացեալ Նահանգներ) ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, աներձագին, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՄՈՎՍԷՍ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 28-ին, 79 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Զորեքշաբթի, Մարտ 6, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կը փոխադրուի Շըվիյի Լառիւի ԷնթէռնամիՆալ գերեզմանատունը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին՝ ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Այրի Տիկին Շնորհիկ Պարնաքեան զաւակներն ու թոռները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՊԱՐՆԱՔԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 2-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 7, ժամը 10·30-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

Տիկին Շաքէ Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ադամեան եւ զաւակները՝ Աւետիս եւ Վահան, Տէր եւ Տիկին Ատոմ Ադամեան եւ զաւակները՝ Ազնիւ եւ Վարուժան, Արիս Ադամեան եւ Սեդա Ադամեան - Փափազեան եւ զաւակը՝ Ատոդիկ ինչպէս նաեւ Փէքմէզեան (Ամերիկա - Հայաստան), Տէրէլեան (Ամերիկա), Ադամեան (Ֆրանսա - Լիբանան), Մանուկեան (Լիբանան - Անգլիա), Ադալէկեան, Խաչիկեան, Գերճակեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, մեծ - հօր եւ ազգականին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 27-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը՝ 10·30-ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փէռ - Լաչէզի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Պ. Սուրէն Յակորով, Արա, Սերժ, Նիլ եւ Ժիրայր Յակորոֆ եւ ընտանիքները, Արամ Սարեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՇՈՒՇԱՆ ՅԱԿՈԲՈՖԻ

(Ծնեալ՝ Սարեան)

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ այլ անողոք հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, երեքշաբթի, Մարտ 5, ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին:

Տիկին Ժորժ Փաշայեան, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Արամ - Պիւլիւքեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ՏՕՔԹ. ՊԵՏՐՈՍ ԱՐԱՄ-ՊԻԻՑԻԻՔԵԱՆ-ի

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 21-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է ընտանեկան մտերիմ չրջանակի մէջ, Փետր. 22-ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի չուրջ, Մարտ 11-ին, ժամը՝ 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՕՐԱԿԱՐԳ. - Հաշուետուութիւն, վարչական նոր անդամուհիներու ծանօթացում, եւ զանազան տեղեկատուութիւններ: Փափաքելի է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կաճառց յանձնախումբը կը տօնէ

ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԸ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

6, Cité Wauxhall — Métro: République

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Ազնիւ Գրիգորեան կը նուիրէ 350 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին եւ 300 Ֆ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին, Տիկին Ալիս Տօսիկեան 350 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգ-ին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ԱՆԻԷՌ, ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊ, ԳՈԼՈՄՊ
եւ շրջաններըը

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նախագահութեամբ՝
Տիկին ՍՈՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆի

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15-ին,
Պու - Գոլոմպի Քաղաքապետարանի սրահը, Վիլլա տէ Օպեփին:
35 ռիւ տիւ ժէներալ Լըֆլէր

Խօսնակուհի՝ Տիկին Մարօ ԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ՝
ԱՆՆԱ ԳԱՐԱԳԱՅԱ
իր աւանդական հայերէն երգերով
«ԱՂԹԱՄԱՐ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ
իր ժողովրդական պարերով
ԱՐԱՔՍԻ ԳՄԲԼԹԵԱՆ
բանաստեղծութիւններու արտասանութիւններով
ԱՆԱՀԻՏ ՍՎԱՃԵԱՆ
Հայաստանեան երգերով ու նուագով

Փարիզէն եկողներուն ուշադրութեան կը յանձնուի որ կրնան Սէն - Լազարի կայարանէն չոգեկառք առնել եւ իջնել Պուա - Գոլոմպի կայարանը, որ մօտիկն է:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.:

Կիրակի, Մարտ 10-ին ժամը 15·30-ին

Տ�էսլինի Հայ Մշակոյթի Տան թատրոնը
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
Ռ. ՀԱՍՏԻՃԵԱՆԻ՝

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵՐԵՔ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ

Երեք արարով կատակերգութիւն

Բեմադիր՝ Վահէ Ջէքեան

Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ:
235 Պոււ Էմիլ Զոլա (Վիլէօրպան)
Մուտքը՝ 40 Ֆ.:
Դպրոցականներուն, ուսանողներուն եւ անգործներուն համար յատուկ զեղչ՝ 20 Ֆ.:
Տոմսերը կը վաճառուին՝
ՏՀսլինի Հայ Մշակոյթի Տունը
15, Ապրիլ 24-ի փողոց - Տէսլին
ԿՐԻԿ վաճառատունը՝
Հանրի Պարպիւս պողոտա Վիլէօրպան
ՍԻՒԶԱՆ վաճառատունը՝
28 Պիւժօ փողոց - Լիոն - 6-րդ թաղամաս:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
«Section Marseille-Ville»

organise

LA NUITÉE DANSANTE
du Printemps

Le Samedi 9 Mars, dans les nouveaux salons
«Le PATIO de PHOCÉE»
Place de l'Amiral Muselier—Promenade de la Plage—13008 *Marseille*

avec l'orchestre «P A R O S »

— Le billet d'entrée donne droit au tirage de la tombola .

Réservations
———— : 90-33-88 70-39-93 93-89-83
Renseignements
91-48-85 50-68-71 90-21-60

LE 24 AVRIL EN ARMÉNIE

COMME TOUS LES ANS AU 24 AVRIL, ET SPECIALEMENT CETTE ANNEE POUR COMMEMORER LE 70ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DE 1915, LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS DE FRANCE, ORGANISENT UN VOYAGE EN ARMENIE SOVIETIQUE. QUATORZE JOURS A EREVAN ET UNE NUIT A MOSCOU. DEPART LE 20 AVRIL RETOUR LE 05 MAI 1985.
LE PROGRAMME :
ARRIVEE A MOSCOU LE 20. 04.
LE 21. 04. DEPOT D'UNE GERBE AU SOLDAT INCONNU SOVIETIQUE SUR LA PLACE ROUGE, PUIS VISITE DE LA VILLE.
DEPART POUR EREVAN ; ARRIVEE A EREVAN A 22H00.
LE 22. 04. ET 23. 04. VISITE ORGANISEE ET COMMENTEE EN AUTOCAR
LE 24. 04. CEREMONIE ET DEPOT DE GERBE AU SOLDAT INCONNU A EREVAN, PUIS DEFILE AU MONUMENT DEDIE AU GENOCIDE, ACCOMPAGNE PAR DE HAUTES PERSONNALITES ARMENIENNES ET SOVIETIQUES. CES DEUX CEREMONIES SERONT SUIVIES D'UN REPAS A L'HOTEL HRAZDAN.
LE 25. 04. JOURNEE LIBRE.
LE 26. 04. VISITE AU MONUMENT DE GENERAL ANTRANIK AU VILLAGE DE OUDJAN.
LE 27. 04. VISITE EN AUTOCAR.
LE 28. 04. ETCHMIADZINE ET SARDARABAD.
LE 29. 04. ET 30. 04. VISITE
LE 01. 05. DEFILE DES TRAVAILLEURS, FETE DU TRAVAIL.
LE 02. 03. 04. VISITE ET JOURNEE LIBRE.
LE 05. 05. **RETOUR SUR PARIS.**

POUR RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS VOIR :
— **SABERATOURS : Tél : 261 - 51 - 13**
— **M. KEHYAYAN MIHRAN, Pdt. DES ANCIENS COMBATTANTS-Tél : 642 - 73 - 10**
DATE LIMITE D'INSCRIPTIONS 20 MARS.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
6
MERCREDI
6 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770. 86. 60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Տրամիս : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.914 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.914

ՕՐՈՒԱՆ ԳԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ· 26 - 28)

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—×—

ՔՐԷՊԷՅԼԷՆ ԵՏՔ

—×—

Երեքշաբթի օրուան Թուականը կրող կարմ մը օրաթերթեր կը զբաղէին Քրէպէյլի վճիռով եւ ԱՄԱԼԱ-ի սպառնալիքով։

Մոռնանք զատ, որ բաւական կը ծանրանար վճիռին վրայ, զոր «Սովորական վճիռ մը ահաբեկչութեան դէմ» կ'որակէր առաջին էջի իր խորագրով եւ զրեթէ էջ մըն ալ կը նուիրէր ներսը, անդրադառնալով նաեւ հայ դաւոյթին դատապարտումներուն «անպատասխանատու ոգեմավարութեան մը» նկատմամբ, Քոքիտիէն որ փարին էր առաւելագոյն տեղ տուողը, Մարտ 5-ին։ Այս թերթին եւ Ֆիկարօ-ին «չատ զբաղիլը» աւելի կապ ունի իրենց քաղաքական դիրքին հետ քան հայ Դատի հանդէպ որեւէ հետաքրքրութեան։ Բայց, չեն ուզեր առիթ մը կորսնցնել ճախ վարչակարգին հետ հաշիւ տեսնելու եւ ԱՄԱԼԱ-ի սպառնալիքը լաւագոյնս կ'օտագործուի այդ առընչութեամբ։ Քոքիտիէն նաեւ կարճ հարցազրոյց մը ունի մէթը Վերժէսի հետ, որու համաձայն Տրֆէռ եւ Ֆրանչեսքի պէտք է դային եւ պարգեւին «պատասխանատուութեան իրենց բաժինը»։ Ֆիկարօ-ն ալ կը ծանրանայ սպառնալիքին վրայ եւ Ներքին նախարարութեան ձեռք առած միջոցներուն։ Այս քանի մը զրութիւններուն մէջ կը յիշուի թէ վճիռը տուողը ժողովրդական ժիւռի մըն է եւ ոչ թէ պետութիւնը եւ թէ անոնց տուած վճիռին բնոյթը խորհրդանշական է, «դատապարտեցին այս ոճրափորձէն աւելի՝ բոլոր կոյր ոճրափորձերը, վերջին տարիներուն զործուած»։

Լիպերասիոն ալ կ'անդրադառնայ, մասնաւորաբար Թրքական «զոհունակութեան»։ Թուրքերը սակայն կը զգուշանան «յաղթանակ» պոռալէ եւ ձումհուրիյէթ կը գրէ թէ խոհեմ պէտք է ըլլալ եւ չըկարծել թէ· - «Հայ դատը այլեւս հոգ չունի ոտքին տակ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ»։ Փրոֆ. Սօյալ որ Քրէպէյլի ոճրային առեանին առջեւ վկայէլէ եաք «աղգային հերոս» զարձած է, ճաչակելէ եաք զինուորական բանտերը 81-ի պետական հարուածի վաղորդայնին, նկատել կու տայ· - «Ցեղասպանութեան պաշտպանները, ինչպէս նախագահ Միթերան եւ Տրֆէռ միշտ իշխանութեան գլուխն են Ֆրանսայի մէջ։ Ուրեմն կարելի չէ այս դատը նկատել որպէս փրանսական բաղադականութեան մէկ փոփոխութիւնը»։

Թուրք փրոֆէսէօրը, գիտակից է թէ ա՛յս այսպէս է։ Կը մնայ որ այսպէս ալ մնայ եւ նոր առիթներ չտրուին Թուրքերուն ուրախանալու եւ այս առընչութեամբ, նկատելի է որ Թուրք Թերթերը մեծ հաճոյքով կ'արձագանգեն Ֆրանսայի դէմ եղած սպառնալիքներուն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄԱՒ

ՀԱՐԱՒ - ԼԻԲԱՆԱՆի Մաարաքէ մզկիթին մէջ զրուած ռումբի մը պայթումէն 11 հոգի մեռած են, որոնց մէջ չիի Ամալ խմբակին պետը՝ Մոհամէտ Սաատ, որ նաեւ տեղւոյն հակիսբայելեան կեռիլան կը վարէր։ Մեռելներէն զատ 25 վիրաւոր ալ կայ։ Թէեւ Իսրայէլ կը հերքէ որեւէ դեր նման ոճրափորձի մը մէջ, բայց տեղացիներուն համար իսրայելեան

ՄՇԱԿՈՅԻ ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԸ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ՄԷՋ

Լենինականի Մոռւեան զրամատիկ Թատրոնի կողքին սկսած է մշակոյթի նոր կեդրոնի մը շինութիւնը, որու աւարտին շրջանը կ'օժտուի երաժշտական դպրոցով եւ զրադարանով։ Միւս կողմէ կը շարունակուի բարձրայարկ նոր շէնքերու, հանրախանութի եւ այլ շինութեանց կառուցումը։

×

ՏԻԳՐԱՆ ՄԱՆՍՈՒՐԵԱՆի ԳՈՐԾԵՐԸ ՀՆՉԱՑ ՄՈՍԿՈՒԱՅի ՄԷՋ

Մոսկուայի Փիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ տեղի ունեցած է երաժշտական երեկոյթ մը, որու ընթացքին՝ այլ երաժիշտներու կարգին, հնչած են նաեւ Տիգրան Մանսուրեանի գործերը։ Մեկնաբանուած են անոր նուագարաններու համոյթի համար զրած «Թովեմ»ը, ճայնի, սրինգի, թաւջութակի եւ դաշնակի համար «Երկու աղջիկներ» գործը եւ Ստրավինսկիի յիշատակին ձօնուած կտոր մը։

×

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԱՐՏԱՇԱՏի ՄԷՋ

Արտաշատի «Ամօ Խարազեան» զրամատիկ Թատրոնին սրահին մէջ բացուած է արհեստավարժ եւ սիրող նկարիչներու ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են 50 գործեր՝ զիմանկար, բնապատկեր, նաթիւր մոռք եւ այլն։

×

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑի ՏԱՃԱՐի ՔԱՐԵՐԸ ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԾԱԳՈՒՄ ՈՒՆԻՆ

Հայաստանի շինարարութեան եւ ճարտարապետութեան զիտա - հետազօտական

պատասխանատուութիւնը կասկած չի վերցներ։

ՍԱՆԹԻԱԿՕ (Չիլի) ուր 8 միլիոնի կր հասնի բնակչութեան թիւը, չատ ծանր երկրաշարժ մը տեղի ունեցած է, որու զոհերու թիւն ալ Թէեւ վերջնական բնոյթ չունէր երեքշաբթի առաւու, բայց արդէն կը հասնէր 135 մեռեալի եւ 2000 վիրաւորի։ Ցնցումը տեղի ունեցած է Կիրակի իրիկուն եւ զգալի եղած է երկրին կեդրոնն ալ, Թէեւ մայրաքաղաքին մէջ է, որ 7 աստիճանի հասած է Ռիխթէրի սանդղակին վրայ (առաւելագոյն՝ 9)։

ՆՈՐ ՔԱԼԵՏՈՆԻՈՑ մէջ, երկուշաբթի ժամը 17-էն սկսեալ (Ֆրանսայի համար՝ երեքշաբթի առաւու) ծանր բախումներ ծայր տուած էին զինուորական ոստիկանութեան եւ Քանաքներու միջեւ, այս վերջիններէն յարձակումի անցած ըլլալով, երբ, Փիզանիի հրահանգով քաղաքօրքը կը փորձէր բնականոն կացութիւն մը վերահաստատել։ Ծանօթ է, որ Թիոյի շրջանը դպրոցական վերամուտը պօյքոթի ենթարկուած է ցեղախումբերուն կողմէ։ Ամբողջ հոդամասին վրայ, Քանաքներու հրահանգը անհատապար կերպով կը զործադրուի, բայց Թիոյի մէջ կիները քանաք ուսուցում մը կ'ուզեն իրենց զաւակներուն համար։

ՀԱՅ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻԿՆԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՇՈՒԷՅԻ ՄԷՋ

Շուէյտ տեղի ունեցած դասական ոճով ըմբշամարտի բաժակի մրցաշարքին խորհրդային մարզիկները առաջին հանդիսացած են՝ ծանրութեան տասը դասակարդերու ութ յաղթանակով աւարտելով։ Եզրափակիչ մենամարտներու մէջ յաղթական հանդիսացած են նաեւ հայ ըմբշամարտիկները՝ լենինականցիներ՝ Միքայէլ Մանուկեան (մինչեւ 62 քիլօ ծանրութեան դասակարգ) եւ Լեւոն Ջուլֆալակեան (մինչեւ 68 քիլօ)։

×

ԿՈՂԲ ԳԻՒՂի ՏԱՐԵԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի հիւսիսը զտնուող Կողբ գիւղի պատանիներուն համար պատմութեան դաս մը եղած է գիւղի կեանքին նուիրուած տարեգրութիւն - մատեանի վրայ տարուող աշխատանքը։ Աշակերտները ուսուցիչներուն հետ զրի առած են կուսակցութեան եւ կոմերիտմութեան վեթերաններու յուշերը, ուսումնասիրած են հին թերթերը, հանդէսները եւ գիւանային փաստաթուղթերը։ Այդ նիթերը հետաքրքրական տեղեկութիւններ կը հաղորդեն գիւղին մարզոց, անոր յեղափոխական, մարտական աւանդութիւններուն մասին։ Կողբ գիւղը 1600 տարեկան է։ Տարեգրութիւն - մատեանին մէջ մեծ տեղ տրուած է գիւղին այսօրուան կեանքին։

×

ԵՐԱՖԻՇՏ Ա. ԻՈԱՆՆԻՍԵԱՆի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ԲԱՔՈՒԻ ՄԷՋ

Բաքուի մէջ տեղի ունեցած է յուշի երեկոյթ մը, նուիրուած Աւանէս Իոաննիսեանի։ Աղրբէջանի երաժշտական դէմքերէն է Իոաննիսեան, մասնագիտութեամբ բժիշկ, որ իր ամբողջ կեանքը նուիրած

Մարտ 10, Կիրակի օրուան նահանգային խորհրդականներու ընտրութեան առթիւ, պէտք է մասնաւոր ուշադրութեամբ հետեւիլ Իզերի նահանգի ընտրական պայքարին, որովհետեւ, բազդատաբար այդ հայաչատ նահանգին մէջ է որ, հայ ժողովուրդի բարեկամ եւ հայ դատի պաշտպանը, Լուի Մերմազ՝ յարաբերաբար դժուար կացութեան մէջ կը գտնուի, եւ նահանգային խորհուրդի նախագահի իր պաշտօնը վտանգուած է։

Վերջին ընտրութեանց առթիւ, աջերու արձանագրած զգալի յառաջդիմութեան պատճառով Ընկերվարական կուսակցութեան իշխող դիրքը կասկածելի կը զառնայ, մանաւանդ Կրընոպլը քաղաքի կոմունէն եաք, ուր եկաւ բազմիլ, բոլորովին անծանօթ՝ Ալէն Քարիյօն, զահընկեց ընելով տասնեակ տարիներէ ի վեր անձեռնմխելի ընկերվարական քաղաքապետը, Պ. Տիւպրատու։

Ընկերվարական կուսակցութիւնը չանք չի խնայեր եւ կարելի բոլոր միջոցներով պայքար կը մղէ, պահելու համար Իզերի նահանգի վարչութիւնը, մինչեւ իսկ առաջին առթիւ հոն զրկելով ներկայ վարչապետը, որու ժողովրդականութիւնն ու վարկը կրնան դրական ազդեցութիւն ունենալ, վերջին պահուն որոշում տուող քուէարկողներուն վրայ։ Ուստի, դիրքորոշման այս առթիւ, հայածին Ֆրանսացին եւ հայ ժողովուրդը պարտի նոյն ձեւով կարելի բոլոր միջոցները ի գործ դնել, որպէսզի Մերմազ պահէ իր պաշտօնը։ Ազգային խորհուրդի նախագահը, ամէն առթիւ իր համակրութիւնն ու օգտակար գործունէութիւնը չէ զլացած, պաշտպանելու համար Հայերու արդար պահանջներն ու հայ Դատը։ Հետեւաբար մենք ալ, որպէս Ֆրանսացի ինքնուրոյն համայնք մը, մեր քաղաքական հասունութիւնը պէտք է ցոյց տանք իմնելով քաղաքական ասպարէզ, մեր նախընտրութիւններով կամ մեր ընդդիմութեամբ՝ որպէսզի նկատի առնուինք իբրեւ քաղաքական ուժ, հոգ չէ թէ, առայժմ համեստ սահմաններու մէջ։ Մնաց որ, այս պարագային կարելի է անձի մը նախընտրութիւն տալ, առանց կուսակցական դիրքաւորման, տրուած ըլլալով, որ նահանգային ընտրութիւնները սկզբունքով քաղաքական չեն...։

Արդ, մեզի կը մնայ ամէն առթիւ մեր պատրաստակամութիւնը յայտնել բոլոր անոնց, որոնք ո՛ր կուսակցութեան ալ պատկանին, իրենց կարգին նոյն պատրաստակամութիւնը ցոյց տուած են կամ կու տան մեզի հանդէպ, ինչպէս Կասթոն Տրֆէռ, Ֆրանչեսքի կամ Հեռնիւ, առանց մոռնալու մեր մեծ բարեկամը Միթերան՝ որ նոյն ինքն Մերմազի քաղաք Վիէնի մէջ 1984ի Ծնունդին առթիւ իր ներկայութեամբ պատուեց հայ պատմութիւնը եւ արտասանեց ցեղասպանութեան վերաբերող կարեւոր ճառը։

Գ. Տ.

ՄԱՅՐԱՄՈՒՏԻ ՍԱՐՍՈՒՌՆԵՐ

Բ.

Անկասկած պիտի յաջողէր, եթէ նեռուէր թրաֆիքի մէջ։ կեանքի պայմաններըը դասաւորելու կարգ մը ձեռնարկները կը փաստեն այդ։

Բայց, որովհետեւ մտաւորական պաշար ալ ունէր եւ մա՛նաւանդ Հայ էր, գարձաւ խէհալապաչա, նուիրուեցաւ հանրային գործունէութեան, նեռուեցաւ մշակութային ասպարէզէ։

Ու սխալեցաւ։ սխալեցաւ չարաչար։ Զմրմռնեց թէ՝ անտեսութեան լեզուն աւելի վճռական էր քան գիրի լեզուն։ Հարբուռութիւնը առաւել յարդանք ու ակնածանք կը պարտադրէ, քան գրականութիւնը։

Շեշտուած զգայնութիւնն ու չտեղուպէս՝ իր թերութիւնները չճանչնալու չկամութիւնը չյարմարեցան հասարակական գործունէութեան։ Ապաւինեցաւ մաքի չնորհներուն, փորձեց սխալներ մատնանշել եւ ի՛ր ճշմարտութիւնները հրատարակել, արհամարհուեցաւ։ Ուսումնասիրութիւններով չանաց հակազդել տիրող խորթ մտայնութեանց, մեկուսացուեցաւ։ Հատորներ հրատարակեց, ուշադրութեան չարժանացան։ Շունչը սպառած, ժամանակը հասած, մեկնեցաւ առյաւէտ եւ այն տեղն միայն դարձաւ իրական արժէք։ Մահը հարթած էր ամէն թիւրիմացութիւն։ «Մօրս հայհոյեց» պատացողը անդրադարձած էր, յանկարծ, որ հայհոյանք չէր կատարուածը, այլ՝ իրմէ դուրս արժէք չտեսնելու չկամութիւնը։ Չէ՞ որ ամէնէն խելացին ինք է։ իր բանը ամէնէն աւելի արամաբանական եւ ճշմարիտ։ Ինչո՞ւ պիտի չմերժէր ուրիշներու լոյսը, որ պինք պիտի ձգէր չուքի մէջ։

Հիմա, երբ լռութեան է դատապարտուած երկուան «խանդարիչը», անզօր՝ այլեւս ինքզինք պարտադրելու, անպատեհութիւն չկայ անոր յատկացնել արժանի տեղը եւ յետոյ՝ անոր չնորհները դրատատել պիտի ծառայէ իր իսկ որակի բարձրացման, իր հեղինակութեան ընդհանրացման։

Երկար տեն Հայը տառապած է անապատական ունակութենէ։ Այսօր, տակաւին, ամանց հոգեկան գաչտին մէջ թափած անոր որմոները՝ թունաւոր սունկի նման, կը նեխեն յոյզերու խմորը։ Չէ՞ որ Նոյի տապանը իրենց լեռն է բնտրած իրը փրկութեան կայան։ Չէ՞ որ պետականօրէն առաջին քրիստոնեայ մըկըրտուողները իրենք են եղած։ Չէ՞ որ Աստուծոյ անունը կերտած են Մեսրոպի առաջին տառով։ Ինչո՞ւ նաեւ իրենք չըլլան տիեզերքի ստեղծիչը...։

Բայց, որովհետեւ, յատկանութիւնն ու պոռոգութիւնը սեփականացնելն ալ ինքնին անապատութիւն է, ըսենք անմիջապէս, որ անոնք Հայու արտաղրութիւն չեն։ Միջազգային չուկան ողողուած է այդ «ապրանքներով»։ Իւրաքանչիւրի հոգիին յափշտակուած է անոնց կախարդանքով։ Բոլոր երկիրներու մտաւորական թէ պարզ մարդիկ, միշտ ուրիշը նուաստացնելու մոլուցքով են բռնկած։ Հրապարակները կը թնդան պարապ թիթեղներու աղմուկով։ կրկէս հրաւիրող մուննեափներու կոչերով։ մենատէրի ու բրոնապետի խոստումներով։ ամենազօր փրկիչներու ... սպառնական լորձունքով։

Բոլորն ալ առջնորդուած են մէկ լսկըզրունքէ։ - խլել՝ փառքի ոսկեփայլ պատկը։ Իրե՛նք միայն ունօրինել։ իրե՛նք հրամայել։ իրե՛նք միայն վայելել այդ փի խաղողը, սպանդանոցի մխոց։ Ամէն չարժում պէտք է հպատակի իրենց կամքին։ կոյս աղջիկը առաջին պղծողը իրենք պէտք է ըլլան։ Իրաւունք անդամ չեն տար ուրիշներու, որ պատահիկ մը խլեն կեանքէն, ճառագայթ մը յափշտակեն արեւէն կամ՝ րոպէ մը իսկ մոլորակի վրայ պարտելու երջանկութիւնը ապրին։

«Անկա՛խ բռնակալութիւնը» պոռացող այս բռնակալներու չրթունքէն չի՛ ծորիր սիրոյ ո՛չ մէկ բառ։ երգի ոչ մէկ եղանակ։ Կուպրով ծեփուած անոնց հոգիի ձայնանիչերը, տոմարակալական թուանշաններ են միայն եւ զգացումները՝ հաշիւի խարդախութիւններ։

Բայց, յարատեւ, կ'ապրին անկումի մղձաւանջը։ Կ'ապրին վախի ու սարսափի մէջ, երբ մանաւանդ սկսած են նահանջել ուժերը, մայրամուտի տեսիլքը պարզուելու երեւոյթ առացած։ քանի որ ո՛չ բռնակալութեամբ, ո՛չ ալ զրամով կարելի է կանխել անխուսափելին։ Կ'ուզեն անպայման պպրիլ, տեւականանալ՝ հոգ չէ թէ առոյգէ պատերու մէջ։ օր մը պիտի վերածնին, թերեւս, եւ չարունակեն խրախճանքը...։

Անոնց մեռնելու վախը, գուցէ, թիթեռնար եւ մխիթարութիւն պանէին, եթէ հաւատային թէ ամբողջ մարդկութիւնը պիտի կործանէր իրենց հետ։ Բայց կարելի՞ է մթթէ հաչտուիլ կեանքի տեւականացման հետ, ուրկէ բացակայ պիտի ըլլան իրենք։

Արդեօք այս չէ՞ պատճառը, որ անոնք սեւեռակիտ ըրած են տիեզերքի կործանումը։

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ԽԻԶԱԽՈՒՄ

Ալբեր Իսայեանեան օժտուած բանաստեղծ էր ու արձակագիր, բանաստեղծութեան երկու ժողովածուներու հեղինակ։ Կը բնակէր Գորիս, ամբողջ իր գիտակից կեանքը ապրեցաւ անկողնին գամուած, ու մահացաւ ստեղծագործական ուժերուն ծաղկումի շրջանին։

Ծնած է 1937 Նոյեմբեր 2-ին, Գորիսի շրջանի Հալիճոր գիւղին մէջ, ուր բնակութիւն հաստատած էին Քարահունջէն եկած մանկավարժ իր ծնողքը։ Ալբերը կը կապուի հայրենի գիւղին, կ'ապրի գիւղ - աշխարհի բնութեան համայքներով։

կեանքիս բարիքն է հայրենի գիւղս,
Իմ յոյս - գալիքն է հայրենի գիւղս։
Մատաղ իմ սիրոյ ու երազների
Ցորդուն պիհն է հայրենի գիւղս։
Ինձ սնուցանող, թախիծս վանող
Մայրական գիրկն է հայրենի գիւղս։
Իմ լայնածաւալ հայրենի հողում
Իմ հայրենիքն է հայրենի գիւղս։

Ա. Իսայեանի կեանքին մէջ ճակատագրական կ'ըլլայ 1955 Օգոստոս 2-ը, երբ ան հայրենի գիւղին վնասուած ելեկտրաբրալարերը կը նորոգէր կ'իյնայ երկրորդ յարկէն եւ ... ընդմիշտ կը գամուի անկողնին։ Կը թուի թէ պատանիին համար կը փակուին կեանքի բոլոր ուղիները, աշխարհը կը մնայ պատուհանէն անդին։ Սակայն ան, առկունութեամբ կը սկսի մաքառիլ դժբախտութեան դէմ՝ իրմէ վանելով յուսալքումը։ Ալբերը ֆիզիքական անդարմանելի հաշմութեան դէմ կը պայքարի բնութենէն ստացած ամենազօր զէնքով՝ ստեղծագործելու ձիրքով։ Տեղափոխուելով Գորիս, ան դուրսէն կ'աւարտէ միջնակարգը եւ ամբողջովին կը նուիրուի գրականութեան՝ հոն դանելով իր մխիթարութիւնն ու սփոփանքը։

Երկու բանաստեղծական ժողովածուները, մէկ վիպակը, պատմուածքները, հրատարակութեան յանձնուած վէպը եւ անավարտ ստեղծագործութիւնները կը հաւաստեն որ Ա. Իսայեանեան, իրօք, տարած է ստեղծագործական աշխանքով։ 1965-ին լոյս կը տեսնէ անոր «Մայիսէ Կամուրջ» խորագրով բանաստեղծութիւններու անդրանիկ ժողովածուն՝ Ս. Խանզադեանի խմբագրութեամբ ու ներածական խօսքով։ Այս ներածականը ակնառու բանաստեղծի թոթովանքին առաջին գրնահատումն է։ 1977-ին Իսայեանեանը ընթերցողին կու տայ երկրորդ ժողովածուն՝ «Մայիկ, իմ հեռաւոր»։ Այս երկու գիրքերով Իսայեանեան բանաստեղծութեան կը բերէ իր ինքնատիպ աշխարհը։

Ա. Իսայեանեանի բանաստեղծութեան բնազդին ընորոշ է բնութեան երեւոյթներու տեսողական ընկալումը։ Բնութեան նուիրուած անոր երգերը ուշադրութիւն կը գրաւեն ներքին չեշտերու եւ չերտերու յուզախոհական հարստութեամբ, կառոյցի յստակութեամբ, բնութեան եւ մարդու վարդնչական կապին նորօրեայ ապրուած անդրադարձումներով։ Իսայեանեանը կը յուզէն պարունակ

բնութեան զարթօնքի հրճուապին պոյ - նները։ Յատկանչական է որ անոր Ա. Ժողովածուն կը բացուի գարնանային կենսազգացողութեան պատկերներով։ Անըրնդգրկուն տողերու մէջ կը ծփայ տարբնական ու լուսաւոր թախիծ մը։ Թերեւս նրրագծային այս որակը բնորոշ է Իսայեանեան ամբողջ ստեղծագործութեան։

Գարունը ժպտաց անտառից, դառից,
Քամին, ծաղկի մի թերթիկ գիրկն առած՝
Իջաւ անտառից ...
Վաղ առաւօտեան շողերի միջից
Ձկան պէս երկչոտ մի աղջիկ խայտաց,
Առուակի ափին կանգ առաւ մի ինչ,
Ապա անհանգիստ որոնեց ինչ - որ։
Կարօտած աչքս առուակին մնաց, -
Ախ, գնամ էլի,
Գնամ այս երկչոտ աղջկան սիրեմ,
Ախ, գէթ հարցնեմ՝ ի՞նչ է կորցրել։
Գտնեմ, տամ իրեն ...

Համանման տրամաղրութիւններու ու վիճակներու դեղարուեստական դոզորիկ անդրադարձումներ են «Գարունն անցնում է», «Նչենի, իմ ծաղկած նչենի», «Մեր կապոյտ ու սէգ սարերից վերեւ», «Աբուտերի ծովում», «Գարուն», «Մտաւից ցօղ է կաթում», «Աչուն», «Մաղիկներն անձայն ծերացան» եւ այլ բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ նկատելի է բնանկարի վարպետներ Մեծարենցի եւ Չ. Սահեանի ազդեցութիւնը։ Անոնց մէջ կ'արտայայտուին հեղինակին բնապաշտութիւնը, բնութիւնը չնչաւորելու, բրնութեան զեղեցկութիւններով ապրելու անձերը մղումը։ Իսայեանեան ի յայտ կը բերէ առարկայական աշխարհի կենդանի չարժումը, անկաթելի ընթացքը տեսնելու եւ զայն խտացած, յուզական պատկերներով վերարտադրելու անուրանալի կարողութիւնը։ Բանաստեղծին համար բնութիւնը անուացանող ազբիւր է։ Ահա թէ ինչու վեհերոտ ծիլն անդամ կը գտնայ կենսասիրութեան ու զեղեցկութեան խորհրդանիշ։ Մարդուն եւ բնութեան անխզելի կապի հոդեկան անդրադարձումներուն մէջ կը ցոլանան կեանքի պերապոյն իմաստն ու յարատեւութեան զաղանիքները։

Ալբեր Իսայեանեանի բանաստեղծական տարերքի սիրական չեչտը սիրոյ բանաստեղծութիւնն է։ Յորդուն զգացումներու, յոյզերու ու ապրումներու խորութեամբ ու վարակիչ անմիջականութեամբ կը յատկանչուին այն բանաստեղծութիւնները որոնց մէջ սիրոյ տեսլանքը կը չաղախուի բնապատկերներու արթնցուցած զգացողութիւններուն, անձնական ցաւի մորմոքներուն։ Այսպէս՝

Ձմեռ է գալիս ...
Սրտիս կրակները ի՞նչ եմ անելու,
Էլ դուրս չե՞մ գալու,
Էլ ծով կարօտս, տաք հայեացք դարձած,
Չի՞ հանդարտելու մարդուն փարելիս,
Նազ աղջիկներին էլ չե՞մ ժպտալու,
Մի ամբողջ ձմեռ մի անտակ կարօտ
ո՞ւց եմ տանելու ...

Առհասարակ Իսայեանեանի երգերը նկատելի են զգացումներու առարկայացումով։ Սէրը կը գտնայ բանաստեղծը իրական աշխարհին հետ կապող ամենազօրեղ օղակը, այն «մետաքսէ թելը՝ (Վ. Կոստէլ), առանց որուն անհնարին է ապրիլ։ Անոր քնարական հերոսը իր սիրած հակին կը սպասէ կեանքի կրակը։

Այսօր թաղուել են մշուշի մէջ ցուրտ
Ամպ ու երկինք, -
Տափաստան ձեռբերս -
Ինձ սիրահարուած աղջիկ։

Իսայեանեանի քնարական հերոսը սիրոյ մէջ կը փնտռէ իր մխիթարութիւնը, ցաւոտ հոգեվիճակներէ դուրս գալու ուղին։ «Այս գիշեր երազում տեսայ ձեր տունը» բանաստեղծութեան մէջ սիրած աղջիկը կ'երեւայ երազներուն մէջ, երազներով կը պարուրէ՝ բերելով երանելի անդորը։

Օրերու անցքը քնարական հերոսին հոգիին մէջ կը մոռցնէ չատ բան։ Անմեռ կը մնայ առաջին սիրոյ յուշը, որ անվերջօրէն մտրմոքներ կ'արթնցնէ («Առաջին սէրը»)։ Սիրած աղջիկը չի հասկը -

ՎԱՅՐԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ

Բ.

Մարդ մը իր ամբողջ կեանքի տեւողութեան որքա՞ն տեղ կը տեսնէ, ո՞րքան կ'երթայ, ի՞նչպէս մէկ հորիզոնէն մինչեւ կը թեւածէ թռչունի մը նման։ Տարիներ վերջ սակայն ո՞րքանը կը յիշէ բոլոր տեղերէն ուր դտնուած էր։

Երբեմն տեսարանները կը պարզուին քերուս առջեւ։ հրապարակ մը, նեղ փողոց մը, վայրաչէն տուն մը։ Անոնք պարզուին կարծես թէ մշուշի մը միջէն յայտնուէին, տեղ տեղ պղտոր պիծերով տեղ տեղ ալ յստակ։ կեանքիս որոշ մէկ շրջանին ապրուած տեսարանները են անոնք, բայց չեմ յիշեր թէ ե՞րբ տեսած էի զանոնք, մանաւանդ ո՞ւր, ո՞ր երկրի մէջ։ Ենթապիտակցութեանս մէջ պղտոր հետք մը ձգելով կորսուած դացած էր։

Ամէն անգամ որ այսպիսի ծանօթ, բայց անորոշ տեսարան մը կը պարզուի աչքերուս առջեւ, կը տանջուիմ։ «Երէկ պատի մոռնայի, ինչ էի կը ծառայէր ուրիշ դան տեսնելը» կ'ըսեմ ես ինծի։ Այդպէս չէ՞ արդարեւ։ Եթէ մեր մաքին ու յիշողութեան մէջ քիչ բան պիտի մնայ բոլոր տեսարժան վայրերէն, բոլոր այն պատահելի կամ հետաքրքրական տեղերէն, որոնց այցելութիւն կու տանք պարբերաբար կան պատճառներով ու պրօսպրէկական գործերով, ուրեմն մե՛ղք ու յոռնութեան եւ նիւթական զոհողութիւն ներուն, զորս յանձն կ'առնենք այդպիսի պատճառներ իրագործելու համար։ Ա՛լ պիտի պատճառ մը յումպէտս կատարուած պատճառ մը չէ՞։

Գիտեմ որ չէ։

Պատճառներ ալ, ուղեւորութիւններ դիրք մը կարդալու կը նմանին։ Հարթաւոր, հազարաւոր դիրքեր կը կարդանք, անոնցմէ քանի՞ին լիովնգիտակցութեամբ կը մնայ մեր մէջ ընդունութեան մէջ։ Անձնապէս, ես չատ առած եմ մարդկային այս տկարութենէն։ Ամբողջ կեանքս, մանաւանդ երիտասարդական չրջանս կարդալով, չատ կարդալով անցած է, եւ սակայն այսօր կը զացածներուս քանի՞ տոկոսը կը յիշեմ։ Երբեմն զրադարանէս կը քաչեմ դիրք մը կը յիշեմ խանդավառութեամբ ուսումով կարդացած ըլլալ ասկէ երեսուն տարի առաջ։ Կարդացած բաներուս փաստը այն է, թէ սոորագծուած եր ըրած եմ տեղ տեղ, լուսանցքներուն վրայ խորհրդածութիւններ արձանագրած եմ այդտեղ կարդացուած պարբերութիւններու մասին։ Բայց սոորագծումներ այդ նախադասութիւններուն այսօր ինչ նայիմ առաջին անգամ հանդիպած մա-

նար քնարական հերոսին սիրոյ տառապանքը, բանաստեղծի հոգին։ եւ ներդի պէս կը մարին փայփայուած յոյսերը։ Թախիծը Իսայեանեանի բանաստեղծութիւններուն կը հագորդէ տաք ու փափուկ գոյներ, յոգնարեկ տխրութիւն։ Սիրահարած սիրտը կը տրոփէ ուրախ եւ անկեղծ նուիրումի համոյքով։

Ա. Իսայեանեանի բանաստեղծութիւնը նկատելի է նաեւ լեզուական մշակումի պատկերաւորման ու արտայայտչամիջոցներու անբռնազբօսիկ գործածութեամբ։ Ան դեղարուեստական ինքնատիպ դրսեւորումի ձգտած է նաեւ արձակի մէջ։ Նկատելի է որ անոր արձակին ալ չափածոյ է կերպով մը, քանի որ ողողուած է ջերմ քնարականութեամբ։ Իսայեանեանի գրողական առաջին նչանակալից յաջողութիւնը «Ո՛չ, հայրիկ, ես մեծ բան կորցրել...» վիպակն է (1971), ուր կ'ընդգրկէ իբ հինգ թեման մերօրեայ կեանքն է՝ բազմերանգ դրսեւորումներով։

Ա. Իսայեանեանի ստեղծագործական կեանքը կը յատկանչուի լայնախոհ քաղաքացիութեամբ, ազնիւ ու վարկեալ հայրենասիրութեամբ, ընտրած ասպարէզին նկատմամբ ունեցած նուիրումով ու պատասխանատուութեան բարձր զգացումով։ որակներ՝ որոնք այնքան կը գործարկին զինքը։

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՇԽԱՏՈՂՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏ
Ա.

ԿՈՉՎՈՒՄ

Ա. Հ.

Ա՛հ, ասի, տիկին, ասեղդաս ասող փախ սիրտ չունեցող ինքնին շուկեկ մարդկանց մասին մեր ժողովրդի ունեցած ամենաճիշտ ու ամենախոհուն բնորոշումներից մեկը, որ ասում է՝ ասեղդաս ասողը ոչ մի տեղ չի կարողանում կպնել, ոչ մի տեղ չի կարողանում կանգնել, ոչ մի տեղ չի կարողանում հաստատվել, ոչ մի տեղ չի կարողանում ամրանալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում արմատանալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում ծաղկել, ոչ մի տեղ չի կարողանում պտուղ տալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան անել, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան ստանալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան տալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան ունենալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան լինել, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան դառնալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան մնալ, ոչ մի տեղ չի կարողանում ոչ մի բան գոյություն ունենալ։

Ասեղդաս ասողը

Տէր եւ Տիկին կարապետ Պահչէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բագումեան եւ զաւակները, ինչպէս Պ. Տիգրան Թորոսեան, Տիկին Մարի Պաղտիկեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԲԱԶՈՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 2-ին, 91 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Մարտ 7, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Արնուվիլ - լէ - Կոնէսի գերեզմանատունը։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

«Յառաջ»-Մեր ցաւակցութիւնները Բագումեան եւ Պահչէճեան ընտանիքներուն։

×

Ողբացեալին յիշատակին Բագումեան եւ Պահչէճեան ընտանիքները 700 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

Պ. Հերման Նախնիկեան, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Խտուար Սապըզ եւ զաւակները, Ալէքսանդր ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր, մօրեղբօր եւ մեծ - մօրեղբօր՝

ԳԵՂԱՄ ՆԱԽՆԻԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 1-ին, 91 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Հինգշաբթի, Մարտ 7, ժամը 16-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին։

Որեւէ մահագդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել։

«Յառաջ». - Մեր ցաւակցութիւնները Տոքթ. Խտուար Սապըզի եւ ընտանիքին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի շուրջ, Մարտ 11-ին, ժամը՝ 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ՕՐԱԿԱՐԳ. - Հաշուեհաւատութիւն, վարչական նոր անդամուհիներու ծանօթացում, եւ զանազան տեղեկատուութիւններ։ Փափաքելի է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Արփինէ Աւետիսեան իր ամուսնոյն Արամ Աւետիսեանի մահուան 9րդ տարելիցին ի յիշատակ 500 Ֆ. կը նուիրէ Թատիս - Ազգին (ատառնալ «Յառաջ»էն) եւ 1000 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանի տեսչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իրրեւ նպաստ վարժարանիս հատեւեալ նուիրատուութիւնները. - Տիկին Արշակուհի Դաւիթեան 10·000 Ֆ., Գարեգին Հրաչեանի մահուան քառասունքին առիթով՝ Հրաչեան Գլօտ (զաւակը) 1000, Արզուեան ընտանիք 1000, Տոքթ. Տամլամեանի մահուան առիթով՝ Պ. վահէ Տամլամեան 1000 Ֆ.։ Տիկին Խանտանեան իր ամուսնոյն՝ Ադամի Խանտանեանի յիշատակին 250 Ֆ.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչ. իր 18 մասնաճիւղերով խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Տիկին Արաքսի Խահակեան - Զամալեանի, իր զաւկին եւ թոռներուն, Տիկին Լանա Զամալեանի, զաւկին եւ թոռանը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝ Արմիկ Խահակեան - Զամալեանի մահուան առիթ., (որդին Արշակ Զամալեանի որ եղած է Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի հիմնադիրը)։

×

Մարսէյլ. - Վասպուրականի Հայր Միութեան Կեդրոնական վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Անահիտ Հրաչեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեանի եւ զաւակներուն (Փարիզ), Պ. Յովհաննէս Հրաչեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ֆերթի Հրաչեանի եւ զաւակներուն (Մարսէյլ) եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, Իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, ազգականին, խնամիին՝ Գարեգին Հրաչեանի մահուան առիթ. (Փարիզ)։

×

Այս տխուր առիթով, Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Հրաչեան ընտանիքէն (Փարիզ) 1000 Ֆ.։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Էլիզ Ութուզեանի, Պ. Արմէն Ութուզեանի, Տէր եւ Տիկին Ժ. Յակոբեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Կուտուզեանի եւ զաւկին եւ համայն ընտանեկան պարագաներուն՝

Փոլէթ Ութուզեանի

մահուան առիթով։

sous la présidence de Madame

Edmonde CHARLES-ROUX

de l'ACADEMIE GONCOURT

LE CENTRE CULTUREL

ST. SAHAK-MESROB

339, Ave. du Prado — MARSEILLE

vous prie d'honorer de votre présence la présentation du recueil de poèmes :

de Rouben MELIK

LA PROCESSION

1942 - 1984

Grand prix de la poésie 1984 de la Sté. des Gens de Lettres.

Lundi 11 Mars, à 21h

Avec la participation artistique de :

PIERRE BARBIZET

et

JEAN TER-MERGUERIAN

qui interpréteront

La Sonate en La Majeur de CESAR FRANCK

Le poète sera présenté par

GARO HOVSEPIAN

Lecture de poèmes par

SERGE GALLIBARDY

de l'Association «La Réplique».

Rouben MELIK dédicacera son ouvrage

CROIX BLEUE

La Croix Bleue des Arméniens de France

17, rue Bleue, 75009 Paris

tél. 824 46 57

RECHERCHE

1) Des Moniteurs, Monitrices pour sa Colonie de vacances de Bellefontaine (Jura) pour Juillet et Août 1985.

Un séminaire aura lieu les 3, 4 et 5 avril à la M.C.A. de Décines rue du 24 Avril 1915, 69150 Décines

2) Une Secrétaire Comptable ou aide-comptable bilingue et assurer une permanence à mi-temps.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

կանանց յանձնախումբը կը տօնէ

ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐԸ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 16-ին

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԽՐԱԽՃԱՆՔ

6, Cité Wauxhall — Métro: République

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ԱՆԻԷՒՌ, ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊ, ԳՈԼՈՄՊ

եւ շրջաններէն

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նախագահութեամբ՝

Տիկին ՍՈՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15-ին, Պու - Գոլոմպի Քազաքապետարանի սրահը, Վիլլա տէ Օպեփին։

35 rue du Général Leclerc

Խօսնակուհի՝ Տիկին Մարօ ԱՏՈՒՐԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ՝

ԱՆՆԱ. ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

իր աւանդական հայերէն երգերով

«ԱՂԹԱՄԱՐ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ

իր ժողովրդական պարերով

ԱՐԱՔՍԻ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

բանաստեղծութիւններու արտասանութիւններով

ԱՆԱՀԻՏ ՍՎԱՃԵԱՆ

Հայաստանեան երգերով ու նուագով

Փարիզէն եկողներուն ուշադրութեան կը յանձնուի որ կրնան Սէն - Լազար կայարանէն չոգեկառք առնել եւ իջնել Պուա - Գոլոմպի կայարանը, որ մօտիկն է։

Մատչելիութիւն՝ 50 Ֆ.

Կիրակի, Մարտ 10-ին ժամը 15·30-ին

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան թատրոնը

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՆԷ

Ռ. ՀԱՏՏԻՃԵԱՆԻ՝

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵՐԵՔ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ

երեք արարով կատակերգութիւն

Բեմադիր՝ Վահէ Ջէքեան

Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ։

235 Քուռ Էմիլ Զոլա (Վիլէօրպան)

Մուտքը՝ 40 Ֆ.։

Դպրոցականներուն, ուսանողներուն եւ անգործներուն համար յատուկ գին՝ 20 Ֆ.։

Տոմսերը կը վաճառուին։ -

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը

15, Ապրիլ 24-ի փողոց - Տէսին

ԿՐԻՔ վաճառատունը՝

Հանրի Պարպիւս պողոտա Վիլէօրպան

ՍԻՒԶԱՆ վաճառատունը՝

28 Պուժօ փողոց - Լիոն - 6-րդ թաղամաս։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

ARMENIE 1985

du 30 mars au 12 avril Prix : **5 760 F**

PAQUES en ARMENIE

du 05 avril au 18 avril Prix : **5 760 F**

70e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE

du 19 avril au 03 mai Prix : **5 850 F**

Départ PARIS/PARIS

du 17 mai au 30 mai	6 550 F
du 07 juin au 20 juin	6 770 F
du 28 juin au 11 juillet	6 770 F
du 20 juillet au 03 août	6 770 F
du 03 août au 17 août	6 800 F
du 18 août au 31 août	6 890 F
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F

Départ MARSEILLE/MARSEILLE

du 30 mars au 12 avril
du 20 avril au 03 mai
du 11 mai au 24 mai
du 01 juin au 14 juin
du 06 juillet au 19 juillet
du 10 août au 23 août
du 17 août au 06 septembre
du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS

du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :

— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN	**Varoujan SARKISSIAN**	**Jacques CHELELEKIAN**
SABERATOURS	**SEVAN VOYAGES**	**WASTEELS**
31, rue d'Argenteuil	48, Cours de la Liberté	87, La Canebière
75001 PARIS	69003 LYON	13001 MARSEILLE
Tél. (1) 261 - 51 - 13	Tél. (7) 860 - 13 - 66	Tél. (91) 95 - 90 - 12

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT · APS

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

«Section Marseille-Ville»

organise

LA NUITÉE DANSANTE du Printemps

Le Samedi 9 Mars, dans les nouveaux salons «Le PATIO de PHOCÉE» Place de l'Amiral Muselier—Promenade de la Plage—13008 Marseille

avec l'orchestre «PAROS»

— Le billet d'entrée donne droit au tirage de la tombola .

Réservations : 90-33-88 70-39-93 93-89-83

Renseignements 91-48-85 50-68-71 90-21-60

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
7

JEUDI
7 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.915 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.915

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՕՐ

—×—

1911- էն ի վեր, Մարտ 8-ը դարձած է «Կիներու Միջազգային Օր»:

Ցոյցերով, բողոքներով, հանրաժողովներով կիները կը պահանջեն առաւել ազատութիւն, հեղինակութիւն, արժանապատուութիւն, յարգանք: Կը պահանջեն սեռերու հաւասարութիւն ընտանեկան յարկէն ներս, ընկերային եւ արուեստական կեանքին մէջ, քաղաքական աշխարհին մէջ: Վերջին տասնամեակը յատկանշական է այս ուղղութեամբ: Մէկ առ մէկ երկիրներու մէջ ֆեմինիզմի չարժումը հող պատ եւ կնոջական պարտաւորութիւններէն անդին, կինը պարտադրեց իր ներկայութիւնը մանաւանդ քաղաքական մարզին ներս:

Այսօր, Ֆրանսան ունի կանանց իրաւունքներու նախարարութիւն մը: Կառավարութեան մէջ, տասնըվեց նախարարներու վրայ երեքը կին են: Նոյնպէս մէկ պատուիրակ - նախարար մը վեցի վրայ եւ երկու ենթանախարար: Արդ, վատ թէ, տունէն դուրս, կինը կրնայ տէր կանգնիլ հանրային թէ քաղաքական գործունէութեանց:

Միջազգային գեանի վրայ, Անգլիոյ վարչապետը՝ Մարկրէթ Թաչըր եզակի դէմք մըն է: Նկարագրի տէր, բացառիկ կարողութիւններով օժտուած, հաստատակամ եւ վճռակամ իր որոշումներուն մէջ, 1979-էն ի վեր արտակարգ կերպով մնած է պատմութեան մէջ:

Եթէ թղթատենք Հայոց Պատմութեան մատեանը, ան կը վկայէ որ, հայ կինը, մանաւանդ ճգնաժամային ժամերուն, եղած է միշտ իր արժանաւոր պատասանդանին վրայ, դնելով իր զօրաւոր դրոշմը մեր պատմութեան էջերուն մէջ:

Թպէտ, հայ ժողովուրդը դարերով մնաց առանց պետականութեան, այլուհանդերձ, ընկերային օրէնքներու տեսակէտէն եղաւ յաճախ առաջին դիրքերու վրայ, քանի Հայաստանի Հանրապետութեան օրով է որ, 1918-ին, հայ կինը ըստացաւ քուէի իրաւունք: Զմոռնանք թէ Ֆրանսան կիներուն քուէի իրաւունք չընորհեց երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, 1945-ին:

Այսօր, 20-րդ դարու այս վերջին քառորդին, հայ կեանքէն ներս չեն պակսիր պատասխանատուութիւններ ստանձնել գիտցող, ծանր յանձնառութեանց տակ մնող, ճիգն ու եռանդը չխնայող հայ կիներ: Անոնք կը ցուցաբերեն ուժեղ նկարագիր եւ անհատականութիւն, կորովի կեցուածք եւ անսահման զոհողութեան ոգի: Անոնց, ոչ նախարարի եւ ոչ ալ վարչապետի աթոռներ ունինք վստահելու: Ունինք, սակայն, մեր բոլորին հրախտագիտական զգացումները, զոր կը փոխանցենք առ ի գնահատանք, չատ անգամ գնահատանք չսպասող այդ կիներուն:

Հայ կեանքէն ներս չեն պակսիր նաեւ կանացի կազմակերպութիւններ՝ կարմիր Խաչ, Տիկնանց Միութիւններ թէ անոնք ըլլան կրթական, բարեսիրական կամ եկեղեցասէր, Կապոյտ Խաչ: Այս վերջինը մաս կը կազմէ համազգային կառոյցի մը՝ Հայ Օգնութեան Միութեան անուղղին տակ, որ այս տարի կը բոլորէ իր հիմնադրութեան 75-ամեակը: Կապոյտ Խաչը եղաւ կուռ, ծաւալուն եւ ոգեւորիչ չարժում մը, որուն հիմնադիրները, պատասխանատուները առաջին օրէն իսկ տպնապեցան հասարակական եւ ազգային մտահոգութիւններով: Ան ոգի մը եւ տրամադրութիւն մը ստեղծեց հայ կանացի կեանքէն ներս:

Կիներու Միջազգային այս օրուան առթիւ, մենք կ'ըսենք, պատի՛ւ հայ կիներուն, որոնք գիտակցօրէն կը նետուին հանրային գործին մէջ:

Կ. Յ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄԱ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախարարապետը բաւական կծու ոճով մըն է որ քննադատած է Լիբանանի նախագահը: Փչրէա ըսած է ի մէջ այլոց· «Շատ վրդովեցայ լսելով Ամին Ճեմայէլը, որ սպանութեան կոչ կ'ընէ մեր զինուորներուն դէմ, ինք՝ որու հայրն ու եղբայրը մեզի դիմած են, որպէսզի զիրենք պաշտպանենք, երբ զրահմի, զէնքի եւ զինուորական մարզումի պէտք ունէին: Ի՜նչ մեծ հերոս, ի՜նչ անհաւատալի քաջութիւն»: Իսրայէլ միշտ կը հերքէ որ մաս ունեցած ըլլայ Մասրէքի չիի մզկիթին դէմ ռմբափորձին մէջ, մինչ Լիբանանցիներուն համար խրայելեան պատնի սպասարկութեանց գործն է:

ԻՐԱՔԻ զինուորական բաները մը պարսկական 24 քաղաքներու բնակչութիւնը հրաւիրեց քաղաքները պարպելու, որովհետեւ ի պատասխան իրանեան յարձակման Պասրայի վրայ, Իրաք որոշած էր ռմբակոծութիւններու ձեռնարկել չորեքշաբթիէն սկսեալ:

ՀՌՈՄ ժողով գումարած են, Մարտ 5-էն 7, Եկեղեցւոյ մեծ ելմտապէտները, քննելու համար Վատիկանի հաչիւները: Մեծահարուստի համբաւ վայելող այս Պետութիւնը, 1982-ին կը հրապարակէր իր պետական առաջին անգամ ըլլալով եւ կը պարզէր 30 միլիոն տոլարի բաց մը, զոր յայտնած էր գոցել հաւատացեալներու առատաձեռնութեան չնորհիւ: Ճիշդ է, որ Վատիկան անգնահատելի պանձեր ունի եւ թէ Եկեղեցին Հռոմի ամէնէն կարեւոր կալուածատէրն է, բայց հնչուն դրամն է որ կը պակսի: 1984-ին 25 միլիոնի նոր բաց մը նախատեսուած էր եւ աւելի քան 30 միլիոնի 85-ի համար: Եւ որովհետեւ ամէնէն հարուստները (Ամերիկա եւ Գերմանիա) ամէնէն լայն բաժինը կը բերեն պետական ճիին, կ'ուզեն նաեւ աչք մը նետել ծախքերուն վրայ, ուրկէ Յովհ. Պօղոս Բ.ի որոշումը՝ 15 կարդինալներով ելմտական խորհուրդ մը ստեղծել, որ քննէ կացութիւնը: Օրակարգի գլխաւոր նիւթն է Ամպրոզիանօ դրամատան անանկութիւնը:

ՄԱՄՈՒԼԻ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ (Ա. Ֆ. Փ.) փարիզի ղրասենեակը մեքենագրուած զեկոյց մը ստացեր է ԱՍԱԼԱ-էն, ուր ան կը յայտարարէ թէ «ԱՍԱԼԱ-ի պատժական գործողութիւնները Թուրքիոյ եւ բոլոր անոնց դէմ, որոնք իր կողքին են, պիտի չարունակուին, մինչեւ այն ատեն, երբ Թուրքիա ձեռնարկէ բանակցութիւններու Հայերու հետ»: Այս ազդարարութիւնը եղած է ի պատասխան Միլլիյէթի յօդուածին (Յունուար 10) ուր կ'առաջարկուի բանակցիլ Հայերուն հետ (տես՝ «Յառաջ» Յունուար 12 / 13, յօդուածագիրն էր՝ Թալաթ Հայման): ԱՍԱԼԱ-ն նախապայման կը դնէ որ բանակցութիւնները կատարուին «Թուրք Պետութեան լիազօր ներկայացուցիչներուն հետ»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԵԹԷ ՆՈՅՆԻՍԿ ՅԱՆՑԱԻՈՐ ԵՆ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐ, ՄԵԶ ՉԻ ՀԵՏԱՔՐՔՐԵՐ...»

ՕՔԹԱՑ ԷՔՇԻԻ ՀԱՄԱՐ ԼՕԶԱՆՈՎ ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԹԱՂՈՒԱԾ Է

Կիւնէյլի մէջ է, որ Օֆթայ Էֆշի «Անմեղին մեղքը» խորագրին տակ խորհրդածութիւններ կ'ընէ, որոնք տեղ տեղ իսկապէս «շահեկան» են: Կը թուի որ այնքան ալ վստահ չէ Թուրքիոյ «անմեղութեան» թրքական դիւանիներու հրապարակումով իսկ եւ կ'ուզէ առաջքն առնել որեւէ փորձանքի: Ուրեմն ի՞նչ ընել, պարզ է՝ ապաւինիլ Լօզանի եւ խիղճը հանգիստ ճնանալ: Ի դէպ, այս այն լրագրողն է որ Էօզալի հետ տեսնուած (չ)էր կամ Քուճիճի մէջ երազ տեսած էր, ըստ վարչապետին.-

×

ԱՆՄԵՂԻՆ ՄԵՂՔԸ

«Մեր այս երկրին մէջ, Հայկական Հարցը մէկ մը այդ չրջանը դիտցողները կան, այսինքն զայն ապրողները, իսկ մէկ մըն ալ այդ մասին բոլորովին անգիտակիցներ, որոնց ոչինչ պատմուած է եւ որեւէ տեղեկութիւն տրուած իրենց, այդ ուղղութեամբ: Տարբեր բացատրութեամբ մը, մեր Ազգային Կրթութեան կողմէ «տղէտ» ձգուածներ:

«Հիմա, երբ եօթանասուն տարիներ անցան այն դէպքերուն վրայէն, որոնց իսկական բնոյթը վիճելի կը մնայ մինչեւ այսօր ալ, - «Մեր արխիւները բանանք, սկսանք ըսել, ճշմարտութիւնները երեւան հանենք: Թող ամէն մարդ տեսնէ թէ ցեղասպանութեան բուն յանցանքը Հայերո՞ւնն է թէ մեզ Թուրքերուս»:

«Երանի թէ տարիներ առաջ ըրած, ըլլայինք այս բանը:

«Պահ մը, հարցը դիտենք իր ամէնէն աննպաստ կողմէն ու ենթադրենք, թէ այդ արխիւները բացուեցան եւ յետ քննութեան յայտնի եղաւ, որ Թուրքերը յանցաւոր ըլլալով ցոյց տրուին անոնց մէջ ու կը փաստուի ճշմարտութիւնը պատմական այդ իրողութեան:

«Այդ պարագային, ի՞նչ պիտի ըլլայ:

«Ո՛վ ժողովուրդ, ո՛վ Հայեր եւ մեր զրաչբլանի քաղաքակիրթ հաւաքականութիւնները:. Ձեր բոլորին ներկայութեան ահաւասիկ ներողութիւն կը խնդրենք հայ ժողովուրդէն: Մեր պապերուն կողմէ անմեղ հայ ժողովուրդին հանդէպ գործած ցեղասպանութեան յանցանքը մենք ալ առնուազն ձեզի չափ անկեղծօրէն կ'անիծենք եւ իրրեւ թոռները անոնց, կը յայտարարենք թէ պատրաստ ենք մեզի վիճակածը ընելու եւ բաժին ինկած պարտքը հատուցանելո՞ւ» պիտի ըսենք:

«Թէեւ երբեք խնդրոյ առարկայ չի կըրնար ըլլալ, բայց ենթադրենք թէ մենք ըսինք ասիկա:

«Իսկ ի՞նչ պատասխան պիտի կարենանք տալ, եթէ մէկը ելլէ եւ հարց տայ մեզի, թէ «Շատ լաւ, բայց ձեզի՞ ինչ ասկէ: Լօզանի մէջ Թուղթի վրայ մի առ մի չդրուեցա՞ն ինչ որ ձեզի փոխանցուեցաւ օսմանեան Կայսրութենէն, ձեր պարտքերն ու յանձնառութիւնները չճշդուեցա՞ն եւ օտար միւս երկիրներուն կողմէ չընդունուեցա՞ն անոնք: Այդ համաձայնագրին մէջ այսպիսի նիւթ մը գոյութիւն ունէ՞ր: Լօզանէ առաջ, Հայերուն հետ հանդիպում չունեցա՞նք Կիւմրիի (այժմ Լենինական եւ երբեմնի Ալեքսանդրապոլ), Մոսկուայի եւ Կարսի մէջ ու կողմերու միջեւ գոյացած համաձայնութիւններով չընդունուեցա՞ն Թուրքիոյ ներկայ սահմանները: Կը մոռնա՞ք որ Հայերը այդ համաձայնագիրը ստորագրելու առեն որեւէ հոգային պահանջ չներկայացուցին մեզի»:

«Պիտի ելլենք եւ պիտի բսե՞նք թէ արդեօք.- «Շատ լաւ, բայց պատմութիւնը ամբողջութիւն մըն է: Ինչպէս որ Օսմանցիներու կողմէ նուաճուած Իսթանպուլին տէր կը կանգնինք այսօր, Հայկական Հարցին վերաբերեալ քաղաքականութեան ալ պէտք է տէ՞ր ըլլանք» պիտի բսենք:

«Յայտնի է, որ մեզ պատրաստողները նիւթերուն այս տեսանկիւնէն նայած են ու գուցէ բոլորովին անտեղի կերպով ալ ընկած յանցապարտութեան հոգեվիճակի մը մէջ: Եւ նոր սերունդները մեծցեր են առանց անդրադառնալու Հայկական Հարցին:

«Սխալ ըրեր են: Մինչդեռ, եթէ նոյնիսկ պատմութիւնը յանցաւոր ցոյց տայ օսմանեան չրջանի կարգ մը զեկավարները, անոնք կրնային տեսնել, որ այդ պարագան մեզ երբեք պիտի չհետաքրքրէր»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 52-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է ՀԱՅ ԵՐԿՈՒ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ՄՆԱՑԱԾ ՄԻՋ - ԽՄԲԱԿԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԷՆ

«Յառաջ»ի Յունուար 31-ի թիւով կը յայտնէինք, թէ Ռիգայի (Լատվիա) մէջ տեղի կ'ունենար Մոր. Մխիթեան Ճեմարանի 52-րդ ախոյեանութեան բարձրագոյն խումբի մրցաշարքը, որուն մասնակցողները պիտի չանային գրաւել առաջինէն մինչեւ հինգերորդ տեղերը, կարենալ մասնակցելու համար զարնան տեղի ունենալիք միջ - խմբակային մրցումներու: Ծանօթ էր, որ Հայաստանէն յիշեալ մրցաշարքին կը մասնակցէին Սմբատ Լպուտեան եւ Արշակ Պետրոսեան:

Արդ, մրցաշարքը վերջ գտած է եւ հայ երկու վարպետները դուրս մնացած են միջ - խմբակային հանդիպումին մասնակցելու կարելիութենէն: Հետեւաբար միջ-խմբակային մրցաշարքին Հայաստանը կը ներկայացնէ միայն Ռաֆայէլ Վահանեան: Ի դէպ, նշենք որ խորհրդային ախոյեանութիւնը նոյն տարին կը հանդիսանայ աշխարհի ախոյեանութեան խմբակային հանդրուան մը եւ հինգ յաղթականները իրաւունք կ'ունենան մասնակցելու միջ - խմբակային մրցումներուն: Այս վերջին մրցումներուն յաղթականներուն կը միանան Ամիսլով, Ռիբլի, Կորչնոյ եւ 16 կրոսմայսթէռներ, մասնակցելու համար յատկնորդներու մրցաշարքին:

ծուած ցեղասպանութեան յանցանքը մենք ալ առնուազն ձեզի չափ անկեղծօրէն կ'անիծենք եւ իրրեւ թոռները անոնց, կը յայտարարենք թէ պատրաստ ենք մեզի վիճակածը ընելու եւ բաժին ինկած պարտքը հատուցանելո՞ւ» պիտի ըսենք:

«Թէեւ երբեք խնդրոյ առարկայ չի կըրնար ըլլալ, բայց ենթադրենք թէ մենք ըսինք ասիկա:

«Իսկ ի՞նչ պատասխան պիտի կարենանք տալ, եթէ մէկը ելլէ եւ հարց տայ մեզի, թէ «Շատ լաւ, բայց ձեզի՞ ինչ ասկէ: Լօզանի մէջ Թուղթի վրայ մի առ մի չդրուեցա՞ն ինչ որ ձեզի փոխանցուեցաւ օսմանեան Կայսրութենէն, ձեր պարտքերն ու յանձնառութիւնները չճշդուեցա՞ն եւ օտար միւս երկիրներուն կողմէ չընդունուեցա՞ն անոնք: Այդ համաձայնագրին մէջ այսպիսի նիւթ մը գոյութիւն ունէ՞ր: Լօզանէ առաջ, Հայերուն հետ հանդիպում չունեցա՞նք Կիւմրիի (այժմ Լենինական եւ երբեմնի Ալեքսանդրապոլ), Մոսկուայի եւ Կարսի մէջ ու կողմերու միջեւ գոյացած համաձայնութիւններով չընդունուեցա՞ն Թուրքիոյ ներկայ սահմանները: Կը մոռնա՞ք որ Հայերը այդ համաձայնագիրը ստորագրելու առեն որեւէ հոգային պահանջ չներկայացուցին մեզի»:

«Պիտի ելլենք եւ պիտի բսե՞նք թէ արդեօք.- «Շատ լաւ, բայց պատմութիւնը ամբողջութիւն մըն է: Ինչպէս որ Օսմանցիներու կողմէ նուաճուած Իսթանպուլին տէր կը կանգնինք այսօր, Հայկական Հարցին վերաբերեալ քաղաքականութեան ալ պէտք է տէ՞ր ըլլանք» պիտի բսենք:

«Յայտնի է, որ մեզ պատրաստողները նիւթերուն այս տեսանկիւնէն նայած են ու գուցէ բոլորովին անտեղի կերպով ալ ընկած յանցապարտութեան հոգեվիճակի մը մէջ: Եւ նոր սերունդները մեծցեր են առանց անդրադառնալու Հայկական Հարցին:

«Սխալ ըրեր են: Մինչդեռ, եթէ նոյնիսկ պատմութիւնը յանցաւոր ցոյց տայ օսմանեան չրջանի կարգ մը զեկավարները, անոնք կրնային տեսնել, որ այդ պարագան մեզ երբեք պիտի չհետաքրքրէր»:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Ա. ԴԱՍԱԿԱՐԳ «ԿՈՏԱՅՔ»Ի ԽԱՂԵՐՈՒՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑԸ

Ապրիլ 6-ին կը սկսին խորհրդային ախոյեանութեան Ա. դասակարգի խումբերու խաղերը: Ինչպէս նչած էինք «Յառաջ» Փետր. 14-ի թիւով, Ա. դասակարգէն հանդէս եկող 22 խումբերը բաժնուած են երկու ենթախումբերու: Առաջին ենթախումբին մաս կը կազմէ Սբովեանի «Կոտայք»ը:

Ստորեւ՝ «Կոտայք»ի խաղերուն ժամանակացոյցը, երթի չրջանին:

ԱՊՐԻԼ

6 Կոլոս - Կոտայք
9 Մետալուրգ - Կոտայք
16 Կոտայք - Դինամօ Պաթում
19 Կոտայք - Գուրիա
26 Դինամօ Ստ. - Կոտայք
29 Սպարտակ - Կոտայք

ՄԱՅԻՍ

4 Կոտայք - Դաուգավա
13 Կուբան - Կոտայք
17 Կոտայք - ԲՄԱ Կարպատներ
20 Կոտայք - Նիստրու

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՀՈՐԻԶՈՆՆԵՐ

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ա.

Պելժիական հայագիտութեան նուիրուած մեր յօդուածին մէջ յայտնած էինք, թէ Դ. դարուն Պելժիա այցելած է Սերվեսիոս (ըստ լատինական աղբիւրներու) կամ Սերվէ (ֆրանսերէն) անունով Հայ մը, որ իր բարեգործութիւններով ծանօթ էր նաեւ Հոլանտայի մէջ, ուր թագուած է: Յետագայ դարերուն հայ - հոլանտական յարաբերութիւններուն վերաբերող տեղեկութիւնները՝ մինչեւ խաչակրաց արշաւանքները, քայլմ ծանօթ չեն, թէ ինչպէս Եւրոպացին Արեւելք արշաւած միւս ազգերը, այնպէս ալ Հոլանտացիները աւելի մօտէն ծանօթացան Հայերուն: Հայերը Կիլիկիոյ մէջ կը տիրէին նաւարնացութեան համար յարմար ջուրերու, ունէին հռչակաւոր նաւահանգիստներ եւ ծովային ճամբորդութիւններ կը կատարէին դէպի Եւրոպայի զանազան երկիրները, այդ կարգին նաեւ՝ Հոլանտա: Աւելորդական այդ նաւարկութիւններէն զատ հայկական նաւերը Եւրոպա տարած են Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան անկման հետեւանքով ծանր պայմաններու մէջ գտնուող Հայերը, որոնք զաղթեցին Կիլիկիայէն Ցունաստան, Իտալիա, Ֆրանսա, Սպանիա, Հասան մինչեւ հեռաւոր Հոլանտա: Հոս հաստատուած Հայերու մասին հնագոյն տեղեկութիւնները կը վերաբերին ԺԲ. դարուն:

Ամսթերտամ այցելած առաջին Հայերուն վերաբերող տեղեկութիւնները արձանագրուած են 1560 - 1565 թուականներուն, երբ հայ վաճառականները Հոլանտա բերած էին մարգարիտ եւ ադամանդ: Ինտասան տարի յետոյ, 1605-ին Շահ Աբասի կողմէ Ջուղայի բոնի արտագաղթէն եաք Ջուղայեցիներու մէկ մասը կը զաղթէ Հոլանտա:

Հոլանտական հայագիտութեան նպատակեցին Ժէ. դարուն Ամսթերտամ հիմնուած հայկական տպարանները, ուր տպագրուած հայերէն գիրքերու մէջոցաւ ճանչցուեցաւ հայ մշակոյթը: Հոս տպագրուած առաջին գիրքը Ներսէս Շնորհալիի «Յիսուս որդի» պոէմն էր, որ լոյս տեսաւ 1661-ին տպագրիչ Մաթէոս Մարեցիի մահէն (1660) եաք: Մարեցիի գործը չարունակեց Ոսկան Երեւանցի, որ էջմիածնի յանձնարարութեամբ 1664-ին գնաց Ամսթերտամ եւ վերսկսաւ գործը: Ան ձուլեց հայկական նոր տառեր եւ սկսաւ տպագրել «Գիրք այբուբենից, յորում գրի նորեկ տղայոց եւ մանկանց անկրթից, նաեւ որանց զեռեւս ոչ ուսելոց»ը: Ասիկա հայերէն լեզուի ուսուցման ձեռնարկ մըն էր, զոր պէտք է գործածէին աշխարհի չորս ծագերը ցրուած Հայերը: Ոսկանի գլուխ - գործոցը, սակայն, 1666-ին տպագրուած Աստուածաշունչն էր: 1666-1669 թուականներու ընթացքին Ոսկան Երեւանցի հրատարակեց 16 գիրք: Այնուհետեւ Հոլանտայի մէջ հռչակուեցան տպագրիչներ Մաթէոս, Ղուկաս եւ Թոմաս Վանանդեցիները: 1695-ին Ամսթերտամ հրատարակուեցան հայկական առաջին տպագիրը քարտէզը («Համառօտ աշխարհացոյց») եւ Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւն»ը: Վերջինս յետագայ տարիներուն տարածուեցաւ Եւրոպա եւ հիմք հանդիսացաւ լատիներէն թարգմանութիւններու համար (1733 Սթոքհոլմ, 1736 Լոնտոն): Մինչեւ այսօր ալ Լոնտոնի, Ամսթերտամի, Օքսֆորտի, Քէմպրիճի եւ այլ գրադարաններու մէջ հայագէտները կ'օգտագործեն Թոմաս Վանանդեցիի տպագրած գիրքերը:

Վանանդեցիներու տպարանը Եւրոպայի մէջ այնքան հռչակ ունէր, որ ռուս ցար՝ Պետրոս Ա., Ամսթերտամ գտնուած տարիներուն փորագրութեան արուեստը սորվելու համար դիմած է հայկական տպարանի փորագրիչ Աղբիան Սկոնեբեկի: Մանագէտներու կարծիքով Պետրոս Ա. Ամսթերտամի մէջ ծանօթացած է նաեւ 1695-ին տպագրուած հայերէն «Համառօտ աշխարհացոյց»ին, որ յետագային ընդօրինակուած եւ տպագրուած է ռուսերէն:

Վանանդեցիները պատարաստած են անուանի հայագէտ մը՝ Վերմանացի Շրէօտէռ, որուն «Գանձ արամեան լեզուին» աշխատութիւնը մինչեւ այսօր չէ կորսընցուցած իր գիտական արժէքը եւ զոր Եւրոպացիները կը համարին հայկական հանրագիտարան մը: Այս գիրքին մէջ ուսումնասիրուած են հայերէնի ծագումն ու զարգացման ընթացքը, հայ տպագրութեան պատմութիւնը, Հայոց տաղաչափութիւնը, արեւելահայերէնի քերականութիւնը, բարբառները եւ այլ հարցեր: Տպագրուած են հայկական բնագրեր՝ լատիներէն թարգմանութիւններով: Եւրոպացի չատ մը հայագէտներու համար նախակրթարանի ձեռնարկ հանդիսացած եւ տպագրական գործունեութիւններ յարուցած այս գիրքը լոյս տեսած է 1711-ին՝ Ամսթերտամ, Հոլանտական տպարանին մէջ, Վանանդեցիներու տրամադրած հայերէն տառերու եւ տպարանին ունեցած լատիներէն տառանիշերու եւ նոթաներու օգտագործումով: Հեղինակը անհրաժեշտ նկատած է գիրքի յառաջաբանին մէջ իր երախտագիտութիւնը յայտնել Թոմաս Գոզմենեցիի եւ անոր նպրօրդուին՝ Ղուկաս Նուրիջանեանի: Այս վերջինն ան յատուկ չնորհակալութիւն կը յայտնէ՝ իրմէ հայերէն սորված ըլլալուն համար: Ղուկաս Նուրիջանեան իր կարգին Շրէօտէռի գիրքին մէջ դրած է հայագէտին նուիրուած ոտանաւոր մը, ուր, ի դէպ, իր աշակերտին անուն - մականունը (Եոհաննէս Շրէօտէռ) նշած է Յովհաննէս Սկոզեբեան ձեւով:

Դժբախտաբար Շրէօտէռի բոլոր աշխատութիւնները չեն արժանացած տպագրելու բախտին: Մինչեւ այսօր անտիպ կը մնան հայագէտին հատաքած նիւթերը, որոնք նախատեսուած էին հայերէն - լատիներէն բառարանի համար, բառարան մը՝ որուն վրայ հայագէտը աշխատած է մօտ կէս դար: Այս նիւթերու շարքին են նաեւ Լէյտէնի Համալսարանի գրադարանին պատկանող եւ հայագիտական հետաքրքրութիւն ներկայացնող չուրջ երեք տասնեակ տպագիր եւ անտիպ գիրքեր, որոնց մէջ՝ հայերէն 12 ձեռագիրներ:

Հոլանտա կը գտնուին նաեւ Ֆրանսացի ծանօթ հայագէտ Լա Քրոզի լատիներէն - հայերէն անտիպ բառարանը եւ հայագիտական կարգ մը զրառումներ: Անոր «Եթովպիոյ եւ Հայաստանի քրիստոնէութեան պատմութիւնը» աշխատութիւնը տպագրուած է 1739-ին՝ Ամսթերտամ: Հոն լոյս տեսած հայագիտական աշխատութիւններէն յիշատակութեան արժանի են նաեւ անգլիացի հայագէտներ Փ. Ռիկոթի «Յոյներու եւ Հայերու եկեղեցիներու արդի վիճակը» (1710) եւ Զ. Հանուէյի «Ճամբորդութիւն Լոնտոնէն դէպի Ռուսիա Պարսից աշխարհով (Հայաստան, Հայեր)» ուղեգրութիւնը (1735): 1747ին Լէյտէն լոյս տեսաւ Դ. Ճոնի «Կիպրոսի, Երուսաղէմի, Հայաստանի եւ Եգիպտոսի թագաւորութիւնները խաչակրաց օրօք» աշխատութիւնը, որ կարեւոր ազբիւր է Կիլիկիոյ Հայոց թագաւորութեան վերաբերեալ:

Ամսթերտամի մէջ, ինչպէս նաեւ Լէյտէն եւ այլուր այսօր կը գտնուին նաեւ հայկական ձեռագիրներ, վաւերաթուղթեր եւ այլ փաստաթուղթեր: Անգլիացի արեւելագէտ Ռէնոլդ Հոռնս, որ Լէյտէնի համալսարանի դասախօսներէն էր, այդ համալսարանին նուիրած է 57 ձեռագիրներ, որոնց վրայ անոր փակցուցած պիտակներէն կ'երեւայ, որ ձեռագիրները բերուած են 1895-ին քանդուած ու հրկիզուած հայկական գիւղերէն: Ձեռագիրներէն մէկուն կցուած ծանօթագրութեան մը մէջ անգլիացի գիտնականը կը գրէ· «Ուրֆայի այրած եկեղեցիէն մնացած: Ինծի յանձնեց տեղւոյն եպիսկոպոսը: 1896 Մայիս 25»: Անգլիացի ծանօթ այլ հայագէտ մը՝ Ֆրէդրիք Քոնիպիր, 1910-ին կազմած է Լէյտէնի համալսարանի մատենադարանի հայկական ձեռագիրներու ցանկը, որ կիսատ մնացած է Ա. Աչխարհամարին պատճառաւ: Քոնիպիրի գործը յետագային չարունակեց Ֆրանսացի անուանի հայագէտ Ֆրէդէրիք Մաքլէր, որ գործեալ նկարագրած եւ հրատարակած է յիշեալ ձեռագիրներու ցանկը: Ձեռագիրներուն մէկ քանի չատ թանկագին մանրանկարչական մատեաններ ու հին չարակնոցներ: Լէյտէնի համալսարանի մատենադարանը հայկական ձեռագիրներէն զատ կը գտնուին նաեւ հայագիտական գիրքեր եւ հայերէն ամսաթերթեր:

Հոլանտայի մէջ հայագիտութիւնը հարբուստացուցած են նաեւ հոլանտացի ճամբորդները, որոնք դէպի Արեւելք կատարած ուղեւորութիւններու ընթացքին այցելած են Հայաստան եւ հայաբնակ այլ վայրեր, իրենց ուղեգրութիւններուն մէջ արձանագրելով պատմագիտական արժէք ներկայացնող կարեւոր տեղեկութիւններ մեր ժողովուրդին մասին: Մանաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Ժէ. դարու հոլանտացի ճամբորդ Հանս Եան Սթրայսի ուղեգրութիւնը, ուր կը գտնենք կարեւոր տեղեկութիւններ Երեւանի եւ անոր բնակչութեան վերաբերեալ: Աբկածալից կեանք ապրած այս հոլանտացիին գիրքը Եւրոպայի մէջ կը չրջէր լատիներէն, Ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ հոլանտերէն լեզուներով: Ճամբորդը Երեւան գտնուած է 1670-ին եւ փորձած նոյն տաճն նկարել քաղաքը: Սակայն անոր նկարագրած Երեւանը չի համապատասխաներ քաղաքին աչխարհագրական միջավայրին: Ինչպէս կ'երեւի, նկարը արդիւնք է ճամբորդութեան յաջորդած ժամանակներու, երբ հեղինակին յիչողութեան մէջ հայկական քաղաքի գիրքը արդէն լաւ չէր պահպեցուած: Ուղեգրութեան հետաքրքրական դրուագներէն է նաեւ ճամբորդին եւ Հռոմէն եկած իտալացի հիւանդ ճգնաւորի մը հանդիպումը Արարատի լանջին:

ԳԷՈՐԳ ԱԲԳԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՅՐԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ

Գ.

Պրիւսէլի վրայէն մեզ վերադարձնող սաւառնակը քիչ առաջ եչիլդիւզի օդակայանը իջաւ: Պաշտօնական ձեւակերպութիւնները չատ չուտ աւարտելով ողջդուբուեցանք մեզ դիմաւորող մեր սիրելիներուն հետ: Արեւոտ ու պայծառ օդ մըն է, ասկի գոյներ կը տեղան երկինքէն Յունուար 27-ի այս կէսօր, մինչ տակաւին երկու ժամ առաջ Վիեննայի մէջ մեր սաւառնակը վայրկեան կատարած էր ամբողջ օդակայանը ծածկող ձիւներուն վրայ: Իշնչ ուրախութիւն: Ամառան մը բացակայութենէ եաք, ուրիչ երկինքի մը տակ ուրիչ սիրելիներու հետ ապրուած չարաթներէ եաք, քանի մը անդամ սաւառնակ նստիլ ելլելէ, անձրեւներու, աննպատակ օդերու ու ձիւներու մէկէն ճամբորդելէ եաք, պայծառ օդով մը ու ողջմամբ վերադառնալ եւ թաղուիլ քեզ տունդ առանձնորդող կառքին բազկաթոռին մէջ...:

- Պատմեցէք, ի՞նչպէս անցաւ ճամբորդութիւնը...

- Նախ դուք պատմեցէք, հոս ամէն ինչ կարգի՞ն է, բոլորդ ալ լա՞ւ էք...

Յօսակցութիւններ, խօսակցութիւններ: Ինքնաչարժին բազկաթոռին մէջ ընդունած, մէկ կողմէն ականջ կու տամ խօսուածներուն, մնաւ կողմէ կը մտածեմ ապակիէն անդին նայելով: Բան մը եւս վերջապաւ ինծի համար, օտար հորիզոններու դիմաց ապրուած կեանքի չերտ մը եւս ապառեցաւ, ու եւս վերադարձայ այն կեանքին, որ իմ ամէնօրեայ ապրումս է, վարժութիւններով, ծանօթ ու սիրելի նոյն դէմքերով, նոյն պարտականութիւններով լեցուն: Վաղն իսկ պիտի թաղուիմ ինծի այնքան սիրելի իմ աչխատանքիս մէջ: Ականջ պիտի տամ բացակայութեանս ընթացքին պատահած դէպքերու մանրամասնութիւններուն, լաւ լուրերու կողքին տխուր լուրեր ալ պիտի լսեմ, կուտակուած նամակներ ու թերթեր պիտի կարդամ...:

Ինքնաչարժին բազկաթոռին մէջ թաղուած, հիմա կը մտածեմ այս կիրակի կէսօրէ վերջուան մասին: Ժամը երկուքը անցած է: Մինչ ես հոս այսպէս դէպի առնա կ'ընթանամ, կեանքը նոյնութեամբ կը չարունակուի բոլոր այն վայրերուն մէջ, ուր գտնուեցայ սա մէկ ամսուան ընթացքին: Այս ծանօթ ու անծանօթ դէմքերը, որոնց հանդիպեցայ, իրենց կեանքը ապրիլ կը չարունակեն հաւանաբար ճիշդ այնպէս ինչպէս ես տեսայ կարճատեւ կամ երկարատեւ հանդիպումներով: Միւթքս կ'ոսոսոսէ մէկ վայրէն դէպի միւսը, մէկ դէմքէն դէպի ուրիչ դէմք մը: Մարոքի մայրաքաղաք Ռապաթի մէջ հիմա արեւը կրկին կը լուսաւորէ պողոտաները զարդարող նարնջենիները, որոնք անցնող գացող քաղաքացիներուն գլխուն վերեւ կ'երկարին նարնջներով լեցուն իրենց ճիւղերը: Ասիկա այն պահն է երբ արմաւենիներով եզերուած մայրպողոտային վարերէն կը տարածուի մեղեդիի մը ձայնը, որ մզկիթի աղօթքի կանչէ հաւատացեալները: Քաղաքին մուեզիքի կոմբը, պահակ մը իր քայլերը կը համբ Հասան Բ. թագաւորի եղբօր յիչատակ կառուցուած հոյակապ յուշարձան - գամբարանին գլխու պատյան պահող մեծութեան առջեւ: Իսկ Թանճիէ մէջ, իմ հարազատներուս տանը մէջ, մա, տղաս եւ հարսս բոլորուած են չաեղանին չուրջ, հագարամեկ զբոսութիւններով բան մը կերցնել աչխատելով մեծ թոռնիկիս: Պտիկն արդէն նացած է իր խաղալիքներով կէս ժամ խաղալէ վերջ:

Ներսի սենեակէն կը հասնի ձայնը հռատեսիլին, որուն պատասխին վրայ պանիոյ անտալուզեան հեռատեսիլը սած է Թարաէ կոչուած կէսօրէ վերլուծութիւնը: Դիմացը, Մարոքի կեդրոնական Դրամատան դրան առջեւ ոստիկան վինուորը ժպտելով կը նայի անցպացողներուն: Իսկ վարը, ծաղարանի ճիշդ առջեւ, Յունուարի յառաջնային թուականին, թանձրաբնակ երիտասարդներ նստած են բացօթեայ սրճատունի բազկաթոռներուն մէջ եւ կ'լսեն իրենց թէյը, որուն մէջ կը ծփան անանուխի տերեւներ: Անդին, Պրիւսէլի Մէթրոպոլ պանդոկի ընդունելութեան սեղանին ջեւ եռուզեռ կայ· այս պահուն օդակայանէն նոր օթօպուս մը հասած պէտք է լայ, վեց եօթը զբօսաշրջիկներ բերելով պանդոկին ճիշդ առեւին փողոցը: Նէով, ուր ամէն օր ահաւոր եռուզեռ կը տիրէ, ամայի է հիմա: Քանի մը չարած զբօսաշրջիկներ ծուլօրէն ման կան հետիոտներու յատկացուած այս գոտին մէջ, ուր քով քովի չարուած քաղաքին մեծագոյն խանութները: Ինն վախնը, Մարքս էնտ Սփէնսրը, Մ էնտ Այը, Սիթի - Երկուքը, բոլորն ալ փակած են իրենց դռները եւ մարած ցուցափեղկերու իրենց լոյսերը: Աւտոբուսէն, Մեծ-Հրապարակին վրայ, զբօսաշրջիկներու քանի մը խումբեր, որոնք հինգ վայրկեան առաջ քաղաքապետարանի առջեւ սկսան յատուկ օթօպուսներով ժամ կանգնած են Քաղաքապետարանի Շէնքին վեցհարիւր տարուան պատմութեան առջեւ: Զբօսաշրջիկներու առաջնորդը անդլերէնով ու սպաներէնով կը պատմէ թէ պալատը մէջ թեւր կառուցուած է 1444-ին: Շատ մարիկ չեն ըներ զինքը եւ կը նախընտրեն հոսկէ հոնկէ լուսանկարել չրջակայ չէքերը:

×

Կեանքը կը չարունակուի ամէն կողմ եւ ես կարծես երազէ մը կ'արթննամ երբ անդամ մըն ալ կը հարցնեն.

- Ի՞նչպէս անցաւ ճամբորդութիւնը:

Ռ. Հ.

«ՈՋՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

- Վազօ Ջան, դեռ քանի՞ տարի կ'ապրիս հեռակայես:

- Է՛հ, հօրեղբայր, քանի տարին պիտի էլ է, քանի սաղ եմ, հա պիտի հեռակայեմ էլի:

×

- Պապս ինձ համար ոսկէ ժամացոյց առել:

- Վեցերորդ դասարանի աչակերտին թոյլ տալի՞ս են ժամացոյց կրել:

- Իմ, մեր դասարանում մատանի դնողներ էլ կան:

×

- Բժչկի մօտ գնացի՝ մէկ ցաւս երկար դարձաւ:

- Ինչո՞ւ:

- Տառապում էի գլխացաւից· նա դեղ գրեց, որը գտնելու համար դեղատներն այնքան ման եկայ, որ հիմա ոտներս էլ են ցաւում:

×

- Դէ, տատիկ, ես գնացի, տրամվայը որ եկաւ, կը նստես:

- Բա էս իրերը ո՞նց բարձրացնեմ:

- Տնաչէն, վախենաս մի չնորհքով մարդ չճարուի՞ որ օգնի քեզ:

ԸՆԴԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ ԿԱՏԱՐԵՑ ՆԱԽԱՐԱՐ ՓՐԱՆՂԵՍՔԻ

—×—

Ուրբաթ, Մարտ 1-ին, ժամը 17-ի մօտ Մոնմորանսիի Հանգստեան տունը կը ժամանէին Գիւտ եպիսկ. Նազարէեան, տարեցներու ենթանախարար՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, Փրանսայի թէ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, միութիւններու ներկայացուցիչներ, «Ցառաջ»ի անօրէնուհին եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Հիմնարկէքի խորհրդանշական կարճ արարողութենէն հետք, ձեռամբ Պ. Ֆրանչեսքիի, ներկաները ներս առաջնորդուեցան եւ առաջին առթիւ խօսք առաւ Աղքատախնամի վարչութեան նախագահը՝ Պ. Թաք Գալճեան, որ յիշելէ հետք թէ Աղքատախնամը ծնունդ առած է 95 տարի առաջ, հակիրճ պատմականն ըրաւ հանգստեան տուներուն (Անթիլլի, Մոն - մորանսի, Սէն - Ռաֆայէլ), 1947-էն ցայսօր: Պ. Գալճեան, այս առընչութեամբ յիշեց նաեւ պետական այն զանազան սրճաուկները, որոնց նիւթական յատկացումներով պիտի բարձրանայ նոր չէնք մը, կից Մոնմորանսիի մայր չէնքին եւ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց, որոնք հակացուցութիւն ցոյց տուին եւ օժանդակութիւններ ապահովեցին ծրագրին իրականացման համար: Գիւտ եպիսկ. իր օրհնութիւնը տուաւ հաստատութեան եւ անոր բնակիչներուն, օրհնութեան միջոցաւ՝ սրտակցութիւն եւ աղօթք, որպէսզի հաստատութիւնը աճի եւ բարգաւաճի: Վերջացուց շնորհակալութիւն յայտնելով պետական իշխանութեանց:

Մոնմորանսիի քաղաքապետ՝ Պ. Ալպէր Մակարեան, որ յաջորդ խօսողն էր, յայտնեց թէ երջանիկ քաղաքապետ մըն է, երեակ պատճառներով. - նախ որովհետեւ ծագումով Հայ է, ապա քաղաքապետն է այն արուարձանին ուր կ'իրագործուի այս ծրագիրը, ապա որովհետեւ նահանգին Ընդ. Խորհուրդին նախագահը իրմէ խնդրած է զինքը ներկայացնել:

Վալ ա'Ուազի երեսփոխան Տիկին Մարի - Ֆրանս Լըքիւիը իր ուրախութիւնն յայտնեց որ այս տունը կայ եւ կը գոյատեւէ, համոզուած է որ մահկդուելու հարկ չկայ, ամէն ինչ արագ կ'ընթանայ, երբ Հայերը որեւէ գործի կը ձեռնարկեն: Ուզեց ողջունել նաեւ իր «սոները», քանի որ կնքամայրութիւնը ստանձնած էր Ռաֆիօ - Ազգին:

Յանուն պատսպարեալներուն բարի գալուստի եւ շնորհակալութեան քանի մը խօսք արտասանեց Պ. Բարսեղ Հապէչեան: Հուսկ՝ վերջին խօսքն առաւ տարեցներու ենթանախարար՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի: Նախ ծանրացաւ ընկերային, տնտեսական եւ ժողովրդագրական հարցերու վրայ, որ ստեղծուած են երկարակեցութեան հետեւանքով: Այսօր, Ֆրանսայի մէջ, տասը միլիոն անձ կայ 60 տարեկանէն վեր, 10 - 15 տարիէն աւտնց թիւը կը հասնի 12 միլիոնի, վեցուկէս միլիոն անձ կայ, 85-էն վեր, աւտնց թիւն ալ պիտի հասնի 10 միլիոն 200 հազարի, 200 հազար անձ կայ 90-էն վեր, ուրեմն՝ 400 հազար 2000 թուականին: Բոլորիս բազմանքն է որքան կարելի է երկար ապրիլ, յաւիտենական կեանքէն առաջ: Այս բոլոր տարեցները պէտք ունին ոչ միայն լաւ ընդունելու, այլ մանաւանդ՝ զուրգուրանքի:

Շեշտենք սակայն, թէ Պ. Ֆրանչեսքի չարտասանեց իր պատրաստած ըրաւոր եւ յղութը եւ նախընտրեց յանպատրաստից խօսիլ: Այսուհանդերձ, աւելցնենք որ մեզի յանձնած իր ըրաւոր ճառին մէջ կարդ մը մանրամասնութիւններ կը տրուէին օրուան իսկ ծրագրին մասին: Այսօր, պիտի ըսէր ենթանախարարը, հիմնարկէքը կատարեցինք այս Տան արդիականացման: Հանդստաւէտ պայմանները պիտի բարելաւուին, պատսպարեալներու մակարդակին վրայ, որոնց սենեակները աւելի մեծ պիտի ըլլան եւ անհատական 2 /3ի համեմատութեամբ: Երբ, աշխատանքները լրանան, կարելի պիտի ըլլայ ընդունիլ 80 հոգի, ամէնէն արդիական եւ յամար պայմաններու մէջ:

Ցիշենք, որ նոր չէնքը պիտի ունենայ 25 անհատական սենեակներ եւ մայր չէնքն ալ պիտի ունենայ աւելի լաւ պայմաններ:

Աղքատախնամի եւ Մոնմորանսիի տնօրէնութեան կողմէ պատրաստուած էր ճոխ հիւրասիրութիւն մը, որ կը փակէր այս հանդիսութիւնը:

Ա. Մ.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՍՓԻՒՌՔԻ ՄԷՋ

Լիոնի մէջ առաջին անգամն էր, փետր. 22-ին, որ վիճաբանական երեկոյթ մը կը համախմբէր 70 երիտասարդներ մեր համայնքէն, «Երիտասարդներն ու հայ եկեղեցին Սփիւռքի մէջ» նիւթին շուրջ:

Երեկոյթը կը վարէին էջմիածնական երիտասարդ վրդ. Զաւիկ Աւետիքեան, որ Լիոն կը գտնուի ուսումի համար, եւ Քրիստոնեայ Հաւատքի եւ ուսումնասիրութեան յանձնախումբի աշխարհական անդամները:

«Եկեղեցի» բառին զանազան նշանակութիւններուն, մեր Եկեղեցիին ծագումին, ու կարդ մը յատկանիշներուն մասին հատուածներ մէկ քանի խօսքեր տրուեցան մասնակցողներու, որոնք արտայայտուեցան բաւական ինքնարուխ կերպով: Ակէզ զատ մուտքին անոնց տրուած էր հարցաթղթիկ մը: Հոն տրուած պատասխաններէն ու բերանացի արտայայտութիւններէ կը հետեւէր թէ երիտասարդները չատ բան կը յուսային իրենց եկեղեցիէն, կարեւոր պահելու համար իրենց ինքնութիւնը. եկեղեցին պէտք է, կ'ըսէին, համախմբէ Հայերը, զօրավիզ կանգնի անոնց, զանոնք յորդորէ ու օգնէ անոնց՝ ձուլումի դէմ պայքարի մէջ: Կ'աւելցնէին թէ չատ յուսախաբ մնացած են անկէ, թէ ան պէտք է աւելի հասկացողութիւն ցոյց տար իրենց հանդէպ, թէ կ'ուզէին ընդունիլ ու խօսելու առիթ ունենալ, եկեղեցին չատ յեռամնաց կը գտնէին բարքերու յեղաշրջումին բաղդատմամբ, ու փակուած ինքն իր վրայ: Ցետոյ անոնք վիճաբեցին հայկական մշակոյթի նիւթերու եւ հաւատքին մասին իրենց անդիտութեան պատասխանատուները եւ աւտր ատիպողական դարմանը գտնելու անհրաժեշտութիւնը չեշտեցին: Հայերէնի դասընթացքներ անհրաժեշտ են որպէսզի կարելի ըլլայ ազօթել մեր հաւատքին լեզուով: Շատեր ցաւ յայտնեցին երիտասարդ Հայերու կիրակի օրուան պատարագէն բացակայելուն, աւելցընելով. «Կ'ուզենք ներկայ ըլլալ պատարագին, սակայն չենք հասկնար. պէտք է մեզի բացատրել. արարողութիւնը» (յաջորդ հաւաքոյթին նիւթն է):

Հաւատքի, կրօնական ուսուցման հարցերը ոգեկոչուեցան, բայց տիրապետող դաղափարն այն էր որ եկեղեցին հանդիպումի վայր է: Բայց, որո՞ւ հետ:

Եկեղեցի հաւատար՝ էքլէզիա, հաւատար հրաւիրուած ժողով տարագէն, զոր կ'օգտագործէին առաքեալներն ու առաջին քրիստոնեաները, Դ. դարուն հասած է՛ինչ, եկեղեցի = չէնք տարագին: Իմչ չեղում: Հայերը պատասխանատու են ուրիչ չեղումի մը՝ եկեղեցին վայրն է, ուր կը հաւաքուինք Հայերու միջեւ զանազան պատճառներով՝ Ժողովուրդին Տունը: Ժողովուրդին ժողովն է, հրաւիրուած ոչ թէ Աստուծոյ, այլ հայկականութեան խոր փափաքին պատճառաւ: Մայր - եկեղեցին է ան, հայրենիք - եկեղեցին զոր չատ կը սիրենք, սակայն ո՛չ «եկեղեցի»ն որ Քրիստոսի կենդանի մարմնաւորումն է, Աստուծոյ ղրուիմը, ճամբան՝ դէպի Աստուած:

Եթէ նոյնիսկ չխօսուեցաւ խորքին մէջ Աստուծոյ մասին, Ան հոն էր, ներկայ՝ հարցերուն ետին: Հաւաքոյթը ոգեւորուեցաւ այն երեւոյթով որ երիտասարդները յուսատու էին, ապագան կը պատկերացնէին: Ինչպէս եկեղեցին հաստատուած է մեզմէ ամէն մէկուն միւսները հրաւիրելուն համար, մենք բոլորս պատասխանատու ենք Անկէ, Ան մեր մայրն է զոր կը սիրենք ամէն բանէ աւելի, նոյնիսկ երբ զայն կը քննադատենք: Ան չինուած է մարդոց ծանրութեամբ ու Հոգիին թեթեւութեամբ: Եւ Աստուած է որ մեզ կը համախմբէ եւ մեզ կը վերածէ Ժողովուրդի մը:

ՍԱԹԵՆԻԿ ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿՈՉ ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ

1984-ը վերջացուցինք: Քառասուն հոգիներով խումբով Մորս. Հայաստան եւ նոր Կեսարիա այցելեցինք:

Պատուով եւ արժանաւորապէս հատաքական հիւրասիրութիւններ վայելեցինք:

Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի Կոմիտէի պատասխանատուները ամէն ջանք թափեցին որ մեր խումբը դիւրութեամբ կարենայ կատարել իր առջեւ ունեցած գործերը: Շնորհիւ Կոմիտէին հայրենի կառավարութիւնը ամէն միջոց հնարաւոր դարձուց որպէսզի մեր նպատակները իրագործուին եւ ահա՝ հոծ բազմութեամբ նոր Կեսարիոյ մէջ Աղբիւր-Յուշարձանի բացումը կատարեցինք հին եւ նոր կեսարացիներով միասին:

Այժմ՝ կարգը եկած է նոր գործատունի մը շինութեան որ շատ կարեւոր հատոյթ մը պիտի ապահովէ նոր Կեսարիոյ: Նորը՝ անուշահոտութեան գործատունն է, որ չափէն աւելի օգտակար պիտի ըլլայ ոչ միայն նոր Կեսարիոյ այլ նաեւ ամբողջ Արհրդային Հայաստանի:

Այս ուրախ առթիւ սրտագին կոչ կ'ընենք անխտիր բոլոր հայրենակիցներուն, որպէսզի բարեհաճին իրենց լումաները ղրկել մեր միութեան հասցէով. -

Agop Vezirian
84, rue A. Guyot, 92270 Bois-Colombes
tél. 780 82 58

Միեւնոյն առեն կը խնդրենք Ձեզմէ թանկագին հայրենակիցներ, եթէ ունիք հին Կեսարիացէն մնացած պատմական նշանակութիւն ունեցող արժէքաւոր իրեր, որոնք կարելի է դնել նոր Կեսարիոյ թանգարանը, հաճեցէք ղրկել նոյն հասցէին:

1985 թուականն ալ կը սկսինք նախ Ձեզի՝ սիրելի հայրենակիցներ, սրտանց շնորհաւորելով եւ լաւագոյն մաղթանքներով: Ապա՝ Կեսարացիները, մանաւանդ երիտասարդ Կեսարացիները, անդամագրուելով միացէք մեզի՝ Կեսարիոյ եւ չրջանի հայրենակցական Միութեան:

ընդ. խմբագրապետ՝ ՅԱԿՈԲ ՎԻԶԻՐԵԱՆ

նախագահ՝ ՅԱԿՈԲ ԳՐԻԳՈՐ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԷՍԻ «Ուիլշըր Իպէլ» սրահին մէջ, Յունուար 27-ին տեղի ունեցած է Լեւոն Գաթրճեանի երգահանդէսը: Հայկական ժողովրդական, դուսանական եւ ազգային երգերու մեկնաբանութեան առընթեր, յայտագրին մաս կազմած են նաեւ մենապարեր եւ խմբային պարեր, դեկավարութեամբ Ժորա Մակարեանի եւ Ա.յտա Նալչեանի:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Գ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՔԱՅԼ
ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Այդպիսի դէպքերում քաւոր Պետրոսը առհասարակ լինճ էր թողնում առեւտուրը առաջ տանել: Իմ դէմքը բաւական դեղչիկ էր: Ես ընդունակ էի գրաւելու, հարկաւոր ժամանակ հանաքներ եւ արտաքսութիւններ անելու: Այդ պատճառով դեռահաս ազջիկներին աւելի ախորժելի էր լինճ հետ բազար անել, քան թէ մոայլոտ քաւոր Պետրոսի հետ գործ ունենալ: Գեղեցկադէմ գործակատարը մի լաւ գերբաւական է առեւտուրի յաջողութեանը, մանաւանդ երբ գնողները կանայք են:

Շատ անգամ ես դիտմամբ գործը երկարացնում էի, աւելի այն ժամանակ, երբ տեսնում էի, որ, ինչպէս ասում են, մէկի «աչքումը լոյս կար»: - Օրիորդ, ասում էի, ձեր դեղեցիկ գլխին չատ կը սազի այդ հիանալի վարսակալը, յաւուկ ձեր սիրուն մազերի համար պատրաստած է: Օրիորդը ժպտում էր, խնդրում էր մօրից գնել այն վարսակալը:

Ի՞նչ էր անում քաւոր Պետրոսը:

Տեսար, մօտեցաւ տան պատասին: (Ըստ մեծի մասին այնպիսիներին, որոնց վրայ տանեցիք ուշադրութիւն չեն դարձնում, միայն նայում են, որպէս մի հնոցած, գործածութիւնից ընկած կարասիքի վրայ): Կը սկսէր զրաղեցնել նրան, առածներ, առակներ կը պատմէր, եւ արտասուելու չափ կը ծիծաղեցնէր: Նա առանձին ընդունակութիւն ունէր պատասներին գրաւելու: Այդ միջոցին ես առեւտուրը աւելի ձգձգում էի, որպէս զի քաւոր Պետրոսը աւելի երկար ժամանակ ունենայ, որպէս նա սովորաբար ասում էր՝ «տան յիմարի ուղեղը թափ տալու»...:

Այդ առանց նպատակի չէր: Որովհետեւ քաւոր Պետրոսը իւր յատուկ խորամանկութեամբ, տեղեկանալով նոյն տան հանդամանքներին, այնուհետեւ քիչ չէր պատահում որ միանդամ իւր արկղով այն տունը մտնող մանրավաճառ միւս անդամ յայտնուում էր բոլորովին ուրիշ կերպարանքով. - խաչով, աւետարանով, կամ սրով զիշերային մթութեան մէջ...:

Եւ այդպէս, մեր մանրավաճառութիւնը ունէր ոչ թէ չահեկան նպատակ, այլ մենք զործ էինք դնում որպէս մի միջոց, որ նրա պատրուակով կարողանայինք մեր ցանկացած տեղերը մտնել, հետազոտել, լրտեսել, առանց մեզ վրայ կասկած յարուցանելու:

Ես մինչեւ այսօր սարսափելով յիշում եմ մի դէպք ... մինչեւ այսօր զղում եմ իմ ձեռքերի վրայ այն անմեղ արեան թացութիւնը:

Գտնուում էինք փոքրիկ պատառական քաղաքում: Մենք մտանք մի տուն, ի հարկէ, իբրեւ մանրավաճառներ: Քաւոր Պետրոսը սովորութիւն ունէր հարկը պահանջած տեղերում ցոյց տալ իրան կա՛մ չիմար, կա՛մ ապուշ եւ կա՛մ չափից դուրս միամիտ: Այդ տան մէջ նա ձեւացրեց իրան սաստիկ երկչոտ.

Այնտեղ ապրում էին չորս հոգի միայն՝ - երկու ալեւոր ամուսիններ, մի սպասաւոր եւ մի աղախին: Ամուսին այրը ծխում էր իւր չիբուխը եւ անդադար գանգատում էր բեվմատիզմից: Պատառ տան տիկինը զրաղուած էր իւր մոխրագոյն թուխակով եւ երկու սպիտակ կատուներով, որոնք նրա գլխաւոր միխիթարութիւնն էին ներկայացնում:

Երբ որ մենք ներս մտանք, թուխակը արտասանեց մի քանի մարդկային բառեր: Քաւոր Պետրոսը զարհուրեցաւ...: Այդ մարդը, որ հազար աստանաներից երկիւղ չունէր. - «աստանա՞ն» ... «աստանա՞ն» ... աղաղակելով, ճիչ բարձրացընելով, դուրս վազաւ: Տանտիրոջ վրայ յաւելի ներգործութիւն ունեցաւ, երբ տեսաւ որ իւր թուխակը անզգուշութեամբ վախեցրեց խեղճ մարդուն: Նա իւր սպասաւորին ուղարկեց, մի կերպով յետ բերեցին քաւոր Պետրոսին: Պառաւը երկար աշխատում էր համոզել, հանդըստացնել նրան, հաւատացնելով որ իւր տեսածը սատանայ չէ, այլ հասարակ թռչուն է, միայն սովորել է մի քանի բառեր արտասանել: Քաւոր Պետրոսը որ մի քանի անգամ եղել էր թուխակների հայրենիքում եւ ահագին խումբերով էր տեսել նրանց Հնդկաստանի կղզիներում, - վերջապէ՛ս համոզուեցաւ, որ իւր տեսածը սատանայ չէը, մանաւանդ երբ պառաւը դրեց նրան իւր ոսկրացած ձեռքի վրայ եւ սկսեց չաքար ուտացնել:

(Շար. 59)

Վիէննա. -Այրի Տիկին Անահիտ Հինդլեան, Օր. Իրիս Հինդլեան, Տիկին Նանա Սէֆէր եւ բնտանեկան բոլոր պարտակաները սրտի անհուն կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ԱՐԻՏ Թ. ՀԻՆԴԼԵԱՆԻ

անակնկալ մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Մարտ 1-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Մարտ 11, ժամը 13·30-ին, Վիէննայի Hiezinger գերեզմանատունը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին՝ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ ընել Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցի «Հինդլեան» յարկաբաժնի Ֆոնտին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յարութիւն Փիրէնկիւլեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան, փոխան ծաղկեպսակի 250-ական Ֆ. կը նուիրեն «Ցառաջ»ին եւ Ռաֆիս Ազդին (առանձ. «Ցառաջ»էն):

×

Իրենց բարեկամին եւ հայրենակիցին՝ Գրիգոր Ադամեանի (ասեցի) մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կիւլլիւճեան կը նուիրեն 100-ական Ֆ. Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն (առանձ. «Ցառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի. - 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ա. Տամլամեանէ եւ 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեանէ, իրենց թանկագին հօրեղբօր՝ Բժիշկ Խ. Տամլամեանի մահուան առթիւ:

CROIX BLEUE

La Croix Bleue des Arméniens de France
17, rue Bleue, 75009 Paris
tél. 824 46 57

RECHERCHE

1) Des Moniteurs, Monitrices pour sa Colonie de vacances de Bellefontaine (Jura) pour Juillet et Août 1985.
Un séminaire aura lieu les 3, 4 et 5 avril à la M.C.A. de Décines
rue du 24 Avril 1915, 69150 Décines

2) Une Secrétaire Comptable ou aide-comptable bilingue et assurer une permanence à mi-temps.

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ
ՊԱՆԵՒՕ-ՔԱՇԱՆԻ Մասնաճիւղի

ԳԻՇԵՐԱՅԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

NUIT DE LA CROIX BLEUE
animée par l'Orchestre *HARTANAG*

organisée par la section de
Bagneux - Cachan

A l'Hôtel MERCURE
rue du Moulin — Vanves
Parking gratuit (Porte de Versailles)

Le 9 Mars à partir de 20 heures

DINER DANSANT : 250 Frs.

Entrée après 23h. : 70 Frs.

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Ֆրանսահայ Բժշկական Միութեան Մարտ 1-ի ընդունելութեան առթիւ («Ցառաջ»ի 60-ամեակ)՝ Տիկին Հայկուհի Տամլամեան 1500 Ֆ. կը նուիրէ, Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր - Յակոբեան 1000 Ֆ.:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ
ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ.
ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ Պահէքի ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ ժամը 7-ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները պիտի կատարուին եւ պիտի որուն աւուր պատշաճի Քարոզ, համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

Ուրբաթ, Մարտ 8
ԻՄԻ ԼԻ ՄՈՒԼԻՆՕ
Ս. ՄԱՐԻԱՄ - ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ
Ուրբաթ, Մարտ 15
ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

×

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահէքի հետեւեալ կիրակի օրերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի՝ Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

Կիրակի, Մարտ 10
- Տնտեսի Կիրակի -
Կիրակի, Մարտ 17
- Դատաւորի Կիրակի -
Կիրակի, Մարտ 24

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ վարչ.ը չնորհակալութեամբ ստացած է գեղեցիկ մեծ ջահ մը Պ. Տիգրան Զօրիգեանէ, իր կնոջ եւ ընտանիքի ապաքինման առթիւ:

×

Լիոնի Հայ Առաք. Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան Վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները իր նպաստ եկեղեցւոյ պայծառութեան. - Տիկին Տօլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան, 500-ական, Պ. Յարութիւն Կարապետեան 500 եկեղեցւոյ, 500 Հոգաբարձութեան, Տիկին Գրիգորեան 100 Ֆ.:

Հանգուցեալ Ստեփան Հօշօրեանի մահուան առթիւ փոխան ծեղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Ձէպրայէլ Պահատուրեան 250:

×

Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի Ցանձնախումբը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները իր նպաստ՝ իր դպրոցին. - Տիկին Մալաթեան 500, իր ննջեցեալներուն յիշատակին: Տիկին Ա-րէգնազ Գէպէլեան, Օր. Տէր Յակոբեան 100-ական, Պ. Ազատ Կիւնէր 500 Ֆ., Պ. Կակոյեան 200, Պ. Մ.Կ. Ղազէրեան 500: Կապոյտ Խաչի ննջեցեալներու յիշատակի հաւաքոյթին առթիւ. - Տէր եւ Տիկին Գիւրեան 200 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արա Գրիգորեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան, Պ. Սերոբ Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Զօրաբարեան եւ Տէր եւ Տիկին Տիգրան Զէրչեան 100-ական Ֆրանք: Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ 500 Ֆ Օր. Գազանճեանէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գրիգոր Ադամեանի եւ Տիկին Շուշան Յակոբոփի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պալըրճեան հետեւեալ նուէրները կ'ընեն փոխան ծաղկեպսակի. - 1000-ական Ֆ. Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ եւ Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութեան եւ 500-ական Ֆ. «Ազխարհ»ի, «Ցաղթանակ»ի (առանձ. «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ի:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՒԻ

Լիբանահայ տիկին մը որեւէ աշխատանք կը փնտռէ.
Հեռաձայնել. -
385 - 44 - 87

Կիրակի, Մարտ 10-ին ժամը 15·30-ին
Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան Թատրոնը
ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ
Ռ. ՀԱՏՏԷՃԵԱՆԻ՝

ԿԵԱՆՔԻ ՄԸ ԵՐԵՔ ԿԻՐԱԿԻՆԵՐԸ

երեք արարով կատակերգութիւնը

Բեմադիր՝ Վահէ Զէքեան

Վիլէօրպանի Մշակութային Կեդրոնին մէջ:
235 Քուռ Էմիլ Զոլա (Վիլէօրպան)
Մուտքը՝ 40 Ֆ.:
Դպրոցականներուն, ուսանողներուն եւ անգործներուն համար յատուկ գին՝ 20 Ֆ.:
Տոմսերը կը վաճառուին. -
Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը
15, Ապրիլ 24-ի փողոց - Տէսին
ԿՐԻԿ վաճառատունը՝
Հանրի Պարպիւս պողոտա Վիլէօրպան
ՍԻՒԶԱՆ վաճառատունը՝
28 Պիւժօ փողոց - Լիոն - 6-րդ Թաղամաս:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի շուրջ, Մարտ 11-ին, ժամը՝ 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՕՐԱԿԱՐԳ. - Հաշուեհաւութիւն, վարչական նոր անդամագրութիւններու ծանօթացում, եւ զանազան տեղեկատուութիւններ: Փափաքելի է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

organise

UN STAGE DE DANSE
TRADITIONNELLE ARMENIENNE
○ thème «*L'Oblique*»
○ professeur : *ANNA BOUDAGHIAN*
○ niveau : enfants avancés et adultes débutants

Le Dimanche 10 mars de 11h à 17h
inscriptions auprès de la direction

sous la présidence de Madame
Edmonde CHARLES-ROUX
de l'ACADEMIE GONCOURT
LE CENTRE CULTUREL
ST. SAHAK-MESROB
339, Ave. du Prado — MARSEILLE
vous prie d'honorer de votre présence
la présentation du recueil de poèmes
de Rouben MELIK
LA PROCESSION
1942 - 1984
Grand prix de la poésie 1984 de la Société des Gens de Lettres.
Lundi 11 Mars, à 21h
Avec la participation artistique de :
PIERRE BARBIZET
et
JEAN TER-MERGUERIAN
qui interpréteront
La Sonate en La Majeur de
CESAR FRANCK
Le poète sera présenté par
GARO HOVSEPIAN
Lecture de poèmes par
SERGE GALLIBARDY
de l'Association «La Réplique».
Rouben MELIK dédicacera son ouvrage

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ԱՆԻԷՒՕ, ՊՈՒԱ ԳՈԼՈՄՊ, ԳՈԼՈՄՊ
եւ շրջաններ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նախագահութեամբ՝
Տիկին ՍՈՆԱ ՄՈՄՃԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 15-ին,
Պու - Գոլոմպի Քաղաքապետարանի սրահը, Վիլլա տէ Օպեփին:
35 rue du Général Leclerc
Խօսնակուհի՝ Տիկին Մարօ ԱՏՈՒՐԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ

մասնակցութեամբ՝
ԱՆՆԱ ԳԱՐԱԳԱՇԱ
իր աւանդական հայերէն երգերով
«ԱՂԹԱՄԱՐ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ
իր ժողովրդական պարերով
ԱՐԱՔՍԻ ԳՄԲԼԹԵԱՆ
բանաստեղծութիւններու
արտասանութիւններով
ԱՆԱՀԻՏ ՍՎԱՃԵԱՆ
Հայաստանեան երգերով ու նուագով

Փարիզէն եկողներուն ուշադրութեան կը յանձնուի որ կրնան ՍԷն - Լազար կայարանէն չոգեկառք առնել եւ իջնել Պուա - Գոլոմպի կայարանը, որուն մօտիկն է:

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 50 Ֆ.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՇԻՐԱԿ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐՄ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՇԻՐԱԿ - CHIRAG
SEETO SARL
ALIMENTATION GENERALE
NOUVELLE DIRECTION
LES MEILLEURS PRODUITS D'ORIENT AUX MEILLEURS PRIX,
AMUSE GUEULE VENDUS CHAUDS
Ouvert tous les jours sauf le dimanche
26, rue de Trévise — 75009 PARIS, Mo.Cadet — Tél : 770 - 38 - 63
POUR TOUS GENRES DE RECEPTION,
SPECIALITES ORIENTALES SUR COMMANDE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
«Section Marseille-Ville»

organise

LA NUITÉE DANSANTE
du Printemps

Le Samedi 9 Mars, dans les nouveaux salons
«Le PATIO de PHOCÉE»
Place de l'Amiral Muselier—Promenade de la Plage—13008 Marseille

avec l'orchestre «P A R O S »

— Le billet d'entrée donne droit au tirage de la tombola .

Réservations
Renseignements : 90-33-88 70-39-93 93-89-83
91-48-85 50-68-71 90-21-60

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
8
VENDREDI
8 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.916 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.916

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՓԵՏՐ· 26 - 28)

ԵՐԳԻՇՈՆԱՀԱՐ
ՎԱՀԱԳՆ ՍՏԱՄԲՈԼՑԵԱՆԻ
ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի Զայչովսկի սրահին մէջ հանդէս եկած է երգիչոնահար Վահագն Ստամբոլցեանի, Պախի ծննդեան 300ամեակին նուիրուած հանդիսութիւններու շրջագիծին մէջ: Արուեստագէտը մեկնաբանած է փրելիւտներ, թոքաթաներ, ֆիւկեր:

×

ՀՄԱՅԵԱԿ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ
ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Հայաստանի Նկարիչներու Տունը Հրմայեակ Աւետիսեանի յուշահանդէսի բացման առիթով հրատարակուած է ալպոմ մը, որ կը բացուի Կոնստանտին Կիւրզինեանի հետեւեալ խօսքերով· «Երբ մտնում ես արուեստի վաստակաւոր գործիչ փրոֆ· Հմայեակ Աւետիսեանի արուեստանոցը, որտեղ մեղմաբարոյ, վանեցուն յատուկ ներքին արժանապատուութեամբ, իմաստուով, լուսաւոր ժպիտը դէմքին տանտիրոջ փոխարէն քեզ դիմաւորում է մարդկային բարդ ու հակասական հոգեվիճակ արտայայտող նրա վերջին ինքնանկարը, զգում ես, որ վերջանում, կարծես ընդհատւում է առօրեան, ու սկսւում է պատմութիւնը: Եւ չուրջն ամէն ինչ արժէքաւորւում է այլ չափանիշներով»: Հմայեակ Աւետիսեան ծնած է 1912ին՝ Վանի Մանդան գիւղը: Գաղթելով Արեւելեան Հայաստան, ապաստանած է Երեւանի ու Լենինականի որբանոցները: Ցաճախած Լենինականի նկարչական արուեստանոցը, աւարտած է Երեւանի Գեղարուեստից վարժարանը, հինգ տարի ալ ուսանած Լենինգրադի Գեղարուեստից հիմնարկին մէջ: 1945-ն մինչեւ իր մահը՝ 1978, դասաւանդած է Երեւանի գեղարուեստա - թատերական հիմնարկին մէջ եւ հասցուցած տասնեակ մը նկարիչներ: Իր գործերը կը գտնուին Հայաստանի պետական պատկերասրահը, Էջմիածին, Զերմուկ, Կիրովական, Դիլիջան, ինչպէս նաեւ զանազան երկիրներու թանգարաններուն մէջ:

×

ԲԱԳԱՐԱՆԻ ՔԱՐԱՀԱՆԳԻ
ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍԿՍԱԾ

Հայաստանի արեւմտեան կողմը գլխաւոր բազարանի քարահանքի արդիւնաբերութիւնը սկսած է: Սառըերկրեայ գանձարանը ունի Հայաստանի շինարարական գլխաւոր քարի՝ տուֆի մեծ պաշարներ: Բազարանի մէջ յայտնաբերուած են հրաբխային հազուագիւտ նիւթեր՝ կարմիր տուֆ, որով սալեր կը պատրաստուին բնակելի տուներու եւ վարչական շէնքերու համար: Քարահանքը գործած է տուֆի գլխաւոր մատակարարը Հոկտեմբերեանի շինանիւթերու մեծագոյն գործատան:

×

ՓԱՆՈՍ ԹԵՐԼԵՄԵԶԵԱՆԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐՈՎ
ԹՂԹԱՏԱՐԱԿԱՆ ՊԱՀԱՐԱՆ ՄԸ

Երեւանի մէջ հրապարակ հանուած է Փանոս Թերլեմեզեանի դիմանկարով թղթատարական պահարան մը, նկարիչին ծննդեան 120ամեակին առթիւ: Փանոս Թերլեմեզեան ստեղծած է աւելի քան 1500 կտաւներ, որոնցմէ շատեր կը պարզաբերեն Հայաստանի պետական պատկերասրահի դահլիճները:

×

ՄՈՎՍԷՍ ԽՈՐԵՆԱՑԻԻ
«ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»Ը
ՎՐԱՑԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Թիֆլիսի «Գիտութիւն» հրատարակչականէն լոյս տեսած է Մովսէս Խորենացիի «Հայոց Պատմութիւն»ը, վրացերէն: Գիրքը գլխաւորէն թարգմանուած եւ անոր ընդարձակ յառաջաբանն ու ծանօթագրութիւնները գրած է հայագէտ բանասէր Ալէքսանդր Արզալաձէ, որուն երրորդ աշխատութիւնն է հայ - վրացական բանասիրական առընչութիւններուն նուիրուած: Յառաջաբանին մէջ Արզալաձէ խօսելով վրացի մտաւորական շրջանակէն ներս Խորենացիի եւ անոր աշխատութեան վայելած հեղինակութեան մասին, չեշտած է այն նշանակութիւնը, զոր ունի «Հայոց Պատմութիւն» գիրքը, հայ - վրացական յարաբերութիւններու լուսաբանման տեսակէտէն: Խորենացիի երկը վրացերէն թարգմանելու փորձերը հինէն սկսած են: Մեծ ազդեցութիւն ունեցած է երկը ԺԱ· դարու վրացի պատմիչ Լէոնտի Մրովէլիի վրայ: Այս մասին վկայած է վրացի ծանօթ պատմաբան Նիկօ Բերձենիչվիլի՝ «Ակնարկներ Վրաստանի պատմութեան» իր աշխատութեան մէջ, գրելով որ Մրովէլի լաւ օգտագործած է Խորենացիի աշխատութիւնը, զայն հարստացուցած է նոր փաստերով եւ ստեղծած ինքնուրոյն երկ մը: Թիֆլիսի պետական համալսարանի հայագիտական ամպիոնի վարիչ եւ Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի թղթակից անդամ Լեւոն Մելիքսէթ-Բէկ՝ իր «Հայ հին գրականութեան պատմութիւն» վրացերէն աշխատութեան մէջ, խօսելով Մրովէլիի վրայ Խորենացիի ազդեցութեան մասին՝ գրած է, թէ Մովսէս Խորենացի մեծ ազդեցութիւն գործած է ԺԱ· դարու պատմիչ Լէոնտի Մրովէլիի վրայ, որ իր աշխատութիւնը գրելու ատեն ոչ միայն օգտուած է Խորենացիի տուեալներէն, այլեւ գինք վկայութեան կոչած՝ կարգ մը հարցեր արծարծելու եւ լուսաբանելու առթիւ:

Գիրքի յառաջաբանի վերջաւորութեան Արզալաձէ նշած է, թէ Խորենացիի երկը առաջին անգամ տպագրուած է 1695-ին՝ Ամստերտամ: Այդ ժամանակ արդէն Եւրոպայի տարածքին ափուսած էին Հայերը, որոնց ջանքերով կարգ մը քաղաքներու մէջ հիմնուած էին հայկական տպարանները: Ամստերտամ հրատարակուելէ ետք Խորենացիի երկը թարգմանուած է լատիներէն (լոյս տեսած 1723 եւ 1736 թուականներուն՝ Սթոքհոլմ եւ Լոնտոն), ռուսերէն (1809, 1858 եւ 1893), ֆրանսերէն (1836, 1841 1845 եւ 1869), իտալերէն (1841, 1850), գերմաներէն (1869), հունգարերէն (1892), անգլերէն (1978):

Մինչեւ այսօր, սակայն, վրացերէն լեզուով Խորենացիի ամբողջական հրատարակութիւն դոյութիւն չունէր: Փրոֆ· Վանօ Շիլակաձէ իր «Հայ հին գրականութիւն» աշխատութեան մէջ հրապարակած էր Խորենացիի երկէն առանձին գլուխներ: Այս առումով ալ Արզալաձէի գործը իր յատուկ տեղը ունի հայ - վրացական մշակութային կապերու զարգացման մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄԲՈՎ

ՌՐՆՈՑԻ անօրէնութեան եւ Աչխատանքի ընդ· Դաշնակցութեան (ՍԷ - ԺԷ - ԹԷ) միջեւ մթնոլորտը լարուած է, այս անգամ ալ որովհետեւ Ռեժին հրաժարած է գործադուլ մը հիմնելու գաղափարէն, Խորհ· Միութեան մէջ: Գործադուլ նոր անօրէնին պատճառաբանութիւնն այն է թէ ապահովութիւն չկայ, որ Ռուսերը չսա գնեն: Արհեստակցական կազմակերպութիւնն ալ կը բողոքէ որ նոր գործադուրկեր պիտի ըլլան:

ԹՈՒՆՈՒՉԻ մէջ, ուր գացած է կարճ այցելութեան մը համար, Ռոլան Տիւմա, Ֆրանսայի արտաքին յարաբերութեանց նախարարը հանդիպում ունեցաւ Եասէր Արաֆաթի հետ, Հինգշաբթի օր:

ՉԻԼիի երկրաչարժին զոհերուն թիւը բարձրացած է: Վերջին հաշուեկշիռի մը համաձայն, 143 մեռեալ կայ, 1990 վիրաւոր եւ 165 հազար հոգի՝ անապաստան: Փինոչէ «Ապր· ազէտի գօտի» հռչակած է շրջանը, որ պետական յատուկ օժանդակութիւն պիտի ստանայ:

ԹԷՀՐԱՆի Էվին բանտին մէջ, երեք մուճահիւտիններ կախաղան հանուած են, առջի օր: Ասոնց երկուքը՝ եղբայրներ են, որոնք փորձած էին պարսկական ներքին գիծերու օդանաւի մը ճամբան փոխել տալ, 1984, Սեպ· 12-ին: Ճամբորդ մը սպաննուած էր եւ պահակ մը՝ վիրաւորուած:

ՖՈՒԹՊՈԼի ախոյեաններու բաժակի մրցումներուն կարդին, Պորտօ իր դաշտին վրայ չկրցաւ յաղթել Տնեպրի եւ խաղը վերջացաւ հաւասար արդիւնքով 1-1: Նոյն չարքին մէջ Աւսթրիա եւ Լիվըրփուլ ալ 1 - 1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեցին, յունական Փանաթինայքոսը յաղթեց Կէօթպուրկի 1 - 0 եւ Թորինոյի Ձիւվէնթուսը՝ Փրակայի Սփարթայկին՝ 3 - 0: Բաժակներու բաժակին չարքին մէջ Ցունատանի Լարիսան եւ Մոսկուայի Դինամօն 0 - 0 արդիւնք մը արձանագրեցին, Միւնխէնի Պայէրնը յաղթեց Ա· Ս· Ռոմայի 2-0, Տրէզդընի Դինամօն յաղթեց Վիէննայի Ռափիտին 3 - 0 եւ Անգլիոյ Էվըրթընը՝ հոլանտական Ֆորթունային 3 - 0: Վերջապէս Իւ· - Էֆ· - Ա·-ի բաժակին· Եուկոսլաւիոյ Զելժեսնիքարը յաղթած է Դինամօ Մինսկի՝ 2 - 0, Մանչէսթըրի Եունայթըտը՝ Հունգարիոյ Վիտէոթոնի՝ 1 - 0, Միլանոյի Ինթէռը՝ Քոլոնեքի 1 - 0 եւ Մատրիտի Ռէալը Թոթընհամի՝ 1 - 0:

ՓԱՐԻԶի 13-րդ թաղամասին ոճիրը կրնայ քաղաքական բնոյթ ունենալ: Զայնաթաուն սիւր Սէն մկրտուած այդ թաղը, ուր համախմբուած կ'ապրին Քամպոճէն, Վիէթնամէն արտագաղթած ու Ֆրանսա ապաստան գտած բազմութիւններ, 4 Քամպոճցիներու դիակները գտնուած էին «Թոքիօ» աշտարակին 24-րդ յարկը: Հինգշաբթի օր, ոստիկանութիւնը կը յայտնէր թէ արձանագրութիւն մը գտած էր, ուր՝ ատորագրութիւն մը «Քամպոճի ցեղասպանութենէն վերապրող մը»: Սպաննուածներէն մէկը՝ Փոլ Փոթի մէկ նախկին կարմիր Խմէրն է եւ այդ հանգամանքով Քամպոճի ցեղասպանութեան (Ապրիլ 75-էն Ցունուար 79) պատասխանատուներէն մէկը: Անկարելի չի նկատուիր սակայն, որ այդ արձանագրութեան նպատակը այլ ըլլայ, այսինքն չփոթեցնել ոստիկանութիւնը:

ՊԷՅՐՈՒԹ գացած էր Սուրիոյ փոխնախագահը՝ Խաատամ եւ ընդունուած նախագահ Ճեմայէլի կողմէ: Ասատի «աջ բազուկը» ծանօթ է, որպէս «անկարելի պաշտօններու» մարդը 10 տարիէ ի վեր: Երեք ժամուան տեսակցութենէն ետք, յայտարարած է թէ նորէն պիտի գայ: Միւս կողմէ, Քաթայէպներու գինուորական ոստիկանութիւնը սուրիական իշխանութեանց յանձնած է 54 Սուրիացիներ, մեծ մասամբ գինուորական, զորս ձեռք անցուցած էր քանի մը տարի է:

ԳԱՐԵԶՈՒՐԻ սպառումը մտահոգիչ բլլալու աստիճան նուազած է Ֆրանսայի մէջ եւ Ֆրանսայի պարէնբրգործութեան ընդհ· միութիւնը որոշած է քարոզչութեան ձեռնարկել: Այս ուղղութեամբ 5 տարուան վրայ, տարեկան 25 միլիոն Ֆ·ի պիւտճէ մը նախատեսուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ
ԳԱՌՆԻԿ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

×

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի փետր· 26-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ փետր· 22-ին իր մահկանացուն կնքած է նախկին նախարար Գառնիկ Սէրգէյի Դարբինեան: Ծնած էր 1913-ին՝ Երեւան: Աւարտելով Մոսկուայի հիւսուածեղէնի հիմնարկը եղած է տնօրէն Երեւանի մետաքսեայ թելի գործատան: 1942-ին նշանակուած է հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան ժողովրդական կոմիսար, իսկ 1949-ին՝ թեթեւ արդիւնաբերութեան նախարար: 1952 - 1962 թուականներուն տնօրէնի պաշտօններ վարած է Երեւանի մետաքսի գործատան, հիւսուածեղէնի եւ թեթեւ արդիւնաբերութեան վարչութեան մէջ, ապա փոխադրուելով Լենինական՝ եղած է տնօրէն տեղւոյն հիւսուածեղէնի գործատան: 1975-էն ի վեր տնօրէնն էր բամպակի բանուածքի ձեռնարկութեան: Մեծ դեր ունեցած է Հայաստանի հիւսուածեղէնի արդիւնաբերութեան զարգացման մէջ: Պարգեւատրուած էր Լենին, Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան, Աչխատանքի կարմիր դրօշ եւ այլ չքանչաններով:

ՃԱՏՐԱԿ

ԳԱՍՊԱՐՈՎ - ԳԱՐՊՈՎ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Մոսկուայի մէջ, ճատրակի միջազգային Դաշնակցութեան փիլիպպեցի նախագահը՝ Քամփոմանէս ճշդած է Գարպով - Գասպարով յաջորդ հանդիպումին պայմանները: Ըստ իրեն պէտք է մրցումը (Սեպ· 2) 24 կամ առաւելագոյն՝ 30 խաղի սահմանափակուի: Այս կէտը վերջնապէս պիտի որոշուի Մայիսին, Թունուզի մէջ, ուր միջազգային Դաշնակցութեան գործադիրը մարմինը նիստ կը գումարէ: Գալով մրցակիցներուն, կը թուի որ մասնաւոր փափաք մը չեն ունեցած Քամփոմանէսին հանդիպելու: Արդարեւ, մինչ նախագահը Մոսկուա գացած է զիրենք տեսնելու, մէկը՝ Գասպարով բաքու վերադարձած է, Գարպովն ալ՝ Վիէննա, հրաւիրուած հեռատեսիլին կողմէ եւ այդ առթիւ ալ յայտարարած է թէ Քամփոմանէս իր իրաւասութեան սահմաններէն անդին անցած էր, երբ կը գադրեցնէր մրցումը, Փետր· 15-ին, 5 մասուան սուր պայքարէ ետք: Ինք կը պընդի որ երբեք դիմում մը չէ ըրած այդ ուղղութեամբ, բայց ճիշդ է, կ'ըսէ, որ խորհրդային Դաշնակցութիւնը միջամըտած է «գադար»ի մը համար:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ
ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂԸ

ԽՄԲ. - Քիչ անդին, էիչ մը յապաղումով լոյս կ'ընծայենք Շաւիլի միօրեայ դպրոցի տօնածառի թղթակցութիւնը, ուր կ'ակնարկուի ուսուցչուհի Տիկին Հիլտա Գալփայեան - Փանոսեանի կիրարկած լուսատեսողական մեթոտին: Այս առթիւ կրթական Յանձնախումբը շահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած է Տիկին Հիլտա Փանոսեանի հետ, զոր կու տանք ստորեւ.-

×

ԿՐԹԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ. - Այս տարի անհրաժեշտ նկատեցիք փոխել հայերէնի ուսուցման դրութիւնը Շաւիլի մեր միօրեայ վարժարանին մէջ, սկսնակներու պարագային, որովհետեւ նախորդ տարիներու փորձը ցոյց տուաւ թէ աշակերտները յառաջդիմութիւն չեն արձանագրեր եւ չեն ուզեր յանախել վարժարան: Ուրկէ՝ աշակերտութեան թիւի խիստ նուազում մը արձանագրուած էր վերջին տարիներու: Այս պայմաններուն մէջ, հարկ նկատեցիք բննել այս երեւոյթին պատճառը: Որպէս վկայեալ մանկավարժ - հոգեբան, նաեւ միօրեայ վարժարաններու մէջ բազմաթիւ տարիներու փորձ ունեցող ուսուցիչ, ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս հարցին մասին:

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՓԱՅԵԱՆ - ՓԱՆՈՍԵԱՆ. - Իրականութեան մէջ, երկու հարց պարփակուած է ձեր այդ հարցումին մէջ: Այդ հարցերէն մին, աշակերտութեան քանակի հարցն է. բաւականաչափ թիւով աշակերտութիւն չունենալու կամ տարուէ տարի ուելի նուազ թիւով աշակերտ ունենալու հարցն է, որ յատուկ չէ միայն Շաւիլի հայկական միօրեայ վարժարանին: Փարիզեան շրջանի միօրեայ բոլոր վարժարաններն ալ դրեթէ նոյն վիճակին մէջ կը գտնուին: Բաւականաչափ թիւով աշակերտութիւն չկայ ամէնուրեք: Առհասարակ, 350-ի չուրջ տարուբերող աշակերտութիւն մը երբեք համապատասխան չէ 80 - 100 հազար հաշուող զաղութի մը թիւին:

Իսկ երկրորդ հարցը այն է, որ երախաները չեն փափաքիր հայկական միօրեայ վարժարան յաճախել, յաճախողներն իսկ տարուան ընթացքին չեն փափաքիր շարունակել ու կը հեռանան վարժարանէն: Այս պարագան, ըստ իս, չատ աւելի կարեւոր է քննել, քան՝ առաջինը:

Աշակերտութեան թիւի անբաւարարութիւնը կարելի է բացատրել հայերէնի հանդէպ ընդհանուր անտարբերութեամբ եւ չհասպրդուածութեան բացակայութեամբ: Իրողութիւն է որ հայերէն լեզուն չունի քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային նշանակութիւն՝ Սփիւռքահայ անհատի կեանքին մէջ: Երախան հայերէնով չէ որ իր ապրուստը պիտի հոգայ ապագային: Ուրկէ կը յառաջանայ ընդհանուր անտարբերութիւն մը ծնողքներու մօտ՝ երախան հայկական վարժարան ուղարկելու եւ հայերէն սորվելու անհրաժեշտութիւնը անոր զգացնելու տեսակէտով:

Յամենայն դէպս, որոշ ծնողքներու համար հայերէնը ունի զգացական նշանակութիւն մը: Այսինքն, անոնք կը փափաքին որ իրենց երախան դիտնայ իր պապերու լեզուն: Ուրիշ ծնողքներու համար ալ հայերէնը ունի նեղ իմաստով օգտակարութիւն մը. անոնք կ'ուզեն որ երախան կարողանայ հաղորդակցիլ Հայաստան կամ արեւելքի հայաշատ զաղութներ ապրող հայախօս ազգականներու հետ:

Արդ, այս վերջին երկու դասակարգերու պատկանող քիչ թիւով ծնողքներն են որ իրենց զաւակները հայկական միօրեայ վարժարան պիտի առաջնորդեն:

Կ. Յ. - Այդ պարագային, ի՞նչ է պատճառը, ըստ ձեզի, որ հայերէնի կարեւորութիւնը զգացող եւ իր զաւկին զգացնող ծնողքներու երախաներն անգամ, որոշ ատեն մը վարժարան յաճախելէ յետոյ չեն փափաքիր այլեւս շարունակել եւ կը հեռանան վարժարանէն: Ինչո՞ւ համար սկիզբը շահագրգռուածութիւն ցուցաբերող աշակերտ մը որոշ ատեն յետոյ կը խնդրէ իր ծնողքէն այլեւս հայկական վարժարան չառաջնորդել զինք, առարկելով թէ կը ձանձրանայ եւ յառաջդիմութիւն չարձանագրեր:

Ա. Գ. Փ. - Այս հարցին պատասխանը դտնելու համար անհրաժեշտ է քննել մեր միօրեայ վարժարաններու մէջ հայերէնի ուսուցման դրութիւնը, կիրարկուող մեթոտները, դասատանդուող առարկաները, օգտագործուող դասագիրքերը, ուսուցիչներու պատրաստութեան աստիճանը եւ դասարանային - աշակերտական վիճակը: Այս բոլոր կէտերը առանձին առանձին քննելէ յետոյ է որ կրնանք հասկընալ թէ ինչո՞ւ աշակերտները կը ձանձրանան, արդիւնք ձեռք չեն ձգեր եւ կը հեռանան վարժարանէն: Պէտք է դիտնալ թէ ձանձրոյթը ախտանշան մըն է, որ ցոյց կու տայ մանկավարժական դրութեան թերութիւնները: Այնտեղ, ուր ուսուցումը լաւ հիմերու վրայ դրուած է, կարելի չէ աշակերտներու մօտ ձանձրոյթ նշմարել:

Արդ, հայերէնի ուսուցման հարցը միօրեայ վարժարաններուն մէջ կը պարզէ հետեւեալ վիճակը.-

1.- Միօրեայ վարժարաններուն մէջ չկայ մեր ներկայ պայմաններուն պատշաճող արդիական ուսուցման դրութիւն մը: Դժբախտաբար, հայերէնի վարժարանները հայերէն լեզուն չեն ուսուցաներ: Այլ, կը ձգնին սորվեցնել դրամանաչութիւն - ընթերցանութիւն՝ հայերէն չհասկցող ֆրանսախօս տղոց: Այս կէտը ամէնէն խոցելի կողմն է միօրեայ վարժարաններուն, որովհետեւ անոնք կ'անդիտանան թէ անիմաստ է հայերէն կարդալ սորվեցնել ֆրանսախօս երախաներու՝ որոնք չեն դիտեր հայերէն լեզուն եւ ի վիճակի չեն հասկնալու իրենց կարդացածը:

2.- Գալով դասատանդման ձեւի, իրաքանչիւր ուսուցիչ իր յարմար գտած ձեւով կը դասատանդէ: Դժբախտաբար չըկայ միօրեայ վարժարաններու համար յատուկ կերպով պատրաստուած ծրագիր եւ մեթոտ: Գոյութիւն չունի նաեւ խրնդիրը լրջօրէն ուսումնասիրելու կոչուած կրթական կեդրոնական Մարմին մը:

3.- Որպէս դասատանդուող առարկայ, ան հասարակ բոլոր ուսուցիչներն ալ երախան տառաճանաչութեան եւ ընթերցանութեան վարժեցնել կ'աշխատին: Քիչ մը յառաջացածներուն ալ կարդացածին իմաստը կը չանան բացատրել՝ բառերուն նշանակութիւնը ֆրանսերէնով ասլով: Քիչ թիւով վարժարաններու մէջ կը դասատանդուին նաեւ երգ եւ Հայոց պատմութենէն դրուագներ՝ պարբերաբար:

4.- Գործածուած դասագիրքերն ալ կը տարբերին՝ համաձայն ուսուցչին: Ոմանք, Հայաստանի մէջ Սփիւռքի համար պատրաստուած այբբենարանները եւ Մայրենի Լեզուները կը գործածեն, ուրիշներ՝ Վիեննաիկի, Պէյրութի, Հալէպի կամ Պոլսոյ մէջ պատրաստուածները: Դժբախտաբար, այս դասագիրքերէն ոչ մէկը ֆրանսախօս երախային հայերէն լեզուն կը սորվեցնէ: Այլ, անոնք պատրաստուած են լեզուն արդէն իսկ գիտցող հայախօս աշակերտին համար եւ պարզ է որ չեն համապատասխաներ մեր պահանջներուն:

5.- Իսկ դասարանային - աշակերտական վիճակը հետեւեալն է.- Առհասարակ, եկեղեցիին կից սրահը կ'օգտագործուի որպէս դասարան: Զանազան տարիքի եւ դանազան մակարդակի տղաք հաւաքուած են այդ սրահ - դասարանին մէջ՝ մէկ ուսուցիչով: Տղոց մօտ չկայ տարիքի եւ դիտելիքներու նոյնութիւն, հետեւաբար, չկայ նաեւ հասարակաց դասատանդութիւն: Ուսուցիչը պէտք է առանձին ուսանձին զրաղի ամէն մէկ աշակերտով: Այս պայմաններուն մէջ իրաքանչիւրին հետքանի՞ վայրկեան կրնայ զրաղիլ: Տակաւին կայ կարգ ու սարքը պահելու խրնդիրը: Դասը հասարակաց չըլլալուն, իրաքանչիւր աշակերտ հետաքրքրուած չէ միւսին դասով. հետեւաբար կը ձանձրանայ եւ կը սկսի խաղալ, ադմկել: Կարդ մը վարժարաններու մէջ, այդ խնդիրը լրջօրէն ուսումնասիրելու համար, տնօրէնը կամ ուսուցչական խորհուրդը որոշած է մէկ քանի դասարանի՝ մէկ քանի ուսուցիչներով: Սակայն, ֆինանսի չգոյութեան պատճառով «դասարան»ները զիրար կը խանդարեն եւ ընդհանուր ազմուկի եւ անկարգութեան մէջ յայտնի չէ թէ ո՞վ ի՞նչ կը սորվի: Ուսուցիչները կը չղայնանան, աշակերտները կը ձանձրանան եւ արդիւնքը կ'ըլլայ՝ ոչինչ:

Այս լաբիւրինթոսային պայմաններուն մէջ, բնական է որ աշակերտներուն մօտ չի առեղծուիր չահագրգռուածութիւն՝ հայերէն լեզուի հանդէպ: Աշակերտներու մօտ չահագրգռուածութիւն կրնար առեղծուիլ, եթէ անոնք զգային թէ յառաջդիմութիւն կ'արձանագրեն իւրաքանչիւր չորեքշաբթի: Մինչդեռ, ներկայ պայմաններուն մէջ աշակերտները բոլորէն առաջ կը զգան արդիւնքի հասնելու անկարելիութիւնը, հետեւաբար կը նախընտրեն իրենց չորեքշաբթի արձակուրդը աւելի օգտակար կամ աւելի հաճելի տեղ մը երթալով անցընել: Ուրկէ կը յառաջանայ աշակերտութեան թիւի նուազումը միօրեայ վարժարաններու մէջ: Կը տեսնուի թէ աշակերտութեան թիւի նուազումը հետեւանքն է արդիւնք ձեռք չձգելու դպացողութեան: Եւ այս բոլորին բուն պատճառը ուսուցման դրութեան անընդունելիութիւնն է եւ մեր պահանջներուն պատշաճող արդիական մեթոտի մը օգտագործման բացակայութիւնն է միօրեայ դպրոցներուն մէջ:

Կ. Յ. - Իսկ ի՞նչ վիճակ կը պարզէ ուսուցչական կազմը:

Ա. Գ. Փ. - Դժբախտաբար, չկան նաեւ պատրաստուած ուսուցիչներ: Անոնց մէկ մասը տարիքոտ անձեր են, որոնք անձնուէր ըլլալով հանդերձ, հնաոճ ձեւերով կը դասատանդեն, բարկացկոտութեամբ ալ համեմելով դասերը: Իսկ մեծ մասը, արեւելքէն ուսման համար Եւրոպա եկած երիտասարդներ են, որոնք սակայն, հոգեբանութեան, մանկավարժութեան կամ լեզուագիտութեան մէջ մասնագիտացած չեն: Այսպէս, ուսուցչութեան հարցը վստահուած է պատահական անձերու: Մինչդեռ, ուսուցանելը դիտութիւն մըն է եւ այդ պատճառաւ է որ մանկավարժական հիմնարկներ եւ ուսուցիչներու պատրաստման դասընթացքներ գոյութիւն ունին աշխարհի ամէն կողմը:

Կ. Յ. - Սակայն, ժամանակին ալ չունէինք պատրաստուած ուսուցիչներ: Միօրեայ վարժարանները 1923-էն ի վեր այս պայմաններուն մէջ է որ գործած են միշտ եւ սակայն շատ լաւ արդիւնքներ տուած են նախապէս: Նոյնիսկ, Ֆրանսայի մէջ յօդուածագիրներ կան, որոնք իրենց հայերէնը սորված են միօրեայ վարժարանի մէջ: Արդ, ի՞նչ է պատճառը որ նախապէս լաւ արդիւնք տուող մեր վարժարանները այսօր այլեւս ի վիճակի չեն հայերէն սորվեցնելու մեր տղոց:

Ա. Գ. Փ. - Պատճառը այն է, որ չատ մը բաներ փոխուած են անցնող 60 տարիներու ընթացքին:

1.- Մեր երախաները ներկայիս զուրկ են լեզուի ընկալման համար առաջին պայման եղող այն բնական միջավայրէն, որ բնառնիքն է: Դժբախտաբար, հայ ընտանիքը հայախօս չէ այլեւս, ընդհանրապէս:

2.- Նոյնպէս, հայերէն լեզուն այլեւս մայրենի լեզու չէ մեր երախաներուն համար, դժբախտաբար, այլ՝ դարձած է երկրորդ լեզու մը: Երախան զայն պիտի սորվի ճիշդ այնպէս, ինչպէս կը սորվի անգլերէն, սպաներէն կամ գերմաներէն: Հետեւաբար, պէտք է զայն ուսուցանել որպէս երկրորդ լեզու եւ ոչ թէ որպէս մայրենի լեզու:

Արդ, հակառակ պայմաններու այս հիմնական փոփոխութեան, մենք հայերէնի ուսուցումը 60 տարիէ ի վեր պահած ենք նոյնը եւ զայն չենք պատշաճեցուցած փոխուած պայմաններուն: Այսինքն, կը յամառինք գրաւոր լեզուն (գրել - կարդալ) սորվեցնել երախաներու՝ որոնք այլեւս հայախօս չեն: Այստեղ է ահա մեր սխալը.- գրաւոր լեզուի ուսուցումը պէտք է միայն յաջորդէ խօսակցական լեզուին: Մայրենի լեզուի ուսուցման պարագային անդամ, գրաւոր լեզուն կը յաջորդէ խօսակցական լեզուին: Աշխարհի բոլոր երախաները նախ կը խօսին իրենց լեզուն, յետոյ է որ կը սորվին գրել - կարդալ զայն՝ երբ սկսին յաճախել վարժարան:

Կ. Յ. - Գիտակաւորէն կրնա՞ք բացատրել այս կէտը:

Ա. Գ. Փ. - Անհրաժեշտ է դիտնալ թէ մարդկային ուղեղին համար լեզուի ընկալումը տեղի կ'ունենայ չորս հիմնական կարողութիւններու եւ անոնց իրերայաջորդութեան կարգին համաձայն: Այս չորս հիմնական կարողութիւնները են՝

ա.- հասկնալ, բ.- խօսիլ, գ.- կարդալ, դ.- գրել: Ուրեմն, նախ՝ լսել եւ հասկընալ, յետոյ՝ խօսիլ, աւելի յետոյ՝ կարդալ եւ ի վերջոյ՝ գրել: Մայրենի լեզուի ընկալումը աշխարհի բոլոր երախաներու համար տեղի կ'ունենայ այս ձեւով եւ այս կարգով: Օտար լեզուի կամ երկրորդ լեզուի ընկալումն ալ տեղի պիտի ունենայ նոյն ձեւով եւ նոյն կարգով: Ինչպէս կը տեսնուի, մեր այսօրուան հայերէն դասաւանդութեան կարգը ամբողջովին հակասական է մայրենի լեզուի նկատմամբ: Մայրենի լեզուի ընկալման համար առաջին պայման եղող բնական միջավայրին մէջ, երախան կը սկսի հասկնալ լեզուական նշանները, որոնք կանոնաւորաբար կը գործածուին իր մօր, հօր եւ ընտանեքի անդամներուն կողմէ: Երկու տարեկին սկսած, երախան կը սկսի վերագրել այդ նշանները՝ կրկնելով կրկնելով, պարզապէս կապկելով իր նողքին խօսքերը: Երկուքէն մինչեւ վեց տարեկան, երախան հետզհետէ բարելաւէ իր խօսակցութիւնը՝ երբեմն վտրձի մը եւ շրջապատի ուղղումներուն շնորհիւ: Վեց տարեկանին երախան դպրոց կը սկսի յաճախել եւ այնտեղ է որ կը ծանօթանայ գրաւոր լեզուին: Հոն ալ, տղան նախ ունի վարժուի ընթերցումի եւ յետոյ՝ գրելու: Անհրաժեշտ է որ լաւ խօսի նախքան կարդալը եւ լաւ կարդայ՝ նախքան գրելը:

Մայրենի լեզուի նման, օտար կամ երկրորդ լեզուի ընկալման ալ տեղի պիտի ունենայ համաձայն այս չորս հիմնական կարողութիւններուն եւ անոց իրերայաջորդութեան կարգին: Մարդկային ուղեղին համար անկարելի է այս չորս հիմնական կարողութիւններէն որեւէ մէկը փոխարինել կամ այս չորս փուլերու յաջորդականութեան կարգը խախտել:

Այստեղ պարզ կը դառնայ թէ ինչու արդիւնքի չենք հասներ միօրեայ հայկական վարժարաններուն մէջ: Պարզապէս, որովհետեւ կ'անտեսենք ուղեղին այս երկու հիմնական կարողութիւններէն առաջինը (հասկնալ եւ խօսիլ) եւ հայերէնի ուսուցման կը ձեռնարկենք երրորդ փուլէն սկսեալ. այսինքն կը չանանք կարդալ - գրել սորվեցնել՝ առանց նախապէս հասկնալ եւ խօսիլ սորվեցնելու: Մինչդեռ մեր այս մօտեցումը հակառակ նախօսական է եւ երբեք դրական արդիւնքի մը չենք կրնար հասնիլ այս կերպով: Մենք պէտք է մեր երախաներուն հայերէն հասկնալ եւ խօսիլ սորվեցնենք նախ: Գրաւոր լեզուի կրնանք անցնիլ՝ միայն երբ երախան ի վիճակի ըլլայ հասկնալու եւ խօսելու տարրական մակարդակով: Արդի լեզուագիտութեան հաստատած ճշմարտութիւններէն մին է որ լեզուն հաղորդակցութեան միջոց է եւ որեւէ մէկ լեզու սորվելու համար նախ եւ առաջ խօսիլ այդ լեզուն. տեղեկութիւններ հաղորդել եւ առնել:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ՀՈԼԱՆԴԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ.- եւ վերջին մաս)

Հոլանտական հրատարակութիւններ[illegible] մէջ Հայերուն մասին տեղեկութիւններ կարելի է գտնել ոչ միայն Հայաստանի նուիրուած աշխատութիւններու, այլ ընդհանուր պատմութեան, աշխարհագրութեան, ազգագրութեան, մշակոյթի եւ այլ մարզերու վերաբերող երկերու մէջ: Այսպէս, օրինակ, 1625-ին [illegible] ատեն տպագրուեցաւ արաբ պատմիչ Խնկիրլինի «Մարգարիտներու պատմութիւն (սկիզբէն մինչեւ 1198)» աշխատութիւնը, էրպանիուսի լատիներէն թարգմանութեամբ եւ արաբերէն բնագրի զուգահեռ հրատարակութեամբ: 1727-ին Ամստերտամ տպագրուեցաւ Եոհան Ալբեր Մանսելսիոյի հնդկաստանեան ուղեգրութեան Ֆրանսերէն թարգմանութիւնը. հրատարակիչն էր Մանսելսիոյի հետ ծանօթ Գերմանիայէն Պարսկաստան գացած դեսպանութեան անդամ Ատամ Օլէարիուս, որ նոյն թուականին եւ նոյն քաղաքին մէջ հրատարակեց նաեւ իր ուղեգրութիւնը. «Ճամբորդութիւն դէպի Մ[illegible]

կուա, Թաֆարիա եւ Պարակաստան» (հրատարակութիւնը նուիրուած է Դանիոյ թագաւոր Ֆրետրիք Դ.ի): Գերմանացի ճամբորդը կը տիրապետէր ռուսերէնի ու պարսկերէնի եւ յաջողութեամբ չիւմպարակերէնի իր այցելած երկիրներու ժողովուրդներուն հետ: Երեք տարի տեւած ճամբորդութեան ընթացքին ան դրի առած է կարեւոր տեղեկութիւններ նաեւ Հայերուն մասին: Շուրջ հազար էջնոց պատկերազարդ դիրքին մէջ ան առանձին տեղ յատկացուցած է 1637 Յունուար 6-ին Շամախիի մէջ իր տեսած ջրօրհնէքի ծէսին, զոր մանրամասն նկարագրած է: Քրիստոնեայ հեղինակը զայրոյթով կը խօսի ծէսը ծաղրող այլադաւաններուն մասին: Ան այցելած է նաեւ Սպահան: Հոս ընդհատում տեղի ունեցած է Հընդկաստանի ներկայացուցիչներու եւ դերմանական դեսպանութեան միջեւ: Ոմանք սպաննուած են: Հայերը փրկած են Գերմանացիները, իսկ սպաննուած Գերմանացիները թաղուած են Սպահանի հայկական գերեզմանատունը:

1735-ին Լա Հէյի մէջ Փ. Պերժըրոնի աշխատակցութեամբ հրատարակուեցան Մարքօ Փոլոյի, Ռուպրուքի, Ե. Մանդեվիլի եւ եւրոպացի միջնադարեան այլ ճամբորդներու ուղեգրութիւնները, որոնց կարգին նաեւ՝ Կիլիկեան հայ պատմիչ Հայթոն Հայոց (Հեթում) «Պատմութեան» ֆրանսերէն բնագիրը, որ հոլանտերէն թարգմանուած է Ժ.Դ. դարուն: Այս պատմութեան հեղինակին մասին ամփոփ աշխատութիւն մը տպագրուած է 1666-ին՝ Ամսթերտամ:

Ամսթերտամի հայկական դաղութը եւս իր բաժինը ունի հայագիտութեան մէջ: Անոր պատմութեան այս կամ այն շափով անդրադարձած դիտնականներէն ծանօթ են Պէրկ, Ժ. Պորի, Ֆ. Մաքլէր, Ե. Վաններիուս, Վան Լէմարէ եւ այլն: Յատուկ ուշադրութեան արժանի է Առաքել Սարուխանի «Հոլանտան եւ Հայերը» մենագրութիւնը, որ տպագրուած է 1926-ին՝ Վիէննա: Հեղինակը մեծ ջանք թափած է հոլանտահայ գաղութի պատմութեան վերաբերող աղբիւրները հայթայթելու եւ ուսումնասիրելու մարդէն ներս: Մենագրութիւնը կը վերաբերի մեծ մասամբ հայ-հոլանտական առեւտրական կապերուն եւ գաղութի պատմութեան՝ մինչեւ 1926: Հայերուն անդրադարձած է նաեւ հոլանտական մամուլը: Այսպէս օրինակ, Ամսթերտամի քաղաքային թերթը՝ «Տի Ամսթերտամր», 1887 Օգոստոս 14-ի թիւին մէջ կը գրէ. «Հայ համայնքի պատմութիւնը ոսկեայ էջ մըն է Ամսթերտամ քաղաքի դիրքին մէջ»: Հոլանտահայ գաղութը այսօր ալ արժանացած է Հոլանտացիներու համակրանքին:

Հոլանտա անտարբեր չէ մնացած նաեւ ընդհանուր հայ կեանքի նկատմամբ: 1899-ին Ամսթերտամ հրատարակուեցաւ Մինաս Չերազի «Ազատութեան խորհրդածողովը եւ Հայոց կոտորածը» աշխատութիւնը, իսկ 1918-ին՝ Հաուկմ «Նիւթերլանտներու հայկական կոմիտէ»ի հաչուետուութիւնը: Հոլանտայի մէջ պարբերաբար դումարուած արեւելագիտական համաժողովներուն մասնակցած են նաեւ Հայերը: 1904-ին Լէյտէն դումարուած ժողովին Համբարձում Առաքելեան հանդէս եկաւ «Հայոց յարաբերութիւնները Արեւմուտքի հետ միջնադարուն եւ յետոյ» զեկուցումով, որ նոյն թուականին տպագրուեցաւ Լէյտէնի մէջ: Հոն, նոյն տարին լոյս տեսաւ գերմանացի հայագէտ Ե. Քարաթի «Շէման կէտեր յովնականի կազմելու մարզին մէջ՝ հայերէնի եւ կովկասեան լեզուներու միջեւ» աշխատութիւնը: Հոլանտացիները Հայերուն տեղ տուած են նաեւ իրենց հանրագիտարաններուն մէջ, որոնցմէ մէկը («Իսլամի Հանրագիտարան», Լէյտէն, 1913) կը պարունակէ Մ. Շերէկի «Հայաստան» յօդուածը: Հանրագիտարաններուն մէջ հայագիտական բազմաթիւ յօդուածներ սրտորագրած է նաեւ Ուարնուիյն:

1911-ին Լէյտէնի ազգագրական թանգարանի վարիչ նշանակուեցաւ գերմանացի հանրածանօթ արեւելագէտ եւ հայագէտ Եոզէֆ Մարքվարթ, որ նոյն տաեն կը դասաւանդէր Համալսարանին մէջ եւ քանի ծանօթ լլլալով Հայոց պատմութեան եւ մատենագրութեան, իր դասախօսութիւններու ընթացքին տրիթը կ'օգտագործէր եւրոպացի ուսանողներու մէջ հետաքրքրութիւն յառաջացնելու հայագիտութեան նկատմամբ:

1918-ին Հոլանտա բնակութիւն հաստատեց հայ ժողովուրդի ծանր օրերու ակնառու եհանդէս Լէվոնեան, որ իրրեւ հայագէտ Գերմանիոյ մէջ նկատուած էր անբաղձալի անձ եւ ստիպուած էր թողուլ հայրենիքը: Նոր բնակավայրին մէջ ան կը շարունակէր իր գործունէութիւնը, որ բնականաբար կ'առընչուէր նաեւ հայագիտութեան: Հոն, ան կապեր հաստատեց անդլիացի եւ ամերիկեան հանրային դէմքերու հետ՝ ի նպաստ Հայերուն: Հոլանտական շրջանին կը վերաբերի իր եւ անդլիացի պետական դէմք լորտ Պրայսի համագործակցութիւնը (վերջինս ծանօթ է Արնոլտ Թօյնպիի հետ միասին հրատարակած «Հայերու նկատմամբ վերաբերումը Օսմանեան կայսրութեան մէջ» կապոյտ Գիրքով):

Ի. դարու Հոլանտական հայագիտութեան ամէնէն ծանօթ ներկայացուցիչն է Մարք Անթոնի վան տէն Ուտընհիյն (1890 - 1962): Անոր գիտական գործունէութիւնը ընթացած է իր հայրենիքին մէջ եւ անոր սահմաններէն դուրս: 1929 - 1957 թուականներուն եղած է Ցրիխտուրկի (Զուիցերիա) համալսարանի դասախօս: Ապա հետեւ Իտալիոյ մէջ դասախօսած է Հռոմի ուսումնական հաստատութիւններու եւ Վենետիկի Մխիթարեան ճեմարանին մէջ: Լատիներէն, անգլերէն, հոլանտերէն, գերմաներէն, ֆրանսերէն, հայերէն եւ այլ լեզուներով Ուտընհիյնի գրած 430 ուսումնասիրութիւններէն մօտ 200-ը կը վերաբերի հայագիտութեան: Առանձին հրատարակուած են Հոլանտա, Զուիցերիա, եւրոպական այլ երկիրներ եւ Միացեալ Նահանգներ: Աշխատութիւնները կը վերաբերին մեր պատմութեան եւ մշակոյթի գրեթէ բոլոր մարզերուն: Գերմանիա, Հոլանտա եւ Զուիցերիա հրատարակուած կարգ մը հեղինակաւոր հանրագիտարաններու մէջ ան տտորագրած է չուրջ 130 յօդուածներ՝ նուիրուած Հայոց պատմութեան, մատենագրութեան, մշակոյթին, միջնադարեան գաղութեան, հայ անուանի դէմքերուն: Զբաղած է հայերէն դրաբար բնագրերու լատիներէն թարգմանութեամբ, առանձին մենագրութիւններ նուիրուած է Մխիթարեան Միաբանութեան գիտական գործունէութեան (Վենետիկ, 1940), հայ միջնադարեան դրականութեան (Պեռն, 1960) եւ այլ մարզերու: Ուսումնասիրած է Նիկոսիա, Լէյտէն, Պեռլին եւ այլուր գտնուող հայկական ձեռագիրները, դրախօսականներով արձագանգած է հայ գիտական կեանքին, փնտռած եւ գտած է օտար երկիրներ ապրած հայ մշակներու վերաբերեալ տեղեկութիւններ: Լէյտէնի արեւելագիտական 18-րդ համագումարին (1932) հանդէս եկած է հայագիտական զեկուցումով, յօդուածներ տպագրած է Վիէննայի «Հանդէս Ամսօրեայ»ի մէջ:

Հոլանտացի հայագէտներու հայերէնի ուսուցմամբ ծանօթ է նաեւ Հռոմի Արեւելեան հիմնարկի տնօրէնի եւ Պէյրութի համալսարանի դասախօսի պաշտօններ վարած Փեթըր Չանս Քոլվէն, որ բացի հայերէնէն կը տիրապետէ նաեւ ռուսերէնի եւ եւրոպական կարգ մը լեզուներու:

Հոլանտայի մէջ այսօր ալ կը բանին հայագիտական դասընթացքներ, զորս, ի չարս միւս մասնագէտներու, պարբերաբար կը վարէ նաեւ Մայքլ Սթոուն, որ առաւելաբար կը դասախօսէ Երուսաղէմի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան համալսարաններու մէջ: Ան հեղինակն է հայագիտական բազմաթիւ աշխատութիւններու, մի, ինչպէս նաեւ ամերիկեան համալսարաններուն հայերէն հնագոյն արձանագրութիւններուն նուիրուած ուսումնասիրութիւնները: Ան նոյն տաեն կը զբաղի Ամերիկայի եւ Եւրոպայի դրադարանները եւ թանգարանները գտնուող հայկական ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ: Իր պատրաստած երիտասարդ հայագէտներէն խոստմնալից են անգլիացի Փիթըր Քաու, հոլանտացի Ե. Վայտընգէրկ եւ ուրիշներ, որոնք հետազօտութիւններ կատարած են նաեւ Երեւանի Մատենադարանը: Անոնք ուսումնասիրած են մասնաւորաբար յունարէնէ, ասորերէնէ եւ լատիներէնէ կատարուած հին հայկական թարգմանութիւնները:

Ներկայիս հոլանտական հայագիտութեան ամէնէն կարեւոր հարցն է Հոլանտա գտնուղ հայկական ձեռագիրներու, փաստաթուղթերու եւ այլ նիւթերու յայտնաբերումը, ուսումնասիրութիւնը եւ հրատարակումը:

ԳԷՈՐԳ ԱՒԳԱՐԵԱՆ

ՇԱԻԻԼԻ ԴՊՐՈՑԻ ՏՕՆԱԾԱՌԸ

(Նոր մեթոտի մը կիրարկումը)

—×—

Շաւիլի Ս. Գրիսոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի տօնածառի հանդէսը, տեղի ունեցաւ Յունուար 20-ին, ծնողաց եւ բազմաթիւ հիւրերու ներկայութեամբ: Սարգիս Պալապանեան սրահը, հակառակ աննպաստ օդին լեցուն էր: Բացման խօսքը ըրաւ Պ. Շտոյեան՝ կրթական Յանձնախումբին, չնորհաւորելով ներկաները Նոր Տարին եւ Ծնունդը, շեշտը դրաւ հոգեպարծանութեան տարած աշխատանքներուն, ուսուցչաց կազմին փոփոխութեան պատճառներու եւ ներկայացուց նոր կազմը որ արդէն աշխատանքը սկսած էր Սեպտեմբերէն ի վեր: Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան կը զբաղի այն աշակերտներով որոնք բնաւ հայերէն խօսիլ չեն գիտեր, իսկ Պ. Մեսրոպ Ադամեան չափահասներով եւ անոնցմով որոնք քիչ թէ շատ կը հասկընան հայերէն:

Պ. Մեսրոպ Ադամեան բարեզալուստի մաղթանքներէն յետոյ ծանրացաւ Մեսրոպեան տառերը ճանչնալու եւ Մաշտոցի լեզուի տիրապետելու անհրաժեշտութեան վրայ, մեր ամէնօրեայ կեանքի մէջ եւ աւելցուց. - «Սիփունքը պիտի ապրի, որքան կենդանի են զայն պահպանող միջոցները այսինքն հայ դպրոցը, հայ ընտանիքը եւ հայ լեզուն: Խնդով ու հիացումով պէտք է նայինք մեր մայրենի լեզուին: Ան հզօր դինարան մըն է ընդդէմ ձուլումի եւ օտարացումի, պարտք պէտք է համարինք ուրեմն զայն սիրցնել մեր փոքրիկներուն, պարտք պէտք է համարինք ճանչցնել անոնց հայ լեզուի գեղեցկութիւնները, որպէսզի իրենք ալ իրենց կարգին փոխանցեն մեծասքանչ ջահը եկող մեր նոր սերունդներուն»:

Տիկին Հիլտա Գալֆայեան - Փանոսեան միօրեայ վարժարաններու համար նորութիւն եղող հայերէնի լողտատողական մեթոտի կիրարկութիւնը ցոյց տուաւ ճիշդ այնպէս ինչպէս կը դասաւանդէ չորեքշաբթի օրերը: Այն աշակերտները, որոնք տարեսկզբին մէկ բառ իսկ չէին հասկնար, գործածուած նոր մէթոտի շնորհիւ ազատօրէն կրցան հարց - պատասխանի ձեւով խօսակցիլ ուսուցչուհիին եւ նաեւ իրարու հետ: Ինչ որ անախորժաց պարագայ մըն է միօրեայ վարժարաններու աշակերտութեան համար: Ջեռք ձգուած արագ արդիւնքը ապշեցուց ներկաները եւ յուզում յառաջացուց անոնց մէջ:

Յետոյ աշակերտները արտասանեցին կազանդ պապայի եւ Նոր Տարուան առթիւ արտասանութիւններ: Ունեցան նաեւ պզտիկ նուէրներ:

Փակման խօսքը ըրաւ Հոգեւոր Հովիւ Ղեւոնդ Քհնյ. Սմմունճեան բացատրելով եկեղեցւոյ եւ դպրոցի դերերու կարեւորութիւնը հայ ընտանիքի մէջ, որոնք հայապահպանման երկու զլխաւոր հիմերն են:

Ընդհանուր խանդավառութեան մէջ հիւրասիրութեամբ մը հանդէսը վերջ գտաւ: Մեր քաջալերական մաղթանքները նոր ուսուցչաց կազմին:

Հ. ՆՈՐԾԷՆ

ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ

ՔՈՒՔ ԷՔՍԵՐԺԱՆ

—×—

Փետր. 2, Շաբաթ օր «Թէաթր ակ Շան զ'Էլիզէ»ի մէջ Անտրէ Ժիւռար կը ղեկավարէր «Նուվէլ Օրքէսթր Ֆիլարմոնիք»ը: Համերգին կը մասնակցէին երկու տաղանդաւոր դաշնակահարներ՝ Ֆիլիփ Քոռ եւ Լուսար Լքսերժան, որոնք նուագեցին ներքին համանման թռիչքով ու զգայնութեամբ մը ուր կը յայտնուէր ոճական, նուագային ու բանաստեղծական որոնում մը: Ֆրանսական երաժշտութեան իրենց ճաշակին չնորհիւ անոնք իրենց հակասութեան խաղերով տուին Ֆ. Փուլէնքի երկու դաշնակի քօնչէրթոյին իրական արժէքը. - կատր մը, որ նկատելի է իր ոճով ու ոստոստուն յատկանիշով: Թերեւս փափաքելի պիտի ըլլար որ նուագախումբը այս գործը նուագէր քիչ մը աւելի ինքնաբուխ թափով:

Այսուհանդերձ պէտք է ըսել թէ գնահատանքի արժանի էր Ա. Քափանովայի «Մեթաֆոնի» գործին հանրութեան ծանօթացումը, բոլորովին արդի ոճով մը, ինչպէս նաեւ Տիւքասի Սէնփոնի աւ Իւթը, Ա. Ժէռարի ղեկավարութեամբ:

Հաճելի ու յաջող երեկոյթ մը, որ մէկն էր Ռաուիօ - Ֆրանսի նախաձեռնութիւններէն:

Ս. Փ.

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՅՈՐՀԻ՛ ԵՒ ՄՏԻՐ»
(խոհեր եւ հայեացքներ Դպրեվանքի մասին)
հեղինակ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
Անթիլիաս, 1984

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Գ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՔԱՅԼ
ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Բարեբաղդաբար ամուսինները, քաւոր Պետրոսին աւելի մխիթարելու համար, դիտմամբ թանդ վճարելով, դնեցին մեզանից զանազան իրեղէնները, որոնք գուցէ նը - րանց ամենեւին պէտք չէին: Մենք չնորհակալութիւն յայտնելով եւ նրանց երկար կեանք բարեմաղթելով, հեռացանք:

Մենք իջեւանել էինք մի կեղտոտ հիւրանոցում, որ աւելի նման էր գինետան, այն զանազանութեամբ միայն որ այստեղ կարելի էր գտնել խիստ վատ կահաւորած սենեակներ: Նրա ընդարձակ բակում իրանց ձիանները հանգստացնելու համար կանգնում էին կառապանները: Այդ պատճառով այդ հիւրանոցը այն տեսակներից էր, ուր ամբողջ գիշերը յաճախորդները չեն պակասում. անդադար չաւերը մըրնում են եւ դուրս են գալիս: Եւ այդ հարթած, խեղաթարուած խառնիճաղանճի մէջ տիրում էր այնպիսի բազոսային խառնաչփոթութիւն, որ ոչ ոք միմեանց չէր հասկանում: Այդ բոլորը մեզ համար շատ նպաստաւոր էր: Մեզ շատ հնարաւոր էր գիշերուայ մի որոշեալ ժամում դուրս գալ այնտեղից, գնալ ուր որ ցանկանում էինք, կատարել մեր գործը եւ կրկին վերադառնալ, առանց ոչ ոքից նըկատելի լինելու:

Քաւոր Պետրոսը մի գիշեր չդնաց հասարակաց սեղանատունը ընթրիք ուտելու, այլ պահանջեց մի ափսէին կտոր սառն միս եւ մի չիշ արաղ, որ բերեցին մեր սենեակը: Նա մի քանի մարդու չափ ուտել կարող էր, իսկ ամբողջ չիշ արաղը նրա սովորական խմիչքն էր ընթրիքի ժամանակ: Ես արաղ չէի սիրում, պահանջեցի ինձ համար մի չիշ գինի:

Մենք տեղեկացել էինք որ այն տունը որտեղ թուխթակը վախեցրեց քաւոր Պետրոսին, փոքրիկ քաղաքի հարուստ տներից մէկն էր: Մենք գիտէինք որ երկու ծերունի ամուսինները ունէին իրանց տան մէջ մի նշանաւոր դումար, որ պահել էին սեւ օրուայ համար:

Ընթրիքից յետոյ քաւոր Պետրոսը հարցրեց ինձ.

- Մուրադ, դու ի՞նչ տեսակ գինք աւելի լաւ գործածել գիտես:

- Ատրճանակներ: Մի օր ղրաղ եկանք, ես հինդ անդամ մինը միւսի ետեւից կրակոցայ խփել օդի մէջ նետած խնձորը:

Քաւոր Պետրոսին երբեք գիւր չէր գալիս, երբ մէկը սկսում էր նրա մօտ պարծենալ: Պարծենալու համար նրա կարծիքով պէտք էր շատ մեծ գործ կատարած լինել:

- Այդ ազմուկ հանող գէնքերը պէտք չեն, երբ ուզում ես սուս ու փուս գործ կատարել, ասաց նա: - Աւելի լաւ են խուլ ու մունջ գէնքերը, որ ձայն չհանեն:

Ես հասկացայ նրա միտքը:

- Ուրեմն ես կարող եմ վեր առնել իմ տապարը:

- Վատ չէ:

(Շար. 60)

Ա.յրի Տիկին Սեվրին Գըվըրեան,
Պ. Ստեփան Գըվըրեան,
Պաթմանեան եւ Ճազմատարեան ընտանիքները

եւ բոլոր պարագանները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԺՈԶԷՖ ԳԸՎԸՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 6-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Մարտ 11, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ - Ս. Յովհաննէս Մայր եկեղեցին՝

13, rue du Perche, (angle rue Charlot)

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի վերեզմանատունը:

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». -Մեր ցաւակցութիւնները Գըվըրեան եւ Ճազմատարեան ընտանիքներուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Տէսթինի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Արաքսի Խահակեանի եւ ընտանիքի բոլոր անդամներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ - հօր՝ Ադրիկ Ջամալեանի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները, բաժակ մը թէյի չուրջ, Մարտ 11-ին, ժամը՝ 15-ին, սեղոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ:

ՕՐԱԿԱՐԳ. - Հաշուեհատուցութիւն, վարչական նոր անդամուհիներու ծանօթացում, եւ զանազան տեղեկատուութիւններ: Փափաքելի է բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յարութիւն Փիրէնկիլեանի *մահուան առթիւ ինչպէս նաեւ Սիմոնին Տակառեանի յիշատակին Տէր եւ Տիկին Նշան եւ Շուշան Միքայէլեան կը նուիրեն՝ 250 Ֆ. Իսկի Մշակոյթի Տան, 250 Ֆ. Իսկի Կապոյտ Խաչին եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին:*

(*առանձ. «Յառաջ»էն*)

×

Վալաես. - *Տէր եւ Տիկին Ներսէս եւ Մարի Խաչիկեան, 50 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին, Սիրելի Ադրիկ Ջամալեանի յիշատակին ու նաեւ իրենց վշտակցութիւնը՝ Ջամալեան - Խահակեան ընտանեկան պարագաներուն:*

(*առանձ. «Յառաջ»էն*)

×

Տիկին Մարգրիտ Տօնիկեան 100 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազդին (առանձ. «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին՝ Յարութիւն Փիրէնկիլեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ թաղականութիւնը վարդան Մարլեանի մահուան քառասունքին առթիւ առացած է Տէր եւ Տիկին Ներսէս Մարլեանէ 200 Ֆ. (եւ 50 Ֆ. երկչախումբին), Տէր եւ Տիկին Ժան Տէր Պետրոսեանէ 100, Տէր եւ Տիկին Մաթէոս Քէչիչեանէ՝ 100 Ֆ. (եւ Ժի. Էս. Ա. դպրոցին՝ 100 Ֆ.), Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Մարլեանէ՝ 300 Ֆ. (եւ 200 Ֆ. երկչախումբին), իսկ Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Մարլեանէ՝ իրենց աղջկան Լուսինէի եւ մօրը Մարգրիտի յիշատակին՝ 300 Ֆ., (եւ 200 Ֆ. երկչախումբին):

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Լիբանահայ տիկին մը որեւէ աշխատանք կը փնտռէ.

Հեռաձայնել. -

385 - 44 - 87

GALERIE DE L'ATELIER
11, rue Régale, 30000 Nimes
tél. (66) 21. 39. 79

présente

Aline ETMEKDJIAN

AQUARELLES

et vous prie d'honorer de votre présence le vernissage-cockail qui aura lieu le Mardi 12 Mars à 18 heures 30

Exposition du12 au 30 Mars
Galerie ouverte tous les jours de 9 h 30 à 12 h et de 14 h 30 à 19 h
Dimanche sur rendez-vous

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ գնեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՋԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻԻՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

LE 24 AVRIL EN ARMÉNIE

COMME TOUS LES ANS AU 24 AVRIL, ET SPECIALEMENT CETTE ANNEE POUR COMMEMORER LE 70ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DE 1915, LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS DE FRANCE, ORGANISENT UN VOYAGE EN ARMENIE SOVIETIQUE. QUATORZE JOURS A EREVAN ET UNE NUIT A MOSCOU. DEPART LE 20 AVRIL RETOUR LE 05 MAI 1985.
LE PROGRAMME :
ARRIVEE A MOSCOU LE 20. 04.
LE 21. 04. DEPOT D'UNE GERBE AU SOLDAT INCONNU SOVIETIQUE SUR LA PLACE ROUGE, PUIS VISITE DE LA VILLE.
DEPART POUR EREVAN ; ARRIVEE A EREVAN A 22H00.
LE 22. 04. ET 23. 04. VISITE ORGANISEE ET COMMENTEE EN AUTOCAR
LE 24. 04. CEREMONIE ET DEPOT DE GERBE AU SOLDAT INCONNU A EREVAN, PUIS DEFILE AU MONUMENT DEDIE AU GENOCIDE, ACCOMPAGNE PAR DE HAUTES PERSONNALITES ARMENIENNES ET SOVIETIQUES. CES DEUX CEREMONIES SERONT SUIVIES D'UN REPAS A L'HOTEL HRAZDAN.
LE 25. 04. JOURNEE LIBRE.
LE 26. 04. VISITE AU MONUMENT DE GENERAL ANTRANIK AU VILLAGE DE OUDJAN.
LE 27. 04. VISITE EN AUTOCAR.
LE 28. 04. ETCHMIADZINE ET SARDARABAD.
LE 29. 04. ET 30. 04. VISITE
LE 01. 05. DEFILE DES TRAVAILLEURS, FETE DU TRAVAIL.
LE 02. 03. 04. VISITE ET JOURNEE LIBRE.
LE 05. 05. **RETOUR SUR PARIS.**

POUR RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS VOIR :
— **SABERATOURS : Tél : 261 - 51 - 13**
— **M. KEHYAYAN MIHRAN, Pdt. DES ANCIENS COMBATTANTS-Tél : 642 - 73 - 10**
DATE LIMITE D'INSCRIPTIONS 20 MARS.

PRIX D'OUVERTURE

Sté HYDRO MARCADET
M. DEMIRDJIAN
PRESENTE LES

cuisines vogica

OUVERT du Lundi au Samedi 9h-12h 14h-19h30

Salle d'exposition - Cuisines - Salles de Bains - HYDRO MARCADET 258, Rue Marcadet 75018 PARIS Tél. 263 08 08 Métro GUY MOQUET

CREDIT TOTAL sur 84 mois*
*après acceptation du dossier

PRIX FANTASTIQUES.

PRIX SELON DESCRIPTIF 11.706 F HORS LIVRAISON, HORS POSE SANS ELECTROMENAGER

PRIX SELON DESCRIPTIF 22035 F HORS LIVRAISON, HORS POSE SANS ELECTROMENAGER

CYCLADES : un modèle en mélaminé pour une cuisine fonctionnelle.
• 1 sous-évier de 100 • 1 angle bas de 103, 1 porte, 1 tiroir, 1 panier pivotant • 1 meuble sous cuisson de 60 • 1 élément bas de 40, 1 porte, 1 tiroir • 1 armoire haut de 60, 2 portes, 1 tiroir • 1 élément haut de 60, 1 porte • 1 élément haut de 40, 1 porte • 1 porte de 60 pour hotte • 1 élément haut de 40, 1 porte • 1 plan de travail • socle 1 porte, 1 bandeau fixe

COMTOISE : modèle rustique en châtaignier massif.
• 1 armoire faut, 2 portes, 1 tiroir • 1 élément bas de 120, 2 portes, 2 tiroirs • 1 angle bas 93 x 93, 1 porte, • 1 bandeau fixe • 1 élément bas de 40, 1 porte, 1 tiroir • 1 porte habillage lave vaisselle • 1 élément haut de 120, 2 portes • 1 hotte d'angle 93 x 93 • socle • plan de travail • bordure • corniche • bandeau cache-lumière compris

VOGICA = QUALITE PRIX

VOTRE CUISINE étudiée et conçue par notre spécialiste

LA TRIPLE GARANTIE VOGICA

LA GARANTIE D'UNE GRANDE MARQUE. Au cœur des Vosges, nous fabriquons des cuisines d'une qualité et d'une solidité exceptionnelles, bien entendu toute notre gamme a obtenu le label NF. Vous choisissez en toute sécurité chez VOGICA, ce sont les ébénistes qui font les cuisines.

LA GARANTIE D'UN SPÉCIALISTE. Pour des cuisines de rêve, c'est nous qui avons les réponses. Nous les avons choisis à notre image : compétents et totalement professionnels, nous les avons formés et devons sont gratuits. Alors laissez-vous conseiller par des spécialistes. Nos plans et devis sont gratuits. Alors laissez-vous conseiller par des spécialistes, parce que vous n'avez pas le droit de vous tromper !

LA GARANTIE DU PRIX. Jusqu'au 22 janvier, VOGICA vous tient un fantastique pari. Si pour une série équivalente à une série du catalogue VOGICA, pour un nombre de meubles et d'accessoires, pour des caractéristiques d'aménagement intérieur identiques, vous trouvez moins cher ailleurs durant les trente jours qui suivent votre achat, VOGICA s'engage à vous rembourser la différence. VOGICA, nous méritons votre confiance.

VOGICA LA SOLIDE CUISINE DES VOSGES
VUE A LA TELEVISION

Imprimerie des BLEUETS - tél. : (1) 776.29.40 +

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
9.10
SAMEDI-DIMANCHE
9.10 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար.՝500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար.՝550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.917 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.917

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՓԻՆ ԲԱԽԱՐԱՐ ՉԷ

Այսօր յանուն հայապահպանման որքան սոյթաքումներ, չքսելու համար աղէտներ, տեղի կ'ունենան:

Հանրային կեանքին մէջ, միութիւններ՝ մշակութային, բարեսիրական, մարզական, երիտասարդական, կուսակցութիւններ ժողովները կը վարեն Ֆրանսերէնով, անգլերէնով կամ սպաներէնով: «Հայկական» ըսուած մամուլին հետեւելու համար պէտք է գիտնալ առնուազն տասնեակ մը օտար լեզուներ սկսելով՝ ռումաներէնէն, չուեներէնէն, հոլանտերէնէն, սպաներէնէն, փորթուկալերէն...: Եկեղեցիներու բեմերէն քարոզները կը դառնան բազմալեզու: Մէջ - Սփիւռքային ժողովի մը, հանդիպումի մը պարագային օտար լեզուով կ'ըլլան հաղորդակցութիւնները: Մանուկները Հայոց Պատմութիւնը հայկական դպրոցներուն եւ դասընթացքներուն մէջ կը սորվին օտար լեզուով: Եւ դեռ կը յաւակնինք Դատ մը հետապնդել, որակուած ՀԱՅ:

Հայկական Դատը միայն Հայը կրնայ հետապնդել:

Հայասէր բարեկամը, օտարը կրնայ համակրիլ, թերեւս նպաստել: Օտարախօս Հայուն հայրենասիրութիւնը կրնայ տանիլ զայն մինչեւ որոշ կէտ մը: Պայքարին ամբողջ ծանրութիւնը կը կրէ Հայը, ամբողջական Հայը իր զոհերարեւութեամբ, իր իմացական պատրաստութեամբ, իր կեանքի գնով, իր լեզուով: Մանաւանդ լեզուով: Առանց մայրենի լեզուին անկատար է Հայը: Լեզուն չաղախն է, կորիզն է: Լեզուն գաղափարական խմորն է: Չի բաւեր ոգին, ոչ ալ ազգային ինքնութեան գիտակցութիւնը: Գնահատելի է, բայց չի բաւեր տարին անգամ մը, կամ տասնամեակէ տասնամեակ, Ապրիլեան պարբերական պոռթկումներուն ընթացքին փողոց իջնել եւ Հայ ժողովուրդին իրաւունքները պահանջել: Եթէ նման արարքներ մաս չկազմեն ծրագրուած քաղաքականութեան մը, կը մնան առանց վաղորդայնի: Եթէ միայն ոգին մնայ, մենք կը դառնանք կոտորակուած Հայեր: Մէկ լեզուով պիտի մտածենք, ուրիշ լեզուով պիտի զգանք, երրորդ լեզուով մը պիտի տրամաբանենք եւ դեռ այլազան լեզուներով պիտի արտայայտուինք:

Այս ընթացքով, մենք պիտի կորսնինք մեր արմատներէն եւ չորնանք:

Վա՛յ այն օրուան երբ Հայաստան մամուլը պարբի հայ խմբագրի եւ ընթերցողի պակասէն: Հայ գիրքը եւ հայ տպագրութիւնը անցնին պատմութեան: Հայ գրագէտ ու բանաստեղծ չունենանք: Հայ Դատը ինքնին կը լուծուի մարտիկի, այսինքն Հայու պակասէն:

Մենք պէտք ունինք ամբողջական Հայերու: Եւ ամբողջական Հայերը այսօր միայն հայկական դպրոցն է որ կրնայ պատրաստել:

Զօրացնել հայկական դպրոցներու ցանցը հայաշատ կեդրոններուն մէջ, հրամայական մըն է, հասցնելու համար ազգային ոգիով, ազգային գիտակցութեամբ լեցուած հայախօս եւ հայաշունչ սերունդներ:

Կ. Ե.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄԱՎ

ԵԳԻՊՏՈՍԻ նախագահը Ուաշինկթընի համբուն վրայ փարիզէն անցաւ եւ Ուրբաթ օր տեսնուեցաւ նախագահ Միթերանի հետ:

ՆՈՐ - ՔԱԼԵՏՈՆԻՈՑ մէջ ի վերջոյ պատահած է, ինչ որ ոչ ոք կ'ուզէր որ պատահի՝ գինուորական ոստիկանի մը սպանութիւնը՝ քանաքներու կողմէ: Ֆրանսացին կռնակէն մեծ դանակի մը (մանշէթ) հարուածներ կերած է եւ դրեթէ անմիջապէս մեռած (Ֆրանսայի համար Ուրբաթ առաւօտ):

ՏՈՐԹՄՈՒՆԻ մեծ վաճառատան մը ռճրափորձին տէր եղած է Կարմիր Բանակի ճիւղին մէկ խմբակը՝ Քրիսթիան Քլար: Այս արարքը ցոյց կու տայ որ գերման ահարեկչութիւնը կրկին գլուխը կը ցցէ: Վերջին անգամ, Փետր. 1-ին էր դի պաշտօնազրկել, թերթին բացը օրէ օր մէջ: Վաճառատան այս ռճրափորձին 9 հոգի վիրաւորուած են, որոնց երկուքը՝ ծանր վիճակի մէջ են:

«ՔՈԹԻՏԻՆ ՏԸ ՓԱՐԻ» որոշեց 25 հոգի պաշտօնազրկեց, թերթին բացը օրէ օր աւելի մեծ ըլլալով եւ վտանգելով թերթին դոյութիւնն իսկ:

ՔԱՄՊՈՃԻՆԵՐՈՒ սպանութեան քաղաքական բնոյթը հաստատուեցաւ: Փարիզի 13-րդ թաղամասի Թոքիօ աշտարակի 24-րդ յարկի այս բնակիչներէն մէկը՝ Հուօ, որ համալսարանի փրոֆէսէօր էր եւ վարկ ու յարգանք կը վայելէր, կարմիր Խմէրներու ամէնէն արիւնարու չարչարողներէն մէկը եղած է փոլ Փոթի կողքին եւ այդ է որ «վճարած է» ի վերջոյ, սպաննուելով ճիշդ այնպէս՝ ինչպէս կ'ընեն Խմէրները:

ԿՈՒԱՏԼՈՒՓի ընդհ. Խորհուրդի նախագահուհին ծայրը ծայրին փրկուած է մահափորձէ մը, գնդակը քովէն անցնելով: Կղզիին «երկաթէ տիկինը» ամբողջ դիւերը բանակցութիւն վարած էր կարգադրելու համար դործադուլը, որ անչարժութեան մատնած էր ամէն ինչ 48 ժամէ ի վեր, իբրեւ հետեւանք էսանսի վրայ դրուած տուրքերուն:

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ բախումները չատ սուր բնոյթ կ'առնեն եւ ռումբերը կը տեղան մէկ կամ միւս երկրին քաղաքներուն բնակիչներուն վրայ:

ՓԱՐԻԶ կը ծերանայ, բնակչութիւնը կը նուազի եւ ընդհանուր կացութիւնը կը վատթարանայ: Քսան տարուան մէջ, բնակչութեան թիւը 2 միլիոն 800 հազարէն իջած է 2·180·000-ի: Յատկանշական կէտն այն է, որ Ֆրանսացիներու թիւրն է որ 30 % համեմատութեամբ պակսած է, մինչ օտարներու թիւը 62 % աւելցած է: Ներկայիս, Փարիզի բնակչութեան մէջ, 32 հազար հոգի կայ հասարակաց Շուկայի երկիրներէն, 89 հազար՝ Սպանիայէն եւ Փորթուկալէն եւ 107 հազար՝ Մաղրէպէն: Ծերանալու դէմին վրայ, պատկերը խրախուսիչ չէ, քանի որ 75 տարեկանէն վեր անձերու թիւը զգալապէս աւելցած է եւ 1962-էն ի վեր, 130 հազարէն անցած է 180 հազարի, մինչ 20 տարեկանէն վար երիտասարդներու համեմատութիւնը նուազած է եւ 600 հազարէն իջած է 400 հազարի:

ԱՆԳԱՐԱՑԻ կառավարութիւնը հրաւիրած է Պուլկարիան, որ վերջ դնէ «այն ճնշումներուն եւ հալածանքներուն, որոնց ենթակայ են Թուրքերը այդ երկրին մէջ»: Արտաքին նախարարը հրապարակային ելոյթով մըն է որ կը դիմէ Սոֆիայի կառավարութեան, որպէսզի յարգէ միջազգային դաշինքներու սահմանած պարտաւորութիւնները...:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍԻԿ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՐՏ 4 - 6)

«ՓԱԿԱՆԻՆԻ»Ի ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԱԾ ՄՈՍԿՈՒԱՑԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆ՝
ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՄՍՐԵԱՆ

Մոսկուայի հեռատեսիլը անդամ մը եւս պատկերասփռած է Լենինգրադի «Վեն - Ֆիլմ» արուեստանոցի եւ պուլկար հեռատեսիլի նկարահանած «Փականինի» ժապաւէնը, որուն գլխաւոր դերը ստանձնած է Երեւանի Դրամատիկ Թատրոնի դերասաններէն Վլադիմիր Մսրեան: Այս առթիւ «Պրաւդա» թերթը հարցազրոյց մը ունեցած է չարժանկարի գլխաւոր հերոսին հետ, որ ի մէջ այլոց նշած է, թէ նախքան նկարահանումները սկսիլը, բեմադիր Լէոնիդ Մենակէրի հետ ուսումնասիրած են Փականինիի մասին գրուած եւ իրենց տրամադրութեան տակ դրուած աշխատութիւնները: Վլադիմիր Մսրեան աւելցուցած է, թէ ինք այդ ուղղութեամբ անձնական որոշ փորձառութիւն մըն ալ ունեցած է: Այսպէս, Բ. Աչխարհամարտին յաջորդող ծանր ժամանակներուն ան յաճախած է իր ծննդավայր Ալավերդի քաղաքի երաժշտական դպրոցը: Ամբողջ խումբին համար կար միայն մէկ ջութակ եւ աշակերտները կը նուագէին կարգով: Այդ ժամանակ, կ'ըսէ դերասանը, մտքէս չէի կրնար անցընել, որ տարիներ ետք ինծի պիտի վիճակուէր, թէկուզ կարճ պահով, «դառնալ» մեծ ջութակահար: Զորս չարքէ բազկացած ժապաւէնին նկարահանումը տեւած է 9 ամիս:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԺԱԼԳԻՐԻՍ» 3 - 3

Խորհրդային 48-րդ ախոյեանութեան առաջին խաղերու արդիւնքներն են. -

Չէնիք - Ֆակէլ	2 - 0
Չերնոմորեց - Մետալիստ	4 - 3
Սպարտակ - ԲՄԱ Ռոստով	3 - 0
Տորպեդօ (Ք.) - Շախտեոր	1 - 4
Նեֆթչի - Դինամօ Մինսկ	0 - 1
Դնեպր - Դինամօ կիեւ	1 - 1
Դինամօ Թ. - Դինամօ Մ.	2 - 1
Արարատ - Ժալգիրիս	3 - 3

ԴԱՍԱԽՕՐՈՒՄ. -

Սպարտակ, Շախտեոր, Չէնիք, Դինամօ Մինսկ, Դինամօ Թ. եւ Չերնոմորեց 2-ական կէտ, Դնեպր, Դինամօ Կ., Արարատ եւ Ժալգիրիս 1-ական կէտ եւայլն:

×

«Արարատ» - «Ժալգիրիս» խաղը տեղի ունեցած է Արտաշատի մէջ, նկատի առած այն՝ որ «Հրազդան» մարզադաշտը թաղուած է ձիւնի տակ եւ կարելի չէ եղած դաշտը օդտագործել: Հետաքրքրական եւ պայքարով լեցուն խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են կողմերը եւ յաջողած 3-ական կոլ նշանակել: Ի դէպ, «Արարատ»ի տղաքը Մարտ 4-ի այս անդրանիկ հանդիպումէն քանի մը օր առաջ միայն վերադարձած են Սեւ Ծովու ափին իրենց կատարած մարզումներէն եւ նախապատրաստական վարժութիւններէն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՉԻՆԱԿԱՆ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

—×—

Վերջերս տեղական գրաւոր թէ բերանացի մամուլին մէջ բաւական տեղ սկսած է գրաւել ամերիկահպատակ Չինացիի մը Լուվրը արդիականացնելու ծրագիրը:

68 տարու ճարտարապետ մըն է Մինկ Բէի որ հաստատ մտադրած է դարաւոր այս կառոյցը «արդիականացնել», անոր պարտէզին մէջ կառուցելով հսկայ ապակեայ բուրգ մը: Ու արդիականութեան առաջեալ այդ բուրգին մանրաքանդակը կը շրջի ձեռէ ձեռ: Նախագահ, նախարար, խաղաքապետ, մինչ Ֆրանսական ալանդապահ զանգուածներ կը ծառանան անոր դէմ:

Իսկ չինական ծագումով այս Ամերիկացին կ'ըսէ թէ լաւ կը ճանչնայ Ֆրանսական պատմութիւնը, թէ Ֆրանսա պահպանողական երկիր մըն է: «Կու գամ երկրէ մը որ հարուստ է անցեալով եւ կ'ապրիմ շատ երիտասարդ երկրի մը մէջ որ ապագան կ'ապրի: Կը հասկնամ Ֆրանսան, հարուստ անցեալի մը տէր է բայց չի հաւատար ապագային. իմ ծրագիրս փորձ մըն է այս կէտը սրբագրելու» կը պատգամէ նորին արդիականութիւն Մինկ Բէի:

Լայնախոհութեան բացառիկ աստիճանի մը հասած Բիչեր միայն չեն զարմանար ապահովաբար այս կարգի յաւակնութեան մը:

Ժամանակը ցոյց պիտի տայ թէ Լուդովիկոսներու փառքին ու անկումներուն թատերաբեմ այս կառոյցը «կ'արդիականանա՞յ» չին - ամերիկեան այս «նուէր»ով, թէ Ֆրանսական ալանդապահութիւնը ի վերջոյ կը յաջողի այս «Ֆրանսասէր» պարոնին արդիականացման ապագայապաշտ իր ծրագիրները վերապահել տալու իր նոր հայրենիքին որ արդէն «ապագայի մէջ կ'ապրի», կամ ծննդավայրին՝ որ այնքան «հարուստ է անցեալով» եւ որ անշուշտ աւելի պէտք է կարիքն ունենայ արդիականացուելու:

ԱՐՓԻ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՍՊԱՀԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՄՊԻՈՆԻ
ՎԵՐԱԲԱՑՄԱՆ ՑՈՑՍԵՐ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Փետր. 28-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Իրանի գիւտութեան եւ բարձրագոյն ուսման նախարարութիւնը՝ ի պատասխան Սպահանի համալսարանին կողմէ ղրկուած նամակի մը, պաշտօնական գրութեամբ մը իր համաձայնութիւնը յայտնած է վերարանալու հայերէն լեզուի եւ գրականութեան ամպիոնը, վաւերացուած ծրագիր մը ունենալու պայմանով: Ծանօթ է, որ ամպիոնին ուսումնական ծրագիրը անցեալին վաւերացուած է Մշակութային Մարմնի կողմէ: Գրութենէն պատճէն մը ղրկուած է երեսփոխան Արտաւազդ Բաղումեանի, որ հետեւողական աշխատանք կը տանէր ամպիոնի վերաբացման ուղղութեամբ:

Միւս կողմէ, Մարտ 2-ին, Իրանի հիւսիսային չրջանի հայ երեսփոխանը՝ Վարդան Վարդանեան, հանդիպում մը ունեցած է բարձրագոյն ուսման նախարար տոքթ. Ֆազէլի հետ եւ չնորհակալութիւն յայտնած՝ հայագիտական ամպիոնի վերաբացման ուղղութեամբ եղած կարգադրութեան համար:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՀԱՐՑԸ՝ ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՎԱՂԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կ. Յ. Ի՞նչպէս պէտք է արվեցնել խօսակցական լեզուն: Ի՞նչ նոր մեթոտներ կան այդ ուղղութեամբ:

Հ. Գ. Փ. - Լեզուի ուսուցման արդիական ձեւն է լողատեսողական միջոցներու օգտագործումը: Վերջերս «Լքափոլանկ» կոչուած ցուցահանդէսը կը ներկայացնէր ամենանոր մեթոտները, գործիքները, յարմարանքները այս ուղղութեամբ: Ամենամեծ նորութիւնն է վիդէոյի եւ համակարգիչներու օգտագործումը, որ սակայն հսկայական ծախքերու հետ կապուած հարց է: Առանց նման ծայրայեղութիւններու մէջ իյնալու, մենք կրնանք մեր միօրեայ վարժարաններուն մէջ կիրարկել լողատեսողական մեթոտ մը, որ օգտագործէ լուսապատկերներ եւ ձայնադիզներ միայն, ինչ որ նիւթական համեմատաբար համեստ պայմաններ կը պահանջէ:

Կ. Յ. Կրնա՞ք մեզի բացատրել թէ ի՞նչ է լողատեսողական մեթոտը եւ ի՞նչպէս կարելի է կիրարկել զայն:

Հ. Գ. Փ. - Մեկնելով այն իրողութենէն, որ խօսքը բերանացի արտայայտութիւնն է կեանքի իրադարձութիւններու եւ խօսիլ կը նշանակէ փոխանակութիւն, լողատեսողական մեթոտով կը ներկայացուին առօրեայ խօսակցութեան տեսարաններ պատկերող նկարներու իրերայաջորդութիւն մը՝ լուսապատկերներով, որուն զուգակցուած են համապատասխան նախադասութիւնները՝ ձայնադիզով:

Պէտք է ըսել, թէ լեզու մը դիտնալ կը նշանակէ դիտնա՛լ այդ լեզուի օրինադրութիւնը (fonction). այսինքն՝ լեզուական նշանների սիստէմը եւ անոր ներքին կարգաւորումը: Իսկ լեզուական ամէն նշան զուգակցումն է իմաստի մը եւ հնչական պատկերի մը. այսինչ հնչական պատկերը այսինչ իմաստը կը յառաջացնէ մեր մէջ: Ուրեմն, լողատեսողական մեթոտը, հիմնուելով ըմբռնողութեան եւ յիշողութեան վրայ, կը ջանայ լուսապատկերներու եւ ձայնադիզի միջոցաւ աշակերտին ուղեղէն ներս կատարել իմաստի եւ հնչականութեան զուգորդման պրոցէսը եւ յիշողութեան չնորհիւ ենթակային սեփականութիւնը դարձնել այդ լեզուական նշանների սիստէմը եւ անոր ներքին կարգաւորումը:

Մեթոտին ողնասիւնը կը կազմէ քերականական յառաջխաղացումը, որ կը յենու ամենագործածականը եւ էականը ամէնէն առաջ սորվեցնելու սկզբունքին: Ուստի, նիւթերը պատրաստուած են ամենագործածական նախադասութիւններէն դէպի նուազ գործածականը սկզբունքով: Իսկ մեկնելով աշակերտին համար կենդանի, բնական լեզուի միջավայր ստեղծելու սկզբունքէն, իւրաքանչիւր դաս առաջ նիւթի մասին մի քանի հոգիի միջեւ ծաւալող խօսակցութենէ բաղկացած է: Նոյն սկզբունքին հետեւանքով, քերականութիւնն ալ կ'ուսուցուի լեզուական կացութիւններու մէջ (en situation) եւ ոչ թէ առանձնապէս, ինչպէս աւանդական ուսուցման պարագային: Լեզուն կ'ուսուցուի ամբողջական ձեւով, բառապաշարը, քերականութիւնը, շարահիւսութիւնը, հնչականութիւնը կը տրուին միաժամանակ, քանի որ լեզուի կրնատումը չի համապատասխաններ ուղեղին չորս հիմնական կարողութիւններու բնոյթին:

Գալով կիրարկումի ձեւին, առիկա տեղի կ'ունենայ ուսուցման փուլերուն համաձայն, որոնք հետեւեալներն են. -

1.- Նիւթին ծանօթացման փուլը. - Լուսապատկերներու միջոցաւ աշակերտները կը հետեւին ամբողջ դործողութեան մը, կը դիտեն ու կ'ըմբռնեն կեանքի երեւոյթներ մը ներկայացնող նկարներու իմաստը, կը լսեն համապատասխան նախադասութիւնները: Նիւթը կը ներկայացուի նախ լրիւ, ծայրէ ի ծայր, յետոյ՝ նախադասութիւն առ նախադասութիւն՝ բազմաթիւ անգամներ:

2.- Նիւթին բացատրութեան փուլը.- Թէեւ աշակերտները մօտաւորապէս հասկցած են նիւթը, սակայն անհրաժեշտ է որ ամէն մէկ բառին ճիշդ իմաստը հասկնան: Ասոր համար ուսուցիչը պիտի դիմէ դիմախաղերու, շարժուձեւերու, նկարներու, մինչեւ որ ամէն մէկ աշակերտ լաւ հասկնայ ամէն մէկ բառի իմաստը, ներքրութիւնը: Արդիւնաւէտ է թարգմանութեան դիմել եւ համապատասխան արտայայտութիւնը ըսել Ֆրանսերէնով:

3.- Առոգանական սխալներու սրբագրութեան փուլը. - Հարկաւոր է լսապօրաթուարի աշխատանքով, ընկալուչ եւ ձայնադիզ օգտագործելով մարզել ականջն ու բերանը եւ սրբագրել առոգանութեան սխալները:

4.- Կրկնութեան եւ յիշողութեան մէջ արմատացնելու փուլը. - Իւրաքանչիւր նախադասութիւն բազմաթիւ անգամներ կը կրկնուի, նախ՝ հաւաքաբար, յետոյ՝ փոքր խումբերով եւ ի վերջոյ՝ իւրաքանչիւր աշակերտ՝ առանձին առանձին: Այս կրկնութիւնները կը ծառայեն իւրացնելու, յիշողութեան սեփականութիւնը դարձնելու տուեալ նախադասութիւնները եւ կապկումի ճամբով վերարտադրելու զանոնք: Միեւնոյն ատս, այս փուլը ներառեալ, նպատակադրուած է պատրաստի նախադասութիւններ սորվեցրնել աշակերտին, որպէսզի յետագային կեանքի մէջ, համանման պարագաներու կարողանայ օգտագործել զանոնք:

5.- Դիտելիքներու ընդարձակման փուլը. - Վճռական հանդրուան մըն է, ուր նպատակադրուած է կիրարկումի դաշտին ընդլայնումը եւ անցումը՝ իւրացուածէն դէպի ինֆորմոյենը, դէպի յանպատրաստիցը: Ասոր համար կը ձեռնարկուի երկու միջոցի. -

ա. - Կառուցային վարժութիւններ (exercices structuraux), որոնց միջոցաւ ցոյց կը արուին բոլոր այն իրադրութիւնները, ուր տուեալ լեզուական կառոյցը կարելի է օգտագործել. օրինակ, եթէ սորվեցուցած ենք այդ կառոյցը օգտագործել հիւրասիրութեան պարագային, հիմա կը սորվեցնենք նաեւ զայն օգտագործել ճամբորդութեան, հիւանդութեան եւ այլ պարագաներու ալ՝ ղրկան, ժխտական, հարցական ձեւերու մէջ:

բ. - Նիւթին թատերախաղի վերածումը. - Նիւթին մէջ գործող անձերու թիւով աշակերտ - դերակատարներ լուսապատկերներու օգնութեամբ կը մեկնաբանեն իրենց դերերը: Այսպէս, ուսուցիչը կ'օգնէ եւ նիւթը կը բեմականացուի փոխհարկներով ու ընդլայնումներով:

6.- Դիտելիքներու ամրացման եւ/կեանքի մէջ փոխադրութեան փուլը. - Այլեւս «դերակատար»ները առանց նկարներու օգնութեան կը բեմականացնեն նիւթը: Կը քաջալերուի զայն բեմադրել՝ նորութիւն մտցնելով մէջը:

Այս բոլորը կը ծառայեն լեզուի հիմնական կառոյցներուն գործածութիւնը սորվեցնելու աշակերտներուն: Այս հանդրուանէն յետոյ, աշակերտները կը կարողանան իրենց ցարդ սորվածներու հիման վրայ ազատօրէն խօսիլ իրարու հետ կամ ուսուցչին հետ:

Լեզուի այս կերպով ուսուցումը վերջին ծայր հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ ազգ մօտ. իւրաքանչիւրը ջերմօրէն կը համբերէ իր հերթին:

Կ. Յ. Կրնա՞ք խօսիլ հայերէնի մեր պատրաստած լողատեսողական մեթոտի մասին, զոր այս տարեշրջանին կը կիրարկէք Շաւիլի միօրեայ վարժարանի մէջ, ամբողջովին Ֆրանսախօս աշակերտներու խումբի մը վրայ:

Հ. Գ. Փ. - Հայերէնի լողատեսողական մեթոտը պատրաստուած է իմ կողմէ, մի քանի տարիներէ ի վեր, նաեւ փորձարկուած է եւ լաւ արդիւնք տուած: Նիւթական պատճառներով սակայն, դեռ լոյս չէ տեսած: Մեթոտը առաջին անգամ կիրարկած եմ 1971-ին, Եան'ցի կողմէ ղեկավարուած եւ Մխիթարեանի մէջ տեղաւորուած միօրեայ վարժարանի Ֆրանսախօս աշակերտներուն վրայ, 6 - 14 տարեկան, երկսեռ: Այն ժամանակ, ամբողջ տարեշրջանի ընթացքին, ես միայն 44 ժամ ունեցած եմ տրամադրութեանս տակ. այսինքն 22 Հինդշաբթի՝ երկուական ժամէն: Հետեւաբար, մեթոտը բաղկացնող 20 դասերէն միայն 9 դաս կրցած եմ ընել: Հակառակ այս անպատեհութեան, ձեռք ձգած եմ գոհացուցիչ արդիւնք: Այսինքն, տարեշրջանի սկզբնաւորութեան մէկ բան հայերէն չը հասկցող տղաքը կրցած են տարեվերջին խօսիլ հայերէն՝ յանպատրաստից հարցապատասխանի ձեւով. անշուշտ՝ իրենց տարիքին յատուկ նիւթերու շուրջ:

ՀԱՆԳԻՍՏ ՀՈԳԻՈՅ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԳՈՐԾԱԿԻՑ ՄԻԱԲԱՆ

ԵՂԲԱՅՐ ՕԳՈՍՏԻՆՈՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

(1905 - 1985)

Ձիւղ 95 տարի առաջ՝ Ս. Ղազարի մէջ կը ծնուէր Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի քահանայական տոհմի յաջորդ օրերուն, դովեստի բազմաթիւ ճառեր ու բարեմաղթութիւններ լսելէ ետք, ոսկի կ'ելլէ եօթանամեայ Նահապետը. պատկառելի՛ ղէմքուն չարժուձեւով, յուզուած ցոյց կու տայ սեղանին ամէնէն ծայրը նստող եղբայրակից մը. ծերունազարդ միաբան եղբայր մըն էր անիկա. այժմ կը կոչենք՝ գործակից միաբան եղբայր. այն առեն կը կոչէին պարզապէս՝ աշխատաւոր եղբայր - պարզունակ եղբայր մըն էր, որ բոլոր ժամանակը կ'անցընէր սեղան յարդարելով, պնակներ հաւաքելով ու լուալով, վանքը աւլելով կամ եկեղեցիին մէջ ծառայութիւններ ընելով:

Հ. Ալիշան զովքը կը հիւսէ այն ծերունիին, յայտարարելով որ եթէ անիկա չըլլար, ինք է որ իր ժամանակը պիտի անցընէր աւլելով, լուալով ու նման ծառայութիւններով. մինչդեռ այդ եղբայրակիցին խոնարհ աշխատանքին չնորհիւ՝ ինք կրցած էր ազատօրէն նուիրուիլ գրական աշխատանքի ու հրատարակել իր հատորները: Ասով՝ իրեն ընծայուած գովասանքներուն բաժնեկից կը դարձնէր այդ անծանօթ եղբայրը:

Նոյնը պիտի ըսենք մենք այսօր, այս պարզունակ եղբօր դաղափին առջեւ. արդարեւ անիկա բազում ծածուկ արժանիքներով կը հետանայ այս աշխարհէն, իր պաշտելի Ս. Ղազարէն, միանալու Մխիթարեան Հայրերու միւս հոյլին, անդենականին մէջ, ուր յաւերժական լոյսի ցոլքերով կը հանդիպին ամէնքը ամէնուն:

Աւելի քան չիանամեակ մը ամբողջ՝ եղբայր Օգոստինոս Ս. Ղազարի ժամահարն էր, կանոնաւոր ու ճշդապահ. հին ժամանակ՝ վանքի առաջին զանգը կը հընչէր առաւօտեան կանուխ ժամը հինգին: Ու կը վազէր եկեղեցի, վաղայարոյց վարդապետներուն պատարագին սպասաւորելու: Ժամերգութիւններուն միշտ ներկայ, վարչն, առեւտնէն կը մասնակցէր նաեւ երբեմն երգերուն. բամբ ու փայլուն ձայն մը ունէր. վերջին տարիներուն՝ ծանր հազ մը պինք կը տանջէր: Ծոհանոցին ու մառանին բոլոր իրերուն հաւատարիմ պահպանն էր, նախանձախնդիր՝ ամէն մէկ պարէնատեսակի: Վանքի ծաղիկները կը խնամէր, կը ջրէր (երբեմն պարզապէս կը թրջէր՝ կ'ըսէինք). պիշերները դռներուն ուշադիր փակակալն էր, վանքին ապահովութեան վրայ զուրգուրացող: Կատուներուն եւ մեր շուներուն ալ հոգածու տէր. անոնց անուններն անգամ ինք կը դնէր: Վանքին խոալացի աշխատաւորները (խոհարար, նաւավար, դրան պահպան) զինք բաղաբապետ Ս. Ղազարի կ'անուանէին, որովհետեւ չէր թողուր որ անոնք տիրանան որեւէ բանի: Վանքի հսկող աչքն էր ամէնուն վրայ եւ ամէնուն կողմ:

Եղբայր Օգոստինոս ծնած էր իր 1905 թուականի Փետր. 20-ին. հոն մկրտած ու անուանուած էր. Հայրը՝ Սահակ. Լարդրէն առաջ դէպի հայրենիք ճամբորդութեան էր ելած, զաւակին հետ, երբ վրան էր հասնի մեծ ափէսը: Փոքրիկ Յովհաննէսը - այս էր իր անունը՝ մկրտութեան սուրբ աւազանէն - որբութեան զոհերը կ'բախէ, դերմանական զինուժը բոլոր մէջ. կ'անցնի Մարաշէն, կ'անցնի Հալէպէն. Իզմիրի հրդեհէն ետք՝ չունչը կ'առնէ Վիեննա, Մխիթարեաններու մօտ, ուր կը մնայ քանի մը տարի: Անկէ կ'անցնի Փարիզ, ուր տարի մը կը մնայ, յաջողելով Սեւրի մեր վարժարանին մէջ եւ այսպէս տասնդհսկան 15 տարիներ ետք, 1930-ի Նոյեմբեր 11-ին կը հանդիպի Ս. Ղազար, լուսահոգի Հ. Սահակ վրդ. Տէր - Մովսէսեանի միջնորդութեամբ: Այդ օրէն, եղբայր Օգոստինոս ամբողջապէս կը նուիրուի վանքին. 1942-ին՝ ուխտերդ վերջնակապէս կ'անդամակցի Մխիթարեան ուխտին եւ մինչեւ մահը հաւատարիմ կը մնայ իր կոչումին, իր կեանքը բաժնելով երկուքի՝ աղօթք ու ծառայութիւն. աղօթքը՝ Աստուծոյ, ծառայութիւնը՝ իր պաշտելի Սուրբ Ղազարին:

Գերմաներէնէ զատ, լաւ կիսէր յունարէն, թուրքերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն ու քիչ մըն ալ անգլերէն. անշուշտ ամէնէն առաջ՝ հայերէն: Մեր լեզուագէտ եղբայրն է, կ'ըսէինք, ու կը հպարտանայինք. Յաճախ հիւր այցելուներ կ'առաջնորդէր վանքին զանազան բաժինները. կ'ուրախանար՝ քանի մը ժամ գերմաներէն կամ յունարէն խօսելով: Լաւ յիշողութեան օժտուած, մանաւանդ պատմական ուսումնասիրութիւններէն մանակապրական հարցերու մէջ (պիտէր անցեալի թղաւորական ընտանիքներու ճիւղաւորումները), հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր նաեւ քաղաքական կեանքի անցուդարձերուն: Ուրախութեամբ կը սիրէր լսմանալ վանքի միաբանական լուրերը, մանաւանդ դուրսի վարժարաններէն եկող վարդապետներուն որոնք ընտիր ծուխ ալ կը հայթայթէին իրեն: Նորընծայարանի մեր աշակերտները կը ճանչնար ամէն մանրամասնութեամբ, նոյնիսկ իրենց նախասիրութիւններով: Մխիթարեան Հայրերէն չատերն ալ կը ճանչնար՝ մեր վանք մտնելու առաջին իսկ օրէն:

Ամէն չարաթ կէսօրին, նաեւ ձիւնին

մակարդակին սահմաններուն մէջ մնալով: Այսպէսով, մեթոտը արդարացուցած է ինքզինք՝ իրմէ սպասուած արդիւնքը տալով: Ի հարկէ, փորձարկումը դուռ բացած է որոշ բարեփոխումներ մտցնելու մեթոտին մէջ: Իսկ այս տարի, Շաւիլի երախաներուն վրայ կը կիրարկեմ զայն՝ այդ բարեփոխուած եւ վերանայուած ձեւով: Մենք, տարւոյն սկիզբէն ի վեր մինչեւ դպրոցի Տօնածառի հանդէսը, Ցունուար 20, 1985, 11 չորեքշաբթիներ դպրոց եկած եւ ամէն մէկ անդամ 2-ական ժամ պարապած ենք. ինչ որ ընդամէնը 22 ժամ կ'ընէ եւ մեթոտի բաղկացուցիչ դասերէն միայն երեք հատը աշխատած ենք: Ուրեմն, այն հրաշալի արդիւնքը զոր դուք բոլորդ տեսաք Տօնածառի հանդէսին օրը, պարզապէս ձեռք ձգուած է ընդամէնը տասնեւմէկ չորեքշաբթիներու ընթացքին: Կարելի էր անշուշտ տարեվերջի հանդէսին սպասել՝ մեր աշխատանքին լրիւ արդիւնքը ցոյց տալու համար: Սակայն ես ուզեցի փաստել թէ ուսուցումը եթէ լաւ հիմք ունենայ, ինչ հրաշքներ կրնայ գործել, նոյնիսկ այսքան կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին: Ի հարկէ, ներկայիս սահմանափակ են աշակերտներու բառապաշարը եւ քերականական այն բոլոր ձեւերը որոնց կը տիրապետեն անոնք: Սակայն, մեթոտը կարելիութիւն կու տայ անոնց խօսելու 1200 բառի սահմաններուն մէջ, ինչ որ հայերէնի համար տարրական բառապաշար մըն է: Այս մեթոտով հայերէնի ծանօթութիւնը հաստատ հիմերու վրայ դնելէ յետոյ, կարելի է անցնիլ դրաւոր լեզուի ուսուցման: Պէտք է ըսել թէ, քանի որ մեթոտը դեռ տպագրուած չէ, ես կ'օգտագործեմ, ինչպէս տեսանդէսի ընթացքին, tableau de feutre կոչուած չուխայէ պաստառ մը, որու վրայ կերպարներ (figurines) յարմար կը փակցնենք, կը հանենք եւ այ ձեւով կը փոխարինենք լուսապատկերներու չղոյութիւնը:

Կ. Յ. - Հայերէն լեզուի ուսուցման պագաղ ի՞նչպէս կը տեսնէք:

Հ. Գ. Փ. - Կը խորհիմ թէ անհրաժեշտ է մեր միօրեայ վարժարաններուն մէջ հայերէնի ուսուցման դրութիւնը հիմնովին փոխել: Քանի որ մեր ձեռքը մեր պահանջները գոհացնող եւ արդիւնաւէտութիւնը փարձող ապացուցուած արդիական մեթոտ մը, անհրաժեշտ է որ հայերէնի ուսուցումը այդ մեթոտով իրականացնենք մեր միօրեայ վարժարաններուն մէջ, օտարախօս աշակերտներուն համար: Առ այդ, պէտք է ստեղծել նիւթական պայմաններ, որով կարելի դարձնել այդ մեթոտին տպագրութիւնը: Ի հարկէ, նման մեթոտ մը հրատարակութեան դնելէ առաջ՝ իր բաղկացուցիչ մասերով (լուսապատկերներ եւ ձայնադիզներ), նիւթական բաւականին զոհողութիւն կը պահանջէ: Սակայն կը խորհիմ թէ կառարելիք զոհողութիւնները իրականութեան մէջ ոչինչ են, եթէ նկատի առնենք ձեռքբերելիք արդիւնքը, որ է՝ հայերէնի սերունդ պատրաստել. Սփիւռքի մէջ հայ լեզուի ուսուցման ճամբով հաղորդակցութիւն դարձնել նորահաս սերունդը հայ մշակոյթի եւ ոգիին: Անհրաժեշտ է որ վճռական քայլերու դիմենք, փրկելու համար մեր ազգային դիմագիծը կորուստէ:

բուքին, զանգակատուն կը բարձրանար. մեծ ժամացոյցը պիտի լարէր. բծախընդիր էր անոր ճշդութեան:

Ամառները մեզի հետ օգափոխութեան կու գար՝ ամիս մը. մեր ընկերական գիւղացիներն ալ կը ճանչնար՝ իրենց սերունդով. ամէնքն ալ կարօտով ու սիրով իրեն կը սպասէին: Ալ պիտի չտեսնեն զինքը. ափսո՛ս...:

Ձմեռները երբեմն թեթեւ հիւանդութիւն մը կ'անցընէր, միշտ ոտքի վրայ. չարքաշ էր. չէր համակամեր անկողին մտնել. չէր ուզեր քաշուած՝ անկողին մտնել. չէր ուզեր մնաւանդ որ իրեն ծառայէինք:

Բարեկենդանին, գերմաներէն երգով մը կու գար ներմացնելու մեր ուրախութիւնը. երգը միշտ կէս կը ձգէր՝ մեծ խնդուքով մը:

Կէսօրուան ճաշէն եւաք՝ իր ձեռքով կը պատրաստէր սուրճը. ոտնի օրերու եւ պահքի օրերու առանձին տեսակ սուրճեր կ'ունենայինք. բայց ամէնէն համովը՝ ատաղ Հինդշաբթի իրիկուան վերապահած էր. խաւարման ժամերդութենէն առաջ. պիտի որ կը սպասէինք:

Ութսուն տարեկանը պիտի բոլորէր քանի մը օրէն. երբեմնի չէկ երիտասարդը սպիտակացած էր. վերջերս կորնգուցած էր նաեւ աչքին լոյսը. սակայն կը շարունակէր եռանդով սպասաւորել պատարագին ու ճաշին, հոգ չէ թէ դողդոջ ձեռքերով:

Ու հիմա յանկարծ այս սիրելի եղբայրը, հինգ օրուան դրեթէ անպիտակից հիւանդութենէ մը եաք (ուղեղի արիւնահոսութիւն) մարեցաւ խաղաղիկ, առանց մէկուն նեղութիւն տալու, ինչպէս որ ալ ապրած էր միշտ:

Ամփոփ ու հոգեպարար արարողութիւն մը կատարեցինք, Փետր. 16-ին, բարեկենդանի վերջին չարաթ օրը, բոլորս հաւաքուած՝ վանքի եկեղեցին, պատուելու եղբայր Օգոստինոսին վաստակաւոր աճիւնները: Մխիթարեաններէն մէկը ըսաւ՝ թէ այդքան պատիւ երբեք առարկայ չէր եղած եղբ. Օգոստինոսը. ճիշդ է, խոնարհ կեցուածքով, յարգալիր ամէնուն հետ, ապրած էր միշտ չուքին մէջ, միշտ ետին տեղը փնտռելով՝ նոյնիսկ ընկերական հանդիսատ մեր ուրախ ժամերուն:

Յարգանքով խունկ ծխեցինք եղբայր Օգոստինոսի դագաղին չուրջ, Աստուծոյ յանձնելով մեր սիրելի գործակից միաբան եղբայրը, որ հիմա կը չարունակէ հսկել, Մխիթարեան բազում վաստակաւորներու գերեզմաններուն մէջէն, իր սիրելի վանքին ծաղիկներուն վրայ, միշտ կենդանի՝ իր հոգեկիցներու սրտին մէջ:

Իրմով կը խզուի այն ոսկեղէն շղթան ալ, գործակից միաբան եղբայրներու, որոնք Մխիթար Աբբայէն օրերէն մինչեւ այժմ միշտ ապրած ու գործած են Սուրբ Ղազարի վանքին մէջ:

Սիրելի՛ եղբայր, վարձդ կատար, վանքիդ համար զոհուեցար:
Դուն չա՛տ ապրեցար:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ - ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

16 - 2 - 1985
Վենետիկ - Ս. Ղազար

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ՝ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱ՝ ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ - ՔԱՆՆ

Փոքրաթիւ գաղութ մը՝ Նիսէն Քաննէ եւ Տրակինիան, իր համբաւքին համեմատութեամբ կարեւոր ոստումներ կը կատարէ մեր Ֆրանսահայ ազգային կեանքին մէջ: Ձեռնարկները՝ այլազան բնոյթի, իրարու կը յաջորդեն, միշտ մասնակիցներու առաւել գոհացուցիչ թիւերով: Երգահանդէս, գրական երեկոյթներ, հարիւրամեակ եւայլն թծախնդիր մօտեցումի կ'արժանանան: Աստնց մասին տեւական կերպով կը գրուին թղթակցութիւններու ճամբով «Յառաջ»ի:

Ձմռան անք Դ. Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակին բացառիկ ցերեկոյթը Նիս, Թարգմանչաց Թուականին նոյնքան արտակարգ ձեռնարկը, Հայկ. Մնունդի յիշատակութիւնը, միօրեայ զբօսոյինը: Եւ դեռ Մշակոյթի Յանձնախումբը, Նիս, յոյսերէն կը ծրագրէ նշել վազամեռիկ նահատակ բանաստեղծ - արձակագիր Ռուբէն Սեւակի ծննդեան հարիւրամեակը՝ հրաւիրելով հայրենիք եւ սիրուած որ իր օրինակին հետեւին:

Այս ազգային ընդհ. գործունէութեան չրջանակին մէջ նաեւ հետեւեալները՝ Փետրուարին. -

ՏՐԱԿԻՆԻԱՆ. - Քաղաքին եւ չրջակայքին Հայերու Բարեկամականին տարեկան ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ Կիրակի Փետր. 10-ին, կէսօրէ եաք, Քաղաքապետարանի սրահը, մօտ 80 ազգայիններու ներկայութեամբ: Տարեկ կարդացուած բարոյական աչխատանքներ պարզող տեղեկագիրէն քանի մը նչանակելի կէտեր.

Ապրիլ 24-ին հայերէն եւ ֆրանսերէն կարճ խօսքեր ու ծաղկեպատկի զետեղում Մեռելներու Ցուչարձանին առջեւ, ի ներկայութիւն քաղաքապետութեան եւ չրջանի քաղաքական կուսակցութիւն - ներու ներկայացուցիչներուն, ապա՝ հոգեհանգստեան պատարագ Տիրամօր Վերափոխման տաճարին մէջ, ի յիչատակ նահատակներու:

Ցուցադրութիւն կարկինչ ժապաւէնի, Քաղաքապետարանի սրահը: Նախապէս՝ փաստաթղթական ժապաւէններ հայկական պատմական եկեղեցիներու եւ Հայաստանի միրգերու մասին:

Ջատկի առիթով պատարագ Տարօն Ծ. վրդ. Ճէրէճեանի եւ Նիսի Դպրաց Դասին կողմէ: Աւանդական դաչտահանդէս, Ցուլիսին, տարեկան պարահանդէս Սարդարապատ նուագախումբին մասնակցութեամբ: Քաղաքապետը՝ Ժան-Փօլ Քլուտրը, խանդավառ, կ'առաջարկէ հայկական Ֆոլքլորիք խումբի մը մասնակցութիւնը ապահովել մէկ օրուան համար քաղաքի գրօսաչրջիկներու եղանակին:

Վարչութեան նախագահ՝ Օր. Անայիս Սիմսպիւլեան, 1984-ի նիւթական գործառնութեան հաչուեկչիռը պարզեց: Ընդհանուր բաց՝ չուրջ 4.000 ֆրանք:

Ներկաները միաձայնութեամբ վերընտրեցին նախկին վարչութեան անդամները: Տէր եւ Տիկին Եդ. Մալոյեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Այվայեան, Օր. Անայիս Սիմսպիւլեան, Տէր եւ Տիկին Քարապիլիքեան, Աբրամ Տանձիկեան, Տիկին Նազելի Աճէմեան, Պօղոս Կարապետեան, Օր. Մոնիք Սանօ եւ Ժիրայր Առաքելեան:

ՔԱՆՆ. - Երիտասարդ տարրերով կեանքի կոչուած Սեւան Ակումբը՝ 1983 Դեկտեմբերին, ներկայ 50 ազգայիններու քուէներով, համեստ ճիգեր կը կատարէ չրջանի ազգային կեանքը քիչ մը առաւել կենսունակ պահելու ուղղութեամբ: Անչուչտ, աւելին կ'ակնկալուի:

Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, Շաբաթ Փետր. 23-ին, ժամը 21-ին, Վարդանանցի չուրջ դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ Մոնֆլէօրի պանդոկի չքեղ սրահին մէջ:

Երեկոյթին բացումը կատարեց վարչութեան նախագահուհի Տիկին Լիլիան Միքայէլեան: Ներկաներու՝ ակնկալուածէն նուազ թիւ՝ 50 հոգի: Կազմակերպողները կը նախատեսէին, ինչպէս իրենց տարեկան ճաչին՝ 80 - 90 հոգի:

Բանախօսը՝ Ժիրայր Մնըրճեան ընդգծեց, թէ Գ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ Ե. դար, - այդ ժամանակաշրջանը, - հայ մտածողութեան, յատկապէս ստոր գոյութեան, - ազգային, - հաստատումին եւ պահպանումին մէկ բախտորոչ ժամանակաշրջանը կը հանդիսանայ: Քրիստոնէութեան պետական կրօնք հռչակուելը կրօնականին կողքին ազգային-քաղաքական նկարագիր ալ կ'ունենայ: Մանաւանդ՝ Հայոց Գիրերու գիւտը եւ Թարգմանչական աչխատանքը, հայերէն լեզուին տարածումը եւայլն, այլեւս ինքնապաչտպանութեան վահանը անխորտակելի կը դարձնեն: Ապա աւելցուց՝ Սահանեան Հարստութեան հիմնադիր Արտաչիր իշխանէն մինչեւ Շապուհ Ա. Շապուհ Բ. երկարակեաց, մինչեւ Ցազկերտ Բ. հետեւողական ձեւով կը ձգտին Աքեմենեան կայսրութիւնը վերահաստատել՝ քանդելով հռոմէական կայսրութեան արեւելեան ճակատը: Հայաստան, ինչպէս միշտ, կամուրջ կը հանդիսանայ, ազդեցութեան գօտի, մանաւանդ Դ. դարէն եաք: Կարդ մը մանրամասնութիւններու յիչատակութենէն եաք, ըսաւ, Տիգրանի հետապնդած կրօնափոխութեան քաղաքականութիւնը այս չրջափոխին մաս կը կազմէ: Իր մտաւոր, մչակոյթի եւ այլ ազդեցութիւնը ապահովել, պահպանել: Հետեւաբար Աւարայրը, որուն ճակատամարտին մանրամասնութիւնները պատկերացումով կու տայ ան, առաւել չափով մեր ազգային ինքնուրոյնութեան պայքարին մէկ էջը կը կազմէ: Ոգեկոչեց պարթիզանական կռիւները դլխաւորութեամբ Վահան Մամիկոնեանի, ապա Հայոց պայմանները 484-ին, ընդունելի Տիգրանի կողմէ, Նուարսակի դաչնագիրով: Ու եզրակացուց՝ ճակատամարտը կորսընցուցինք, բայց պատերազմը չհեցանք:

Ապա՝ Տարօն Ծ. վրդ. Ճէրէճեան, լուսապատկերներով ներկայացուց չրջագօտին՝ հասնելով մինչեւ Միջերկրական եւ Սարպարապատ: Անհրաժեչտ մեկնաբանութիւններ, յաւելումներ բանախօսին ըսածներուն վրայ: Եզրակացութիւնը՝ Աւարայրով - Սարպարապատով հայութիւնը կը չարունակէ գոյատեւել:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՌԷՅՄՈՆ ՊԱՌ ԿԸ ՊԱՏՈՒԷ ՍԵՊՈՒՀ ՍԱՐԵԱՆԸ ԱՐԺԱՆԻՒԻ ՇՔԱՆՇԱՆՈՎ

Վիոն. - «Բարի իրիկուն, բարի եկաք»: Լիոնի «Փրոկրէ» օրաթերթը այս հայերէն խօսքերով կը սկսի իր գրութիւնը այն հանդիսութեան մասին՝ որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 25-ի իրիկունը, ազգային Տան սրահին մէջ, ի պատիւ Պ. Սեպուհ Սարեանի:

Սրահին մուտքին, զգեստաւորուած սրկաուտներ, հայկական տարազներով զարդարուած աղջիկներ վերեւի բառերով բարեւեցին Ֆրանսացի հիւրերը՝ որոնք եկան ներկայ ըլլալու Ազգային Մխիթեան նախկին նախագահին մերիք նասիոնալի սպայութեան աստիճանի պատուանչանը առանալու արարողութեան:

Հիւրերուն մէջն էին նախկին վարչապետ, Լիոնի երեսփոխան՝ Ռէյմոն Պառ, Լիոնի քաղաքապետ, Ծերակուտական Ժերանսիա Քոլոն, Ռոնի ընդհանուր խորհուրդի նախագահ՝ Ժան Բալիւ, Վիլէօրպանի փոխ քաղաքապետ, երեսփոխան՝ Ժան - Ժաք Քէյրան եւ ուրիչ աւելի քան տասնեակ մը քաղաքական եւ կրօնական անձնաւորութիւններ: Բնականաբար զգուէին վարչական կազմը, հին եւ նորեր, Հայեր, ծանօթ կամ նուազ ծանօթ, Նորվան եպիսկ. Զաքարեանի կողքին, ներկայ էին, թէ՛ ընդունելու եւ պատուելու համար օտար հիւրերը եւ թէ՛ չնորհաւորելու Պ. Սարեանը իր այս նոր պատուանչանին համար՝ որ կու գայ ճոխացընել չարքը ուրիչ չքանչաններու, ինչպէս պատուոյ լեգեոնի սպասէտ կամ մարզական արժանիքի սպայ:

Սեպուհ Սարեան եղած է, արդարեւ, նախ մարդիկ. իր հանրային գործունէութիւնը սկսած է Հ. Մ. Ը. Մ.-ի չարքերուն մէջ, եղած է յետոյ Ֆութպոլի Լիոնի չրջանային լիկին վարիչ, քանի մը տարիներ նոյն կազմակերպութեան ընդհանուր քարտուղար: Իր դլխաւոր աչխատանքը սակայն տարած է ի պատս Լիոնի հայութեան: Վարած է 12 տարիներ Ազգ. Միութեան նախագահի պաչտօնը, յաճախ դժուար եւ անորոչ պայմաններու տակ: Ջանացած է օգտակար ըլլալ Միութեան իր ուժերուն ներած չափով ամէն առթիւ:

Ինչպէս քանի մը տարիներ առաջ, պատուոյ լեգեոնի սպասէտ չքանչանին, այս անդամ ալ Ռէյմոն Պառ, վերատին, անձամբ, պատուեց հայ հանրային գործիչը, կախելով անոր կուրծքին Ազգային Արժանիքի չքանչանը, սրահը բերնէ բերան լեցուցած քանի մը հարիւր հանդիսատեսներու ծափերուն տակ:

Անչուչտ եղան արտայայտութիւններ, որոնք հաճոյք պատճառեցին ներկայ Հայերուն: Ռէյմոն Պառ ըսաւ. - «Անոնցմէ էք՝ որոնք վստահութիւն կ'ընեն Ֆրանսայի, առանց ուրանալու իրենց սեփական մչակոյթը եւ հաւատքը. դուք կը հարըստացնէք Ֆրանսան: Ձեր գործունէութիւնը օգտաբեր եղած է քաղաքին»:

Քաղաքապետ Ֆրանսիս Քոլոն աւելցուց. - «Սեպուհ Սարեան Ֆրանսային ծառայեց ինչպէս իր հայրենիքին»:

Պ. Սարեան, չնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ իրեն եղած պատիւին՝ զոր ճօնեց ամբողջ գաղութին, ըսաւ. - «Զըմռռնանք, որ հակառակ մեր հայ արմատներուն, ենք նաեւ Ֆրանսացի, ամբողջովին Ֆրանսացի»:

Հանդիսութիւնը վերջացաւ խանդավառութեան մէջ, ճոխ հիւրասիրութեամբ մը՝ զոր հայ տիկինները չանք չէին խնայած լաւագոյն կերպով մատուցանելու:

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Գ.

ԵՐԿՐՈՐԴ ՔԱՅԼ
ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Գիչերից բաւական անցել էր, երբ մենք դուրս եկանք հիւրանոցից: Անձրեւը մանր կաթիլներով մաղւում էր: Փողոցները դատարկուած էին, մարդիկ չէին երեւում: Գիչերային թանձր խաւարի մէջ մրափում էր քաղաքը:

Անցնելով մի քանի խուլ փողոցներ, մենք արդէն գտնւում էինք լիչեալ տան մօտ, որտեղ Թուխակը վախեցրեց քաւոր Պետրոսին:

- Եթէ չունը ազմուկ չբարձրացնէ, լաւ է, ասեցի ես:

- Ի՞նչ չուն, հարցրեց քաւոր Պետրոսը:

- Երբ ցերեկով մտանք այտեղ, ես նրկատեցի մի ահագին չուն, որ չղթայով կապուած էր բակում: Գիչերը բաց են թողնում նրան:

Նա հիմա հանպատրաստելների կարգումն է դասուած:

Քաւոր Պետրոսի խօսքերից երեւաց որ նա մի անգամ եւս մտել էր այս տունը, այն անցքից յետոյ որ Թուխակը վախեցրեց նրան: Վերջին անդամ յայտնուել էր պյնտեղ մուրացկանի կերպարանքով եւ միջոց էր ստել ոչ միայն թունաւորելու չանը, այլ լաւ հետազօտելու տան դիրքը, մուտքերը եւայլն:

Տան ընդարձակ բակը չրջապատած էր փայտեայ ցանկապատով, որը այնքան ցածր էր որ մի առանձին ընդդիմադրութիւն չարեց մեզ բակը իջնելու ժամանակ: Այժմ հարկաւոր էր մի կերպով ներս սողալ սենեակների մէջ: Մի լուսամուտ, որ ցերեկով նկատել էինք, ուղղակի բացւում էր սպասաւորների քնարանի մէջ: Գիչերային ժօթի պատճառով լուսամուտը բաց էր թողած: Քաւոր Պետրոսը Հերքուլէսի ուժ ունէր. իսկ ես թեթեւաչարժ էի որպէս առիւծ: Երկու ահագին չրի տակառները, որ կադնած էին բակում անիւների վրայ, միմեանց վրայ դնելը, եւ այդ սանդուխներով լուսամոից ներս մտնելը՝ - մի րոպէի գործ եղաւ: Մենք գտանք սպասաւորի սենեակում եւ աղաւնին: Երեւում էր, այդ դեռահաս աղջիկը սովորութիւն ունէր երբեմն իւր սիրուհուց գաղտնի ծառայի քնարանը ներս սողալ...:

Քաւոր Պետրոսի երկաթի ձեռքերը երկուսին եւս ճնչեցին միեւնոյն անկողնի մէջ: Նրանք քնած էին. աղջկայ գլուխը դրած էր սիրականի թեւքի վրայ: Նրանք զարթեցան:

- Սենեակների բանալինե՞րը, հարցրեց քաւոր Պետրոսը:

Նրանք փորձեցին ճիչ բարձրացնել: Բայց քաւոր Պետրոսի սպառնալիքը լռեցրեց նրանց: Բանալիները իսկոյն մեր ձեռքը անցան:

- Դու այդ նազելի սիրահարներին կը պահես միմեանց գրկում, մինչեւ ես գործը վերջացնեմ... ասաց քաւոր Պետրոսը եւ հեռացաւ:

(Շար. 61)

LIVRES REÇUS

UNE ENFANCE ARMENIENNE
de VAHAN TOTOVENTZ
préface de Jacqueline de Romilly
traduit de l'anglais par Pauline Verdun,
revu par Jean-Pierre Mahé
Ed. Julliard, Paris 1985

Ա.յրի Տիկին Սեվրին Գըվըրեան,
Պ. Ստեփան Գըվըրեան,
Պաթմանեան եւ Ճազմատարեան ընտանիքները

եւ բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ԺՈԶԻՖ ԳՐՎԸՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 6-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի երկուշաբթի, Մարտ 11, ժամը 16-ին, Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ-Ս Յովհաննէս Մայր եկեղեցին՝

13, rue du Perche, (angle rue Charlot)

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Հայկանուշ Շահինեանի մահուան առթիւ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթականը ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.- Պ. Նոտարեան՝ 400 Ֆ., Տիկիններ՝ Արթինեան, Մարզարեան, Մանիսալեան, Պ. Գարակէօզեան՝ 300-ական Ֆրանք։

GALERIE DE L'ATELIER
11, rue Régale, 30000 Nimes
tél. (66) 21. 39. 79

présente

Aline ETMEKDJIAN

AQUARELLES

Exposition du12 au 30 Mars
Galerie ouverte tous les jours
de 9 h 30 à 12 h et de 14 h 30 à 19 h
Dimanche sur rendez-vous

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Մովսէս Մուրատեանի մահուան առթիւ Տիկին Եպրատեան եւ զաւակները 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին եւ 100 Ֆ. Թատիս Ազդին։ Նոյն առթիւ Տիկին Տօնիկեան 50 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի եւ 50 Ֆ. Պէլ-Փոնթէնի կայանին։

(առանձ. «Յառաջ»էն)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Լիանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 16-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԴԷՊԻ Ս. ՂԱԶԱՐ

Մայիս 25, 26, 27, Հոգեգալուստի առթիւ

organisé par
La Croix Bleue Marseille
section St. Jerôme

VOYAGE

à VENISE

avec la visite de
l'ILE ST. LAZARE

pour la Pentecôte, les 25, 26 et 27 Mai
Inscriptions avant le 30 Mars

Pour tous renseignements :
Tél : 16 (91) 66-28-33 / 16 (91) 70-12-49

CROIX BLEUE
SECTION ALFORTVILLE

Pour mieux se faire connaître la Croix Bleue d'Alfortville invite toutes les jeunes femmes à un cocktail dinatoire le Samedi 16 Mars à 18 h 30 à la M.C.A. d'Alfortville 9, rue deMadrid, au cours duquel il est prévu :

— Exposition sur les activités de la Croix Bleue.

— Prise de parole par le Comité Central de la Croix Bleue (Mme. Hélène Merdjanian).

— Exposé sur le rôle de la femme arménienne dans l'Histoire.

Cette soirée sera animée par le DUO ZEPUR.

— Ambiance arménienne —

France-Culture

Շաբաթ, Մարտ 9, ժամը 8·30-էն 9 «Լռութեան ձայնը» յայտագրին նիւթն է՝ Թուրքիա, Խորհ. Միութիւն եւ Խորհ. Հայաստան։

sous la présidence de Madame
Edmonde CHARLES-ROUX
de l'ACADEMIE GONCOURT
LE CENTRE CULTUREL
ST. SAHAK-MESROB
339, Ave. du Prado — MARSEILLE
vous prie d'honorer de votre présence la présentation du recueil de poèmes :

de Rouben MELIK

LA PROCESSION
1942 - 1984

Grand prix de la poésie 1984 *de la Soc. des Gens de Lettres.*

Lundi 11 Mars, à 21h
Avec la participation artistique de :
PIERRE BARBIZET
et
JEAN TER-MERGUERIAN
qui interpréteront
La Sonate en La Majeur de
CESAR FRANCK
Le poète sera présenté par
GARO HOVSEPIAN
Lecture de poèmes par
SERGE GALLIBARDY
de l'Association «La Réplique».
Rouben MELIK dédicacera son ouvrage

GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMÉNIEN

DEMANDE de STAGE

Réf : S. 85001

J. F. 26 ans, formation universitaire de gestion.
Pre. expérience de mise en place de gest. de trésorerie trilingue : ang. - esp. recherche stage auprès d'un courtier Assurances.

DEMANDE de STAGE

Réf : S. 85002

J. ing. diplômable

Rég. parisienne recherche stage d'application dans un service informatique pour participer à la réalisation d'un projet. conn. d. vers Langages de programmation.

Ecrire à GIA-EMPLOI sous référence qui transmettra

CETTE RUBRIQUE EST MISE GRATUITEMENT A LA DISPOSITION DES CHEFS D'ENTREPRISE ET DES DEMANDEURS D'EMPLOI.

LE GIA Y FERA PARAITRE LES OFFRES ET LES DEMANDES QUI LUI PARVIENDRONT.

Ecrire à : GIA - EMPLOI BP 120 75763 PARIS CEDEX 16

GIA

Anniversaire de la Victoire et du Génocide des Arméniens en ARMÉNIE

A l'occasion du 40ème Anniversaire de la Victoire de la 2ème Guerre Mondiale et 70ème Anniversaire du Génocide du peuple arménien.

L'Association des Anciens Combattants et Résistants Arméniens fondée en 1917, organise un grand et intéressant voyage du 19 Avril au 3 Mai1985.

(2 jours à Moscou, 13 jours à Erevan) pour participer aux manifestations de souvenir et aux festivités de la victoire.

prix : 5 950 F

comprenant :
- ◯ Visa et transports aériens en classe économique Paris/Moscou/Paris
- ◯ Les transferts aéroports Hôtels - Aéroports.
- ◯ Les excursions guidées quotidiennes.
- ◯ Hébergement en chambre double et pension complète.

Renseignements et inscriptions :

écrire : M. S. Agopoff 5, rue Villedo, 75001 Paris
ou téléphoner de 9h à 13h au 296. 09. 82
— M. Bakerdjian 770. 07. 25
— SABERATOURS : 261. 51. 13 *en spécifiant de faire partie du groupe des Anciens Combattans Résistants Arméniens.*

— Places limitées —

OPTIMA Tours

ARMENIE
-- 1985 --

— Du 22 au 31 Mars ..... 4,650 F
— Du 30 Mars au 13 Avril ..... 5,850 F

(tous ces voyages sont avec une nuit à l'aller et une nuit au retour à MOSCOU)

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 au 27 Avril ..... 4,450 F
— Du 20 Avril au 4 Mai ..... 5,850 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS
Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON
OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Ուղղակի գնել «Ցեղաց»ի բազմահարկից"

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
12

MARDI
12 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատ : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.918 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.918

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԴՀ. ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՇՐՋԱՆ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ Է

ԲԱՑԱ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՋԻՆԸ ԿԸ ՄՆԱՑ

—×—

Ամէն ընտրութեան վաղորդայնին, պատկերը նոյնն է՝ բոլորը զոհ են։ Կը բաւէ իւրաքանչիւր հոսանքի՝ թիւերուն ըսել տալ իր ուզածը եւ հարցը կարղադրուած է։ Նախ ճշդենք թէ հարկ է բաղդատել ինչ որ կը բաղդատուի միայն եւ սրամաբանական չէ տեղական բնոյթ ունեցող այս ընտրութիւնները բաղդատել եւրոպական ընտրութիւններուն հետ։ Ի՞նչ է խնդրոյ առարկան։ Զուտ նահանգային նկարագիր ունեցող ընտրութիւն մըն է, բայց ապակեղրոնացման օրէնքը ուեւէյուցած ըլլալով ընդհանուր խորհուրդներու իրաւասութիւնները (մինչ առաջ նահանգին ատրն ու սիրականն էր՝ նահանգապետը) այս ընտրութիւնները աւելի կարեւորութիւն կը ստանային։ Քանի՞ որ չէ, եթէ ոչ ազգ. հոգեմտաւոր ընտրական բաժանում մը։ Ան կ'ընտրէ ընդհ. խորհրդատու մը, որ իր բնակչութիւնը կը ներկայացնէ նահանգը մատակարարող ժողովին մէջ եւ որու անունն է՝ ընդհանուր խորհուրդ։

Ֆրանսայի մէջ, այլեւս ընթացիկ երեւոյթ է ընտրական մթնոլորտի մէջ ապրիլ, կամ նոր կառարուած է կամ պիտի կառարուի։ Ներկայիս մանաւանդ, երբ տարի մը կայ միայն նորոգելու համար Ազգ. Ժողովի երեսփոխանները, ալ աւելի խմաստ կը տրուի այս ընտրութեան։ ԻԻ. ՏԷ - ԷՖ եւ ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ զոհ են անոր համար, որ կրցածէն մեծամասնութիւն ըլլալ առանց «փորօտ»ին, այսինքն՝ Լը Փէնի։ Երկու ընդդիմադիր կուսակցութիւնները ձայներու չուրջ 35%-ը կ'ապահովեն, կը բաւէ իրենց կցել նշանաւոր «զանազան աջերը», որոնք որոշ տեղ մը ըլլալով, կարելի է օգտագործել ուր որ կ'ուզուի, քանի Լը Փէնն ալ իրեն հաւտին կ'առնէ։ Ամէն պարագայի մէջ, այս «զանազան աջերը» կարեւոր դեր ունին խաղալիք այս չարքին։ Կ'ապահովեն՝ 14,50%, անդին՝ ԻԻ - ՏԷ - ԷՖ՝ 18%, ԷՌ - ՓԷ - ԷՌ՝ 16%։ Զանը՝ ընկերվարական եւ ձախ - արմատական, ձայներու 26%-ի կը հասնի դրեթէ, ինչ որ կը փաստէ որ ընկերվարական կուսակցութիւնը առաջինը կը մնայ երկրին մէջ։ Համայնավարները՝ 12,50%-ով թեթեւ բարելաւում կ'արձանագրեն, ինչ որ կը յայտարարէր «Իւմանիթէ» երկուշաբթի առտու, բայց ասիկա ճիշդ է, երբ բաղդատութիւնը ըլլայ եւրոպական ընտրութեանց հետ, մինչդեռ եթէ ըլլայ նախորդ (79-ի) նոյն ընտրութիւններուն հետ, կը նկատենք որ համայնավարները ձայներու 22,46%-ը ձեռք ձգած էին առաջին չրջանին իսկ։ «Օրուան մարդը» կը մնայ Լը Փէն, որու դէմ այնքան կը խօսուի, որ անկարելի չէ խորհիլ թէ «Լը Փէն ֆէնոմէնը» ինչպէս կ'ըսեն ստեղծողն իսկ ուրիշը չէ եթէ ոչ՝ անոնք որոնք սուր պայքար կը տանին իրեն դէմ, սկսելով ընկերվարականներէն, որոնց մօտ կըրնայ նաեւ քաղաքական ռազմավարութիւն մը ըլլալ, պառակտելու համար, բուն՝ դասական աջը, այսինքն՝ ընդդիմադիր ձախը։ Ազգ. ճակատը կը հասնի դրեթէ 9%-ի, ինչ որ արհամարհելիք բան մը չէ, եթէ նկատի առնենք թէ անցեալ չուրնի նմանօրինակ ընտրութիւններու մէջ եւ թէ թեկնածու չունէր, այս անգամ ալ, բոլոր ընտրական չրջաններուն մէջ։ Իր ծանօթ բերդն է՝ Վառի նահանգը, զբաղխաւորաբար Թուլոն, բայց լաւ համեմատութեան հասած է նաեւ Մարսէյլի Բ. չրջանին մէջ։

Ընկերվարականները, բաղդատմամբ 79-ի դէպ արդիւնքի չեն հասած, քանի որ նոյն 25 - 26%-ը կը սահանան ձայներու, ուրեմն այնքան ալ դժգոհութիւն չկայ երկրին մէջ։ Արդարեւ, ինչ ալ ըլլայ ընտրութեան բնոյթը, Ֆրանսացին ընդհանրապէս իր դժգոհութիւնը յայտնող քուէարկող է, այսինքն դէմ քուէարկող աւելի քան՝ թեր։

Ցիշենք որ այս առաջին չրջանին իսկ ընտրուած կամ վերընտրուած անձնաւորութիւններն են. - ընդդիմութիւն՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, Շառլ Հապի, Տոմինիք Պօատա (Թուլուզ՝ ձախէն աթոռը կը խլէ), Պեռնատէթ Շիրաք, Ռոպէր Փուժատ, Ռեմոն Մարսըլէն, Լիփովսկի, Ռոլան Նէօնժէսէր, եւայլն, եւայլն։ Ընդդիմութեան մէջ համեմատականի մնացած են Ժ. Ֆ. Տընհօ, Ուրնէ Հապի, Նէօվիրթ, Սանթոնի։

Մեծամասնութեան մէջ, վերընտրուած են. - Ֆիլիպէր, Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, Ժիլպէր Պօմէ, Ռոպէր Քափտըվիլ։ Համեմատականի կը մնան չատեր, ինչպէս Պէռեկովուա, Լարիթ Քրէսոն, Անտրէ Լապատէր, Մեքսանտօ, եւայլն։

Առաջին չրջանէն ընտրուած են չուրջ 802 ընդհ. խորհրդատուներ։ Քուէատուփ հրաւիրուած էին 18 միլիոն Ֆրանսացիներ քանի որ այս ընտրութիւններէն դուրս կը մնար Փարիզ քաղաքը, որ տարբեր կանոնագիր ունի, մինչ ամբողջ երկրին մէջ ալ բոլորը նորոգելի չէին, այլ միայն 2044, որոնց 81-ը անդրծովեան նահանգներուն մէջ (Կուատըլուփ, Ռէյունիոն, Մարթինիք, Կիւյան)։

Երկրորդ չրջանին համար, կարեւոր են միջկուսակցական սակարկութիւնները, որոնք տեղի պիտի ունենան մինչեւ Հինգշաբթի։ Այս առընչութեամբ կրկնենք, որ Մեռմազի աթոռը վտանգուած կը մնայ Իզէռի մէջ։ Ինք նորոգելի չըլլալով, թեկնածու չէր, բայց եթէ ընկերվարականները մեծամասնութիւն չմնան ընդհանուր խորհուրդին մէջ, չի կրնար նախագահ վերընտրուիլ։ Ա. չրջանին, ալ զանազան ալ արդէն 6 վերընտրեալ ունի։

×

ՈՃՐԱՓՈՐՁԻ ԴԷՄ՝ ՈՃՐԱՓՈՐՁ

Ուրբաթ իրիկուն ոճրափորձը, որու զոհերու ճշդրիտ թիւն ալ կարելի չէ եղած տալ, չափազանց լարած էր մթնոլորտը հարաւային Լիբանան։ Ամէնէն մահացու ոճրափորձերէն մէկն է, գործուած Լիբանան, որ դժբախտ մրցանիշ մը կը կոտրէ այդ ուղղութեամբ։ Երկրորդը՝ քանի մը օրուան ընթացքին Շիիներուն դէմ։ Այս անգամ ալ թակարդուած կառք մըն է որ պայթած է հարաւային - Պէյրութ, Պիր - էլ - Ապէտ թաղամասին մէջ, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը Շիիներ են։ 72-էն 90 մեռելի խօսք կար եւ մօտ 260 վիրաւոր։ Կը թուի որ այս արարքին թիրախն էր՝ Շէյխ Մոհամետ Ֆատալլահ, շիի կրօնապետ մը, առաջնորդ Հէզպոլա հիաներու (Աստուծոյ կոմմնակից) որ լիբանանցի շիիներու մոլեռանդ թեւն է։ Կրօնապետին բնակարանը պայթումէն 25 մեթր հեռու էր միայն։ Բոլորը Իսրայէլի վերագրեցին այս ոճրափորձը եւ այդ է պատճառը, որ Կիրակի օր իսկ ոճրափորձ մը կը կատարուէր իսրայէլեան սահմանին մօտ, այս անգամ Իսրայէլացիներու դէմ։ Կրկին թակարդուած կառքի մը միջոցաւ է, որ կը գործուէր արարքը։ Կառքը, պայթուցիկներով լեցուն կը խուժէր իսրայէլեան զինուորական կառոյցի մը վրայ։ Ըստ առաջին տեղեկութեանց 12 զինուոր մեռած էր եւ 14 ուրիշներ վիրաւորուած։ Մինչ հակաշիի ոճրափորձին ոչ ոք տէր եղած էր եւ Իսրայէլ կ'ուրանար որեւէ պատասխանատուութիւն, այս անգամ քանի մը կազմակերպութիւններ տէր կ'ըլլային, զբաղխաւորը՝ «Լիբանանեան ազգ. դիմադրութիւն»ը։

Իրաց այս կացութեան մէջ, հաւանական չէ, որ մթնոլորտը բարելաւուի։ Ընդհակառակն, ակն ընդ ականի քաղաքականութիւնը կրնայ սաստկանալ։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍՕՑՍԱԼ ԵԻ ՀԱՑԿ. ՀԱՐՑԸ

Թուրք փրոֆէսէօրը անգամ մը եւս կը ծանրանայ Հայերու ցեղասպանութեան հարցին, (տես՝ «Յառաջ» Մարտ 6) եւ աւելի «լուրջ» մօտեցում մը ցոյց կուտայ, Մարտ 8-ի «*Միլիյէթ*»ի մէջ լոյս տեսած իր յօդուածով, բաղդատմամբ թրքական ընթացիկ յանկերգներուն։

×

ԳԻՏՆԱԼ ՈՒ ԲԱՑԱՏՐԵԼ

Անշուշտ ճիշդ չըլլար ամէն բան վերջացած նկատել երեք հոգիի դատապարտութեամբ։ Նոյնպէս կարծել թէ ամէն բան բացատրուած է ու բոլոր դլուխները փոխուած։

Ընդհակառակն, անգամ մը եւս բացայայտօրէն տեսնուած է որ արտասահմանի մտքերուն մէջ արմատացած է կարծիք մը, զոր կարելի չէ դիւրութեամբ ջնջել։ Այս կարծիքին համաձայն, Թուրքերը ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն սկսեալ ու յատկապէս 1915-ին, կանոնաւոր գործունէութիւն ցոյց տուած են Հայերը բնաջնջելու նպատակով։

Պէտք չունինք մենք մեզի կրկնելու թէ որքան թերի ու խեղաթիւրուած իրականութեան մը կը յենուն այս բոլորը։ Բուն կէտը զոր պէտք է դիտնանք, հետեւեալն է. Թուրքիոյ երկարատեւ լռութեան չըրջանին, այդ միակողմանի «կազ իրականութիւնը» հակառակ իր կազութեան բաւական ճամբայ կտրած է ու տեղաւորուած մտքերու մէջ։

Այս պատճառով, հիմա կրկնակի դժուարացած են բոլոր ըլլալիքները։ Պէտք է թէ՛ իրականութիւնը գտնել ու մէջտեղ բերել, եւ թէ 70 տարուան համոզում մը փոխելու զօրութեամբ օժտել ու տարածել զայն։

Այսինքն, դիտութեան ու քարոզչութեան ճամբով։

Առաջին ակնարկով, կրնաք խրտչիլ այս երկու բառերուն հակոտնեայ բնոյթէն։ Քարոզչութեան խառնուած դիտութիւնը կը դադրի դիտութիւն ըլլալէ. դիտականացուած քարոզչութիւնն ալ ազդեցիկ չըլլար։

Սակայն հարկ է այս երկուքը պատշաճեցնել իրարու, առանց ժխտելու անոնց էութիւնը, հայկական հարցը կարենալ բացատրելու համար։

Յատկապէս, երբ խնդրոյ առարկայ է ծայր աստիճան վտանգաւոր բացատրութիւն մը, ու հարց մը՝ որ կը վերաբերի երկու հաւաքականութեան որոնք այսօր դարձեալ կը գտնուին կոզք կոզքի։

Որովհետեւ, եթէ ստեղծուի կացութիւն մը որու հետեւի այն եղրակացութիւնը թէ դիտութիւնը կը գործածուի իրականութիւնը քօղարկելու համար ու քարոզչութիւնը դառնայ այս քօղարկումը տարածելու միջոց մը, յարաբերութիւնները կրնան վտանգաւորանալ, հակազդեցութիւնները սաստկանալ ու վրէժխնդրութիւնը աւելի ահարկու ըլլալ։

Ուրեմն, առաջին քայլին, պէտք է մէջտեղ դնել հայկ. հարցը իր բոլոր յատկանիշներով, մեզի նպաստաւոր ու աննպաստ կողմերով, մեզ հանդուրժող ու խռովող մանրամասնութիւններով։ Երբ այս կ'ըլլայ, կրնաք սա մասին վստահ ըլլալ. քանի՛ հարցը ամբողջութեամբ ու բոլոր խաւերով մէջտեղ դրուի, ցեղասպանութեան ամբաստանութիւնը, յատկապէս իրաւագիտական տեսակէտէ, պիտի տկարանայ ինքն իրեն։ Արդէն, առտու հակառակը այս ժողովուրդին ողիին կը հակասէ։

Սակայն, որպէսզի համոզիչ ըլլայ դիտական մարզին մէջ կատարուածը, ու յատկապէս արխիւներու ուսումնասիրութիւնը, պէտք է հարցը հետզհետէ դուրս հանուի պաշտօնական չէնքերէ ու փակ դռներու ետեւէ, ու փոխադրուի այն հաստատութիւնները, որոնք դոնէ վստահելի են իրենց պիտական անկախութեամբը։ Հետեւաբար պարտաւոր ենք հայկական հարցով զբաղելիք հաստատութիւններ, ամպիոններ հիմնել, այս մարզին մէջ դիտութեան վստահելի անձեր պատրաստել։

Անշուշտ, Թուրքիա որպէս պետութիւն չի կրնար երկիսօսութեան մը մանել ահաբեկչական կազմակերպութիւններու հետ ու սակարկել։ Սակայն պէտք է պատրաստ դոնուի հարցին մասին տեսակցելու, վիճաբանելու պիտական մակարդակի վրայ, դիտութեան տեւէ մարզու հետ որ յարգանքի արժանի է, ինչ որ ալ ըլլայ անոր ազդեցիկութիւնը։

Իսկ քարոզչութեան նիւթ դարձնել կատարելագէս լուսաբանուած հարց մը, կարծուածին չափ դժուար բան չէ։ Եթէ նպատակը իրականութիւնը ցոլացնել է միմիայն, կը փրկուի նաեւ խեղաթիւրելու յաւելեալ ճիգէն։

Անշուշտ եթէ ծանօթ էք քարոզչութիւն կոչուած արուեստին։

Թէ ոչ, օրինակի համար, անճարակ ժապաւէն մը, զոր կը պատրաստէք «հայկական հարցը բացատրելու» համար, դիւրաւ կրնայ ծիծաղելի դառնալ ու վնասել ձեզի։

Աւելի դէշը այն կ'ըլլայ որ չի դիտուիր ու վրայ կ'երթայ նաեւ ձեր դրամը։

Ընդհակառակն, օրինակի համար ժապաւէն մը՝ որուն նիւթը կ'ըլլայ 1915-ը, որ սակայն կը ներկայացուի մարդկային ողբերգութիւն մը, այնպիսի մերձեցումով մը որ չհակասէ մարդկութեան, միակողմանի չըլլայ, ու երեւոյթներու ետին թաքնուած բազմակողմանի իրականութիւնը ի յայտ բերէ ու յատկապէս չեշտէ հաւաքականութիւններու միջեւ սերտ փոխ - յարաբերութիւնները, աւելի ազդեցիկ կ'ըլլայ քան միլիառաւոր ոսկիներու քարոզչութեան ջանք մը ու լաւագոյնս կը սրբագրէ մինչեւ այսօրուան խեղաթիւրումները։

Եւ աւելին՝ շահ ալ կ'ապահովէ։

ԴՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ

ԵՂԵՌՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏԸ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

«Անհնար է գրել Մեծ Եղեռնի պատմութիւնը» կը յայտարարէ Յակոբ Կարապենց Աստուրեանի մասին յօդուածի մը մէջ («Հայրենիք» օրաթերթ, Յուլիս 14, 1984, թիւ 32457)։ Պատճա՞ռը այս վճիռին զոր արձակած են չատեր իրմէ առաջ։ Որովհետեւ «ընդհարմանում (՞) է գրիչը, զաղարում է տրամաբանութիւնը եւ սառում արիւնը», կը չարունակէ վիպասանը, դուռը վերջնականապէս գոցելով մեր երեսին։ Հեռատեսութի՞ւն է սա, ճառ ու քարո՞զ, պարտուղպական ոգի՞, Գամակերպո՞ւմ թերթօնով անանող հասարակութեան մը ախորժակներուն՝ թէ ճշմարտութիւնը։ Կարապենց չատ լաւ գիտէ թէ Եղեռնի խժդուժ դէպքերու եւ սոսկալի ապրումներու պարկեշտ ու լիակատար նկարագրութիւն մը, իր բոլոր զարհուրելի մանրամասնութիւններով՝ զրբախանութեան մաս պիտի չկազմէր ոչ ալ պատմութեան, ու արդիւնքի, անզօր վրէժի հանդէպ մը անդին պիտի չմնար, զմռսուած բայց անկեանք մարմինը անցեալին, որ մեռած ժամանակի խորերէն ներկայի լոյսին պիտի գար ու ապասէր որ ամառպարուած, մտաղրաղ ապրող մը անոր իմաստ ու արժէք գլա - նար։ Վերարտադրումի դործ մը պարզապէս՝ զոր յուշագրական ու պատմագրական դրականութեան մասնագէտները, աւելի կամ նուազ յուզականութեամբ կ'րնեն արդէն, Ֆրեզնոյէն մինչեւ Ամման։ «Մնում է արուեստին ապաւինիլ», կ'աւելցնէ Կարապենց «մասնաւորից հասնելու ընդհանրականին, մի կեանքի միջոցաւ դծելու հասարակութեան կեանքը եւ մի մահուամբ խորհրդանշելու մի ամբողջ ժողովրդի հոդեվարքը»։

«Մնում է արուեստին ապաւինիլ» - այս չորս բառերը ճիշդ են ու կարեւոր, մինչ մնացեալը թեթեւ ըսուած խօսքեր են, ամէն կողմէ խոցելի։ Արդարեւ, ինչպէ՞ս կարելի է մասնաւորէն ընդհանրականին անցնիլ՝ երբ արուեստի էութիւնը խարսխուած է մասնաւորներու եզակի, անկրկնելի ապրումին մէջ։ Ցետոյ, ինչպէ՞ս դումարել մարդկային էակները, ինչպէ՞ս ընդունիլ «միջին» մարդու մը արտառոց յղացքը, զոր գիտական միտքն իսկ կասկածի տակ կ'առնէ, այ ուր մնաց դրականը։ Զարդերու եւ տեղահանութեան մէջէն անցած իւրաքանչիւր անհատի փորձառութիւնը անհամեմատելի բան մըն է որ անձին էն մեծ իմ սեփականութիւնը կը կազմէ, իր ինքնութենէն անանջատելի, եւ զրագէտը չէ որ այդ անձին էն զաղտնի, մտերիմ ու թանկագին հարստութիւնը պիտի խլէ անկէ ու վերածէ հաւաքական ու անանձնական փորձառութեան մը ու վաթթէ բախտով ընտրուած անձի մը կմախքին։ Անչուշտ որ մեծ է փորձութիւնը ոչ միայն որովհետեւ Զարդերը ազգին հաւաքական ինքնութեան վրայ գործադրուեցան ու կոչուեցան Ցեղասպանութիւն՝ այլ նաեւ որովհետեւ մենք Հայերս աշխարհէն զաղտնի, զոց ու խորհրդաւոր կեանք մը կ'ապրինք, անվերջանալի արարողութեան մը, ծէսի մը, զրեթէ կրօնական թափօրի մը մէջ բռնուածներու պէս կ'ապրինք, մենք մեր հայութեամբ կախարդուած, եւ մեր անհատական կեանքե՛րն իսկ չատ յաճախ հաւաքական բնոյթ ունին։ Արմատներու մակարդակին՝ եզակի առաջին դէմք, իսկ էութեամբ ու չահերով, ապահովութեան ու պաշտպանութեան բնազդով նոյնացած յոգնակիին հետ։ Ու վայ անոր որ կը կորչ այդ կախարդանքը - կամ կ'այլասերի ու կ'անհետի եւ կամ ալ թիւրախոր կը դառնայ ամէն տեսակ հաւաքական բարդոյթներու արձակումին։ Կը թուի թէ անհատ - հաւաքականութիւն այդ ձուլումն է որ պատրանքը կու տայ թէ մէկ անհատի փորձառութիւնը կրնայ հազարներու փորձառութեան տեղը առնել։

Կը մնանք ուրեմն ուր որ էինք առաջին վայրկեանին, առանց լուծումի, կախուած մերկ մէկ հարցումի մը կեռէն, - ինչպէ՞ս պիտի գրուի Զարդերուն վէպը։ Առաջին հերթին մարդ կը խորհի լրատուի մասին, անոր միտքի ոճին, անոր ժանգոտած գրական բնազդներուն, թէքնիքին մասին։ Ի վերջոյ, թերթօնի կապարային մէջ որեւէ ցեղասպանութեան նկարագրութիւնը կարելի է թմրել, հեռուէն տասը տարբեր անձերու ճակատագրին եւ անապատներէն, որբանոցներէն անցնելով զայ մինչեւ Ֆիֆթի Էվըննիու, նկարագրելով ոճիրը, ոճրագործը, զոհն ու միջավայրը, խորհելով հաւանարար ատկէ զալիք դրամին եւ, ինչո՞ւ չէ, ատկէ հանուելիք Ֆիլմին համար։

Ո՞ւր հասանք։ Ոչ մէկ տեղ որովհետեւ ցարդ եղեռնը որպէս կեանքի դէպքն ու նիւթ՝ մեր գրական երեւակայութեան առարկան չէ եղած։ Փորձը խակ մեզ չէ փորձած - միայն վերջին տարիներուն է որ տակաւ ճիղեր եղան, ան ալ ոչ - հայերէն լեզուով, դրուագներ նկարագրելու, սիրտեր յուզելու։ Այսպէս էր որ դրուեցաւ Վահէ Քաչայի Ֆրանսերէն վէպը Դաշոյն մը այս Պարտէզին Մէջ, խմբագրուած որպէս սինեմայի հաւանական սենարիօ ու բոլորովին տղայական՝ մեր ազգին գլխուն եկած ողբերգութիւնը, այդ փորձառութեան էութիւնը դանելու եւ տակէ ներս թափանցելու տեսակէտէն։ Մօտաւորապէս նոյն դիտողութիւնը 1980-ին լոյս տեսած Ֆրանսերէն ուրիշ վէպի մը մասին Հրեշտակներու Մայրամուտը, որուն հեղինակն է Բասպալ Զապմաքեան։ Անդլերէն լեզուով երեք գլուխ լոյս տեսած են - Ձէյք Հաչեանի Մամիկոնը, Ֆեբրը Պաուկեանի Ստամբակը որոնք երկուքըն ալ Զարդերու արկածախնդրական ու դիպուածային կողմով աւելի հետաքրքրուած են քան ոճրային արարքներն ու ցեղային առելութիւնը արուեստի ծիրին վրայ փոխադրելով՝ եւ ազատագրելով անհատն ու ցեղերը՝ պարագայականութենէն։ Աւելի յաջող է Բիթըր Նճարեանի Ձամբորդութիւններ հատորը, բայց հոս ալ եղեռնը երկրորդական փլանի վրայ կը գտնուի, լոկ պարունակիչն է ողբերգութեան փոխանակ նաեւ պարունակութիւնը ըլլալու, վեր ցեղային ու անձնական սահմանափակումներէն ու նետուած դէպի համամարդկային տարածութիւններ։ Կան անչուշտ հին գործերը որոնց ակռաները հանած ու զասպրքերու մէջ փակցուցած են անվնաս, բայց մարդիկ - (վիպասաններ) Գ. Մահիրիի, Վ. Թոթովենցի, Զ. Սիւրմէլեանի, Մ. Յուսկիեանի պատանեկան յուշերու վիպականացումը, գործեր՝ որոնք նեղ սահմաններու մէջ յաջող՝ բուն տրամին հազիւ թէ կը մօտենան։ Նոյնպէս մատնակի նկարագիր ունի Ֆրանց Վէրֆէլի Հանրածանօթ վէպը՝ որուն էջերուն ետին թաքնուած հրէական թէզը չատեր մատնանշած են։

«Եղեռնը ինչո՞ւ չէ գրուած» հարցումին մենք Հայերս անչուշտ դիւրին պատասխան մը ունինք ու Կարապենց համառօտած կարծիքը կը բանաձեւէ երբ կը գրէ թէ մարդկային կարողութիւններէն վեր ու դուրս է նման ձեռնարկ մը յաջողցնելը։ Կը նշանակէ թէ այն ծայրագոյն տառապանքը, իր էն հոմ, անզբաղելի բիւումին, պոռթկումին մէջ, զեռ ցաւ իսկ չեզած կամ ցաւէն անդին զացած վիճակին մէջ, այնպէս ինչպէս որ չուարած զոհերը փորձեցին զայն ապրիլ, ճիղ մը ըրին զայն մարդկային պարունակին մէջ սեղմելու, զոցելու եւ պահելու՝ իրականութեան մէջ զերմարդկային, անմարդկային, անդրմարդկային բան մըն էր, Զրհեղեղի մը, երկրաչարժի մը կամ ահաւոր հրաբուխի մը նման, մահն էր մահէն առաջ։ «Արեան սառիլը, որամարանութեան զաղարիլը» ըսելու կերպեր են լոկ, խեղճ բառերու անյոյս ճիգ՝ այս զաղափարը արտայայտելու համար մէջտեղ հանուած։ Սակայն ընդունելի մտածում է այս «անկարողութեան» մտածումը որովհետեւ միայն մարդկայինը կրնայ պատահիլ մարդուն՝ մինչ «անհնարինը եւ անմարդկայինը» անպատահելին ու անկարելին են։ Մարդ չի կրնար զգալ ու ընկալել բաներ՝ որոնք դուրս են իր չափերէն։ «Անմարդկայինի» յղացքը անիմաստ յղացք մըն է, անլուրջ ու տգայական։ Արդ, ինչո՞ւ մենք մեզ հաւատացուցեր ենք թէ եղեռնի արբամին նուաճումը վեր է իմացականութեան ու արուեստի միջոցներէն։ Ինքնախաբէութի՞ւն, փախո՞ւստ իրականութենէն, անկարողութի՞ւն - ինչո՞ւ չէ։ Հայ դրողին նետուած մեծագոյն մարտահրաւէրն է եւ ահա եօթանասուն տարի է կը փախինք առջեւէն, հայելիներու, սիրային հղձիմ տրամներու, երեւակայական ինքնութիւններու կամ ալ կեղծ իրապաշտութեան մը եաին կը պահուըտինք։ Նարդունին խօսք մը ունէր - Հայը գացեր պատկեր է ջաղացքի պատին ու կը քնանայ, բսելով թէ ազմուկը զինք չի նեղեր...։ Ու եթէ կայ բառ մը, յղացք մը որ գրագէտը արտօնուած չէ գործածել այդ ալ «անկարագրելի» բառն է, որովհետեւ նկարագրելու կարողութիւնն իսկ իր ոչգոն տ'էքդրն է։ Այնպէս որ միակ արդարացումը՝ ոչ թէ ոճիրին չափն է, զարհուրելիութիւնն է՝ այլ անոր պատճառներուն անհասկնալիութիւնն է, թէ չո՞ւ տեղի ունեցեալը։ Եզրակացութիւնը։ Եղեռնը կը գրուի։

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԻՒՐԸ՝ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութիւնը որոշած էր զազութի մշակութային կեանքին նուիրուած հերթական իր երեկոյթը, - Մարտ 1, Ուրբաթ - յատկացնել «Յառաջ»ին, թերթին հրատարակութեան վաթսունամեակին առիթով։ «Յառաջ»ի վաթսունամեակին, զարգացումներուն, կարճ հիմնումին, զարգացումներուն, կարճ խօսքով՝ 60 տարուան ընթացքին կլուրած ճամբան ներկայացնելու հրաւիրուած էր Արփիկ Միսաքեան։

Հակառակ երեկոյթին զուտ անդամական բնոյթին, Եան'ց ակումբին հատքատեղին լեցուած էր հարիւրէ աւելի ներկաներով։ Երեկոյթին բացումը կատարեց Միութեան նախագահը՝ տոքթ. Փաթրիս Գասպարեան, որ կարգ մը տեղեկութիւններ տալէ ետք ԻՄԱՖ-ի գործունէութեան եւ անմիջական ծրագիրներուն մասին, խօսքը փոխանցեց տոքթ. Փաթրիս Ձօլօլեանի, որ ըսաւ ներկաներուն, թէ կրկնակ պատճառներով ուրախ է ընդունելու Արփիկ Միսաքեանը։ Նախ՝ անոր համար որ այս վաթսունամեակը նշելու առաջին ձեռնարկողը կ'ըլլար Ֆրանսահայ Բժիշկներու Միութիւնը, եւ յետոյ նաեւ այն պատճառով որ իր ընտանիքին ու Շ. Միսաքեանի ընտանիքին կապը չատ հին ու մտերիմ էր։ Փաթրիս Ձօլօլեան ապա խօսքը տուաւ Ա. Միսաքեանին։ Ան նախ հայերէնով տուաւ համառօտ «կենսագրականը» թերթին, հրատարակութեան օրէն - Օգոս. 1, 1925 - մինչեւ այսօր։ Ըսաւ թէ թերթը սկսած էր չաբաթը երեք օր լոյս տեսնելով, թէ զազութին հետ ծնած էր, որուն հրատարկութիւնը մեծ սիրով ընդունուած էր զազթական զանգուածին կողմէ, որ մեծ մասով բանուոր էր հանքերու կամ ազարակներու մէջ, եւ որ ծանօթ չէր երկրին լեզուին, սովորութիւններուն, օրէնքներուն։

Վաթսուն տարուան այս զնացքը կ'ընդհատուէր անգամ մը միայն, կամովին, զերմանական զրաւումի նախօրեակին (Յունիս 9, 1940 - Ապրիլ 8, 1945), եւ Ազատագրումէն ետք կը չարունակուէր անխափան, հաւատարիմ իր հիմնադիրը՝ Շաւարշ Միսաքեանի առաջադրութիւններուն։

Արփիկ Միսաքեան յիշեց այն զրական սերունդը, որ ծնունդ առած է «Յառաջ»էն Շահնուրներով, Շուչանեաններով, Սարաֆեաններով մինչեւ աւելի համեստ՝ «Յառաջ»ի սաները։ Նշեց. այն եզակի դործակցութիւնը զոր բերած է Հրանտ - Սամուէլ նախ որպէս խմբագիր Շաւարշի կոզքին 1925-ին իսկ, ապա անոր մահէն ետք մինչեւ իրը, զրելով խմբագրականները։ Արդարեւ, ըսաւ ան, Հ. Սամուէլն ու Նարդունին, թիկունք ըլլալով իրեն հօրը մահէն ետք, թոյլ տուած են որ կարենայ չարունակել թերթը։

Այս ամփոփ տեղեկատուութիւնը տըրուեցաւ նաեւ Ֆրանսերէնով, որմէ ետք ներկաներ ուղղեցին զանազան հարցումներ։ Հարցումներու մէկ մասը կը վերաբերէր լեզուական հարցին. արդեօք չէ՞ր մտածուեր «Յառաջ»ը հրատարակել երկու լեզուով։ «Ո՛չ, կը պատասխանէր Ա. Միսաքեան, այդ, «Յառաջ»ի ո՛չ կոչումն է, ոչ ալ առաքելութիւնը. եթէ անհրաժեշտ դառնայ երկլեզու մամուլ մը, այդ մենք չէ որ պիտի ընենք»։ Հարցումներ եղան նաեւ թերթին աշխատանքի առօրեային մասին, ինչպէս կը պատրաստուէին լուրերը, ծրագիր կա՞ր էջերու թիւը աւելցնելու, ի՞նչ էր տպաքանակը, ի՞նչ էր ընթերցողներու եւ աշխատակիցներու տարիքի միջինը։ Այս առընչութեամբ հաճելի անակնկալ էր իմանալ թէ այսօր աշխատակիցներու տարիքի միջինը աւելի ցած է (40 - 45) քան անցեալին, յիշեցուց նաեւ «Յառաջ Միսք եւ Արուեստ»ը։

Աւելի քան ժամուան մը այս զրոյցէն ետք ճաշով մը, ուշ ժամու վերջ զաւ երեկոյթը։

Ա. Թ.

1985 ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԱՐԻ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

-Իցիւ թէ երաժշտութիւնը՝ տիեզերական ամենահաղորդ լեզուն հասարակաց բարբառ մը ըլլար, ժողովուրդներու միջեւ անհասկացողութեան կոչը բարդոյթը բառնալու համար...

Քանըչորս երկիրներ մխանական զազափարէ մը մղուած պատեհ առիթը նը կատած են ժան Սէպասթիէն Պախի ծնընդեան երեքհարիւրամեակը, անոր ոգեկոչումի ծիրը ընդլայնելով մինչեւ 17-րդ դարու երաժիշտները Հէնտէլ եւ Սքարլաթի, 1985-ը հռչակած են երաժշտութեան համեւրոպական տարի։ Իսկ ամանք իրենց հայեացքը սեւեռելով 20-րդ դարու մեծանուն հեղինակներուն, ուզած են առաւել եւս ծաւալել այդ շրջանակը, երաժշտական փառատօնի մը բոլոր նոյթը ընծայելով տարուան։ Մինչ այդ Ֆրանսական երաժշտական յանձնախումբի տնօրէն՝ Մօռիս Ֆլէօրէ սիրով ընդառաջելով ծրագրին, իր կարգին ընտրած է ժամանակակից ականաւոր երաժշտագէտ Ֆրանս. կաճառի անդամ՝ Մարսէլ Լամոտովքին։

Եւ ահա Ֆրանսայի յանձնախումբը առնկակալը կ'ունենայ մասնակցութեան ինքնարուխ առաջարկի մը։ Նուրհան Ֆըրչնկեան հիմնարկը, որ 1949էն ի վեր Հայկ. մշակոյթը զարգացնելու քայլերը հանդիսացած էր նախ Հայկ. հնադարեան դանձերուն թանգարանով, 1981-ին փրոֆ. Մահէի առաջարկով էնթիթիթիւ Քաթոլիք մատենադարանը գնած էր Հայկ պէրեանի 12 հազար հատորներով, որ անգամ կը հիմնէ երաժշտական ձեռնարկ մը. պատուոյ յանձնախումբ մը կ'ընդունէ նախագահութեամբ Վազգէն Ա. Հայրապետին, հետեւ ունենալով փոլ Փուշար Արքեպիսկոպոսը, Մերձակոյս նախագահ՝ Ա. Փոհէր, Մ. Շումանը, Պրիսաքի դուքսը, Ժ. Լանկ, Փ. Թիլիէ, Ժէ, Պ. Սթազի, Մ. Լանտովսքի, Փ. Գառզու, Մ. Ֆլէօրէ եւ Փ. Ասնըլէն։

Այս ձեռնարկը պիտի ունենայ մեկնարկը Հանդամանք մը։

Ներկայացնելէ առաջ 1985-ի Ֆրանս. ծրագիրը, բսենք թէ ո՛վ է Մ. Լամոտովքի։ Ծնած է 1915-ին, հազիւ 6 տարեկան ցոյց կու տայ երաժշտական յատկութիւն։ 22 տարեկանին գրած է երկու «պալլատ»ներ, 25 տարեկանին օրաթոռ մը՝ «Աչխարհի ոիթմը»։

Մ. Ֆլէօրէ եւ նոյն ինքն Լամոտովքի դոմասանքներ ուղարկած են Ֆրինկման հիմնարկին։ Ըսենք թէ այս հեղինակը իր գործերուն մէջ խորհրդանշած է կեանքը, մահը, երկիւղը, ծիծաղը եւ կրնայ ըսած չափ թէ չի կրնար զգրել արտադրել, այլապէս կեանքը կը դառնայ աննպատակ, եւ երկիրը քաոս մը...։

Հրապարակուած է արդէն 1985-ի նուագահանդէսներու ցանկը։ Փեթրուարի առաջին անգամ ներկայացուած է «Մոնէ սէկիւր» օփերան Թուլուզ եւ Պորտօ, մինչ դնահատանքի արժանանալով, Մարսէյ մինչեւ Յունուար 1986 մինի-օփերա մը 6 քաղաքներու մէջ, ներառեալ Թոմանեան Սիրանուհեանի նուագախումբով։ Ցիկին նաեւ «Արչալոյսի պատարագ»ը, Սէն Ժիւստ մէն տէ Փրէի տաճարին մէջ, հեղինակին դեկավարութեամբ. իսկ «Բանտր» Յունիս 25-ին Փէյրէ։ Յուլիսին՝ «Պէրսի»ի մէջ խաղազութեան նուիրուած քանթաթ մը Յովհ. - Պօղոս Պապին պոէմին վրայ դինուորական նուագախումբին մասնակցութեամբ։

Երկար է ցանկը այս փառատօնին հանդամանքներուն։

Իսկ ինչ կը վերաբերի Ն. Ֆրէնկման հիմնարկի նեւթական մեծածախս ծրագրութեան, որոշուած է երգչախումբ մը նուագախումբով մը երկու մեծ համանուագ, մին Ռէնոթ, եւ միւսը՝ Էնվալիտներու տաճարին մէջ։

Ի՛նչ բերկրանք եթէ խռովեալ այս աշխարհին մէջ երաժշտութիւնը բուժէ մարդկերը ու դարմանէ կիրքերը։

ՉԱՐԵՀ ՍԱՐԻԱՆ

ՊԱՏՐԱՍՏՎԵՑ ՏՕՆԸ
ԿՈՒՆԵՑՈՎ ՄԵՔ

ՊԱՏԿԵՐԱՏՆԵՐ

ՎԱՃԱՌՔ

ՊԱՏՐԱՍՏՎԵՑ ՏՕՆԸ
ԿՈՒՆԵՑՈՎ ՄԵՔ

ՊԱՏԿԵՐԱՏՆԵՐ

ՎԱՃԱՌՔ

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՎԱՃԱՌՔ

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՎԱՃԱՌՔ

ՀԱՅԿ ՄԱՐՏԻՆՅԱՆ

ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

Պատմական վիպակ

Գ.

ԱՆԱՊԱՏԻ ՀՈՒՅԶԵՐԸ

Ինչպես ասացինք, Տիգրան Ա. Երվանդունին Հայաստանի գահին հաստատվելուց հետո ամենայն ջանք ու եռանդ ի գործ դրեց՝ ամրապնդելու համար իր իշխանությունը, ինչպես նաև՝ ամրացնելու երկրի ներքին ու արտաքին դիրքերը։ Նա հասկանում էր, որ Հայաստանի ներքին կյանքի կազմակերպման ու զարգացման համար անհրաժեշտ է ապահովել խաղաղություն, ինչպես նաև՝ ամրապնդել երկրի պաշտպանական հզորությունը։ Ուստի նա ձգտում էր հարևան պետությունների հետ հարաբերությունները կարգավորել խաղաղ ճանապարհով։ Այդ նպատակով նա հարևան պետությունների հետ կնքում էր պայմանագրեր, ամրացնում էր ընտանեկան կապերը։

Տիգրան Ա. Երվանդունին ամուսնացած էր Կապադովկիայի թագավոր Արիոբարզանես Ա. Արշակունու դստեր՝ Սատենիկի հետ։ Սատենիկը Տիգրանի կինն էր դեռևս այն ժամանակ, երբ նա Հայաստանի գահին չէր։ Նրանք ունեցել էին մի որդի՝ Արտավազդ անունով։ Սատենիկը Տիգրանի հետ ամուսնանալուց հետո ևս մի որդի ունեցավ՝ Տիգրան անունով։

Տիգրան Ա. Երվանդունին ամուսնացած էր նաև Պարթևստանի թագավոր Վաղարշ Ա. Արշակունու դստեր՝ Խոսրովիդուհու հետ։ Խոսրովիդուհին Տիգրանի կինն էր դեռևս այն ժամանակ, երբ նա Հայաստանի գահին չէր։ Նրանք ունեցել էին մի որդի՝ Տրդատ անունով։ Խոսրովիդուհին Տիգրանի հետ ամուսնանալուց հետո ևս մի որդի ունեցավ՝ Վաղարշակ անունով։

Տիգրան Ա. Երվանդունին ամուսնացած էր նաև Ատրպատականի թագավոր Դարեհ Ա. Արշակունու դստեր՝ Ասպաղուհու հետ։ Ասպաղուհին Տիգրանի կինն էր դեռևս այն ժամանակ, երբ նա Հայաստանի գահին չէր։ Նրանք ունեցել էին մի որդի՝ Տիգրան անունով։ Ասպաղուհին Տիգրանի հետ ամուսնանալուց հետո ևս մի որդի ունեցավ՝ Երվանդ անունով։

Տիգրան Ա. Երվանդունին ամուսնացած էր նաև Ասորեստանի թագավոր Ասորեստանի Ա. Արշակունու դստեր՝ Ասորեստանուհու հետ։ Ասորեստանուհին Տիգրանի կինն էր դեռևս այն ժամանակ, երբ նա Հայաստանի գահին չէր։ Նրանք ունեցել էին մի որդի՝ Տիգրան անունով։ Ասորեստանուհին Տիգրանի հետ ամուսնանալուց հետո ևս մի որդի ունեցավ՝ Արտավազ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Եդուարդ Մավեան եւ Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Արիմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ Եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆԻ

եղերական մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Մարտ 17, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մօր՝

ՄԿՐՏԻՉ եւ ՍԻՐԱՆՈՑՇ ՄԱՎԵԱՆԻ

յիշատակին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ

Իր սիրելի երէց բարեկամուհին՝ Ա-բրահամ Բագրատեանի մահուան առթիւ Տիկին Աբշալոյս Թադէոսեան 300 Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի ղալրոցին (ատանալ «Յառաջ»էն), նոյն առթիւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Քնեազեան եւ Պետրոսեան ընտանիքը կը նուիրեն 250 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 250 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին (ատանալ «Յառաջ»էն), Տիկին Արամի Բագրատեանի մահուան առթիւ:

×

Արամի Բագրատեանի *մահուան առթիւ Տիկին Սիրվարդ Պալեան եւ Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչատուրեան 400 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:*

×

Իրենց սիրելի հայրենակցին՝ Մկրտիչ Շահինեանի (Բարերդցի) մահուան առթիւ Տիկին եւ Օր. Իփքրանեան, փոխան ծաղիկի, 200 Ֆ. կը նուիրեն Ս. Մեսրոպ կրթարանին (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. -Պ. Եդուարդ Մխքայէլեան 300 Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 16-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Կիրակի, Մարտ 17, կէսօրէ ետք ժամը 15-ին, միւնոյն հաւաքատեղին, դասախօսութիւն մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ՔԱՐՈԶ

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԲՈԼՈՐ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Մեծ Պահքի ամբողջ շրջանին, Փարիզեան Շրջանի մեր եկեղեցիներուն մէջ, Ուրբաթ երեկոներ ժամը 7-ին, Հսկումի խաղաղական եւ Հանգստեան ժամերգութիւնները պիտի կատարուին եւ պիտի տրուի աւուր պատշաճի Քարոզ, համաձայն հետեւեալ ժամանակացոյցին. -

Ուրբաթ, Մարտ 15
ՇԱՒԻԼ
Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

×

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ կիրակի օրերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-ին, Փարիզի՝ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. -

Կիրակի, Մարտ 17
- Դատաւորի Կիրակի -
Կիրակի, Մարտ 24

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՑԻՍ 12-ԻՆ
Կապ. Խաչի կայանին 50-ամեակին
եւ ՀՕՄ-ի 75-ամեակին առթիւ

ԿԱՂԱՆԴԵՐ

Նախաձեռնութեամբ. - Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերով՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյն թուականին Մարսէյլի 4 մասնաճիւղերը՝

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

եւ Ռոն - Ալփ-ի շրջան:

ԴԷՊԻ Ս. ՂԱԶԱՐ

Մայիս 25, 26, 27, Հոգեգալուստի *տօթիւ*

organisé par
La Croix Bleue Marseille
section St. Jerôme

VOYAGE

à VENISE

avec la visite de
l'ILE ST. LAZARE

pour la Pentecôte, les 25, 26 et 27 Mai

Inscriptions avant le 30 Mars

Pour tous renseignements :
Tél : 16 (91) 66-28-33 / 16 (91) 70-12-49

LE 24 AVRIL EN ARMÉNIE

COMME TOUS LES ANS AU 24 AVRIL, ET SPECIALEMENT CETTE ANNEE POUR COMMEMORER LE 70ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DE 1915, LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS DE FRANCE, ORGANISENT UN VOYAGE EN ARMENIE SOVIETIQUE. QUATORZE JOURS A EREVAN ET UNE NUIT A MOSCOU.
DEPART LE 20 AVRIL RETOUR LE 05 MAI 1985.
LE PROGRAMME :
ARRIVEE A MOSCOU LE 20. 04.
LE 21. 04. DEPOT D'UNE GERBE AU SOLDAT INCONNU SOVIETIQUE SUR LA PLACE ROUGE, PUIS VISITE DE LA VILLE.
DEPART POUR EREVAN ; ARRIVEE A EREVAN A 22H00.
LE 22. 04. ET 23. 04. VISITE ORGANISEE ET COMMENTEE EN AUTOCAR
LE 24. 04. CEREMONIE ET DEPOT DE GERBE AU SOLDAT INCONNU A EREVAN, PUIS DEFILE AU MONUMENT DEDIE AU GENOCIDE, ACCOMPAGNE PAR DE HAUTES PERSONNALITES ARMENIENNES ET SOVIETIQUES. CES DEUX CEREMONIES SERONT SUIVIES D'UN REPAS A L'HOTEL HRAZDAN.
LE 25. 04. JOURNEE LIBRE.
LE 26. 04. VISITE AU MONUMENT DE GENERAL ANTRANIK AU VILLAGE DE OUDJAN.
LE 27. 04. VISITE EN AUTOCAR.
LE 28. 04. ETCHMIADZINE ET SARDARABAD.
LE 29. 04. ET 30. 04. VISITE
LE 01. 05. DEFILE DES TRAVAILLEURS, FETE DU TRAVAIL.
LE 02. 03. 04. VISITE ET JOURNEE LIBRE.
LE 05. 05. **RETOUR SUR PARIS.**

POUR RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS VOIR :
— **SABERATOURS : Tél : 261 - 51 - 13**
— **M. KEHYAYAN MIHRAN, Pdt. DES ANCIENS COMBATTANTS-Tél : 642 - 73 - 10**
DATE LIMITE D'INSCRIPTIONS 20 MARS.

CROIX BLEUE
SECTION ALFORTVILLE

Pour mieux se faire connaître la Croix Bleue d'Alfortville invite toutes les jeunes femmes à un cocktail dinatoire le Samedi 16 Mars à 18 h 30 à la M.C.A. d'Alfortville 9, rue deMadrid, au cours duquel il est prévu :

— Exposition sur les activités de la Croix Bleue.

— Prise de parole par le Comité Central de la Croix Bleue (Mme. Hélène Merdjanian).

— Exposé sur le rôle de la femme arménienne dans l'Histoire.

Cette soirée sera animée par le DUO ZEPUR.

— Ambiance arménienne —

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Օրւոյ ղէպքին հետեւանքով դատապարտուած Յովհաննէս Սեմերճեանի մօր եւ քրոջը ցարդ բնակած տունը ծախու ըլլալով, ենթակայ են արտաքսումի:

Այս երկու հայուհիները տեղաւորելու համար կը փնտռուի Փարիզի արուարձաններուն մէջ, վարձու բնակարան մը, երկու սենեակ եւ խոհանոցով:

Հեռաձայնել՝ Մարսէյլ. - (91) 66-07-05

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ
Դասախօսութիւններու շարք
Հայերէն լեզուով ու
Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ
«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՄԷՋ»
Նիւթին շուրջ
Ա. Մաս՝ **ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ**
Հինգշ. Մարտ 21, ժամը 20·30-ին
Բ. Մաս՝ **ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ**
Հինգշ. Մարտ 28, ժամը 20·30-ին
Գ. Մաս՝ **ՆԵՐԿԱՆ**
Հինգշ. Ապրիլ 4, ժամը 20·30-ին
Դասախօս՝ **ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ**
Սահիկներու լուսարձակում
Ալեֆ Մաւուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, Ռուրսել փողոց - Փարիզ 17-րդ
- Մուտքը ազատ է -

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգայինի Դիմակ թատերախումբ ներկայացումները՝ Կիրակի, Մայիս 5 կէսօրէ վերջ եւ Երկուշաբթի, Մայիս 6 երեկոյեան:

ՅՕՒԱՄԵՆԱԿ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Ա.ԶԳԱՅԻՆ Ա.ՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
եւ կազմակերպութեամբ՝
ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՀԱՑ Ա.ԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ
Մասնակցութեամբ հայ քոյր յարանուանութեանց

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԼՆԻ ՄԷՋ
ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ 1915 ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ

Յուցահանդէս, շարժանկար, վկայութիւններ, ընդհանուր հաւաքոյթ եւ ուխտի արարողութիւն, պաշտօնական դիմումներ

Ֆրանսայի համար թղթակից է
ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՑԹ կազմակերպութիւնը

ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ - ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԼՆ - ՓԱՐԻԶ
ԱՊՐԻԼ 22-ԷՆ 29 - ԵՐԹ ու ԴԱՐՁ՝ 4000 Ֆրանք:
Տեղական ծախքերը Առաջնորդարանը կը հոգայ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil, Paris 1er — Tél:(1) 261-51-13

PELERINAGE A JERUSALEM

avec la participation de
Monseigneur NORVAN ZAKARIAN
et accompagné par VAROUJAN SARKISSIAN
— Du 8 au 15 Avril —
Prix : 6950 Frs.

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԳԷՊԻ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ
մասնակցութեամբ՝ ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ-ի
ընկերակցութեամբ՝ ՎԱՐՈՒԺԱՆ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ-ի
8 - 15 Ապրիլ

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N°. 55935

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ՀԱՅՐԱՊԵՏ

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՍԱՐՁԱԿ

ԵՂԵՌՆԸ ԵՒ ՀԱՅ ԳՐԱԳԷՏԸ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ուրեմն մէկ հարց - ի՞նչպէս գրել: Եթէ կարելի չէ ոչ հարիւր հազարաւորներու փորձառութեան դումարը տալ ոչ ալ մէկ կեանքի պատմութեան չնորհել խորհրդանշական կամ ներկայացուցչական արժէք՝ հաւանաբար անկարելի չէ խճանկարի ֆորմիւլը որդեգրել: Նախ հրաժարելու է հեղինակին կոմկ դուրսէն պարտադրուած միութեան մը գաղափարէն: Միակ միութիւնը, առանցքը՝ այդ միութեան անկարելիութիւնը, բացակայութիւնն է: Եղեռնը քայքայումն իսկ է միութեան յղացքին թէ որպէս տրամաբանական տարր եւ թէ իբրեւ դէպքերու ընթացքէն բխող ձեւ, գիծ: Սակայն եղեռնը իրեն յատուկ լոյիքը ունի որ բազմաթիւ լոյիքներու միաժեղ ներկայութիւնն է նոյն տեն եւ որ կը գործէ հարշարողին ու հարշարուողին, հանդիսատեսին ու վիճակավորին մէջ միեւնոյն տեն, եւ ի զօրու է նաեւ մահէն ետք: Այդ օրէնքը քանդումն է կեանքի կարգ կանոնին որուտեղ մոզայիքն է որ կը տիրէ, բջիջային մոտէլը որ պիտի յաջողի կեանքի օրէնքը եւս կիրարկել թէքսթին մէջ:

Ուրեմն, վէպը չունի բացայայտ ծրագիր կամ դիպաշար այլ կը պատմէ ինչպէս հարիւրաւոր անդէմ, ցիր ունցան մարդիկ կը հալածուին, կը հրուին մինչեւ իրենց դիմադրականութեան անտեսանելի ծայրը, կը կարեն կ'անցնին բարոյականի, խղճի բանականութեան կազմակերպութեան ու մարդկային սահմանները, սկբէն եւ տեսլութենէն անդին: Եղեռնը գրել՝ կը նշանակէ պատմել ինչպէս անցեալէն մինչեւ ներկայ, մեռեալէն ողջ, մարդէն բնութիւն ու եւ մարդոց, մարմնէն երեւակայութիւն ու եւ հոգին, Հայէն Թուրք, մայրէն զաւակ ու մինչեւ գալիք սերունդները՝ կեանքն ու մահր իրար յեցած կը քալեն անապատի կիզիչ արեւուն մէջէն, կը կքին ահաւոր տառապանքին տակ, կը սայթաքին բայց կը չարունակեն մինչեւ հասնին տառապանքէն չատ անդին լմնատէ զուրկ վայրեր որ վերջ չունին: Այդ հարիւրաւոր ապրողները որոնք կայծոռիկներու նման հերթով կը վառին, կը մարին եւ իրենց ամբողջութիւնը կամաց կամաց, հարիւրաւոր էջերու վրայով կը չարժի՝ անորոշ ուղղութեամբ՝ եղեռնի օրէնքին կը հնազանդին, ըլլան Հայ թէ Թուրք - կը զիմանան անոնք միայն՝ որոնց աւանդութեանց, ներշնչումի, ներքին ախոլոկի ու մարդկային կապերու ուժը կը զգան, անոնք՝ որոնք կը տոկան սիեզերական հեղձանքին, անյաւորութեան եւ Ածուծոյ խաւարումին: Եղեռնը եղեռն է ոսկորին համար միայն:

Այս է պատճառը որ վիպասան մը կամ պրոպը Եղեռնին՝ պէտք է զայն տեսնէ ու նուաճէ երկու կողմէն - ճերպոգրծին ու զոհին, քանի որ այս երկուքին կապը անքակտելի կերպով զիրենք իրար կը միացնէ: Թուրքին արտաքին ու ներքին իրականութիւնը, ըլլայ ան նախապար որ կը ծրագրէ թէ հասարակ ժանտարմա՝ որ կ'իրագործէ որոշումը՝ անհրաժեշտօրէն մաս կը կազմէ տառապանքի ճամբուն քալհատուող հայութեան: Այս երկուքն վեր դեռ կայ աւելի բարձր սէնթէզ մը ուր հարցը Հայու եւ Թուրքի յարաբերութիւն ըլլալէ զատ՝ է նաեւ զուտ մարդկային տրամ մը: Խեղճ ու կրակ Թուրքը մարդկութենէն արտաքսուած՝ ոչ ոճրագործ է ոչ ալ ճիւաղ մը այլ հասարակ, սովորական, զոհելիկ մարդ մը, քիչ մը ամէնուս պէս, չպրտուած սիեզերքի արգանդէն ու սափրուած օրէ օր ապրիլ այս մոլորակին երեսին հոսկէ հոնկէ հաճոյքի փշրանք զողնալով, հեւ ի հեւ ախորժակները հալածելով, օր մըն ալ պարապին մէջ ցատքելու եւ անհետանալու համար: Անչուշտ, խմբապիրներ ու ճառախօսներ կրնան համոզել բազմութիւնները թէ ո՛չ, Թուրքը ահաւոր, սաստիկ, արիւնարբու անորմալին մէկն է: Այս պայմաններուն տակ՝ բնական է որ անկարելի պիտի ըլլայ եղեռնը գրել: սակայն անհրաժեշտ է որ գրողը զոհ չերթայ ազգային հոգեբանութեան ոչ ալ իր հօր պատմած պատմութեանց յիշատակներուն այլ ոճրագործ Թուրքին մէջ տեսնէ նաեւ մարդը որ բոլորին պէս ցաւեր ու տենչեր ունի, զաւակի կորուստ կ'ողբայ, մահուան սարսափը կը զգայ եւ ուրան ալիրը առանձնութեան անձկութիւնը կ'ապրի, մեզ նման: Այս է ճշմարտութիւնը գրագէտին համար ու եղեռնը կը գրուի միայն եթէ Հայն ու Թուրքը հոգեբանական իրողութեանց մակարդակին չարժին, հեռու բարոյական դատումներէն:

Այս ամբողջը չի միտիր միամիտ բանապաշտութիւն մը պաշտպանելու եւ չի մեկնիր այն մտածումէն թէ եղեռնի արդարը միայն բանականութեամբ կը հասնի: Պէտք կ՚ոչ ըսելու թէ կան իրողութիւններ որոնք դուրս են իմացականութեան հակակշռէն, չեն հասկցուիր միտքով ու պէտք ալ չունին հասկցուելու, ինաք Ածուծոյ: Բայց պէտք է փակագիծ մը բանալ հոս, պարզապէս ըսելու համար թէ արուեստը, նման սիրոյ միտիկ ապրումին, ճշմարտութեան, հաւատքի, զգացական վիճակներու եւ, եթէ ուզենք մտածումի հրամանատարին էն ծայրի ժայռին գլխին կանգնելու՝ զրեթէ ամէն բանի ... դուրս կ'ինկայ բարոյականի առաջեայ տիսիպլինի պարտնակէն, չի կրնար մարդիկ դասաւորել որպէս «բարոյական» ու «անբարոյական», բարի ու չար եւայլն: Անչուշտ որ հայ գրողը բացառութիւն մըն է աշխարհի մէջ, եւ հայութիւնը իբրայաուակ օրէնքներով կ'ապրի ու կը գիմանայ - սակայն այդ մարգին մէջ հիմնական որոշումները գրողին են եւ ոչ թէ հանրութեան: Եւ ով գիտէ, քանի դար Քաւարան կը սպասէ այն գրողց բրոցին՝ որ կը յանդգնի արուեստագէտին ազատութիւնը կաշկանդել: Ազատութիւն կը նշանակէ պատասխանատուութիւն - վայ այն հայ արուեստագէտին որ ինքզինքին ազգի դաստիարակիչը, քաղաքական գործիչի կամ բարոյախօսի պաշտօնները կու տայ: Տապակէն ցատքել կրակին մէ՞ջ իյնալ...: Հապա ի՞նչ - ասուածսիկ պատճառ մը եւս, չատ հաւանարար, ինչու չի գրուիր Ածուծոյ:

Կը մնայ երկու հարց: Առաջինը կը կապուի գրողի ազգային գիտակցութեան եւ պարտականութեանց հետ, ուրիշ խօսքով՝ հայ գրողի ու Հայ Դատի յարաբերութեան հարցը: Վիճաբանական հոյակապ նիւթ Համազգայինի Սաքրամենթոյի մասնաճիւղին համար որպէսզի ամէն գլխէ ձայն մը ելլէ, հազար անդամ ըսուած բաներ կրկնուին կիրքով, համոզումով եւ ի վերջոյ հակցող չհասկցող համաձայնին որ քանի՞ փարա կ'արժէ այն գրողը որ խէր չունի ազգին եւայլն: Այսինքն արուեստի ու կեանքի միջեւ ահարկու անջրպետ մը կայ եւ յաւիտենական մշուշի մէջ է Կոլտրն կէյթ: Մէկ կողմէն կեանքը - խառնուրդ չրվիթ մտածումներու, տղրուկի նման սովորութիւններու, ժառանգական նախապաշարումներու, քաղաքականութեան, հաշիւի, չահագործումի, սակարկութեանց ու դաւաճանութեանց: Միւս կողմ՝ արուեստը - անկախ, անեղծ մտածումի ճիղը ու մտածումէն անդին անցնելու յամառութիւնը, մարդկային ոգեկան կարողութեանց համագրութիւնը, բացարձակին ու յարաբերականին փոխորկոտ, ապօրինի կենակցութիւնը, անճնական կեանք մը փրկելու յուսահատ պայքարը: Այսինքն հայութիւնը, մէջն ըլլալով իր արուեստագէտները, պիտի չարունակէ իր սուգը, սիրը, պայքարն ու խոհալի հետապնդումին խորտ ու բորտ ուղին որովհետեւ այդ է կեանքի օրէնքը: Ու գրագէտը՝ պիտի չարունակէ իր ճամբան չերջացութեան ամէն կանոն ու սովորութիւն կոտրելով, ամէն տուգանք ու արկած աչքն առած՝ որովհետեւ այդ է իր ներքին օրէնքը:

Կը մնայ մէկ հարց - նոսիլ գրել եղեռնը առանց տպաւորի անբաւարարութիւնը կամ ծուլութիւնը կամ պնատարերութիւնը ծածկելու փորձեր ընելու եւ անյարիր պատճառաբանութիւններով քնացնելու զանգուածները՝ որոնք արդէն բան չեն հասկնար թէ ինչ կ'անցնի կը գառնայ: Քալել դիմացի մայթէն, չգործածել վերելակը, չանցնիլ չարքի, չկապել օգնական եւ օթոյի նստարանին մէջքի գոտին, չմտնել յայտարի ու խմբանկարի մէջ, չանցնիլ ցանկերու մէջ: Քալել մութին մէջէն, սուլելով ու այն տեն, հասանարար յոյս մը կ'ըլլայ եղեռնը գրելու:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՅՐԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ

Դ.

Թանիժէի մեր բնակարանին դիմացի կողմը, մեզմէ քանի մը հարիւր մեթր անդին, արեւներու մէջ կը ժպտի մանուկներու յատկացուած հանրային պարտէզը, մահմետական այս երկրին մէջ սըլացիկ բարձրացող կաթոզիկէ եկեղեցիի մը չուքին տակ: Փոքրիկ այս հանրային պարտէզին մէջ մանուկները զուարճացընելու չատ բան կայ· օրօրոց, երկաթեայ վանդակներ· Թրափէզ, սահելու երկաթեայ խողովակ, եւ դեռ ուրիշ բաներ: Յունուարի առինքնող արեւ մը իր օրհնաձիր ջերմութիւնը տարածած է հսկայ չէնքերու չուքերէն փրկուած այլ պարտէզին մէջ: Երախաները կը զբօսնուն, վազվզելով, պռոչտալով Մարոքցի մանչուկներ, մանուանդ աղջնակներ, թուխ մորթով, սեւուլիկ աչքերով՝ աղքատիկ հագուստներ հագած, աւազներու վրայ քառակուսի - ներ գծած են եւ մէկ ոտքով կը ցատքռտեն անոնցմէ մէկէն դէպի միւսը: Ամէն ինչ մոռցած են, ինչպէս որ ամէն ինչ մոռցած է Թոռնիկս, որ երմէ երկու քայլ անդին, աւազներուն վրայ ծռած, փայտի կտորով մը գիծեր կը քաշէ երկուսին անձրեւէն թրջած աւազներուն վրայ: Եղերքի նստարաններուն վրայ, քանի մը արար կիներ, երախաներուն մայրերը, կամ աղախինները, բարձրաձայն կը չաղակրատեն: Նստարաններէն մէկուն վրայ նստած եմ ես ալ, եւ մեծ հաճոյք կը զգամ, երբ կը դիտեմ քիչ անդին խաղացող այդ տղաքը, որոնք ինձմէ այնքան հեռու, այնքան օտար, ուրիշ աշխարհի մը երախաներն են:

Աղջիկներէն մէկը, որ մէկ ոտքով ցատքելու կը պարտաւորէր, յանկարծ կը տեսնէ զիս: Իր նայուածքը գամուած կը մնայ իմ վրայ: Կը նայի տարօրինակ նայուածքով մը, իր մէկ ոտքին վրայ այդպէս անչարժացած: Այն իմ մէջ անտարակոյս ճանչցած է օտարականը, ուրիշ աշխարհէ մը եկած մարդը, որուն ներկայութիւնը անսպասելի է այստեղ: Իր սեւսեւ աչուկներուն մէջ տարօրինակ ուչադրութիւն մը կայ լինծի հանդէպ: Ես ալ իրեն կը նայիմ ու կը ժպտիմ: «Ժըպտէ որ տեսնեմ ատուոր ժպիտդ» կ'ըսեմ մտքէս: Բայց չէ ժպտիր: Միայն կը նայի, կարծես թէ վախցած է ներկայութենէս, գոնէ անհանգստացած: Կը նայի այդպէս, առանց փոխադարձելու ժպիտս: Յետոյ կը դառնայ իր ընկերուհիներուն եւ կ'ընէ իր ոտաւմը:

Շուտով կը մոռնայ զիս:

Այս երախաներէն ամէն մէկը օրքան հեռուները կը տանի իմ մտածումներս: Մէկ կը նայիմ Թոռնիկիս, մէկ կը նայիմ անոնց: Կը ծանրանամ մաղրէպեան աշխարհի այս երախաներէն իւրաքանչիւրին վրայ, զանոնք քննելով վերէն վար, իրենց հիւսուած մազերէն մինչեւ փլատիկ սանտալներու մէջ լողացող մերկ ոտքերը: Երաժշտութեան մը նման ականջներուս մէջ կը հնչեն արաբերէն բառեր, զոր կը պոռան իրարու: Կարծես կը հասկնամ այդ բառերը: «Ցատքելու կարզը իմս է» կը պոռայ անոնցմէ մէկը: «Զեզա, գծին վրայ կոխեցիր» կը պոռայ ուրիշ մը, իր ընկերուհիին փչչէն քաշելով: «Ոչ, կ'ատարէկ առաջինը, չըկոխեցի»: Անոնք արաբերէնով չէ որ կը խօսին իրականութեան մէջ, այլ բառերու ընկերակցող չարժումներուն լեզուով, որ միջազգային ամէնէն դիւրին ու ամէնահասկնալի լեզուն է: Գիտեմ որ քանի մը տարի վերջ անոնք այլեւս պիտի չցատքեն դեռեւս գծուած քառակուսիներու վրայէն եւ եթէ ես հանդիպիմ անոնց, պիտի չհասկնամ անոնց արձակած բառերը, բայց հիմա դեռ երախայ են եւ ես զանոնք կը հասկնամ այնպէս ինչպէս պիտի հասկնայի եթէ ես ուղղակի իրենց պիտոն մէջ գտնուէի: Չէ՞ որ մեր երկրին մէջ ալ երախաները ճիշդ այս խաղերը կը խաղան հանրային պարտէզներու մէջ, ճիշդ այսպէս կը կռուին մէկզմէկու հետ:

Կը նայիմ երախաներուն եւ չեմ զարմանար որ մանկական խաղերը մեր կարծածին չափ ազգութիւն չունին: Աւելին, մանուկները ազգութիւն չունին: Քանի՞ տարեկանին պիտի սկսին ազգութիւն չափիլ, ազգ դառնալ, չեմ գիտեր, բայց քառակուսիներու մէջէն մէկ ոտքով ցատքռտող սա երախաները ազգութիւն չու-

պատառախոհի պատմական

Միջին դարուն չատ սովորական գործածութիւնը դպալին եւ դանակը զոր ամէն հրաւիրեալ հետը կը տանէր Սակայն ուտելիքները պնակին առնելու համար մատները կը գործածուէին եւ պատճառաւ է որ ճաշերու ընթացքին ջուր կը պտըտցնէին սեղանին չուրջը, որպէսզի ճաշողները կարենան իրենց ձեռքերը լուալ:

Պատառաքաղը ԺԴ. դարու սկիզբի վարանոտ քայլերով մուտք գործեց մարդկային ընկերութեան մէջ: Անոր կը տեսնէինք արդ մը իշխանաւորներէ եւ բեւոր անձնաւորութիւններէ մինչեւ բեղկնիներու մէջ ինչպէս՝ Անգլիոյ թագուոր Խառլըզ Ա.-ի (մեռած 1307-ին), տէր էր եօթը պատառաքաղներու, որոնց մէկ մէկը ոսկի, կամ Հունգարիոյ Քլիմանթագուհիին, որ 1315-ին ամուսնացած Ֆրանսայի Լուի Ժ. Էր Իւթէն թագաւորի հետ:

Շարլ Ե. (1338 - 1380) ունէր երկուհատ մը պատառաքաղ, որոնցմէ մէկը նին զարդարուած էին թանկագին քարով: Թուրէնի դքսուհին՝ 1389-ին մեռած՝ երկուհատ արծաթէ դգալ ունէր եւ ոսկեզօծ արծաթէ մէյ մը երկու պատառաքաղ: Ինչպէս կ'երեւի այս համեմատութիւններէն, պատառաքաղը հազուագիւտ առարկայ մըն էր, մեծ լիւքս մը, եւ նաեւանդ չատ քիչ գործածելի բան մը: Իր պատառաքաղները երկու ձաղ ունէին, ինչպէս այդ չրջանին դիւղացիները գործածած երկճաղն:

Անոնք գլխաւորաբար կը գործածուէին պատուղներ ուտելու համար եւ Ֆրանսայի Ա.-ի ժամանակ կը նկատուէին տակաւին քիչ մը կասկածելի նրբութեան մը գործիքը:

Պատառաքաղի գործածութիւնը իր հանրացաւ նախ վենետիկի մէջ, անցաւ Ֆլորենցէ, Մեսիչիներու չրջանին, սակայն չի թուիր թէ Քաթրին Մետիչեա չատ օգտուած ըլլայ, քանի որ մինչեւ իր կեանքին վերջաւորութիւնը չարունակեց դործածել մատները, չատ չ«մատնոց»ներ անցընելով մատներուն չատ տաք պնակներէ կարենալ ուտելու համար: Իր տղան է որ - Հենրի Գ.- Լեհաստանէն դարձին Վենետիկի մէջ կը տեսնէ պատառաքաղը ու զայն կը պատուղրէ Ֆրանսայի արքունիքին: Պետրոս Դամիանի մը Փարիզ հասնելով կրնար զգալ իր զարմանքը, երբ կը տեսնէ առաջին անգամ ըլլալով Թուրքիոյ ժանի ճաչարանը «չորս ատնուտանոցներ որոնք երբեք իրենց մատներով չէին դպած մէկու մը մէկին, այլ պատառաքաղներով»:

Այս ատելութեան նրբութիւնը զգալի դարձուցած է որ պէտք կ'ըլլայ սպասել ԺԶ. դարու վերջաւորութեան պատառաքաղի գործածութիւնը ընդհանրացած տեսնելու համար, գոնէ ազնուական դասակարգի ու հարուստներու մօտ, հակառակ որ

նին տակաւին: Իրենց չնչած օդը ազդութիւն ունի, հողը որուն վրայ կը կոխեն իրենց անցագիրը, անունը, մանաւանդ իրենց իւրայատուկ հագուստ կապուտը ազգութիւն ունի, բայց իրենք դառնալու համար պիտի սպասեն, դպրոցի մը մէջ կանդնած ուսուցիչ մը ոսկի իրենց բացատրել թէ ո՞վ են եւ ինչ են...:

Հիմա մէկ կը նայիմ Թոռնիկիս, որ պինը դիծեր քաշել կը չարունակէ, մէկ կը նայիմ տեղացի տղոց, որոնք կը վազվզեն զիրար հրմշակելով: Չատ բան չունին անոնք իրենց մէջեւ, իրենց կեանքին սա վազ չրջաններուն, երբ մէկզմէկէ այնքան հեռաւոր հոդերու վրայ աշխարհ պալէ վերջ, հիմա եկեր են նոյն պարտէզին մէջ կը խաղան: Եւ սարակաց ի՞նչ պիտի ունենան վաղը մեծնալէ վերջ, երբ պիտի հեռանան իրարմէ եւ պիտի չալկեն հոդերու, պատահանատուութիւններու, աւանդութիւններու, ազգային պատկանելիութիւններու մը պարտականութիւններու ծանր լուծը...:

Դեռ կը սպասեմ որ արաբ աղջիկը կրկին նայի եւ նայուածքներու այս երկրորդ հանդիպումէն քալքալերուած, ժպիտ մը գրկէ ինծի՝ օտարականիս· Բայց ան կը չամառի չնայիլ: Մոռցա՞ծ է պիտի վախցած է ինձմէ:

Ն. Ա.

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

ՏԻԿՆԱՆՑ ՕԺԱՆԴԱԿ ՄԱՐՄՆԻ ՁԱՇ. ՊԱՐԱՀԱՆԴԵՍԸ

ՄԱՐՍԻԼԻ. - Հ.Բ.Ը. Միութեան Տիկնանց Մարմնի վարչութիւնը, ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս - Մարտ 2 - կազմակերպած էր ճաշ - պարահանդէս մը Օթէլ Փալմ Պիչի չքեղ սրահներէն մէկուն մէջ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Ինչպէս միշտ, ուրախապետուղը հայկական չհնչող մթնոլորտն էր, որ այնքան սիրելի է հայկականութեան կարօտուվը ապրողներուն համար: Արդարեւ, իր տեսակին մէջ յաջող այս հանդիսութիւնը արդիւնքն էր երկարամեայ առեղնապետութի՝ Տիկին Էլիզ Զրբաչեանի հետ գործակցող անձնուէր սիրկիններու հետեւողական աշխատանքներուն... եւ, Հ.Բ.Ը. Միութեան հայ գաղութին ներս ունեցած հմայքին եւ ժողովրդականութեան: Զմոռնանք նաեւ, որ այս տարի մասնաւորաբար, երիտասարդաց Միութեան աշխոյժ անդամ - անդամուհիները, փութացած էին թեթեւցնելու սիրկիններուն բեռը:

Բեմին վրայ թէ սեղաններու չուրջ, մինչեւ կէս գիշեր, Վինիսկիի ցիկան նուագախումբը իր համայքին տակ պահեց սեղանակիցները: Կէս գիշերին սակայն, բեմն ու սիրտերը զբաւուեցան Սարգսրապատ նուագախումբի կողմէ... երգն ու նուագ, խանդն ու ծիծաղ - բոլորն ալ հայկական - հոգեպարար պահեր շնորհեցին ներկաներուն:

Հանդիսութեան մէկ միջնարարին, Հ.Բ.Ը. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի նախագահ տոքթ. Ռուպէր Սիսակեան հակիրճ բառերով արտայայտուեցաւ Բարեգործականի առաքելութեան չուրջ, հայ կեանքէն ներս: Ապա՝ տեղի ունեցան վիճակահանութիւն եւ այլ անակնկալներ:

Հայկականութեամբ բեռնաւորուած յաջող հանդիսութիւն մըն էր արդարեւ: Թող ներուի մեզի, եթէ խուսափինք անուններ յիշատակելէ, այն մտահոգութեամբ թէ, ակամայ՝ մոռացումներ կրնան տեղի ունենալ:

ԼՐԱՏՈՒ

ԼՈՊԱՏ ՊՈՏԵՊՈՓ

«ՄՈՒԶԻՔԱՄ»

ԵՐԲԵԱԿԸ

Հայ երաժշտութեան տարածման ու զարգացումին մէջ կարեւոր աշխատանք կը կատարէ 1983-ին Մխիթիթ կազմուած «Մուզիքամ» երբեակը: Փրոֆ. Լուդվիկ Բազիլէ (ջութակ), Իմմինկարա Զէմանէ (թաւջութակ) եւ փրոֆ. Վոլֆկանկ Նոյմանէ (փակոթ) կազմուած այս երբեակը բազմաթիւ համերգներ տուած է Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ կարեւոր քաղաքներուն մէջ, գնահատուելով ունկնդիրներու եւ մամուլին կողմէ:

1984-ին Միլանոյի քաղաքապետարանին հրաւէրով ու համագործակցութեամբ եղած մը ունեցած են «Մանծոնի», նաեւ Պերկամոյի քաղաքապետարանին հրաւէրով «Զիրքոլօ արթիսթիքօ Ս. Բարթոլոմէօ» սրահներուն մէջ: Հանդէս եկած են տակաւին Միլանիս, Պամպերկ, Բոպուրգ եւ այլ գերմանական քաղաքներու մէջ:

«Մուզիքամ» երբեակը այս տարի կոմիտասի մահուան յիսնամեակին առթիւ համերգի իր յայտագրերուն մէջ տեղ տալ ծրագրած է Կոմիտասի երգչախմբային գործերուն, որոնք մշակուած են երբեակի համար, (Լ. Բազիլի մշակումով):

1983-ին ալ տարբեր ազգերու ծնունդի երգերուն հետ երբեակը նուագած է Մ. Մորենացիի «Մորհուրդ մեծ եւ սքանչելի» երգը, երգի եւ երբեակի մշակումով (Լ. Բազիլ), գերմաներէն թարգմանութեամբ Բաֆֆի Քանթեանի: Կտորը հիացում պատճառած է ունկնդիրներուն ու պիտի կրկնուի այս տարի եւս տարբեր առիթներով:

Ուշադրաւ են երբեակին աշխատանքի բարձր մակարդակը ու մանրակրկիտօրէն կատարուած մշակումները:

ԿԱՐԴԱՑԵՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՖԻՔՍԻ (Ամէնք) «Լևոն և Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ, Փետր. 11-ին, տեղի ունեցած է «Ցեղափոխութեան մշակոյթ»ի նուիրուած երեկոյթ մը: Բացումը կատարած է Նեկտար Թէրզեան: Բանախօսած է Կիրակոս Մկըրտիչեան՝ «Ցեղափոխութեան ազդեցութիւնը հայկական մշակոյթին վրայ» նիւթին շուրջ: Գեղարուեստական յայտագրին մաս կազմած են երգեր ու արտասանութիւններ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Համազգայինի կեդրոնատեղին, Փետր. 5-ին, քննարկուած է Արթըր Միլլըրի «Կամուրջէն դիտուած» թատերախաղը, որ Վարուժան Խարչեանի բեմադրութեամբ ներկայացուելու է Յունուար 25-էն Փետրուար 10, «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ: Բացումը կատարած է Ասատուր Սոլաքեան: Ջեկուցարերը՝ Վաչէ Բրատեան, ներկայացուցած է երկը, անդրադարձած թատերախաղին մէջ կերպարներ մարմնաւորած դերակատարներուն եւ բեմադիրի տաղանդին:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիլիկեան» սրահին մէջ, Փետր. 17-ին, բացուած է նկարիչ Յակոբ Քիւչիւքեանի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են հայկական ճարտարապետութեան գոհարները հանդիսացող եկեղեցիներու վերարտադրութիւններ: Յակոբ Քիւչիւքեան ծրնած է 1958-ին՝ Պէյրութ, փոքր տարիքէն կապուած է եկեղեցւոյ եւ միշտ երազած նկարել զայն: Իր անդրանիկ ցուցահանդէսը գնահատուած է այցելուներու կողմէ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Փետրուար 22-24, հանդէս եկած են «Լոռի» երգի ու պարի համոյթը, ինչպէս նաեւ «Լոռի» մանկապատանեկան պարախումբը: Այս ձեռնարկները կը զուգադիպին համոյթին հիմնադրութեան 15ամեակին: Յայտագիրը բաղկացած է ազգագրական, գաւառական եւ ժողովրդական պարերէ:

×

ՄՈՆՐԻԱԼԻ մէջ, Փետր. 10-ին, իր մահկանացուն կնքած է Հ. Յ. Դ. Միհրան Փափազեան կոմիտէութեան առաջին սերունդի ներկայացուցիչներէն Տիկին Հերմինէ Քիւրթեանեան, ազգիկը՝ յեղափոխական զոյգի մը՝ Հրաչ եւ Իսկուհի Թիրեաքեանի: Ողբացեալը ծնած էր 1903-ին՝ Սամսունի Թրքական բանտին մէջ, ուր արդեւափակուած էր իր ծնողքը: Հերմինէ Թիրեաքեան 1919-ին յաճախած է Պոլսոյ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը, որ ուսուցչանոց էր: 1923-ին հաստատուելով Ազեքսանդրիա, կրթական գործունէութիւն մը ունեցած է: 15 տարի պաշտօնավարած է Հայկազեան եւ Պօղոսեան վարժարաններուն մէջ: Ամուսնացած է Ներսէս Քիւրթեանի հետ: 1932-1966 թուականներուն բեղուն գործունէութիւն ունեցած է Հայ Կարմիր Խաչէն ներս եւ այնուհետեւ հաստատուած Մոնրէալ:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ Հայ Կաթողիկէ Միութեան կեդրոնատեղին, Փետրուար 13-ին, ոճնուած է Վարդանանցը: Բացումը կատարած է Կարօ Յակոբեան: Բանախօսած է Վէրժինայի Մխիթարեան Ուխտի միաբաններէն Հ. Վարդան վրդ. Աչկարեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են «Սուրբ Փրկիչ» երգչախումբը եւ երգչուհի Սօսի Մինասեան: Փակման խօսքը արտասանած է Անդրէաս եպիսկ. Պետոզլեան:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Փետր. 12-ին եւ 13-ին, տեղի ունեցած է Յարութ Գահվէճեանի երգահանդէսը, ազգագրական եւ ժողովրդական երգերու յայտագրով: Ծրնած Հալէպ, չրջանաւարտ՝ երեւանի երաժշտանոցէն, Յարութ Գահվէճեան հաւկպի մէջ կազմած է ազգագրական երգչախումբ մը եւ նուագախումբ մը:

×

ՓՈՒՆԹԱ ՏԷԼ ԷՍՔ (Ուրուկուէյ), որ Հարաւ. Ամերիկայի ամառնային ծանօթ կեդրոններէն է, Փետր. 10-ին, ոճնուած է Վարդանանցը: Սան Ռաֆայէլ չրջանի եկեղեցւոյ մէջ պատարագած է Ասպետ վրդ. Պալեան: Քարոզած է առաջնորդ Գրիգորիս եպիսկ. Բունիաթեան, ոգեկոչելով Վարդանանց յիշատակը: Աբարոդութիւններէն եաք տեղի ունեցած ճաշի ընթացքին խօսք առնելով հանդիսավար Աբօ Պելեան ուրախութիւն յայտնած է Արժանթինահայերու եւ Ուրուկուէյի Հայերու այս երկրորդ հանդիպումին համար: Հանդէս եկած են Համազգայինի «Շիրազ» պարախումբը եւ նուագախումբը: Խօսք առնելով Գրիգորիս եպիսկ. զբնահատած է Ուրուկուէյի թեմի կեդր. Վարչութեան տարած ազգային, եկեղեցական եւ կրթական աշխատանքները:

×

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՑ «Ցուսաբեր» ակումբին մէջ, Փետր 10-ին, ոգեկոչուած է Վարդանանցը եւ Նուարսակի Դաշնագրի 1500-ամեակը: Բանախօսած են Գարմէն Մբխտիչեան եւ Սօսէ Պայրամեան. առաջինը անդրադարձած է հայ կնոջ դերին՝ Վարդանանց պատերազմի եւ յետագայ դարերու ընթացքին, երկրորդը՝ Վահանեան չարժումին եւ անոր արդիւնք՝ Նուարսակի դաշնագրին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Փակման խօսքը արտասանած է թեմին առաջնորդը՝ Զաւէն Արք. Զինչինեան:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դ.

ՀԱԽԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ

Իմ ամբողջ մտաւոր եւ հոգեկան զօրութիւնը լարուած էր դէպի չարը, դէպի անբարոյականը, դէպի վնասակարը: Ես մի առանձին դիւական հրճուանքով ուրախանում էի, երբ արիւնոտ գործը յաջողւում էր ինձ իմ սոսկալի ձեռնարկութիւնների մէջ:

Ինչու այսպէս փոխուեցայ ես, ո՞ւր մնաց իմ հոգու քնքշութիւնը, ո՞րտեղ կորաւ իմ բնաւորութեան մեղմութիւնը...:

Ես գործում էի ոչ թէ խելքով, ոչ թէ պիտակաբար, այլ մի տեսակ վայրենի բնազդումով, որ միայն գազաններին է յատուկ:

Խաբել՝ խաբելու համար, կողոպտել՝ յափշտակութեան համար, սպաննել՝ սրբիւն թափելու համար, - ոսկի եւ արծաթ դիզել՝ միայն ունենալու համար, - դրանք էին այն անյաղթ բաղձանքները, դէպի որոնք մղում էր ինձ վայրենի բնազդումը:

Չարագործը մի տեսակ բարոյական խեղլապար է: - Այդ հիւանդութեան մէջ էի գտնւում ես:

Ես ոչ միայն մոռացել էի իմ անձը այլ եւ մոռացել այն արարածներին, որոնք իմ սրտին խիստ մօտ էին: Եւ միանգամ գոնէ մտքիս չբերեցի իմ հայրենիքը և այն ազգը, որի արիւնն էի կրում եւ որից կորուսած էի: Ես միանգամ գոնէ մտքիս չբերեցի մօրս, քոյրերիս եւ վերջապէս Սառային...:

Ո՛րպիսի խոստումնքներով բաժանուեցայ նրանցից, ո՛րքան մեծ ակնկալութիւններ ունէին նրանք իմ մասին: Պարսկաստանի սահմանից անցնելու ժամանակ իմ սիրտը դեռ թարմ էր, որպիսի զգացմունքը դեռ ոչ բոլորովին հանգել էր նրա մէջ: Այն ժամանակ ես մտածեցի մօրս վիճակի վրայ եւ այդ պատճառով ծախած աւանակիս արծաթը ուղարկեցի նրան: Իսկ այնուհետեւ ո՛րքան դժուարներ անցան իմ ձեռքը, բայց միանգամ դոնէ չմտածեցի, թէ աղքատութեան մէջ ապրող մայր ունեմ եւ որը մնացած քոյրեր ունեմ: Զարմանալի՛ փոփոխութիւն, պանդխտութիւնը ի՛նչպէս քարացնում է մարդու սիրտը...: Ի՛նչպէս կարծրացնում է մարդու բոլոր քնքոյշ զգացմունքները: «Աչքից հեռու, սրտից հեռու» - ասում է հայկական առածը: Դա կատարուել էր իմ հետ:

Այդ բոլոր մտածութիւնները զարթնեցան իմ մէջ այն ժամանակ, երբ յանկարծ ստացայ մօրիցս մի նամակ: Ամբողջ հօթը տարի օտարութեան մէջ ապրելով, այդ առաջին նամակն էր, որ ստանում էի մոռացուած հայրենիքից: Նամակը հասաւ ինձ մի խաչագողի ձեռքով, որ եկել էր Պարսկաստանից: Նրա թուականից անցել էր աւելի քան մի տարի: Դա համարւում է չատ նոր նամակներից մէկը, որ մեր դաժակարգի պանդուխտները բախտ են ունենում ստանալու իրենց ընտանիքից: Բոլոր ժամանակը նա մնացել էր նամակաբերի ծոցում, սպասելով, որ մի տեղում կը հանդիպէ ինձ եւ կը յանձնէ:

Կարծես, դառն արտասուքներով ըրրուած լինէր այդ ողբալի նամակը: Նրա մէջ նկարագրուած էր մօրս եւ քոյրերիս կրած նեղութիւնները ինձանից յետոյ. նկարագրուած էր կառավարութեան սարվազների ու ֆէդրաչների գործ դրած բարբարոսութիւնները, նկարագրուած էր մեր ընտանիքի թշուառ դրութիւնը, եւ իրենց կրած ցաւերը իմ պանդխտութեան մասին ելլն.: Նամակը վերջանում էր այսպիսի խօսքերով. «Մուրադ, այդպէս են վճարում զաւակները փոխարէնը այն կաթի, որով մայրը սնուցանում է որդուն...: Դու մոռացա՛ր, բոլորը մոռացա՛ր...: Դու մոռացար դժբախտ մօրդ եւ թշուառ քոյրերիդ...: Դու մոռացար Սառային, որ մինչեւ այսօր էլ սիրում է քեզ... որին դու ես մի ժամանակ սիրում էիր»...:

Ո՛րքան ազդու է լինում մօր խօսքը, իմ բոլոր ապերախտութիւնները մի րոպէում նկարուեցան իմ աչքերի առջեւ: Կարծես, իմ ականջներին զարկում էր մի զառն, յանդիմանական անէծք. «դու անառակ որդի ես»:

(Շար. 63)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արա Պէյազեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մարտ 17-ին, ժամը 11-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին իրենց քրոջ՝

ՅՈՒԼԻԱՆԻ (ՆԱՆԻ) ԿՐԱՆԻԷԻ

(Ծնեալ՝ Պէյազեան)

(մահացած Նիւ - Եորք)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վեհանոյշ Պայրամեան իր ամուսնոյն՝ Հայկ Պայրամեանի *յիշատակին կը նուիրէ* 100-*ական* Ֆ. *Փարիզի Եկեղեցւոյ, կարմիր եւ կապոյտ Խաչերուն (ատենալ «Յառաջ»էն) եւ* 200 Ֆ. *«Յառաջ»ին:*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին (Կատար) Արաքսի Բազումեանի մահուան առթիւ, Ժան Գարայեան 200 Ֆ. *կը նուիրէ Հայ Սզղ. Շարժումին (ատենալ՝ «Յառաջ»էն):*

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պահչէճեանի եւ ընտանիքին բոլոր անդամներուն իրենց մօր եւ մեծ - մօր Տիկին՝ Արաքսի Բազումեանի *մահուան առթիւ:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 12-ԻՆ

Կապ. Խաչի կայանին 30-ամեակին

եւ ՀՕՄ-ի 75-ամեակին առթիւ

ԿԱԼԱՆԵՐ

Նախաձեռնութեամբ. - Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան փարիզեան չրջանի մասնաճիւղերով՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյն թուականին Մարսէյլի 4 *մասնաճիւղերը՝*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

եւ Ռոն - Ալփ-ի չրջան:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Եդուարդ Մալեան եւ Տէր եւ Տիկին Բարսեղ Արիմեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց սիրեցեալ եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՊԵՐՃ ՄԱՎԵԱՆԻ

եղերական մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Կիրակի, Մարտ 17, յետ պատարագի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ: Ինչպէս նաեւ իրենց հօր եւ մօր՝

ՄԿՐՏԻՉ եւ ՍԻՐԱՆՈՇ ՄԱՎԵԱՆԻ՝

յիշատակին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Կիրակի օրերուն, պատարագէն անմիջապէս առաջ՝ ժամը 10-*ին, Փարիզի՝ Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի. -*

Կիրակի, Մարտ 17

- Դատաւորի Կիրակի -

Կիրակի, Մարտ 24

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 16-*ին, կէսօրէ վերջ ժամը* 3-*ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը: Կարեւոր օրակարգ:*

×

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Կիրակի, Մարտ 17, *կէսօրէ հինգ ժամը* 15-*ին, միւնոյն հասցէին, զատիկ մը թէյի շուրջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:*

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Anniversaire de la Victoire et du Génocide des Arméniens en ARMÉNIE

A l'occasion du 40ème Anniversaire de la Victoire de la 2ème Guerre Mondiale et 70ème Anniversaire du Génocide du peuple arménien.

L'Association des Anciens Combattants et Résistants Arméniens fondée en 1917, organise un grand et intéressant voyage du 19 Avril au 3 Mai1985.

(2 jours à Moscou, 13 jours à Erevan) pour participer aux manifestations de souvenir et aux festivités de la victoire.

prix : 5 950 F

comprenant :

- ◯ Visa et transports aériens en classe économique Paris/Moscou/Paris
- ◯ Les transferts aéroports Hôtels - Aéroports.
- ◯ Les excursions guidées quotidiennes.
- ◯ Hébergement en chambre double et pension complète.

Renseignements et inscriptions :

écrire : M. S. Agopoff 5, rue Villedo, 75001 Paris
ou téléphoner de 9h à 13h au 296. 09. 82
— M. Bakerdjian 770. 07. 25
— SABERATOURS : 261. 51. 13 *en spécifiant de faire partie du groupe des Anciens Combattans Résistants Arméniens.*

— Places limitées —

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՇԻՐԱԿ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐՄ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ

ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՇԻՐԱԿ - CHIRAG

SEETO SARL

ALIMENTATION GENERALE

NOUVELLE DIRECTION

LES MEILLEURS PRODUITS D'ORIENT AUX MEILLEURS PRIX,
AMUSE GUEULE VENDUS CHAUDS

Ouvert tous les jours sauf le dimanche

26, rue de Trévise — 75009 PARIS, Mo.Cadet — Tél : 770 - 38 - 63

POUR TOUS GENRES DE RECEPTION,
SPECIALITES ORIENTALES SUR COMMANDE

CROIX BLEUE

SECTION ALFORTVILLE

Pour mieux se faire connaître la Croix Bleue d'Alfortville invite toutes les jeunes femmes à un cocktail dinatoire le Samedi 16 Mars à 18 h 30 à la M.C.A. d'Alfortville 9, rue deMadrid, au cours duquel il est prévu :

— Exposition sur les activités de la Croix Bleue.

— Prise de parole par le Comité Central de la Croix Bleue (Mme. Hélène Merdjanian).

— Exposé sur le rôle de la femme arménienne dans l'Histoire.

Cette soirée sera animée par le DUO ZEPUR.

— Ambiance arménienne —

×

ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—×—

Օւլիի զէպքին հետեւանքով զատապարտուած Յովհաննէս Սեմերճեանի մօր եւ քրոջը ցարդ բնակած տունը ծախու ըլլալով, ենթակայ են արտաքսումի:

Այս երկու հայուհիները տեղաւորելու համար կը փնտռուի Փարիզի արուարձաններուն մէջ, վարձու բնակարան մը, երկու սենեակ եւ խոհանոցով:

Հեռաձայնել՝ Մարսէյլ. - (91) 66-07-05

POUR QUE LA LUMIÈRE SOIT

Կրընոպլի մէջ, Մարի Ատոմի Իզրայէլի իւղանկարչը, նուիրուած Ապրիլեան 70*ամեակին, ծախու է. -*

C. D. C. A.

70, Cours Berriat — **Grenoble**

Tél. : (76) 87 - 45 - 61

Գին՝ 50 Ֆր.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

La Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville a le plaisir de vous informer que dans le cadre de la Journée Nationale de la Poésie, elle organisera:

une SEMAINE DE LA LITTERATURE ET DE LA POESIE ARMENIENNES

— du 18 au 24 mars —

Exposition, Forum-Débat le 19 mars

Soirée poétique le 23 mars

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Վարդանանց տօնը նախաձեռնութեամբ Ս. Մեսրոպ կրթարանին Մարտ 24, *Կիրակի կէսօրէ հաք:*

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃՈՂՈՎԻ

ԵՒ

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպութեամբ

Դասախօսութիւններու չարք

Հայերէն լեզուով ու

Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ

«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՄԷՋ»

Նիւթին չուրջ

Ա. Մաս՝ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ

Հինգշ. Մարտ 21, ժամը 20.30-ին

Բ. Մաս՝ ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ

Հինգշ. Մարտ 28, ժամը 20.30-ին

Գ. Մաս՝ ՆԵՐԿԱՆ

Հինգշ. Ապրիլ 4, ժամը 20.30-ին

Դասախօս՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Սահիկներու լուսարձակում

Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ

118, Ֆուբսէլ փողոց - Փարիզ 17-րդ

- Մուտքը ազատ է -

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թ[ա]զականութիւնը Այրի Տիկին Ա. Եօղուրեեանի մահուան առթիւ ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Սահակեան, Էթթարեան, Մ[ա]կոսեան, Տօկթ ընտանիքներէն 400 Ֆ. *Տէր եւ Տիկին Սիմոն եւ Հրանդ Զ[ա]տիքեանէ* 100 Ֆ., *Այրի Տիկին Տիգրուհի Մարաչլեանէ, Տիկին Անա Մ[ա]կոսեանէ, Այրի Տիկին Հայկուհի Սահեանէ* 50-*ական, Տիկին Կիւլխաղիր Կ[ա]ճեանէ* 20 Ֆ.:

Տիկին Շողակաթ Գամպուրեանի մ[ա]ան առթիւ, Պ. Բարսեղ Գամպուրեան եւ զաւակներէն՝ 150, *Այրի Տիկինէ Այրի Տիկին Վիքթորիա Մանուկեան, Այրի Տիկին Զարդար Աճէմեանէ* 50*ական, Օհանիկ Գամպուրեան ընտանիքէն* 50 Ֆ. *եւ* 50 Ֆ. *դալրոցին:*

×

Լիոնի Հայ Առաք. Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները իր նպաստ եկեղեցւոյ պարտուցեալներու. - Երջանիկ Ուզունեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եկեղեցւոյ. - Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Ազեան 1000-*ական Ֆ., Մի Ոմն* 1000 Ֆ. *Տիկին Ժօֆրէ* 300, *Տէր եւ Տիկին Արամ Պահատուրեան, Պ. Մամա Վահէ Գ[ա]թաղեան* 200 Ֆ.:

×

Լիոնէն՝ Պ. Մամա Վահէ Գ[ա]թաղեան, Մարտ ամսոյն Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Հայկազեան միօրեայ վարժարանի աշակերտութեան ճաշկերոյթ տուած է:

×

Շաբլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Պ. Սիրուն Պարոնեանի մահուան առաջին տարելիցին առթիւ. - Պ. Վարդան Ասլանեան 200, *Պ. Յարութիւն Կիպէրեան* 100 Ֆ.:

Ա. Հայկական Համագումար - Փարիզ 1979
Բ. Հայկական Համագումար - Լօզան 1983

ՀՐԱՒԷՐ

Գ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

Մեծ Եղեռնի 70-*ամեակի եւ Սեւրի Դաշնագրի* 65-*ամեակի պատմական զոյգ թուականներուն առիթով՝ Գ. Հայկական Համագումարը տեղի պիտի ունենայ.*

Յուլիս 7-էն մինչեւ 13

Փարիզ, Օթէլ Սօֆիթէլի մէջ

(Porte de Sèvres)

Գ. Հայկական Համագումարի մասնակցութիւնը սկզբունքով բաց է Հայկական բոլոր կազմակերպութիւններու, Հայրենակցական Միութիւններու եւ անհատ ազգակիցներու որպէս Պատգամաւոր:

Մասնաւոր հանդիսութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սեւր քաղաքին մէջ Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէին. -

ARMENIAN CONGRESS

P .O. Box 41 — 3780 Gstaad, Switzerland

Tél. : 030 - 41 563

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
14

JEUDI
14 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.920 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.920

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԻԱԹՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՐՏ 7 - 11)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է լենինկրատցի գրող Դմիտրի Մոլոտսկիի «Լոյս ի՛ւրմէ լեռներէն» գիրքը, ուր տեղ գտած են Հայաստանի մասին յօդուածներ, ակնարկներ, յուշեր: Հատորին մէջ կան նաեւ ակնարկներ եղիչէ Զարենցի, Մարտիրոս Սարեանի, Յարութիւն Կամենցի, Գէորգ Գրիգորեանի (Զօտոս) մասին: Հեղինակը բազմիցս այցելած է Հայաստան, ծանօթացած տեսարժան վայրերուն եւ հանդիպումներ ունեցած անուանի դէմքերու հետ: Ունի կարդ մը ուսումնասիրութիւններ հայ - ռուսական կապերու մասին:

×

ԳԱԻՐԻԼ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆԻ ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆԸ

Մոսկուայի «Ուդարչիկ» չարժանկարի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Գաւրիլ Եղիազարեանի «Բաժանում» ժապաւէնին անդրանիկ ցուցադրութիւնը: Նիւթը առնուած է բեռնատար կառքի վարորդի մը կեանքէն, ներկայացնելով անոր նկարագիրն ու բնաւորութիւնը: Գլխաւոր դերը ստանձնած է Արմէն Ջիգարխանեան: Ժապաւէնը բեմադիր Գաւրիլ Եղիազարեանի 6-րդ գործն է:

×

ՊԱԽԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 300-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՌԱՏՕՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ սկսած է Պախի ծննդեան 300-ամեակին նուիրուած վառատօնը, որու բացման օրը Հանդէս եկած է դաշնակահարուհի Սվետլանա Նաւասարդեան, որուն չհաած մրցանակներէն մին կը կրէ Պախի անունը: Փառատօնին առաջին անդամ ըլլալով կը հնչեն Պախէն կարգ մը գործեր, զորս կը մեկնաբանեն Մոսկուայէն, Ռիգայէն եւ Խորհ. Միութեան այլ քաղաքներէ ժամանած, ինչպէս նաեւ Երեւանի սեներկային նուագախումբերը եւ անուանի արուեստագէտներ:

×

ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ԱՆՑԵԱԼՆ ՈՒ ՆԵՐԿԱՆ

Երեւան լոյս տեսած «Հայկական գորգեր» աշխատութիւնը կը բովանդակէ Հայաստանի գորգագործութեան պատմութիւնը՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ մեր օրերը: Այդ արուեստին մասին առաջին տեղեկութիւնները կը վերաբերին Ն. Ք. երկրորդ հազարամեակին, այնուհետեւ անոնք կը յիշատակուին չատ մը ժողովուրդներու գրաւոր աղբիւրներու մէջ: Ներկայիս, Հայաստանի մէջ գորգերու արտադրութեամբ կը զբաղի «Հայգորգ» ձեռնարկութիւնը, որ մասնաճիւղեր ունի չատ մը քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ: Փորձառու նկարիչներ, օգտագործելով այդ արհեստին հին աւանդութիւնները, նոր թեմաներ կը յօրինեն: Ձեռնարկութիւնը կ'արտադրէ նաեւ Հայաստանի ազգագրական գօտիներու յատուկ նմոյշներով գորգեր, զորս կ'արտածէ 12 երկիրներ: Մեքենայով գործուած գորգերէն զատ կ'արտադրին նաեւ ձեռագործ գորգեր, որոնք աչքի կը զարնեն ինքնատիպ նախշերով, գոյներով: Անոնք կը կոչուին «Երեւան», «Կիլիկիա», «Արին բերդ», «Վասպուրական», «Գոհար» եւայլն:

Բ. ՇՐՋԱՆԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ
ՄԱՐՍԷՅԼ

«ՀԱԿԱՌԱԿՈՐԴԻ ԵՒ ՄՐՑԱԿԻՑԻ» ՀԱՐՑԵՐ ԿԱՄ՝

Ո՞Վ Է ԲՈՒՆ «ԲՈՐՈՏԸ»
ԿՕՏԷՆԻ ՀԱՄԱՐ

*Օրուան հարցն է՝ ինչո՞ւ ժան - Քլօտ Կօտէն այս քայլը առաւ: Արդարեւ դասական աչքը կամ խորհրդարանական ընդդիմութիւն վճռած էր պահել իր բոլոր թեկնածուները (անշուշտ հարիւրէն 10-է աւելի ձայն առած) նոյնիսկ հոն, ուր Ազգ. ձակատը կրնայ թեկնածու մը ունենալ, որ աւելի նպաստաւոր դիրքի մէջ է, այսինքն աւելի ձայն առած է քան՝ Իւ - Տէ - Էֆ-ի կամ Էմ - Փէ - Էռ-ի թեկնածուն: Արդ, Մարսէյլի մէջ է (Վառի նահանգէն զատ) ուր Լը Փէն լաւագոյն արդիւնքները ձեռք ձգած է: 19 թեկնածուի վրայ զոր ունէր Ազգ. ձակատը, հինգը դուրսն են արդիւնքներուն առաջին չրջանին, ասոնց չորսը՝ Մարսէյլ քաղաքի եւ մէկն ալ՝ Լա Սիոթաթի ընտրական չրջանին: Լը Փէն կը պահէ իր բոլոր թեկնածուները չրջանին մէջ եւ դէմ առ դէմ կը գտնուի դասական ընդդիմութեան 17 թեկնածուներու: Եւ հոս է, որ Ժան - Քլօտ Կօտէն ինքնագլուխ գործ մը կը տեսնէ: Կը դիմէ Շերաքի կուսակցութեան որ քալէ իր թեկնածուն Մարսէյլի 14 Բ. ընտրաչրջանին, որպէսզի համաձայնավարը չչահի: Արդարեւ, հոն՝ առաջին դիրքի վրայ է Ազգ. ձակատի թեկնածուն՝ Իզոարտօ, որ 2296 ձայն առած է, իրեն կը յաջորդէ ՀՀՀ-ի թեկնածուն՝ Արման Կալօ 2030 ձայնով, ուրեմն Ժ. Ք. Կօտէնի համար այս մէկը պէտք է քալուի, վասնզի, կ'ըսէ Մարսէյլի Իւ - Տէ - Էֆ երեսփոխանը՝ «Լը Փէն հակառակորդ մը չէ՝ այլ մրցակից մը»: Բայց, այդ չէ Շերաքի կուսակցութեան տեղական գեկավարին՝ Սանթոնիի կարծիքը, որ յայտնելէ առք թէ իր կուսակցութեան թեկնածուն պիտի չքաշուի, աւելցուցած է թէ Ժ. Ք. Կօտէն «քաղաքական սխալներուն վատթարագոյնը գործած է»: Բանակռիւը կը սաստկանայ: Սանթոնիի համար՝ «ծայրայեղ աջը՝ ծայրայեղ ձախէն գէշ է» եւ ուրեմն կը նախընտրէ «պատասխանատու պարտութիւն մը» եւ ի յառաջագունէ այդ չրջանը կը յանձնէ ձախին (այս պարագային՝ համաձայնավարին):

Ինչպէս կը պարզուի խորհրդարանական ընդդիմութեան բոլոր անդամները համաձայն չեն «բորոտին» ինքնութեան չուրջ եւ որքան ալ (լաւատես) Թիսքար տ'Էսթէն յայտարարեց, Ա. չրջանի արդիւնքներէն անմիջապէս ետք՝ նոր կուսակցութեան մը ծնունդ տուին Ֆրանսացիները՝ «Միութեան կուսակցութիւնը», քանի մը ժամ ետք արդէն կը պարզուէր որ նման կուսակցութիւն դեռ չէ ծնած...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄՈՎ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ հրաժարումէն ետք, քաղաքական մթնոլորտը չատ պղտոր կը մնայ երկրին մէջ: ՓԱՍՈՔԸ (Ցոյն ընկերվարական կուսակցութիւն) արդէն յանձնած է Սահմանադրութեան բարեփոխման իր ծրագիրը, որ զգալապէս կը սահմանափակէ Հանրապետութեան նախագահին լիազօրութիւնները: Նախարարապետը, որ միաժամանակ կուսակցութեան նախագահ է, չեչտած է թէ Սահմանադրութեան այս վերաքննութիւնը՝ «կը ձգտի ամրապնդելու վարչակարգին խորհրդարանական բնոյթը»: Նախագահ Գարամանլիսի կողմնակիցներուն համաձայն, ան գոհն է Փափանտրէուի մէկ խորամանկութեան, մինչ Ուշչինկլերնի մէջ, Պաշտպանութեան նախարարը չէ վարանած յայտարարելու թէ Գարամանլիսի խօսքը արուած էր որ երկրորդ չրջան մը տա-

հովուած է իրեն եւ թէ այդ խոստումը եւս առնուած է ամէնէն կոպիտ ձեւով:

ԻՐԱՆԻ մէջ ձեռքի տակէ չրջան կ'ընէ մանիֆիստ մը, ուր 26 անձնաւորութիւններու ստորագրութեամբ կը քննադատուի, չատ խիստ ոճով, Խոմէյնիի վարչակարգը: Ստորագրողներու մէջ է Խոմէյնիի եղբօր զաւակն իսկ:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, հրացանազարկ եղած են տասը կրօնաւորներ, որոնք Հաքիմ ընտանիքին կը պատկանին, այս ընտանիքին անդամներէն մէկն է որ կը գեկավարէ երկրին չիի ընդդիմութիւնը: Այս լուրը չէ հաստատուած:

ԹԵՀՐԱՆ իրաքեան ռումբերու թիրախ եղած է առջի օր:

ԱԻԵՏԻՍ ՀԱՔՈՒՆԵՍԵԱՆԻ վերաքննութեան դատավարութիւնը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Մարտ 15, ժամը 13·30-ին Փարիզի Վերաքննիչ Ատեանի 10-րդ ատեանին առջեւ: Ատեիս Քաթանէսեան չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Դեկտեմբեր 21-ին եւ ՀԱՇ-ը կը պայքարի այդ վճիռին դէմ, զոր անարդար կը նկատէ: Առանձին զեկոյցով մը կը հրաւիրէ Հայերը որ դատական նիստին իրենց ներկայութեամբ զօրավիգ կանգնին ենթակային:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ «ՓՈՐՋԱՆՔ» վրիպակի մը զոհ գացած էր երեքչաբթի օր «Իւմանիթէ», որ 11-րդ էջին վրայ կը հրատարակէր կեղծ· կոմիտէին ցաւակցական հեռագիրը Ջերնենկոյի մահուան առթիւ, ուր կ'ըսուի, ի մէջ այլոց· - «...Ոչ ոք կրնայ մոռնալ այն հսկայ զոհողութիւնները զոր ըրած է ձեր ժողովուրդը ազատութեան դէմ այս պայքարին մէջ»: «Լիպերասիոն», որ կ'արձագանգէր այս վրիպակին, կ'աւելցնէր՝ ո՛չ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՅԱՐՋԱԿՈՒՄ ՕԹԱՒՈՒԱՅԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՆՁՆՈՒԵԼԷ ԱՌԱՋ՝ 3 ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ 4 ԺԱՄ ԿԸ ԳՐԱՒԵՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ՊԱՏԱՆԴ ԲՌՆԵԼՈՎ 11 ՀՈԳԻ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ

ՄԷԿ ՄԵՌԵԱԼ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Երեքչաբթի առաւօտեան ժամը 7-ին է, տեղական ժամով որ յարձակում մը գործուած է քանատական դաշնակցային մայրաքաղաքի Թրքական դեսպանատան վրայ, ուր է նաեւ դեսպանին բնակարանը:

*Փարիզեան մամուլը ընդհանրապէս կարճ ձեւով կ'արձագանգէր լուրին, Ուրբաթ առաւօտ: Հազիւ քանի մը տող «Լիպերասիոն»ի եւ «Ֆիկարօ»ի մէջ, ուր կ'ըսուէր միայն թէ դեսպանատան պաշտպանութիւնը ապահովող պահակը սպանուած է, դեսպանը՝ վիրաւորուած եւ թէ արարքին պատասխանատուութիւնը ստանձնած է ԱՌԱՆ (Հայ յեղափոխական բանակը): Քիչ մը աւելի երկար կ'անդրադառնային «Ֆոթիտիէն տը Փարի» եւ «Մաթէն», որոնք այս առթիւ կ'ոգեկոչէին նախորդ արարքներն ալ: Դեսպանատան այս դրաւումը, կը յիշեն, երրորդն է Օթաուայի մէջ: Առաջինը 1982 Ապրիլին երբ դեսպանին առեւտրական կցորդը՝ Քեանի Կիւնկէօր մահափորձի կ'ենթարկուէր եւ անդամալոյծ կը մնար, մինչ երեք Հայեր կը ձերբակալուէին, երկրորդը՝ նոյն տարուան Օգոստոսին, երբ կը սպաննուէր գինուորական կցորդը՝ Ատիլլա Ալթիքաթ, բայց մահափորձը կատարողը կը յաջողէր խոյս տալ: Ի դէպ, «Մաթէն», այնքան «լաւատեղեակ» կը թուի որ ԱՌԱ. (Հայ Յեղափոխական Բանակ) կը ներկայացնէ որպէս ԱՍՍԱԼԱ-ի ծայրայեղ թեւը, մինչ նոյն թերթն էր, որ Յունուար 10-ի թիւին մէջ եւ 3 էջերու վրայ «կենսագրական» չատ լայն տեղեկութիւններ կուտար ԱՍՍԱԼԱ-ի ներքին հարցերուն եւ պառակտումին մասին...: Ըստ երեւոյթին ընթերցողները աւելի լաւ կը յիշեն «Մաթէն»ի դրածները քան թերթին խմբագիրները...:

×

Երեքչաբթի օրուան արարքին մասին, Մարտ 13-ի Թրքական մամուլը կուտար հետեւեալ մանրամասնութիւնները - ժամը 7-ին է, երեքչաբթի առաւ որ 3 հոգի կառքով եւ ռումբով խորտակելով դեսպանատան մուտքի դուռը, ներս կը խուժեն, անմիջական կարճ բախում մը ունենալով պահակին հետ, որ կը մեռնի տեղն ու տեղը: Նոյն ձեւով, կը խորտակեն չէնքին դուռը եւ ներս կը մտնեն, պատանդ բռնելով 10 - 11 հոգի, որոնց մէջ դեսպանին կինը, աղջիկները, ընդհանուր ձեւով՝ վեց կին եւ չորս աղջիկ, դեսպանէն զատ: Այս վերջինը՝ Ճոշկուն Գըրճա, կը յաջողի խոյս տալ ինքզինքը պատսպարելով: Կը վիրաւորուի սրունքէն եւ թեւէն (գործողութեան կ'ենթարկուի նոյն գիշերը):

Գրաւումը կը տեւէ չորս ժամ, որոնց ընթացքին ԱՌԱ-ի անդամները (2՝ ըստ Ֆրանսական աղբիւրներուն, 3՝ ըստ Թրքական աղբիւրներուն), կը ներկայացնեն իրենց պահանջները՝ ցեղասպանութեան ճանաչում Անգարայի կառավարութեան կողմէ եւ գրաւեալ հողերու վերադարձ: Գրաւման ամբողջ տեւողութեան, բանակցութիւնները կը չարունակուին հեռաձայնով: Շփումներ կը հաստատուին: Ի վերջոյ, նախ մէկ երիտասարդը չէնքէն դուրս կ'ելլէ 4 պատանդներով, ապա՝ միւս երկուքը:

Ինչ կը վերաբերի Քանատա գործուած ահաբեկչական նախորդ արարքներուն, յիշենք թէ 1982, Ապրիլ 8-ին է որ ծանրօրէն կը վիրաւորուէր Օթաուայի Թրքական դեսպանատան առեւտրական կցորդը: Արարքին, ակիզբը, տէր կ'ըլլար «Հայկ· ազատագրական ճակատ» մը, ապա՝ ԱՍՍԱԼԱ (Ցակոբ Տարագճեան քոմանտօ): Նոյն տարուան Օգոստոս 27-ին, կը սպաննուէր Թրքական դեսպանատան գինուորական կցորդը: Արարքին տէր կ'ըլլային «Ցեղասպանութեան արդարացման մարտիկները»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅԱԳԷՏԻՆ ԱՊՏԱԿԸ

(ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ԵՒ ՀԱՅՈՒՆ «ՄՇԱԿՈՒԹԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ»)

Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի (1985) Յունուար 22-ի թիւով հրատարակուած տեսակցութիւն մը - որ տեղի ունեցած է Արշալոյս Ա. Խանտանեանի եւ հայկ. ճարտարապետութեան եւ քանդակագործութեան մասին իր ուսումնասիրութիւններով յայտնի Ֆրանսացի հայագէտի մը՝ դոկտ. Ժան - Միշէլ Թիէրրիի միջեւ - առիթ կուտայ անդրադառնալու այլեւս հանրայայտ այն տխուր իրողութեան՝ որ ափիւռքեան կեանքի մէջ մշակութային մեր անցեալին ու առհասարակ մշակութային աշխատանքներուն հանդէպ պարզուղ անտարբերութիւնն է:

Դոկտ. Թիէրրի քանի մը տարիէ ի վեր հայկական քաղաքակրթութեան եւ արուեստի դասախօս է Տօֆինի «ԻՆԱԼՔՕ» համալսարանին մէջ եւ ծանօթ է Ֆրանսահայութեան՝ հին Արեւելքի եւ Անդրկովկասեան քրիստոնեայ ու իսլամ ժողովուրդներու արուեստներուն մասին իր ուսումնասիրութիւններով եւ դասախոսութիւններով. գլխաւոր աշխատակիցներէն մէկն է նաեւ «Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմինիէն» պարբերականին, որ քանի տարիէ ի վեր կը հրատարակուի (1964 - 1984) Հայոց արուեստը, մշակոյթն ու քաղաքակրթութիւնը ծանօթացնելով արեւմտեան աշխարհի: Տեսակցութիւնը տեղի ունեցած է Ֆրանսացի գիտնական դէպի Արեւմտեան Հայաստանի նահանգները (Թուրքիա) կատարած վերջին ուղեւորութենէն դարձին եւ այդ առիթով Յունուարի 25-ին տեղի ունեցած հրապարակային դասախօսութեան մը նախօրեակին:

Հարկ կա՞յ ըսելու թէ երեք սիւնակ դրաւուղ իր տեսակցութեան մէջ հայ ճարտարապետութեան եւ առհասարակ վանական - եկեղեցական կոթողներու մասին ուշագրաւ վկայութիւններ կան, արդէն իսկ վաւերականութիւն տացած կարծիքներու եւ տեսակէտներու կոչքին՝ անձնատիպ վերլուծումներ: - Սակայն մեզի համար, սա պահուս, Ֆրանսացի ակադեմականին այդ հաստատումներէն աւելի՝ ԵԶՐԱՓԱԿԻՉ ԿԱՐԳ ՄԸ ՏՈՂԵՐՈՒՆ ԷՈՒԹԻ'ԻՆՆ Է ԿԱՐԵՒՈՐԸ, եւ ա՛յդ մասին խօսելու համար է որ դրի կ'առնուի այս ակնարկը:

Երբ Արշալոյս Խանտանեան նրբանկատօրէն կը յայտնէ որ հայ ժողովուրդը չնորհակալ է հայագիտական իր ուսումնասիրութիւններուն, մանաւանդ հայ մշակոյթն ու արուեստը Արեւմտեան աշխարհին ծանօթացնելու կոչուած հրատարակութեանց եւ դասախօսութիւններուն համար, դոկտ. Ժան - Միշէլ Թիէրրի կը պատասխանէ.

- «Կիներս ու ես հպարտ ենք մեր հայ բարեկամներով, սակայն ես պիտի ուզէի շեշտել Հայաստանի համար հրամայական կարեւորութիւնը իր անցեալ ու ներկայ մշակոյթը ճանչցնելու աշխարհին և ապահովելու իր ինքնութեան յաւերժացումը, - աշխատանք մը՝ որուն հանդէպ Սփիւռքի ձեր հայրենակիցները անտարբեր եղած են: Հայ լեզուի տարրական ուսման հետեւող աշակերտներու թիւը հեգնական նկատելու չափ անշնչուն է: Ֆրանսայի մէջ հայալեզու մշակութային որեւէ լուրջ հրատարակութիւն չկայ, եւ Պ. Մահէ, ԻՆԱԼՔՕ համալսարանի դասախօս եւ վարիչ - բարտուղար աշխարհածանօթ ու գնահատուած «Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմենիէն»ի, վերջերս կը յայտնէր թէ չորս Հայեր միայն բաժանորդագրուած են այս պարբերականին...: Երբ խմբագրի մը կ'առաջարկուի հայկական հնախօսութեան մասին որեւէ լուրջ աշխատասիրութիւն հրատարակել՝ ան կը պատասխանէ որ Ֆրանսայի մէջ նման գործի մը համար բներեցողներ («յաճախորդ»ներ) չկան, - կան շա՜տ շատ ... պատկերազարդ պարզ գիրքերու յաճախորդներ: Կը յուսամ որ այս յոռետեսութիւնը շուտով կը հերքուի՝ մեր հայ բարեկամներու գիտակցութեան զարթօնքով»...:

Ի՞նչ բառով արտայայտել Ֆրանսացի հայագէտ դասախօսին կողմէ պարագայական այս նկատողութիւնը՝ մշակութային մեր աղքատամտութեան մասին: - ԱՊՏԱ՞Կ...:

Փրոֆ. Ժան - Միշէլ Թիէրրի «Ֆրանսահայութեան» մասին կը խօսի իր Ֆրանսահայ բարեկամուհիին հետ. կ'անդրադառնայ տխուր պատկերի մը՝ որուն մատնուած է 1920 - 1950-ական թուականներու մեր գրական - մշակութային կեանքի ամէնէն կենսունակ գործիներէն մէկը, ընդհանրի մտաւորականութեան տեբեւեթափէն եռք, ատոիճանական անչքացումով: Հաւանօրէն ծանօթ է համափիւռքեան մեր մտաւոր - մշակութային կեանքի որբացման ալ, սակայն փափկանկատօրէն կը սահմանափակուի «Ֆրանսահայութեան» մասին մռայլ վկայութիւններով:

Ի՞նչ պատասխան ունինք մենք, իրրեւ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆ: - Կ'անդրադառնա՞նք տարասփիւռ մեր համբանքին կողմէ մշակութային լուրջ հետաքրքրութիւններու, հոս ու հոն տագնապող անհատ գրագէտներու, արուեստի եւ մշակոյթի մարզերուն մէջ գործող արժէքներու եւ կազմակերպութեանց հանդէպ ի յայտ բերուած անտարբերը, «հեղնական» կամ արհամարհական նկատուելու չափ անչեզոք այն վերաբերումին՝ որուն հետեւանքով հեզհետէ կ'աճին ինքնաբոյս եւ ապարժէք հրատարակութիւնները, «պատկերազարդ» ու ճոռոմ միջակութիւնները, «մշակոյթի» եւ «գրականութեան» անուններով ասպարէզ իջնող ոչնչութիւնները:

Երբ ժողովուրդ մը կը լքէ իր ճշմարիտ արժէքները, կը խզէ իր կապերը եւ՛ անցեալ եւ՛ ներկայ մշակութային ժառանգութենէ հետ, կը դադրի անխուսն արուեստի եւ ստեղծագործական վաստակի ՊԱՀԱՆՋ ունենալէ՝ «մատուցման» եւ «ընծայում»ի ամէնէն հարուստ աղբիւրներն անդամ կը ցամքին: - Հայագիտական լուրջ ու աշխարհածանօթ հրատարակութեան մը՝ «Ռըվիւ տէ զ'Էթիւտ Արմենիէն»ի ... «չորս բաժանորդներուն» օրինակը կրնանք նկատել արդի Սփիւռքի ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑԸ: Սակայն քանի՞ Հայու սիրտը կ'արիւնի, քանի՞ հոգի կը փորձէ սթափիլ Ֆրանսացի հայագէտին ապտակով...

Խմբագրական «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ի

Մարտ 2

«ՈՋՆԻ»Ի ՍՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

- Մի գաւաթ էլ ինձ տուէք:
- Գաւաթ չենք ծախում:
- Բա այդ ինչո՞վ էք վաճառում:
- Ի՞նչը:
- Գարեջուրը:
- Պիվե՞ն: Պիվեն կռուժկով ա:
- Հա, էլի, մի կռուժկա պիվա տուէք:
- Բա էլ ինչ ես ալիֆբաների անունները կպցնում, էն ա հայերէն ասա՝ մի կռուժկա պիվա ...

×

Մի մոտայասէր երիտասարդ խնդրեց դերձակին՝ կարել ամենանեղ անդրավարտիքը: Երեկոյեան, երբ ուզեց հանել, հարկ եղաւ նորից դիմել դերձակին:

×

Միլիցիոներ - Քաղաքացի, ինչո՞ւ էք երթեւեկութեան կարգը խանգարում: Գոնէ ձեր փողկապից ամաչեցէք:

Քաղաքացի - Ներեցէք, մոռացել էի որ այսօր փողկապով եմ դուրս եկել:

×

Ակումբի վարիչ - (*Մանելով դահլիճ*) Այս դասախօս գիւղատնտեսը երեւի իր - ժըշկական ինստիտուտն է աւարտել, բոլոր ժողովականներին առանց թրմատեղի քնացրել է:

ՀԱԿԱՌԱԿ ԻՐ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ԴԻՕՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

ԱՐՏԱԿ ԱՐՔ.

- ԹԵՀԷՐԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ -

ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՃՈՒԱՅՑՆԵԼ ԻՐ ԳՐԱԿԱՆ ՎԱՍՏԱԿԸ

×

Ժամանակը կը թաւալի, անսանձ, երիտասարդներուն համար ալ: Երբ ըսինք Լիոնի հայ բարեկամի մը թէ Արտակ Արքեպիսկոպոս լայնօրէն անցած է արդէն չիսուն տարիներու սեմէն անդին, զարմացաւ: Ճանչցած էր զինքը նորըն - ծայ վարդապետ, երբ ան կ'ապրէր Ֆրանսայի մէջ:

Թեհրանի Հայոց Առաջնորդը ծանօթ դէմք մըն է արդարեւ Լիոնի եւ շրջակայքին մէջ, մանաւանդ Փոն - ըը - Շէրիւ: Հինները լաւ կը յիշեն եռանդուն վարդապետը՝ որ ամէն կիրակի կը գտնուէր Փոն - ըը - Շէրիւ պատարագելու խեղճուկ սրահի մը մէջ եւ քալելերելու տեղւոյն երիտասարդները հայ, հայ - քրիստոնեայ մնալու: Այդ 1955 - 1956-ին էր:

Ցաջողած էր կազմել հոն երգչախումբ, եւ գաղութին թիւին հետ բաղդատմամբ, համեմատաբար բազմանդամ երիտասարդական միութիւն մը՝ որոնց մասին որոշ հիացումով եւ քիչ մըն ալ մելամաղձութեամբ կը խօսի Յովհաննէս Հարէլեան, վարդապետին այն ժամանակուան ժիր գործակիցներէն մին:

Լիոնի շրջանին մէջ ուր կը գտնուէր ոչ թէ ի պաշտօնէ, այլ իբրեւ ուսուցածանուցեան ուսանող, Արտակ վարդապետ ցոյց կուտար արդէն իր կազմակերպչական կարողութիւնները՝ որոնք պիտի զարգանային եւ առաւելապէս պաշարեր դառնային երբ զար ժամանակը մտնելու հայապաշտ երկրի մը մէջ՝ ինչպէսին է Պարսկաստան: Եւ այդ պատահեցաւ 1960-ին: Արտակ, արդէն եպիսկոպոս՝ 1956-ին, ձեռնադրուած ուրեմն չատ երիտասարդ, կուգար Թեհրան իբրեւ առաջնորդ Թեմին: Կուգար Անթիլիասէն:

Պէյրութ ծնած (1931-ին) հոգեւորականի մը համար, պարսկահայ հատուկտուկ - նութիւնը իր լեզուական տարբերութեամբ, դասակարգային զանազանութիւններով եւ թերեւս ալ մասնակի անջատողական հակումներով, այնքան ալ դիւրին միջավայր մը չէր անկասկած:

Նորընծաի առաջնորդը, տարի մը չանցած, հրատարակութեան կուտար առաջին գրքոյկ մը՝ «Մօսք ժողովուրդին», ուր կը յորդորէր վառ պահել եկեղեցին ու դպրոցը միասնաբար եւ կոչ կ'ընէր եկեղեցաշինութեան: Այն առեն Թեհրանի մէջ միակ եկեղեցի մը միայն կար ի սպաս Հայ Առաքելական Լուսաւորչական համայնքին: Իր կոչը անպատասխանի չմնաց: Ուրիշ կառոյցներու կարգին, Թեհրանի Հայութիւնը կրնայ պարծենալ քաղաքին մէկ կարեւոր պողոտային վրայ բարձրացող առաջնորդանիստ փառաւոր եկեղեցիով, շինուած Սարգիսեան ընտանիքի բարերարութեամբ:

«Մօսք ժողովուրդին»ը Արտակ Եպիսկոպոսի դրչին առաջին բերքն էր: Բերք մը՝ որ տարուէ տարի պիտի բազմանար, այնպէս որ այսօր Մանուկեան Աբգեպիսկոպոս դարձած է հեղինակ, կրօնական դասագիրքերու կողքին, աւելի քան տասնեակ մը մեծ ու պզտիկ հատորներու քերթողական կամ արձակ, մերթ քննադատ բանաստեղծութիւններ, մերթ փիլիսոփայական, կրօնական խորհրդածութիւններ ներկային եւ մանաւանդ անցեալին մասին: «Արտաքրութիւն» մը՝ որ կուգայ հաստատել թէ Առաջնորդ Հայրը կը սիրէ գրել:

Կ'արտայայտուի երբեմն արեւելահայերէնով, աւելի յաճախ մեզի մօտիկ հայերէնով մը, բայց երկուքն ալ դիւրաւ հասկնալի բոլորէն: Ու բոլոր դիրքերէն ալ դուրս կը ցայտէ հեղինակին խոր հատատարմութիւնը դէպի իր արմատները, Հայաստանեայց Եկեղեցին, Հայոց ազգը եւ մեր աւանդութիւնները: Մէկ խօսքով, իր գրականութեան առաղձն է հայրենասիրութիւնը եւ հայապահպանումը:

×

Այս տողերը գրի առնելու փափաքը ունեցանք ի տես իր վերջին հրատարակութեան՝ որուն խորագիրն է՝ «Ժամանակի աքցանին մէջ, փոքր հատոր մը՝ լոյս տեսած 1985-ին սկիզբը, Թեհրանի «Նայիրի» տպարանէն, «Մեկենասութեամբ Տիգրան Սարաջեանի, ի յիշատակ իր մօր Բիբիս Սարաջեանի»:

Շուրջ հարիւր էջերու մէջ, Արտաշ Արքեպիսկոպոս կուտայ իր ընթերցողներուն վաթսունի մօտ բանաստեղծութիւններ ուր քնութիւնը, թախիծն ու ուրախութիւնը, ազերսանքն ու աղօթքը տեղ կը բռնեն:

Մեր կարողութենէն վեր է որոշել Արտակ Արքեպիսկոպոսին տեղը սփիւռքահայ ժամանակակից գրականութեան մէջ, ինչ որ մեզի զարմանք եւ հիացում պատճառէ, այն է թէ Թեհրանի Թեմի Առաջնորդը, հակառակ իր պաշտօնական ներկայ դժուարութիւններուն, ժամանակ կը գտնէ եւ ախորժակ ունի գրելու եւ հրատարակելու:

Եւ նոյնքան զարմանք եւ հիացում կը նկատէ կ'ունենանք որ Արտակ Արքեպիսկոպոս կը պաշտօնավարէ նոյն երկրի մէջ քանեւհինգ տարիներէ ի վեր, երկիր մը՝ որ ապրեցաւ եւ կ'ապրի մեծ մահասփիւռ յեղափոխութիւն մը եւ որ պակաս չէին եւ չեն ալ, հայ համայնքին մէջն իսկ, հակասութիւններ, թերեւս հակառակութիւններ: Պէտք էր գիտնալ գործակցիլ մանալ: Գիտցաւ ան:

Անկասկած Արտակ Արքեպիսկոպոս կրցած չարժէլ միշտ բոլորին ալ փափաքին համաձայն, գոհացում տալ բոլորին, բայց կը մնայ միշտ գործի գլուխ, որ կ'ենթադրէ իր մօտ դիւանապետական լուրջ ձիրքեր: Այդ տպաւորութիւնը միայն կրնայ ունենալ հեռուէն հեռու գիտող մը:

Թեհրանի մեր հայրենակիցները պիտի ճանչնան այս տարի Արտակ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանի պաշտօնավարութեան գրանեւհինգամեակը: Քառորդ դար մը կապուած Պարսկահայերու մէկ դժուարին շրջանին: Պիտի չզարմանանք եթէ Քիլիմընիա ալ արձագանգ գտնէ այս յոբելեանը, քանի որ մէկ մասը անոնք որոնք նախապէս Թեհրանի ապրող կեանքին մէջ Արտակ Արքեպիսկոպոսի գործակիցներն էին, կը գտնուին հիմա Աղաղականի ափերուն վրայ, գիտնան: Հոն կը գործէ Իրանահայերու Միութիւն մը՝ որուն անդամները կ'ըսուի թէ, կարօտ ունին միշտ իրենց անցեալին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԵՐԳԻՉԱՆ

ԹՐՔԵՐԷՆԻ ՄԱՍԻՆ ԹՈՒՐՔԻ ՄԸ ԳՐԻՉԷՆ

«Ուղղ Սթրիթ Ճուրնըլ» թերթի մա... 6-ի թիւին մէջ Պրէնթ Պուրրա եւ Մէթ... Տէմիրասար ստորագրած են հետեւ... յօդուածը.

×

«Բանն էր ի սկզբանէ, եւ առաջին բա... «ահ»ն էր, արտասանուած Թուրքի ... կողմէ:

Այս առաջին բառը կեդրոնական Ա... տափաստաններուն մէկ ցեղապետի ... չբերնէրէն դուրս թռաւ որպէս հիացում մի արտայայտութիւն մը, արեւուն ... հութեան դիմաց: Մարդկային լեզուն յառաջ եկաւ այս միակ բացագանչութենէն»:

Այսպէս յայտարարեց Ք. Աթաթիւրք արդիական Թուրքիոյ հիմնադիրը, բռնակալներու լեզուաբանական պատմականօրէն ամէնէն տարակուսելի, ... կան դիւանապետական տեսակէտէ վրայ տեսաբանութիւններէն մէկուն մէջ:

1936-ին էր, Աթաթիւրք դէմ - յանդիման էր հարցի մը: Վեց տարի առաջ ... կոչ ուղղած էր ամբողջ ազգին, իրեն ժանդակելու, Թրքերէնը օտար բառերէ զտելու եւ զանոնք իրենց հարազատ ... ով փոխարինելու աշխատանքին մէջ: Ամբողջ երկրի տարածքին սիրողնե...

նած 1985-ին սկիզբը, Թեհրանի «Նայիրի» տպարանէն, «Մեկենասութեամբ Տիգրան Սարաջեանի, ի յիշատակ իր մօր Բիբիս Սարաջեանի»:

Շուրջ հարիւր էջերու մէջ, Արտաշ Արքեպիսկոպոս կուտայ իր ընթերցողներուն վաթսունի մօտ բանաստեղծութիւններ ուր քնութիւնը, թախիծն ու ուրախութիւնը, ազերսանքն ու աղօթքը տեղ կը բռնեն:

Մեր կարողութենէն վեր է որոշել Արտակ Արքեպիսկոպոսին տեղը սփիւռքահայ ժամանակակից գրականութեան մէջ, ինչ որ մեզի զարմանք եւ հիացում պատճառէ, այն է թէ Թեհրանի Թեմի Առաջնորդը, հակառակ իր պաշտօնական ներկայ դժուարութիւններուն, ժամանակ կը գտնէ եւ ախորժակ ունի գրելու եւ հրատարակելու:

Եւ նոյնքան զարմանք եւ հիացում կը նկատէ կ'ունենանք որ Արտակ Արքեպիսկոպոս կը պաշտօնավարէ նոյն երկրի մէջ քանեւհինգ տարիներէ ի վեր, երկիր մը՝ որ ապրեցաւ եւ կ'ապրի մեծ մահասփիւռ յեղափոխութիւն մը եւ որ պակաս չէին եւ չեն ալ, հայ համայնքին մէջն իսկ, հակասութիւններ, թերեւս հակառակութիւններ: Պէտք էր գիտնալ գործակցիլ մանալ: Գիտցաւ ան:

Անկասկած Արտակ Արքեպիսկոպոս կրցած չարժէլ միշտ բոլորին ալ փափաքին համաձայն, գոհացում տալ բոլորին, բայց կը մնայ միշտ գործի գլուխ, որ կ'ենթադրէ իր մօտ դիւանապետական լուրջ ձիրքեր: Այդ տպաւորութիւնը միայն կրնայ ունենալ հեռուէն հեռու գիտող մը:

Թեհրանի մեր հայրենակիցները պիտի ճանչնան այս տարի Արտակ Արքեպիսկոպոս Մանուկեանի պաշտօնավարութեան գրանեւհինգամեակը: Քառորդ դար մը կապուած Պարսկահայերու մէկ դժուարին շրջանին: Պիտի չզարմանանք եթէ Քիլիմընիա ալ արձագանգ գտնէ այս յոբելեանը, քանի որ մէկ մասը անոնք որոնք նախապէս Թեհրանի ապրող կեանքին մէջ Արտակ Արքեպիսկոպոսի գործակիցներն էին, կը գտնուին հիմա Աղաղականի ափերուն վրայ, գիտնան: Հոն կը գործէ Իրանահայերու Միութիւն մը՝ որուն անդամները կ'ըսուի թէ, կարօտ ունին միշտ իրենց անցեալին:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒՀԻ ՀՇՏԱՊԱՏՈՒՄԸ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Վ.

ԿՅՍՀԻՁ ՂՈՍՊ

Իմ պատանեկության տարիները անցան Ղարաբաղի գյուղերից մեկում: Ես հիշում եմ, որ մեր գյուղի մոտ գտնվող ձորակներում, ուր ձմռանը ձյունը կուտակվում էր մինչև գարնան սկիզբը, մենք՝ տղաներս, սահնակներով էինք սահում: Ես հիշում եմ նաև, որ մեր գյուղի մոտ կար մի մեծ ջրաղաց, որի անիվը միշտ պտտվում էր, և ես ինձ համար որոշել էի, որ երբ մեծանամ, ես էլ ջրաղացպան կդառնամ:

Մի անգամ, երբ ես դեռ տասներկու տարեկան էի, մեր գյուղ եկավ մի մարդ, որ ինձ ասաց, թե ես պետք է գնամ Ստեփանակերտ՝ ուսումս շարունակելու: Ես չէի ուզում գնալ, որովհետև ինձ թվում էր, թե այնտեղ ինձ համար ամեն ինչ օտար է լինելու: Բայց հայրս ասաց, որ ես պետք է գնամ, որովհետև ուսումը մարդուն մարդ է դարձնում:

Ես գնացի Ստեփանակերտ և ընդունվեցի ուսումնարանը: Առաջին օրերին ինձ շատ դժվար էր, որովհետև ես ոչ ոքին չէի ճանաչում, և ինձ թվում էր, թե բոլորը ինձ նայում են որպես օտարականի: Բայց հետո ես ընկերներ ձեռք բերեցի, և ինձ համար ամեն ինչ հեշտացավ:

Ուսումնարանում ես սովորեցի շատ բաներ, որոնք հետագայում ինձ շատ օգտակար եղան: Ես սովորեցի կարդալ, գրել, հաշվել, և ինձ համար աշխարհը նոր լույսի մեջ երևաց: Ես հասկացա, որ գիտությունը ուժ է, և որ մարդը, որ գիտի, կարող է շատ բան անել:

Ուսումնարանն ավարտելուց հետո ես վերադարձա գյուղ և սկսեցի աշխատել որպես ուսուցիչ: Գյուղի երեխաները ինձ շատ սիրում էին, և ես ինքս էլ նրանց սիրում էի: Ես նրանց սովորեցնում էի կարդալ, գրել, հաշվել, և նրանք ինձ համար դարձան ինչպես իմ սեփական զավակները:

Հետագայում ես տեղափոխվեցի մեկ այլ գյուղ, որտեղ ևս մի քանի տարի աշխատեցի որպես ուսուցիչ: Այդ տարիների ընթացքում ես շատ բան սովորեցի կյանքից, և ինձ համար պարզ դարձավ, որ կյանքում ամենակարևորը մարդկանց ծառայելն է:

Այսօր ես արդեն ծեր մարդ եմ, և իմ աշակերտներից շատերն արդեն մեծացել են, և ոմանք նրանցից ինքնուրույն կյանք են սկսել: Ես ուրախ եմ, որ իմ կյանքի մի մասը նվիրել եմ այդ գործին, և կարծում եմ, որ իմ աշխատանքը իզուր չի անցել:

Ես հիշում եմ իմ առաջին աշակերտներին, որոնք այժմ արդեն մեծ մարդիկ են, և նրանցից շատերը հիշում են ինձ և իմ դասերը: Ես ուրախ եմ, որ նրանք ինձ չեն մոռացել, և որ նրանցից շատերը շարունակում են գրել ինձ նամակներ:

Ես գիտեմ, որ իմ կյանքի մնացած մասն էլ ես կանցկացնեմ այդ գյուղում, որտեղ ես այդքան տարիներ աշխատել եմ, և որտեղ ես այդքան շատ ընկերներ ունեմ: Ես չեմ ուզում որևէ այլ տեղ գնալ, որովհետև այդ գյուղը ինձ համար դարձել է երկրորդ հայրենիք:

Ես հաճախ եմ մտածում, թե ինչպես կարող էր իմ կյանքն ընթանալ, եթե ես չգնայի Ստեփանակերտ ուսումնարան: Հավանաբար ես էլ գյուղի մյուս տղաների նման կաշխատեի հոր հետ դաշտում կամ ջրաղացում, և երբեք չէի իմանա, թե ինչ մեծ աշխարհ կա դրսում: Ես շնորհակալ եմ ճակատագրից, որ այդպես չեղավ, և որ ես կարողացա ուսումնարան գնալ:

Այսօր ես ուրախ եմ, որ իմ կյանքի մեծ մասը նվիրել եմ ուսուցչական աշխատանքին, և որ շատ մարդկանց եմ օգնել դառնալ գրագետ և կրթված մարդիկ: Ես գիտեմ, որ գրագիտությունը ուժ է, և որ գրագետ մարդը կարող է շատ բան անել իր և իր շրջապատի համար:

Ես հիշում եմ իմ առաջին դասերը, երբ երեխաները նոր էին սկսում գրել տառերը, և ինչպես նրանք աստիճանաբար սկսում էին կարդալ պարզ նախադասություններ: Ես հիշում եմ նաև, թե ինչպես մի անգամ մի աշակերտ ինձ ասաց, որ ինքը ուզում է ուսուցիչ դառնալ, որովհետև ուզում է ինձ նման լինել: Ես այդ ժամանակ շատ ուրախացա, և որոշեցի, որ ես պետք է ամեն ինչ անեմ, որպեսզի նա իր ցանկությունը կատարի:

Ես գիտեմ, որ ուսուցչի աշխատանքը հեշտ չէ, և որ շատ դեպքերում ես ինքս էլ սխալներ եմ թույլ տվել, բայց ես միշտ փորձել եմ սովորել իմ սխալներից, և ամեն տարի ավելի լավ եմ դարձել իմ գործում: Ես կարծում եմ, որ ուսուցչի համար ամենակարևորը համբերությունն է, և ես միշտ փորձել եմ համբերատար լինել իմ աշակերտների հանդեպ:

Ես հիշում եմ նաև, թե ինչպես մի անգամ մի աշակերտ ինձ նվեր բերեց՝ մի գեղեցիկ նկար, որը ինքը նկարել էր: Ես այդ նկարը պահել եմ մինչև այսօր, և միշտ ուրախությամբ եմ հիշում այդ օրը: Ես կարծում եմ, որ այդ նկարը ինձ համար ամենաթանկ նվերն է, որովհետև այն ցույց է տալիս, որ իմ աշակերտները ինձ սիրում են, և որ նրանք գնահատում են իմ աշխատանքը:

Ես գիտեմ, որ ապագայում էլ շարունակելու եմ աշխատել որպես ուսուցիչ, և հուսով եմ, որ իմ աշակերտները միշտ ինձ հիշելու են որպես լավ ուսուցչի, որը նրանց շատ բան է սովորեցրել կյանքի մասին:

Ես գիտեմ, որ կյանքում շատ դժվարություններ կան, և որ մարդը հաճախ է սխալներ թույլ տալիս, բայց ես հավատում եմ, որ եթե մարդը ուզում է, ապա նա միշտ կարող է ուղղել իր սխալները և դառնալ ավելի լավ մարդ:

Ես հիշում եմ իմ առաջին ուսուցչին, որը ինձ շատ բան է սովորեցրել, և որին ես միշտ շնորհակալ եմ լինելու: Ես հիշում եմ նաև, թե ինչպես նա ինձ ասաց, որ ես պետք է միշտ ձգտեմ դառնալ ավելի լավ մարդ, և որ ես միշտ պետք է օգնեմ նրանց, ովքեր ինձանից փոքր են:

Ես հիշում եմ նաև, թե ինչպես մի անգամ մի աշակերտ ինձ հարցրեց, թե ինչու եմ ես ուսուցիչ դարձել, և ես պատասխանեցի, որ ես ուզում եմ օգնել մարդկանց, որպեսզի նրանք ավելի լավ կյանք ունենան: Ես կարծում եմ, որ այդ պատասխանը ճիշտ էր, և որ ես միշտ պետք է հետևեմ դրան

Me Stéphane VANESSIAN
AVOCAT A LA COUR DE LYON
Ancien élève du Collège Samuel-Moorat de Sèvres

et le Docteur Brigitte MIALIDJIAN
MEDECIN

ont le plaisir de vous faire part de leur mariage.

26, rue Malesherbes LYON (6ème)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Զենոբ Տառաժ եւ զաւակները 100 Ֆ. *կը նուիրեն Թատիս-Ազգ-ին (առանձալ «Յառաջ»էն) եւ* 100 Ֆ. *«Յառաջ»ին Մովսէս Մուրատեանի մահուան առթիւ :*

ՁՇԴՈՒՄ

Քնեազեան Պետրոսեան ընտանիքը 250-ական Ֆ. *(եւ ոչ՝* 200) *Ֆրանք նուիրած կը Թատիս-Ազգ-ին եւ «Յառաջ»ին Յարութիւն Փիրէնկիլեանի մահուան առթիւ («Յառաջ», Մարտ* 2) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷյԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՅԱՌԱՋԻԿԱՑ ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ

- ԱՊՐԻԼ 28. - *Կոմիտասի մահուան* 50-*ամեակի ոգեկոչում :*
- ՄԱՅԻՍ 19. - *Տարեկան հայկերոյթ* (9-*րդ տարեդարձի առթիւ*) :
- ՄԱՅԻՍ 10-ԷՆ - 19. - *Յուցահանդէս նկարչուհիեան - Նկարիչ Մարկոսեան (Քահաստայէն) :*
- ՅՈՒՆԻՍ 15. - *Դպրոցական ամավերջի հանդէսը եւ «Անի» պարախումբի ազգաբուեսական երեկոյթը :*
- ՅՈՒՆԻՍ 30. - Սալ - վալիէ *բացառիկ կալա ի նպաստ՝*

Médecins sans Frontières

Մարդասիրական Միութեան, նախագահութեան քաղաքապետ՝

ԿԱՄԹՈՆ ՏԼՃՆԻՒ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը պատրաստէ՝

«ՀԱՅ ԳՐՔԻ»

ցուցապրութիւն մը, 1985, *Հոկտեմբերին համար, որ տեղի պիտի ունենայ՝*

Palais de la Bourse «Musée de la Marine»
La Canebière, Marseille

En avril 1985, l'Association « Arménie Vivante » inaugurera, à Montpellier, un monument à la mémoire des victimes du génocide de 1915, ordonné par les dirigeants turcs.

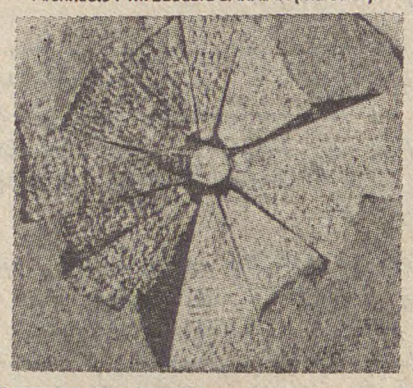
Nous offrons donc, à tous les Arméniens, la possibilité de graver, sur le monument de Montpellier :

- **les noms et prénoms des victimes ;**
- **les noms des villes et villages d'origine.**

Il y aura plusieurs milliers de noms, décorant l'édifice, et surtout rappelant le pays.

La gravure est absolument gratuite.
Trop de nos parents sont morts sans sépulture, dans le silence et l'anonymat. Retournez-nous vite le coupon-réponse.

— *Propriétaire du sol :* Communauté arménienne de France.
— *Superficie :* 200 m2.
— *Architecte :* M. Edouard SARXIAN (Marseille).

COUPON-REPONSE A RENVOYER A « ARMENIE VIVANTE »
7, avenue de Toulouse - 34100 Montpellier

Noms à graver	Prénoms à graver	Noms de lieux

ADHEREZ A « ARMENIE VIVANTE »

- **Cotisation ordinaire :** ..... **à partir de 100 F**
- **Cotisation de soutien :** ..... **à partir de 500 F**
- **Membre d'honneur** ..... **à partir de 2.000 F**

Compte Bancaire : Crédit Lyonnais : n. 791-378-N

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ 1915 Ի ԹՈՒՐՔ ՎԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ 1.500.000 ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Pour tout renseignement : Président, J.-P. Tahmazian (67) 45-51-90
Trésorier, A. Markarian (67) 75-82-77

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

CROIX BLEUE
SECTION ALFORTVILLE

Pour mieux se faire connaître la Croix Bleue d'Alfortville invite toutes les jeunes femmes à un cocktail dinatoire le Samedi 16 Mars à 18 h 30 à la M.C.A. d'Alfortville, 9. rue deMadrid, au cours duquel il est prévu :

— Exposition sur les activités de la Croix Bleue.

— Prise de parole par le Comité Central de la Croix Bleue (Mme. Hélène Merdjanian).

— Exposé sur le rôle de la femme arménienne dans l'Histoire.

Cette soirée sera animée par le DUO ZEPUR.

— Ambiance arménienne —

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՀԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ Մարտ 16-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Լիոնի Ազգային Տան սրահը : Կարեւոր օրակարգ :

×

ԿԱՊՈՑ ՄԱՀԻ Կրընոպլի վարչութիւնը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Կիրակի, Մարտ 17, կէսօրէ ետք ժամը 15-ին, Միւնիոյն Հաւաքատան, գաւաթ մը թէյի շուրջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՅԻՍ 12-*ԻՆ*
Կապ. Խաչի կայանին 50-ամեակին եւ ՀՕՄ-ի 75-ամեակին առթիւ

ԿԱԼԱՆԴԱՐ

Նախաձեռնութեամբ. - Կապ. Խաչ Շրջ. Վարչութեան փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերով՝

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Նոյն թուականին Մարսէյլի 4 մասնաճիւղերը՝

ՄԱՐՍԷյԼԻ ՄԷՋ

եւ Ռոն - Ալփ-ի շրջան :

ARMÉNIE VIVANTE

DIMANCHE 24 MARS A 15H
Salle Rameau, rue Hippolyte Flandrin 69001 Lyon
L'ASSOCIATION CULTURELLE ARMENIENNE DE LYON
— ACAL —
présente
UN SPECTACLE UNIQUE ET EXCEPTIONNEL
Sous la Présidence d'Honneur de M. Francisque COLLOMB,
Sénateur - Maire de Lyon
DANSES avec l'Ensemble Folklorique Arménien

NAVASART
(70 exécutants)

PRESENTATION DE COSTUMES avec la participation de 40 «HAï ARENOUCHES» de Marseille vêtues des costumes des différentes provinces d'Arménie

VENTE DES BILLETS :
Sévan Voyages, 48 cours de la Liberté 69003 Lyon
Paname, 87 rue de la République 69002 Lyon
Eglise Arménienne de Lyon, 40 rue d'Arménie 69003 Lyon
M. C. A. de Décines, 15 rue du 24 avril 1915 69150 Décines

Prix : 100, 60 et 40 F. — enfants de moins de 15 ans : 40 F.

ԾՆՈՂ ՀԱԿԱՌԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առացաւ Պ. Պէրպէրեան Թանէ 200 Ֆ. *փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ՝ Արշակ Մակարեանի մահուան առթիւ :*

CROIX BLEUE

—×—

La Croix Bleue des Arméniens de France
17, rue Bleue, 75009 Paris
tél. 824 46 57
RECHERCHE

1) Des Moniteurs, Monitrices pour sa Colonie de vacances de Bellefontaine (Jura) pour Juillet et Août 1985.
Un séminaire aura lieu les 3, 4 et 5 avril à la M.C.A. de Décines
rue du 24 Avril 1915, 69150 Décines

2) Une Secrétaire Comptable ou aide-comptable bilingue et assurer une permanence à mi-temps.

ARMENIE 1985
du 30 mars au 12 avril Prix : **5 760 F**
PAQUES en ARMENIE
du 05 avril au 18 avril Prix : **5 760 F**
70e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE
du 19 avril au 03 mai Prix : **5 850 F**

Départ PARIS/PARIS

du 17 mai au 30 mai	6 550 F
du 07 juin au 20 juin	6 770 F
du 28 juin au 11 juillet	6 770 F
du 20 juillet au 03 août	6 770 F
du 03 août au 17 août	6 800 F
du 18 août au 31 août	6 890 F
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F

Départ MARSEILLE/MARSEILLE
du 30 mars au 12 avril
du 20 avril au 03 mai
du 11 mai au 24 mai
du 01 juin au 14 juin
du 06 juillet au 19 juillet
du 10 août au 23 août
du 17 août au 06 septembre
du 07 septembre au 20 septembre
du 14 septembre au 27 septembre
du 05 octobre au 18 octobre
du 02 novembre au 15 novembre
du 23 novembre au 06 décembre
du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS
du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :
— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

AIR FRANCE · MNTYPHCT · Intourist · AEROFLOT · 4J · APS

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
15
VENDREDI
15 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՏԻ

HARATCH

ԾՐԱԳԻՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.921 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.921

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉ ԲԱՆԻ Կ'ԵՐԱԶԵՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐԸ 1985ԻՆ

—×—

1985-ը երիտասարդութեան Միջազգային Տարի հռչակուած է։

Անկասկած յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին մէկէ աւելի առիթներ կ'ունենանք, կամ կը ստեղծենք, խօսելու համար ընդհանրապէս երիտասարդութեան եւ մասնաւորապէս Հայ երիտասարդութեան մասին։

Այսօր կը բաւականանանք ընդհանուր խօսքերով եւ նկատումներով։

1985-ին, երիտասարդութեան երդն է՝ ընտանիք, աշխատանք եւ քաղաքացիական կրթութիւն։

Ահաւասիկ երրորդութիւն մը որ կրնայ զօրմանք պատճառել եւ որուն, սակայն այսօր, կ'ապաւինի երիտասարդութիւնը։ Ասիկա արդիւնքն է վերջերս կատարուած հանրային կարծիքի հարցախոյզի մը Ի.Փ.Մ.Օ.Մ. հաստատութեան կողմէ «Ֆամ. Փրաթիք» ամսօրեայի հաշուոյն, ատենաբեմէն քան մէկ տարեկան զանազան խաւերէ ընտրուած երիտասարդներով։

Մարքսի եւ Քոքա - քոլայի երախաները չեն այլեւս։ Ինչպէս նաեւ Մաոյի եւ Քոն. Պէնհիթի չառաւիղները։ Այլ պարզապէս տունի տղաք եւ աղջիկ։ Տեսակ մը վերադարձ դէպի ակերը, դէպի աւանդական արժէքները։

Ընկերային տագնապի երիտասարդներն են, եւ ոչ թէ ընկերային յեղաշրջումնեբու։ Կանուխէն կը զիտակցին կեանքի դժուարութիւններուն եւ կը փնտռեն մշնայն արժէքներ, կայուն պատուանդաններ։

Հարիւր երիտասարդի վրայ ութսուն - եւ երկուքը կը յայտարարեն թէ ընտանիքը կեանքի առաջին բջիջն է։ Ընտանիքը ապաստան եւ ապահովութիւն կուտայ։ Ընտանիքը կեանքի առաջին բջիջն է, անփոխարինելի։ Եւ իրենց կարգին, կը փափաքին ընտանիք կազմել, սակայն հարիւրէն վաթսուն եւ հինգը կը մերժեն ամուսնութիւնը։ Այնուհանդերձ հաւատարմութիւնը անհրաժեշտ կը նկատեն։

Հանրային կարծիքի հարցախոյզի երկրորդ եղրակացութիւնն է երիտասարդներու աչխատելու փափաքը, տենչը։ Երիտասարդները էական կը նկատեն ճիգի անհրաժեշտութիւնը եւ արուեստագիտական կեանքին մէջ յաջողութեան կարեւորութիւնը։ Բայց կը պահանջեն ազատ ժամանակ այլազան զբաղումներու համար։

Վերջապէս, երիտասարդներուն համար բարոյական եւ քաղաքացիական սկզբունքներն ու արժէքները իմաստ մը ունին։ Ինչպէս՝ հանդուրժողութիւնը, յարդանքը ուրիշին հանդէպ, ուղղամտութիւնը, մաքի անկախութիւնը։ Երեք քառորդը կը մերժեն քաղաքական յանձնառութիւնը եւ կը քարոզեն անհատականութիւնը։ Եթէ չահի հրապոյրը արուեստագիտական կեանքի ջիղը չեն նկատեր, կը տառապին սակայն զրամի պակասէն եւ բաւական յոռետես են իրենց ապագայի նկատմամբ։ Փոխարէն գոհ են իրենց կեանքի որակէն եւ սիրային կեանքէն։

Աւրդ, 1985-ի երիտասարդութիւնը կուտայ պատկեր մը, որ գուցէ ընկերութիւնը կ'անդիտանայ։ Ուսումնասէր, փութաջան, լուրջ երիտասարդութիւն մը որ 1968-ի երիտասարդութեան բաղդատմամբ կը թուի «ծերացած»։ Այլ խօսքով, աւելի իրապաշտ քան վիպապաշտ։

1985-ի երիտասարդութիւնը կեանքին կը մօտենայ աւելի հասուն մտածումներով, եւ վաղուան մտավախութիւններն ու անորոշութիւնը կը դիմագրաւէ աւելի պատասխանատու կեցուածքներով։

Կ. Ց.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՅՈՒԹԵԱՆ ՎԱՏԹԱՐԱՑՈՒՄ

ՊԱՌԱԿՈՒՄ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ՃԷՄԱՅԷԼ՝ ԱՌԱՆՁԻՆ

—×—

Զորեքշաբթի առաւտ իսկ, կացութիւնը յանկարծ չատ ծանր բնոյթ կ'առնէր Պէյրութի քրիստոնեայ կողմը, ի մասնաւորի՝ Էչրէֆիէ։ Կը թուի որ դրդապատճառը (բայց տասը տարի է, դրդապատճառն իսկ աւելորդ բան մը դարձած է լիբանանեան խառնիճաղանճին մէջ) եղած է տոքթ. Սամիր Ժաժայի արտաքսումը քաթայէպներու կուսակցութենէն։ Այլ խօսքով քաթայէպներու եւ իրենց իսկ քաղաքազօրքերու մէջէն է որ ծնունդ առած է պատակտումը, որ պատճառ եղաւ նաեւ նախագահ Ճեմայէլի Մոսկուա չերթալուն (Ջերնենկոյի թաղումին)։ Ժաժա արտաքսուած էր անհնազանդութեան համար։ Բայց, ինչ որ յատկանշական է իր մօտ, այն է որ ծանօթ է որպէս քրիստոնեայ զինուորական այն դէկավարներէն, որոնք ամէնէն աւելի թշնամական զգացումներ ունին Սուրիոյ նկատմամբ։ Եւ հիմա, պլուխը կ'անցնի անջատողական չարժումի մը, քանի տեսակ մը ապստամբութիւն է, որ ծայր տուած է քրիստոնեայ քաղաքազօրքերուն, աւելի հիմի՝ լիբանանեան ուժերու ծոցը, ինչ որ կ'առանձնացնէ նախագահ Ճեմայէլը։ Անջատողական չարժումը կ'ամրապատանէ նախագահը որ Լիբանանը Սուրիոյ կը յանձնէ։ Զորեքշաբթի օր, քրիստոնեայ չերջանի բոլոր խանութներն ու դպրոցները փակ էին, ինչպէս նաեւ ծովափի ճամբան։ Սակարանը դադրեցուցած է սահմանդրումները, այն վախով որ լիբանանեան ոսկին քիչ մըն ալ կ'իյնայ։ Նախագահութեան պլուխ դալէն ի վեր, իր եղբօր՝ Պէչիրի սպանութենէն ետք, ամէնէն ծանրակչիռ տագնապն է, որու կը բախի Ամին Ճեմայէլ։ Ժաժա իր հակակչիռին տակ առած է արդէն քրիստոնեայ կարեւոր չերջան մը եւ իրեն միացողները ժամէ ժամ կ'աւելնան։ Իր ձեռքն է Պիպլոսի չերջանը (սուրիական զօրքերուն դիմաց), մտած է Քէսրուան, ուր կը թուի որ լիբանանեան ուժերը իրենն միացած են եւ այս ամբողջով է, որ որոշ հակազդութիւն մը կրնայ կատարել արեւելեան - Պէյրութի վրայ։ Մէջն է, միայն, որ հաւատարիմ մնացած է Ճեմայէլի։ Քրիստոնեայ 61 պարագլուխներ Թռանով փոխադրուած են Պաապտայի նախագահական պալատը։ Նիստի վերջաւորութեան զեկոյցով մը, կը դատապարտեն որեւէ զինեալ չարժում Պեւութեան իշխանութեան դէմ։ Ըօթը հոգինոց մարմին մըն ալ նիստ գումարած է հաշտութեան ելք մը գտնելու համար քաթայէպ զեկավարներու եւ ժաժայի միջեւ։

Տասը տարի է (75 Ապրիլին սկսաւ) Լիբանան ամէն տեսակ պատերազմ տեսաւ եւ ոչ մէկ ածական եւ մանաւանդ ոչ՝ քաղաքացիական բնորոշումը, կրնայ որակել այն բախումները, որոնք ամբողջ երկիր մը քանդեցին։ Բայց Լիբանան այն իւրայատուկ երկիրն է, որ միշտ նոր ա-

Նակնկալի մը առջեւ կը դնէ բոլորը, երբ մարդ կը կարծէ որ ամէն տեսակը տեսաւ, ալ նոր բան չի կրնար պատահիլ, յանկարծ կը պատահի։ Տասնեակ տեսակի բախումներու կարգին, ցարդ կը պակսէր՝ քաթայէպ - քաթամէպի դէմ ապստամբութիւնը։ Այդ ալ եղաւ եւ կը թուի որ այս անգամ մանաւանդ քրիստոնեայ համայնքին իսկ ճակատագիրն է խնդրոյ առարկայ։

×

Ամէն բան հաստատեց թէ Ջերնենկոյի թաղումը չէր, այլ՝ Կորբաչովի «պահա - կալութիւնը»։ Բացակաները աւելի ուշադրութիւն կը դրաւէին քան ներկանե - րը։ Ամէն ոք փութացած էր Մոսկուա, Ռեկրն Պուշը կը ղրկէր, Ճեմայէլ վերջին պահուն չէր կրնար երթալ, Ֆիտէլ Քաստրօն կը ներկայացնէր իր եղբայրը, Փափանտրէու Արտաքին նախարարը ղրրկած էր, Մարթչնս չէր գացած, ինչպէս նաեւ Մարիօ Սոարես, հուսկ՝ Ժորժ Մառչէ։ Գացողները գլխաւորաբար կ'երթային Կորբաչովը տեսնելու աւելի քան՝ Ջերնենկոյին վերջին յարգանք մատուցանելու։ Չար լեզուները, որոնք այնքան չէչտը դրին վերջին օրերս Ջերնենկոյի բան մը չներկայացնելուն վրայ, այսինքն՝ մէկը որ բանի մը չծառայեց իր ողջութեան, կրնան ըսել որ վերջապէս բանի մը ծառայեց՝ մեռած օրը...։ Նոր դէկավարին անունին հնչումին մասին կը ճգնուի որ հարկ է Կորբաչով հնչել (ինչպէս հարկ էր՝ Քրուչչով ըսել) վասնզ ռուսերէնի մէջ երբ է դիրին վրայ կըրկնակէտ (թռէմա) մը ըլլայ, o կը հնչուի։

Ուրեմն նախ Ռեկրնի կողմէ՝ Պուշ, ապա Միթերան անձամբ հրաւիրեցին նոր դէկավարը՝ «մեզի՛ հրամմեցէք»։ Պիտի դայ, ե՞րբ, յետագային կ'որոշուի։ Լաւ տպաւորութիւն գործած է Նախագահ Միթերանի վրայ։

—×—

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄՈՎ

Լ.Ը ՓԷՆ յետքայլ ընելով, նեղը դրաւ դասական ընդդիմութիւնը եւ հացին իւղ քսեց մեծամասնութեան, որ առաւելապէս կը չահագործէ ստեղծուած նոր կացութիւնը։ Արդարեւ, Ազգ. Ճակատի պարագլուխը, հակառակ նախապէս ըրած յայտարարութեան, որոշեց քաշել իր թեկնածուները ընտրական այն չրջաններուն մէջ, ուր Էմ - Փէ - Էմ-ը կամ Իւ - Տէ - Էֆ ցանկին գլուխը կը հասնէին։ Այս ձեւով, կ'ըսէ իր քուէարկողներուն՝ ձեր ձայները անոնց տուէք, ինչ որ թունաւոր նուէր մըն է, խորհրդարանական ընդդիմութեան համար։ «Իւմանիթէ» Հինգշաբթի առտու կը խորագրէր՝ «Էմ - Փէ - Էմ - Իւ - Տէ - Էֆ թեկնածուները՝ Լը Փէնի թեկնածու»։ «Քոթիտիէնի» համար՝ «Լը Փէն կարգի կը մտնէ», Մաքէն՝ «Լը Փէնի նահանջը», Ֆիկարօ՝ «Լը Փէն ինքզինքին լաւ դեր մը

ՕԹԱՈՒԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԳՐԱԻՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՋԵՐԲԱԿԱՊՈՒԱԾ 3 ՀԱՅԵՐՆ ԵՆ.-

ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆ
ՌԱՖՖԻ ԹԻԹԻԶԵԱՆ
ՅՈՎՀ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

—

Քանատայէն մեր ստացած առաջին լուրերը (Զորեքշաբթի) յաւելեալ տեղեկութիւն մը չէին բերեր կատարուած արարքին մասին։ Հեռատեսիլը բաւական լայն տեղ կուտար, վիճաբանական հանդիպումներ ներկայացնելով զաղութի հայ պատասխանատուներու հետ եւ նաեւ դիւանները հրապարակ հանելով, կ'անդրադառնար 1915-ի ցեղասպանութեան։ Նոյն օրը, Խորհրդարանը օրակարգի հարց կը դարձնէր դեսպանատուներու պաշտպանութեան հարցը։ Կը պարզուէր որ, վերջերս, իշխանութիւնները դիմած էին Թրքական դեսպանատան հասկնալու համար թէ բաւարա՞ր կը նկատեն եղած պաշտպանութիւնը եւ պատասխանը դրական եղած էր։

Արարքին հեղինակ, ոստիկանութեան յանձնուած երեք հայ երիտասարդներն են.- Գէորգ Մարաշլեան, 35 տարեկան Լա - Սալէն (Քէպէք), Րաֆֆի Փանոս Թիթիզեան, 27 տարեկան (Սքարպորօ, Օնթարիօ) եւ Յովհ. Նուպարեան 30 տարեկան (Մոնրէալ)։

Հինգշաբթի օր, «Ինքէրնէշընըլ Հերըլտ»ը կը ճշդէր («Եուճայթըտ - Փրէս»ի հեռագիր) որ 12 պատանդներն էին.- դեսպանին կինն ու աղջիկը եւ դեսպանատան անձնակազմէն 10 հոգի։

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը, որ անձնապէս ճանչցած է դեսպանը, երբ ան Թուրքիան կը ներկայացնէր ՄԱԿ-ի մօտ, դատապարտած է արարքը։

կուտայ», «Լիպերասիոն»՝ «Ա՛յ Լը Փէն ետ դարձ կ'ընէ»։ Այս խորագիրները, բոլորն ալ առաջին էջի վրայ ցոյց կուտան թէ փարիզեան օրաթերթերուն համար, Հինգշաբթի առտու երկրորդական կը դառնային այլ հարցեր, ինչպէս՝ Լիբանանի կացութեան վատթարացումը կամ Ջերնենկոյի յուղարկաւորութեան առթիւ՝ Կորբաչովի յանկարծակի վերելքը։

ԱՆԳԱՐԱՑԻ զինուորական դատարանը մահավճիռ տուած է (ցկեանս բանտարկութեան վերածուած) Տեւ-Եոլի անդամներէն մէկուն՝ Ալի Ուլուտաղի։ Միւս կողմէ զինուորական իշխանութիւնները յայտարարած են թէ ծայրայեղ ձախ 71 զինուորեալներ ձերբակալուած են Պոլիս, Անգարա եւ Պուրսա։

ՓՈԻԷՆԹ - Ա - ՓԻԹՐի մէջ ծանր ոճրափորձ մը կատարուած է Ազգ. Ճակատի անդամի մը պատկանող ճաշարանի մը մէջ։ Մէկ մեռեալ եւ 9 վիրաւոր կայ։

ՓԱՐԻԶի հիւանդանոցներու ներքին բժիշկները (էնթէռն) նախ 48 ժամուան, ապա - եթէ գոհացում չտանան - Մարտ 20-էն սկսեալ՝ զգայլին մակարդակի վրայ, գործադուլի դիմած են, որովհետեւ իշխանութիւնները բանակցութեան չեն նստիր։ Ներքին բժիշկները, որ օրական 17 - 18 ժամ կ'աշխատին, ամսական 4.800 Ֆր.ի աշխատավարձ մը կը ստանան։ Աշխատավարձի նախատեսուած 40% գեղչն է, որ հրահրած է մթնոլորտը։

ԵՂԵՌՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ «ՆՈՐ ԳԻՒՏԵՐԸ» ԵՒ ԻՐ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

Օրերս Փարիզի մեր ճակատագրական արուարձաններէն Քրէթէյլ պատժական տեսանին առջեւ տեղի ունեցաւ Օրլիի օդակայանին թրքական օդանաւային սպասարկութեան պրասենեակին առջեւ 1983 Յուլիս 15-ին տեղի ունեցած մահափորձին մասնակից ըլլալու յանցանքով ձերբակալուած եւ ամբաստանեալ երեք հայ երիտասարդներու դատավարութիւնը:

Ամբաստանեալներէն Վարուժան Կարպիճեան՝ սուրիահպատակ, ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ: Իսկ միւս երկու երիտասարդները՝ Սօնէր Նայիր եւ Յովհաննէս Սէմէրճի, յաջորդաբար 15 եւ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան: Այս վերջին երկու երիտասարդները բնիկ թուրքիացի են: Ըստ այս երեկոյեան (1) հեռատեսիլի խօսնակի յայտարարութեան, առաջին երկուքը կրնան հինգ օրուան ընթացքին վճռաբեկ տեսանին դիմել ու դատին վերաքննութիւնը պահանջել պատիժը մեղմացնելու մտօք:

Ա.Հարեկէական արարքները - եթէ անոնք նպատակ մը կը հետապնդէն, - որքա՞ն կրնան դատի մը յաջողութեան նպաստել, ուրկէ՞ պէտք է սկսիլ եւ մինչեւ ո՞ւր պէտք է հասնիլ, նամանաւանդ ի՞նչ եւ ո՞ր պայմաններու մէջ պէտք է մնալ, ու ե՞րբ հեղինակները պէտք է անդրադառնան թէ այլեւս անհրաժեշտ է ահաբեկչութիւնը դադրեցնել կամ անոր նոր ուղղութիւն մը տալ, կը պահանջեն անտարակոյս չատ հեռատես քաղաքականութիւն եւ փորձառութիւն: Այլապէս նոյն գործելակերպի չարունակումը երբեմն - եւ չատ յաճախ - սահմանուած է ուժի վնասակար ըլլալու նախաճեռնութեան պատասխանատուներուն ծրագրին եւ անոնց իւրացուցած դատին յաջողութեան:

Ամէն պարագայի մէջ, ահաբեկչական գործունէութիւններու մասին մենք առենօք մեր կարծիքը յայտնած ենք այս թերթի սիւնակներուն մէջ, թէեւ կը ցանկանք օր մը աւելի երկար եւ մանրամասնօրէն այս նիւթին չուրջ անդրադառնալ: Սակայն եւ այնպէս անուրանալի է թէ չուրջ վաթսուն տարիներ արար աշխարհ հայկական ցեղասպանութեան դոյութիւնը մոռցած կամ անգիտացած ըլլալով հանդերձ, - նոյնիսկ Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեան օրերուն - ահաբեկչական չարժումներուն պատճառաւ ու այսօր - ուան հազորդակցութեան դիւրին պայմաններուն շնորհիւ երկրագունդին վրայ չդիտցող, չհմացող չմնաց:

×

Մեր այսօրուան յօդուածին բուն նիւթն է թուրք կառավարութեան պատասխանատուներուն կողմէ Քրէթէյլի դատավարութեան ուղարկուած թուրք «դիտնական» պատմաբաններու եւ օրէնսգէտներու «անկախ ընթացք» յայտնութիւնները եւ Թուրքիոյ բարեկամ կարդ մը ակտութիւններու թաքուն քաղաքականութիւնը:

70-ական թուականներու սկիզբը, երբ հայկական ահաբեկչական չարժումները սկսան, թուրք կառավարութիւնը «հայ դատի նոր պաշտպաններու» դոյութիւնը եւ անոնց պահանջները նախ չուզեց ճանչնալ եւ կամ նոյնիսկ իմանալ: Անգիտանալ ձեւացնելով, Անդարայի կառավարութիւնը նախ սպասեց որ «կրակը» ինքնաբերաբար մարի, հայկական հարցը կրկին մոխիրներու տակ թաղուի: բայց երբ տեսաւ թէ չարժումը հետզհետէ ծաւալեցաւ եւ համայն աշխարհի հանրային կարծիքը անդրադառնալ սկսաւ 60 տարի առաջ տեղի ունեցող ծանրակիր դէպքերուն եւ այլեւս անհնար է չոչընչացնել կամ անոր նման գլուխը աւազներուն մէջ մխրճելով զայն ուրանալ, ինքն ալ սկսաւ փոխադարձ միջոցներու դիմել: Թուրք կառավարութեան միջոցները երկուքի կրնանք բաժնել:

Ա) Ներքին միջոցներ.

Բ) Արտաքին միջոցներ եւ օժանդակութիւններ:

×

Ա) ՆԵՐՔԻՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Ներքին միջոցները ըսելով պիտի հասկընանք այն բոլոր բարոյական եւ նիւթական միջոցները որ թուրք կառավարութիւնը յանձն առաւ եւ կամ կը սարսկ որ փոքրամասնութիւնները (նամանաւանդ Հայերը) ապահովեն իր տեսակէտներու պաշտպանութեան համար:

Թուրք կառավարութեան ցանկութիւնները, առաջին մէկ օրէն իսկ, իրենց աչակցութիւնը բերին իրենց դիւցածը, կամ աւելի չատ չվիցածը, իրար խառնելով, թուրք մամուլին ծառայով «Ղրձիզ» լրագրողները, այսպէս կոչուած հայգատակ - օտար կամ թուրք - պատմաբանները, լրատուէականները եւ ընկերաբանները: Անոնք քաղաքական նոր արշաւանք մը կազմակերպեցին Հայոց դէմ, մանաւանդ սա վերջին ամիսներուն, որ սուտի եւ ձրի զրպարտութեան վրայ միայն հիմնուած է:

Թուրք կառավարութեան կողմէ Օրլիի դատավարութեան ուղարկուած հինգ «մասնագէտ» բանագնացներու վկայութիւնը իսկական զաւեշտ մըն է: Զենք դիտեր թէ իրենց բացատրութիւնները քանի՞ հոգի կրցան լուսաբանել եւ համոզել Ֆրանսայի մէջ: Բայց առանց այլեւայլի կրնանք հաստատել թէ անոնց պատմած մասպլները ոչինչ ունին ճշմարտութեան համապատասխանող: Անդրադառնա՛նք:

Մեր ձեռքին տակ չունինք թուրք «պիտնական» վկաներու յայտարարութիւնն երուն լրիւ բնագիրը, բայց օրերս լոյս տեսնող թէ՛ թրքերէն եւ թէ ֆրանսերէն թերթերէն հետեւցնելով բաւական յրատակ գաղափար մը կարելի է կազմել անոնց մասին:

«Հիւրրիյէթ» (2) օրաթերթին մէջ «Ոճրագործներուն դաս մը» խորագրով երկարապատում պրութեան մը մէջ, թուրք լրագրողները թուրք կառավարութեան կողմէ դատավարութեան ներկայ գտնուելու եւ իրենց «արժէքաւոր» վկայութիւնը բերելու առաքելութեամբ ուղարկուած «պիտնականներ»ուն դովքը կը հիւսեն:

Որո՞նք են այս չնաչխարհիկ վկաները որ իբր թէ ապացուցանած են թէ ոչ թէ միայն ցեղասպանութիւն տեղի չէ ունեցած, այլ Հայերն են որ իրենց տուած կորուստին եռապատիկ թուով Թուրքեր սպաննած են:

Առաջին վկան որ խօսք կ'առնէ, որուն բացատրութիւնները իբր թէ, ըստ «Հիւրրիյէթ»ի թղթակիցին, չչմեցուցած են երեք ամբաստանեալները, պոլսահայ Հայ մըն է: Անոր վկայութիւնը եղեռնի մասին չէ այլ Թուրքիոյ այժմու «դեմոկրատիկ» վարչաձեւին մասին է: Այս Հայը հիմա Պոլսոյ «Պոզազիչի» համալսարանի դասախօսներէն է եւ կը կոչուի Աւետիս Համբարձեան: Ան նախապէս ուսրատած է նոյն վարժարանը, յետոյ մեկնած է Շիքագօ, իր ուսումը կատարելագործելու համար: Աւարտած է Շիքագոյի համալսարանը, ստանալով Ֆիլիքի տոքթէօրի տիտղոսը: Համբարձեան թէեւ առաջարկներ ստացած է նոյն համալսարանին մէջ պաշտօնավարելու համար, բայց նախընտրած է հայրենիք վերադառնալ, ուր գինուորական պարտականութիւնը կատարած է սպայի աստիճանով: Հիմա ան կը դասաւանդէ «Պոզազիչի» համալսարանը:

Նախ քան փրոֆէսէօր Համբարձեանի վկայութիւնները (3), կ'ուզենք «Յառաջ»ի ընթերցողներուն քանի մը խօսքով ծանօթացնել «Պոզազիչի» համալսարանին անցեալը որ մեր նիւթին հետ ալ առընչութիւն ունի:

Պոզազիչի համալսարանը ուրիշ վարժարան մը չէ եթէ ոչ նախկին նշանաւոր Ամերիկեան Ռոպէրթ Գոլէճը որ վաճառքի ափունքներուն եւրոպական ցամաքամասին դեղատեսիլ բարձունքներուն վրայ 1864-ին (եթէ չեմ սխալիր) կառուցուած է ամերիկացի բողոքական միսիոնարներու կողմէ: Մինչեւ Բ. համաշխարհային պատերազմը վարժարանի աշակերտներուն գրեթէ մեծամասնութիւնը Պոլսոյ ոչ - իսլամ (յոյն, հայ եւ հրեայ) տարրերէն կը բաղկանար: 1876-ի Պուլկարիոյ ազատագրական չարժումի պարագլուխները Ռոպէրթ Գոլէճի ուսանողներ եղած են: Բազմաթիւ հայ ականաւոր դաստիճաններ պաշտօնավարած են այդ վարժարանին մէջ որ Միջին - Արեւելքի մէջ չատ պատուաբեր անուն մը կրցած է ունենալ: Ռոպէրթ Գոլէճ թրքական կրթական նախարարութեան ճնշումներուն բաւական տոկաց Բ. համաշխարհային պատերազմէն յետոյ: Բայց ի վերջոյ տեղի տուաւ, եւ որքան որ տեղեակ ենք, մօտ քսան տարի առաջ վարչութիւնը յանձնուեցաւ Թուրք կառավարութեան հովանաւորութեան որ գայն մկրտեց «Պողազիչի Իւնիվէրսիթէսի» (Վոսփորի համալսարան) անունով: Թուրք կառավարութիւնը նման վարչական պիտակներ եւ բարոյական ճնշումներ կիրարկեց նաեւ ուրիշ վարժարաններու վրայ, ինչպէս Պոլսոյ անգլիական Հայ Սգուլը որուն վարիչները նախընտրեցին փակել Պոլսոյ իրենց դարաւոր երկրորդական լաւագոյն վարժարանը եւ հեռանալ երկրէն: Այսօր, «Պոզազիչի» համալսարանին ուսուցչական կազմը եւ աշակերտները գրեթէ բոլորը Թուրք են, անչուչտ ի բաց առեալ Մարզարէին հեռաւորներէն հովանաւորեալ քանի մը երանելիներէ՝ ինչպէս փրոֆէսէօր Համբարձեան:

Փրոֆէսէօր Համբարձեան կամ Համբարձեան «բերնին ջուրերը վազելով» գովքը կը հիւսէ անաչառ, արդար եւ մարդասէր Թուրք Պետութեան եւ Թուրք ժողովուրդին: Ըստ իրեն, անոնք խոր յարգանք (՞) կը տածեն երկրին փոքրամասնութիւն կազմող բոլոր ժողովուրդներուն հանդարտ եւ ապահով կեանք մը կը վարեն (4): Նոյնիսկ կ'ըսէ ան, Հայերը 50-ի մօտ վարժարան ունին (5): Մեր, կարծիքով, յարգելի փրոֆէսէօրը առնուազն պէտք է ըսէր որ «Թուրքիոյ մէջ այսօր բարերախտաբար կառավարութիւնը զօրաւոր է, թէ ոչ փոքրամասնութիւններուն վիճակը խիստ վտանգաւոր է»: Արդարեւ, Թուրքիոյ մէջ այնքան ժամանակ որ կառավարութիւնը չէրահանգէ կրնանք ըսել թէ ոչինչ կրնայ պատահիլ: Շատ հինին եւ միմիայն անհատական դէպքեր են որ կրնան պատահիլ հոն առանց կառավարութեան հրահանգին: Այնքան հյու եւ կարպապահ է Թուրք ժողովուրդը ... Զենք գիտեր թէ Համբարձեան այժմ քա՞նի տարեկան է, բայց երեսուն տարիներ առաջ Սեպտեմբեր 6 / 7-ի դիշեր մը, հինգ ժամուան մէջ, Պոլիսը պատերազմին ամբակոծուած քաղաքի մը երեւոյթը ստացած էր: Բոլոր ոչ - իսլամ խանութները, քաղաքին մէկ ծայրէն միւսը, քանդուած, հրկիզուած եւ չատեր ալ կողոպտուած էին: Եթէ յարգելի փրոֆէսէօրը մեր ականատեսի վկայութեան չի հաւատար կրնայ իր ծնողաց հարցնել կամ այդ օրերու մամուլը թերթատել: Այդ օրերու ականատես վկաները կրնան հաստատել թէ ոչ մէկ իսկական պատճառ կար այդ «ժողովրդական» պոռթկումին որ իրականութեան մէջ կառավարութեան կողմէ կանխամտածուած ծրագրի մը համաձայն պատրաստուած էր, ինչ որ յետագային երեւան ելաւ, եւ Թուրք կառավարութեան խոստովանութիւններով իսկ:

Բայց ամէնէն կարեւոր հարցումը որ փրոֆէսէօր Համբարձեանի կրնանք տալ, հետեւեալն է: Արդեօք տեղեակ է թէ այդ ժամանակ (1955) Պոլսոյ Յոյներու թիւը 120·000-ի չուրջ էր եւ Հայերու թիւն ալ մօտ՝ 80·000 հոգի: Իսկ որքա՞ն կը հաշուեն արդեօք այսօր այս փոքրամասնութիւնները:

Համբարձեան կամ Համբարձեանէ յետոյ Անգարայի Համալսարանի պատմութեան բաժնի դասախօս Թուրքքայա Աթաէօվ իր «արժէքաւոր» յայտնութիւնները ընելու համար խօսք կ'առնէ: Թուրք պատմաբանը նախ կ'ըսէ թէ «հայկական հարցով զբաղող, որոշումներ տուող դատարանները պարտին մասպլը (հէգեմէթ) եւ փրոթեկտորատ իրարմէ զանազանել»: Ըստ Աթաէօվի, Աբդիւլ Համիտի կողմէ հրատարակուած եւ Թալէաթ փաշայի վերաքրուած փաստաթուղթերը յերիւրածոյ, կեղծուպատիր են եւ «դարուս ամենամեծ խարդախութիւններէն մին են»:

ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Հայկական կեանքը Միւնիխի մէջ

Ամսուան առաջին կիրակիներուն, Միւնիխի Ս. Աննա եկեղեցւոյ մէջ պատարագ կը մատուցուի Գաւիթ Եպիսկ. Ասատեանի կողմէ: Պատարագներէն յետոյ ներկաները կը հաւաքուին հայկական սրահին մէջ, ուր ճաշի սպասարկութիւն տեղի կ'ունենայ հայկական ջերմ մթնոլորտի ներքեւ:

Եկեղեցին ունի երգչախումբ մը, որ ղեկավարուհին է Տիկին Ժանէթ Գազանճեան - Նոյման: Շնորհալի արուեստագիտուհին յաջողեցաւ կարճ ժամանակամիջոցին, քանի մը անձերով նկատելի խումբ մը կազմել, որ յաճախ կերպով կը մեկնարանէ մեր սրբազան երգեցողութիւնը: Ներկաները՝ հայրապետական եւ նոյնիսկ օտարներ մեծ ոգեւորութեամբ կը բաժնուին եկեղեցիէն:

Կիրակի, Մարտ 3-ին, կէսօրէ յետոյ ժամը 3·30-ին հայկական սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Վարդանանց տօնին նուիրուած հանդիսութիւն մը:

Ակումբի Միութեան ատենապետ՝ Պօղոսեան Սէյրէք բացման խօսքը կատարեց եւ հրաւիրեց Գաւիթ Եպիսկ.ը խօսքը առնելու համար Վարդանանց դէպքի մասին:

Ան պարզ եւ հասկնալի ձեւով տուաւ մատուռ ազգային եւ եկեղեցական մեծ տօնին: Յիշեց որ մեր պատմութեան մէջ երեք կարեւոր դէպքեր տեղի ունեցած են, որոնք մեր պատմութեան «դլխաւոր առանցքը» կը կազմեն:

Առաջին, հայ ժողովուրդի դարձը քրիստոնէութեան 301 թուին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի քարոզչութեամբ եւ Տրդատ

Աթաէօվ նոյնիսկ կ'ըսէ թէ Հիթլէրի վերագրուած «այսօր ո՞վ կը յիշէ հայկական ջարդերը» նախադասութիւնը եւս սուտ է: Եւ ըստ իրեն ոչ մէկ փաստ կայ որ Հիթլէրը այդպէս ըսած ըլլայ:

Աթաէօվ չարունակելով իր լուսաբանութիւնները (?) - միշտ պատմութեան չուրջ - կ'անդրադառնայ նաեւ թէ Մուսթաֆա Քէմալ (Աթաթիւրք)ի վերագրուած մէկ յայտարարութիւնը ըստ որուն իբր թէ 1920-ին Պոլսոյ դատարանին առջեւ ըսած ըլլայ թէ «Երիտասարդ Թուրքերը հայկական ջարդերուն պատասխանատու են», կը յայտարարէ թէ այդ նախադասութիւնը անհիմն է, քանի որ Մուսթաֆա Քէմալ այդ թուականներուն Պոլսէն փախչած ըլլալով չէր կրնար իբր վկայ դատարան ներկայանալ:

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) Մարտ 3, կիրակի

(2) Տե՛ս «*Հիւրրիյէթ*», 1985, Մարտ 2 թիւը :

(3) Մենք աւելի կը կարծենք թէ ան կը կոչուի Համբարձեան (այսինքն Համբարձի, կիլիկեցի) եւ ոչ թէ Համբարձեան: Թուրք թերթերը հաւանաբար «եան»ը աւելցուցած են պարզապէս ցոյց տալու համար, թէ Հայերը «եան»ը առանց վախի կրնան պահել: *Կ'արժէ ճշդել այս պարագան:* Թուրքիոյ ներքին գաւառներու մէջ ցցուած սակաւաթիւ ոչ - իսլամներէն ոչ մէկը կրնայ հայկական մականուն պահել:

(4) Միայն թէ արեւմտեան - Հայաստանի գաւառներուն մէջ աւելի քան 60 - 70 տարի յետոյ եղեռնէն, դեռ բրիստոնեայ մնացած գիւղերու բնակիչներ ներկայ շրջմներու չկարենալով այլեւս տոկալ կ'իսլամանան, տե՛ս «*Յառաջ*», 1984 Փետրուար 8 :

(5) Դեռ խառնդ դար առաջ Պոլսոյ մէջ 45ի մօտ հայ վարժարաններ կային որոնցմէ 10էն աւելի պետական այլեւայլ ճիշդուներուն չկարենալով դիմանալ փակեցին իրենց դռները կամ իրարու հետ միացան:

(6) Տե՛ս «*Հիւրրիյէթ*»ի նոյն թիւը (1985 Մարտ 2) :

ՊԱՏՎԱՍԽԱՆԱՏՈՒ
ԱՇԽԱՏԱՍԻՐՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՅՑ

Ընթերցողների մեծ մասը դիմում է գրադարան՝ ցանկանալով ստանալ իրեն հետաքրքրող գրականությունը: Ոմանք գրադարանավարուհուց խնդրում են ինչ-որ հեղինակի գրքեր, ոմանք՝ ինչ-որ թեմայով գրականություն, ոմանք էլ ուզում են ծանոթանալ նորահրատարակ գրքերին: Ընթերցողների հարցերի մեծ մասը վերաբերում է գեղարվեստական գրականությանը: Ինչպես ցույց է տալիս գրադարանավարուհիների փորձը, ընթերցողների հարցերի մեծ մասը կարելի է կանխատեսել: Ընթերցողների հարցերի մեծ մասը կարելի է կանխատեսել: Ընթերցողների հարցերի մեծ մասը կարելի է կանխատեսել:

ԼԻՈՆ. - Տէր եւ Տիկին Ժաք Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ եւ Ֆրանսուազ Յակոբեան եւ զաւակները յայտով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ հօրաքրոջ՝

ՕՐ. ՆԱԶԵՆԻԿ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 13-ին, 52 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մարտ 15, ժամը 10·30-ին, Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցին։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

30 bis, rue Joannès Masset, 69009 Lyon

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Հայկազ Հայթայեան իրենց զաւկին՝ Յակոբ Հայթայեանի բժշկական ուսման յաջող պսակումին առթիւ 200 Ֆ· կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԵՒ Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿԹԱՐԱՆԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ
1984 - 1985 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍ

Հովանաւորութեամբ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱԳԱՇԵԵԱՆի

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15-ին Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, rue Valpetit։

Մուտքը ազատ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մարտ 16-ին, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Լիոնի Ազգային Տան սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԿԱՊՈՒՑ ԽԱՉԻ Կրընոպլի վարչութիւնը, ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Կիրակի, Մարտ 17, կէսօրէ հետք ժամը 15-ին, Մխիթարեան հատաքտեսին, դատի մը թէյի շուրջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՑՍԱԿԻ

Արէտ Հինդլեանի կսկծալի մահուան առթիւ (Վիէննա) Պ· Գլակ Ղազարեան փոխան ծաղիկի 1000 Ֆ· կը նուիրէ Պոլսոյ Սզպ· Հիւանդանոցի «Հինդլեան» յարկաբաժնի Ֆոնտին (առանձին «Յառաջ»էն)։

Irma fourrures

SUR MESURE
— REPARATIONS —
TRANSFORMATIONS

Ժամ առաջ զննեցէք ձեր մուշտակէ վերարկուն վստահելով՝

ՀԱՅԿ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԸ

ՁԱՓԻ ՎՐԱՑ - ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄ

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ
ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ

44, avenue du Général de Gaulle
94700 Maisons-Alfort
tél. 368 55 99
(Métro: École Vétérinaire-Alfort (direction CRÉTEIL)

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

Dans le cadre de la Journée Nationale de la Poésie

SEMAINE DE LA LITTERATURE ET DE LA POESIE ARMENIENNES

Mardi 19 *Mars*, 21*h* : DEBAT FORUM sur «le rôle passé et présent de la poésie arménienne» avec présence d'intervenants.

Samedi 23 *Mars*, 21*h* : SOIREE POETIQUE : déclamations, récitatifs, poésies (D. Varoujan, B. Sevag, H. Chiraz...) avec la participation de nombreux artistes.

— participation aux frais —

RESTAURANT
PORTO-HYDRA
SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)

TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE

VENDREDI ET SAMEDI APRES MINUIT
GROUPE FOLKLORIQUE ROUMAIN AVEC
DES CHANSONS RUSSES ET TZIGANES

Réservation : 321 - 89 - 60

Parking assuré — Fermé le Lundi

LE 24 AVRIL EN ARMÉNIE

COMME TOUS LES ANS AU 24 AVRIL, ET SPECIALEMENT CETTE ANNEE POUR COMMEMORER LE 70ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DE 1915, LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS DE FRANCE, ORGANISENT UN VOYAGE EN ARMENIE SOVIETIQUE. QUATORZE JOURS A EREVAN ET UNE NUIT A MOSCOU. DEPART LE 20 AVRIL RETOUR LE 05 MAI 1985.

LE PROGRAMME :

ARRIVEE A MOSCOU LE 20. 04.
LE 21. 04. DEPOT D'UNE GERBE AU SOLDAT INCONNU SOVIETIQUE SUR LA PLACE ROUGE, PUIS VISITE DE LA VILLE.
DEPART POUR EREVAN ; ARRIVEE A EREVAN A 22H00.
LE 22. 04. ET 23. 04. VISITE ORGANISEE ET COMMENTEE EN AUTOCAR
LE 24. 04. CEREMONIE ET DEPOT DE GERBE AU SOLDAT INCONNU A EREVAN, PUIS DEFILE AU MONUMENT DEDIE AU GENOCIDE, ACCOMPAGNE PAR DE HAUTES PERSONNALITES ARMENIENNES ET SOVIETIQUES. CES DEUX CEREMONIES SERONT SUIVIES D'UN REPAS A L'HOTEL HRAZDAN.
LE 25. 04. JOURNEE LIBRE.
LE 26. 04. VISITE AU MONUMENT DE GENERAL ANTRANIK AU VILLAGE DE OUDJAN.
LE 27. 04. VISITE EN AUTOCAR.
LE 28. 04. ETCHMIADZINE ET SARDARABAD.
LE 29. 04. ET 30. 04. VISITE
LE 01. 05. DEFILE DES TRAVAILLEURS, FETE DU TRAVAIL.
LE 02. 03. 04. VISITE ET JOURNEE LIBRE.
LE 05. 05. **RETOUR SUR PARIS.**

POUR RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS VOIR :

— **SABERATOURS : Tél : 261 - 51 - 13**
— **M. KEHYAYAN MIHRAN, Pdt. DES ANCIENS COMBATTANTS-Tél : 642 - 73 - 10**
DATE LIMITE D'INSCRIPTIONS 20 MARS.

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

PRIX D'OUVERTURE

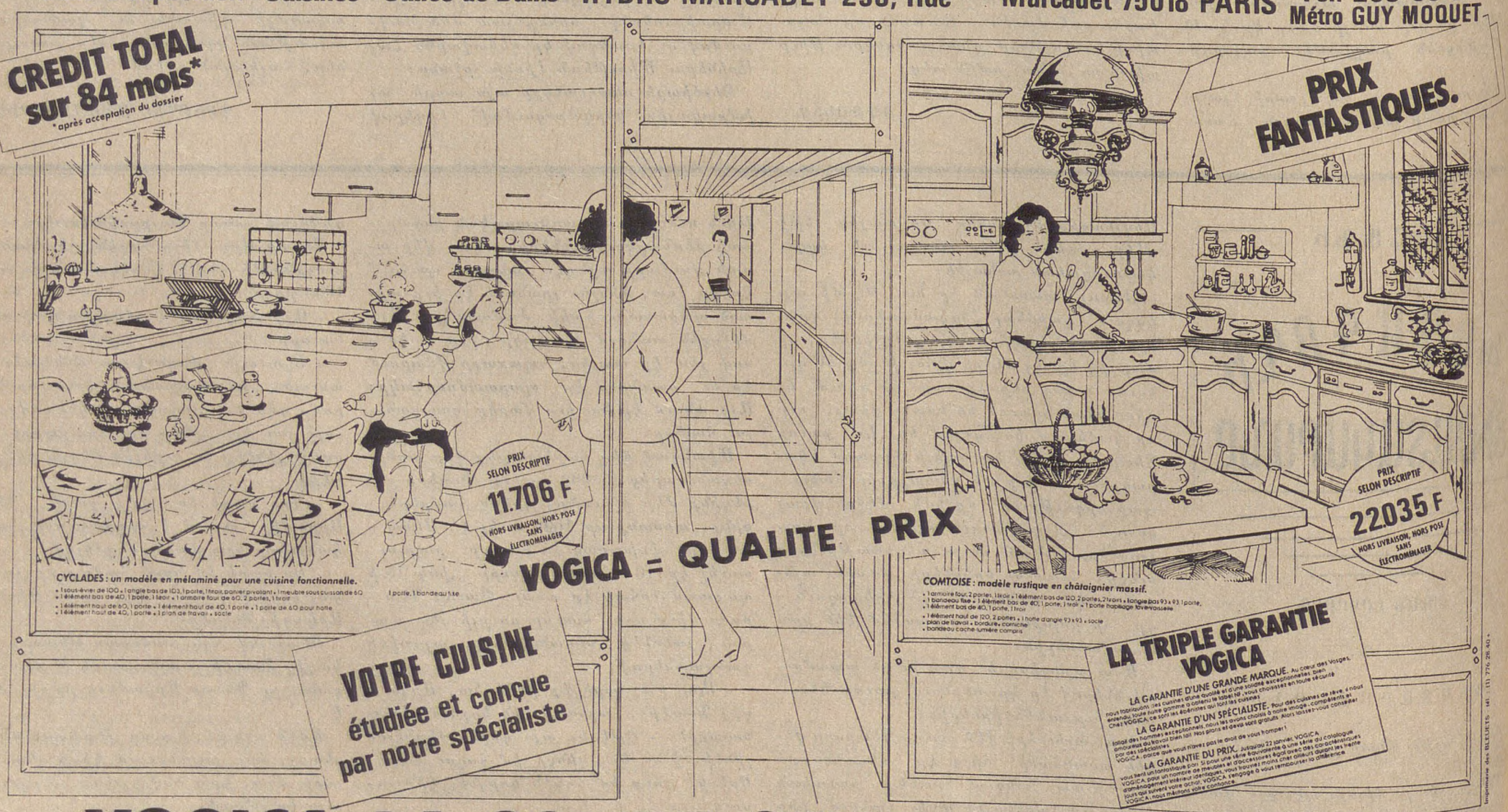
Sté HYDRO MARCADET
M. DEMIRDJIAN
PRESENTE LES
cuisines vogica

OUVERT du Lundi au Samedi 9h-12h 14h-19h30

Salle d'exposition - Cuisines - Salles de Bains - HYDRO MARCADET 258, Rue Marcadet 75018 PARIS Tél. 263 08 08 Métro GUY MOQUET

CREDIT TOTAL sur 84 mois*
*après acceptation du dossier

PRIX FANTASTIQUES.

CYCLADES : un modèle en mélaminé pour une cuisine fonctionnelle.
• 1 sous-évier de 100 • 1 angle bas de 103, 1 porte, 1 tiroir, panier pivotant • 1 meuble sous cuisson de 60 • 1 élément bas de 40, 1 porte, 1 tiroir • 1 armoire four de 60, 2 portes, 1 tiroir • 1 élément haut de 60, 1 porte • 1 élément haut de 40, 1 porte • 1 porte de 60 pour hotte • 1 élément haut de 40, 1 porte • 1 plan de travail • socle
1 porte, 1 bandeau fileté

COMTOISE : modèle rustique en châtaignier massif.
• 1 armoire four, 2 portes, 1 tiroir • 1 élément bas de 120, 2 portes, 2 tiroirs • angle bas 93 x 93, 1 porte, • 1 élément bas de 40, 1 porte, 1 tiroir • 1 porte habillage lave-vaisselle • 1 élément haut de 120, 2 portes • 1 hotte d'angle 93 x 93 • socle • plan de travail • bordure • corniche • bandeau cache-lumière compris

VOTRE CUISINE étudiée et conçue par notre spécialiste

VOGICA = QUALITE PRIX

LA TRIPLE GARANTIE VOGICA
LA GARANTIE D'UNE GRANDE MARQUE. Au cœur des Vosges, nous fabriquons des cuisines d'une qualité et d'une solidité exceptionnelles. Bien entendu toute notre gamme a obtenu le label NF, vous choisissez en toute sécurité chez VOGICA, ce sont les économies qui vous choisissent.
LA GARANTIE D'UN SPÉCIALISTE. Pour des cuisines de rêve, à nous amoureux du travail bien fait. Nos plans et devis sont gratuits. Nous laissez-vous conseiller par des spécialistes.
LA GARANTIE DU PRIX. Jusqu'au 22 janvier, VOGICA vous tient un fantastique pari. Si pour une série équivalente à une série du catalogue VOGICA, pour un nombre de meubles et d'accessoires égal avec des caractéristiques d'aménagement intérieur identiques, vous trouvez moins cher ailleurs durant les trente jours qui suivent votre achat, VOGICA s'engage à vous rembourser la différence. VOGICA, nous mettons votre confiance.

VOGICA LA SOLIDE CUISINE DES VOSGES
VUE A LA TELEVISION

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
16 - 17
SAMEDI-DIMANCHE
16 - 17 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՏԻ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.922 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 60e ANNÉE — No 15.922

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆԸ ԿԸ ՊԱՐՊԵՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԱԿՑԻՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

—×—

Նախագահ Ճեմայէլի եւ ապստամբած քրիստոնեայ ուժերու միջեւ բանակցութիւնները կը շարունակուէին Ուրբաթ օր: Հեռաձայնով, նոյն պատուօրը առած մեր տեղեկութեանց համաձայն ծանր բախումներ չէին կար. թեթեւ միջադէպեր կը շարունակուէին, բայց զպրոց եւ խանութ փակ կը մնային, մինչ քրիստոնեայ 61 պարագլուխները (որոնց մասին գրած էինք, երէկ) կը շարունակէին բանակցութիւնները: Առնց մէջ շատ կարեւոր դեր կը խաղայ մէթր Ֆաչիկ Պաղիկեան:

Ուաշինկթընի մէջ ալ Արտաքին Նախարարութեան մէկ բանբերը՝ Խուրըտ Ճերէհեան յայտարարած է թէ Պէյրութի դեսպանատան անձնակազմին մէկ կարեւոր մասը կը մեկնի, բայց դեսպանը կը մնայ: Սուրիա անմիջապէս յայտարարած է թէ զօրավիգ կը կենայ Ճեմայէլի եւ բանակցայ մը ղրկած է յանձին զօր· Մոհամէտ ալ - Խոլի, որ Նախագահէն նամակ մը յանձնած է Նախագահին: Դամասկոսի կառավարութիւնը Իսրայէլի մասը կը տեսնէ այս ապստամբութեան մէջ եւ Նախագահ Ասատ ապահովութիւն կուտայ որ իր երկիրը ամբողջովին Նախագահ Ճեմայէլի կողքին է եւ թէ «Թոյլ պիտի չտայ որ կացութիւնը վատթարանայ»: Փոխ - Նախագահն ալ՝ Ֆատհամ Ճդրած է որ «Սուրիա չի հանդուրժեր որեւէ գործունէութիւն որ դէկավարուած է Իսրայէլի կողմէ կամ անոր նպատակներուն կը ծառայէ Լիբանանի մէջ»:

Գալով լիբանանեան մամուլին, կը զրէ թէ Ճեմայէլ ըսած կ'ըլլայ մահմետական իր նախարարներուն՝ «պարզ տագնապ մը չէ քրիստոնեաններու մէջ, այլ՝ սպառնալիք մը կառավարութեան արաբական ձգտումին դէմ: Դիպուած չէ, աւելցուցեր է նախագահը, եթէ այս գործողութիւնը կը պատահի, մինչ կը յառաջանայինք Սուրիոյ հետ համաձայնութեան համբուն վրայ եւ մինչ լիբանանեան հաշտացողութեան մրն ալ յանդելու համար վերջնական կարգադրութեան մը»:

Սակայն ժամ, որ պլուխն է լիբանանեան ուժերու այս չարժումին, 32 տարեկան, ծանօթ դէմք մրն է, անչահախնդիր նկատուած բարեկամներուն կողմէ: 1983-ին, Շուֆի պատերազմին առեն, դիմադրութեան ոգին իսկ էր ընդդէմ տիւրզի եւ սուրիական զօրքերու յարձակման: Կողմնակիցներուն համար զաղափարապաշտ մըն է, թշնամիներուն՝ մոլեռանդ մը, մարդասպան մը, վտանգաւոր մարդ մը: Ամէն պարագայի մէջ, միշտ դէմ եղած է Սուրիոյ եւ ուրեմն՝ Իսրայէլի մարդը կը նկատուի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՒՄԱ

ՊՐԱԶԻԼ 21 տարիներու զինուորական մենաւորութենէ ետք ժողովրդավարութեան ճամբան բռնեց չափաւոր՝ Թանքրեդօ Նեվէսի ընտրութեամբ, որ 75 տարեկանին կը յայտրդէ զօր· Ժոան Ֆիկեէրէտոյի: Նորընտիր Նախագահը (Յունուար 15-ին ընտրուեցաւ եւ հիմա պաշտօնի կը-լուխ կ'անցնի) շատ ծանր ժառանգութիւն մը ունի, մանաւանդ տնտեսական դեռնի վրայ: Նախագահը, որ կոյր աղիքի ընտիպոդական գործողութեան մը ենթարկուեցաւ Հինգշաբթի դիշեր, պիտի կարենար պաշտօնական հանդիսութեան համար ոտքի ելլել: «Նովա Ռեֆուպլիքա» մը ճամբայ կը հանէ Նեվէս, որ նաեւ 100 օրէն կ'ուզէ լուծել տնտեսական երկու դլխաւոր հարցերը՝ դրամական միջազդային Ֆոնտը աւելի ճկուն դարձնել Պրազիլիոյ պարտքին համար եւ ընկերային պայմանագրութիւն մը կնքել բանուորական միութիւններուն հետ:

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐԻ եւ Անգարայի դինուորական ատեանները չորս մահավճիռ արձակեցին առջի օր երեք Քիւրտերու եւ մէկ ծայրայեղ - ձախ վինուորեալի մը դէմ: Տիարպէքիրի մէջ վերջ կը գտնէր 304 Քիւրտերու (Քիւրտիստանի ազգ· ազատագրման կոմմնակիցներու ընկերվարական կուսակցութեան անդամ) դատավարութիւնը, եւ երեք մահավճիռի կողքին ցկեանս բանտարկութեան ալ չորս դատապարտութիւն արձակուեցաւ:

ԱՑՐ ՈՒ ԿԻՆ հաւասար իրաւունքներ պիտի ունենան զոյդին հասարակաց ինչքերուն մատակարարման համար, երբ արդարութեան նախարար՝ Պատէնթէռի օրինագիծը վաւերացուի Ծորհրդարանին կողմէ: Ընդհանուր դաղափարը կը կայանայ կնոջ իրաւունքներ տալու մէջ, մանաւանդ բաժանումի, ամուսնալուծման եւ այլ պարագաներու մէջ: 1965-ին արդէն, հինէն (1804) մնացած ամուսնական իրավիճակը՝ ինչքերու հաւասար սեփականութիւնը, փոխարինուեցաւ՝ յետ ամուսնութեան դնուած ինչքերու սահմանափակուած հաւասար սեփականութեան, այլ խօսքով այր թէ կին առանձին տէրը կը մնային այն ամէն ինչին զոր ունէին ամուսնանալէ առաջ: Ասիկա բաւական յաջողութիւն արձանագրեց եւ պատճառ եղաւ որ զգալապէս նուազի նուազուրդ եղաւ. ստորագրուած «ինչքերու բաժանում» մկրտուած պայմանագրութեանց թիւը: Բայց այս իրավիճակին մէջ ալ, մատակարարման իրաւունքներ (հասարակաց ինչքերուն) կը պատկանէր միայն ամուսնին: Օրինագիծը կը նախատեսէ, որ կինն ալ նոյն իրաւասութիւնները ունենայ:

ՋԻԱՐՇԱԻի Հինգշաբթի օրուան «քառէջ»ն բոլոր մրցանիշները կոտրած է, կարգով հասած չորս ձիի համար (24 - 15 - 3 - 12) 2 միլիոն 938 հազար 484 Ֆր· բերելով: Եօթը հոգի չահած են, ձիարշաւի պատմութեան մէջ այս աննախընթաց դումարը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵ՛Ր ԲԱԲԵԼՈՆԸ

—×—

«Յառաջ»ի Մարտ 9 / 10 թիւի «Ոգին բաւարար չէ» խմբագրականին մէջ Կ· Յ· կ'անդրադառնար ցաւ պատճառող իրականութիւններու· այն է՝ «հայկ· մամուլին հետեւելու համար պէտք էր գիտնալ առնուազն տասնեակ մը օտար լեզուներ, ռուսականերէնէն մինչեւ փորթուկալերէն ու շուետերէն» եւ թէ «հայկ· կեանքի ժողովները տեղի կ'ունենային օտար լեզուներով»: Իր գրութեան վերջաւորութեան ըսելով թէ «առանց մայրենի լեզուին անկատար է Հայը», կը շեշտէր· «մենք պէտք ունինք ամբողջական Հայերու»:

Այս մասին կայ նաեւ արդիական վարկածը, աւելին՝ պնդո՛ւմը: Շատ լաւ կարելի է «ամբողջական Հայ» ըլլալ, նաեւ առանց հայերէն գիտնալու:

Արդեօք սա կամ նա պարագաներու բերումով հայերէն սորվելու առիթ ունեցած չըլլալու բարդո՞յթն է որ զիրենք կը մղէ նման «անհեթեթ» հաստատումի մը, թէ հիմը, հնաւանդը արհամարհելու կոյր մարմաջն է այս կարգի «արտառոցութեան» մը պաշտպան կանգնելու մղիչ ուժը· կոյր մարմաջ մը՝ այն աստիճան որ «արդիականութիւն» պիտակուած անտարբերութեան մը տակ կ'անթեղէ նոյնիսկ անփոխարինելի նուիրականութիւնները:

Հետաքրքրական երեւոյթ մըն է այն՝ որ, այս մտայնութեան տէրերը ընդհանրապէս որեան եռանդով չատագով կը հանդիսանան «անկեզուս» հայութեան մը, այնքա՛ն կրակոտ պաշտպանները կը դառանին ըլլալ ընդհանրապէս, Հայ Դատին:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ի՛նչ է իրենց մտքերուն մէջ պատկերը՝ Հայաստանի մը՝ Հայ Դատին յաջող, ակնկալուած լուծումին վաղորդայնին:

Ի՛ր սեփական մամուլին այսօր տասընեակ մը օտար լեզուներով հետեւող աշխարհասփիւռ հայութիւնը վաղը ի՞նչ կ'ընէ իր հայրենիքին մէջ, կամ այսօր հայկ· ժողովներու մէջ գործածուող օտար լեզուները արդեօք ո՞ր հրաշքով իրենց տեղը կը թողուն հասարակաց լեզուի մը:

Ո՞ր մոգական ցպիկը ապահոված են արդեօք անոնք, որոնք պիտի վարեն նոր օրերու մեր Բաբելոնը:

ԱՐՓԻ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՔԻԱԹՈՒՄ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓԷՍ - ՄԱՐՏ 7 - 11)

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ «ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ» ՀԱՒԱՔԱԾՈՑԻՆ ՄԷՋ

Լենինգրադի «Աւրորա» հրատարակչականը առաջերէն լոյս ընծայած է «Սովետական Միութեան արուեստը» ընդարձակ հաւաքածոն, չքեղ ու պատկերազարդ հրատարակութեամբ: Հաւաքածոյին մէջ՝ այլ մեծերու կարգին, ներկայացուած է Մարտիրոս Սարեան (1880 - 1972), որուն մասին երկար յօդուած մը ստորագրած է Վ· Լերեդեւա: «Սարեան երկար ապրեցաւ, գրած է Լերեդեւա: Իր ստեղծագործական ուղին սկսելով Ի· դարու արշալոյսին, Մոսկուայի նկարչական դպրոցի դործօն դէմքերու շարքին ան կրցաւ դառնալ ամէնէն ինքնատիպ վարպետը եւ հայկական նկարչական դպրոցի դեկավարը եւ որպէս դասական մտաւ խորհրդային արուեստի պատմութեան մէջ: Առաջին անգամ Հայաստան եկաւ, երբ տակաւին ուսանող էր Մոսկուայի նկարչութեան, քանդակագործութեան ու ճարտարապետութեան ուսումնարանին մէջ: 1901-էն սկսեալ ան ամէն ամառ կը մեկնէր Կովկաս՝ էթիւտներ ընելու: Այդ ճամբորդութիւնները կը դառնային սեփական թեմայի, նկարչական համակարդի որոնման առիթներ: Սարեանի 1910 - 1914 թուականներու գործերը ցոյց կուտային իր նուրբ մտածողութիւնը եւ աշխարհընկալման նկարչական հասունութիւնը: Այդ շրջանին հեղինակութիւն մը դարձած էր նկարչական աշխարհին մէջ: Իր գործերը կը ցուցադրուէին մեծ ցուցահանդէսներու մէջ եւ տեղ կը գտնէին Մոսկուայի լաւագոյն հաւաքածոներու մէջ»:

Ապա չարունակելով իր յօդուածը Վ· Լերեդեւա կը դրէ· «Այսպէս էր Սարեանի վիճակը Ա· Աշխարհամարտի սկիզբը, երբ 1915ին Թրքական իշխանութիւնները ձեռնարկեցին Թուրքիոյ տարածութեան մէջ ապրող հայ բնակչութեան բնաջնջման: Ցեղասպանութենէն փրկուելու համար մարդիկ կը փախչէին Արեւելեան Հայաստան: Մոսկուայի հայ մտաւորականութիւնը կը ստեղծէ դաղթականներու օգնութեան կոմիտէ մը: Սարեան չի դոհանար կոմիտէի մէջ աշխատելով: «Բոլոր իրերս տեղաւորելով արկղերի մէջ եւ դրանք ի պահ յանձնելով ծանօթներիս, ես թողեցի իմ արհեստանոցը, Մոսկուան եւ մեկնեցի իմ բզկտուած հայրենիքը, որը յայտնուել էր մահացու վտանգի առաջ», - կը պատմէ նկարիչը: Այդ պահէն Սարեանի բախտը, իր դործը սերտօրէն կը կապուի Հայաստանի հետ: Ան կը նուիրուի մարդոց փրկութեան եւ հին մշակոյթի յուշարձաններու վերահաստատման ու պահպանութեան դործին»:

Յօդուածին հետ տրուած են նաեւ Սարեանի «Փիւնիկեան արմաւենի», «Եղիշէ Չարենցի դիմանկարը», «Քարինջ դիւղի կոլտնտեսուհիները Թումանեանի լեռնեղրամ», «Դիշեր», «Խաղողաքաղ», «Երեք հասակ», «Մաղիկներ», «Իլիա Էրենբուրգի դիմանկարը» գործերու սեւ - ճերմակ եւ դունաւոր վերատպութիւնները:

×

ՀԱՍԱՆՈՒՐ ԻՍԿԱՆԴԱՐԵԱՆ ԿԱՆԴԱԿԱԾ Է ՅԱԿՈԲ ՄԵՂԱՊԱՐՏԻ ԱՐՁԱՆԸ

Հայ առաջին տպագրիչ Յակոբ Մեղապարտի արձանը քանդակած է Ֆաչտաուր Իսկանդարեան: Այս գործը մաս կը կազմէ ազգային մշակոյթի անուանի դէմքերու՝ արուեստագէտին կերտած դիմանքանդակներու ընդարձակ չարքին: Ֆաչտաուր Իսկանդարեանի անունը ծանօթ է Հայաստանի եւ անոր սահմաններէն դուրս: Խորհ· Միութեան չատ մը քաղաքներու փողոցներն ու հանրային պարտէզները զարդարուած են Իսկանդարեանի գործերով: Ինք է որ ձեւաւորած է Վլադիմիր քաղաքի առողջարանային համալրոյթը:

×

ՕՖԵԼԻԱ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի պրեզիտիումի հրամանագրով, Հայաստանի ձայն - հեռատեսիլի «Արամ Մերանդուեան» ժողովրդական նուագարաններու համոյթի մենակատարուհին՝ Օֆելիա Համբարձումեան, պարգեւատրուած է «Աշխատանքի կարմիր դրօշ» շքանշանով, ի դնահատութիւն երաժշտական արուեստի մարզին ներս իր ունեցած վաստակին:

ԵՂԵՌՆԸ
ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄԱԿԱՆ «ՆՈՐ ԳԻՏԵՐԸ» ԵՒ ԻՐ ՄԵՂՍԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Ա. ՊԷՁԼԻՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս կը տեսնուի Ա֊թաէով երեք կարեւոր յայտարարութիւններով կ'ուզէ ջրել պատմական դէպքերը, որոնց մասին կ'արժէ մեր հիմնական եւ անկողմնակալ եզրակացութիւնը ներկայացնել, յետ մեր երկարատեւ պատմա֊գիտական պրպտումներուն զորս ստեղծ կատարած ենք:

Նախ ըսինք թէ երբ Արամ Անտոնեանի գիրքը լոյս տեսաւ 1920 Յունուարին֊ թէ անգլերէն եւ թէ ֆրանսերէն լեզուներով֊ Թալէաթ դեռ ողջ էր: Ան չհամարձա֊կեցաւ նոյն հերքումի մը տալ եւրոպական թերթի մը մէջ (7) եւ չարունակեց ծրագրուած եւ կեղծանունով Պերլինի մէջ ապրիլ: Յետոյ երբ 1921 Մարտին, Թալէաթ սպաննուեցաւ եւ «ահաբեկիչ» Ս. Թէհլիրեանի դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ, Անտոնեան եւս վկայութեան կանչուեցաւ Պերլին: Ան իր հրատարակած փաստաթուղթերուն բնագրերը ժողվելով դատարան ներկայացաւ: - ԱնտոնեանՊերլինէն Փարիզ դրեց (եւ մենք այդ նամակին բնագիրը տարիներ առաջ տեսած ենք) թէ իր վաւերաթուղթերը քննիչ յանձնախումբի մը կողմէ քննուած են ու անոնցմէ հինգին վաւերականութիւնը հաստատուած է: Երբ այսօր նենդամիտ փրոֆէսէօրը հրապարակաւ կը հարցնէ թէ «ուր են այդ վաւերաթուղթերու բնագիրները» իրեն բաղձանքը կատարելու համար անյապաղ կը պատասխանենք հետեւեալը.

Մեծայարդ փրոֆէսէօ՛ր, դուք չատ լաւ դիտէք թէ 1918 Նոյեմբեր 2-էն 3-ի գիշերը առաւօտեան ժամը 1·30-ին գերմանական ընդծովեայ մը Վոսֆորի զանազան նաւամատոյցներէն երիտթուրքերու կոմիտէի ապահովութեան կարեւոր դէմքերը, բան ծրագրուած յայտագրի մը հետքէց, եւ զանոնք ապահով Սրբոյ Թերակղզին փախցուց: Անոնց մէջ կը գտնուէին Թալէաթ, Էնվէր եւ Ճէմալէն զատ, հայկական եղեռնի գլխաւոր հեղինակ տէօնմէ ստոքհէօր Նազըմ, արհեստաւորաց ստոքհէօր Պէհաէտտին Շաքիր, Տրապիզոնի Հայոց Ջարգերուն եւ կողոպտելուն գլխաւոր հեղինակ, «հերոս» կոչուածով Ճէմալ Ազմի, Երիտթուրքերու կեդրոնական կոմիտէի չփացած ու ֆիւհանպէյի (8) անդամը՝ Պոլսոյ ոստիկանապետ Պեհրի եւ Պոլսոյ ընդհանուր ապահովութեան տնօրէն Ազմի:

Այս ուղեկիցները դեռ Պոլսէն չփախած ուղեցին կարգ մը նախապատրաստական միջոցներ ձեռք առնել: Տոքթէօր Նազըմ որ միշտ ամէն նախաձեռնութիւն կ'առնէր, ուղեց նախքան փախուստը բոլոր վտանգաւոր վաւերաթղթերը ապահով տեղ մը փոխադրել: Ազմի որ ամէն մանրամասնութիւններու տեղեակ էր, իբր ապահովութեան ընդհ. տնօրէն, Նազըմի հետ, անուններով այն բոլոր վաւերաթուղթերը որոնք պահուած էին Երիտթուրքերու կեդրոնական կոմիտէի չէնքին մէջ. փոխադրեց այլուր: Եթէ այսօր Ա֊թաէով իրօք կը ցանկայ գիտնալ թէ ո՞ւր են այդ վաւերաթուղթերը, պէտք է աւելի հարցնէ այժմու թուրք կառավարութեան եւ ոչ թէ ֆրանսական դատարանին:

Եթէ փրոֆէսէօր Ա֊թաէով կը յամառի թէ այդպիսի փաստաթուղթերու գոյութիւնը երեւակայութիւն է, սուտ է, իրեն իրր «պաշտօնակից» (ֆոլէկ) պիտի թելադրենք կարդալ եւ ուշի ուշով կարդալ Օսմանեան պաշտօնաթերթերուն թիւերը որոնք արաբերէն տառերով լոյս տեսած են այդ տարիներուն: Բայց մենք անձնապէս համոզուած ենք որ Ա֊թաէով ինք արդէն չատոնց տեղեակ է անոնց բովանդակութեան:

Դեռ աւելին, փրոֆէսէօր պատմաբան, փնտռեցէ՛ք Կարինի ջարդարարապետ տոքթէօր Պահաէտտին Շաքիրի անձնական նամակագրութիւնները պարունակող արխուկը որ դտնուեցաւ Երիտթուրքերու կոմիտէին սպայակոյտին Պոլսէն փախուստէն յետոյ եւ Պոլսոյ ոստիկանութիւնը այդ տնտուկը եւս օրուան կառավարութեան յանձնեց: Այս վաւերաթուղթերէն ոմանք Երիտթուրքերու դատավարութեան ընթացքին կարդացուեցան եւ այս պատճառաւ ձեր պաշտած կուռքը՝ ոճրապարտ տոքթէօր Պահաէտտին եւս մահուան դատապարտուեցաւ հրէշածին տէօնմէ տոքթէօր Նազըմի հետ:

Իսկ թէ ի՞նչ կը վերաբերի Մուսթաֆա Քէմալի յայտարարութեան փրոֆէսէօր Ա֊թաէով իրր ճշմարտութիւն պատմաբան, փոխանակ ճշմարտութիւնը ըսելու կրկին պատմութիւնը կը խեղաթիւրէ: Կ'ըսէ թէ Մուսթաֆա Քէմալ այդ Թուականին Պոլիս չէր եւ չէր կրնար հետեւաբար այդպիսի յայտարարութիւն մը ըրած ըլլալ: Սա ճիշդ է, եւ այդ յայտարարութիւնը Իրօք Մուսթաֆա Քէմալ (Ա֊թաթիւրք)ի կողմէ չէ որ արդէն եղած է, այլ Մուսթաֆա Քէմալ Փաշա անունը կրող ծպտումով Քիւրտ զօրավարի մը կողմէ: Հայաստանի մէջ կարգ մը պատմաբաններ այս պարագան անգիտանալով զօրավար Մ. Քէմալը, Մուսթաֆա Քէմալ (Ա֊թաթիւրք)ի հետ չփոթած են: Ա֊թաէով որ վստահաբար չատ լաւ գիտէ ճշմարտութիւնը չամչնար այդ սխալը առանելապոյն չափով օգտագործելու: Եթէ Ա֊թաէով արժանապատուութեան պղտցում ունեցող անունա պատմաբան մը եղած ըլլար մեր վերեւ գրած լուսաբանութիւնը որուն իսկ արդէն տեղեակ է պիտի խոստովանէր քանի որ ոչինչ կը յիշուի Մ. Քէմալ (Ա֊թաթիւրք)ի վերաբերած այդ նախազգաստութեան իսկական արժէքին մէջ: Ի վերջոյ Օսմանեան բանակին պատկանող փաշա մըն է որ այդ յայտարարութիւնը կատարած է: Ա֊թաէով կրնա՞յ արդեօք այսօր ուրանալ թէ այդպիսի յայտարարութիւն մը կատարուած է Թուրք բարձրաստիճան զինուորականի մը կողմէ: Այս ալ կրնայ ճշդել Օսմանեան պաշտօնաթերթերուն թիւերուն մէջ:

Գալով թէ, Հիթլէր, իրօք Հայոց մասին այդպէս ըսած է՞ թէ ոչ, Ա֊թաէով չատ լաւ գիտէ թէ ըսած է: Իսկ եթէ այդ փաստաթուղթը չգտնելու չափ անճարակ գիտնական մըն է Ա֊թաէով կը նշանակէ թէ, կրնայ ամէն բան ըլլալ բայց ոչ պատմաբան քանի որ բազմիցս բուն աղբիւրը հրատարակուած եւ նշուած ալ է արդէն:

Փրոֆէսէօր Միւմթազ Սօյսալ եւս խօսք կ'առնէ: Ան Եւրոպայի մէջ ալ քիչ թէ չատ ծանօթ, սահմանադրական օրէնսգիտութեան դասախօս մըն է Անգարայի համալսարանը: Ան չաճախ ալ կը գրէ «Միլլիյէթ» թերթին մէջ: Վարած է նաեւ կարեւոր պաշտօններ, ինչպէս աւենօր ԻՒՆԻՍՒՕ-ի մօտ Թրքական պատուիրակութեան կը նախագահէր:

Փրոֆէսէօր Սօյսալ եւս, իր կարգին, մասի փաթթոց կ'ընէ Արամ Անտոնեանի կողմէ վերեւ յիշուած եւ Թալէաթի վերագրուած փաստաթուղթերուն վաւերականութիւնը: Առանց կարենալ փաստելու թէ սուտ է, կը նկատէ թէ ան սուտ է, եւ կ'եզրակացնէ թէ «կարելի չէ այդպիսի սուտ փաստաթուղթերու յենլով Թուրք Պետութիւնը եւ Թալէաթ փաշան ամբաստանել»:

Իսկական պատմաբան կամ ճշմարտասէր օրէնսգէտ ըլլալէ իրօք հեռու այս լարախաղաց եւ անպարար անճնաւորութիւններուն կ'ուզեմ յիշեցնել թէ միմիայն Արամ Անտոնեանի գրքին վաւերաթուղթերը չեն որ կ'ամբաստանեն Օսմանեան կայսրութեան վերջին շրջանի պատասխանատուները իբր հեղինակ հայկական ցեղասպանութեան: Կարծես թէ միմիայն Արամ Անտոնեանի դիրքն է որ կ'ամբաստանէ Օսմանեան կայսրութեան ոճիրը:

Հայկական ցեղասպանութիւնը ուրանալ կամ կասկածի ենթարկել, կը նշանակէ զրպարտութիւն նկատել ամէնէն անհերքելի պաշտօնական վկայութիւնները: Ցեղասպանութիւնը չճանչնալ նախ կը նշանակէ սուտ եւ կեղծ յայտարարել Լեփսիւսի կողմէ 1919ին հրատարակուած Deutschland und Armenien (541 էջ) խորագիրը կրող Թուրքիոյ գաշնակից գերմանական կառավարութեան վաւերագրերու հատորածոն: Թրքական խարեպատիր բարբաջանքներուն հաւատք ընծայել կը նշանակէ չճանչնալ ամերիկեան Պետական դիւաններու մէջ պահուած փաստաթուղթերուն պոյութիւնը: Անոնք օրը օրին Ուաշինկթըն եւ Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանատունը ղրկուեցան հիւպատոսներու եւ ականատես գործակալներու կողմէ եւ յետագային ալ Մորկընթաուի յուշերու հրատարակութեան նպաստեցին:

Եւ վերջապէս, Թրքական նենգամիտ եւ չինծու տեսակէտը պաշտպանող կամ իւրացնող Թուրք կամ օտար ոեւէ անձնաւորութիւն կը նշանակէ թէ գիտակցաբար կը մերժէ Լորա Պրայսի կողմէ 1916-ին Լոնտոնի մէջ The Treatment of Armenians in the Ottoman Empire (684 էջ) խորագրով հրատարակուած վաւերաթուղթերու հատաքածոն եւ 1983-ին Սորպոնի հրատարակչատան կողմէ լոյս տեսնող մեր պատրաստած Les Grandes Puissances, l'Empire ottoman et les Arméniens dans les Archives françaises (1914 - 1918), խորագրով 850 էջերէ բաղկացած Ֆրանսական արխիւներու փաստաթուղթերու հատաքածոյին վաւերականութիւնը:

Եթէ դեռ այսօր, այսպէս կոչուած «պիտնական»ները կը յանդգնին տարակոյս եւ կասկած առեղծել ու ձրի զբրպարտութիւն որակել մեծ եղեռնը, ու պատմութիւնը եւ դէպքերը, յեղաշրջելով նոյնիսկ պնդել թէ Թուրքերը եռապատիկ աւելի զոհեր տուած են հայկական խժդուժութիւններու պատճառաւ, ասիկա հետեւանքն է ոչ թէ միայն Թուրք կառավարութեան բանբերներու չարամտութեան, այլ նաեւ արտաքին գաղտնի քաջալերանքի եւ օժանդակութիւններու, այսինքն կարգ մը օտար տէրութիւններու պիտակցութեան մեղսակցութեան: Այսօր ո՞վ կը համարձակի ըսել թէ (140 տարի յետոյ) նայի Գերմանիան պատասխանատու չէ հրեայ համայնքին կորուստին: Մինչդեռ եղեռնէն հազիւ հինգ֊վեց տարիներ յետոյ երբ Թուրք ազգայնականները Դաշնակիցներու հետ բանակցութիւններ սկսան, եղեռնին մասնակից ոճրապարտները իրր լիազօր պատուիրակ Եւրոպա ուղարկուած էին:

Բ. ԱՐՏԱՔԻՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՄԵՂՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Արդարեւ կարգ մը օտար տէրութիւններ այսօր անվերապահօրէն կը պաշտպանեն անարդարութիւնը, չատ անգամ ալ իրենք զիրենք «մարդկային իրաւունքներու» պաշտպանութեան անաչառ փաստարանը հռչակելով:

Եթէ Թուրքիոյ Մերձաւոր Արեւելքի դարաւոր թշնամին, այլ խօսքով յաւիտենական ոսոխը, Խորհ. Միութիւնն է իր միակ բարեկամը, դէմ հիմակուհիմայ, Իսրայէլն է: Այս երկու տէրութիւններուն ալ գլխաւոր հակառակորդը, Մէջին Արեւելքի մէջ, Խորհ. Միութիւնը ըլլալով, իրենց հաստակաց չահերու պաշտպանութեան համար պարտաւոր են դործակցիլ:

Եւրոպայի մէջ Գերմանիա եւ Անգլիա թէեւ քաջատեղեակ Թրքական պատմութեան արիւնոտ անցեալին, միշտ գօրաւոր պաշտպաններն են օսմանեան կայսրութեան ժառանգորդ Թուրքիոյ: Իսկ Միացեալ Նահանգներու աստանձնած ալեւոր գերը այսօր բոլորին յայտնի է: Ինչպէս կը տեսնուի արեւմտեան գօրաւոր երկիրները Թուրքիոյ կողքին կը գտնուին որու պատճառները անփոփոխ մնացած են աւելի քան երկու դարէ ի վեր, եւ այս ոչ օրի գաղտնիք է այսօր: Այս բոլոր երկիրները չատ լաւ գիտեն թէ իրենց դաշնակից Թուրքիան այսօր մարդկային իրաւունքները ամէնէն չատ անտեսող երկիրներէն մին է: Բայց ինչպէս ժ֊ր. դարու նշանաւոր անգլիացի պետական դէմք՝ Լորա Սալզպըրի առած օր անգամ մը յայտարարած էր «Անգլիան կրնայ պաշտպանել յուն կառավարութիւն մը եթէ իր չահերը այդ կը պահանջեն»: Այսօր եւս այս սկզբունքը նկատի կ'առնուի մեծ տէրութիւններուն համար:

Աւելի քան երկու դար օսմանեան կայսրութեան նման միահեծան եւ յեսամիտ տէրութիւն մը Մէջին Արեւելքի մէջ ռազմական «վասնզին» դէմ պաշտպանութեան իրր գլխաւոր պատուար: Իսկ այսօր Թուրքիա, որ իր քրիստոնեայ հպատակները հաշուեյարդարի ենթարկելէ յետոյ դրաված է ոչ - Թուրք մահմետականներ Թրքացնելով, մէջա Արեւմուտքի գործակալն առարկայ է: Ինչ գար առաջ կեդր. Ասիայէն եկած եւ փոքր Ասիա հաստատուած վայրագաբոյս ցեղախումբերը, որոնք արեւմտեան եւրոպայի ժողովուրդներուն լեզուին, կրօնքին, մշակոյթին ու վարքուբարքին հետ որեւէ խնամութիւն չեն ունեցած, այսօր կը կոչուին, «Եւրոպացի ժողովուրդ» Թուրքիա որ չատ փոքր հողամաս մը միայն ունի Եւրոպայէն «եզած» է եւ համարուի. - «Քաղաքակրթեալ» եւ գործակից երկիր մը: Այսօր անՔ միայն Ատլանտեանի դինուորական ուխտին անդամ է, այլ նաեւ Սթրազպուրկի Եւրոպական Խորհուրդին, հոգ չի հաղարաւոր անտաչ, տգէտ ու խաւարամիտ Թուրք գործաւորներ ձգեն իրենց «քաղաքակրթուած» երկիրը եւրոպացիներուն կչտացնելու համար Եւրոպա գան...

Անգլիա Բ. Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ Արեւմուտքի առաջնորդ իր դերը փոխանցեց Միացեալ Նահանգներուն: Եթէ այսօր Արեւմուտքը խոցոտելի կէտ մը առնել ուզէ Մէջին Արեւելքի մէջ բայց չի յանդգնիր ընելու - եւ այս յստակէս 1956-ի Սուէզի ձախող արշաւախումբէն յետոյ - կը թելադրէ իր երկու հնաւատարիմ ծառաներուն՝ Թուրքիոյ եւ Իսրայէլի: Այս երկու տէրութիւններուն իրենց վստահուած զինուորական առաքելութիւնը կը կատարեն «բացարձակ պատրաստակամութեամբ եւ հոգածութիւնով» (9), անչուշտ իրենց ինքնուրոյն հաշիւները չմոռնալով: Գաղտնիք մը չէ խուզարկու ակնարկներու չափ հասուստատել թէ Իսրայէլ այսօր ոչ թէ միայն Սպիտակ Տան հաւատարիմ գործակալն է, այլ չատ անգամ ինքն է անոր ղդակի տիրապետողը:

Հայկական հարցի ճանաչման խնդիրը մէջ, Իսրայէլ եւս Ամերիկայի նման պիտի դեր մը ստանձնած ըլլալ կը թուի այսօր: Արդարեւ երբ այսօր Ֆրանսացի - բայց ծագումով հրեայ ազդեցիկ անձնաւորութիւններ չատախօս կը բարակաւ հայկական պահանջներուն պաշտպան կ'երեւին, խոստումներ կ'իսկ խանգավառելով մեր երիտասարդ եւ հրենասէր «քաղաքակէտները», այլ է իրականէն որդեգրած պաշտօնական դիրքը Տանք երկու հետաքրքրական օրինակներ որոնք կը կարծենք թէ այնքան ալ ծանօթ չեն մեր հայրենակիցներուն:

Քանի մը տարի առաջ, Իսրայէլի կազմակերպուեցաւ ցեղասպանութեան վերաբերեալ միջազգային համաժողով մը: Քանի մը հայ պատմաբաններ եւս հրաւիրուեցան հայկական ցեղասպանութեան մասին զեկուցում ներկայացնելու: Անոնց պատրաստեցին մէկական հարցադրումներ եւ մեկնեցան Իսրայէլ: Բայց իրենց ոչ մէկ խօսք տրուեցաւ: Ոչ թէ միայն մերժուեցան խօսք առնելու հայկական ցեղասպանութեան մասին, այլեւ խիստ յօդուածով մը հրեայ ծանօթ անհատնաւորութիւն մը քննադատեց եւ պախարակեց Հայերը, որոնք կը խեղաթիւրեն պատմութիւնը եւ Եղեռնը կը համարեն ցեղասպանութիւն:

Իսկ քանի մը օր առաջ, Մարտ 3-ին, Ռատիօ Լիւքսէնպուրկէն անձամբ իմացանք Իսրայէլի Պոլսոյ հիւպատոսին այցելութիւնը («Միլլիյէթ»ի թղթակցած հարցազրոյցի մը ընթացքին) եւ որ հիւպատոսը բան կ'ըլլար թէ Հայերը ջարդերը չեն կրնար բաղդատուիլ Հրեաներու դէմ եղած ցեղասպանութեան հետ ինչ որ առնուազն չչմեղսուցիչ եւ վրդովիչ էր: Բայց յաջորդ օրն իսկ հիւպատոսը բացարձակապէս կը հերքէր նման արձակ յայտարարութիւն եւ կը ճշդէր թէ «Միլլիյէթ»ի տուած իր հարցազրոյցին մէջ միայն ահաբեկչութեան դէմ արտայայտուած էր, ինչ ձեւի ալ ըլլայ:

×

Ի վերջոյ եզրակացնելու համար մեր յօդուածը ըսենք որ երբ Թուրք «պատմաբաններ» կամ «պիտնականներ» կը պատրաստին Իսրայէլի իրենց երկրի բեմերէն եւ թերթերէն ու մեզի իրենց «ճշմարտութիւնները»

NASTIA

Jean Kéhayan

(Editions Actes du Sud)

—×—

Քեհայեան զոյգը ծանօթ անուն մը դարձաւ այն օրէն երբ Պեռնար Փիվոյի «Ափոսթրոֆ» հեռատեսիլի գրական յայտագրին ներկայացաւ «Կարմիր Պը - րոլետարիճ փողոցը» գիրքով. վկայութիւն մը խորհրդային ամէնօրեայ կեանքին, նկարագրուած հարազատութեամբ, առանց համոյակատարութեան: Այս երկու չարքային համայնավարներու գիրքը արդիլուեցաւ ծախել Պուէ-ամիւ-Ռոնի համայնավար կուսակցութեան տօնին «Մարսէյլի 30 ժամերը» (1978, Նոյեմբեր): Մամուլը լայն արձագանգ տուաւ այս «դէպքին» եւ անոր հետեւող բանավէճերուն: Երկու տարի յետոյ, 1980-ին, Ժան Քեհայեան լոյս ընծայեց երկրորդ հատոր մը՝ «Փիոթրի աթոռակը»: Այս հրատարակութիւնը եւս բուռն ազմուկ հանեց: Այս երկու գիրքերը յայտնաբերեցին Ժան Քեհայեանի մէջ կուսակցականի չիզ եւ կորով, լրագրական աքանչելի աչխատանք եւ արտայայտութեան ազատութեան տենչը որոնց հետեւանքը եղաւ իր արտաքսումը Ֆրանսական Համայնավար Կուսակցութենէն:

«Նաթիա», իր երրորդ գիրքն է, որ լոյս տեսաւ 1984, Նոյեմբերին: Առանց բարձի թող ընելու իր լուրջ մտահոգութիւններու աչխարհը, այս անգամ Ժան Քեհայեան փորձէն կ'անցնի նորավէպին:

Աղջնակի մը առօրեան է որ կը նկարագրէ, Խորհրդային Միութեան մէջ: Մինոզքը զոհ մենաիրական վարչաձեւի սանձումին, ղրկուած է աչխատանքի հեռաւոր վայր մը եւ ինք կ'ապրի իր մեծ ծնողքներուն մօտ: Այս տեսանկիւնէն դիտուած հասարակ պատմութիւն մըն է, պարզ եւ ընթացիկ, ուր սակայն չեն պակսիր Նաթիայի համար հարցական կէտեր: Աղջնակը չուզեր համակերպիլ ճակատագրականութեան: Կը չանայ բացատրութիւն գտնել իր կեանքը պայմանաւորող ազդակներուն: Նաթիա տարբեր է իր դիւղին տարեկից երախաներէն: Միակն է, որ չի կրեր փիոնէրներու կարմիր վզկապը:

Թէպէտ գիրքին իւրաքանչիւր էջին մէջ ներկայ է որոշ մթնոլորտ մը, որ կը խարանէ դրութիւն մը, առանց սակայն մտնելու մենաիրական վարչակարգին գանազան կազմերուն մէջ:

Ժան Քեհայեան կը փորձէ ընթերցողը տանիլ անցեալին մէջ, տալու համար յուսալու եղանակ մը, ծանօթացնելու համար Ժողովուրդի մը ինքնութիւնը, արմատները իրենց հարազատ գոյներով, հակառակ ժամանակին հետ կրած ողբերգական այլափոխութիւններուն: Այսպէս կը տեսնենք հին Ռուսաստան մը իր աւանդութիւններով, բայց միշտ կենդանի:

Գիրքին ծաւալը փոքր է, 45 էջ: Պատկերազարդուած է գունաւոր գեղեցիկ նկարներով (Տիտիէ Պրուսիէ) եւ տպուած բնաիր թուղթի վրայ:

Գիրքի կողքին վրայ, հրատարակիչը՝ *Իւպէռ Նիսէն կ'ըսէ հետեւեալը՝* «Նորավէպ, տաղ կամ առակ... ի՞նչ փոյթ: Ժան Քեհայեանի պատմութիւնը, որ մեզի կը տանի Տիտիէ Պրուսէի նկարներուն հետ, ձիւնով ծածկուած ռուսական գիւղը, ցարասիներուն, պատկերներուն, կ'առաջնորդէ մեզ թաւուն բառերով մտահոգիչ հարցականներու մէջ: Նաթիայի եւ իր մեծ ծնողքներու սերունդին միջեւ՝ լռութիւնը եւ անէացումը: Ի՞նչու այլապէս մտածելը ոճիր մըն է, եւ երբեմն իրենները մատնելը առաքինութիւն մը: Այս գրքոյկը գիշերի եւ ցերեկի միջեւ ծանր է ժան Քեհայեանի ձեռք ձգած փորձառութեամբ, այն ատենը երբ Նիճայի հետ կը գրէր «Կարմիր Պրոլետարիճ փողոցը» եւ «Փիոթրի աթոռակը»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցչական Ժողովի 35 աչխարհական անդամներուն Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ Յունուար 27, 1985-ին: Ընտրուեցան հետեւեալ անձերը.-

1.- Տիկին Տօրիս Մավեան,
2.- Տիկին Մարինա Սողոմոնեանց,
3.- Տիկին Նորա Տէր Յակոբեան,
4.- Օրիորդ Լօրա Իչքալացեան,
5.- Պրն. Սրա Ալլահվերտեան,
6.- Պրն. Ռոպեր Ադամեան,
7.- Պրն. Արմէն Բարսեղեան,
8.- Պրն. Տելեմաք Գավէզեան,
9.- Պրն. Գէորգ Պ. Գէորգեան,
10.- Պրն. Սուրէն Գործունեան,
11.- Պրն. Արմենակ Գույումճեան,
12.- Պրն. Սերժ Գրգեաչարեան,
13.- Պրն. Սարգիս Թաթիկեան,
14.- Պրն. Գեղամ Թորոսեան,
15.- Պրն. Պատրիկ Կէնճեան,
16.- Պրն. Արթիւր Հայրապետեան,
17.- Պրն. Պերճ Մասլաք,
18.- Պրն. Համազասպ Մոմճեան,
19.- Պրն. Ռուբէն Յովակիմեան,
20.- Պրն. Գէորգ Պապըրճեան,
21.- Պրն. Սարգիս Պետոյեան,
22.- Պրն. Արտաւազդ Պէրպէրեան,
23.- Պրն. Տարօն Պօղոսեան,
24.- Պրն. Կարպիս Զրբաչեան,
25.- Պրն. Արման Սէմէրճեան,
26.- Պրն. Սարգիս Սիմոնեան,
27.- Պրն. Արա Տանտիկեան,
28.- Պրն. Խաչիկ Տարագճեան,
29.- Պրն. Միշէլ Տէրվիշեան,
30.- Պրն. Երուանդ Փափազեան,
31.- Պրն. Լեւոն Քէպապճեան,
32.- Պրն. Միքայէլ Քոչարեան,
33.- Պրն. Աղեքսանդր Օհանեան,
34.- Պրն. Բիւզանդ Ֆրնտըզեան,
35.- Պրն. Նուրհան Ֆրէնկեանը:

Նորընտիր ներկայացուցչական Ժողովը իր անդրանիկ նիստը գումարեց Փետրուար 15, 1985-ին, ընդ նախագահութեամբ՝ Փարիզի Առաջնորդին՝ Գերաչնորհ Տ. Գիւտ Եպիսկ. Նազգաչեանի:

Սոյն նիստին, Առաջնորդ Սրբազանի առաջարկով, Ժողովը իր կազմը ամբողջացուց՝ հետեւեալ հինգ Հոգեւորականները ընտրելով որպէս ներկայացուցչական Ժողովի անդամ.-

1.Հոգչ. Տ. Ներսէհ Ծ. վրդ. Բապուճեան,
2.Հոգչ. Տ. Մխուռն վրդ. Գըլըզեան,
3.Արժ. Տ. Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան,
4. Արժ. Տ. Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան,
5.Արժ. Տ. Աւետիս Քհնյ. Պալըգեան:

Նախքան Դիւանի ընտրութեան ձեռնարկելը, ներկայացուցչական Ժողովը՝ Առաջնորդ Սրբազանի առաջարկով, միաձայնութեամբ Ընկերակցութեան Պատուոյ Ատենապետ ընտրեց Պրն. Նուրհան Ֆրէնկեանը՝ ի գնահատութիւն մեր եկեղեցւոյ եւ Ընկերակցութեան բերած անոր բազում տարիներու ծառայութեան:

Ապա, ներկայացուցչական Ժողովը ընտրեց իր Դիւանը՝ ըստ հետեւեալին.-

ԱՏԵՆԱՊԵՏ.- Պրն. Արմէն Բարսեղեան,
ՓՈԽ ԱՏԵՆԱՊԵՏ.-Պրն. Գէորգ Պապըրճեան,
ԱՊԵՆԱԴՊԻՐ.- Տ. Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան,
Բ. ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ.- Պրն. Արմենակ Գույումճեան:

Նոյն այս անդրանիկ նիստին, ներկայացուցչական Ժողովը ընտրեց Ընկերակցութեան Վարչական Խորհուրդը - 10 աչխարհական եւ 3 եկեղեցական.-

Վարչական Խորհուրդի անդամ ընտրուեցան.-

1.- Հոգչ. Տ. Ներսէհ Ծ. Վրդ. Բապուճեան,
2.- Հոգչ. Տ. Մխուռն Վրդ. Գըլըզեան,
3.- Արժ. Տ. Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան,
4.- Պրն. Գէորգ Պ. Գէորգեան,
5.- Պրն. Սուրէն Գործունեան,
6.- Պրն. Պատրիկ Կէնճեան,
7.- Պրն. Պերճ Մասլաք,
8.- Պրն. Համազասպ Մոմճեան,
9.- Պրն. Սարգիս Պետոյեան,
10.- Պրն. Սարգիս Սիմոնեան,
11.- Պրն. Խաչիկ Տարագճեան,
12.- Միշէլ Տէրվիշեան,
13.- Միքայէլ Քոչարեան:

Վարչական Խորհուրդը իր անդրանիկ նիստը գումարեց 1985 Փետրուար 26-ին, նախագահութեամբ Փարիզի Առաջնորդ՝ Գերաչնորհ Տ. Գիւտ Եպիսկոպոս Նազգաչեանին եւ ընտրեց իր Դիւանը ըստ հետեւեալին.-

Ատենապետ.- Պրն. Սուրէն Գործունեան,
Փոխ-Ատենապետ.- Պրն. Համազասպ Մոմճեան,
Ատենադպիր.- Պրն. Պերճ Մասլաք,
Գանձապահ.- Պրն. Խաչիկ Տարագճեան,
Բ. Գանձապահ.- Պրն. Սարգիս Պետոյեան:

ԴԻՒԱՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դ.

ՀԱԽԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ

- Վա՞տ են դնում գործերը, չատ վատ, Արկադիյ Ֆադէիչ:
- Ինչո՞ւ:
- Բոլորը մեր մեղքերից:
Սեղանաւորը ծիծաղում է:
- Դուք ծիծաղում էք, Արկադիյ Ֆադէիչ: Բայց տեսէք, ինչպէս վատացել են ժամանակները, առանց երդուելու, առանց սուտ խօսելու չես կարող առեւտուր անել...: Բայց այդ մե՞ղք է, Արկադիյ Ֆադէիչ, չա՞տ մեղք է...: Համարեա մարդ իւր հոգին է ծախում...:
- Բայց չա՞հ, այսու ամենայնիւ, լինում է:
- Ի՞նչ չահ ... այսպիսի չահը Յուդայի արծաթին է, որ սատցաւ եւ մատնեց մեր Տէր Յիսուս Քրիստոսին: Այսպիսի չահը սատանան կը տանէ...:
Զնայելով յայտնած դժգոհութեանը վատ ժամանակների եւ իւր առեւտրական անյաջողութեան մասին, քաւոր Պետրոսը դարձեալ համբարում է սեղանաւորի առջեւ մի քանի հազարները:
- Այս անգամ, երեւի, սատանան չէ դիպել քո փողերին, Պետր Աբրամիչ:
- Քրտինքով է աչխատած, դա՛ռն քըրտինքով, Արկադիյ Ֆադէիչ: - Աբդար աչխատանքը Յիսուս Քրիստոսը կը պահպանէ, պատասխանում է քաւոր Պետրոսը եւ սկսում է ջերմեռանդութեամբ խաչակնքել իւր երեսը:
Սեղանաւորը երբեմն սիրում էր քաւոր Պետրոսի հետ հանաքներ անել եւ զուարճանալ նրա պարզմտութեան վրայ:
Բայց ինձ զարմացնում էր քաւոր Պետրոսի հաւատարմութիւնը, որ ունէր զէպի սեղանաւորը: Այդ մարդը, որի համար ոչինչ սուրբ բան չկար, վարվում էր նրա հետ ամենայն ճշմարտութեամբ: Ես կարծում էի, թէ դա մի խորամանկ նախապատրաստութիւն է, սեղանաւորին մեր ծուղակի մէջ ձգելու համար, որի հարստութիւնը մխիթարների էր հասնում: Միանգամ հարցրի քաւոր Պետրոսից.
- Սեղանաւորի «հոգուց»ը ե՞րբ պիտի կարդանք: Ուզում էի հասկցնել, թէ ե՞րբ պէտք է կողոպտենք նրան:
Նա պատասխանեց.
- Եթէ ամէն աղբիւրները պղտորելու լինես, գոնէ մէկը պէտք է մաքուր թողնես, որ ինքդ խմես:
Ես տեսնում էի, որ քաւոր Պետրոսը այս դէպքում եւս չէ շեղւում իւր հիմնական կանոնից, «ամէն ինչ ծառայեցնել իւր օգտի համար»...:
Խաչագողին եւս պէտք է մի հաւատարիմ մարդ ունենալ: Դուք չդիտէք խաչագողի վիճակը: Նա թափառում է երկրէ երկիր զանազան կերպարանքներով, զանազան անուններով, որոնց ոչ մէկը իւր իսկական անունը չէ: Ճանկարծ նա մեռնում. նրա ունեցածն էլ իւր հետ կը մեռնի: Որովհետեւ նա յայտնի է միայն կեղծ անունով, իսկ այդ կեղծ անունը կրողի ժառանգները գտնել անհնարին բան է: Կիրակոսի թողած կայքը չեն տար Մարկոսի ժառանգներին, թէեւ մեռնողը խնդրէս Մարկոսը լինէր, եւ կեղծ անունով միայն իրան կոչելիս լինէր Կիրակոս: Մի կենտրոն պէտք է, որ խաչագողը յայտնի լինի իւր իսկական անունով եւ հաւաքէ այնտեղ իւր ունեցածը, որպէսզի եթէ մահ պատահելու լինի, հասցնեն նրա ընտանիքին: Ահա այդ էր քաւոր Պետրոսի յարաբերութիւնների պատճառը սեղանաւորի հետ: Նրա մօտ հաւաքում էր քաւոր Պետրոսը մեր բոլոր վաստակած փողերը: Եթէ մեզ մի բան պատահելու լինէր, սեղանաւորը դիտէր, թէ փողերը ումն են պատկանում: Մենք յայտնի էինք նրան մեր իսկական անուններով, եւ յանձնած գումարների համար ստացական էինք առնում նոյն անուններով:
Քաւոր Պետրոսը յայտնի էր անունովս - պարսկաստանցի, այս ինչ գաւառից, այս ինչ գիւղից, վաճառական Պետր Աբրամիչ Աղախանով: Յայտնի էի եւ ես իմ անունով, տոհմանունով եւ տեղի անունով:

(Շար. 66)

Ալբի Տիկին Պէաթրիս Էֆեռեան, Ալբի Տիկին Անդրէ Պալըզճեան (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Միհրան Էֆեռեան եւ զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Զաւէն Ալեքսանեան եւ զաւակները (Քանատա), ինչպէս նաեւ Էֆեռեան, Պահչեճեան, Զօրլու ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՀՐԱՆԴ ԷՖԻՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 12-ին, 81 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մարտ 19, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին։

Մահազդ չտատացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

×

Այս տխուր առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընեն. -

Ալբի Տիկին Պ. Էֆեռեան 200 Ֆ. «Յառաջ»ին եւ 200 Ֆ. Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ։

Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Զօրլու 200 Ֆ. Ռատիօ - Ազգ-ին։

Ալբի Տիկին Աբմենուհի Զօրլու 200 Ֆ. Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ։

(Տառանալ «Յառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Զամալեան ընտանիքը՝ խորապէս ազդուած համակրական անհատական զգացումներէն եւ հակառակ անցած տարիներուն հաւատարմութենէն՝

ԱՐՄԻԿ ԶԱՄԱԼԵԱՆԻ

յիշատակին նկատմամբ, ձախէն ալ, զանազան բարեսիրական միութիւններ, Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւն եւ մաս - նաճիւղեր, հայ արիներ եւ ուսանողներ, Հ. Յ. Դաշնակցութենէն՝ վրացի համայնքին զեկավարներ, իր խորին չնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլորին, ի մասնաւորի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ, Գիւտ Եպիսկ. Նազլուեանի եւ մամուլին՝ «Յառաջ»ի եւ «Կամք»ի որոնք մասնակից եղան իր սուգին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժէռմէն Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Կարապետ Ճա - նիկեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Ալբի Տիկին Հայկուհի Ճանիկեան եւ զաւակները «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն 200 Ֆ., եւ 100 Ֆ. Թաղիս դպրոցին; Տէրտէրեան ընտանիք 200 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Ժանօ Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ., Տիկին Նուարդ Պէրպէրեան 50 Ֆ.։ Սամուէլեան ընտանիքի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան եւ զաւակները եկեղեցւոյ 500, Ալբի Տիկին Ազատուհի Աատուրեան, Տէր եւ Տիկին Գլօա Սամուէլեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Փափազեան, Ռուման ընտանիք, Տիկին Ժրնէվիւէվ Աատուրեան 100-ական, Պլօնային ընտանիք 50 Ֆ.։ Քաչեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Տէր եւ Տիկին Անարէ Տօնօ 200 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Ալբի Տիկին Համալեան 200 Ֆ. դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Աատուր Մէքալեան 100 Ֆ.։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

Dans le cadre de la Journée Nationale de la Poésie

SEMAINE DE LA LITTERATURE ET DE LA POESIE ARMENIENNES

Mardi 19 *Mars*, 21*h* : DEBAT FORUM sur «le rôle passé et présent de la poésie arménienne» avec présence d'intervenants.

Samedi 23 *Mars*, 21*h* : SOIREE POETIQUE : déclamations, récitatifs, poésies (D. Varoujan, B. Sevag, H. Chiraz...) avec la participation de nombreux artistes.

— participation aux frais —

Diner Dansant

animé par l'Orchestre **GAIZAGS**
avec la participation de **MARTEN YORGANTZ**
organisé par le club Franco - Arménien d'ANTONY
sous la présidence d'honneur de
Mr. Patrick DEVEDJIAN
(Maire d'Antony)
Samedi 23 mars, à partir de 20h30
Centre Culturel André Malraux
1, Rue Léon Harmel — ANTONY
Participation aux frais : 150 Frs.
Entrée après 23h : 50 Frs.
Se procurer les billets à Paris :
TAPIS BAKERDJIAN :
35, rue de Trévise, 75009 — 770 - 07 - 25
LIBRAIRIE ORIENTALE :
51, rue Monsieur le Prince, 75006 — 326-88-65
à Antony :
Tél:237 - 43 - 87 / 668 - 31 - 13 / 660 - 84 - 67

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՀԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒՄՈՎ ՅԵՐԵԿՈՑԹ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալէք - Մանուկեան երիտասարդաց սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Կիրակի, Մարտ 24, Կ. Վ. ժամը 4-ին
Կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ
Խ. Աբովեանի պրականութիւնը կը ներկայացնէ՝
ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ
Աբովեանէն կ'արտասանեն՝
Նազարէթ Պշտիկեան եւ Կարօ Աբրահամեան։
Մենեջր՝ Սիլվէն Քէօրօղլուեան
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։
Մուտքը ազատ է։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԵՒ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՄԻՕՐԵԱՑ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ
1984 - 1985 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍ

Հովանաւորութեամբ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԼՈՒԵԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15-ին
Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, rիւ Վոլթէր։
Մուտքը ազատ է։

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱԺՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ
Դասախօսութիւններու շարք
Հայերէն լեզուով ու
ֆրանսերէն թարգմանութեամբ
«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՄԷՋ»
Նիւթին չուրջ
Ա. Մաս՝ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ
Հինգշ. Մարտ 21, ժամը 20·30-ին
Բ. Մաս՝ ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ
Հինգշ. Մարտ 28, ժամը 20·30-ին
Գ. Մաս՝ ՆԵՐԿԱՆ
Հինգշ. Ապրիլ 4, ժամը 20·30-ին
Դասախօս՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Սահիկներու լուսարձակում
Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց - Փարիզ 17-րդ
- Մուտքը ազատ է -

DOCTEUR H. HAYTAYAN
Médecine Générale
informe sa clientèle que son cabinet est installé à l'adresse suivante :
3, rue Hippolyte Lebas — 75009 PARIS
Tél : 878 - 21 - 18

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչէ Վիէննի ժամանաքիղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դրամարկղին. - Տիկին Մարի Պատմաճեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Աբրահամեան 100 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կարապետեան 200 Ֆ., Տիկին Սուլթան Ամէնճեան 30 Ֆ.։

A L'OCCASION DE LA JOURNEE DE LA POESIE

Marthe NOCHY
vous convie à rencontrer

Madeleine FOLLAIN
qui présentera le dernier ouvrage de
JEAN FOLLAIN
«La Table» (Ed. Fata Morgana)
et
le recueil de poèmes de
CHARLES SIMIC
«Démantèlement du silence» (Ed. Rougerie)
dont elle a assuré la traduction
avec Marie Feeney

Dominique DAGUET
responsable de la révue «Cahiers Bleus»
qui présentera les dernières publications de la revue, notamment
le recueil du poète «refuznik»
YURI TARNOPOLSKI
«Clairière dans la pinède»
ainsi que
les deux derniers numéros des «Cahiers Bleus» consacrés pour l'essentiel au poète
Armen LUBIN

Mercredi 20 Mars de 18 à 21 heures

Librairie de Seine
93, rue de Seine — Paris 6e — Coquetèle

ՅՕԱՄԵՍԱԿ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՄՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ
եւ կազմակերպութեամբ՝
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ
Մասնակցութեամբ հայ քոյր յարանուանութեանց

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ 1915 ՎԵՐԱՊՐԱԾՆԵՐՈՒ

Յուցահանդէս, շարժանկար, վկայութիւններ, ընդհանուր հաւաքոյթ եւ ուխտի արարողութիւն, պաշտօնական դիմումներ

Ֆրանսայի համար թղթակից է
ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՑԹ կազմակերպութիւնը

ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ - ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԸՆ - ՓԱՐԻԶ
ԱՊՐԻԼ 22-ԷՆ 29 - ԵՐԹ ու ԴԱՐՁ՝ 4000 Ֆրանք։
Տեղական ծախքերը Առաջնորդարանը կը հոգայ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil, Paris 1er — Tél:(1) 261-51-13

CENTRE DE RECHERCHES sur la DIASPORA ARMÉNIENNE

INFORMATIQUE

Le Samedi 23 *Mars à partir de* 14*h Monsieur Ari TOPOUZKHANIAN* docteur ès sciences, redacteur de la revue «Pampère» présentera dans les locaux du CRDA, un *programme sur micro ordinateur* utilisant les caractères arméniens : traitement de textes, programmes graphiques (dessins), gestion de fichier.

NOUVELLE CRÉATION VIDÉO

Vous pouvez dès à présent acquerir la 2ème cassette vidéo de la série «vidéo mémoire» : *L'architecture chretienne en Arménie : origines et formation* (IV-VIIèmes siècles) VHS - couleurs SECAM - durée 25 mn. *Prix public* 280 *F*. Ecrire ou téléphoner au CRDA 36, rue de Trévise 75009 PARIS — Tél : 246 - 05 - 58

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1985 --

— Du 25 Mai au 8 Juin	6.590 F
— Du 20 Juillet au 3 Aout	6.780 F
— Du 3 au 17 Aout	6.780 F
— Du 17 au 31 Aout	6.780 F
— Du 31 Aout au 14 Septembre	6.780 F
— Du 14 au 28 Septembre	6.780 F

(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).

— Du 17 au 31 Aout	7.050 F

(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 au 27 Avril	4,450 F
— Du 20 Avril au 4 Mai	5,850 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON

OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 139

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
19

MARDI
19 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R. C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.923 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.923

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա. Ջ

ԿԸ ՅԱՂԹԷ ԲԱՅՑ՝ ՕՍԹԵՐԼԻՑ ՉԷ

Ջ. Ա. Խ

ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻ ԲԱՅՑ՝ ՈՒԱԹԵՐԼՕ ՉԷ

—×—

Այս երկրորդ շրջանին, թուական արդիւնքները կը հաստատեն կարգ մը կարեւոր կէտեր: Անկասկած ձախը զօրաւոր կ'ելլէ՝ թէեւ թանձրապետական կարգապահութիւնը ինչպէս կ'ըսեն, միակողմանի եղած է ընդհանուր ձեւով: Այսինքն՝ հոն ուր գլուխը կը հանէր ընկերվարական թեկնածուն, համայնավար ձայները կեդրոնացած են իր վրայ, բայց հոն ուր ցանկին գլուխն էր համայնավարը, ընկերվարական ձայները յաճախ դէպի աջ թեքում մը ըրած են: Ընտրական չափաւոր մարքինը որոշ աւերժի ցոյց տուած է Ազգ. Ժողովի նկատմամբ, եւ յաճախ նախընտրած է եթէ ոչ անպայման՝ ձախը, առնուազն՝ ձեռնպահութիւնը:

Անկասկած ձախը պարտուած է եւ իր իսկ հաստատած ապակեդրոնացման օրէնքը իրեն դէմ դարձած է: Արդարեւ իշխանութեան գլուխ գալէն ետք, ձախը նահանջին իսկական փաթրոնը դարձուց Մորհուրդին նախագահը ի վնաս նախկին նահանգապետին (փրէֆէ), որ դարձաւ մարզպան (բոմիսէր տիւ կուվերնըման): Եւ այսօր երբ աջը ձախին ձեռքէն կը խլէ տասը նահանգ, երկրին մեծամասնութեան մատակարարը կը դառնայ: 95-ի վերջ, ձախը միայն 26 նահանգային ժողովի մէջ մեծամասնութիւն կը մնայ: Կորսընցուց տասը նահանգ՝ Ալփ - տը Հօթ - Փրովանս, Շառանթ - Մառիթիմ, Ռոդէզ, Ռոբս - տիւ Սիւտ, Էօո - է - Լուառ, Փիռենոս, Ինտռ, Իզէռ, Ուազ եւ Վառ: Ասոնց մէջ ունէր երկու բերդ՝ Ինտռը եւ մանաւանդ՝ Իզէռը, որու ժողովին ցարդ նախագահն էր Ազգ. Ժողովի նախագահ, Վիէնի քաղաքապետ՝ Լուի Մեռմազ, որ դժբախտաբար կը կորսնցնէ վերընտրուելու որեւէ յոյս: Ցաւականչական է նաեւ Փիռենոյի կորուստը, նախատեսուած Ա. շրջանին իսկ եւ հոս մանաւանդ նկատելի է որ ընկերվարականներու ձայները համայնավար թեկնածուին չեն զացած: Զախը կը շահի երկու նահանգ՝ Կիւյան եւ Կուատրլուպի եւ կը դիմանայ այլ շրջաններ, ինչպէս՝ Պուշ - տիւ Ռոն, Պերֆոր, Տորտոնը, Տառն, Վօքլիւզ, Նոռ, Փիւի - տը - Տոմ, բոլոր նախարարները ընտրուած կամ վերընտրուած են: Մեծ պարտեալն է համայնավար կուսակցութիւնը որ 40%-ի համեմատութեամբ ձայն կը կորսնցնէ եւ 79 աթոռ: Բայց եւ այնպէս աջը յուսախաբ է այն չափով որ ինք յաղթական ըլլալով հանդերձ, ձախը չկրճատեց իր նախատեսած պարտութիւնը, այսինքն՝ Ուաթերլօ մը չեղաւ եւ կը բաւէ յիշել «Քոթիտիէն տը Փարի»ի Երկուշաբթի առտուան խորագիրը՝ «Ձախը դեռ պոյութիւն ունի», այսինքն կը ցաւէր որ չէր կրնար մահազդը հրատարակել եւ «Ոչ եւս է» մը դնել...:

Իրեն համար ալ՝ Օսթերլից չէ: Յաղթած է, բայց չախչախիչ չէ այդ յաղթակը: Լը Փէն միայն մէկ աթոռ ձեռք կը ձգէ, ան ալ ընդդէմ՝ ոչ թէ ձախին, այլ՝ Շիրաքեան Սանթոնիի (որ Ա. շրջանին գլուխը կը հանէր ցանկին) Մարսէյլի Բ. շրջանին մէջ: Աւելի մէկ բան կրնար նշանակել, որ ձախ ընտրողներու ձայնները փոխանակ ձախ կամ նոյնիսկ «դասական» մկրտուած աջին երթալու զացած են Լը Փէնի: Այս վերջինը չատ դժգոհ է ընդդիմութենէն, քանի որ այս Բ. շրջանը ցոյց տուաւ որ իր թեկնածուներուն չգուէարկեցին: Ինք, պարզ է, ամէն դնով ընտրական դրութեան փոփոխութիւն կը մաղթէ. այսինքն՝ համեմատական, այլապէս մեծամասնութեան այս ձևը փաստօրէն իրեն չի նպաստեր: Ընտրական դրութեան որոշումը - 86-ի համար - ցարդ անծանօթ է, ինչ որ պարկեշտ գործ մը չի նկատուիր ընդդիմութեան կողմէ: Բայց յապաղումն ալ կարելի է բացատրել, եթէ չանտեսենք որ համեմատականի դրութիւնը երկասրի սուր մրն է: Նոյնիսկ եթէ համայնավարները աւելի արդար կը գտնեն, պէտք չէ մոռնալ թէ այդ «արդարութիւնը» միայն իրեն օգտակար պիտի չըլլայ, այլ՝ Ազգ. Ժողովին, որ կրնայ բազմաթիւ երեսփոխաններով մուտք գործել Փալէ Պուռպոն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՄՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ նորընտիր նախագահը, որ կոյր աղիքի գործողութեան ենթարկուած էր եւ բժիշկը թոյլ չէր տուած, որ ներկայ ըլլայ պաշտօնի գլուխ անցնելու արարողութեան, աւելի մտահոգիչ վիճակի մէջ էր երկուշաբթի, թոքաբորբի պատճառով:

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ «քաղաքներու պատերազմը» սաստկացած է եւ քանի մը օրերու ընթացքին միայն մեռելներու թիւը հակայ համեմատութիւններու հասած: Ռումբերը չարունակած են տեղալ եւ կըռիւները չատ բուռն եղած են: Իրաք թէ Իրան հոս հոն աջակցութեան կը դիմեն, որպէսզի «միւսին» վրայ ճնշում բանեցուի: Թեհրան յատուկ նամակներ ղրկած է արաբ իշխանապետութեանց, Քաթարի, Հնդկաստանի, Չինաստանի, Ճափոնի եւ Թուրքիոյ: Կը մեղադրէ պաղատատի իշխանութիւնները, որ քիմիական զէնքեր կը գործածեն: Արտաքին նախարարը մինչեւ Անգարա զացած է նախապարը, բայց չեչտած է որ «Թեհրան չի կրնար ընդունիլ որեւէ միջնորդութիւն ցորչափ իր արդար դիմումները գոհացում չեն ստանար»: Աւելի պատասխան մրն է Թուրքիոյ՝ որ երկուստեք կը չարունակէ իր կոչերը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ նախագահ չունեցաւ ուրուհետեւ ՋԼՏ-ի «Փոքրիկ դատաւորը» որ միակ թեկնածուն էր չատացաւ անհրաժեշտ 200 ձայները (178 առաւ միմիայն) երեք հարիւրի վրայ: Սարցեթասյան երեք հարիւրի Մարտ 29-էն քիս հաւանաբար չընտրուի Մարտ 29-էն առաջ, որովհետեւ կարելի չէ նկատի, որ Մարտ 23-ին մեծամասնութիւն ձեռք ձգէ: 3-րդ անգամ՝ 180 ձայնը կը բաւէ:

ՊԵԼՃԻՒՄ. կատարուած իրողութիւն մը ստեղծեց Ազանտեան Ուխտի հրթիռնեռվ, քանի այդ հրթիռներու զետեղումն ընդունելու որոշումը եւ անոնց մէկ մասին զետեղումը միաժամանակ կատարուեցան: Մարթէնսի որոշումը ընդդիմութեան բախեցաւ, բայց կը հաստատուի որ Պելժիա վերջին փորձ մը ըրած է կըրեմլինի մօտ, զիջումներ ձեռք ձգելու համար՝ ապարդիւն:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ դիները միայն 0,5% յաւելում կրած են Փետրուարին:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ
ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ ԵՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ
ՅԱՂԹԱԿԱՆ
ԲՈԼՈՐ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐՈՒ ՄԷՋ

Մանրաբարձութեան Եւրոպայի Դաշնակցութեան առաջին փոխ - նախագահ Գարուչ Կարապետեանի յայտարարութեան, այս մրցաշարքին պիտի մասնակցէին 26 երկիրներ՝ որոնց մէջ՝ Միացեալ - Նահանգները, Արեւմտեան Գերմանիա, Ֆրանսա եւայլն:

Արդ, Մարտ 5 - 11, տեղի ունեցած է մրցաշարքը, սակայն ոչ՝ Մինճեռնակաբերդի մարզական աւանին մէջ, քանի որ մրցումներէն երկու չարաթ առաջ «տեխնիկական պատճառներով» հրդեհ ծագած էր հոն, (տես «Յառաջ», Փետրուար 26-ի թիւ) այլ՝ դարձեալ Երեւանի մէջ, «Դինամօ» վերանորոգուած ընդարձակ մարզաւանը: Մրցաշարքին ալ մասնակցած են միայն 15 երկիրներ՝ Աֆղանիստան, Այժերիա, Պուլկարիա, Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, Լիպիա, Քորէա, Քուպա, Եուկոսլաւիա, Հունգարիա, Նիգարակուա, Չեխոսլովաքիա, Ռումանիա, Սորհ. Միութիւն եւ Ֆինլանտա: Ի դէպ, նշենք որ 11 տարի առաջ նոյն այս մարզաւանին մէջ էր, որ տեղի ունեցած էր աշխարհի բաժակի մրցաշարքը:

Ինչ կը վերաբերի արդիւնքներուն, Սորհրդային Միութիւնը ներկայացնող մարզիկները յաղթական հանդիսացած են ծանրութեան բոլոր դասակարգներուն մէջ: Այսպէս, 52 քիլօ ծանրութեան դասակարգին մէջ բուռն պայքար մղած են Բրոնիսլաւ Ռիժիկ (Սորհ. Միութիւն) եւ 17-ամեայ Սեւդալին Մարինով (Պուլկարիա), որոնք երկուքն ալ ցուցաբերած են նոյն արդիւնքները՝ բարձրացնելով 110 քիլօ եւ ուսէն բարձրացնելով 130 քիլօ (ընդհ. արդիւնք՝ 240 քիլօ): Նկատի առած խորհրդային մարզիկին ծանրութիւնը՝ 100 կրամ պակաս, ախոյեան հռչակուած է, երկրորդ տեղը չնորհելով Պուլկարին:

Այս դասակարգէն երրորդ հանդիսացած է քորէացի Պակ Են Զոլ (220 քիլօ), չորրորդ՝ Սալիտակի չրջանի Մեծ Պառնի դիւղէն 18-ամեայ Ցովնան Աչուղ - Աթոյեան (210 քիլօ):

56 քիլօ ծանրութեան դասակարգին ախոյեանը հանդիսացած է Օգսէն Միրզոյեան՝ 122,5 եւ 160 քիլօ արդիւնքով (ընդհ. արդիւնք՝ 282,5 քիլօ): Երկրորդ հանդիսացած է քորէացի Քիմ Մէն Խու (240 քիլօ) եւ լեհ՝ Պեռնար Փեքոժ (237,5 քիլօ):

60 քիլօ ծանրութեան դասակարգի ախոյեան հանդիսացած է Եուրիկ Սարգսեան 132,5 քիլօ պոկելով եւ 167,5 քիլօ ուսէն բարձրացնելով (300 քիլօ ընդհ. արդիւնքով):

67,5 քիլօ դասակարգ՝ ախոյեան հանդիսացած է Վլադիմիր Կուզնեցով, 147,5 քիլօ պոկելով եւ 182,5 քիլօ ուսէն բարձրացնելով (ընդհ. արդիւնք՝ 330 քիլօ):

70 քիլօ դասակարգ՝ Իվան Վոն ախոյեան, 150 քիլօ պոկած, 195 քիլօ ուսէն բարձրացուցած (345 քիլօ):

82,5 քիլօ դասակարգ՝ Անատոլի Խրապաղի ախոյեան, 177,5 քիլօ պոկած եւ 210 քիլօ ուսէն բարձրացուցած (387,5 քիլօ):

90 քիլօ դասակարգ՝ ախոյեան Վիկտոր Սոլոդով, որ 170 քիլօ պոկած եւ 225 քիլօ ուսէն բարձրացուցած է (395 քիլօ):

100 քիլօ դասակարգ՝ ախոյեան Վիկտոր Շեւչիկ, 175 քիլօ պոկած եւ 207,5 քիլօ ուսէն բարձրացուցած (382,5 քիլօ): Երկրորդ մրցանակին արժանացած է ռումանացի Նիկու Վլադի (377,5 քիլօ), երրորդ՝ Արեւելեան Գերմանիա ներկայացուցիչ Ինկոպէռթ Քինա՝ 362,5 քիլօ:

Մինչեւ 110 քիլօ ծանրութեան դասակարգի մրցանակները չահած են Եուրի Զախարեւիչ (405 քիլօ), Հունգարացի Կէյզա Կերէ (365 քիլօ) եւ Վասիլէ Կրոպիա (345 քիլօ):

110 քիլոյէն վեր դասակարգին մէջ բուռն պայքար մղած են Ալեքսանդր Գուննիաչեւ եւ պուլկար Անթոնիօ Կրաստեւ, որոնք թէեւ ընդհանուր հաշուով նոյն արդիւնքը ձեռք ձգած են (420 քիլօ), սակայն խորհրդային մարզիկը՝ Գուննիաչեւ, աւելի թեթեւ կչռելով՝ ախոյեան հռչակուած է:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՕԹԱՈՒԱՅԷՆ ԵՏՔ

«ՊԱՅՄԱՆ Է ՓՈԽԱԴԱՐՁԵԼ»

ԿԸ ԳՐԷ ՌԱՈՒՖ ԹԱՄԷՐ

ՈՐՈՒ ՀԱՄԱՐ՝ «ԱՅՍ ԱՍՏԻՃԱՆ ՍՏՈՐՆՈՒԹԻՒՆ ՏԵՍՆՈՒԱԾ ՉԷ ԱՇԽԱՐՀԻ ՍՏԵՂԾՈՒՄԷՆ Ի ՎԵՐ»

—×—

ԽՄԲ. - «*Թէրճիման*»ի Մարտ 16-ի թիւին մէջ, Ռաուֆ Թամէր գրգռիչ տողերով կ'անդրադառնայ Օթաուայի դեսպանատան գրաւման եւ փոխադարձութեան խրատներ ալ կուտայ: Չեւերը գրած է, կը մնայ՝ անձերը գտնել, բայց մտահոգ չէ, կարեւորը՝ որոշում տալն է: Զըսեր սակայն թէ որոշումը ո՞վ պիտի տայ: Գալով այն կարծիքին թէ «Աշխարհի ըստեղծումէն ի վեր նման ստորնութիւն չէ տեսնուած», կը թուի որ Ռ. Թամէր իր եւ ուրիշներու Պատմութենէն բոլորովին «պէխապէր» է, աշխարհի ստեղծումէն ի վեր ...:

×

Տեսաք Օթաուայի ստորնութիւնը:

Ցարձակողները կրցած են դեսպանատան մինչեւ ննջասենեակը մտնել, սարսափահար արթնցած մանկան իսկ կրցած են ուզդել իրենց զէնքերը:

Նոյնիսկ չորս ժամուան մահուան այս սպասումը Օրլիի բոպէական պայթումն իսկ կը պերազանցէ:

Տեսէք թէ ինչ են ըրեր...

Մեծ ու փոքր, ով որ կայ սենեակին մէջ ծածկեր են ծածկոցով մը, ու իրենց զլուխներէն հազիւ երկու սմ. վերէն ինքնագործ զէնքերով կրակ են տեղացուցեր...

Պայման է փոխադարձել...

«Մենք խոշոր Պետութիւն ենք, ի՞նչպէս կրնանք խօսակից ընդունիլ աւազակախումբ մը»:

Պիտի ընդունինք ... ճար չկայ:

Նոյնիսկ եթէ չկարենանք աւազակները խօսակից առնել, զայն անուցանող, անոր նեցուկ կանգնող կեդրոնները պէտք է առնենք:

Կը հաճիք կրկնել թէ ի՞նչ պատահած է Օթաուայի մէջ.

3 աւազակ դեսպանատուն մտած են ու պատանդ վերցուցած 12 հոգի:

Անմիջապէս փոխադարձութիւն:

Անմիջապէս սակայն...

Առանց ժամանակ կորսնցնելու...

Նոյն դիչերն իսկ, առտուան դէմ, այդ չրջանները ապրող մեծահարուստ Հայերէ մէկուն տունը պէտք է մտնել, ու անոնց ալ համտեսել տալ 4 ժամուան մահուան սպասումին դառն համը...

Եւ կամ պէտք է առեւանգել այդ երկիրներուն մէջ ապրող ամէնէն ծանօթ հայ երգիչ մը, լայն ժողովրդականութիւն վայելող հայ ոսկերիչ մը, կամ հանրածանօթ հայ առեւտրական մը, ամբողջ ընտանիքով...

«Սակայն, անուն ի՞նչ մեղք ունին»:

Զգեցէ՛ք մէկդի, այս կեղծ փափկանկատութիւնը ... այս հնարոյր տրամաբանութիւնը...

Տիկին Գրճա ի՞նչ յանցանք ունի:

Ամարարին մեղքը ի՞նչ է, տղո՞ւնը:

Դեսպանատան անձնակազմը ի՞նչ յանցանք ունի:

Իմ ըսածս բացայայտ է. «Փոխադարձութիւն»...:

Այսինքն փոխադարձութիւն նոյն ձեւով...:

Ո՛չ մատ մը նուազ, ո՛չ մատ մը աւելի ... ճիշդ աւազակներուն ըրած չափով:

×

Որպէս թիրախ Ճ. Գրճայի ընտրութիւնը պատահական չէ...: Որովհետեւ Գըր-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ 1984ԻՆ

ՎԻՃԱԿԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՒԵԱԼՆԵՐ

«Սով. Հայաստան» օրաթերթը, փետր. 7-ը, կը հրապարակէ Հայաստանի կեդրոնական Վիճակագրութեան Վարչութեան 1984-ի տնտեսութեան արդիւնքները:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւ՝ 6,8 տոկոս. նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ 1,6, իսկ ծրագիրին բաղդատմամբ՝ 2,7 տոկոս: Ա. ճիւղինը՝ ծանր ճարտարարուեստ՝ 6,3, նախանցեալ տարիէն 3 տոկոս աւելի: Գալով ծրագիրին, Պետպլանի նախագահը, Սաղոյեան, Հայկական ՍՍՀ Տասներորդ գումարման Գերագոյն Սովետի ութերորդ նստաշրջանին, Ս. Հ. 1983 Դեկտեմբեր 31, այս մասին ոչ մէկ յիշատակում կը կատարէ: Սակայն, նոյն թերթին յաջորդ թիւին մէջ, յատուկ Օրէնք խորագրին տակ, 5,2 տոկոսի յաւելում կը սահմանուի: Ուրեմն, ասոր համաձայն՝ 1,1-ի աճ: Բ. ճիւղինը՝ ընդհանրապէս կենցաղի, սպառումի ծառայող ապրանքները, վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ 7,7 տոկոսի յաւելում. (Սաղոյեանի սահմանած 2,6-ի փոխարէն, Օրէնքը՝ 2,4 կը նշէր): Ուրեմն հինգէն աւելի: Պարզ կը դառնայ, թէ տնտեսութիւնը, ընդհանուր կարգով եւ, յատկապէս, Բ. ճիւղովը, կարեւոր յառաջընթաց կ'ապահովէ անց. եալ տարի: Գնահատելի երեւոյթ, անկասկած:

Հայաստանի արդիւնաբերութեան գլխաւոր ճիւղերուն արդիւնքները կ'ըլլան: Փակագիծերու մէջ կը ներկայացնենք նախանցեալ տարուան աճերը 1982-ի բազդատմամբ:

Էլեկտրոյժ՝ *արտադրութեան տարողութիւնը 13,9 միլիառ քիլովաթ - ժամ:* (13,9 *քիլովաթ - ժամ*): Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 2 (Նախանցեալ տարի՝ 5): Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 3 (0,4): Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 12 (11): Անտառային, փայտամշակումի եւ խորշանիւթ թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 5 (8): Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 7 (0,2): Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 9 (5): Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ 2 (1):

Կարգ մը տուեալներ: Էլեկտրոյժինը՝ նոյնը, քանի նախանցեալ տարի ծրագրուած 13,6-ի տեղ 13,9 քիլովաթ - ժամ կ'արձանագրուէր: Անշուշտ՝ միլիառ:

Սեւ գունաւոր մետաղագործութիւնը նախանցեալ տարիէն նուազ: (Պետպլանի նախագահը *ծրագիրի տոկոսի յաւելումի թիւ չէր ներկայացուցած. բայց էր,* - Գունաւոր մետալուրգիայում արտադրութեան ծաւալն ամբողջութեամբ վերցրած կը գերազանցի Հնգամեայ պլանի առաջադրանքը, թէեւ զգալիօրէն կը կրճատուի անմշակ ալիւմինիումի բողարկումը՝ երեւանի օդային աւազանի վիճակը բարելաւելու նպատակով: *Պէտք է, ուրեմն, մտածել, թէ բնութեան անաղարտ պահպանումին հետեւանքով, այդ առաջադրութեամբ, որոշ արտադրութիւններ սահմանափակուած են: Քիմիական եւ քարիւղաքիմիական արդիւնաբերութիւնը ծրագիրէն 1,9 տոկոս պակաս կը մնայ: Ձշդենք, թէ պատճառները անցեալի որոշումներով կարգ մը կերպարկել, - անշեղութիւք, - եւ այլ բնոյթի գործառոյթներ կը փակուին, միշտ բնութեան անաղարտ պահպանումին առաջադրութեամբ:* Անտառային եւայլն կը մընայ նուազ նախանցեալ տարիէն, բայց կը դառնայ առաւել երկու տոկոս սահմանուած ծրագիրէն: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւնը՝ անցեալ տարիէն չատ եւ ծրագիրէն դրեթէ 5 տոկոս աւելի: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ նախանցեալ տարիէն առաւել, միաժամանակ ծրագիրէն 5,2 տոկոս յաւելում: Սնունդի արդիւնաբերութիւն՝ առաւել նախանցեալ տարիէն եւ որովհետեւ ծրագիրը չէ ներկայացուած, ուրեմն այս մասին չենք կրնար արտայայտուիլ, 1984-ի առընչութեամբ:

Գիւղատնտեսութեան մասին Պետպլանի նախագահը՝ ո՛չ մէկ մասնաւորում կը կատարէր աւելին, արտադրութեան նախատեսուած քանակներուն կապակցութեամբ: Վիճակագրութեան համաձայն, անցեալ տարի նկատելի յաջողութիւններ կ'արձանագրեն հողագործները. կը հաւաքեն 341.000 *թոն* դեղնախնձոր, 554.000 *թոն* բանջարեղէն, 154.000 *թոն* չաքարի ճակնդեղ, 211.000 *թոն* պտուղ:

Նկատելի կէտեր. - «ՍՀ» օրաթերթը 1985 Փետրուար 9-ի թիւով եւ ՈՒՂՂՈՒՄ խորագրին, 4-րդ էջ, փոքր, փարը երկու ճշդումներ կը կատարէ: Կը ճշդէ թէ չաքարի ճակնդեղի արտադրութիւնը 154 հազար *թոնի* տեղ պէտք է ըլլայ՝ 1000 *թոն*: Իսկ պտուղինը՝ 211 հազարի տեղ՝ 221 հազար *թոն*: Ուրեմն, դեղնախնձորի արտադրութիւնը նախանցեալ տարուան համար կ'ըլլայ 88 հազար աւելի: Նոյն բանջարեղէնի համար: Շաքարի ճակնդեղը մեծ անկում կ'արձանագրէ, իսկ պտուղը՝ 16.000 *թոն* առաւել: Ուշագրի, որ առանձին ճիւղ կը նկատուի, ո՛չ մէկ յիշատակութեան կ'արժանանայ, նոյնպէս հացահատիկը: Կը նշանակէ, թէ սբեալ երկու ճիւղերն ալ արտադրութեանց տեսակէտով նախատեսուածէն եւ ակընկալուածէն չատ պակաս կը մնան:

Միսինը՝ 98.500 *թոն* եւ *հաւկիթինը՝* 567 ու կէս միլիոն հատ, նախանցեալ տարիէն աւելի. *կաթինը՝* չուրջ 540.000 *թոն* եւ *բուրդինը՝* 4.306 *թոն*, առաւել նուազ:

1984, Յունուար մէկէն մինչեւ 1985-ի սկիզբը կովերուն, ինչպէս նաեւ ոչխարայծերուն (միասին ներկայացուած) ընդհանուր թիւը կը նուազի, իսկ խոզերունը՝ կ'աւելնայ: Ասիկա կը վերաբերի բոլոր կարգի տնտեսութիւններուն: Առ ի մատնանշում կը պարզենք թիւերը:

1985-ին կով՝ 326.000, տարի մը առաջ, միջա Յունուար մէկի հաշուով, 331.000: Ոչխար եւ այծ՝ ներկայ տարեսկիզբին՝ 1.966.500, անցեալ տարեսկիզբին՝ 2.102.300: Խոզ՝ համապատասխան կարգով՝ չուրջ 317.000 եւ 309.000:

Վիճակագրութիւնը կը մատնանշէ, թէ տնտեսութեան մէջ բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն միջին ամսականը կը ներկայացնէ 177 ռուբլի, իսկ կոլտնտեսականներուն աշխատանքին միջին վարձատրութիւնը՝ 164 *ռուբլի:* Երկուքն ալ Սաղոյեանի սահմանած 173,8 եւ 151 *ռուբլիի* համեմատութեամբ առաւել: (Ճշդենք, թէ 1983-ի պաշտօնական վիճակագրութեան մէջ բանուորներուն եւ պաշտօնեաներուն համար միջին ամսական կը ճշդուէր 173,8 *ռուբլի*, իսկ կոլտնտեսականներուն համար կ'ըսուէր, թէ առանց աշխատանքի միջին ամսական վարձատրութիւնը 163 *ռուբլիէն* բարձրացած է 169 *ռուբլիի*: Իսկ այժմ խօսք կ'ըլլայ 164 *ռուբլիի* մասին, ուրեմն՝ պակաս՝ 5 *ռուբլի*: Ի՞նչպէս բացատրել):

- Կեդր. Վիճակագրական Վարչութեան 1983-ի *տնտեսութեան արդիւնքներուն մէջ կ'ըսուէր, - Ս. Հ. օրաթերթ, 1983, Փետրուար 4, -* Հետեւեալը: Ժողովրդական տնտեսութեան մէջ բանուորների ու ծառայողների (*նմա պաշտօնեաները*) միջին ամսական դրամական աշխատավարձը կազմել է 173,8 *ռուբլի*՝ 1982-ի 169,7 *ռուբլու* դիմաց: Կոլտնտեսականների աշխատանքի միջին ամսական վարձատրութիւնը 163 *ռուբլուց* հասել է 169 *ռուբլու*:

Կեդր. Վիճակագրական Վարչութեան 1984-ի տնտեսութեան արդիւնքներուն կապակցութեամբ, կ'ըսուի ներկայիս. Ժողովրդական տնտեսութեան մէջ բանուորների եւ ծառայողների միջին ամսական դրամական աշխատավարձը կազմել է 177 *ռուբլի, կոլտնտեսականների աշխատանքի միջին ամսական վարձատրութիւնը՝* 164 *ռուբլի:*

Բնակչութեան անձ. - ղլուխ բաժին ինկող ռեալ եկամուտները՝ 3,2. *առաւել քան անցեալին:*

Ֆիւնանսաւորման բոլոր աղբիւրներէ հաշուին կառուցուել են 1.130.000 *քառակուսի մեթր ընդհ. մակերեսով* 18.000 նոր բարեկարգ բնակարան: *Նոյն վիճակագրութեան, բարելաւուած են* 115.000 *հոգիի բնակարանները*ուն պայմանները: Ծրագիրէն քիչ նուազ. Նախանցեալ տարիէն առաւել պակաս:

Շինուած, վերանորոգուած, ընդլայնուած, մէկ խօսքով օգտագործումի յանձնուած են 14.000 աշակերտական տեղերով նախակրթարաններ, 7000 տեղով նախադպրոցական հիմնարկութիւններ՝ *մանկապարտէզ, մսուր:* Ծրագիրէն աւելի, թէեւ ընդհ. առումով չինարարութիւնը դանդաղ կ'ընթանայ այլազան մարզերու մէջ:

Կրթական բոլոր մարզերուն մէջ տեղ գտած են 1.233.000 հոգի: Այս թիւէն կը*յոր հաշուով 77.000-ը մասնագիտական ուսումնարանները, 57.500-ը՝ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւնները: Հանրակրթարաններ՝ չուրջ 600.000: Մանկապարտէզ - մսուր՝ մօտ 147.000 եւայլն:*

Բժիշկներու թիւը 380-ի յաւելումով կը հասնի 12.400-ի:

Անցեալ տարի կը հրատարակուի, նախանցեալ տարուան գրեթէ նման, 12 միլիոն գիրք եւ գրքոյկ:

Հայաստանի բնակչութեան թիւը՝ 1985 Յունուար 1-ին, կը հասնի 3.319.600-ի:

Տարեչրջանի մը յաւելում՝ 56.300:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ժթ. դարուն չերիմներու գոգերը բացին ու կողոպտեցին գերեզմանոցներու մեծ մասը, նոյնիսկ անոնք որ թաքնուած էին փարաւոններու հովիին խորերը: Հետեւելով անոնց, հնախոյզները յաջողեցան քանի մը տասնեակ տարուան ընթացքին պտնել 40-ի չափ արքաներու չերիմները: Եգիպտագիտութեան հրաշալի արկածախնդրութիւնը կը թուէր աւարտած ըլլալ, հնախոյզներն ալ կը դադրէին գիրար անիծելէ. այլեւս ոչինչ մնացած է յայտնաբերելու Արքաներու Հովիին մէջ...:

Հակառակ ասոր Ի. դարուն երկու հոգի Քարնարվոն եւ Քարթըր բոլորովին ձեռնհասի չեն: Առաջինը մեծահարուստ լորտ մըն է, որուն տակր թոքերը կազդուրելու համար իր բժիշկները կը յանձնարարեն Եգիպտոսի կլիման: Դառնալով հնախոյզ, ան նախ ձախորդութիւններ միայն կ'արձանագրէ, ինչ որ գինք կը մղէ կանչելու մասնագէտ մը՝ Քարթըրը: Հինգ տարի կ'անցընեն ապարդիւն պեղումներով: Յուսահատած՝ Լորտը կը վերադառնայ Անգլիա, 1914-ի տագնապալի օրերուն:

Քարթըր առանձին կը չարունակէ իր պեղումները. այդ մէջտեղ կը հանդիպի անձանօթ մնացած փարաւոնի մը անուններին. Թութ Անխ Ամոնն է ան:

1921-ին Լորտը կը հրահանգէ անոր դադրեցնել իր աշխատանքը, որովհետեւ չատ մեծածախս դարձած էին: Քարթըր կը խնդրէ վերջին ձմեռ մըն ալ արտօնել իրեն չարունակելու:

1922 Նոյեմբեր 1-ին կը սկսի փլցնել Ռամսէս Զ.ի չերիմին մուտքին չորս մեթր մօտը, երբ ձեռքի դատապնով կը քրքրէ աւազը, սալաքարի մը կը հանդիպի: Կը փորեն ու երեւան կը հանեն 12 սանդխամատեր, որոնք կ'առաջնորդեն արքունի կրնիքով զարդարուած դրան մը առջեւ: Վերջապէս հասած է նպատակին, սակայն որպէս պատշաճութիւնները յարգող մարդ եւ ուղղամիտ պրպտող, կ'որոշէ սպասել իր մեկենասին ժամանումին:

Լորտը կը հասնի ... Նոյեմբեր 26-ին կը ձեռնարկեն չերիմի բացման: 12 մեթր երկարութեամբ նրբանցք մը կը բացուի իրենց առջեւ որ իր կարգին կ'առաջնորդէ կնքուած երկրորդ դրան մը առջեւ: Անսահման զգուշութիւններով քարթըր կը պեղէ բացուածք մը, աչք մը կը նետէ հոնկէ երկար լուսթենէ մը եռք կ'ըսէ. «Հրաշալի բաներ կը տեսնեմ»:

Հնախոյզները Հազար ու Մէկ Գիշերներու առասպելը ապրելու տպաւորութիւնը կը կրեն: Նախ կը պրպտեն նախասենեակը, որ լեցուն է տարօրինակ առարկաներով. կենդանիներու պլուխներով զարդարուն թաղմանական երեք անկոպիններ կան հոն, հրաշալի կերպով զարդարուած անուշ մը, ոսկիէ ու արծաթէ կայծկլտուն զոհ մը, բաժակներ, ծաղկամաններ, լամբարներ, արարողութեան առաններ: Նախասենեակին եռին անոնք կը գտնեն յաւելուածական բաժին մը ուր վրայէ վրայ դիզուած են պարէնի 106 կողովներ ու գինիի 40 թաղոյկներ: Անոնցմէ մէկը կը կրէ «Թութ Անխ Ամոնի իններորդ տարին» արձանագրութիւնը:

Քարթըր յամրօրէն կը յառաջանայ, ո-

րովհետեւ յատկացումները չէն հանդուրժեր պեղումները սպառիչ են: Ցետոյ, պէտք է անպայման դասակարգել, նորոգել բոլոր այս գանձերը, ժամանակ յատկացնել պաշտօնական այցելուներու, որոնք կ'ուզէին ամէն բան տեսնել, լրագրողներու՝ որոնք կ'ուզէին ամէն բան գիտնալ. 1923 Փետրուարին գերազոյն պահն է 20-չափ հրաւիրեալներու ներկայութեամբ վերջապէս կը բացուի թաղման անհակը:

Կը յայտնաբերեն չորս սենեակներ. վերջինին մէջ կը գտնեն մէջ - մէջի չորս դամբաններու չարք մը: Մօտեցած են դրեթէ վերջաւորութեան. այսուհանդերձ քարթըրի եւ ընկերներուն պէտք կ'ըլլայ աշխատիլ երեք տարի եւս, կիսամութիւն մէջ, նախքան կարենալ վերջին դամբանը հասնիլը: Երեք տարի, աւելի քան հազար օր, կամ աւելի լաւ է ըսել՝ հազար գիշեր, ինչպէս Շէհրազատի պատմութեան մէջ:

Լորտը չկրցաւ վայելել սակայն արկածախնդրութեան ուրախութիւնը. առողջական պատճառներով կը ստիպուէր երկրատեան մնալ Անգլիա: 1923-ի սկիզբէն յետոյ անդադար խոչընդոտներ ունեցաւ իր բարեկամին հետ, պեղումներու մասին. ամերիկացի քարթըր սիրահարած էր Լէյտի Եվելինի, Լորտին աղջկան, որ կը մասնակցէր պեղումներուն, մինչ ամէն բան կը բաժնէր գիրենք. տարիքը, հարստութիւնը եւ ընկերային դիրքը: Մարտ առնչուեցաւ Լորտը աղջկան հետ գնալ Հաստատուել Գահիրէ, իսկ տալով վերջին հրահանգները Արքաներու Հովիին հետազօտիչ կլիմայէն:

Էվլին երկու օրը անգամ մը կը գրէ քարթըրին, ուրկէ կը տեղեկանանք թէ Լորտը այդին վրայ փոքր վէրք մը կունենայ, որ կը բորբոքի ջերմ կլիմայ. սակայն չուտով կը թողու հիւանդանոցը, կը գառնայ պանդոկ: Ցետոյ այդին վրայ կարմիր արատ մը կը յայտնուի, թոքային արիւնախտնում մը. 40 աստիճան ջերմութեամբ. վիճակը կը ծանրանայ, այնքան որ տղան կը կանչէ Հնդկաստանէն: Մինչեւ որ ան կը հասնի, Լորտը մահաքունի մէջ է. նոյնիսկ չի նկատեր քարթըրին ներկայութիւնը որ եկած, հասած է Արքաներու Հովիին: Ան կը մահանայ իր տղուն թեւերուն մէջ, առանց զայն ճանչնալու, 1923 Ապրիլ 6-ին:

Այդ օրէն կը սկսին տարաձայնութիւնները չբլլել: Կը պատմեն թէ վերջին օրերուն գառանցանքի մէջ կ'ըսէր. «Թութ մը կը ճանկէ դէմքս», «լսեցի կանչը» կ'բսուի նաեւ թէ իր մահուան վայրկեանին Գահիրէի Քոնթինէնթալ պանդոկին լոյսերը մարած են ու Լոնտոնի մութ դղեակին մէջ չունը սառկած:

Ինչ որ աւելի արտասովոր կը թուի, այն է թէ նոյն տարուան, 1923-ի ընթացքին կը մեռնի հնախոյզ Պրիթիտ վարչարարութեան հիւանդութենէ մը եռք, գրականութեան դասախօս՝ Լաֆլէօր, Լորտին խորթ եղբայրը, Ալի Ֆահմի պէյ պատառի կառավարիչը եւ եգիպտագէտ Կուտերա: Մահերու այս չարքին մասին կ'արձագանգէ մեծ խորագիրներով ուրկէ կը թուի ներշնչուած ըլլալ Ակաթա Քրիսթիի, տալու համար իր լաւագոյն վէպերէն մին, «Մահ՝ Նեղոսի վրայ»ն:

1924-ին մահերու նոր չարք մը կը յաջորդէ. տոքթ. Ռիթ՝ որ եկած է չողանչը կարելու Թութ Անխ Ամոնի մումիան կը մեռնի, հնախոյզ Էվլին Ուայթ անձնասպան կ'ըլլայ, Քարթըրի օգնականը կ'անյայտանայ: 1925-ին զարմանք կը պատճառէ միայն մէկ անձի մը մահը՝ Հնդիկ ան, դամբարանին գծագրիչը: 1926-ին տարուան կը պատճառէ մահերու նոր չարք մը, Արքաներու Հովիին մէջ: Երեսփոխ Քարթըր կը չարունակուի ու մինչեւ 1975, 24 հոգի կը մահանան տղերպրական պայմաններու մէջ, Թութ Անխ Ամոնի դամբանը այցելելէ եռք:

Թ. Ա. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ԳՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅԱՆ

ՎՖՖՈՅ

ՎԱՀԱՆ ՇԻՐԱԶԻ

Վ.

ՀԱՅՏՆՎԱԾ ԴՎԱԾՔ

Նկարագրել ամառային մի գիշեր Արարատյան դաշտում՝ ահագին դժվարություն է ներկայացնում ոչ միայն նրա համար, որ նկարագրողը պետք է ունենա գրական տաղանդ, այլև նրա համար, որ նկարագրվող առարկան ինքնին այնքան գեղեցիկ է, որ ամեն մի նկարագրություն նրա գեղեցկության համեմատությամբ միշտ թերի է թվում։

Ամառային գիշերները Արարատյան դաշտում ամենագեղեցիկ ժամանակն է։ Ցերեկվա տոթ շոգից հետո, երբ մարդ ու անասուն, բույս ու ծառ, ամեն ինչ հոգնած ու տրորված է լինում, գիշերը ամեն ինչ կենդանանում է, ամեն ինչ նոր կյանք է առնում։ Ամեն ինչ ուրախանում է, ամեն ինչ ծիծաղում է։ Ամեն ինչ ուզում է ցերեկվա հոգնությունը մոռանալ, ամեն ինչ ուզում է ցերեկվա տոթ շոգից հետո հանգստանալ

(Շար. Ա էջէն)

ճա, թէ ՕԹԱՆ-ի թէ ՄԱԿ-ի պաշտօնա - վարութեան շրջանին յախուռն, խիզախ ելոյթներ ունեցած էր Թուրքիոյ թշնա-միներուն դէմ ու տաղնապի մատնած զա-նոնք: Մանաւանդ Ամերիկա պաշտօնա-վարած շրջանին յունական, հայկ. լոպի-ներուն դէմ ծաւալուն պայքար մղած է:

Եթէ գինքը ծուղակը ձգէին փողոցի մը անկիւնը, կամ - Աստուած պահէ - եթէ յարձակում գործէին ինքնաշարժին մէջ ու զոհ երթար մահափորձի մը, հայ ոճ-բագործներու ոխն ու զայրոյթը կը բա-ցատրէինք վերոյիշեալ պատճառներով ու կը տանէինք մեր ցաւը:

Սակայն այդպէս չէ այս...

Մտեր են գեսպանատուն, մինչեւ ննջա-սենեակ, զնդակներով ծակծկեր են ան-կողին մը ու յետոյ 12 հոգի ենթարկեր են մահու չարչարանքներու, ամբողջ չորս ժամ:

Ո՛չ ... այս աստիճան ատորնութիւն տեսնուած չէ աշխարհի ստեղծումէն ի վեր...: Այս մէկը չեն կրնար Հայաստանի հրազով կամ Հայաստանի խէյալով բա-ցատրել...:

Գաղափարապաշտ մէկը, ամէն բանէ առաջ մարդ կ'ըլլայ...:

Գաղափարապաշտը մարդը ամէն բանէ առաջ մարդաէր է...:

Արդարութիւնը մէկդի, սակայն գոնէ կը քալէ իրականութեան ու իրաւունքի ուղիէն...:

Ո՞վ են անոնք:

Անմարդկային խմբակ մը:

Ատնք անխիղճ ոճրագործներ են:

Մոլորած ախ մը հրէշ:

Ո՛չ երազ ունին, ո՛չ նպատակ...:

Միակ ճարն է նո՛յն զէնքով փոխադար-ձել, խափանել նիւթականի իրենց ազ - բիւրները, ու զիրենք դէմ - յանդիման թողուլ իրենց հանրութեան հակազդեցու-թեան հետ...:

Չմոռնա՛նք:

«Յարձակում գործողը»ը մինչեւ տեղ մը կոմմունակից կը չահի, սակայն յետոյ «զոհ»ն է որ կը սկսի իրաւունք չահիլ: Այսպէ՛ս է մարդուն կառոյցը...:

Այդ պատճառով է որ.

«Պայմա՛ն է փոխադարձել»:

Պիտի բսէք թէ ո՞վ պիտի ընէ ու ի՛նչ-պէս:

Այլ հարց է այս...:

Նախ որոշենք, ու հարցը թող մնայ կերպն ու ընթացքը ճշդելու ... հազար տեսակ ձեւ կայ:

Այրի Տիկին Վերդին Խորինեան, Այրի Տիկին Նունուֆար Մրեան, Պ.Պ. Ալեք-սան եւ Ժիրայր Մրեան, Օր. Վիքթորիա Մրեան, Այրի Տիկին Էլիզ Վերտիէ եւ զա-ւակները եւ ընտանեկան բոլոր պարագա-ները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, թոռան, քրոջ զաւկին եւ ազգա-կանին՝

ԴԱՆԻԷԼ ԽՈՐԻՆԵԱՆԻ

արկածալի մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 15-ին, 34 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Մարտ 20, ժամը 10·30-ին Իսիի Ս. Մարիամ - Աստուածածին եկե-ղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Մալաքոֆի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Եղսանոյշ Գարճեան, Տէր եւ Տի-կին Ժիրայր Բէքմէզեան եւ զաւակները, Տիկին Ասպիկ Պօղոսեան, Պ. Միքա-Քրթոլիքա եւ իրենց զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ մեծ - հօրաքրոջ՝

ՕՐ. ԱՐՏԵՄԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Մարտ 15-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինդշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16-ին Փա-րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզ - մանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Շաքէ Ադամեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Ադամեան եւ զաւակները՝ Ալե-քս եւ Վահան, Տէր եւ Տիկին Ատոմ Ա-դամեան եւ զաւակները՝ Ագնիս եւ Վա-րուժան, Արիս Ադամեան եւ Սեդա Ադամ-եան - Փափազեան եւ զաւակը՝ Ատոդիկ, եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին չը-նորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, մա-մուլով թէ գրաւոր մասնակից եղան ի-րենց սուգին՝

ԳՐԻԳՈՐ ԱԴԱՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Ս. Ամէմեան փոխան ծաղիկի 300 ֆրանք կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ատենապ «Ցառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Ցառաջ»ին Տիկին Հերմինէ Պիւրճեանի մահուան առթիւ:

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Ոմն՝ 500 Ֆ.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.- Պ. Կարապետ Պալեան 100 Ֆ.:

ՄԱԼԱՔՈՖ.- Պ. Մխիթան Շիրվանեան 50 Ֆ.:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաչանի մաս-նաճիւղը՝ իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Սաթենիկ Ֆիրէնկիւլեա-նի, Տակառեան ընտանիքին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն՝ Յարութիւն Ֆի-րէնկիւլեանի մահուան առթիւ:

Ա.ՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ANDILLY-Ի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը այ-ցելութիւն մը կազմակերպած է Անտիլիի Հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 24-ին: Մասնակցիլ փափաքողներուն տր-ամադրութեան տակ է օթոբար մը, որ կը մեկնի եկեղեցւոյ առջեւէն 6, Կոմիտաս փողոց, ժամը 14-ին: Ծախքերու մաս-նակցութիւն:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱՂՔԱՏԱՆՔԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակ - ցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 28, Հինդ-շաբթի երեկոյ ժամը 20·30-ին՝ 77, ռիւ - Լա Ֆայէթ Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ:

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմա - կերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիւթ մէջ տան զործերով զբաղելու եւ ճաշ եփելու համար հայ տիկին մը: Բնակութիւն եւ ուտեստեղէն ապահով-ուած: Լաւ պայմաններ:

Դիմել՝ Նիս, Տիկին Ճէգվէճեանի
Հեռ. - (16·93) 55 - 38 - 44
Փարիզ՝ Հեռաճայն. -
624 - 24 - 78 իրիկունը:

ՀՈԳԵՃԱՌ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկե - ղեցիին մէջ, Կիրակի, Մարտ 31ին իրենց-մէ յաւերժապէս բաժնուած ընկերուհի-ներուն յիշատակին:

Արարողութեան կը յաջորդէ հոգեճաշ մը, Եկեղեցիի սրահին մէջ, երէցներուն համար եւ ի գիտութեան անոնց յիշատա-կը յարգողներուն:

Արձանագրութեան համար հեռաճայնել՝
888 - 92 - 51 *կամ՝* 840 - 27 - 40

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԵԻ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ
1984 - 1985 *ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍ*

Հովանաւորութեամբ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15-ին Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրա-հին մէջ, ռիւ Վոլթէր:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ
Դասախօսութիւններու շարք
Հայերէն լեզուով ու
Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ
«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՄԷՋ»
Նիւթին չուրջ
Ա. Մաս՝ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ
Հինգշ. Մարտ 21, ժամը 20·30-ին
Բ. Մաս՝ ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ
Հինգշ. Մարտ 28, ժամը 20·30-ին
Գ. Մաս՝ ՆԵՐԿԱՆ
Հինգշ. Ապրիլ 4, ժամը 20·30-ին
Դասախօս՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Սահիկներու լուսարձակում
Ալեք Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց - Փարիզ 17-րդ
- Մուտքը ազատ է -

Diner Dansant

animé par l'Orchestre **GAIZAGS**
avec la participation de **MARTEN YORGANTZ**
organisé par le club Franco - Arménien d'ANTONY
sous la présidence d'honneur de
Mr. Patrick DEVEDJIAN
(Maire d'Antony)
Samedi 23 mars, à partir de 20h30
Centre Culturel André Malraux
1, Rue Léon Harmel — ANTONY
Participation aux frais : 150 Frs.
Entrée après 23h : 50 Frs.
Se procurer les billets à Paris :
TAPIS BAKERDJIAN :
35, rue de Trévise, 75009 — 770 - 07 - 25
LIBRAIRIE ORIENTALE :
51, rue Monsieur le Prince, 75006 — 326-88-55
à Antony :
Tél:237 - 43 - 87 / 668 - 31 - 13 / 660 - 84 - 67

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգայինի Դիմակ թատերախումբ ներկայացումները՝ Կիրակի, Մայիս 5 կէսօրէ վերջ եւ Երկուշաբթի, Մայիս 6 երեկոյեան:

LE CENTRE CULTUREL
Sts. SAHAK - MESROP
(Salle Ardzrouni Tcherpachian)
339, ave. du Prado, Marseille
vous prie d'honorer de votre présence
Mercredi 20 Mars, à 21 heures
le

Récital de Piano

DES ELEVES DU CONSERVATOIRE DE MARSEILLE

Pierre HOUPIKIAN, Denis MARZOUVANIAN, Frédéric FANTASIA, Corine ZARIFIAN, Philippe GUISANO, Marie-France ARAKELIAN.

Au programme :

CHOPIN, A. KHATCHATOURIAN, SCARLATTI, J.-S. BACH, RAVEL, A. BABADJANIAN.

A L'OCCASION DE LA JOURNEE DE LA POESIE

Marthe NOCHY
vous convie à rencontrer

Madeleine FOLLAIN
qui présentera le dernier ouvrage de
JEAN FOLLAIN
«La Table» (Ed. Fata Morgana)
et
le recueil de poèmes de
CHARLES SIMIC
«Démantèlement du silence» (Ed. Rougerie)
dont elle a assuré la traduction
avec Marie Feeney

Dominique DAGUET
responsable de la révue «Cahiers Bleus»
qui présentera les dernières publications
de la revue, notamment
le recueil du poète «refuznik»
YURI TARNOPOLSKI
«Clairière dans la pinède»
ainsi que
les deux derniers numéros
des «Cahiers Bleus»
consacrés pour l'essentiel au poète

Armen LUBIN

Mercredi 20 Mars de 18 à 21 heures

Librairie de Seine
93, rue de Seine — Paris 6e — Coquetèle —

LE 24 AVRIL EN ARMÉNIE

COMME TOUS LES ANS AU 24 AVRIL, ET SPECIALEMENT CETTE ANNEE POUR COMMEMORER LE 70ème ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE DE 1915, LES ANCIENS COMBATTANTS ARMENIENS DE FRANCE, ORGANISENT UN VOYAGE EN ARMENIE SOVIETIQUE. QUATORZE JOURS A EREVAN ET UNE NUIT A MOSCOU. DEPART LE 20 AVRIL RETOUR LE 05 MAI 1985.

LE PROGRAMME :

ARRIVEE A MOSCOU LE 20. 04.
LE 21. 04. DEPOT D'UNE GERBE AU SOLDAT INCONNU SOVIETIQUE SUR LA PLACE ROUGE, PUIS VISITE DE LA VILLE.
DEPART POUR EREVAN ; ARRIVEE A EREVAN A 22H00.
LE 22. 04. ET 23. 04. VISITE ORGANISEE ET COMMENTEE EN AUTOCAR
LE 24. 04. CEREMONIE ET DEPOT DE GERBE AU SOLDAT INCONNU A EREVAN, PUIS DEFILE AU MONUMENT DEDIE AU GENOCIDE, ACCOMPAGNE PAR DE HAUTES PERSONNALITES ARMENIENNES ET SOVIETIQUES. CES DEUX CEREMONIES SERONT SUIVIES D'UN REPAS A L'HOTEL HRAZDAN.
LE 25. 04. JOURNEE LIBRE.
LE 26. 04. VISITE AU MONUMENT DE GENERAL ANTRANIK AU VILLAGE DE OUDJAN.
LE 27. 04. VISITE EN AUTOCAR.
LE 28. 04. ETCHMIADZINE ET SARDARABAD.
LE 29. 04. ET 30. 04. VISITE
LE 01. 05. DEFILE DES TRAVAILLEURS, FETE DU TRAVAIL.
LE 02. 03. 04. VISITE ET JOURNEE LIBRE.
LE 05. 05. **RETOUR SUR PARIS.**

POUR RENSEIGNEMENTS ET INSCRIPTIONS VOIR :
— **SABERATOURS : Tél : 261 - 51 - 13**
— **M. KEHYAYAN MIHRAN, Pdt. DES ANCIENS COMBATTANTS-Tél : 642 - 73 - 10**
DATE LIMITE D'INSCRIPTIONS 20 MARS.

RESTAURANT
PORTO-HYDRA
SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)

TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE

VENDREDI ET SAMEDI APRES MINUIT
GROUPE FOLKLORIQUE ROUMAIN AVEC
DES CHANSONS RUSSES ET TZIGANES

Réservation : 321 - 89 - 60

Parking assuré

Fermé le Lundi

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
20
MERCREDI
20 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.924 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.924

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՀԱՇՈՒԵԿՇՌԻ ՓՈՐՁ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՌԹԻԻ

—×—

Նահանգային ընտրութիւններու առաջին շրջանը վերջ դտաւ Մարտ 10-ի իրիկունը, եւ ինչպէս սովորութիւն է քիչ - չատ պոհացում պատճառելով բոլորին: Շարք - շարք կուսակցական պարագլուխներու՝ այդ ուղղութեամբ առած պատճառաբանութիւնները որպէս կանխիկ դրամ առնելու պարտաւոր չենք: Ամէն պարագայի մէջ, առաջին շրջանն է որ հատաւտարմօրէն կը պատկերացնէ երկրին քաղաքական իսկական դիմագիծը, բոլոր հոսանքներու ներկայութեան պատճառով: Առաջին շրջանին յաջորդող քուէարկութիւնը, պարզապէս քաղաքական հաշիւներու եւ սակարկութիւններու արդիւնք է, եւ կախում ունի շրջանի անմիջական չափերէն կամ թեկնածու անձնաւորութեան համբաւէն ու վարկէն, հետեւաբար ընդհանուր առմամբ զուրկ՝ քաղաքական իմաստէ:

Ուստի, առաջին շրջանի քուէները չեն գրա պէտք է նկատի առնել, դաշտիար մը կազմելու համար 1981-էն 1985-ի ընթացքին կատարուած քաղաքական փոփոխութեան մասին. անշուշտ, ո՛չ հարիւր առ հարիւր կատարեալ ձեւով, քանի, բնականութեան կէտն է որ քուէարկութեան կը մասնակցէր, եւ ատոնց չուրջ 34 տոկոսը չէր ներկայացուր քուէարկութեան կեդրոնները, տրուած ըլլալով նահանգային ընտրութիւններու երկրորդական հանդամանքը: Սակայն, ինչ որ յատակօրէն կը տեսնուի, այն է թէ Ֆրանսայի ձախ հոսանքը աւելի քան 10 տոկոսով կը նահանջէ այդ ժամանակաշրջանի ընթացքին. բայց եւ այնպէս ընկերվարականները դեռ յոյս ունին 1986-ի համար. - հաւատքը զօրութիւն է...: Հետեւաբար, այս ընտրութիւններու վազորդային Ֆրանսայի քաղաքական դիմագիծը պատկերացնելու համար, պէտք է թիւերը խօսեցնել՝ որոնք սովորաբար չեն ստեր: Ահա թէ ի՛նչ կ'ըսեն այդ թիւերը, եթէ նկատի առնենք որ բնակչութեան միայն կէսը քուէարկած է, եւ նոյն համեմատութիւնը պահելով, կրնապատկենք քուէներու թիւը: Այսօր Ֆրանսայի մէջ մօտ 130 հազար (քուէարկողներու 0,56%) ծայրայեղ յեղափոխականներ կան, 19-րդ դարու երազային յեղափոխութեան հաւատարիմներ, Թրոցկիստ, Միջազգայնական, Յեղափոխական - Համայնավար եւայլն, եւայլն: Ատոնց դրացի, բայց արդիականացած եւ ծանրախոհ ընկերվարական ՓԷ - ԷՍ - ԻԻ-ներն ու այլ ձախեր, կը ստանան չուրջ 300 - հազար քուէ (1,23%): Ձախ արմատականները կը մնան միշտ նոյն քարացած եւ անբացատրելի կուսակցութիւնը, 350 - հազար քուէներով (1,52%): Համայնավար կուսակցութիւնը կը ստանայ (միշտ կլոր հաշուով) երկու միլիոն 900 հազար քուէ (12,67%), ինչ որ փոքրիկ յաջողութիւն մըն է եւրոպական ընտրութիւններու փոթորիկէն ետք: Հաւանաբար, կուսակցութեան անկման վտանգաւոր շրջանը անցած է այլեւս, տրուած ըլլալով կառավարական պատասխանատուութեան լծումն ու սոսկ ընդդիմադիր իր կեցուածքը: Պէտք չէ զարմանալ եթէ յառաջիկային, քուէներու 14 կամ 15 տոկոսը ստանայ. սակայն կարելի է մտածել թէ այս տոկոսը վերջնական սահմանն մըն է Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան համար, եւ այլեւս պատմութեան կը պատկանի այն երկար շրջանը երբ՝ քուէարկողներու 25 տոկոսը իր վստահութիւնը կը չնորհէր անոր:

Անակնկալը՝ ընկերվարականներու չուրջ հինգ միլիոն 750 հազար (25,01%) քուէներն են, որ զարմանք կը պատճառեն նոյն իսկ իրենց, բայց եկուր տես թէ, անոնք նոր բառով մը կը բացատրեն այս յարաբերական յաջողութիւնը. - Թրթռացում կամ սրսփուք - (ֆրէմիսրման, եթէ աւելի լաւ բառ մը գիտէք աւելցուցէք). Թէ ի՞նչպէս, յուսախար - ընկերվարական մը կամ իրատես համակիր մը, վերջին պահուն կրնայ Թրթռալ կամ սրսփալ եւ վերադառնալ ընկերվարութեան ծոցը, դժուար է բացատրել, բայց բանն այդպէս է եւ ստիպուած ենք ընդունիլ, քանի որ ընկերվարական սպայակոյտն ու մեհեանները, չարաթներէ ի վեր Թրթռացումի մասին կը խօսին ... ամէն պարագայի մէջ, ՓԷ - ԷՍ-ը կը մնայ Ֆրանսայի առաջին կուսակցութիւնը, մեծ մասամբ նախկին համայնավար քուէարկողներու ձայներուն պատճառով:

Գալով ընդդիմութեան, ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ դաշնակցութիւնը կը ստանայ ձայներու մեծամասնութիւնը դերազանցելով ԷՒ - ՓԷ - ԷՒ-ը. պէտք չէ զարմանալ, որովհետեւ, նահանգային ընտրութիւնները քաղաքական կամ կուսակցական ըլլալէ առաջ, շրջանային են եւ առաւելաբար շրջանի ջոջերու վարկն ու համբաւը կը նախընտրուին տեղացիներու կողմէ. արդ ԻՒ - ՏԷ - ԷՖ-ը մեծ մասով ջոջերէ կազմըւած դաշնակցութիւն մըն է, ասկէ իր առաջնութիւնը, աւելի քան չորս միլիոն 400 հազար քուէներով (19,28%):

ԷՒ - ՓԷ - ԷՒ որ 1981-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն կ'ապահովէր ընդդիմութեան դլխաւոր կուսակցութեան դիրքը, - դիրք մը որ ապահովաբար պիտի պահէ 1986-ի երեսփոխանական ընտրութիւններուն առթիւ, - այս անգամ կը ստանայ երեք միլիոն 900 հազար քուէ միայն (16,87%), սակայն պէտք չէ մոռնալ թէ Շիրաքի դլխաւոր թշնամին կը մնայ Լը Փէն, որ լուրջ սպառնալիք մըն է իր կուսակցութեան համար՝ որու համակիրներու զգալի մէկ մասը, հաւանական յաճախորդներն են ծայրայեղ աջին:

Զանազան աջեր կոչուած թեկնածու - ները, հոս ամէն զոյնի ջոջեր կարելի է դտնել. ատոնք, առանց ծանօթ կուսակ - ցութեանց անդամ ըլլալու, բոլորն ալ ներկայ վարչակարգին եւ ձախերու հակառակորդներ են. թէ ո՞ւր պիտի երթայ իրենց նախընտրութիւնը նահանգային խորհուրդի վարչական ընտրութիւններուն, կարելի չէ վստահաբար ըսել, սա կախում ունի մէջ - կուսակցական սակարկութիւններէ եւ չափերէ...: Ատոնք ինչպէս կը տեսնուի, պատկառելի թիւ մը կը ներկայացնեն, աւելի քան երկու միլիոն 960 հազար (12,90%), այսուհանդերձ քաղաքական դետնի վրայ այս պահպանողական եւ անկախ տարրերը մեծ ուժ մը չունին եւ չեն ունեցած անցեալին:

Կը մնայ Լը Փէնեան երեւոյթը. ուստի եթէ եւրոպական ընտրութիւնները նկատի չառնենք, որովհետեւ անոնք ներքին քաղաքական դետնի վրայ գործնական բնոյթ չունէին, այլ միայն հանրային կարծիքի մտայնութիւնը կը պատկերացնէին՝ Մարտ 10-ի ընտրութիւնները առաջին անդամ ըլլալով համազգային տարողութեամբ Լը Փէնեան իրողութիւն մը ի յայտ կը բերեն անժխտելի կերպով: Լը Փէն պաչտօնապէս կը խուժէ քաղաքական ասպարէզն ներս, իր ամբողջ ծանրութեամբ տապալելով դասական ընդդիմութեան կանխաւ պատրաստած ռազմավարութիւնն ու ծրագիրները եւ ներկայանալով որպէս իրատարար դաշտաւոր՝ որու որոշումէն կրնայ կախում ունենալ մինչեւ իսկ Ֆրանսայի ապագայ կառավարութեան դիրքը, չատ մը ընկերային եւ քաղաքական հարցերու նկատմամբ: Եթէ այսօր մօտ երկու միլիոն քաղաքացիներ (8,70%) Լը Փէն կը քուէարկեն, - բան մը որ անհերեւակայելի էր դեռ տարի մը առաջ, - ըսել է թէ Լը Փէնեան նորայայտ հոդեբանութիւն մը դոյութիւն ունի, եւ կը յառաջդիմէ Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորաբար հարաւային օտարաչատ նահանգներուն եւ փարիզեան շրջանը: Իր քաղաքական սկզբունքներէն աւելի, իր անբոխտավարական ճարտասանութենէն աւելի՝ կան իրականութիւններ, ինչպէս օտարականներու ներխուժումը, ատոնց վերագրուած անապահովութիւնը, բարոյական սկզբունքներու անկումը եւ թաքուն հակասեմականութիւն մը որ դիտէ լաւագոյնս օգտագործել՝ կը մղեն բան մը փոխելու մարմաջէն տարուած միլիոնաւոր քաղաքացիներ դիմելու Լը Փէնի կամ ուրիշ մէկուն, նոյն իսկ սատանայինն. որովհետեւ, ի՛նչ որ ալ ըսեն բանիմաց մարդիկ, կարելի չէ տարհամոդել միջին Ֆրանսացին, որ իր տեսածին կամ ապրածին կը հաւատայ:

Հետեւաբար, կարելի է եզրակացնել առանց չատ մեծ սխալմունքի, որ ներկայիս Ֆրանսայի քաղաքական դիմագիծը վերամբլակման կ'ենթարկուի եւ կը յիշեցնէ որոշ չափով 30ական թուականներու մթնոլորտը: Ձախ դաղափարաբանութիւնն ու 19-րդ դարու ընկերային համագործակցական տեսութիւնները՝ տրուած ըլլալով ստացուած փորձառութիւնը, կը նահանջեն, մինչդեռ անհատապաշտ ազատական դաղափարները կը յառաջդիմեն Արեւմտեան երկիրներուն մէջ, երբեմն ծննդավայրով ծայրայեղ հոսանքներու: Սա ժողովրդավարութեան օրէնքն է, եւ ուզենք կամ չուզենք, մինչեւ այսօր կը մնայ՝ քաղաքական լաւագոյն դրութիւնը:

Գ. Տ.

—

Յ. Գ. - Ըստ սովորութեան գալով մեր ածուին՝ բազմահազար թեկնածուներու կարգին վերջապէս գտանք 3 հայրենակիցներու հայադրոշմ անուններ. կրնանք գոհ ըլլալ, որովհետեւ, նախընտրելի է բիչը՝ բան՝ ոչինչ...:

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՆՈՐ ՊԱՏԿԵՐԸ

—×—

Ընտրութեան վերջնական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն. - 69 նահանգ ընդդիմութեան ձեռքն են, 26՝ մեծամասնութեան:

Համայնավար. - Ընտրուած՝ 149 (նախապէս 229, պակաս՝ 80):

Ընկերվարական. - Ընտրուած՝ 424 (579, պակաս՝ 155):

Ձախ արմատական. - 57 (70):

Զանազան Ձախ. - 59 (55):

Կանանչ. - 2 (0):

ՀՀՀ. (Շիրաք). - 400 (245, առաւել՝ 155):

ԻՒ-ՏԷ-ԷՖ. - 525 (423, առաւել՝ 102):

Զանազան Աջ. - 425 (301, առաւել՝ 124):

Ծայրայեղ Աջ. - 2 (1):

Արձանագրուած քուէարկողներու թիւն էր (Մարտ 17) 12 միլիոն 365·502, քուէարկած են 8 միլիոն 190·772, ձեռնպահ՝ 33,76%:

×

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ ՍԱՍՏԿԱՑՈՒՄ

—×—

Միջազգային դիծերու օդանաւերը Պաղտատէն եառ, Թեհրան ալ պիտի չերթան: Հակասական լուրերը կը չարունակեն չփոթութիւն ստեղծել: Իրաքանչիւր կողմ յաղթական արշաւանքները իրեն կը վերադրէ, թէեւ Իրաք կը խոստովանի թէ պարսկական ուժերը Տիգրիսը անցած են եւ Պաղտատ - Պասրա ճամբան ալ դոցուած է: Միւս կողմէ, զեկոյցով մը, Իրաք կը խօսի իր յաղթանակին մասին Հովէյզահի ճահիճներու շրջանը, իրաքեան հողամասի վրայ ուր ջախջախած է իրանեան ուժերը Տիգրիսի արեւմուտքը:

Հիւսէյն թագաւորը եւ նախագահ Մուսպարաք Պաղտատ գացած են, քննելու համար Իրաքի գինուորական կարիքները: Միւս կողմէ բաւական Եգիպտացի կայ Իրաքի մէջ եւ կրնայ ըլլալ, որ Մուսպարաք կողմնակից ըլլայ որ անոնք աւելի զանգուածային կերպով կամաւոր արձակուին (զարդ՝ տասը հազար է անոնց թիւը):

Մինչ մարդիկ կը խօսին, ուրիշներ կը դրեն, քաղաքներու մէջ հազարաւոր զոհեր կան բնակիչներուն մէջ, բայց որո՞ւ հոգ...: Ըստ Պաղտատի միայն Շաբաթ օր 15 հազար Պարսիկ մեռած են, ըստ Թեհրանի 12 հազար իրաքցի գինուոր մեռած կամ վիրաւորուած է եւ 3000 ալ՝ դերի ինկած:

Հաւանաբար բաւական գէնքեր ալ փըճացած են. այս կէտը կարեւոր է, որովհետեւ վաճառորդները կը սպասեն անհամբեր՝ գէնք ծախել, աւելի ու աւելի...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՂՈՎ

ԺԻՍՔԱՐ - Տ'ԷՍԹԷՆ յայտնեց թէ 1981-ին իսկ, երբ պաչտօնի փոխանցման հանդիսում մը կ'ունենար Միթերանի հետ, այս վերջինը լրեն խօսած էր ընտրական օրէնքին մասին: Ինչ որ ըսել կուտայ լրեն՝ «Քանի որ 4 տարի առաջ, մտահոգութեան առարկայ էր այդ հարցը, ինչո՞ւ առեներն չէ փոխուած»: Ներկայիս կը խորհի որ կարելի է հանրավճռի դիմել այդ առընչութեամբ:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ 24 ժամուան խանգարումներ արձանագրեց Երեքշաբթի օր, Իրրեւ հետեւանք ուղեվարներու գործադուլի չարժումի մը: Բանթողները Սէ - ժէ - Թէ-ի եւ ինքնավար արհեստակցականներուն կը պատկանին եւ կը բողոքեն աչխատավարձի համաձայնութեան դէմ, զոր ստորագրած են միւս երեք (Ֆ· Օ·, Ս· Ֆ· Թ· Ս· եւ քաոր) կազմակերպութիւնները: Ընդհանուր ձեւով 25%-էն 50% էր երթեւեկը, ըստ գիծերու:

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՁԻՀԱԴԸ տէր եղած է երկու Անգլիացիներու եւ մէկ Ամերիկացիի առեւանգման արեւմտեան - Պէյրութի մէջ: Ամերիկացին տնօրէնն էր տեղւոյն Խոշիէթըտ Փրէսի գործակալութեան: Անանուն հեռախօսողը, յանուն այդ կազմակերպութեան յայտնած է թէ անոնց արդելափակումը մաս կը կազմէ իրենց գործողութեանց Միացեալ - Նահանգներու եւ անոնց գինակիցներուն դէմ: Իսլամական Ձիհատը կ'աւելցնէ. - «Համոզուած ենք որ Պէյրութ ապականած է գործակալներով եւ տիւ եւ գիշեր կը գործենք չրջանները բիւրեղացնելու համար Մոսատ, ՍԻԱ-ի եւ գինակից սպասարկութեանց գործակալներէն»:

ՓՐՈՖ. ՇԱՒԻ ՏԷՏԷԱՆ, բաղդատական գրականութեան փրոֆէսէօր, իր թեկնածութիւնը դրած է Ֆրանսական Ակադեմիա Մարսէլ Պուխոնի աթոռին, որուն իրեն հետ թեկնածու են՝ Միշէլ Մոռ եւ Անտրէ Ֆրոսաո:

ՅՈՒԹՊՈՒԼի Պորսոյի խումբը նախընդուշական միջոցներ ձեռք առած էր, չուշանալու եւ հանդիսաւի ժամեր ալ վայելելու համար նախքան Դնեպրոպետրովսկի հետ հանդիպումը (դարձի մրցում) Զորեքշաբթի օր, Եւրոպայի Բաժակի մրցումներու չարքին: Այսինքն՝ ճամբայ ելած էր երկուշաբթի օր, բայց անակնկալօրէն իրենց օդանաւը կ'իջնէր Կիեւ, ուր սակայն անմիջապէս տրամադրելի էր պանդոկ մը 130 հոդիի համար: Երեքշաբթի օր, բոլորը դեռ հոն էին, ուր մշուշն ու ձիւնը պատճառ կը ներկայացուէին որ ճամբորդութիւնը կարելի չըլլայ չարունակել օդանաւով: Կ'առաջարկուէր երկաթուղիով երթալ, այսինքն՝ 12 ժամ, ամբողջ դիշերը ճամբորդել: Աւելորդ է ըսել թէ փիզիքական ի՞նչ պայմաններու մէջ կրնան ըլլալ պորտոցի խաղացողները, որոնց մասին արդէն մեծ դժուեսաններ չկան այս օրերուն: Խումբին նախագահը, Երեքշաբթի առտու, կը փորձէր գոնէ 24 ժամով յետաձգել տալ մրցումը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի TELEXի թիւն է

HARATCH 280 868 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԻՐՈՅ «ՄԻՖ»Ը ԶԱՐԵՆՑԻ ՊՈԷԶԻԱՅՈՒՄ

ՀԵՆՐԻԿ ԷՄՈՅԵԱՆ

Սէրը Ե. Զարենցի վաղ շրջանի պոէզիայում հանդէս է գալիս միֆական սիմվոլիկ տեսադաշտով եւ իր մէջ խտացնում է պոէտի ներքին պատկերացում-ների մի քանի շերտեր՝ կապուած կեանքի հետ նրա կոնկրէտ յարաբերութեան, սիմվոլիզմի պոէտիկայի առանձնայատկութեան եւ համաշխարհային ղեկցարնական հնագոյն շերտերի նկատմամբ որոշակի հակուածութեան հետ: Սիրոյ պատկերի մէջ, որ կերտում է պոէտը 1910-ական թուականների իր առեղծագործութիւններում, ակնյայտօրէն երեւում են միֆական սիմվոլները եւ հնագոյն պատկերացումների զեփորմացուած, իրենց հին նշանակութիւնը կորցրած եւ նոր կոնտեքստի մէջ վերաիմաստաւորուած ձեւերը: «Կինը», որին նա դիմում է տարբեր ձեւերով՝ «կին», «քոյր», «Շամիրամ», «պչրուհի», Ե. Զարենցի պոէզիայի առրուկտուրայի միֆական բարդ սիմվոլներից է՝ միֆական, որով-հետեւ այդ կերպար - սիմվոլը կապուած է «միֆ»ի հետ եւ՛ իբրեւ պոէզիայի մէջ մուտք միֆական անմիջական պերսոնաժ (Շամիրամ, Աստղիկ), եւ՛ իբրեւ իւր - ուղիա, ասոցիացիա, ռեմինիսցենցիա, որոնք «միֆ»ի հետ հաղորդակցւում են միջնորդակցուած ձեւով՝ դառնալով պոէտական լեզուի, կառուցուածքի, սիուժէի մէջ միֆական իմաստ արտայայտող կոմպոնենտներ, եւ սիմվոլիկ, որով-հետեւ «կինը» ստեղծագործութեան մէջ կատարում է մի շարք սիմվոլիկ ֆունկցիաներ՝ չունենալով կոնկրէտ անձնաւորում եւ անհատականացում:

Շամիրամի միֆական կերպարը Ե. Զարենցի պոէզիայի խոր եւ «էպատերլիկ» բարդութիւններ ունեցող առրուկտուրաներից է, որի բացայայտումով մեր առջեւ կը բացուի հին արեւելքի «սիրոյ արքայի տաճար»ի պատկերը՝ որոշակի «արխէտիպ»ի ձեւով հասած մինչեւ սիմվոլիզմի «պոէտական միտքերին»:

Ալ. Պլոքի պոէզիան հարուստ է հնագոյն միֆական - ֆոլկլորային (այդ երկուսը, ի վերջոյ, դանդում են անմիջական կապի մէջ) սիմվոլիկայով: Այդ սիմվոլիկայի հետ միջնորդաւորուած ձեւով կապուած է նաեւ «Զգնաշատեղ տիկնոջ» սիմվոլիկ կերպարը, որը Ալ. Պլոքի վաղ շրջանի պոէզիայում յայտնւում է իբրեւ Վլ. Սոլովեվի «յաւերժ կանացի»ի պոէտական նոր պերսոնիֆիկացիան: Կ. Կեդրովի յօդուածում համոզիչ կերպով ցոյց է արուած Ալ. Պլոքի «Զգնաշատեղ տիկնոջ» կապը, որը «Անծանօթուհին» բիւսում ներկայանում է իբրեւ երկնքից երկիր (Կոնկրէտ՝ Պետերբուրգ) իջած առաջը՝ Վ.Ենեերան, չամերական «միֆ»ի հետ: Ալ. Պլոքի «Զգնաշատեղ տիկնոջ» պոէտական մարմնաւորումը կապուած է՝ մի կողմից չամերական «միֆ»ի, մինչ քրիստոնէական «Ինննանա - Իշտար - Վենեերա»յի, միւս կողմից Վլ. Սոլովեվի «Յաւերժ կանացի»ի, քրիստոնէական «համամարդկային հոգու» հետ: Բայց Վլ. Սոլովեվի «Յաւերժ կանացին» նոյնպէս իր սկիզբն առնում է չամերա - բաբելական դիցաբանական աշխարհից եւ կերպարանափոխւում քրիստոնէական կոնտէկստի մէջ՝ առանձնով առաջինին հակադիր նոր դեր եւ նշանակութիւն:

«Այն, ինչը պատուաւոր էր հին արեւելեան Պետութիւններում, դարձաւ ամօթալի՝ Կնաարի եւ Քրիստոսի ժամանակներում: Ահա ինչու Մարիամ Մագդաղինացուն յանկանում են քարկոծել, չէ՞ որ Յուդայում Աստարտէի պաշտամունքի դէմ պայքարը նոյնքան տեւական էր, որքան եւ անօգուտ», գրում է Կ. Կեդրովը նոյն յօդուածում: «Ինննանա - Իշտար - Աստարտէ - Շամիրամ - Վենեերա» միֆական սիմվոլիկան Կ. Կեդրովը կապում է «աստղի» հետ (Վենեերայի) եւ միֆական գործողութիւնները մեկնաբանում «աստղային» սիմվոլիկայի տեսանկիւնից (Վենեերա մոլորակի կապը Լուսնի եւ միւս աստղերի հետ): Այդ միտքը իշխում է նաեւ Ի. Ցարենի «Լուսնային Աստուած» գրքում հնագոյն այդ միֆերի մեկնաբանութեան մէջ: Իրականում «աստղը» ինքը հին արեւելեան միֆերում նշանն է «Ինննանա - Իշտար - Շամիրամ» աստուածութեան: Շամիրամի «կախովի այգիները» խորհրդանշում են աշխարհի վրայ կախուած աստուածային երկինքը, բայց Շամիրամը եւ նրա կառուցած «կախովի այգիները» նոյնը չեն եւ առաւել ևս, Շամիրամը չի կարող սիմվոլ լինել երկնային աստղի: Աստղը, որ կրում է նրա հոմէական - լատինական անուանաձեւը (Վենեերա) նրա ներկայութեան ձեւն է երկնքում եւ աստղային յարաբերութիւնները (Աստղ - Լուսին - Աստղ) «միֆ»ի կողմից կապում են Շամիրամի դործունէութեան հետ. «միֆ»ի մեկնաբանութիւնը աստրալ տեսանկիւնից «միֆ»ը բացայայտում է միայն մէկ ասպեկտով, մինչդեռ «միֆ»ը աստղային երկնքից բան իր մէջ արտացոլում է նաեւ մարդկային «ներքին երկինքը», որի սիստուացիան միֆական պիտակցութեան մէջ փոխում է քրիստոնէութեան մուտքով եւ հին սիմվոլիկան իր տեղը զիջում է նոր սիմվոլիկային: Մարիամ Մագդաղինացին, անկասկած, հին միաստերիայից Քրիստոսի միջոցով մտնում է «նոր միաստերիա»յի մէջ: «Ինննանա - Իշտար - Շամիրամ»ի քրմուհին, որի պրոֆեսիան էր «սուրբ պոռնկութիւնը», մտնում է «նոր միաստերիա»յի մէջ եւ նրա նախկին պրոֆեսիան կորցնում է իր միաստիկական նշանակութիւնը, արդէն նա ոչ թէ «սուրբ պոռնիկ» է, այլ միայն «պոռնիկ», որին ցանկանում են քարկոծել: «Գնա եւ այսուհետեւ մեղք մի գործիր», - ասում է նրան Քրիստոսը, որով Մարիամ հին միաստերիայից անցնում է նոր միաստերիայի մէջ եւ դառնում «սուրբ», բայց արդէն ոչ «պոռնիկ», որի վրայ (Շամիրամ - Իշտարի) արդելք է դրուում քրիստոնէութեան կողմից, քանի որ «հոգեւոր աշխարհ»ի փոփոխութեան մէջ նա աւարտում է իր միսիան եւ իբրեւ «պոռնիկ» խախտում է նոր «միաստերիայի» կարգը:

Շամիրամի «միֆ»ը Ե. Զարենցի պոէզիայում արտայայտուած է սիմվոլիկ բարդ առրուկտուրայով. «Հրոյ երկիր» շարքի առաջին բանաստեղծութեան մէջ՝ «Երազում եմ այն երկիրը հեռաւոր», Շամիրամը հանդէս է գալիս հեռաւոր կերպ. «Դու»ին, որին ուղղուած է իր խօսքը, պոէտը դիմում է այսպէս. «Ախ, կին - ցնորք ,քոյր Շամիրամ ու Աստուած»: «Շամիրամը» այստեղ դրուած է սեմանտիկական բարդ կապի մէջ առընչուելով «ցնորք - կնոջ», «քրոջ», «Աստուած»ի հետ եւ դառնալով Շամիրամ - կին, Շամիրամ - քոյր, Շամիրամ Աստուած:

...Ու երբ կանչեմ, դու գրկիս մէջ
արեւից
Ու տարփանքից, տառապանքից
շիկացած -
Գրկես թեւերս մանկական ու
անբիծ. -
Ախ, կին - ցնորք, քոյր, Շամիրամ
ու Աստուած:

Այս բանաստեղծութիւնը մեկնաբանում է իբրեւ «կրակի» մէջ կատարուող զոհաբերութիւն (կրակի միաստերիա): Կրակի սիմվոլին այստեղ միանում է Շամիրամի «միֆ»ն, որով կրակը եւ «սէր»ը կապում են իրար: Շամիրամը «չիկացած» է արեւից, տարփանքից, տառապանքից եւ առընչուած է լիբիկական հերոսի հետ («դու գրկիս մէջ...»): Գրկես թեւերս մանկական ու անբիծ...» - զոհաբերութեան ասոցիացիան: «Միֆ»ի մէջ Շամիրամը «զոհաբերում է»՝ «գրկելով», այսինքն՝ սիրելով: «Արեւի մէջ ողջակիզումը» կատարում է Շամիրամի կողմից, կրակը վառում է «Արեւ»ի եւ «Շամիրամ»ի մէջ. կիրքը («տարփանքի» մեկնաբանմամբ) կապուած է «կրակ»ի («չիկացած»), զոհաբերութիւնը՝ «տառապանք»ի հետ: Շամիրամ - «կին - ցնորք»ը այրում է նրան, Շամիրամ - «քոյր»ը կատարում է զոհաբերութիւնը, Շամիրամ - «Աստուած»ը՝ փրկում նրան (զոհաբերութիւն - փրկութիւն):

Շամիրամը այստեղ արուած է իր միֆական բարձրագոյն ոլորտում («Աստուած»). նրա մէջ չկայ ներքին իմաստային տարբերակում (սիֆերենցիա) եւ «կին - ցնորք»ը, «քոյր»ը, «Աստուած»ը դնուում են սեմանտիկական նոյն մակարդակի վրայ իբրեւ «Շամիրամ»ի իմաստային իսկոստանները: «Միֆ»ը դրծում է իր ամբողջական տրուկտուրայի մէջ եւ, միաստական լինելով, հանդէս գալիս տարբեր դէմքերով ու յատկանիշներով: Բանաստեղծութեան մէջ գործող «Ես»-ը (պոէտը կամ լիբիկական հերոսը) միացած է «Շամիրամ»ին, «Ու երբ կանչեմ»ը այստեղ նշանակում է ոչ թէ նրա բացակայութիւնը (կանչում են նրան, ով բացակայ է) այլ՝ «միաստերիալ ակտ»ը որը չարժման մէջ է մտնում ««խօսք»ից կամ պարզապէս ձայնից:

Շումերա - բաբելական Ինննանա - Իշտարը կամ նոյնինքն՝ ասորական Շամիրամը բանաստեղծութեան մէջ հանդէս է գալիս իբրեւ միֆական բարձրագոյն սիմվոլ, որի մէջ պոէտը ձուլուած է կոսմիկական էութեանը. «կինը», «քոյր»ը, «Աստուած»ը միացած են իրար ու չունին որեւէ հակադրութիւն մէկը միւսի նկատմամբ: Այդ ամէնը արուած է «երազ»ի մէջ («Երազում եմ այն երկիրը հեռաւոր...), միֆական - իսկապական վիճակը պատկերում է եւ «կին - ցնորք - քոյր - Շամիրամ - աստուած»ի իմաստային բազադրամասերը, կորցնելով իրենց ներքին կապը, հարմոնիան, արտհում են, հեռանում իրարից, հակադրւում միմիանց՝ իրենց մէջ պահելով նախկին միաստերիայի հետքերը իբրեւ յուշ՝ իսկական մասին: «Կին»ը օտարանում է «քոյր»ը, նրանք յայտնւում են տարբեր լոգոններում. պոէտը կորցնում է նրան իր տեսադաշտից եւ միայն ճանաչում նրանց յատուկ իրավիճակներում, նոյնպէս կորցնում են «պոէտ»ին իր հնագոյն միաստերիայի «մանակիցը»: Այս օտարացումը կախուած է պոէտի իր ռէալ իրականութեան պատկերումից. Արտաքին աշխարհը, Ե. Զարենցի ստեղծած գաղը իրականութիւնը, չէր կարող պոէտին հնարաւորութիւն տալ՝ պահպանել ներքին հարմոնիան եւ հոգեկան ամբողջականութիւնը: «Կնոջ» եւ «քրոջ» հակադրութիւնից «կինը» կորցնում է «հոգեկան» արժէքը, «քոյր»ը կորցնում է «մարմնային» վիճակը:

«Կնոջ» - «քրոջ» անատոմիայից ծնուած «փողոցային պչրուհուն» չորրորդ բանաստեղծութիւնները՝ «Քրախճանքը», «Վարսավիրի համայքները», «Հայեացքների թափորդում», «Շամիրամ», «Կինը» նկարագրուած է «երկրային-գայթակղիչ իրավիճակներում: «Քրախճանքը» - «Մանեկինի պէս կիներ ծախում սուտ խենթութեան թիթեղաձոյն ոսկիներ», «Վարսավիրի համայքները». ծերացող կնոջ անպատուել ճիպերը՝ խօսել իրեն եւ միւսներին՝ «տխուր, տխուր, պէս մահ...», «Հայեացքների թափորդում» - ուր «բուլվարով» անցնող կիներ «Եկէք տարփուհու նման մի հայեացքներ թափարդում - յանձնուած է ամէն մարդու»: «Անկումների սարսափը» բանաստեղծութեան մէջ, որ ունի իմաստային մի քանի ներքին գծեր, յայտնւում է նոյն կինը:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աւելի քան պէտք է որպէսզի համայն աշխարհի մամուլը խօսի անէծքի մասին. կը պատմեն թէ այս մարդիկը մեռած են որովհետեւ պղծած են Փարաւոնին դամբանը: Կ'ըսեն թէ աստուածները վրէժ կը լուծեն: Նոյն ինքն Թութ Անխ Ամոն չէ՞ը սպառնացած անոնց՝ որոնք պիտի գային պղծել իր դամբանը: Դամբանի մը վրայ չէ՞ը գտնուած հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Մահը իր թեւով պիտի հպի անոնց որոնք պիտի մտնեն այս դամբանին ներս»:

Բանուորները սրտանց կը հաւատան այս անէծքին, իսկ հնախոյզները կը տարակուսին... Հանրածանօթ Քոնըն Տօյլ որ այլեւս ոսոխականական վէպեր չէր գրեր բայց սեզանները կը դարձնէր ուկը հաւատար մեռեալներու յարութեան, բազմաթիւ յօդուածներու նիւթ դարձուց անէծքի վարկածը:

Այսուհանդերձ ի՞նչպէս հաւատալ աւելի քան երեք հազար տարուան անէծքի մը: Բժիշկ մը կը հակի այս խնդրին վրայ: Շուտով այն եղրակացութեան կը յանգի թէ 24 մահերէն 12-ը ոչ մէկ կապ ունին Արքաներու Հովտին հետ: Պէտք էր անջատել նաեւ չորս հիւծախտի, երկու մահացու ջերմութեան, ծննդաբերութեան մը, արկածով պատահած երեք մահերու պարագաները ալ ու վերջապէս կը մնան երեք անձնասպանութիւնները, որոնց վրայ հիմնուելով դժուար է խօսիլ անէծքի մը մասին:

Այսուհանդերձ կը մնան խորհրդաւոր 12 մահեր: Այս անձերը մեռած են դամբան այցելելէ քանի մը ժամ, քանի մը օր, կամ՝ երկու - երեք շաբաթ ետք Թութի արիւնախառնումէ:

Պատճառը Թոյն մըն է, քոլրայի մը Թոյնը որ սպաննեց նաեւ Լորտը, կը գրէ անգլիական մամուլը: Եկատեր կուտան որ նոր յայտնաբերուած արքային Թութ Անխ Ամունի դէմակը զարդարուած է քոլրայով մը, որ Վերին - Եգիպտոսի աստուածներէն մէկն է: Այս վարկածը հրապուրիչ կը թուի, հակառակ անոր որ դիւրաւ կարելի է ժխտել զայն, քանի որ քոլրայի Թոյնը երբեք Թոքային արիւնախտնում չի պատճառեր, այլ քանի մը ժամուան ընթացքին կը սպանէ ջղերը թունաւորումով:

Թոյնի մը գոյութեան չուրջ կը հիւսուին այլ վարկածներ եւս. սակայն բոլորալ հետու են պատահածներուն ամբողջական լուսաբանութիւն մը բերելէ:

Հազիւ մոռացութեան տրուած թագաւորի պատմութիւնը, կը յօրինուի ուրիշ պատմութիւն մը: Անգլիացի գիտնականները լրջօրէն կը խօսին հին աթոռական ծուղակի մը հաւանականութեան մասին, ինչ որ կ'ենթադրէ թէ եգիպտացիները տիրացած էին աթոռական պաշտօնեաներուն: Որպէս փաստ գոյց կը տրուին բուրգերուն մէջ երեւան եկած ռադիոակտիւ ուժը. Գ. Տորպալ, գիտնական Նոպէլեան ապագայ մրցանակատուրը պնդէն չէ՞ը յայտնած թէ հետազօտիչ պարծիքները խանգարում ունեցած էրը կ'աշխատէր Քէվիրէնի մեծ բուրգատակ: Թէեւ Արքաներու Հովտին մէջ մեռնողներէ ոչ մէկը չորտրծակումներէն բակուած ըլլալու տխտանչան գոյց ստացած է:

Բժիշկներուն կը մնար իրենց այս մահերուն դատնիքը լուսաբանել առանց մոռնալու որ Թութ Անխ Ամոնի դամբանը մուտք գործող պիտանականներու մեծ մասը երբեք անհանգստութիւն չէ ղգացած: Յետոյ պէտք էր նկատի առնել այն պարագան որ խորհրդաւոր այս մահերը իրարմէ չատ տարբեր պարագաներու մէջ տեղի կ'ունենային: Ոմանք մեռած էին անմիջապէս, ուրիշներ քանի մը ժամուան ընթացքին, կամ չատ բազմաթիւ չարաթներ ետք:

Մինչդեռ անէծք մը, Թոյն մը, աթոռական ծուղակ մը նրբերանդներ չեն ներկայացներ. դահիճներ են որոնք կը պատնեն արագ եւ խարութիւն չեն դիմեր իրենց զոհերուն միջեւ: Մինչդեռ, տիւթանխամունը կ'ընտրէ: Անհատասար կերպով կը հարուածէ: Թոքախտը, օրինակ համար, կը խնայէ անոնց որոնք տոպրակ մը ունին, սակայն առաւել կամ նուազ արագութեամբ իր աւերը կը գործէ աւելի փափկակազմ անձերու վրայ:

Այսպէսով վարակիչ ախտի մը քիչ կը սկսի գեամին չահիլ: Սակայն ի՞նչպէս բացատրել կարգ մը հնախոյզներու պատրաստ, որոնք մահացած են հինգ, տասը, կամ քառասուն տարի ետք: Թութանխամոնի մանրէ՞ մը միշտ, ասա՛ ինչ անկարելի կը թուի: Կը մտածուի նաեւ «քնացած» մանրէի մը գործունէութեան մասին, մանաւանդ երբ 1962-ին բժիշկ մումիայի մը վրայ կը հանդիպի մանրէներու: Ճիշդ է որ «քնացող» մանրէներ գոյութիւն ունին, սակայն եւ այնպէս այս վարկածը ժպիտ կը պատճառէ մասնագէտներուն. տասը, քսան տարի «քնացող» մանրէ մը՝ թերեւս, սակայն

(Շար. 1)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆ

ԳՈՒՅՔ

ՎԱՀԱԳՆ ԴՈՒՄ

Վ.

ՀԱՎԱՔՎԱՍՈՒԹՅՈՒՆ

- Եթե ուզում եք ձեզ ազատ զգալ, ձայնս, ասաց նա ինձ եւ ձեռքս սեղմեց, ապա ինձ հետ պետք է ամուսնանաք:

Ես ոչինչ չկարողացա պատասխանել, որովհետեւ ինձ թվում էր, թե ես ամուսնացել եմ: Ես ինձ ամուսնացած էի զգում: Ես ինձ ամուսնացած էի զգում, եւ ինձ համար ոչ մի տարբերություն չկար, թե ինչ կասեր նա հիմա:

Մենք ոտքի ելանք եւ ուղղվեցինք դեպի տուն: Ես ինձ ամուսնացած էի զգում: Ես ինձ ամուսնացած էի զգում: Ես ինձ ամուսնացած էի զգում:

Պ. Ալէն Կիւրիւնլեան, Տիկին Հայկանոյշ Զելվէեան, ինչպէս նաեւ Կիւրիւնլեան, Զելվէեան, Սամուէլեան, Եղիազարեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց հօր, եղբօր, մօրեղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՆԱԶԱՐ ԿԻՒՐԻՒՆԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 18-ին, 79 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, Ուրբաթ, Մարտ 22, ժամը 10·30-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին, 15 ռիւ ժան Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պաթինեոլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Տիկին Եղսանոյշ Գարճեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Բէքմէզեան եւ զաւակները, Տիկին Աստղիկ Պօղոսեան, Պ. Միրքօ Քրթոլիքա եւ իրենց զաւակները ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց քրոջ, հօրաքրոջ եւ մեծ - հօրաքրոջ՝

ՕՐ. ԱՐՏԵՄԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ուրբաթ, Մարտ 15-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Մարտ 21, ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Բժ. Խաչատուր Տամլամեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ, Պ. Ֆրէտէրիք Նշանեան 500 Ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ի Ֆոնտին:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Ընկ. Դր. Պօյաճեան հոգեհանդիսաեան պաշտօն կատարել կուտայ, Կիրակի, Մարտ 24, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, մահացած իր կուսակցական ընկերներու յիշատակին. - Յակոբ Պապիկեան, Տիգրան Թադոյեան, Արամ Արմաղանեան, Ժիրայր Տէր - Վարդանեան, Յովհ. Պանտիկեան, Նշան Կակոյեան, Կարապետ Ճանիկեան, Պերճ Սարգիսեան, Նշան Դարբինեան, Ղազար Տէրտէրեան, Գէորգ Եօթնեղբայրեան:

Եւ այս առթիւ, անոնց յիշատակին 200 Ֆրանք կը նուիրէ «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ
ANDILLY-Ի
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապ. Խաչէ Շաւիլի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է Անթիլիի Հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 24-ին: Մասնակցիլ փափաքողներուն սրբատաղտութեան տակ է օթոքար մը, որ կը մեկնի եկեղեցւոյ առջեւէն 6, Կոմիտաս փողոց, ժամը 14-ին: Ծախքերու մասնակցութիւն:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Ալեք - Մանուկեան երիտասարդաց սրահին մէջ

118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Կիրակի, Մարտ 24, կ. վ. ժամը 4-ին կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ՎԻԶԻՐԵԱՆ

Խ. Աբովեանի գրականութիւնը կը ներկայացնէ՝

ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ

Աբովեանէն կ'արտասանեն՝

Նազարէթ Պշտիկեան եւ Կարօ Աբրահամեան:

Մեներգ՝ Սիլվէն Քէօրօղլուեան

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:

Մուտքը ազատ է:

ԴԱՐ ՄԸ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻԻՆ

Մ. ԹՒՕԼՒՕԼԵԱՆ

—×—

ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒՈՂՆԵՐՈՒՆ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ՝ «Դար մը գրականութիւն» երկհատոր գործի հեղինակը կ'ուզէ տեղեկացնել թէ Ա. հատորի բ. տպագրութիւնը եւս սպառած է: Տրամադրելի է երկրորդ հատորը միայն, որ կ'ընդգրկէ 1920 - 1975 թուականային շրջանի ամփոփ պատմութիւնն ու դէմքեր: Գինը՝ 27 տոլար, պարզ թղթատարով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիսի մէջ տան գործերով զբաղելու եւ ճաշ եփելու համար հայ տիկին մը: Բնակութիւն եւ ուտեստեղէն ապահովուած: Լաւ պայմաններ:

Դիմել՝ Նիս, Տիկին Ճէզվէճեանի
Հեռ. - (16·93) 55 - 38 - 44
Փարիզ՝ հեռաձայն. -
624 - 24 - 78 իրիկունը:

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտայ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Մարտ 31ին իրենց մէկ յաւերժապէս բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին:

Ներկայութեան կը յայտնուի հոգեճաշ մը, եկեղեցիի սրահին մէջ, երէցիներուն համար եւ ի պիտութեան անոնց յիշատակը յարգողներուն:

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝
888 - 92 - 51 կամ՝ 840 - 27 - 40

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԵՒ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ
1984 - 1985 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍ

Հովանաւորութեամբ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15-ին
Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ռիւ Վոլթէր:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Բ. Ը. Մ.

10-ՐԴ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

L' U. G. A. B. de PARIS
organise
une excursion à GENEVE
les 5, 6, 7 et 8 Avril
à l'occasion des
10ème JEUX NAVASSARTIAN
de l'U. G. A. B.
réunissant plus de 300 athlètes venus des pays suivants :
FRANCE, ANGLETERRE, GRECE, CHYPRE, EGYPTE, JERUSALEM, JORDANIE, LIBAN, SYRIE, CANADA et U. S. A.

— *Voyage aller-retour en TGV.*
— *Hôtel 4 étoiles.*
— *Cérémonie d'ouverture, Vendredi 5 Avril à 18h30 au Stade Champele.*
— *Diner - Bal de clôture, Dimanche 7 Avril au Palais d'Expo de Genève.*
— *Service autocar assuré.*

Prix : 1250 Frs. comprenant le voyage aller-retour, le séjour à l'hôtel (3 nuits) et la participation au diner-bal de clôture.

Pour tout renseignement complémentaire et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. : 11, Square Alboni, Paris 16e
Tél : 520 - 03 - 18

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Ինչպէս ծանօթ է, Մայր հայրենիքը կարելիութիւնը կ'ընծայէ ամէն տարի սփիւռքահայ ուսանողներուն չորսնամսեայ կեանք մը կատարելագործել իրենց բարձրագոյն ուսումը Երեւանի համալսարանին մէջ:

Այս ուղղութեամբ Ֆրանսահայ պատգամաւորութիւնը, որ Ֆրանսայի համար նախատեսած է, երկու ուսանողներու ընդունելութիւնը յաջորդիկ 1985 - 1986 ուսումնական տարուան համար:

Թեկնածուները, պատճառաբանական նամակ մը ու վկայականներու լուսապատճէնները կրնան ուղարկել Միութեանս կեդրոնը. -

UCFAF: 6, Cité du Wauxhall, Paris 10e

ամէնէն ուշը՝ Ապրիլ 10:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

EGLISE ARMENIENNE APOSTOLIQUE
339, av. du Prado, 13008 Marseille

Եկեղեցւոյ Մշակութային Տան պատրաստութիւնը ստացած է հետեւեալ տրամադրութիւնները. -

1·- Էջմիածնի Գանձեր
2·- Արարատ պատկերազարդ պարբերաթերթը
3·- Մանկական Հանրագիտարան-ի հատորը, որուն մէկ թիւերը յաջորդաբար պիտի ստացուին
4·- Հայկական Մանրանկարչութիւն, Ծերոն, Թորոս Տարօնեցի, Աւագ, գեղազարդ երեք տարբեր հատորիկներ
5·- Շնորհիւ Հետ մանկական պատկերազարդ ոտանաւորներու գրքոյկ:

Ստանալու համար դիմել՝ Եկեղեցւոյ հասցէին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրպնոպլի վարչութեան չորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Քիւրքճեանէ 500 Ֆ., Տիկին Թագուհի Երկանեանէ 200 Ֆ.:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ
Դասախօսութիւններու չարք
Հայերէն լեզուով ու
Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ
«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՄԷՋ»
Նիւթին չուրջ

Ա. Մաս՝ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐԸ
Հինգշ. Մարտ 21, ժամը 20·30-ին
Բ. Մաս՝ ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ
Հինգշ. Մարտ 28, ժամը 20·30-ին
Գ. Մաս՝ ՆԵՐԿԱՆ
Հինգշ. Ապրիլ 4, ժամը 20·30-ին
Դասախօս՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Սահիկներու լուսարձակում
Ալեֆ Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց - Փարիզ 17-րդ
- Մուտքը ազատ է -

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ - ՏԻՍԿՈՋԱՐԻ

Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

SAMEDI 23 MARS
le CLUB des ANCIENNES
de TEBROTZASSERE
organise une Soirée DISKOTCHARY
à 21 heures au 1, Bd. du Nord
93340 LE Raincy
Tél : 381 - 01 - 72 Entrée : 50 F.

Anniversaire de la Victoire et du Génocide des Arméniens en ARMÉNIE

A l'occasion du 40ème Anniversaire de la Victoire de la 2ème Guerre Mondiale et 70ème Anniversaire du Génocide du peuple arménien.

L'Association des Anciens Combattants et Résistants Arméniens fondée en 1917, organise un grand et intéressant voyage du 19 Avril au 3 Mai1985.

(2 jours à Moscou, 13 jours à Erevan) pour participer aux manifestations de souvenir et aux festivités de la victoire.

prix : 5950 F

comprenant :

- Visa et transports aériens en classe économique Paris/Moscou/Paris
- Les transferts aéroports Hôtels - Aéroports.
- Les excursions guidées quotidiennes.
- Hébergement en chambre double et pension complète.

Renseignements et inscriptions :

écrire : M. S. Agopoff 5, rue Villedo, 75001 Paris
ou téléphoner de 9h à 13h au 296. 09. 82
— M. Bakerdjian 770. 07. 25
— SABERATOURS : 261. 51. 13 *en spécifiant de faire partie du groupe des Anciens Combattans Résistants Arméniens.*

— Places limitées —

ՅՕԱՄԲԵԱԿ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հովանաւորութեամբ՝
ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Ա.ՋԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

եւ կազմակերպութեամբ՝
ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ Ա.ՋԳԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ

Մասնակցութեամբ հայ զոյգ յարանուանութեանց

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ ՄԷՋ

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԷՆ 1915 ՎԵՐԱՊՐՈՂՆԵՐՈՒ

Յուզահանդէս, շարժանկար, վկայութիւններ, ընդհանուր հաւաքոյթ եւ ուխտի արարողութիւն, պաշտօնական դիմումներ

Ֆրանսայի համար թղթակից է
ԵՐԿԻՐ ԵՒ ՄՇԱԿՈՑԹ կազմակերպութիւնը

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ՝ ՓԱՐԻԶ - ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆ - ՓԱՐԻԶ
ԱՊՐԻԼ 22-ԷՆ 29 - ԵՐԹ ու ԴԱՐՁ՝ 4000 Ֆրանք:
Տեղական ծախքերը Առաջնորդարանը կը հոգայ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝
SABERATOURS : 31, rue d'Argenteuil, Paris 1er — Tél: (1) 261-51-13

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
21
JEUDI
21 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՐԱՉ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.925 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.925

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ

ՊԱՂՏԱՏ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՑ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԿՂ ՄԵԿՆԻՆ ԹԵՀՐԱՆԷՆ

ՋՈՀԵՐ, ՋՈՀԵՐ ԱՄԷՆ ԿՈՂՄ

—×—

Շորեքշաբթի օր, ի զօրու կը դառնար Պաղտատի սպառնալիքը ինչ կը վերաբերի իրանեան օդային սահմաններուն: Այլ խօսքով որեւէ օդանաւ որ Թեհրան կամ իրանեան այլ քաղաք մը կ'ուղղուի կրնայ վար առնուիլ իրաքեան հալածիչ օդանաւերու կողմէ: Օտարները, խուճապով, կը փորձէին մեկնիլ Թեհրանէն, նախքան զործադրութիւնը այդ սպառնալիքին, որու հետեւանքով, պարզ է, օդանաւային օտար ընկերութիւնները կը դադրեցնէին իրենց թռիչքները:

Ինչո՞ւ այս յանկարծակի սաստկացումը: Իրաքցի ռազմագէտներուն համար, պարսկական քաղաքներու ռմբակոծութեանց նպատակն էր ստիպել Խոմէյնիի բանակը որ կանխահաս յարձակումի մը մէջ նետուի: Բայց, ըստ երեւոյթին, հաշիւի սխալ մը կար եւ այդ կը վերաբերէր այն թերագնահատումին մէջ, զոր Իրաքցիք ունեցած են պարսկական բանակին նկատմամբ: Ամէնէն մահացու պատերազմներէն մէկն է, որ կը մղուի հինգ տարի է: Որպէսզի աչխարհի մետիաները երբեմն - երբեմն արձագանգեն, հարկ է որ սաստկանայ եւ մեռեալներու թիւը տասնեակ հազարներու հասնի: Տեղւոյն վրայ, կռուող երիտասարդները չը - բաւարելը այնքան ալ դժուար չէ: Իրանի մէջ, Խոմէյնիի զրահաթեն պատրաստ բանալին կը յանձնէ 15 - 16 տարեկան մոլեռանդ տղոց, Իրաքի մէջ ալ, գինուորները կ'երդուին, կալաշնիկով ի ձեռին՝ «երկար կեանք Սատտամի՛, մեր արիւնը կատանք քեզի համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ արտաքին առեւտուրը չատ դէշ արդիւնք մը արձանագրած է Փետրուարին, 6-ուկէս միլիառ բացով: Ցանցառներէն մէկը կը նկատուի ձմրան սաստկութիւնը, միւսը՝ (հին ծանօթ մը...) տղարը: Բայց կ'անտեսուի թէ պատճառներէն մէկն ալ այն է որ Ֆրանսական գինները մրցակցութեան չեն տոկար:

ԼԻԲԱՆԱՆի մէջ առաջին բախումները սկսած են քրիստոնեայ անջատողականներուն եւ մահմետականներուն միջեւ, Սայտայի արուարձանները: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի որ ձեմայէլ երթալով մինակ կը մնայ եւ այս չարժումը ուրիշ նպատակ չունի եթէ ոչ, ի վերջոյ, նուիրագործել Լիբանանի մասնատումը:

ԻՆՁԻՐԼԻԿԻ Ամանտեան կայանին ամերիկացի անձնակազմին երախաներուն դասաւանդող ամերիկացի ուսուցիչ մը սպաննուած է, իր բնակարանին մէջ: 35 տարեկան, դասատուն հարուած մը կերած է գլուխէն, նախքան որ զինքը խեղդեն անկողնին մէջ:

ԵԱՍՐ ԱՐԱՖԱԹի համաճայն Ապու Նիտալի հարցազրոյցը (Ֆրանսա - արաբական երկխրներ պարբերականին) չինծու է («Յառաջ», Փետրուար 23 / 24) եւ պատրաստուած սուրիական գաղտնի ընպատարկութեանց կողմէ, որոնք դաւադաման Պաղեստինցի մը դատած են, որպէսզի Ապու Նիտալի դերը խաղայ եւ այս ամբողջը՝ վնասելու համար պաղեստինեան դատին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Լուսաւորութեան նախարարը՝ Շեվէնման, տասը առաջարկներ ներկայացուց, որպէսզի աչակերտները կարդալու վարիք ունենան: Զեռք առնուած միջոցներուն մէջ կը նախատեսուի զարկ տալ ընթերցումին զպրոցներուն մէջ, զրականութեան վերաբերեալ փաստաթուղթեր պատրաստել, եւայլն, եւ այլն...:

ՖՈՒԹՊՈԼի Պորտոյի խումբը բաւական սակարկութիւններէ ետք, որոշեց խաղալ, Շորեքշաբթի իրիկուն Տինեպրի դէմ: Ծանօթ է, որ ժիրոնտէնները կիեւ հասած էին, ձիւնին եւ մշուշին պատճառաւ, փոխանակ Կրիվօյ - Ռոկի եւ կը պահանջէին որ մրցումը 24 ժամով յետաձգուի: Մերժումին դէմ, կը սպառնային չխաղալ, բայց, որովհետեւ Շորեքշաբթի առտու օդանաւ մը կը մեկնէր կիեւէն եւ իրենք է որ չէին ուզեր մեկնիլ, ԻԻՖԱ-ն ալ, իր կարգին, կը սպառնար արտաքսել Ֆրանսական խումբը 5 տարուան համար: Ի վերջոյ, Շորեքշաբթի առտու ժամը 8-ին (Ֆրանսական ժամով) Պորտոյի խումբին նախագահը հաւանութիւնը կուտար եւ խաղը տեղի կ'ունենար:

ՖԼԻՕՐԻ - ՄԵՐՈԺԻՍԻ բանակին ենթամանօրէնը (փորձի շրջանին) ինչպէս նաեւ փորձի շրջանի բանտապահը, իւրաքանչիւրը՝ երկու միլիոն ֆրանք պիտի դանձէին Սուլաքէն, անոր փախուստը կազմակերպելու եւ յայողդնելու համար: Ինչպէս ծանօթ է, Սուլաք, զոհարաւճառութեան մասնագէտ կողոպտիչը, էյալողէցաւ այդ փախուստը, պարզ դիպուածի մը հետեւանքով եւ Շորեքշաբթի օր հոգեվարքի մէջ էր: Ամէն ինչ նախատեսուածէր, բացի՝ չնախատեսուածէն, այսինքն՝ բանտապահ մը, որ կէս գիշերին փափաք կ'ունենայ սուրճ մը խմելու եւ կը բարձրանայ այն յարկը, ուր տեղի կ'ունենար փախուստը: Ամէն ինչ կը ձախողի եւ երկու կաշառակերները 20-ական տարի բանտարկութեան կրնան դատապարտուիլ:

ԻՏԱԼԻՈՑ համայնավար կուսակցութեան պատմութեան մէջ, առաջին անգամ ըլլալով միասեռական մը «Երիտասարդ համայնավարներու» նախագահ ընտրուած է: Ոսկի օղակով մը ձախ ականջին, յայտարարած է.- «Մեզի՝ համայնավարներուս համար, հարցը միասեռականութեան արժանաւորութիւնն ու արժէքները պաշտպանելը չէ, այլ՝ զանազանութիւնը նկատել որպէս հարստութեան տարր մը, անոնց համար՝ որոնք կ'ուզեն աչխարհը փոխել»:

ՎԻԶՊԱԴԵՆի (արեւմտեան Գերմանիա) հրապարակային աճուրդի մը ընթացքին 2 միլիոն երեք հարիւր հազար մառքի (7 միլիոն ֆրանք...) ծախուած է դրոչմաթուղթ մը: Հրապարակ հանուած 1851ին, իր հազուագիւտ բնոյթը անկէ կուգայ, որ կանաչ թուղթի վրայ տպուած է եւ ոչ՝ վարդագոյն...: Գնողն է Պեռլինցի մը, ի հաչիւ Ամերիկացիի մը: Այս դրոչմաթուղթէն միայն մէկ ուրիչ օրինակ կայ:

ՕՀԱՅՕ նահանգին 71 դրամատուներու փակումը 48 ժամով երկարաձգուեցաւ իշխանութեանց կողմէ: Այս մտահոգիչ կացութիւնը, որ կը յիշեցնէ 30-ական թուականներու տագնապը, հետեւանք էր այն անվստահութեան, զոր յաճախորդները ունէին ցոյց կուտան: Աղդարեւ, ամերիկեան ձեւի խնայողութեան այս անտուկները կը կրեն Սինսինաթիի «Հոմ Սթէյթ Սէյվինկս Էսոսիէյշըն»ի դժուարութեանց ազդեցութիւնը: Այս անտուկն ալ կապ ունի ԷՄՄ դրամական ընկերութեան մը հետ, որ անակնկալացած է եւ հոմ Սթէյքն ալ 150 միլիոն տոլարի կորուստ մը արձանագրած ըլլալով չաճախորդները իրենց դրամը քաշած են: Մտահոգութիւնը աւելցած է, երբ նկատած են որ Հոմ Սթէյքը երաչխաւորուած է անհատական կազմակերպութեան մը կողմէ եւ ոչ դաշնակցային Գործակալութեան, ինչպէս սովորութիւն է: Այս անձնական ձեռնարկն ալ իր անտուկը 130 միլիոն տոլար ունի, այսինքն նուազ քան Հոմ Սթէյքի կորուստները: Ակէ խուճապ մը կը ստեղծուի եւ կառավարիչը նախ 3 օրուան համար (Մարտ 15, 16, 17) ապա՝ 5 կը փակէ նահանգին խնայողութեան 71 անտուկները: Ամերիկեան իշխանութեանց վախը՝ վարակումն է, այսինքն՝ այլ նահանգներու մէջ ալ նոյն կացութեան տարածումը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՊԱՐՏՈՒԱԾ

ՎՈՐՈՆԷԺԻ «ՖԱԿԷԼ»ԷՆ

—×—

Մարտ 17-ի խաղերու արդիւնքներն են.-

Զէնիթ - Սպարտակ	1 - 4
Դինամօ Կ. - Տորպեդօ Մ.	1 - 2
Մետալիստ - Կայրաթ	3 - 0
Շախտեոր - Զերնոմորեց	4 - 0
Ժալգիրիս - Դինամօ Թ.	0 - 1
Նեֆթչի - ԲՄԱ Ռոստով	1 - 2
Ֆակէլ - Արարատ	1 - 0
Դինամօ Մ. - Դնեպր	1 - 1
Տորպեդօ Ռ. - Դինամօ Մինսկ	1 - 1

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուէր Թիֆլիսի Դինամօն 6 կէտով, որուն կը հետեւէին Սպարտակ, Շախտեոր, ԲՄԱ Ռոստով՝ 4-ական, Դինամօ Մինսկ, Դինամօ Կիեւ, Տորպեդօ Մոսկուա՝ 3-ական, Դնեպր, Մետալիստ, Ֆակէլ, Զէնիթ, Զերնոմորեց, Նեֆթչի՝ 2-ական, Կայրաթ, Արարատ, Դինամօ Մոսկուա, Տորպեդօ, Քուբայիսի եւ Ժալգիրիս 1-ական կէտերով:

Ի դէպ, Մարտ 11-ին տեղի ունենալիք «Արարատ» - «Դինամօ» Մինսկ հանդիպումը յետաձգուած է, կոնատանտին Զերնենկոյի մահուան պատճառով:

×

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մարտ 6-ի թիւին մէջ ստորագրած իր յօդուածով Ց. Զանազանեան անդրադառնալով «Արարատ» - «Ժալգիրիս» հանդիպումին (Մարտ 4), կը նչէ թէ՝ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ երեւանցիները բուռն յարձակողական եւ նոյնպէս պաշտպանողական խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են: Նկատի առած այն՝ որ մրցաշարքի մը առաջին հանդիպումներուն, խումբի մը համար դժուար է գտնել անհրաժեշտ ոճն ու ռազմավարութիւնը, միշտ սխալներ կը գործուին, մանաւանդ՝ երբ չատ նորեկներ ըլլան խումբին մէջ, ինչ որ պարագան էր «Արարատ»ի: Կը կարծենք, որ, կ'ըսէ Ց. Զանազանեան, այս պարագային կարեւորը ոչ թէ մէկ կամ երկու խաղի արդիւնքն է, այլ այն՝ որ դրեթէ ամբողջովին նորոգուած խումբը կը զիմանա՞յ ախոյեանութեան երկար մարաթոնին, ֆիզիքական, հոգեբանական - բարոյական յատկանիշներով կը յաղթահարէ՞ դէպի մարզական բարձունքներ տանող ուղին: Ըստ մարզիչներու խոստովանութեան, ներկայիս «Արարատ» մեծ յոյսեր կը ներշնչէ: Յոյսեր՝ որոնց իրականացումը մեր բոլորի հին երազն է:

Այս հանդիպումին «Արարատ»ի կոլերը նչանակած են՝ Յորէն Յովհաննիսեան (21-րդ վայրկեան), Գ. Յովհաննիսեան (44-րդ) եւ Քոչարեան (88-րդ):

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՄԵԾ ՀՐԴԵՀ «ԹՈՒՉՆՈՑ ԲՈՅՆ»ԻՆ ՄԷՋ

—×—

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի Դիւանին Մարտ 9 թուակիր հաղորդագրութենէն կ'իմանանք, թէ Մարտ 1ին մեծ հրդեհ մը ծայր առած է Ճիպէյլի «Թուչնոց Բոյն»ի հանդերձարանին մէջ: Քաղաքային պաչտպանութեան հրչէջներ ժամեր աչխատած են մարելու համար կրակը: Մարդկային ոչ մէկ զոհ կայ: Նիւթական վնասները չատ մեծ են: Հանդերձարանի ամբողջ պահեստը հրոյ - ճարակ դարձած է և չէնքին Բ. յարկի տանիքը (վայր՝ էլէկտրիթով ծածկուած) լրիւ քանդուած:

«ԱՐԱՐԱՏ-85»Ի ԿԱԶՄԸ

Խումբի պետ՝ Յ. Աբրահամեան
Գլխաւոր մարզիչ՝ Նիկիտա Սիմոնեան
Մարզիչներ՝ Եդ. Մարգարով, Լ. Իչտոյեան եւ Ժ. Սուխրիկեան:

Խաղացող	տարիք	խաղերու քանակ	կոլ
Ա. Պադշիվալով	21	30	-
Ս. Սուքիասեան	20	1	-
Յ. Կիրակոսեան	29	110	6
Ա. Սարգսեան	22	46	3
Աշ. Խաչատրեան	26	181	3
Ռաֆ. Գալստեան	29	109	4
Մ. Մարգարեան	26	60	1
Ա. Սահակեան	27	166	23
Ա. Միրզոյեան	19	5	-
Ա. Զիլինգարեան	23	15	1
Ա. Այվազեան	25	-	-
Գ. Կարապետեան	22	23	1
Ա. Բալաբէկեան	22	-	-
Ռ. Քոչարեան	23	-	-
Գ. Յովհաննիսեան	25	-	-
Ա. Վիտիւկ	21	-	-
Յ. Յովհաննիսեան	30	287	91
Հ. Մխիթարեան	23	94	27
Ռ. Բոստանջեան	23	41	3
Ա. Կարապետեան	19	10	-
Եդ. Վերանեան	22	-	-
Ս. Յովսէփեան	24	-	-

«ՅԱՌԱՋ»Ի
TELEXի թիւն է
HARATCH 280 868 F

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ

ՆՈՐՈՅ «ՊԿՎ»Ի ՏԱՐԵԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈՄԱՆՑԱԾ ՎՑԴԱԳՈՐԾԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԿՈՍՏԱՆԴՅԱՆ

Գ.

Ամեն դեպքում, ինչպես ասում են, ոչ մի ծխի առանց կրակի չկա։ Ինչ-որ բան եղել է, որ Ռուբեն Զարդարյանի ընտանիքի անդամները, ինչպես նաև նրա մտերիմ ընկերները, ինչպես ասում են, «ոչ մի կերպ» չեն ուզում խոսել Ռուբենի մասին։ Ինչ-որ բան կա, որ նրանք չեն ուզում ասել։ Ինչ-որ բան կա, որ նրանք չեն ուզում հիշել։ Ինչ-որ բան կա, որ նրանք չեն ուզում մեզ հետ կիս

ՈՒՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻՔԻ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ինչպէս ծանօթ է, ծերութիւնը հիւանդութիւն մը չէ, այլ մարդաբանական անխուսափելի վիճակ մը, որ յառաջ կուգայ որեւէ մարմնի շրջափոխման ժամանակ, այսինքն՝ շրջան մը որ տեղի կ'ունենայ կենսաբանական շրջանառութեան մէջ։ Շրջափոխման ընթացքը շատ անդամներ տեղի կ'ունենայ տարիներ առաջ, նախ քան յառաջացած տարիքի հասնիլը։ Կարդ մը հեղինակներու համաձայն, նոյնիսկ երիտասարդութեան առեն բոլոր գործարանները աստիճանաբար կը փոխեն հիւսուածքի գործունէութիւնը, այնպէս որ, երբ հասնին յառաջացած տարիքին, կենսաբանական պաշտօնները առհասարակ կը դառնան աւելի նուազ նեղուժ։ Յառաջացած տարիքի հասած անձ մը պէտք չէ վրդովի, նոյնիսկ եթէ յառաջ գան գործածական որոշ տկարութիւններ, ինչպէս՝ յոգնութիւն, դժուար շնչառութիւն, աշխատանքի կարողութեան, մտաբերելու, տեսողութեան եւ լսողութեան նուազումներ։ Եթէ նկատի առնենք այս բոլորը, կը նշանակէ թէ տարեցը հիւանդ է։ Ոչ ամէն պարագայի։ Սակայն, այս չի նշանակեր թէ ան ժամանակ առ ժամանակ պէտք չէ քննութեան ենթարկուի, հաստատելու համար իր առողջութեան չափանիշը։ Այս առթիւ ալ, ան կրնայ բարելաւել որոշ խերութիւններ, ինչպէս՝ երակային դերճնշումը, շրջանառութեան բորբոքումները, կամ զանազան ցաւեր՝ որոնք յառաջ կուգան թոքերու օդափոխումէն, մանաւանդ ծխողներու մօտ։ Տարեց անձերը պէտք է լաւ գիտնան թէ ինքնադիտելիս պէտք չէ դեղեր գործածեն, կամ անվերահաս անձերու խորհուրդին հետեւին, որովհետեւ յաճախ յառաջ կուգան վտանգաւոր վիճակներ։

Առողջութեան խանդարումի որեւէ դարմանում պէտք է ըլլայ բժիշկի խորհուրդով։ Նկատի ունենալով երրորդ տարիքի երողութիւնները, կը յանձնարարուի հանդիստ կեանք մը, պէտք չէ շատ հարցեր յարուցուին, որոնք ըստ տարիքի բնական երեւոյթներ են, եւ պէտք է կեանքը այնպէս մը կազմակերպուի, որ ըլլայ հեռու անօգուտ մտազբաղումներէ եւ վէճերէ։

Ա. Վ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ԾԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԳԱՂԱՒԱԹԷ ԳԱՂԱՒԱՐ

ՍԻՏՆԻի մէջ, Յունուար 27-ին, Ալբուքըրկիոյ Հայոց առաջնորդ Աղան Եպիսկ. Պալիօզեան քահանայ ձեռնադրած է Գէորգ Փաթմանեանը, զինք վերակոչելով Նորայր քահանայ։ Ձեռնադրեալին կընքահայրը եղած է Արամ Ժողէֆ։ Նորընծայ քահանան ծնած է 1938-ին՝ Հալէպ, ուր մանկութենէն սպասարկած է Ս. Գէորգ եւ Ս. Յակոբ եկեղեցիներուն մէջ։

×

ԱԹԼԻՆԻ պանդոկի մը մէջ, Մարտ 3-ին, տեղի ունեցած է Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած հանդիսումը, որուն ներկայ եղած են հեղլէն եւ օտար լրագրողներ։ Յանձնախումբին խօսք առնելով Շահան Փարաճեան անդրադարձած է հանդիսումի նպատակին։ Լրագրողներուն յանձնուած է թղթածրար մը, ուր ներկայացուած են Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան դրդապատճառները, Հայ ժողովուրդին ծագումն ու մշակութային արժէքը, հողային պահանջը եւ պայքարը եւայլն։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Ակումբի սրահին մէջ, Մարտ 3-ին, նշուած է Սուրէն Աստուրեանի զրական գործունէութեան 40-ամեակը։ Բացումը կատարած է Մարտիկ Դաւթեան։ Յանուն Իրանահայ Գրողներու Միութեան խօսք առած է Արսէն Մամեան։ Ուղերձ մը կարդացած է Ալբեր Ծերունեան։ Բանաստեղծ Արմանտ ներկայացուցած է Սուրէն Աստուրեանի զրական վաստակը։ Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը, որու ընթացքին ընթերցումներ կատարուած են յօրելեանին գործերէն։ Դրուատանքի խօսքեր արտասանած է առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեան։

×

ՊՈՍՏՈՒՄԻ Թէքէեան Մշակ. Միութեան ժրմմէյդիի կեդրոնի սրահին մէջ, Փետրուար 12-ին, տեղի ունեցած է Արեւմտեան Հայաստանէն առնուած լուսապատկերներու ցուցադրութիւնը, կազմակերպութեամբ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց Մասնաճիւղին։ Բացումը կատարած է Տիկին Փայլիկ Նեհեճեան։ Ցուցադրուած են լուսանկարիչ Շերազի կողմէ առնուած Տիգրանակերտէն, Մուշէն, Վանէն, Սասնոյ լեռներէն, Խարբերդէն, Մարաշէն եւ այլ շրջաններէ լուսապատկերները, տալով նաեւ իւրաքանչիւր մասին տեղեկութիւնները։ Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը։

ՏԻԿԻՆ Խոմոնա Շառլ Ռու-ի շուրջ յատկացուած էին բանաստեղծը՝ կապէս տեղ գրաւած էին բանաստեղծը՝ Ռուբէն Մելիք, քաղաքապետարանի Մշակութային հարցերու կցորդը՝ Մարսէլ Փաուլի, քաղաքապետարանի արտաքին յարաբերութիւններու կցորդը՝ Տիկին Մարի - Փիէռ Լուիզէ, Յակոբ Եպիսկոպոս Վարդանեան, Փիէռ Պարպիզէ՝ Մարսէյլի Շրջանային երաժշտանոցի տնօրէնը եւ այլ հրաւիրեալներ։

Սրբոց Թարգմանչաց Ս. Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցւոյ վարչութեան նախագահը՝ Արշամ Պապայեան ընդհակառակ իւրաքանչիւրին յայտնելէ իւրաքանչիւրին ներկայացուց յայտագիրը եւ թիւններուն, ներկայացուց յայտագիրը եւ ապա վերյիշեց Ռ. Մելիքի հետ ունեցած իր առաջին հանդիպումը 1970-ին, Անոյշ Օփերայի ներկայացման առիթով եւ կարդաց Ռ. Մելիքի գրած նախաբանը Օփերային յատկացուած ծրագրի յայտագրին մէջ։

Բանաստեղծը ներկայացուց՝ կարօ Յովսէփեան։ Ռուբէն Մելիք, որ գրեթէ կէս դարէ ի վեր նուիրուած է քերթողութեան արտադրելով աւելի քան տասնեակ հինգ գործեր, որոնք լոյս տեսած են առանձին հատորներով կամ զանազան հատընտիրներու, զրական հանդէսներու մէջ, ունի իր յատուկ տեղը այսօր Ֆրանսական ժամանակակից քերթողութեան մէջ, որպէս դասականութեան մը, աւանդութեան մը երաշխաւորը որ առանց լքելու չափազանցեալ ակադեմականութեան մը մէջ, եւ իր սերունդի բերումով կրթնելով դերիրապաշտ չարժումին, կը յայտնաբերէ քերթողական տաղանդ եւ խմացականութիւն որ մեր օրերուն այնքան հազուագիւտ եւ դնահատուած է։ Կարօ Յովսէփեան տուաւ Ռուբէն Մելիքի կենսագրականը եւ ընդգծեց իր զանազան պաշտօններն ու տիտղոսները որպէս գրադիտ, գրաքննադատ, գրական խորհրդատու զանազան հրատարակչատուներու, նախարարութիւններու, գրական ընկերութիւններու, պետական ձայնասփիւռի մէջ։ Ցետոյ անցնելով հատընտիրին, այսինքն իր գործին ներկայացման, ըսաւ թէ Ռուբէն Մելիքի առաջին հատորը լոյս տեսած է 1941-ին, սակայն իր իսկական մուտքը կը նկատուի «Աէոր տիւ Մոնտ» քերթուածներու ժողովածուն, գրուած դասական տաղով ուր վանկ եւ չափ կը հետեւին դասական տաղաչափութեան (Ալեքսանդրէն)։ Դասախօսը որոշ քերթուածներու ընդմէջէն ցոյց տուաւ հեղինակին յատկանիշները, փիլիսոփայական ըմբռնումները, իր կեցուածքը կեանքի հիմնական հարցերուն առջեւ, իր արմատներուն ազդեցութիւնը, բանաստեղծութեան իր ընորոշումը, այլ խօսքով իր աշխարհը։ Կարօ Յովսէփեան «Լը Վէյէօր տը Փիէռ»ը նկատեց Ռուբէն Մելիքի քերթողական ճարտարապետութեան տիրական կտորը, ուր ամէնէն ցայտուն կերպով կը չաղկապուին իր հայկականութիւնը եւ Ֆրանսան իր ժողովուրդով եւ իր լեզուով։ Գործ մը որ անպայման պիտի տոկայ ժամանակի մաշումին։ Ռուբէն Մելիք իր մասնակցութիւնը բերած է 1974-ին լոյս տեսած հայ բանաստեղծութեան հատընտիրին կատարելով պատշաճեցումները խումբ մը Ֆրանսացի բանաստեղծներու հետ, իսկ ընտրութիւնները եղած են Հայաստանի Գրողներու Միութեան կողմէ։ Կարօ Յովսէփեան այս կապակցութեամբ մատնանշեց թերիները եւ ըրաւ վերապահումները։ Ռուբէն Մելիք թարգմանուած է զանազան լեզուներու եւ նաեւ Հայրենիքի։ Հայաստանի մէջ, 1980-ին, Աբրահամ Ալիքեան թարգմանած է «Մարմին ինձմով կենդանի» գործը։ Իր եղրակացութեան մէջ, դասախօսը ըսաւ թէ Ռուբէն Մելիք 20-րդ դարու երկրորդ կիսուն իր յատուկ տեղը կը գրաւէ ապահովելով չարունակութիւնը քերթողութեան մը որ դասականն է իր ձեւին մէջ, բայց արդիական իր խորքով։ «Լա Փրոսէխոն» հաստնակերը առիթը կուտայ վերապտնելու կամ ճանչնալու հայ բանաստեղծ մը Մաքս Փոլ Ֆուշէներու, Կիլվիքներու եւ Սեկերսներու կողքին։

Հատընտիրի ներկայացման ընթացքին մէջ ընդ մէջ եղան ընթերցումներ։ «Լա Ռեփլիֆ» Մխութեան անդամ Սերժ Կալիպարեի յաջորդաբար արտասանեց՝ «Շան տեֆաւնիւս», «Լեժաւնտ Արմէնիէն» եւ «Փոէմ արպիքրէր»էն հատուած մը։

Գրական այս ձեռնարկին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին երկու արժէքաւոր երաժիշտներ՝ Փիէռ Պարպիզէ, դաշնակահար եւ Ժան Տէր - Մերկերեան՝ չութակահար, որոնք մեկնաբանեցին Սեզառ Ֆրանքի՝ «Սոնաթ ան լա մաժէօր»ը եւ ապա Պէթովէնի՝ «Սոնաթ տը Փրէնթան»ի առաջին բաժինը։ Երկու տաղանդաւոր արուեստագէտները երաժշտական կատարեալ վայելք մը հրամցուցին ունկնդիրներուն խլելով կրկնակ ծափահարութիւններ։

Ռուբէն Մելիք յայտնապէս յուզուած, սակայն զուսա ճիշդ բառերը յայտնելու համար իր շնորհակալութիւնները իրեն եղած մեծարանքին համար։ Տիկին Խոմոնա Շառլ Ռու խօսեցաւ իր վաղեմի բարեկամ՝ Ռուբէն Մելիքի արժանիքներու մասին, եւ վերյիշեց իրենց բարեկամութեան զօրաւոր կապերը։ Գրական այս երեկոյթը վերջ գտաւ «Լը վէյէօր տը Փիէռ»ի հատուածներու ընթերցումով, զոր մեկնաբանեց Սերժ Կալիպարեի, ներշնչումով եւ ապրումով։ Ապա, Ռուբէն Մելիք ճօնադրեց իր գործը։

Անկասկած բարձր որակով ձեռնարկ մը ուր բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն իրարու միացան աւելի զօրեղ զգայութիւն, յուզումի ալիքներ ստեղծելով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Յ. Գ. - Երեքշաբթի օր իսկ, Մարտ 12, «Լը Փրովանսալ» թղթակցութիւն մը կը հրատարակէր այս մեծարանքին առթիւ, գնահատական տողեր նուիրելով։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՉԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դ.

ՀԱԻԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ

Երբ մտան սենեակը, քաւոր Պետրոսը նայեց նրա վրայ, եւ մի առանձին բաւականութեամբ ասաց ինձ.

- Ցեսնո՞ւմ ես, Մուրադ, տէր հայրը այժմ մի բանի նման է։ Այն ի՞նչ էր առաջ։ Ճչմարիտ ասած, իմ սիրտը կորբորբուեցաւ, երբ առաջին անգամ տեսայ, Հայոց եկեղեցու քահանան, պատարելով պատարագը։ Այդ ամօթը, այդ նախատինքը մեզ, բոլոր Հայերիս է վերաբերում։ Ի՞նչ կարծիք կ'ունենան մեր մասին օտարազգիները, եթէ հասկանան, որ հայ քահանայ է։

Փակագծի մէջ ասելով, պէտք է խոստովանուած, որ խաչագողները մի առանձին նախանձախնդրութիւն եւ պատկառանք ունեն դէպի Հայոց եկեղեցին եւ եկեղեցականները։ Նրանք ամէն կրօնների (թէ քրիստոնէական լինէր եւ թէ հեթանոսական) հոգեւորականի անունով յայտնուում են ազգերի մէջ, բայց երբեք իրանց հայ քահանայ չեն ձեւացնում, հայ քահանայի անունը չխայտառակելու համար։

Քաւոր Պետրոսի սովորութիւնները ինձ յայտնի լինելով, ես արդէն նախաճաշիկը պատրաստել էի տուել։ Երբ կերան, խըմեցին, քաւոր Պետրոսը վեր առեց վերջին բաժակը, եւ գարկելով տէր հօր բաժակին, ասաց.

- Ցանկանում եմ ձեզ բարի ճանապարհ, տացէ Աստուած, որ յաջողութեամբ վերադառնանք ձեր տեղը եւ չարունակէք եկեղեցու շինութեան գործը։ Ամէն ինչ այս աշխարհում անցողական է եւ ունայնութիւն. միայն եկեղեցին եւ սուրբ հաւատը կը մնայ յաւիտեան։

Ցետոյ նա դարձաւ դէպի ինձ հարցնելով.

- Բերեցի՞ր։

Ես սեղանաւորից ստացած 10·000 րուբլու կապոցը տուեցի նրան։ Նա տուեց քահանային ասելով.

- Ահա, տէր հայր, այդ կապոցի մէջ դուք կը գտնէք այն դումարը, որ ձեզ պէտք է սուրբ տաճարի շինութիւնը աւարտելու համար։ Ես մի մեղաւոր մարդ եմ, ընդունեցէք այդ մասնաւոր դումարը, իբրեւ այրի կնոջ լուման։

Քահանան մեծ շնորհակալութեամբ եւ օրհնութիւններով ընդունեց կապոցը, հարցնելով.

- Ես չի՞ պիտի դիտենամ իմ բարերարի անունը։

- Գիտենալու մի առանձին պէտք չկայ, տէր հայր, դուք միայն աղօթեցէք իմ հոգու համար։ Աստուած առանց անունների եւս ճանաչում է մարդիկներին։

Մեր իջեւանի դրան առջեւ կանգնեց մի ճանապարհորդական սայլակ, որի վրայ նստած էր մի ուղեկից։ Քաւոր Պետրոսը, կամենալով այն օր իր հիւրին ճանապարհ դնել, գտել էր այդ ուղեկցին, եւ բոլոր հոգսը հոգացել էր, որ տէր հօր ճանապարհորդութիւնը անվտանգ լինի եւ ապահով։

Նա իւր ձեռքով կապեց տէր հօր ճանապարհի մափրաշը եւ իւր նուիրած փողերը թաքցրեց նրա մէջ։ Ցետոյ ասաց ինձ, որ տանեմ մափրաշը, տեղաւորեմ սայլակի մէջ։ Ես յօժարութեամբ կատարեցի այդ, ցանկանալով, որ իմ կողմից եւս մի ծառայութիւն արած լինեմ տէր հօրը։

- Ամէն ինչ պատրաստ է, ասաց քահանան, - օրհնեալ լինիք, բայց ինձ պակասում է մի բան, ինձ կողոպտելու ժամանակ թղթերիս հետ տարան եւ իմ անցագիրը։

- Դա մի մեծ կորուստ չէ, պատասխանեց քաւոր Պետրոսը ծիծաղելով, - ես կը տամ ձեզ մի անցագիր, այն եւս քահանայի անցագիր, միայն դուք այսուհետեւ ձեզ պիտի կոչէք Հայր Աճառատասիոս։

- Դա Հայի անուն չէ, ասաց տէր հայրը դժուարանալով։

- Մի եւնոյն է, մինչեւ սահմանը անցնելը կարելի է հայր Աճառատասիոս լինել, իսկ Պարսկաստանում ձեզանից այլեւս անցագիր չեն պահանջի։

Քաւոր Պետրոսը նայեց տէր հօր դէմքին եւ հասկին, ասաց.

- Բոլորովին համապատասխանում է ձեր կերպարանքին։

(Շար. 69)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Օր· Հերմինէ Մխքճեան (Նիս) իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ ամէն անոնց՝ որոնք զրաւոր կամ անձամբ, իրենց համակրութիւնը եւ օգնութիւնը բերին իրեն, իր անցուցած կաւքի արկածին առթիւ: Իր երախտապիտական զգացումները կը յայտնէ մանաւանդ Հրջանի Ժրաջան Հովեւոր Հովիւ Տաթոն Ծ· Վրդ· Ճէրէճեանի՝ որուն անձնուէր եղբայրական հոգածութիւնը, ամիսներէ ի վեր, յոյժ մխիթարական է յառաջացած տարիքով առանձին հիւանդի մը համար:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր· Արտեմիս Պօղոսեանի *մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Քրմոյեան փոխան ծաղկեպսակի 400 Ֆ· կը նուիրեն Ռատիօ - Ազդ-ին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ· «Յառաջ»ին:*

Ս· ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Շաբաթ օր, Մարտ 23, տօն է Սբբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ Սուրբ Հոգւոյն Զարչարանացն եւ Մտին ի Վիրապն:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս· Ծովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի՝ Խորանի վարդապետը քարոզ:

Radio FREQUENCE
Montmartre
MF. 98,85 MGH

Շաբաթ, Մարտ 23, ժամը 12-էն 13
ՀԱՅԿ· ՅԱՅՏԱԳԻՐ (Պատմութիւն)
կը մատնակցի Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան:

Ունկնդիրները կրնան հարցումները ընել, հեռաձայնով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները· - Անթրա վլատիք՝ 1000 Ֆ·, Տիկին Ա· Խանամտեան՝ իր ամուսնոյն՝ Աղասի Խանամտեանի յիշատակին՝ 250 Ֆ·, Պ· Սիմոն Յովհաննեան Նոր տարուան առթիւ 2500, Տիկին Վ· Պօղոսեան, բժիշկ Խ· Տամլամեանի մահուան առթիւ 400 Ֆ·, Օր· Գ· Գէորգեան բժիշկ Խ· Տամլամեանի մահուան առթիւ 100 Ֆ·, Ճարտարապետ Արիս Ադամեան, Թ· Նշանեանի ծննդեան առթիւ 2500 Ֆ·, Պ· Սուրէն Գոթճունեան վարժարանիս Օժանդակ Մարմնէն 5000:

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը Հնորհակալութեամբ առացած է Տիկին Զաւիկ Գաբրիէլեանէ 300 Ֆ· իր ամուսնոյն՝ Զաւիկ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Նիւ - ԵՈՐՔԷն Մոզոսեան ընտանիքը մէկ տարեկան (2-րդ տարի) «Յառաջ» կը նուիրէ Պ· Յ· Մոզոսեանի (Փարիզ, 19-րդ):

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ANDILLY-Ի
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապ· Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է Անթիլիի Հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 24-ին: Մասնակցիլ փափաքողներուն տրամադրութեան տակ է օթոբար մը, որ կը մեկնի եկեղեցւոյ առջեւէն 6, Կոմիտաս փողոց, ժամը 14-ին: Ծախքերու մասնակցութիւն:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽՕՀԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅԵՐԵԿՈՑՔ
Հ· Բ· Ը· Մ·ի Ալֆք - Մանուկեան երիտասարդաց սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Կիրակի, Մարտ 24, կ· վ· ժամը 4-ին կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ՎԷՋԻՐԵԱՆ
Ի· Աբովեանի գրականութիւնը կը ներկայացնէ՝
ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ
Աբովեանէն կ'արտասանեն՝
Նազարէթ Պշտիկեան եւ Կարօ Աբրահամեան:
Մեներգ՝ Սիլվէն Քէօրօղլուեան
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները:
Մուտքը ազատ է:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

Dans le cadre de la Journée Nationale de la Poésie

SEMAINE DE LA LITTERATURE ET DE LA POESIE ARMENIENNES

Samedi 23 Mars, 21h : SOIREE POETIQUE : déclamations, récitatifs, poésies (D. Varoujan, B. Sevag, H. Chiraz...).

Intervenants - déclamation - poèmes - récitatifs :
N. AGOPOFF, A. KEMPETIAN, S. MANOUKIAN, C. MINAS, E. OHANNESSIAN, H. SARKISSIAN, J. YEREMIAN, A. ZABOUNIAN.

— participation aux frais —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը՝

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15-ԻՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ - ՏԻՍՔՈՉԱՐԻ
Ի ՆՊԱՍՏ ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՇՐՋՆԱՀԱՐՏԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

SAMEDI 23 MARS
le CLUB des ANCIENNES
de TEBROTZASSERE
organise une Soirée DISKOTCHARY
à 21 heures au 1, Bd. du Nord
93340 LE Raincy
Tél : 381 - 01 - 72 Entrée : 50 F.

Հ. Բ. Ը. Մ.
10-ՐԴ ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ ԽԱՂԵՐ

L' U. G. A. B. de PARIS
organise
une excursion à GENEVE
les 5, 6, 7 et 8 Avril
à l'occasion des
10ème JEUX NAVASSARTIAN
de l'U. G. A. B.
réunissant plus de 300 athlètes venus des pays suivants :
FRANCE, ANGLETERRE, GRECE, CHYPRE, EGYPTE, JERUSALEM, IORDANIE, LIBAN, SYRIE, CANADA et U. S. A.
— *Voyage aller-retour en TGV.*
— *Hôtel 4 étoiles.*
— *Cérémonie d'ouverture, Vendredi 5 Avril à 18h30 au Stade Champele.*
— *Diner - Bal de clôture, Dimanche 7 Avril au Palais d'Expo de Genève.*
— *Service autocar assuré.*
Prix : 1250 Frs. comprenant le voyage aller-retour, le séjour à l'hôtel (3 nuits) et la participation au diner-bal de clôture.
Pour tout renseignement complémentaire et inscription s'adresser à l'U.G.A.B. : 11, Square Alboni, Paris 16e
Tél : 520 - 03 - 18.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

Diner Dansant

animé par l'Orchestre GAIZAGS
avec la participation de MARTEN YORGANTZ
organisé par le club Franco - Arménien d'ANTONY
sous la présidence d'honneur de
Mr. Patrick DEVEDJIAN
(Maire d'Antony)
Samedi 23 mars, à partir de 20h30
Centre Culturel André Malraux
1, Rue Léon Harmel — ANTONY
Participation aux frais : 150 Frs.
Entrée après 23h : 50 Frs.
Se procurer les billets à Paris :
TAPIS BAKERDJIAN :
35, rue de Trévise, 75009 — 770 - 07 - 25
LIBRAIRIE ORIENTALE :
51, rue Monsieur le Prince, 75006 — 326-88-
à Antony :
Tél:237 - 43 - 87 / 668 - 31 - 13 / 660 - 84 -

Հ. Բ. Ը. Մ.
ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃՈՂՈՎԻ ԵՒ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
կազմակերպութեամբ
Դասախօսութիւններու շարք Հայերէն լեզուով ու Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ
«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՄԷՋ»
Նիւթին շուրջ
Բ· Մաս՝ ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ
Հինգշ· Մարտ 28, ժամը 20·30-ին
Գ· Մաս՝ ՆԵՐԿԱՆ
Հինգշ· Ապրիլ 4, ժամը 20·30-ին
Դասախօս՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Սահիկներու լուսարձակում
Ալեֆ Մանուկեան Մշակ· կեդրոնին մէջ
118, Քուրսէլ փողոց - Փարիզ 17-րդ
- Մուտքը ազատ է -

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ԵՒ Ս· ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՄԻՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
1984 - 1985 *ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԴԻՍ*

Հովանաւորութեամբ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ· ՆԱՅԳԱՇԵԵԱՆի

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15-ին
Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, ռիւ վոլթէր:
Մուտքը ազատ է:

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille:
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

CENTRE DE RECHERCHES sur la DIASPORA ARMÉNIENNE

INFORMATIQUE

Le Samedi 23 Mars à partir de 14h Monsieur Ari TOPOUZKHANIAN docteur ès sciences, redacteur de la revue «Pampère» présentera dans les locaux du CRDA, un *programme sur micro ordinateur* utilisant les caractères arméniens : traitement de textes, programmes graphiques (dessins), gestion de fichier.

NOUVELLE CRÉATION VIDÉO

Vous pouvez dès à présent acquerir la 2ème cassette vidéo de la série «vidéo mémoire» : *L'architecture chretienne en Arménie : origines et formation* (IV-VIIèmes siècles) VHS - couleurs SECAM - durée 25 mn. *Prix public* 280 *F.* Ecrire ou téléphoner au CRDA 36, rue de Trévise 75009 PARIS — Tél : 246 - 05 - 58

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՇԻՐԱԿ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐՄ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՇԻՐԱԿ - CHIRAG
SEETO SARL
ALIMENTATION GENERALE
NOUVELLE DIRECTION
LES MEILLEURS PRODUITS D'ORIENT AUX MEILLEURS PRIX,
AMUSE GUEULE VENDUS CHAUDS
Ouvert tous les jours sauf le dimanche
26, rue de Trévise — 75009 PARIS, Mo.Cadet — Tél : 770 - 38 - 63
POUR TOUS GENRES DE RECEPTION,
SPECIALITES ORIENTALES SUR COMMANDE

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
22
VENDREDI
22 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.926 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.926

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱԹԱՅ ՍՈՒՐԻԱՑԷՆ ԱՆՋԱՏՈՒԱԾ Է, ԹԷ ՍՈՒՐԻԱ ԹՈՒՐՔԻԱՑԷ»

«... ՊԻՏԻ ԳՏՆԵՆ
ԹՈՒՐՔ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ
ՇԱՌԱԶՈՒՆ ԱՊՏԱԿԸ ...»

—×—

Մարտ 20-ի «*Մխիթար*»ի մէջ է որ լոյս տեսած են Հաթայի վերաբերեալ հետեւեալ տողերը, որոնք բաւական «հետադիմական» են: Ըստ երեւոյթին վախ մը կայ որ Սուրիա ետ ուզէ իր հողերը, ինչ որ առիթ կուտայ քրիստական այս հակազդեցութեան, ուր անգամ մը եւս կը խեղաթիւրուի պատմութիւնը, ըստ ազգային հին աւանդութեան: Թերեւս աւելորդ չէ յիշել թէ Հաթայի (Ալեքսանդրեթի սանճաքը) մէկ կարեւոր տարածութիւնը մաս կը կազմէր հայկ· կիլիկիոյ ԺԱ· - ԺԴ· դարերուն: Որպէս Սուրիոյ մէկ մասը անցած է Օսմանեան տիրապետութեան տակ (1515 - 1918), ապա գրաւուած Անգլիացիներուն կողմէ, յետոյ՝ Ֆրանսացիներուն, որոնց հոգատարութեան տակ անցած է 1920-ին: 1936-ին կը մտնէր Սուրիոյ իշխանութեան տակ եւ Թուրքիա պահանջ կը դնէր: 1937ին ձեւականօրէն մը նայելով Սուրիոյ ձեռքը, անցած էր Թուրքիոյ եւ Ֆրանսայի հսկողութեան ներքեւ, 1938-ին Ֆրանսայի համաձայնութեամբ Թուրքիա զօրք մտցուց եւ ստեղծուեցաւ «Հաթայի ինքնավար Պետութիւնը» (ինչ որ «*Մխիթար*» Հանրապետութիւնն կ'ուրանայ): Հունսկ 1939 Յունիսին, հակառակ տեղւոյն բնակչութեան կամքին եւ Սուրիոյ ընդդիմութեան, ան կցուեցաւ Թուրքիոյ եւ շուրջ 40 հազար Հայեր գաղթեցին եւ հաստատուեցան Հալէպ, Քէսապ եւ մանաւանդ Այնճար (Լիբանան), ուր համախմբուեցան եւ այդ թուականին «Յառաջ»ի բացած հանգանակութեամբ հիմնեցին· - «Յառաջ» վարժարանը: Ալեքսանդրէթի Սանճաքին մէջ է Մուսա լեռը, ուր 1915 Յուլիս - Սեպտեմբեր, տեղի ունեցաւ ծանօթ հերոսամարտը:

×

ՀԱԹԱՅԻ ՀԱՐՑԻՆ ՎԵՐԱՐԾԱՐԾՈՒՄԸ

Հաթայի Հանրապետութեան նախագահ Թայֆուր Սէօքմէնի տգան, Մուրատ Սէօքմէնօղլու ըսած է թէ «Պետութիւնը վճռակամ է այս մարզին մէջ»: Հաթայի անկախ երեսփոխան Մ. Սէօքմէնօղլու ըսած է· - «տարիներ անցած է Հաթայի հարցին վրակումէն ի վեր, ոչ ոքի ուժը բաւարար պիտի ըլլայ այս խնդիրը վերարծարծելու»:

Ան «երազամոլութիւն» որակած է Սուրիոյ նախագահ Հ· Ասատի «Իսքէնտէրունը եւ Անտիոքը Սուրիոյ կցելու նպատակով հանրային կարծիք մը պատրաստելու» ձեռնարկը: Ան ըսած է·

«Անոնք որոնք կ'երազեն թէ Իսքէնտէրունի եւ Անտիոքի հարցին մէջ կարելի է Անգարայի վրայ դիւանագիտական ճնշում բանեցնել, թող չմոռնան որ իրենց դէմ պիտի գտնեն վճռակամ Թուրք ժողովուրդը: Հաթայի - որ 471-րդ սահմանքարն է - ուղղուած որեւէ չարժումի դէմ պիտի գտնեն Թուրք ժողովուրդին չառաչուն ապտակը, անոնց կը յանձնարարենք որ խոհեմ չարժին: Արտաքին ուժերու գործիք եղողներ, որոնք Սեպտեմբեր 12-էն առաջ ժողովուրդը հաւատած ներու բաժնեցին, յարանուանական զբրդութիւններ կատարեցին, չկրցան միութիւնն ու միասնականութիւնը խանդարել, հակառակ Հաթայի մէջ ժողովուրդը պառակտելու ջանքերուն: Ասկէ ետք ալ պիտի չյաջողին:

«Հաթայիոյ պետութեան երազով տարուղներու մեր պատասխանը կ'ըլլայ հետեւեալ հարցումը· Հաթա՞յ Սուրիայէն անջատուած է, թէ Սուրիան Թուրքիայէ:

×

«ՁՈՒՄ ՀՈՒՐԻՑԷԹ»

Մարտ 20-ի «*Հիւրրիյէթ*»ը «*Ձումհուրիյէթ*»էն արտատպած է էրկուն Պալնըի այս խորհրդածութիւնները, ուր ան կ'ուզէ *պիտական ձեւով* փաստել թէ ցեղասպանութիւն չէ եղած եւ ատոր համար Թուրքիա իր յոյսը *միայն* Թուրքիոյ վրայ պէտք է դնէ· ինչ որ աւելի քան տրամաբանական է, քանի որ ուրիշ ոեւէ մէկը նման *պիտական* փաստ չի կրնար գտնել:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ Ի'ՆՉ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ

Թուրքիոյ մէջ զրեթէ կանոն դարձած է հայկ· ահաբեկչութեան դիմաց տարբներէ ի վեր հակազդեցութիւն ցոյց տալ հետեւեալ ձեւով· - «Գետինը պիտի չմնայ մեր նահատակներուն արիւնը» կամ «Ատոմիկ պիտի ըլլայ մեր վրէժը»: Իսկ վերջին շրջաններուն այլեւս արժէք չընծայել նման զղացական արտայայտութիւններու, զրական զարկացում մըն է:

Հայկ· յարձակումներէ ետք ընդհանրապէս զէպքին տեղի ունեցած երկրին թերացումի բաժինը կը պրպտենք, եթէ թերացած են կը քննադատենք այդ երկիրը, ու մեր դժգոհութիւնը կ'արտայայտենք ապահովութեան միջոցառումներու անբաւարարութեան համար: Օթեաուայի դեսպանատան դէպքին եւս ականատես եղանք նոյն կեցուածքին:

Ըսենք անմիջապէս թէ, կը հաւատանք այս կեցուածքին լրջացի ընոյթին ու կողմնակից ենք անոր: Միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարի համար անհրաժեշտ է միջազգային համագործակցութիւն: Բոլորս գիտենք թէ կարգ մը արեւմտեան երկիրներ այս մարզին մէջ որքան թոյլ կը վարուին ու մամուլով, գեկոյցներով կը քաջալերեն ահաբեկիչները:

Սակայն պէտք չէ մոռնալ որ ահաբեկչութեան հարցին մէջ Թուրքիոյ միայն Թուրքիան կրնայ օգնել:

Լաւ, Թուրքիա պէտք եղածը կ'ընէ՞ այս մարզին մէջ:

Կը յուսանք որ աշխատանքներ առաջ կը տարուին այս ուղղութեամբ: Սակայն դժուար է ըսել որ հայկ· յարձակումներէ ետք թէ' ձայնասփիւռէն, հեռատեսիլէն որուած բացատրութիւններու, թէ քաղաքական դէմքերու զեկոյցներուն եւ թէ Ազգ· ժողովին մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւններու ընթացքին հանրային կարծիքին կը տրուի անհրաժեշտ լուսաբանութիւնը:

Մինչեւ այսօր հայկ· յարձակումէ մը ետք, ամբաստանութենէ զատ ոչ մէկ ինքնաքննադատութեան հանդիպեցանք: Օրինակ չենք տեսած «մեր լրատուական դործունէութիւնը տկար էր», «էէինք կըրցած պէտք եղած կերպով պատրաստել ապահովութեան մեր պաշտօնեաները» կամ «պաշտպանութեան անհրաժեշտ յատկացումը չեղաւ»ի նման արտայայտութիւն մը:

Արդարօրէն կը պրպտենք օտարներու պատասխանատուութիւնը, թոյլ կեցուածքը, կամ այն պարագան թէ ահաբեկչութեան մարզին մէջ բաւարար դործակցութիւն ունի՞ն թէ ոչ:

Սակայն չատ չենք կենար այն կէտին վրայ թէ Թուրքիա բաւարար օժանդակութիւնը կը կատարէ՞ ինքն իրեն:

Մինչդեռ այլեւս հասած է ժամանակը գիտական մերձեցումի մը՝ հայկ· ահաբեկչութեան:

Նախ Հայերու ցեղասպանութեան պնդումը իրականութիւն չէ: Սակայն Ա· Աչխարհամարտի ընթացքին արտաքին դրգռութիւններու հետեւանք ողբերգական դէպքեր տեղի ունեցած են ու երկու կողմէն ալ մարդ մեռած է: Ամէն յարձակումէ ետք, փոխանակ «Հայերու կար - ծեցեալ պնդումներ»ու նման կաղապարուած բացատրութիւններ գործածելու, անկասկած չատ աւելի օգտակար կ'ըլլայ այս մարզին մէջ լուրջ ուսումնասիրութիւններով ի յայտ գալ միջազգային հրապարակին վրայ, ու գիտական ձեւով փաստել թէ Հայերը ինչպէս կը խեղաթիւրեն դէպքերը...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լիբանանի մէջ բախումները ծաւալեցան քրիստոնեայ ուժերու (Ժաժալ) եւ բանակին միջեւ: Լիբանանեան համախմբուած ուժերը Ժաժան ընտրեցին որպէս իրենց զեկավարը: Միւս կողմէ, Հինդչարթի առտու հասած լուրերու համաձայն իսրայելեան զօրքը հարաւային - Լիբանան մտած էր եւ կը յառաջանար դէպի Սայտա, ուր կռիւները չատ սուր բնոյթ առած են: Հոն է որ քրիստոնեայ քաղաքազօրքը միացած է քաթայէպ անջատողականներուն: Մէջ - քրիստոնէական այս բախումները չատ մտահոգիչ են եւ յանկարծ մոռցնել տուին այն ցնծութեան պահերը, զոր ապրեցան Սայտայի բնակիչները, իսրայելեան զօրքին մեկնումին եւ լիբանանեան բանակին մուտքին առթիւ: Կռիւներու չրջանին մէկ կ'ապրին 28·000 սիւննի մահմետական, 12 հազար քրիստոնեայ, իսկ Իսրայէլի պարպած չրջանը՝ 250 հազար սիւննի, 50 հազար Պաղեստինցի, 100 հազար շիի եւ չուրջ 30 հազար քրիստոնեայ: Այս ընթացքով, կատարուած իրողութեան մը կրնայ վերածուիլ ամանց երազը՝ համադաշնակցային Պետութիւն մը՝ յարանուանական բաժանումով:

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ պատերազմին մօտ մէկ միլիոնի հասած է մեռեալներու թիւը: Իրան կղզիացած պատկեր մը կը պարզէր Հորեքչարթի, ոչ մէկ օդանաւ (բացի Էռ - Ֆրանսէն, որ ցարդ չէ ընդած Շարաթ օրուան իր թռիչքը, բայց պիտի ընդէ եթէ հարկ ըլլայ), մինչ հեռաձայնի գիծերն ալ խզուած են այլեւս: Իրաքցիները, անցեալ չաբթու, նոր ռումբերով ռմբակոծած են պարսկական դիրքերը, սկսած ներ պարունակող կազի տեսակ մը, որ մէկ վայրկեանէն կը սպաննէ: 16 տարուդինուոր մը, որ պայմումէն քիչ մը հեռու գտնուած է «ազատած է», այսինքն՝ ողջ է, բայց այլեւս չի տեսներ...: Մեռելներու օրական միջինը՝ 600 է...:

ՊՐԱԶԻԼԻ նորընտիր նախագահը կրկին գործողութեան ենթարկուած է (ազիքի) եւ վիճակը մտահոգիչ կը նկատուի: Այս ընթացքով ժողովրդավարութեան վերադարձն է, որ կ'ուշանայ:

ՊՈՐՏՕ կրցաւ փրկել իր պատիւը, փեներ նալթինների չնորհիւ եւ որակուիլ ախոյեան ակումբներու կէս - աւարտականներուն համար, 4-ի դէմ 6 կէտով չաղթելով Դինեպրի: Հինդչարթի, վիճակով, կ'որոշուէր իր հակառակորդը: Միւս արդիւնքներն են (դարձի մրցումներ)· - Լիվըրփուլ - Աւստրիա 4-1, Սպարտակ Փրակա - Ձուվենթուս 1-0, Փանաթինայիքոս - Կէօթպէրկ 2-2: Բաժակներու բաժակի չարքին· - Սիթաբա - Էվերթըն 0-2, Դինամօ Մոսկուա - Լառնիա 1-0, Հոմ - Պայէրն 1-2, Ռափիտ Վիէննա - Դինամօ Տրէզտէն 5-0: Իւէֆա-ի բաժակին· - Վիէոթռն - Մանչէսթըր 5-4, Դինամօ Մինսկ - Զէլիէշինեար 1-1, Քոլոնը - Ինքէր Միլանօ 1-3, Ռէալ Մատրիտ - Թոթընհամ 0-0: Ընդգծուած անուններն են որոնք որակուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը թեթեւ բարելաւում մը արձանագրած է Փետրուարին, 0,5% նուազելով:

ՖԱՊԻԻՍ իր հերթական ելոյթին մէջ (հեռատեսիլէն) զգայացուց լուր մը չտուաւ, այսինքն՝ չյայտնեց քուէարկութեան դրութիւնը 1986-ի համար, բայց հաղեց թէ սխալ է ըսել թէ ուշ մնացած

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒԱՆՑ ՀԱՐՑԸ

ԺՈՆԵԻԻ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԹԻԻ

—×—

Մարտ 19 Երեքչարթի իրիկուն Փարիզի Հ· Բ· Ը· Միութեան գրասենեակին մէջ մամուլի ասուլիս մը տուաւ Պ· Ռոպերթօ Մալխասեան· Արժանթինի Հայկ· Մէջ - Միութենական Խորհուրդի յանձնախումբի ներկայացուցիչը որ Ժընեւի մէջ հետեւելէ ետք Մարդկային Իրաւանց ենթայանձնախումբի նիստերուն, կը վերադառնար Պուէնոս - Այրէս: Ան վերադարձն է ու միաժամանակ դասախօս Պուէնոս - Այրէսի համալսարանին մէջ, Միջազգային Իրաւագիտութեան:

Պ· Մալխասեան նախ պարզեց իրենց միութեան կազմութեան նպատակը, ու կատարած աշխատանքը, Հայկ· Դատի կալուածին մէջ: «Ալֆոնսինի կառավարութեան մէջ բարեկամներ ունէինք, մտածեցինք ապահովել կառավարութեան նեցուկը մեր դատին համար, միջազգային տեսանողներու առջեւ»ը ըսաւ ան: Տըրուած ըլլալով որ Արժանթին մէկն էր Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբին 43 անդամներէն, այս երկրին հետաքրքրութիւնը եւ նեցուկը հանդիպ Հայկ· Հարցին, կրնար ծաւալիլ նաեւ հարաւային - Ամերիկայի եւ «էէզոք» երկիրներուն միջեւ:

Թէ ի'նչ էր իր ներկայութեան պատճառը ու դերը Ժընեւի մէջ, հետեւեալ ձեւով կը բացատրէր ատոքթ· Մալխասեան· «զանազան հանդիպումներով, չփումներով հետաքրքրութիւն արծարծել Հայկ· Հարցին հանդէպ, հայթայթել փաստաթուղթեր, անհրաժեշտ վաւերապրեր, որպէսզի այն պարագային ուր իրենց վարած քաղաքականութիւնը չարմար դատէ հետաքրքրուիլ հայ դատով, ունենան հարկաւոր աղբիւրները»:

«Խնդիրը պատմութիւնը ճշդելու վրայ չէ, պէտք չունինք ցոյց տալու թէ ցեղասպանութիւնը տեղի ունեցած է, այլ՝ հարցը քաղաքական ընոյթ ունի· խնդրոյ առարկայ է մեր ազգային արժանապատուութիւնը, ՄԱԿ-ի կողմէ ճանաչումը Հայերու ցեղասպանութեան, պիտի հանդիսանայ առաջին քայլ մը»:

Այս ուղղութեամբ ուրեմն երկու կարեւոր հանդրուան ունի անցընելիք այս հարցը· նախ Օգոստոսին պէտք է ենթայանձնախումբին տեղեկագիրը - ուր չուսալի է որ պէտք եղած ձեւով ներկայացուած ըլլայ հայկ· հարցը - փոխանցուի Մարդկային Իրաւանց յանձնախումբին, իսկ յետոյ, 1986 Փետրուարին տեղեկագիրը ընդունուի նոյն յանձնախումբին կողմէ ու ճանաչում գտնէ Հայերու ցեղասպանութիւնը:

են: Բացի 1928-էն, ուր յայտնուած է ինը ամիս առաջ, անկէ զատ, միայն քանի մը չաբաթ առաջ յայտնուած է:

×

Դ Ա Տ

ՀԱՑ Ա.ԶԳ· ՇԱՐԺՈՒՄԸ կը հաղորդէ որ Երկուչաբթի, Մարտ 25, ժամը 13·30-ին, Պոպինեըի գատարանին առջեւ տեղի կ'ունենայ Արա Թորանեանի, Վահէ Սուֆիլաճեանի, Արթօ Փեհլիվանեանի եւ Սեդրակ Գազանճեանի գատավարութիւնը: Մեղադրանքն է չարագործ պահած ըլլալ, մինչ ՀԱՇ-ի համար Հայերու համակամութեան տարրական իրաւունքն է, որ խնդրոյ առարկայ է:

Յիշենք որ վերաքննութեան գատավարութեան իրեւ հետեւանք Աւետիս Քաթանեանի չորս տարուան բանտարկութեան գատապարտումը երեք տարուան վերածուեցաւ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԻՐՈՑ «ՄԻՖ»Ը ՉԱՐԵՆՑԻ ՊՈԷԶԻԱՅՈՒՄ

ՀԵՆՐԻԿ ԷԴՈՑԵԱՆ

Գ.

«Պոռնիկ կամ «Զքնաղագեղ տիկին», կեանք կամ երազ - այս հարցը դրուած է Ն. Ֆիլիփովնայի խռովայոյզ կեանքի մէջ՝ «Զքնաղագեղ Տիկին»՝ Միչկինի համար, «Հեռերան»՝ Ռագոժինի համար: Սոնիա Մարմելադովայի մէջ «Զքնաղագեղ Տիկինը» սոցիալական անհաւասարութեամբ իջեցուած է մինչեւ պոռնիկը, իսկ Գրուշենկայի մէջ, «Հեռերան վերացած է՝ Դմիտրի Կարամազովի հետ դէպի աքսոր գնալու վճռով»:

Ե. Զարենցի «Սեւաչեայ պչրուհին» նոյն Նաստասիա Ֆիլիփովնան է, որին «ճանաչում» է Միչկինը, քանի որ մինչ այդ նրան տեսել էր «երազում»: Ն. Ֆիլիփովնայի կերպարի ներքին հակասութիւնը («Զքնաղագեղ Տիկին» եւ «պոռնիկ») կապուած է «ճանաչման» եւ «ոչ - ճանաչման» հետ. նրան ճանաչում է Միչկինը, մինչդեռ վէպում գործող կերպարներից ոչ մէկը, այդ թւում նաեւ Ռագոժինը, չի ճանաչում նրան: Հակասութիւնն անցնում է իշխան Միչկինի եւ վէպի միւս կերպարների միջեւ. Ն. Ֆիլիպովնայի ներքին հակասութիւնը (նրա «խռովայոյզ կեանք»ը՝ ինչպէս ասում է Ա. Բեւին) պրոյեկցիան է իշխան Միչկինի «ներքին լուսաւորման» եւ միւսների «կուրութեան»: Նոյն կերպ «Իրիկնային փողոցում» կանգնած «Սեւաչեայ պչրուհին» ճանաչում է պոէտին եւ ինքն էլ ճանաչում նրա կողմից. երազի պլանում «գոհարերութիւն» կատարող Շամիլրամը («Երազում եմ այն երկիրը հեռաւոր...») մարմնաւորում է «Սեւաչեայ պչրուհու» մէջ. «ճանաչումն» ինքը արդէն միացում է, որովհետեւ «ճանաչելը»՝ նշանակում է ներթափանցել, տեսնել եւ ընդունել նրան, որից բաժանուած է աշխարհում: «Ճանաչման» եւ միացման մէջ մասնակցում է նաեւ մահուան «միֆ»ը, քանի որ «ճանաչելով» եւ միանալով՝ կերպարը դուրս է գալիս ժամանակի եւ տարածութեան իշխանութիւնից, այն, ինչը «միֆի» մէջ նշանակում է տեսնել «բարձրագոյն ոլորտը» (Երկիրը Կապոյտ): Հին գնոստիկական տեքստերում այդ մասին ասուած է. «Երբ Եւան Ադամի մէջ էր, մահ չկար: Այն բանից յետոյ, երբ նա բաժանուեց (նրանից), մահը յայտնուեց: Եթէ նա նորից մանի նրա մէջ եւ նա նրան ընդունի, մահ այլեւս չի լինի»:

Փողոցում «Սեւաչեայ պչրուհու» եւ պոէտի հանդիպումը սիմվոլիկ պլանում նշանակում է բաժանուած երկու էութիւնների միացումը. «սուրբ պոռնիկ»ը ոչ միայն սիմվոլիզմի, այլեւ համաշխարհային գրականութեան մէջ յաճախակի հանդիպող խորհրդաւոր եւ առեղծուածային կերպարներից է. այն հանդէս է գալիս Շ. Պոլէրի, Ա. Ռեմպոյի պոէզիայում. նա դառնում է էմէրալտա, որին «փնտռում» է նրա հին «միասերիալ» պարանէօքը՝ Քուազիմոդոն եւ հանում նրան մահուան մէջ, Վ. Հիւգոյի «Փարիզի աստուածամօր տաճարը» վէպում (սիրոյ «միֆի եւ մահուան «միֆի» միաձուլումները). Նա դառնում է Մատամ Պովարի՝ Ֆլոպէռի համանուն վէպում, որը «փնտռում» է մարդկանց մէջ իր «միասին» եւ չգտնելով՝ դիմում է մահուան (նոյն մահուան «միֆ»ը) կամ՝ Սալամպօն նոյն հեղինակի վէպում, որը Տանիթի («Իննանա - Իշտար - Շամիրամ»ի հիւսիս - ափրիկեան, կոնկրէտ՝ փիւնիկեան անուանումը) «Սրբազան քօղը» Բարբարոս Մաթոյից բերելու համար տալիս է իր կուսութիւնը («սուրբ պոռնկութեան» միֆական ակտը) եւ ապա կործանւում. «Այդպէս մեռաւ Համիլկարի դուստրը, որովհետեւ ձեռք էր տուել Տանիթի սուրբ քօղին» - եզրափակում է Ֆլոպէռը: Այս կերպարի մարմնաւորումն է Մարգարիտան Վ. Կէօթէի «Ֆաուստ»ում, որը «գոհաբերւում» է Ֆաուստի կողմից, ինչպէս եղել է հին միասերիալի ժամանակ, եւ նրանք միանում են մահուան մէջ (երկնային ոլորտում, ուր Մարգարիտան ճանաչում է Ֆաուստին): Լ. Ն. Թոլսթոյի Աննա Գարենինան ինքնասպան է լինում, որովհետեւ Վռոնսկին «չի ճանաչում» նրան եւ նրա մահը (գոհաբերութեան ակտը) պէտք է ճանաչել տար Վռոնսկուն «Զքնաղագեղ Տիկնոջը» կամ յաւերժ կանացիին՝ մարմնաւորուած Աննայի մէջ: Մահը ամէնուրեք հեռուում է նրան, որովհետեւ «ճանաչում»ը եւ միացումը կատարւում է իրրեւ «գոհաբերութիւն», որ արտայայտում է իրրեւ մահ. «Զքնաղագեղ Տիկնոջը», «յաւերժ կանացի»ի կամ «անուրջ կոյս»ի, «երկնային քրոջ» յայտնութիւնը եւ ճանաչումը ուղեկցւում է զոհաբերութեան եւ մահուան «միֆ»ով:

Ե. Զարենցի երկու բանաստեղծութիւններում արտայայտուած է զոհաբերութեան եւ մահուան անմիջական պատկերը, որը բացայայտւում է միայն միֆական կոնտէքստի մէջ. «Դահիճը կարմրագեաս» եւ «Ճիչում եմ, հնչեց զանգը մի՛ջանգքում...» (1916): Պոէտը նկարագրում է սիրած կնոջ սպանութիւնը, որի մոտիւը բացակայում է տեքստում. սպանութիւն առանց պատճառի, մահ՝ սիրոյ մէջ, որը կարելի է ըմբռնել միայն «միֆ»ի տեսանկիւնից: Այսպէս, սիրոյ «միֆ»ը խաչաձեւում է մահուան «միֆ»ին եւ կազմում է հնագոյն միասերիալի պոէտական սորուկտուրան: Ե. Զարենցի եւ Ալ. Բլոկի առընչութիւնը այս հարցում կապուած է միֆական ընդհանուր ակունքի հետ: «Կնոջ» սպանութիւնը իր ենթատեքստում ունի միֆական - սիմվոլիկ նշանակութիւն, որի հիմքը «գոհաբերութեան» միասերիալ ակտն է: Այսպէս, Լ. Ն. Թոլսթոյի «Կրէօյցերեան սոնատա» վիպակի պողպնիչեւը սպանում է կնոջը՝ ազատելով սէրը «սեռական» դեսպոտիզմից: Գործողութիւնը կատարւում է «միֆ»ին հակառակ ուղղութեամբ. կոնֆլիկտում գործում է սէրը բարձր ոլորտից մինչեւ «սեռական» մակարդակը իջեցնելու մէջ, մինչդեռ «միֆ»ը սեռական միացումը բարձրացնում է մինչեւ բարձր ոլորտ՝ այն դիտելով առաուածային - միասերիալ միացման մէջ: «Սուրբ պոռնկութեան» օրինակ է Աբբա Փրէվոյի «Մանոն Լեսքօ» վէպի հերոսուհին, որի մահը միֆական ենթատեքստում կապուած է «գոհաբերութեան» հետ: Նոյն «միֆ»ի չրջանակներում է կատարւում Տեզեմոնայի լսպանութիւնը Ու. Շէքսպիրի «Օթելլօ» ողբերգութեան մէջ: Անչուշտ, գոյութիւն ունի ներքին կապ՝ Օթելլոյի «Խանդ»ի եւ Լ. Ն. Թոլսթոյի նկարագրած «Սեռական» դեսպոտիզմի միջեւ. այդ կապը այն միֆական ենթատեքստն է, որ գործում է նրանց մէջ: Օթելլօն, որ «ճանաչել» է Տեզեմոնային մէջ «երկնային քրոջը», ուժեղ արտայայտուած զգայականութեան պատճառով սկսում է այլեւս «չճանաչել» նրան. վերաճանաչման ուղին անցնում է մահուան տուեալ դէպքում՝ «գոհաբերութեան» միջով, որով Օթելլօն զարձեալ «պտնում» է Տեզեմոնային: Օթելլօն սպանութիւնից առաջ եւ սպանութիւնից յետոյ, նոյն անձնաւորութիւնը չէ. փոխւում է նրա արտաքինը (ծերանում է), խօսքերը դառնում են վերացական եւ անհասկանալի. «Ախնպիսի բաներ դեռ կը պատահին, որ երկրագունդը փոփոխութիւններից սոսկահար եղած բերանը բանայ», կամ՝ «Լուսնի մեղքն է դա, չափից աւելի չատ է մօտեցել մեր մոլորակին...»: Օթելլոյի միտքը պարունակ է ինչ - որ ոլորտում, որը կապուած է «միֆաքիտակութեան» հետ: Օթելլօն Տեզեմոնայի մահով «մեռնում» է եւ նորից «յարութիւն» առնում: Տեզեմոնայի մէջ նա սպանում է իր սեփական զգայական աշխարհը, որ պատճառ էր «կուրացման»: Օթելլօն անցնում է «Հաղէսով», այն, ինչը կապում է հնագոյն միասերիալի դաշնի էութիւնը: «Միֆ»ը Օթելլոյի մէջ գործում է իբրեւ գոհաբերութեան «միֆ»: Այդ «միֆ»ը գործում է նաեւ Ե. Զարենցի բանաստեղծութեան մէջ.

Դու կը դնես ֆո գլուխը իմ բարձին,
Սեւ հիւսերդ ջրերի պէս թափած վար,
Սրտատրոփ, լուռ կը սպասես հարուածին,
Գոհ, անտրտունջ, երազային - հոգեվար:

Կ'իջնի, կ'իջնի իմ հարուածը մահաբեր -
Կոյր հարուածը կարմիր հագած դահիճի.
Դուրսը ֆամին կը ծիծաղի անտարբեր
Ու մութը չար կը խտանայ ու կ'աճի:

×

Բայց մեռնելուց առաջ, վերջին վայրկեանին
Դու կը տեսնես եւ կը ժպտաս հպարտ, գոհ -
Որ դահիճը, այդ կարմրագգեստ վայրենին
Համբուրում է ջղածգուղ ձեռքը fո...:

«Ճանաչման» եւ «միացման», սիրոյ եւ մահուան «միֆ»ի հետքերը երեւում են Ե. Զարենցի «Ցարդդողի ճամբորդները» բանաստեղծութեան մէջ: Սիմվոլներով եւ ասոցիացիաներով հարուստ այս բանաստեղծութեան մէջ առանձնանում է մի դիծ, որը կապուած է «միֆ»ի հետ: Դա յարդդողի ճանապարհի պատկերն է՝ միֆական «Մեռեալների դեռը», որ ձգտում է տեսանելի երկնքում եւ իր մէջ տանում «մեռեալների հոգիները»: «Ցարդդողի ճամբորդները» «Մեռեալների դեռով» անցնող հոգիներն են, ճանապարհորդները՝ դէպի «երկիրը յաւերժ»:

«Մեռեալների դեռ» միտաֆորը պոէտը օգտագործում է՝ ցոյց տալու կեանքի ուղին «Ու անցնում ենք ուղիներով երկրային»: Կեանքի ուղին «Մեռեալների դեռ»ի միֆական ոլորտի մէջ կապուած է մահուան հետ, «Ուր բիւր մարդիկ երազեցին ու չկան»: Իրականութեան դժգոհութիւնը, կեանքից ստացած սարսափներն ու հիասթափութիւնները պոէտի կեանքի ընթացքը դարձնում են «Ցարդդողի ճանապարհ», այսինքն՝ «մեռեալների դեռ», ուր մարդը ընթանում է ինչպէս «մեռեալը»: «Չէ՞ որ կեանքում չհասկացաւ ոչ - ոք մեզ. Ու խնդացին լուսաւոր մեր աչքերին...»: Այդ ընդհանուր անհասկացուածութեան, վշտոմների, յուսահատութեան եւ խաւարի մէջ պոէտին տեսնում են եւ ճանաչում երկու հոգի՝ «պոռնիկը» եւ «խելագարը»:

Քոյրը խնդաց, բարեկամը ծիծաղեց,
Օտար մարդիկ հայհոյեցին ու անցան:
Միայն պոռնիկը մշուշում համբուրեց
Եւ խելագարը բարեւեց կիսաժայռ:

«Սուրբ պոռնկութեան» միասերիալ «համբոյր»ը կատարւում է «Մեռեալների դեռում», այսինքն՝ առընչուած է մահուան «միֆ»ի հետ: «Համբոյր»ից եւ խելագարի բարեւից յետոյ բանաստեղծութեան մէջ անմիջապէս յայտնւում է մահուան թեման - «Մենք կը ժպտանք, դոհ կը ժպտանք մեռնելիս որ երազում երազեցինք ու անցանք»: Մահուան «ժպիտը», անշուշտ, կապուած է «համբոյր»ի եւ «բարեւ»ի հետ: «Խելագարը» ճանաչում է պոէտին, որովհետեւ «ազատ» լինելով բանական կաղապարից, նա «տեսնում» է արտաքինից այն կողմը, ճանաչում «ոգին» եւ «մահը»: Պատահական չէ, որ «Իրիկնային պչրուհուն» չարքում հանդէս է գալիս «խելագարը», իսկ «սուրբ պոռնիկ»ի իմաստային երկուութեակը եւ որի դիմակը իր վրայ է առնում պոէտը: Հին «միֆ»ը հանդէս է գալիս «խարիսմատիկ» երեք կերպար - սիմվոլների մէջ՝ «սուրբ պոռնիկը», «խելագարը», «պոէտը», որոնք «Ցարդդողի ճանապարհ»ին հանդիպում են իրար եւ ճանաչում մէկը միւսին իրրեւ «Ցարդդողի ճամբորդներ», այսինքն՝ «Մեռեալների դեռի» ուղեւորներ:

Մի այլ տեղ պոէտը իրեն է նոյնացնում «պոռնիկի» հետ՝ ցոյց տալու իր ներքին երկուութիւնը - «Պոռնիկի պէս ընկած աղօթքի պէս հեզ» («Ես գալիս եմ հա...»): «Անուրջ կոյս»ը կամ «երկնային քոյր»ը (նոյն ինքը Ալ. Բլոկի «Զքնաղագեղ Տիկինը», Ֆ. Սոլոգուբի «Բացուլութեան հրեշտակը», Ա. Բելիի «Սիլքը» եւ Վլ. Սոլովեովի «Յաւերժ կանացին») մարմնաւորում է «կնոջ» միֆը, իրրեւ «պոռնիկ» եւ անկում ապրած բայց «պոռնիկը» իրրեւ «անուրջ կոյս» եւ «երկնային քրոջ» մարմնաւորում է բարձրանում է մինչեւ «աղօթք», որ «ինքն՝ նա հանդէս է գալիս իրրեւ «գոհ կած» եւ «հեզ», «պոռնիկ եւ աղօթք». Աշխարհ մտած եւ աշխարհի կողմից ոտորացուած ու ապտակուած «Անուրջ կոյսը», որ հանդէս է գալիս իրրեւ «պոռնիկ», Ե. Զարենցի կողմից հակադրուած է կեղծ - բարեպաշտ քաղքենական («Ջրհեղեղի Լ.-ին») «օսլայած հոգով» կնոջը, որը զուրկ է միֆական «վհուկի»ից եւ անընդունակ է «զոհաբերութեան»: «Պոռնիկներն ինձ քոյր կը դառնան, չները եղբայրներ անդին» - յայտարարում է պոէտը՝ մարտահրաւէր նետելով «օսլայած հոգով» եւ «պուրպուրասրտով» կին - քաղքենուհուն եւ ցոյց տալիս իր ներքին առընչութիւնը «միֆի» եւ միֆական «վհուկութեան» հետ, առանց որի «միֆ»ը չի կարող դառնալ վերածնունդ եւ «յարութիւն»:

(Շար. 3)

ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԵՂԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐ

Ընթացիկ տարուան Փետրուար 24-ին տեղի ունեցան այսպէս անուանուող ժողովրդական 15 Հանրապետութիւններու, ինչպէս նաեւ Հայաստան, Ինքնավար Հանրապետութիւններու, օրինակ՝ Նախիջեւան, Գերագոյն եւ ժողովրդական երեսփոխաններու, - դեպուտատ, - տեղական Խորհուրդներու ընտրութիւնները: Հայաստան կ'ընդգրկէ ընտրական 340 տարածք (չրջան): Ընտրութիւնները կը կատարուին ասոնցմէ 338-ին մէջ: Երկու ընտրական չրջաններ՝ Ասան, թիւ 126, եւ Ղարիբջանեան, թիւ 126, մօտ ապագային, որովհետեւ, ընտրութեանց նախօրեակին մեռած են թեկնածուները:

Համաձայն պաշտօնական հաղորդագրութեան՝ Միութենական, Ինքնավար Հանրապետութիւնների Գերագոյն Խորհուրդների եւ ժողովրդական դեպուտատների տեղական Սովետների ընտրութիւններուն մասին (Սով. Հայաստան օրաթերթ, 1985 Մարտ 2), Հայաստանի ընտրական արդիւնքները հետեւեալ պատկերը կը պարզեն: (Օրաթերթը Խորհ. Միութեան ընդհանուր պատկերը կը ներկայացնէ, մանրամասն. մենք կը քաղենք Հայաստանի վերաբերեալ կէտերը, չմոռնալով մը այլ կողմնակի մէկնաբանումներով):

Հայաստանի ընտրողներու թիւը 1·893·986: Կը մասնակցին 1·893·8 հոգի: Քուէարկողներուն 99,99 տոկոսը, որ բացի Խորհ. Ռուսիայէն (99,97) համապատասխանէ միւս բոլոր Հանրապետութիւններուն արձանագրած նակցողներու տոկոսին:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի համ Սովետին, ինչպէս կ'անուանուի կ'ընտրուին 338 դէպուտատ: Անդրկովկասի չրջադիծին մէջ՝ Վրաստան՝ 440, Ադրբեջան՝ 450 երեսփոխան: Աստղ նակչութեան առաւել թիւը, բնականաբար, նկատի կ'առնուի:

Տեղական Խորհուրդներուն համար կը արբուին 27·441 դեպուտատներ:

Այրերը այս թիւին 50,1 տոկոսը ներկայացնեն 13·759-ով, իսկ կիները 49,9 տոկոսը, 13·682-ով:

Ընդհանուրին մէջ 11·862-ը անդամ կամ թեկնածու Համայնավար կուսակցութեան. հետեւաբար, կը ներկայացնեն ընտրուողներուն 43,2 տոկոսը:

Այսպէս կոչուող անկուսակցականներ 15·579, ընտրուողներուն՝ 56,8 տոկոսը:

Աւելորդ է ըսել, թէ իւրաքանչիւր թեկնածու համար միայն մէկ անուն կը նշանակագրի՝ նշանակուած կուսակցութեան կողմէ, փաստօրէն:

Ժ. ՄԻՐԻՃԱՆՅԱՆ

ԼՈՍ - ԱՆՃԵԼԵՍ

ՈՍՏԻԿԱՆԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀԱՅԿ· ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

«ՄԵՆՔ ԿՂՆԴՈՒՆԻՆՔ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ՀԱՅՈՑ ՈՒՆԵՑԱԾ ՍԱՐՍԱՓԵԼԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ, ԲԱՑՑ ՀԱՅԵՐԸ ԼՈՍ - ԱՆՃԵԼԵՍԻ ՓՈՂՈՑՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ՊԷՏՔ ՉԷ ՓՈՐՁԵՆ ԼՈՒԾԵԼ ԱՆՑԵԱԼԻ ՀԱՐՑԵՐԸ»։

—×—

Լոս - Անճելըսի Հայկական հեռատեսիլը, փետրուար 10-ի իր յայտադրի պատկերափոխումի ընթացքին հարցազրոյց մը ունեցած է ոստիկանապետ Տէրըլ Կէյթի հետ, Հայութիւնը չհաղորդուող կարգ մը հարցումներ ուղղելով անոր։

Այսպէս, խօսնակը՝ Ռոզ Տէմիրճեան, ոստիկանապետին յիշեցուցած է Համբիկ Սասունեանը, որ ձերբակալուեցաւ իբրեւ մեղադիր թուրք հիւպատոս Քեմալ Արբքանի ահաբեկման, եւ այդ ամբաստանութեան հիման վրայ դատապարտը - ւեցաւ ցկեանս բանտարկութեան։ Միւս կողմէ, իսկական ոճրագործները՝ որոնք մէկէ աւելի անձերու կեանքը խլած են, կը տառնան միայն քանի մը տարուան բանտարկութիւն. օրինակ՝ Տան Ուայթ, որ Սան - Ֆրանսիսքոյի քաղաքապետ Մասքոնին եւ թաղապետական խորհուրդի անդամ մը սպաննելով, միայն ութ տարի բանտ մնալէ ետք, ազատ արձակուեցաւ։ «Դուք, - ըսած է Ռոզ Տէմիրճեան, - իբրեւ Լոս - Անճելըսի ոստիկանապետ, արդար կը դանէ՞ք, որ երկու անձ սպաննող մը բանտէն ելլէ եւ Համբիկ Սասունեան, որ հայ դաղութին համար ազատութեան մարտիկ մըն է, ցկեանս բանտարկուած մնայ»։

Ոստիկանապետը պատասխանած է, թէ «վարելի չէ բաղդատել երկու պարագաները, առանց ըմբռնացումի։ Տան Ուայթ բացէ ի բաց երկու հոգի սպաննեց եւ պէտք էր որ իր կեանքին մնացեալ մասը բանտին մէջ անցընէր։ Իմ կարծիքով, Տան Ուայթ իրրեւ ոճրագործ պէտք է դատապարտուէր եւ ցկեանս բանտարկութեան պատիժ ստանար։ Այդ պարագային, չատ աւելի լաւ պիտի հասկցուէր նաեւ Համբիկ Սասունեանի պարագան»։

Ռոզ Տէմիրճեանի այն հարցումին, թէ «իրա՞ւ է որ ոստիկանութիւնը ցանկ մը ունի Հայերու, որոնք միշտ հսկողութեան տակ են», ոստիկանապետը պատասխանած է, թէ չի կրնար եւ չուզեր կարուկ պատասխան մը տալ այդ հարցումին, աւելցնելով. «Մեզ կը հետաքրքրէ ոեւէ մէկը, որ վայրագ արարքներ կը գործէ եւ կամ պատճառներ ունինք հաւատալու, թէ վայրագ որեւէ արարքի մասնակից եղած է, մենք կը հսկենք անոր վրայ։ Դժբախտաբար, գաղութին մէջ կան կարգ մը Հայեր, որոնք որոշած են օրէնքը անձնական գործադրել եւ ռմբահարումներ կամ ահաբեկումներ կատարած են, նման ձեր ակնարկած Սասունեանի պարագային։ Մենք պարզապէս չենք կրնար թոյլատրել նման արարքներու տանձակ գործադրութիւնը։ Ուրեմն, կը հրսկենք եւ պիտի չարունակենք հսկել։ Սակայն, կ'ուզեմ որ հայ գաղութը գիտնայ, թէ քաղաքին մէջ կան նաեւ ցեղային այլ խմբաւորումներ եւ անհատներ, որոնք հսկողութեան տակ են»։

Տեսակցութեան աւարտին, ոստիկանապետը իր խօսքը ուղղելով հայ գաղութին՝ ըսած է· «Հայ - Թրքական յարաբերութեանց շուրջ չատ խօսուեցաւ եւ այդ մեծ հետաքրքրութիւն ու հասկացողութիւն յառաջացուց մարդոց մէջ։ Կարծիք մը կայ ,որ Հայերը փողոց իջած են միայն զոհ երթալու համար։ Ես կ'ուզեմ ըսել որ Հայերը ուրիշ բան չեն, քան ուրիշ ամէն մարդ։ Ինչպէս ամէն մարդ, Հայերն ալ կ'ուզեն ապրիլ, աշխատիլ եւ ապահով կեանք մը վարել։ Ես կը հաւատամ, որ Հայերը ալ կ'ուզեն խաղաղ կեանք մը վարել։ Ես կը հաւատամ, որ Հայերը ալ կ'ուզեն խաղաղ կեանք մը վարել։ Ես կը հաւատամ, որ Հայերը ալ կ'ուզեն խաղաղ կեանք մը վարել»։

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՎԻՐՃԻՆԻԱ (Միացեալ - Նահանգներ) Թանգարանին մէջ, փետրուար 20-ին, բացուած է հայկական դորգերու ցուցահանդէս մը, որ կը տեւէ մինչեւ Մարտ 31։ Պաշտօնական բացման նախօրեակին, դասախօսութիւն մ ըտուած է տոքթ· Լիւսի Տէր-Մանուէլեան։ Ցուցադրուած են 60 դորգեր, մեծ մասամբ բանուած հայ կանանց կողմէ եւ նուիրուած եկեղեցի - ներու։

×

ՊՈՂՍՈՑ կեդրոնական Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Մարտ 5-ին, տեղի ունեցած է Սայաթ - Նովա երգչախումբին համերգը։ Ներկայ եղած է Շնորհք Պատրիարք։ Ցայտադիրը բաղկացած է Սայաթ Նովայէ, Կարա Մուրզայի, Մակար Եկմալեանի, Կոմիտասի, Գ. Սիւնիի, հայրենի երգահաններու եւ խմբավար Պետրոս Գամճեանի գործերէ։ Երգչախումբի մեկնաբանութիւններուն դաշնակով ընկերացած է 14 տարեկան պատանի մը՝ Սայաթ Զաման։

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, փետրուար 11-ին, նըշուած է Վարդանանց տօնը։ Ցաւարտ եկեղեցական արարողութեանց, Մարի Մանուկեան սրահին մէջ դործադրուած է յայտադիր մը՝ օրուան տօնին պատշաճ։ Ներկայացուած է հատուած մը Դ. Դեմիրճեանի «Վարդանանք»էն։ «Կոմիտաս» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Արա Թօշիկեանի, մեկնաբանած է քանի մը երգեր։ Բանախօսած է Մանուէլ Քէօսէեան։ Փակման խօսքը արտասանած է Եղնիկ Վրդ· Խրքաճեան։

×

ՏԻԹՐՕՑԹԻ Ս· Սարգիս եկեղեցւոյ «Լիլիան Առաքելեան» սրահին մէջ, փետրուար 2-ին, տօնուած է Հ·Օ·Մ·Ը 75-րդ տարեդարձը։ Հանդիսութիւնը վարած է Շուշանիկ Բաբախեան։ Ողջոյնի խօսք արտասանած են Դաւիթ Կարապետեան (յանուն Հոգաբարձութեան), Մանուկ Տէր - Յովակիմեան (յանուն Հ· Յ· Դ· «Ազատամարտ» կոմիտէութեան), Յովակիմ Մանուկեան (յանուն Համազգայինի) եւ Ռալֆ Քուրթճեան (յանուն Հ· Ե· Դաշնակցութեան)։ Հանդէս եկած է երգչուհի Տլօրէս Տարտարեան՝ Ալէմշահէն, Մելիքեանէն եւ Յարութիւնեանէն երգերու մեկնաբանութեամբ։ Բանախօսած է Վահէ Ծերունեան ներկայացնելով Հ· Օ· Մ·ի գաղափարական կառոյցն ու անոր գործունէութիւնը։

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Միսաք Ազիբեան» սրահին մէջ, փետրուար 24-ին, տեղի ունեցած է Լ· Օգն· խաչի կազմակերպած դասախօսութիւնը՝ «Հայ դպրոցը այսօր, Լիբանանի մէջ» նիւթին շուրջ։ Բացումը կատարած է Սեդա Խոջէեան։ Նիւթը ներկայացուցած են կրթական երեք մըշակներ՝ Գէորգ Գանտահարեան, Արթուն Համալեան եւ Յակոբ Բազրատունի, չեչուելով հայ դպրոցին դերը դարերու ընթացքին եւ անդրադառնալով հայ ուսուցչի ներկայ վիճակին եւ այլ հարցերու։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» Միութեան «Կոմիտաս» սրահին մէջ, փետրուար 28-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի երեկոյթ մը, նուիրուած իրանահայ թատրոնի վերջին չիանամեակի երախտաւորներուն։ Բանախօսած է Միչա Հայրապետեան։ Ցուցադրուած են թատրոնի նուիրեալներու նկարներուն լուսապատկերները, ուրնթեր տալով նաեւ կենսագրական տեղեկութիւնները։ Ցոյց տրուած է նաեւ հատուած մը «Հին Ատաուածներ» բեմադրութենէն։ Հուսկ, թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Աբգ· Մանուկեան, յիշատակի նըւէրներ յանձնած է 60 հոգիի։

×

ՕՐԷՆՃ ՔԱՈՒՆԹի (Քալիֆորնիա) ճաշարանի մը մէջ, փետրուար 22-ին, տեղի ունեցած է Հ· Ե· Դաշնակցութեան «Աչոտ Երկաթ» Ուխտին կազմակերպած ճաշը։ Բացումը կատարելով Արա Օշական անդրադարձած է կազմակերպութեան նպատակին։ Գործադրուած է գեղարուեստական յայտադիր մը։ Ութ նորադիրներ երդում կատարելով մտած են Հ· Ե· Դ·ի շարքերը, կնքահայրութեամբ Խոսրով Պալտաճեանի։

×

ՓԱՋԱՐՃԻԿի (Պալկարիա) երեւան կազմակերպութեան նախաձեռնութեամբ հանդիպում մը տեղի ունեցած է, նուիրուած Հայաստանի «Կոմիտաս» քառեակի 60-ամեակին։ Դասախօսութեամբ մը Ա· դանի Մարզարեան ներկայացուցած է քառեակին գործունէութիւնը։ Ի դէպ, յիշենք որ «Կոմիտաս» քառեակը անցեալ տարի մասնակցած էր Փազարճիքի երաժշտական փառատօնին։

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ Ս· Յովհաննու կարապետ եկեղեցւոյ չրջափակին մէջ, Փետրուար 15-ին, տեղի ունեցած է հանրաժողով մը, ի պաշտպանութիւն Միացեալ - Նահանգներ ձերբակալուած բոլոր հայ երիտասարդներուն։ Հաւաքուած բազմութիւնը հակամերիկեան կարգախօսքեր արտասանած է։

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Փետրուար 10-ին, նչուած է Վարդանանց տօնը։ Բանախօսած է առաջնորդը՝ Կորիւն Եպիսկ· Պապեան։ Հանդէս եկած է Ս· Ամենափրկիչ վանքի երգչախումբը։ Փակման խօսքը արտասանած է Թաթուլ Օհանեան։

×

ՊՈՍԹՐՆի Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետր· 15-ին, տօնուած է Բարեկենդանը, կազմակերպութեամբ Ս· Սահակեանց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան։ Հանդէս եկած է 30 հոգինոց «Լրերուն» պարախումբը։ Ցայտադրի երկրորդ բաժնին Հրայր Թաշճեան (Թմբուկ) եւ Հրաչ Յովսէփեան (սրընդ - դուդուկ) խանդավառ պահեր սըտեղծած են սրահին մէջ։

Ցաջորդ օր, տեղի ունեցած է դիրքերու վաճառք, Վալա Խաչատուրեանի նկարներու ցուցահանդէսը և Հայկ· վիտէօներու ցուցադրութիւն։ Իրիկունը, եկեղեցւոյ սրահին մէջ ճաշ մը տրուած է, որմէ ետք տեղի ունեցած է պարահանդէսը։ Ցուցադրուած են աւելի քան 40 տարազներ։

×

ՊՈՍԹՐՆի Հայ Կեդրոնին մէջ, Փետր· 15-ին, տօնուած է Բարեկենդանը, կազմակերպութեամբ Ս· Սահակեանց եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան։ Հանդէս եկած է 30 հոգինոց «Լրերուն» պարախումբը։ Ցայտադրի երկրորդ բաժնին Հրայր Թաշճեան (Թմբուկ) եւ Հրաչ Յովսէփեան (սրընդ - դուդուկ) խանդավառ պահեր սըտեղծած են սրահին մէջ։

Ցաջորդ օր, տեղի ունեցած է դիրքերու վաճառք, Վալա Խաչատուրեանի նկարներու ցուցահանդէսը և Հայկ· վիտէօներու ցուցադրութիւն։ Իրիկունը, եկեղեցւոյ սրահին մէջ ճաշ մը տրուած է, որմէ ետք տեղի ունեցած է պարահանդէսը։ Ցուցադրուած են աւելի քան 40 տարազներ։

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Դ·

ՀԱԽԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ

Թէ ես եւ թէ քաւոր Պետրոսը կրկին համբուրեցինք ձէր հօր աջը եւ տարանք նրան, նստացրինք սայլակի վրայ։ Նա երկար բարեմաղթութիւններ անելով իւր անձանօթ բարերարի համար, հեռացաւ։

Ձյն օր քաւոր Պետրոսը ինձ երեւում էր իրրեւ մի հրեշտակ։ Ես երբեք, չէի կարող երեւակայել այդ գազանի մէջ այս ամբիճան բարեպաշտական զգացմունք։ Գողը, աւազակը, սարսափելի խարերան ահագին գումար էր նուիրում եկեղեցի կառուցանելու համար։ Այդ ի՞նչ տարօրինակ զոհաբերութիւն էր։ Ինչպէ՞ս կարող էին մարդու մէջ հաշտուել լոյսը եւ խաւարը, չարը եւ բարին, առաքինութիւնը եւ ոճրագործութիւնը։

Այդ ուրիշ բան է, եթէ կատարած լինէր այդ զոհաբերութիւնը որեւիցէ նեղատար եւ խորամանկ նպատակի համար։ Բայց ինձ զարմացնում էր այն, որ նրա վարմունքի մէջ գտնում էի կատարեալ անկեղծութիւն։ Ես բաւական ուսումնասիրել էի քաւոր Պետրոսին եւ հաւիւ կը պատահէր, որ նրա վերաբերութեամբ սխալուէի իմ կարծիքների մէջ։ Կրկնում եմ, որ նրա վարմունքը բոլորովին անկեղծ էր։ Նրա հոգու եւ սրտի խորքերից էր մղում այն ջերմեռանդ զգացմունքը, որով նա ցանկացաւ նպաստամատոյց լինել մի տաճարի կառուցմանը, ասիա - կան մի խուլ երկրում, մահմեդականների մէջ։

Ձյն օր նա աւելի ուրախ էր, գտնըւում էր աւելի խաղաղ տրամադրութեան մէջ, վայելում էր իւր բարեգործութեան բերկրանքը։ Ձյն օր իւր ապաշխարանքը վերջացած քրիստոնեայի նման, նա ըզգում էր իւր խիղճը մաքրուած, զգում էր իրան թեթեւացած մեղքերի ծանր բեռնից։

Մի խորհրդաւոր ցնցում տիրում էր իմ մարմնին, երբ մտաբերում էի, թէ որպիսի հոգեւոր հեզութեամբ, թէ որպիսի բորբոքուած հաւատով, ծունր իջած Աստուծոյ սեղանի պաշտօնեայի առջեւ, այդ եղեռնագործը ընդունեց սուրբ հաղորդութեան խորհուրդը։ Մտածում էի եւ ուրախանում, թէ այդ մարդը արդէն դարձաւ չար ճանապարհից, թէ դա այսուհետեւ այլեւս չի չարունակի այն, ինչ որ մինչեւ այնօր գործել էր։

Ես սխալւում էի...

Կրօնական զգացմունքը միշտ վառ էր պահուել քաւոր Պետրոսի մէջ։ Նա միշտ մնացել էր հաւատարիմ եկեղեցու պատուէրներին։ Դեռ Պարսկաստանում եղած ժամանակ, մեր գիւղում համարւում էր նա ամենաբարեպաշտ մարդիկներից մէկը։ - ամէն օր, առաւօտեան եւ երեկոյեան, եկեղեցի էր գնում, պատ էր պահում, եւ ամէն տարի մի քանի անգամ սուրբ հաղորդութիւն էր ընդունում։ Պանդխտութեան մէջ դարձեալ նա նոյնն էր մնացել, բնաւ չէր փոխուել։ Ես շատ անգամ տեսել էի (մինչեւ անգամ ամենասարսափելի չարագործութիւններից յետոյ) թէ ինչպէս նա առանձնացած մեր իշեւանի մի անկիւնում, արտասուքը աչքերում աղօթում էր։ Ինձ երբեք չէր պատահած տեսնել, որ նա անցկացնէր իւր առաւօտեան եւ երեկոյեան աղօթքները։ Շատ անգամ երբ պատրաստւում էինք գործի գալ, - տեսնում էի որ ուշանում է։ Երբ չտալեցնում էի նրան, պատասխանում էր· «փոքր ինչ սպասեցէք, դեռ աղօթքս չեմ վերջացրել»...։

Դա փարիսեցութիւն չէր· դա նրա հաստատ հաւատն էր։ Նա համոզուած էր, որ ամէն գործ, թէ՛ բարի լինէր նա եւ թէ՛ չար, պէտք էր աղօթքով սկսել եւ Աստուծուց օգնութիւն խնդրել։

Նա մինչեւ անգամ պաս էր պահում, կատարում էր հայկական եկեղեցու բոլոր տօները։ Նրա թղթապահի մէջ կեղծ անցագրերի հետ միասին, կար մի փոքրիկ հայերէն օրացոյց, շատ անգամ նայում էր նրա մէջ, որ չսխալուի, որ պիտենայ, թէ ե՛րբ պէտք էր պաս պահել, ե՛րբ պէտք էր ուտել, կամ ե՛րբ պէտք էր կատարել այս եւ այն տօնը։

(Շար· 70)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Շահինեան զաւակներն ու թոռնիկը, Տէր եւ Տիկին Մանուկ Շահինեան, Տէր եւ Տիկին Մանիսալեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին այս Կիրակի առաւօտ Մարտ 24, իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՅԿԱՆՈՑՇ ՇԱՀԻՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՓԱՐԻԶ.- Տէր եւ Տիկին Միւրհան Շերվանեան, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Խորանեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Ալբի Տիկին Հայկանոյշ Ոսկերիչեանի, Տիկին Աննա Ոսկերիչեանի եւ զաւակներուն իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ հօր՝ Ալեսրէ Ոսկերիչեանի զառնակսկիծ մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 100 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (բաժանել «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

×

ՏԻՍԻՆ.- Տէր եւ Տիկին Օ. Ծերոնեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Հայկանոյշ Ոսկերիչեանի, Տիկին Աննա Ոսկերիչեանի եւ զաւակներուն իրենց զաւկին, ամուսնոյն եւ հօր՝ Ալեսրէ Ոսկերիչեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 100 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազգ-ին (բաժանել «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր ամուսնոյն Մովսէս Մուրատեանի յիշատակին, Ալբի Տիկին Մուրատեան հետեւեալ նուէրները ըրած է՝ 500 Ֆ. Կապ. Խաչին, 250 Ֆ. Փարիզի Հայոց եկեղեցիին եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ին։

Նոյն ախուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժեբրար Մուրատեան իրենց հօր յիշատակին 500-ական Ֆ. Հ.Յ.Դ. Նոր Սերունդին եւ «Հայաստան» թերթին։

×

Օր. Մարգրիտ Գրիգորեան Պուլկարիա մահացած իր հօր՝ Գրիգոր Գրիգորեանի յիշատակին հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.- 200 Ֆ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ, 200 Ֆ. Ս. Մեսրոպ կրթարանին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Օր. Արտեմիս Պօղոսեանի մահուան առթիւ, Տիկին Արշալոյս Գըլըճեան 300 Ֆ. կը նուիրէ Ռատիօ - Ազգ-ին (առանձ «Յառաջ»էն) փոխան ծաղիկի եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, rue de Madrid — 94140

Dans le cadre de la Journée Nationale de la Poésie

SEMAINE DE LA LITTERATURE ET DE LA POESIE ARMENIENNES

Samedi 23 *Mars*, 21*h* : SOIREE POETIQUE : déclamations, récitatifs, poésies (D. Varoujan, B. Sevag, H. Chiraz...).

Intervenants - déclamation - poèmes - récitatifs :
N. AGOPOFF, A. KEMPETIAN, S. MANOUKIAN, C. MINAS, E. OHANNESSIAN, H. SARKISSIAN, J. YEREMIAN, A. ZABOUNIAN.

— participation aux frais —

**Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935**

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Տիկին Գագանճեան 100 Ֆ. իր սիրելի «Յառաջ»ին։

ՎԻՒՐՈՒԼ.- Ղազարեան ընտանիք 500 Ֆ.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է Տիկին Մաւի Տօնապետեանէ 150 Ֆ.։

ARMENIE 1985
du 30 mars au 12 avril Prix : **5 760 F**

PAQUES en ARMENIE
du 05 avril au 18 avril Prix : **5 760 F**

70e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE
du 19 avril au 03 mai Prix : **5 850 F**

Départ PARIS/PARIS		Départ MARSEILLE/MARSEILLE
du 17 mai au 30 mai	6 550 F	du 30 mars au 12 avril
du 07 juin au 20 juin	6 770 F	du 20 avril au 03 mai
du 28 juin au 11 juillet	6 770 F	du 11 mai au 24 mai
du 20 juillet au 03 août	6 770 F	du 01 juin au 14 juin
du 03 août au 17 août	6 800 F	du 06 juillet au 19 juillet
du 18 août au 31 août	6 890 F	du 10 août au 23 août
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F	du 17 août au 06 septembre
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F	du 07 septembre au 20 septembre
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F	du 14 septembre au 27 septembre
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F	du 05 octobre au 18 octobre
		du 02 novembre au 15 novembre
		du 23 novembre au 06 décembre
		du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS
du 06 juillet au 19 juillet : Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août : Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :
— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

AIR FRANCE · Intourist · AEROFLOT · APS

G. I. A.
GROUPEMENT INTERPROFESSIONNEL ARMENIEN

COCKTAIL - CONFERENCE
sur le thème :
LES FACTEURS DE SUCCES DE L'ENTREPRISE
par M. Hervé SERIEYX
Vendredi 22 mars, à 19h
salons de l'Hôtel Méridien
81, Bd. Gouvion St. Cyr — Paris 17e

PRIX D'OUVERTURE

Sté HYDRO MARCADET
M. DEMIRDJIAN
PRESENTE LES
cuisines vogica

OUVERT du Lundi au Samedi 9h-12h 14h-19h30

Salle d'exposition - Cuisines - Salles de Bains - HYDRO MARCADET 258, Rue Marcadet 75018 PARIS Tél. 263 08 08 Métro GUY MOQUET

VOGICA LA SOLIDE CUISINE DES VOSGES
VUE A LA TELEVISION

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
23-24
SAMEDI-DIMANCHE
23-24 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.927 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.927

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԳԻՐՔԸ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ Է

—×—

Ձանգակատունի մը, երաժշտական կառուցուածք մը, նկար մը երբ հեղինակին մեռնելէն ետք դեռ կ'ապրին վճռական յաղթանակ մը տարած են մահուան վրայ։ Կը մտնեն յաւերժականութեան անհունութեան մէջ։

Գրական ստեղծագործութիւնը մաս կը կազմէ այս պայքարին։ Պայքար մը որ կը մերժէ մոռացութիւնը։

Գրել՝ հաղորդակցութեան մէջ մտնել է ուրիշներուն հետ, անցնելով ժամանակի պատնէշներէն, անջրպետի սահմաններէն անդին։

Կարդալ՝ զրոյց մը հաստատել է ուրիշի մը հետ։ Զրոյց՝ մտածումով, յուզականութեամբ, երազներով, անձկութիւններով, յոյսերով...։

Գիրքը վկան է քաղաքակրթութիւններու ճակատագրին։ Որպէս հիմք ժողովուրդներու յիշողութեան եւ երեւակայութեան, գիրքը մարդկային ընկերութիւններու մչտնջենաբոլխ չունչն է։

Սակայն, զանգուածային հաղորդակցութեան նոր եւ արդիական միջոցներու երեւումը որոնք կը գործածեն այլ նշաններ քան գիրը բանաձեւելու համար պատգամ մը, խօսք մը եւ կը դիմեն այլ թէքնիքներու քան՝ «դասական» տպագրութեան, տարածելու համար զանոնք, մտածել կուտան գիրքի դերին եւ պաշտօնին վրայ, մեր ընկերութիւններուն մէջ, առաւելաբար հիմնուած գրաւորին վրայ։

Այսպէս, հեռատեսիլը արդէն երկար տարիներէ ի վեր եւ այժմ թելեմաթիքը կարեւոր տեղ գրաւելով առօրեայ կեանքին մէջ կրնան վտանգել գիրքը։ Կրնան մանաւանդ առնել գիրքէն հաղորդակցութեան իր մենաշնորհեալ դերը։

Բայց, այսօր, մշակութային ամէնէն զարգացած ձեռնարկութիւնները ու իրագործումները ցոյց կուտան որ գրաւորը եւ լսողատեսողական թէքնիքները իրարու չեն հակադրուիր, այլ լրացուցիչ տարրեր են, երաշխիք մը փոխադարձ օրակի։

Արդարեւ, 20-րդ դարու վերջաւորութեան, ուր արդիական թէքնոլոժիէն ծրնունդ առնող «մետիա»ները կը բազմապատկեն իրենց ցանցերը, գիրքը միշտ կը պահէ իր տեղը եւ նոյնիսկ իրեն կը քաշէ նոր ընթերցողներ, որովհետեւ գրելու ազատութիւնը եւ ազատութիւնը միշտ մտերմօրէն իրարու շաղկապուած են։ Գրքագէտը ստեղծագործող մըն է։ Երաշխաւորն է արտայայտութեան ազատութեան։ Ընկերութեան մէջ, գիրքին միջոցաւ մտածելու, խօսելու, հաղորդակցելու, արտայայտուելու, ձեռնարկելու եւ գործելու ազատութիւնն է որ կ'ապահովի։ Եթէ գիրը եւ գիրքը տկարանան մարդուն ազատութենէն, անկախութենէն, իսկ էութենէն անփոխարինելի բան մըն է որ կը պակսի, պարապութիւն մըն է որ կը ցցուի։ Եւ փոխադարձաբար, գիրքը կը զատէ մարդը։

Այսպէս, հայ գիրը եւ գիրքը որ դարերու դիմաց կանգնեցան որպէս անխոցոտակ ժայռերը, անյաղթելի վահանները մեր ինքնութեան, մեր ազատութեան, մեր գոյութեան, այսօր աւելի քան երբեք անփոխարինելի են մեր աշխարհաքաղաքացիութեանը մէջ, բազմալեզու դաղութներուն մէջ։ Անոնք մեր էութիւնն են։ Պէտք չէ ժխտունին եւ տառապին մինակութենէ։

Գարեգին Բ. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, տուած է ամէնէն խոր եւ իմաստալից պատգամը հայ գիրքի մասին ըսելով՝ «Հայ գիրքը պատիւն է Հայուն», «հայ գիրքը պարտքն է Հայուն», «հայ գիրքը տագնապն է Հայուն», «հայ գիրքը ճանապարհն է Հայուն»։

Հայուն «ազատութեան ճանապարհը»։

Կ. Ե.

ՕԹԱՈՒԱՅԻ ԹՐՔԱԿԱՆ
ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԱՌԱՋԻՆ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԳԷՈՐԳ ՄԱՐԱՇԼԵԱՆԻ
ՐԱՖՖԻ ԹԻԹԻԶԵԱՆԻ
ԵՒ
ՅՈՎՀ. ՆՈՒՊԱՐԵԱՆԻ

Մարտ 20-ին տեղի ունեցաւ թրքական դեսպանատունը չորս ժամ գրաւող երեք հայ երիտասարդներու առաջին ունկնդրութիւնը։ Ըստ տեղական իրաւապիտական օրէնսդրութեան այս առաջին ունկնդրութեան, նախ կը ճշդուին դէպքերը եւ կը կատարուին մեղադրանքները։

Գէորգ Մարաշլեանի, Րաֆֆի Թիթիզեանի եւ Յովհ. Նուպարեանի դէմ եղած են ութ մեղադրանքներ։ Օրուան կարեւորագոյն դէպքը եղած է տելեքսի մեծագոյն փաստաբաններէն, Արդարադատութեան նախկին նախարար՝ Փերոմ Շոքէթի տղոց պաշտպանութիւնը ընդունիլը։ Ան որոշած է նաեւ ոչ - յանցաւոր ներկայացնել մեղադրեալները։ Անգլեւսաքսոն դրութիւնը տարբեր է ֆրանսականէն եւ մեղադրեալն ու իր փաստաբանը կ'որոշեն թէ «յանցաւոր» կը ներկայանան կամ՝ «ոչ - յանցաւոր»։ Երեք հայ երիտասարդները առաջին անգամ դատարան կը ներկայանան Մայիս 7-ին կամ 8-ին։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՏԱՇՔԵՆԴԻ
ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔԻՆ
ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԽՈՒՄԲԸ
ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԿՈԼԵՐԸ ՆՇԱՆԱԿԱԾ Է
Կ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Տաշքենդի մէջ տեղի ունեցած է ոտնագնդակի պատանեկան միջազգային 15-րդ մրցաշարքը, որուն մասնակցած են 10 խումբեր, բաժնուած երկու խմբակներու։ Ա. խմբակին մաս կազմած են Խորհ. Միութիւն Ա., Լեհաստան, Ֆինլանտա, Կիրկիզիա, Բ. խմբակին՝ Խորհ. Միութիւն Բ. (Խորհ. Միութիւնը զոյգ խումբերով մասնակցած է), Արեւելեան Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա եւ Ուզբեկիստան։ Նախնական խաղերուն Խորհ. Միութեան զոյգ խումբերը յաղթելով իրենց խմբակի մրցակիցներուն աւարտականի հասած են։ Այս հանդիպումին յաղթական հանդիսացած է Ա. խումբը, որու կազմին մէջ են երեք հայ պատանիներ՝ Կարէն Մարկոսեան, Արա Նիդոյեան եւ Ա. Դաւիթեան։ Խաղի 20-րդ վայրկեանին Մարկոսեան ուժգին հարուածով մը նշանակած է կոլ մը։ Հինգ վայրկեան ետք դարձեալ Մարկոսեան նշանակելով կոլ մը եւս՝ յաղթանակը ապահոված է իր խումբին։

«ՅԱՌԱՋ»Ի
TELEXի թիւն է
HARATCH 280 868 F

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՐԱՒ-ԼԻԲԱՆԱՆ

ԻՍՐԱՅԵԼԵԱՆ ԲԱՆԱԿԻ «ՄԱՓՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ»

24 ՄԵՌԵԱԼ, ՈՐՈՆՑ ՄԷՋ՝ 2 ԼՐԱԳՐՈՂ

—×—

Միացեալ - Նահանգները կը մերժեն դատապարտել Իսրայէլը, որու զօրքը բոլոր ականատեսները կը հաստատեն - վիտակցաբար սպաննած է երկու լրագրողներ, մինչ երրորդ մըն ալ ծանրօրէն կը վիրաւորուէր։ Իսրայէլեան հրամանատարութեան բացատրութիւնն այն է թէ լրագրողները հրազունդերուն թիրախ ըրած են իրենք զիրենք (այլ խօսքով դացած են իսրայէլեան ուժերու առջեւ կեցած են, երեւի ըսել ուզելով՝ կրակեցէք մեր վրայ), ինչ որ կը հերքեն հոն գտնուղ այլ լրագրողները, ի շարս որոնց «Ֆրանս - Էնթէռ»ի թղթակիցը՝ Ալէն Մենար, որ կը հաստատէ թէ իսրայէլեան զինուորները գիտէին որ լրագրողներու վրայ կը կրակեն եւ դիտմամբ ըրին։ Կարելի չէ չփոթել, մամուլի թղթակիցները զանազանելը շատ դիւրին է։ Իսրայէլեան ուժերը 22 հոգի ալ սպաննած են, ըստ իսրայէլեան աղբիւրներու 22 «ահաբեկիչ»։ Ամերիկեան հեռատեսիլի Սիմիէս կայանը, որու թղթակիցներն էին սպաննուած լրագրողները ծանրօրէն կը դատապարտէ Իսրայէլը եւ բողոքագիրով մը քննութիւն կը պահանջէ ճշդելու համար պատասխանատուները եւ արդելք հանդիսանալու, որ յետագային ալ իսրայէլեան ուժերը նման գայթակղելի ձեւով չգործեն։

×

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՓՈԽ - ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ
ԱՌԵԱՆԳՈՒԱԾ

Ուրբաթ առաւօտ կը հաղորդուէր որ արեւմտեան - Պէյրութի մէջ առեւանգըւած էր Ֆրանսայի փոխ - հիւպատոսը՝ Մարսէլ Ֆոնթէն։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՊԱՒ

«Քիւտիսմանի Ազգ. ապատագրման ճակատ» մը ծնունդ առած է եւ անոր ըստեղծման լուրը պաշտօնապէս տրուած է Աթէնքի մէջ։ Քիւրտիստանի բանուորական կուսակցութիւնն է (մարքսիստ) որ ձեռնարկած է այս ձակատին։ Կուսակցութիւնը Անգարայի դէմ բազմաթիւ ոճրագործներու պատասխանատու կը նկատուի Թուրքիոյ մէջ։

ՄԱՐՏ 21-ին Փարիզի Կռան Փալէի մէջ, նախարարապետը պաշտօնական բացումը կատարեց Գիրքի 5-րդ ցուցահանդէսին, որ Ուրբաթ օրուընէ սկսեալ բաց էր հանրութեան առջեւ, 5 օրուան համար։ Մեծ բացակայ մը կը նկատուի՝ Վիքթոր Հիւկօ, որու մահուան հարիւրամեակը կ'ոգեկոչուի այլուր (օրինակ՝ Փլաս տէ Վոժ), թէեւ հոս ու հոն հատորներ կարելի է գտնել, քանի որ վերջրատարակութիւնները բազմաթիւ են այս տարի։

ՎՐԱՍՏԱՆի Գրադարանի համալսարանի փրոֆէսէօր մը տասը տարուան արգելափակման դատապարտուած է «օրինակ» ծառայելու համար։ Պոնտօ Խակածէ, որ շատ խիստ դասատու մը ըլլալու համբաւն ունէր, 100-էն 150 ռուբլիի փոխարէն լաւ նիշեր կուտար ուսանողներուն։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, 1984-ին կառքի արկածէ մեռած են 11·684 հոգի եւ 284·906 հոգի ալ վիրաւորուած։ Աւրկածներու թիւն է 202·637։ Թէեւ շատ մեծ՝ այս թիւերը փոքր «բարելաւում» մը կ'արձանագրեն, բաղդատմամբ նախորդ տարուան՝ 6,2% նուազ, ինչ կը վերաբերի մեռեալներուն։

ՆՈՐ - ՏԵԼՀիի մէջ սպաննուած է խորհրդային դեսպանատան տնտեսական կցորդը, անձանօթի մը կողմէ։ Վարանաէն Խիարիչենկօ սպաննուած է դեսպանատունէն հազիւ 200 մեթր հեռու, կինն ու կառքին վարորդը թեթեւօրէն վիրաւորուած են։

ԻՏԱԼԻՈՑ ամբողջ մամուլը գործադուլի մէջ էր Հինգշաբթիէն սկսեալ եւ ձայնասփիւռ ու հեռատեսիլ ալ լուրեր չէին հաղորդեր։ Այս գործադուլը կազմակերպուած է իտալական մամուլի ազգ. Դաշնակցութեան կողմէ (չուրջ 5000 լրագրող համախմբող միակ սենտիքան), գործատէրերը մերժած ըլլալով բանակցութեան նստիլ աշխատավարձի յաւելումներու համար։ Երկու օրուան մէջ գործադուլի հետեւանքով 15 միլիոն օրինակ թերթ չէ ծախուած։ Իտալիա 80 օրաթերթ ունի, որոնց ընդհանուր տպաքանակն է 7 միլիոն 700 հազար։ Լրագրողները աշխատավարձի նուազագոյն 500 հազար լիռի (2·500 Ֆ.) վերարժեւորում մը կը պահանջեն։ Ըստ իրենց թերթերը կրնան վճարել, որովհետեւ (Իտալիոյ մամուլը շատ շահաբեր է) 1983-ին 192 միլիառ լիռ շահած են (օրաթերթերը), շաբաթաթերթերը՝ 185 միլիառ եւ ամսաթերթերը՝ 37։ Գործատիրութիւնը համաձայն չէ այս թիւերուն հետ։

ՄԱՅՔԼ ՌԻՏԿԻՒՎ, անգլիացի ծանօթ դերասանը, որ չարժանկարի իր առաջին դերը կը պարտի Հիչքոքի (1938, «Կին մը կ'անհետանայ»), մեռած է 77 տարեկանին, Փարքինսընի հիւանդութենէն։

ՅԵՂԱՊԱՏՇՏՈՒԹԵԱՆ դէմ միջազգային օրուան առթիւ (Մարտ 21, հաստատուած Միացեալ Ազգերու կողմէ) զանազան հաւաքոյթներ եւ հանրաժողովներ տեղի ունեցած են։ Գաղթողներու հետ հանդիպում մը ունեցած է Փորժ Մառչէ, որ պատուհաս որակած է ցեղապաշտութիւնը։ Այս առընչութեամբ յիշենք որ մէթր Ռուսէլ, Ազգ. Ճակատի ընտրուած թեկնածու (Մարսէյլ) 5000 Ֆ. (4000-ը՝ յետաձգդումով) տուգանքի դատապարտուած է ցեղապաշտութեան մղած ըլլալու դրդապատճառով։ Նախագահն է «կեդրոն - քաղաքի պաշտպանութեան միութեան», որ թռուցիկ մը ցրուած էր, ուր գրուած էր։ - «կեդրոնը այլեւս չի կրնար հանդուրժել հիւսիսային - Աֆրիկեցիներու շատ մեծ թիւը»։

ՓԱՐԻԶի Պատժական 17-րդ դատարանին առջեւ բացուեցաւ, Հինգշաբթի օր, Լը Փէնի բացած անուանարկութեան դատը «Քանար - Անչէն»ի դէմ, Ալժերիա գործած իր չարչարանքներուն վերաբերեալ։ Ազգ. Ճակատի նախագահը դատարան եկած է կուրծքին պաճ մը՝ «մի' դպիր իմ ժողովուրդիս» (ծանօթ է գաղթողներու պաճը՝ մի' դպիր ընկերոջս, ցեղապաշտութեան դէմ)։

ՇԷՖՓՎԻԼի (Հարաւ. Ափրիկէ) սպանդէն 25 տարի ետք, (69 ցուցարարներ սպաննուած էին ոստիկանութեան կողմէ), 17 հոգի եւս զոհ գացած են ոստիկանական գնդակներուն։ Փորթ Լլիզապէթի մէջ է, որ ոստիկանութիւնը կրակ բացած է սեւ ցուցարարներու վրայ, որոնք իրենց 3 ընկերներուն թաղումին կ'երթային։

ՏՈՒՒՕ ահաբեկասրահին մէջ, 1 միլիոն 300 հազար Ֆրանքի ծախուած է Պօտլէրի «Ախտի Ծաղիկներ»ուն առաջին մկն հրատարակութիւնը, զոր բանաստեղծը ձօնած էր Տըլաքրուայի։ Գնողը տրամադիր էր աւելի սուղ ալ վճարելու, «ժամանակ» է, բան է նոյնիսկ Պերէս։ Կարեւորն այն է, որ այս հատորները «չարատազթեն»։ Գրքամոլը գրագարանը ամբողջ ծախած է եւ գանձած մէկ միլիառ 200 միլիոն սանթիմ։ Ազգ. Ճակատի նախագահը, որ սահմանափակ պիւտճէ ունի, միայն 3 հատոր գնած է, իւրաքանչիւրը՝ 70 հազար Ֆր.ի, բայց նախապատուութիւն ունի եւ կրնայ արգելք ըլլալ որ - օրինակ - Պօտլէրի հատորը Թէքսասցիի մը գրադարանը վաճառուելէն առաջ։ Եթէ ծախուած գինով՝ գնէ, վաճառուելէն ետք իսկ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԻՐՈՑ «ՄԻՖ»Ը ԶԱՐԵՆՑԻ ՊՈԷԶԻԱՅՈՒՄ

ՀԵՆՐԻԿ ԷԴՈՑԵԱՆ

Դ.

Շամիրամի «միֆ»ը ե. Զարենցի պոէզիայում դադարում է սիմվոլիզմից նրա հեռանալով, որով ե. Զարենցը հեռանում է նաեւ «միֆ»ից եւ «միֆափիտակցութիւն»ից: Նրա կարուկ շրջադարձը դէպի ֆուտուրիզմի պոէտիկան անհնար է դարձընում նրա պոէզիայում «միֆ»ի առկայութիւնը: «Կինը» նորից կորցնում է իր միֆական «վեհութիւն»ը, սիմվոլիկ բոլոր իմաստները, որոնք կապուած են «հոգեւոր» աշխարհի հետ. այսինքն՝ աշխարհում նրա «մարմնաւորումը» կատարւում է մինչեւ վերջ եւ «կինը» իր նախկին բարձունքից իջնում է մինչեւ ստորացում, իրրեւ «միս» եւ դադարում «սէր» լինելուց: Ե. Զարենցի «Ռոմանս անսէր»ը ցոյց է տալիս պոէտի հոգում «կնոջ» վերջնական անկումը. «միֆ»ը եւ նրա հետ «սէր»ը վերջնական լքում են «կնոջ»ը, իսկ պոէտը «միֆ»ի փոխարէն չի գտնում հոգեւոր մի այլ ստեղծագործ, որ փոխարինէր «միֆ»ին. կարելի է ասել, որ «կնոջ» գոհարերութիւնը մինչեւ վերջ կատարւում է «Ռոմանս անսէր»ում եւ նոյն ժամանակներում ֆուտուրիստական «ոգով» գրուած ստեղծագործութիւններում: Պոէտիկայի փոփոխութիւնը իր հետ բերում է նաեւ պոէտական «հին» արժէքների վերանայում: Բայց «միֆ»ը մէկ անգամ եւս յայտնւում է ե. Զարենցի պոէզիայում. Շամիրամի «միֆ»ը, արդէն սիմվոլիզմի պոէտիկայից դուրս, արտայայտւում է «Ասպետական»ի բարդ ու շատ կողմերով առեղծուածային սիմվոլիկայի մէջ, ուր ե. Զարենցը վերջին անգամ դիմում է սիրոյ «միֆ»ին եւ նրա «միստերիա»յին:

«Ասպետական»ը վերաբերում է միջնադարեան կոնտեքստին՝ պերսոնաժները, լեզուն, սիւժէտային դիծը կապուած են միջնադարեան դրագիցիաների հետ: Հեղինակը ինքն է ստեղծագործութիւնն անուանել «ռապսոտիա»՝ միջնադարեան պոէզիայի ժանրերից մէկը՝ կապուած ասպետութեան հետ: Ասպետ - խաչակիր - թրուպադուրը պատմում է իր կեանքի «արկած»ը, որ ճակատագրական նշանակութիւն է ունեցել նրա համար: Միֆը որպէս այդպիսին, բացակայում է ստեղծագործութեան մէջ, բայց չնայած դրան, «ռապսոտիա»ն հանդիսանում է հերոսագոյն միֆի վերակառուցումը, նրա ռեկոնստրուկցիան, որի մէջ էլ կայանում է նրա «պատանիք»ը: «Սիրոյ» եւ «գոհաբերութեան» միֆը տրուած է մեծագոյն վարպետութեամբ. «Ռապսոդիա»յի իրաքանչիւր դեպք աչքի է ընկնում ուժեղ դինամիզմով, արտակարգ յղկուածութեամբ եւ կատարելութեամբ, եւ, որ կարեւոր է, կապուած է «միֆ»ի եւ «միստերիա»յի հետ: Դա բացայայտւում է ստեղծագործութեան կոնկրետ անալիզի մէջ:

Առաջին երկու օկտաւներում հանդէս է գալիս հեղինակը, որ պատմում է «իր տէզի մահացու հարուածը» երդող «յոգնած, տխուր, թրուպադուրի մասին: Երբ երգի մէջ չեչուում է «հարուածը», որը, պէտք է կարծել, հանդիսանում է թրուպադուրի երգի գլխաւոր էպիզոդը, քանի որ այդ մասին կրկնւում է մի քանի անգամ եւ յետագայում պարզւում է որ, իրօք, «տէզի հարուածը» կատարում է կարեւոր ֆունկցիա կոմպոզիցիոն - սիւժէտային, ինչպէս նաեւ իմաստային - սիմվոլիկ տեսանկիւնից, ուր գործում է «միֆ»ը: Այդ թրուպադուրը ինքն է ընկըճում պատմել իր մասին. առաջին դէմքը ստեղծագործութիւնը զարձնում է էմոցիոնալ - լարուած, հաւատի եւ համոզիչ, իսկ հեղինակն այլեւս չի յայտնւում, նա «թաքնւում» է թրուպադուրի «թիկունքում»: Կոմպոզիցիոն - սիւժէտային զարգացման մէջ պարզւում է լրտեղծագործութեան «օպոզիցիա»ն («օպոզիցիա»յի մէջ մտնում է նաեւ կոնֆլիկտը, որը վերաբերում է սիւժէտային դէպծին. («օպոզիցիա»ն վերաբերում է ողջ սարուկտուրային, որի մէկ օղակն է սիւժէտային դիծը): «Օպոզիցիան» կազմում են՝ մի կողմից «խաչակիրը», միւս կողմից՝ «Դղեակը», որի իմաստային համարժէքն են՝ Ալֆոնս Անդոն եւ երկու աղջիկները:

«Խաչակիր»ը տրուած է միջնադարեան - քրիստոնէական կոնտեքստի մէջ. նա գալիս է «սուրբ քաղաք»ից, կրում է իր մէջ «պատկերը սրտի թագուհու», որի «մէկ հայեացքի համար զարձել է խաչակիր», ատնում է «ցաւը վէրքի» եւ «կարօտը բարձր ու վեհ...»: Այս բոլորը քրիստոնեայ ասպետի պարտադիր նշաններն են. «սրտի թագուհի»ն, որ սիմվոլիկ պլանում համընկնում է «Աստուածամօր»ը, «ցաւը վէրքի», որ նշանն է ասպետական սխրագործութեան՝ յանուն այդ պատկերի, եւ «կարօտը բարձր ու վեհ», որ ցոյց է տալիս հոգեկան վեհութիւնը, այն, ինչը համապատասխանում է միջնադարեան «սիրոյ» պատկերացում - ներին:

«Դղեակ»ը, ուր մուտք է գործում խաչակիրը, պատկանում է 93-ամեայ Ալֆոնս Անդոյին, որ նոյնպէս կապուած է քրիստոնէական կոնտեքստի հետ: Դա երեւում է նրա ողջունելու եւ խօսելու ձեւից.

- Ընդունէք հարկը դղեակիս
Որպէս ձեր հարկն հարազատ...
Եւ տուէք մեզ սուրբ Քաղաքի
Օրհնութիւնը իրրեւ ընծայ, -
Ես նրան դրախտ ցանկացայ,
Ես նրան տուեցի երկու խաչ...

Այս կանոնիզացուած հիւրընկալութեան արարողութիւնը ամբողջովին համապատասխանում է քրիստոնէական միջնադարին: Երկու աղջիկների յայտնուելով այդ «կանոնիզացուած» աշխարհում կատարւում է ներքին կարուկ փոփոխութիւն, որ արտայայտւում է հեռուներից եկած խաչակիր - ասպետի մէջ: Ողջ սիւժետացիան տրուած է նրա տեսանկիւնից եւ անցնում է նրա ընկալման միջով՝ դառնալով նրա ներքին պատկերի արտաքին պրոյեկցիան: Խաչակիր ասպետի հոգեկան դրամատիզմը, որ առաջանում է «դեղանի կոյսեր»ի յայտնուելով, ընկած է «ռափսոտիա»յի հիմքում: «Աղջիկները» այնպէս, ինչպէս նրանց ընկալում է խաչակիր - ասպետը, կապուած չեն քրիստոնէական «կանոնիզացիա»յով եւ խաչակիր - ասպետի հետ կազմում են կարուկ կոնտրաստ: Կոնտրաստը արտայայտւում է՝ նախ, Խաչակիր - ասպետի եւ Ալֆոնս Անդոյի միջեւ «երիտասարդ ասպետը, որ «սրտի թագուհու» համար զարձել է խաչակիր եւ ապրում է «բարձր կարօտ»ի եւ «ցաւ»ի մէջ՝ կրելով քրիստոնեայ ողու բոլոր յատկանիշները, եւ 93-ամեայ ծերացած, «մութ աչքերով» Ալֆոնս Անդոն՝ ասպետի հակապատկերը), ապա խաչակիր - ասպետը եւ աղջիկները, որոնք կրում են ներքին տարբեր «նշան»ներ («սրտի թագուհի»ն՝ հոգեւոր ապստրակտ պատկերը՝ Աստուածամօր նշանը, եւ «հուր - հրեղէն» աղջիկները, որոնք բոցավառում են ասղերի սիրտը), այնուհետեւ՝ Ալֆոնս Անդոն եւ աղջիկները, որոնք կազմում են հակապատկերներ՝ 93-ամեայ ծերունին եւ երիտասարդ աղջիկները, եւ վերջապէս երկու աղջիկները՝ որոնք նոյնպէս տարբերւում են իրենց արտաքին նկարագրութիւններով, թէեւ իրենց ֆունկցիայով բացարձակ նոյնն են եւ կարելի է ասել, որ նրանք նոյն «ինդիվիդուում»ի երկու ասպեկտներն են՝ ընկալուած խաչակիր - ասպետի կողմից, աղջիկներից մէկը նկարագրուած է՝ Արեւելքի կոլորիտի մէջ եւ կրում է արեւելեան գծեր.

1.- Մէկի բոյը, սէրը մինարէթ...
2.- Մէկը վառ, պայծառ մի արեւ...
3.- Բեղուինի խարոյկներ էին խօլ
Սեւամած աչքերը մէկի...
4.- Մէկի կուրծքը մզկիթ էր սպիտակ,
Միւսը հուր նժոյգ սեւաչեայ...

Միւս աղջկայ նկարագրութեան մէջ երեւում են արեւմտեան գծեր.

1.- Մէկը բիլ գազել էր կապուտաչ...
2.- Միւսինը - սէգ մի տաճար...
3.- Միւսի աչքերը տխուր
Միրաժներ էին անմեկին...
4.- Մէկը կաթ, արծաթ մի լուսին...

Խաչակիր - ասպետի պատկերման մէջ խաչաձեււում են Արեւելքը եւ Արեւմուտքը, առաջինը Արեւելքն է, ուր յայտնուել է «պլիլիզրիմ ասպետ»ը, երկրորդը՝ Արեւմուտքը, որ առկայ է նրա հոգեկան աշխարհում (աւելի կոնկրէտ՝ «սրտի թագուհին», որին մօտ են «աղջկայ» յատկանիշները՝ «միւսի աչքերը տխուր միրաժներ էին անմեկին...» «մէկը կաթ, արծաթ մի լուսին»): Ասպետի «սրտի» ներքին պատկերը դառնում է արտաքին («սրտի թագուհին» - «տխուր աչքերով» միրաժային աղջիկը):

Քրիստոնեայ խաչակիր - ասպետի հոգեկան ներքին «սորուկտուրան» եւ «Դղեակ»ի ընդհանուր «սորուկտուրան՝ Ալֆոնս Անդոյի եւ «հուր - հրեղէն» աղջիկների պատկերով, գտնում են կարուկ հակասութեան մէջ: Խաչակիր - ասպետի հոգեկան ուժեղ դրամատիզմը, որ նա ապրում է տուեալ սիտուացիայում, կապուած է այդ հակասութեան հետ: Քրիստոնէական բարձր պլանում ապրող «սէրը» («սրտի թագուհու» սիմվոլիկան) կերպարանափոխւում է «ցաւը» պլանում գործող երկրային սիրոյ: Յաղթ»ը եւ «բարձր»ը գործում են քրիստոնէական կոնտեքստի մէջ՝ առաջինը «պատնէշ»ն է, երկրորդը՝ «սուրբ»ը (Մարիամ Մագթաղինացու երկու վիճակները): Սիտուացիան մաքուր միֆական պլանի մէջ է մտնում «բաղնիք»ի տեսարանում: Գիշերային մղձաւանջներից յետոյ, որը արդիւնքն էր սիրոյ երկու հակադիր պատկերների բախման (ասպետը նորից «արշաւում է դէպի Դամասկ... Նա իրեն նմանեցնում է «անապատ»ի, որտեղ «կախուած էր իմ դլխին կարծես: Անչարժ ու չոգ մի արեւ...»-ուր «անապատ»ը նշանակում է նախկին արժէքներից հրաժարում, «գլխին կախուած արեւ»ը՝ Արեւելքի սիմվոլն է՝ կապուած հին արեւելեան «արեւ»ի «միֆ»ի հետ) - Խաչակիր ասպետը, լսելով «հեռու չշուկը».

Ու վագրի նման վիրաւոր
Ցատքեցի խսկոյն ես տեղից,
Ու թռայ անհուն ծարաւով,
Ինչպէս ձետ՝ պոկուած ադեղից:
Ու իջայ ես դղեակի
Ներքնայարկը մռայլ ու մութ,
Ու խեղդում էր արդէն իմ հոգին
Մի կարօտ՝ համր ու անգութ:

(Շար. 4)

ԻՆՉ ԵՆ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋՆԱՀԵՐԹ ՀԱՐՑԵՐԸ ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ

ԽՄԲ. - Լիբանահայ Օգնութեան Խաչի Շրջ. վարչութեան հովանաւորած եւ էշրէֆիէի մասնաճիւղին կազմակերպած դասախօսութեանց շարքին՝ կիրակի, Մարտ 3, Նոր Սիս թաղամասի «Միսաք Ազիբեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիպումին նիւթը եղած է՝ «Ի՞նչ են Սփիւռքի հայութեան դիմագրաւելիք առաջնահերթ հարցերը յառաջիկայ յիսնամեակին»: Հարցերուն շուրջ խօսելու հրաւիրուած են Պեպօ Սիմոնեան, վազգէն Էքիմեցեան, Յակոբ Պարսումեան եւ երուանդ Փամպուքեան: Կուտանք թղթակցութիւնը՝ իր շահեկանութեան համար («Ազդակ», Մարտ 7-ի թիւէն):

×

Բացումը կատարելով Սեդա Խոճեան ընդհանուր ակնարկ մը նետած է հայ ժողովուրդին վիճակուած ճակատագրին, դարեր չարունակ հայ ժողովուրդի դիմագրաւած դժուարութիւններուն, տոկալու յամառութեան, բայց նաեւ ապագան ճշդելու անտարբերութեան վրայ, եզրակացնելով. «Այսօրուան մեր թշնամին Սփիւռքն է, խորհրդային սահմաններէն մինչեւ Հեռաւոր Աւստրալիաները եւ Ամերիկաները: Այս Սփիւռքը ինքզինք կ'իմաստասիրէ միայն իր պապենական հողերը պահանջող հաւաքական կեցուածքով եւ ազատ հայրենիք վերադառնալու խէալով: Մինչ այդ, անդեկ նաեւ նման պիտի թափառի նաեւ հանգիստ նաեւ հանգիստ, ափէ ափ: Արդեօք պիտի կարենա՞նք դիմանալ ջիղերու այս պայքարին: Եւ կամ, երբ Սարդարապատի զանդերը զօդանջեն, այդ ձայնը լսող Հայեր պիտի գտնու՞ն արտասահմանի մէջ»:

Յակոբ Պարսումեան ներկայացնելով օրուան զրոյցին բնոյթը, օրինակներ բերած է արեւմտեան երկիրներէն, մասնաւորաբար Միացեալ - Նահանգներէն՝ ուր յատուկ մտածողներու միջոցաւ Պետութիւններ հետեւողական աշխատանք կը տանին ապագայի մասին նախատեսութիւններ կատարելու, ըստ այնմ հունաւորելու համար իրենց իւրացնելիք ծրագիրները: «Ուրեմն, ըստ է ան, «Մտածողներու կազմակերպութեան» մը մասնագէտները, ուսումնասիրելէ եւ քննելի հարցի մը տուեալները, կը պատրաստեն իրենց տեղեկագիրները: Նման դերի մը մէջ կը գտնուին այսօրուան մեր զբօսյին մասնակցող երեք մտաւորական - ները: Անոնք պիտի քննարկեն Սփիւռքի Հայութեան դիմաց բարձրացող հարցերը, մեր պայմանները եւ պիտի ըսեն, թէ ինչպէս կարելի է դիմագրաւել յառաջիկայ յիսուն տարիներուն Սփիւռքի Հայութիւնը տագնապեցնող առաջնահերթ հարցերը»:

Պ. Սիմոնեան ուսումնասիրուած դեկուցումով մը ներկայացնելով Սփիւռքի Հայութեան եւ անոր բոլոր կառոյցներուն ներկայ պատկերը, մատնանշումներ կատարած է հաւանական կարդ մը վտանգներու մասին, վտանգներ՝ որոնք արդէն կան այսօր, բայց անոնք պիտի չեչուին ու բազմանան ապագային: Ցայտնած է, թէ «եղեռնէն 70 տարի ետք, հայ Սփիւռքը իր վերածնունդը կ'ապրի: Եթէ նկատառնենք մեր գոյատեւման շուրջ յիսուն տարի առաջ կատարուած նախատեսութիւնները, հոն կը տեսնենք ահազանգային արտայայտութիւններ, նահանջի եւ ընկրկումի վախեր ու հաստատումներ: Իր մտածումները ամփոփելով Պեպօ Սիմոնեան գնահատած է յետ - եղեռնեան սերունդին տոկալու ճիղը, աւելցնելով որ «Աստանդական ու հայրենի բնիկ երկրէն տարագիր Հայը, իր առօրեան ապրելով՝ կերտած է կառոյցներ եւ պահած է իր ինքնութիւնը: Տարիներ ետք, հայրենիքին հետ կապերը սերտանալով, հայրենի հողին հանդէպ դիմակից յանձնառութեամբ՝ դասաւորած է իր կեանքը նոր սերունդներուն ներշնչելով հայ մնալու եւ ապրելու ոգեկան անհրաժեշտ ուժը: Այս աշխատանքին օգնած են մեր բոլոր միութիւնները, ազգային կուսակցութիւնները, դպրոցներն ու եկեղեցիները»: Հուսկ, բազդատական մը ընելով մօտիկ անցեալին ու ներկային միջեւ, նոյն կենսունակութիւնը չէ տեսած, ըսած է, թէ «որոշ խախտումներ արձանագրուած են մասնաւորապէս լեզուական - դրական - կրթական մակերեսին մէջ, ու չենք կրնար ըսել, որ յառաջիկայ «լուսնային դար»ուն ինչպիտի ըլլայ Հայուն վիճակուած ճակատագիրը»:

Նրուանդ Փամպուքեան առաւելապէս անդրադարձած է մեր դիմաց բարձրանալիք դժուարութիւններուն, նշելով. «Ոչ նակ, եթէ առաջ՝ Օսմանեան տիրապետութեան օրով մենք Միլլէթի սատրք էինք, այսինքն՝ հաւատարիմ քաղաքացիներ, երբ Հայութեան դիմադիծին սպառնացող ճնշումներուն չդիմանալով՝ մեր ինքնութիւնը ապրիլ փորձեցինք, նկատուեցան անհաւատարիմ: Ու եթէ այսօր ես իրաւազուրկի չարունակուող մեր գոյավիճակը մեզի պարտադրէ նոյնիսկ բիրտ միջոցառումներ, պիտի անհանգստացնենք նոյնիսկ մեզ սիրողները»: Ակնարկելով ձուլումին, Երուանդ Փամպուքեան նշած է «այլազան պատճառներ, ինչպէս՝ հարկադրական ամուսնութիւններ, խառն ամուսնութիւններ, ինքնութեան ճգնաժամ, ինքնութեան կորուստ, ինքնութեան ուրացում, ինքնութեան ժխտում, ինքնութեան ծաղր, ինքնութեան նսեմացում, ինքնութեան ստորացում, ինքնութեան նսեմութիւն, ինքնութեան ստրկութիւն, ինքնութեան ստրկամտութիւն, ինքնութեան ստրկամիտութիւն, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունք, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւեր, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկ, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմում, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանք, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացք, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար անհրաժեշտ, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար անհրաժեշտ միջոցներ, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու եւ իրագործելու, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու եւ իրագործելու համար անհրաժեշտ ժամանակ, ինքնութեան ստրկամիտ վերաբերմունքի ձեւերու ցանկի կազմման աշխատանքի ընթացքի մասին տեղեկութիւններ հաւաքելու եւ ամփոփելու համար հարցաթերթիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկելու եւ իրագործելու համար անհրաժեշտ ժամանակ եւ այլն, եւ այլն, եւ այլն»:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԱՀՎԱՆ ՀԱՐՅԱԼԻ

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՎԹՅԱՆ

Գ.

Հայրը մահացավ իր հոգատար տանտիկնոջ՝ Մարիամ Ալեքսանդրովնայի ձեռքերում, որ նրան մեծացրել էր իր մանկության օրերից։ Նա էր նրա միակ ազգականը։ Ինքը ոչ մի մերձավոր չուներ։ Ծնողները վաղ էին մահացել, իսկ մյուս հարազատները հեռու էին ապրում։

Հայրը թաղելուց հետո Մարիամ Ալեքսանդրովնան ասաց Վահագնին.

— Ես քեզ չեմ թողնի, որդի, ինչ էլ որ լինի։ Ես քեզ կպահեմ իմ մոտ, ինչպես մայրդ էր ուզում։ Ես նրան խոստացել եմ։ Ես ուրիշ ոչ ոք չունեմ աշխարհում։ Դու էլ ինձ մայրիկ կանչիր։

Վահագնը գլխով արեց։ Նա հասկանում էր, որ այլևս ոչ ոք չունի։ Ինքն էլ ուզում էր մնալ Մարիամ Ալեքսանդրովնայի մոտ։

Հայրը մահացավ ձմռանը։ Գարնանը Վահագնը հիվանդացավ։ Նա ստացավ ուժեղ մրսածություն։ Ամբողջ ամիսներ նա պառկած էր մահճակալում։ Մարիամ Ալեքսանդրովնան նրան հոգատարությամբ էր շրջապատել։ Նա ինքն էր նրան կերակրում, դեղ տալիս, ջերմաչափով ջերմությունը չափում։ Գիշերները նա չէր քնում, նստած էր Վահագնի մահճակալի մոտ։

Վահագնը ուշքի եկավ միայն ապրիլին։ Նա դեռ շատ թույլ էր։ Նրան տարան գյուղ, որ այնտեղ ամառը մաքուր օդում ապրի։

Գյուղում նրանք ապրում էին մի փոքրիկ տնակում։ Տնակը կանգնած էր գյուղի ծայրին, գետափին։ Նրա առջևում ընկած էր մի մեծ դաշտ, իսկ հետևում՝ անտառ։ Վահագնը շատ էր սիրում այդ անտառը։ Նա հաճախ գնում էր այնտեղ, հավաքում էր ծաղիկներ, հատապտուղներ, սունկ։ Մարիամ Ալեքսանդրովնան ասում էր, որ սունկը շատ առողջարար է։

Մի անգամ Վահագնը անտառում մի մեծ սունկ գտավ։ Նա ուրախությունից գոռաց.

— Մայրիկ, մայրիկ, ես մի մեծ սունկ գտա։

Մարիամ Ալեքսանդրովնան ասաց.

— Ցույց տուր։

Վահագնը վազեց տնակ, վերցրեց սունկը և ցույց տվեց։

— Ինչ լավ սունկ է, — ասաց Մարիամ Ալեքսանդրովնան։ — Ես այդպիսի սունկ շատ եմ տեսել։ Ես գիտեմ, որ այդ սունկը շատ համեղ է։ Ես կտապակեմ։

— Ես էլ կուտեմ, — ասաց Վահագնը։

— Դու էլ կուտես, — ասաց Մարիամ Ալեքսանդրովնան։

Վահագնը ուրախ էր, որ կուտի այդ սունկը։ Նա ուզում էր, որ ինքն էլ ուտի այն սունկը, որ գտել է։

Մարիամ Ալեքսանդրովնան սունկը տապակեց, դրեց սեղանին և ասաց.

— Ուտիր, որդի։

Վահագնը վերցրեց պատառաքաղը և ուզեց ուտել, բայց հանկարծ նկատեց, որ սունկը շատ նման է մի սնկի, որ ինքը տեսել է անտառում։ Նա ասաց.

— Մայրիկ, ես չեմ ուտի։

— Ինչո՞ւ չես ուտի, — հարցրեց Մարիամ Ալեքսանդրովնան։

— Ես կարծում եմ, որ սա թունավոր սունկ է, — ասաց Վահագնը։

— Ինչպե՞ս գիտես, որ թունավոր է, — հարցրեց Մարիամ Ալեքսանդրովնան։

— Ես տեսել եմ անտառում, — ասաց Վահագնը։

— Ուրեմն դու գիտես, որ սունկը թունավոր է, — ասաց Մարիամ Ալեքսանդրովնան։

— Գիտեմ, — ասաց Վահագնը։

— Ինչո՞ւ ես ուզում ուտել, — հարցրեց Մարիամ Ալեքսանդրովնան։

— Ես կարծում էի, որ դու չգիտես, — ասաց Վահագնը։

— Ես գիտեմ, որ դու ինձ չես խաբի, — ասաց Մարիամ Ալեքսանդրովնան։

Վահագնը ուրախացավ։ Նա հասկացավ, որ Մարիամ Ալեքսանդրովնան ինքն էլ գիտի, որ սունկը թունավոր է, և ուզում է ուտել, որպեսզի ինքը չուտի։

Մարիամ Ալեքսանդրովնան ասաց.

— Ես ուզում էի տեսնել, թե դու ինձ կսիրե՞ս, թե ոչ։ Ես տեսնում եմ, որ դու ինձ սիրում ես։ Ես էլ քեզ շատ եմ սիրում։ Ես քեզ չեմ խաբի։ Ես ուզում էի տեսնել, թե դու ինձ կսիրե՞ս, թե ոչ։ Ես տեսնում եմ, որ դու ինձ սիրում ես։ Ես էլ քեզ շատ եմ սիրում։ Ես քեզ չեմ խաբի։

Վահագնը գլխով արեց։ Նա հասկանում էր, որ Մարիամ Ալեքսանդրովնան ինքն էլ գիտի, որ սունկը թունավոր է, և ուզում է ուտել, որպեսզի ինքը չուտի։ Նա ուզում էր ցույց տալ, որ ինքն էլ գիտի, որ սունկը թունավոր է, և ուզում է ուտել, որպեսզի ինքը չուտի։

Մարիամ Ալեքսանդրովնան ասաց.

—

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պահչէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արշակ Բազմեան եւ զաւակները, Պ. Տիգրան Թոռոսեան, Տիկին Մարի Պաղտիկեան եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, անձամբ, մասնակիցներով եղան իրենց սուգին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԲԱԶՈՒՄԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անտրէ Ոսկերիչեանի զառնակնկիծ մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Գապազեան 1000 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկեպսակի։

×

ԿՐԸՆՈՂԷՆ Տիկին Մալվինէ Անտոնեան եւ զաւակները իրենց սիրելի խնամիին՝ Տիկին Մանիկ Հաճեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն. - Կապոյտ Խաչի Կրճնոպլէ զպրոցին 300 Ֆ. եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ. - Կապ. Խաչի Սէն - Ժէռոմի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հեռեւեալ նուէրները. - Սեդրակ Սամուէլեանէ 100, Գլօա Սամուէլեանէ 100, Սարգիս Փափազեանէ 100 Ֆ., իրենց ծնողքին՝ Արշակ եւ Թուրփանտա Սամուէլեանի մահուան տարելիցներուն առթիւ։

Կարապետ Ճանիկեանի մահուան տարելիցին հոգեհանգստեան առթիւ ալ ստացած է Ճանիկեան ընտանիքէն 200 Ֆ., Տիկին Նուարդ Տէրտէրեանէ 50 Ֆ.։

Ագնիւ Ուլուսեանի մահուան քառասունքի առթիւ՝ Տիրատուբեան Պաղտասար 100, Սիմոնեան ընտանիք 50, Տիրոյեան Ցարութիւն 50 Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Ռէմոն Դաւիթեան իրենց հօր՝ Բ. Պաւիթեանի մահուան քառասունքի առթիւ կը նուիրեն 200 Ֆ.։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

CENTRE DE VACANCES

de la
CROIX ROUGE ARMENIENNE
à Sainte-Honorine-des-Pertes
(Calvados)
à 700 m. de la mer
Baignade surveillée
Pour les enfants de 6 - 13 ans
Du 3 au 31 Juillet

Pour tous renseignements :
Tél : 985-36-53 ou (16/31) 21-77-63

ՀՈԳԵՁԱՇ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին մէջ, Կիրակի, Մարտ 31ին իրենց-մէ յաւերժապէս բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին։

Աղաղոքութեան կը յայտնէ հոգեճաշ մը, Եկեղեցիի սրահին մէջ, երէցներուն համար եւ ի գիտութեան անոնց յիշատակը յարգողներուն։

Ներկայութեան համար հեռաձայնել՝
888 - 92 - 51 *կամ՝* 840 - 27 - 40

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ANDILLY-Ի
ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը այցելութիւն մը կազմակերպած է Անտիլիի Հանգստեան տունը, Կիրակի, Մարտ 24-ին։ Մասնակցիլ փափաքողներուն տրբամադրութեան տակ է օթոքար մը, որ կը մեկնի եկեղեցւոյ առջեւէն 6, Կոմիտաս փողոց, ժամը 14-ին։ Ծախքերու մասնակցութիւն։

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Յովհաննէս Սէֆէր 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աատիկ Աչճեան 200 Ֆ.։ Ագնիւ Ուլուսեանի հոգեհանգստեան առթիւ՝ Խորէն Ուլուսեան 200, Պաղտասար Տիրատուրեան եւ Յովսէփ Օհանեան 100-ական Ֆ., Թարայեան 50 Ֆ.։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

ԵՒ Ս. ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆԻ ՄԻՕՐԵԱՑ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐՈՒ 1984 - 1985 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ
Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝
ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԱՇԵԵԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 24, ժամը 15-ին Ալֆորվիլի քաղաքապետարանի սրահին մէջ, rիւ Վոլթէռ։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅՑ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒ ԿԵԱՆՔԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Ալէք - Մանուկեան երիտասարդաց սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, 75017 Paris

Կիրակի, Մարտ 24, կ. վ. ժամը 4-ին կը նախագահէ՝ ՅԱԿՈԲ ՎԻԶԻՐԵԱՆ

Խ. Աբովեանի գրականութիւնը կը ներկայացնէ՝
ՅԱԿՈԲ - ԳՐԻԳՈՐ

Աբովեանէն կ'արտասանեն՝
Նազարէթ Պշտիկեան եւ Կարօ Աբրահամեան։

Մեներգ՝ Սիլվէն Քէօրօղլուեան

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները։

Մուտքը ազատ է։

ԵՐԵՔ ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՎԱՐԴԱՏՕՆ

ՀԱՅՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Մանկանց Բոյնին մէջ
Մայիս՝ 25, 26 եւ 27

Départ de l'autocar :
Mairie de Clamart — **à 8h15**
Eglise Arménienne d'Issy-les-Mlx. — **à 8h30**
Gare Saint Lazare, Rue de Rome — **à 9h**

Աւանդական հիւրասիրութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ, հատանաբար մինչեւ՝ ՄՈՆ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ։

Տեղերը ապահովելու համար՝ հեռաձայնել. -
985 - 36 53 *կամ՝* 736 - 31 88

Participation aux frais :
Voyage, séjour de 3 jours en pension complète et excursions — **370 Frs. seulement**
— Réduction pour les enfants —

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Նիւթ մէջ տան գործերով զբաղելու եւ ճաշ եփելու համար հայ տիկին մը։ Բնակութիւն եւ ուտեստեղէն ապահովուած։ Լաւ պայմաններ։

Դիմել՝ Նիս, Տիկին Ճէզվէճեանի
Հեռ. - (16·93) 55 - 38 - 44
Փարիզ՝ հեռաճայն. -
624 - 24 - 78 *իրիկունը։*

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ծանօթ է, Մայր հայրենիքը, կարելիութիւնը կ'ընծայէ ամէն տարի ափիւռքահայ ուսանողներուն չարունակել եւ կատարելագործել իրենց բարձրագոյն ուսումը Երեւանի համալսարաններուն մէջ։

Այս ուղղութեամբ ֆրանսահայ պատրիի համար նախատեսուած է, երեք ուսանողներու ընդունելութիւնը յառաջիկայ 1985 - 1986 ուսումնական տարուան համար։

Թեկնածուները, պատճառաբանեալ նամակ մը ու վկայականներու լուսապատճէնները կրնան ուղարկել Միութեանս կեդրոնը. -
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall, Paris 10e
ամէնէն ուշը՝ Ապրիլ 10։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ
ՏԻՄՓՈԶԱՐԻ
Ի ՆՊԱՍՏ
ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՇՐՋՆԱՒԱՐՏԻՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԿԸ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԷ

SAMEDI 23 MARS
le CLUB des ANCIENNES
de TEBROTZASSERE
organise une Soirée DISKOTCHARY
à 21 heures au 1, Bd. du Nord
93340 LE Raincy
Tél : 381 - 01 - 72 Entrée : 50 F.

ԱՂՔԱՏԱՆՔԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 28, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20·30-ին՝ 77, rիւ Լա Ֆայէթ Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ։

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

RESTAURANT
PORTO-HYDRA
SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)

TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE

VENDREDI ET SAMEDI APRES MINUIT
GROUPE FOLKLORIQUE ROUMAIN AVEC
DES CHANSONS RUSSES ET TZIGANES

—Réservation : 321 - 89 - 60—

Parking assuré — Fermé le Lundi

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՇԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI,
DE 14 à 18 h. 30
SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ,
ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30
ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

OPTIMA Tours

ARMENIE
-- 1985 --

— **Du 25 Mai au 8 Juin** ..... **6.590 F**
— **Du 20 Juillet au 3 Aout** ..... **6.780 F**
— **Du 3 au 17 Aout** ..... **6.780 F**
— **Du 17 au 31 Aout** ..... **6.780 F**
— **Du 31 Aout au 14 Septembre** ..... **6.780 F**
— **Du 14 au 28 Septembre** ..... **6.780 F**
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).

— **Du 17 au 31 Aout** ..... **7.050 F**
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— **Du 20 au 27 Avril** ..... **4,450 F**
— **Du 20 Avril au 4 Mai** ..... **5,850 F**

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON

OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
26

MARDI
26 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.928 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.928

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐՈՒ
ԱՌԵԻԱՆԳՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՆՈՐ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԷՄ

—×—

Երկուշաբթի առաւտ դեռ ոչ մէկ լուր կար առեւանգուած երեք Ֆրանսացիներէն։ Ծանօթ է, որ Ուրբաթ օր արեւմտեան. Պէյրութի մէջ առեւանգուած էր Ֆրանսայի փոխ - հիւպատոսը՝ Մարսէլ Ֆոնթէն եւ արեւելեան - Պէյրութէն դէպի արեւմտեան լրենց ճամբուն վրայ, երկու ուրիշ դիւանագէտներ՝ Մարսէլ Ֆաւտոն եւ աղջիկը։ Այս առեւանգումներուն տէր կ'ըլլար Իսլամական Ճիհատը, որ յայտարարած էր առջի չարթուն թէ արեւմտեան - Պէյրութը պիտի «մաքրէ» օտար սպառազինութեանց գործակալներէն։ Լիբանանի չիի պարագլուխը՝ Նաբիհ Պէրրի չընդունիր սակայն Ճիհատին պատասխանատուութիւնը եւ կ'ամբաստանէ Իսրայէլը, որ այս ձեւով կ'ուզէ վարկաբեկել Իրանի իսլամական յեղափոխութիւնը։ «Այս առեւանգողները, կ'ըսէ, ոչ մուճահետտին են, ոչ՝ մահմետական։ Իրականին մէջ սա կամ նա ձեւով կապ ունին Իսրայէլի հետ»։

Միւս կողմէ «Լիբանանեան յեղափոխական զինեալ խմբակ»ները, որոնք տէր եղած են քանի մը արիւնալի ռճրախորհրդաձերու Փարիզի մէջ, կը սպառնան Ֆրանսայի (եւ Իտալիոյ)։ Կը պահանջեն որ Ֆրանսա ազատ արձակէ Սաատի Ալ-Քաոէրը, բանտարկուած Լիոն։ Ինչ որ զարմանալի է, այն է որ ենթական, թէեւ ապահովաբար ահաբեկչական այդ չարժումին ղեկավարներէն, լոկ թեթեւ պատիժ մը կրնայ ուտել եւ քանի մը չաբաթէն ազատ արձակուիլ, քանի որ միայն կեղծ անձնագրի մեղադրանքով ձերբակալուած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔ - ԻՐԱՆ, 24 ժամ «չունչ առնելէ» ետք, սաստկացուցին քաղաքներու պատերազմը եւ երկուշաբթի առաւտ Պաղտատ թիրախ էր պարսկական Սոլ - սոլ հրթիռներու, մինչ ռումբեր ալ կը տեղային Թեհրանի վրայ։ Մասնագէտներու եւ ռազմագէտներու համաձայն, որքան ալ սիճիֆ նկատուի վերլուծումը, եթէ մէկն ու միւսը չի յաջողիր ռազմական առաւելութիւնները արձանագրել, հակառակ զեբարդիական զէնքերու, պատճառն այն է որ ձեռնհաս չեն եւ գործածելը չեն գիտեր...։

«ԱՐԱԲՆԵՐԸ ՉԵՆՔ ՍԻՐԵՐ» այս եղած է «արդարացումը» այն երկու անձերուն, որոնք առջի օր սպանուած ու վիրաւորուած են մէկ Մարոքցի եւ մէկ Մարթինիկցի Մանհթոնի մէջ։ Այս ոճիրը շատ մեծ իրարանցում եւ վրդովում առեղծած է ամբողջ երկրին մէջ, մանաւանդ հակասեզոնային չարժումներուն։ «Արաբները չսիրող» այս երկու ցեղասպանները կը կոչուին Փիովանօ եւ Փոռալկի։

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ներքին բժիշկներու գործադուլը բաւական մեղմացաւ, որուան ընդառաջելով որ նախարարին առաջարկները կրնան կը նկատուին։ Ըստ մասնագիտութեան եւ աշխատանքի որակին, կառավարութիւնը աշխատավարձի յաւելումի տեղ՝ պարգեւներ կ'առաջարկէ։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ հարցը միատանկանութիւն չի գտներ ընկերվարական կուսակցութեան ծոցն իսկ, ուր Ռոքար, Շըվէնըման, Փոփըրէն դէմ են համեմատականի կիրարկումին յառաջիկայ ընտրութեանց համար, մինչ Ժոսփէն կողմնակից է։ Ասիկա պատճառ է, որ կուսակցութեան գործադիրը կոմիտէն արտակարգ նիստ գումարէ Հինգշաբթի առաւտ։ Գիւղատնտեսութեան նախարարին համար՝ «Նահանջոտական ընտրութիւն մըն է», որ, կ'ուզենայ Լուսաւորութեան նախարարը, չի նպաստեր ընկերվարականներուն։ Ուրիշներ խառն զգութիւն մը կը նախընտրեն, վերմանական տիպարին վրայ, այսինքն ամանք՝ (ըստ չրջաններու բնակչութեան թիւին) համեմատականի ձեւով, ուրիշներ՝ մեծամասնութեան։ Ասիկա մկրտուած «Ժոքս սլոթէմ» կը նախատեսէ համեմատականի զգութիւնը չատ բնակչութիւն ունեցող նահանգներուն համար եւ մեծամասնութիւն՝ միւսներուն։

ԺՈՒՌՆԱԼ ՏԻ ՏԻՄԱՆՇ - ԻՖՈՓ հարցախոյզի մը համաձայն մեծամասնութեան դիրքը կ'ամրապնդուի։ Միթերան 2% եւ Ֆապիուս 5% համեմատութեամբ կը բարձրանան ժողովրդականութեան «սակարանը», մինչ ընդդիմութիւնը ըզգալի անկում մը կ'արձանագրէ, գլխաւորութեամբ Շիրաքի, որ հինգ կէտ կը կորսընգնէ Փետրուարի բազդատմամբ եւ իր ամէնէն ցած համեմատութեան կը հասնի։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը երկրորդ անգամ ըլլալով չկրցաւ ընտրել իր միակ թեկնածուն՝ Խրիսթոս Սարցեթաքիս, կարելի չըլլալով երկու երրորդի մեծամասնութիւնը ապահովել (200 ձայն)։ Կասկած չի վերցներ, սկզբունքով, իր ընտրութիւնը Մարտ 30-ին, երրորդ քուէարկութեան, ուր պարզ մեծամասնութիւնը կը բաւէ։ Այս երկրորդ քուէարկութեան ատկայն, փոքր միջադէպեր պատահած են ընդդիմութեան հետ։ Նախագահը քուէարկողներուն յանձնած էր երկու զոյն քուէաթուղթ՝ կապոյտ մը թեկնածուին անունով եւ ճերմակ մը։ Ընդդիմութեան պարագլուխը բողոքած էր այդ որոշումին դէմ, զոր դայթակղեցուցիչ կ'որակէր, քանի չապահովեր քուէին դաղտնապահութիւնը։

ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ նախագահները ընտրուեցան Ուրբաթ օր, ինչ որ «ընտրութիւններու 3-րդ չրջան» որակուած է։ 71 նահանգ ընդդիմութեան ձեռքն էին, 29-ը՝ ձախին, որ տասը նախագահութիւն կորսնցուց եւ ինչպէս առնակնկալ մը էղաւ՝ Իզէոր։ Մերմազ չէր իսկ ներկայացներ իր թեկնածութիւնը եւ իր նահանգը կ'անցնէր Կրընոպլի քաղաքապետին՝ Քառինեռնի ձեռքը։

ՔԻԻՐՏԵՐԸ ցոյց մը կազմակերպած էին Ուրբաթ օր, Փարիզի մէջ, Եւրոպայի Խորհուրդին Մնայուն Յանձնախումբին դէմ։ Յանձնախումբը պաշտօն ունի ուսումնասիրելու Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց, ի մասնաւորի Քիւրտերու հարցը։ Ցոյցը կազմակերպող մարմինը, զեկոյցով կը ձաղկէ «Քիւրտ ժողովուրդին դանդաղ սպանութիւնը» Թուրք իշխանութեանց կողմէ եւ արեւմտեան կառավարութեանց լռութիւնը «մշակութային այս ցեղասպանութեան» ի տես։

ՖՈՒԹՈՒԼԻ ախոյեան ակումբներու բաժակի կէս - աւարտականներուն, վիճակ կէս՝ հետեւեալ խումբերը դէմ-դիմաց պիտի ելլեն։ Թուրինոյի Ճուվենթիւսը կը մրցի Պորտոյի հետ, Լիվըրփուլ՝ Փանաթինայիքոսի։ Բաժակներու բաժակին (աւարտականը՝ Մայիս 15, Ռոթերտամ), Պայէրն - Լեվըրքըզըն, Ռափիտ Վիէննա - Դինամօ Մոսկուա։ ԻԻՖՖԱ-ի - ինթէր Միլան - Ռէալ Մատրիտ, Վիտէոթոն - Սարայեվօ։ Երթի մրցումները՝ Ապրիլ 10-ին, դարձի՝ Ապրիլ 24։

ՖՐԱՆՍՈՒԱԶ ՍԱԿԱՆ եւ իր նոր հրատարակիչը փոխադարձ դատերու դիմած են եւ այդ դատերուն ընկերն ու հեղինակին անձն իսկ պատճառ են, որ բաւական

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՍՐՏԻ ՏԵՂ՝ ԽԵԼՔ

ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ՀԱՍԱՆ ՃԷՄԱԼ

—×—

«Ճումհուրիյէթ»ի մէջ է, որ Հասան Ճէմալ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, որոնց հիմնական իմաստն այն է, որ Թուրքերը սրտի տեղ՝ խելք պէտք է գործածեն։ Օրինակ՝ սպառնալ Արեւմուտքի (այդ չէ՞ որ կ'ընէ արդէն Անգարա, տասնամեակներէ ի վեր, շահագործելով «Ատլանտեանի» իր հանգամանքը), ապա օգտագործել «թուրք պետական փորձառութիւնն ու մասնագէտ ուժը» եւ փոխանակ կրկնելու «ասիկա ցեղասպանութիւն չէ, սխալին տեղ ճիշդը դնել»։ Կը մնայ Թուրքերուն այդ «ճիշդը» շինել···։

×

Հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու իւրաքանչիւր արիւնահեղութենէն վերջ ճառեր կ'արտասանուին։ Գրութիւններ կը հրատարակուին։ Բոլորին մէջ արդար զայրոյթ ու անէծք կ'արտայայտուի։

Այս հակազդեցութիւնները, որոնք ցոյց կուտան որ ոճիրներու դիմաց անձայն պիտի չնստինք, բնական են։ Անկարելի է չարժեւորել արժէքը այն ազդեցութեան, որ պիտի գործէ մեր զգայումներուն արթնցնելիք ազգային հակազդեցութիւնը։

Բայց լաւ գիտենք նաեւ որ զգացական հակազդեցութիւնները առանձինն գործի չեն ծառայեր։ Որովհետեւ կը հասնի օր մը որ այս զգացումները ալ իրենց ուժը կը կորնցնեն, կաղապարեալ արտայայտութիւններու կը վերածուին։

Ամէնէն վտանգաւորն ալ, Թուրքիոյ նման ուժեղ երկրի մը պարագային, կասկածի մը արթնանալն է։ «Արդեօք անճա՞ր մնացած ենք»։ Այսպիսի հարցում մը եթէ ծագի հանրային կարծիքին մտքին մէջ, իսկապէս վտանգաւոր ու մտահոգիչ կը պառնայ։ Մեր ազգային կառոյցը այնքան ուժեղ է որ ահաբեկչութեան օձիք ձեռք չի տար։ Այս մասին կասկած չունինք, բայց որպէսզի արգիլենք վերինին նման հարցումի մը ծագում առնելը միտքերու մէջ, պէտք է որ դադրինք միայն զգայումներու տեղ տալէ մեր հակազդեցութիւններուն մէջ։

Սոխպուած ենք զգացումէ աւելի, մեր խելքը գործածել, զգացական հակազդեցութիւններէ աւելի սոխպուած ենք նախընտրել պաղարիւն մտածումը, սոխպուած ենք առօրեայ ծրագիր մը պատրաստելու տեղ երկար պայմանաժամով ծրագիր մը պատրաստել։

Օթթաուայի վերջին յարձակումը մեր դեսպանին եւ ընտանիքին համար մասամբ թեթեւ անցաւ։ Բայց ինչ մեղք որ ասիկա միմիայն մխիթարութիւն մըն է։ Որովհետեւ բոլորս ալ լաւ գիտենք որ հայկական ահաբեկչութիւնը այսօր - վաղը դադրելիք չէ։

Ամէն բանէ առաջ, բաւականաչափ կը պաշտպանե՞նք արդեօք ռազմածակատագրկուած մեր դիւանագէտները։ Այս մարդին մէջ Պեռութիւնը իր պարտականութիւնը կը կատարէ՞։ Օթթաուայի մեր դեսպանատունը որքա՞ն լաւ պաշտպանուած էր։ Պեռութիւնը դարձեալ պէտք է քննէ այս հարցումները։ Ըսենք որ ասիկա չատ կարեւոր է սա օրերուն երբ Ապրիլ 24-ը կը մօտենայ։

Երկրորդ, Թուրք հանրային կարծիքը պէտք է գիտնայ թէ մեզի բաբեկամ նկատուած Պեռութիւնները ի՞նչպիսի միջոցառումներու դիմած են հայկական ահաբեկչութեան դէմ։ Եթէ Թուրք Պեռութիւնը արեւմտեան դաշինքներու մէջ կչիռ մը ունի, Թուրքիոյ վարիչները պէտք է այդ կչիռը օգտագործեն որպէսզի Արեւմուտքի մեր բաբեկամները հարկադրուին չարժման անցնիլ հայկական ահաբեկչութեան դէմ։

Ուրիշ խնդիր մըն ալ կայ, որուն մասին պէտք է արտայայտուինք։ Հայկական ահաբեկչական կազմակերպութիւններու տեսանելի նպատակը հետեւեալն է։ Նախ Թուրքիոյ ընդունելի դարձնել ցեղասպանութիւնը, յետոյ հող եւ հատուցում պահանջել։

Բացարձակապէս խնդրոյ առարկայ չէ Հայոց դէմ ցեղասպանութիւն մը։ Համաշխարհային Ա· պատերազմին, երկու կողմն ալ, պատերազմական պայմաններու բերումով մարդկային ողբերգութիւններ ապրեցաւ։ Բայց այս մարդկային ողբերգութիւնները ժամանցում չճանչցող եւ մարդկութեան դէմ յանցանք նկատուող ցեղասպանութիւն մը չէին։ Ինչպէս Միւսթաֆա Սօյսալ ըսաւ, այսօր Հայոց «Թուրքը Թուրք ըլլալուն համար ըսպանելը» աւելի չատ կը մօտենայ ցեղասպանութեան իմաստին։

Բայց սա կայ որ, չենք կրնար տեղ մը հասնիլ անվերջ «ասիկա ցեղասպանութիւն չէր» կրկնելով։ Այս կերպով չենք կրնար փոխել արեւմտեան հանրային կարծիքին կարգ մը հատուածներուն մէջ բոյն դրած սխալ համոզումներն ու վճիռները։ Այս մարզին մէջ, որպէսզի սխալին տեղ ճիշդը տեղաւորուի, ծայր աստիճան խելացի եւ զգացումներէ չտարուած, երկար պայմանաժամով աշխատաքի մը պէտք է ծրագրենք։

Չմոռնանք որ հայկական ահաբեկչութեան դէմ ամէնէն իմաստուն հարուածները մեկը այս կերպով կ'ընկնի։

Թուրքիա այսպիսի գործ մը յաջողցնելու անհրաժեշտ պետական փորձառութիւնն ու մասնագէտ ուժը ունի։ Կարեւորը, այդ ուժը չարժման անցընելն է, առանց տարուելու նախապաշարումներէ։

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ· - («Յառաջ», հեռաձայն)· - Կիրակի, Մարտ 24ին, բացառիկ չուքով ոգեկոչուեցաւ Դանիէլ Վարուժանի ծննդեան հարիւրամեակն ու մահուան 70-ամեակը, Միլանոյի Զենթրօ Քուլթուռալէ Սան Ֆեոելէի մէջ, 400-է աւելի օտար թէ հայ հանդիսականներու ներկայութեան։

Հանդիսութիւնը, զոր կազմակերպած էր Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութիւնը, կը վայելէր բարձր հովանաւորութիւնը պատուոյ յանձնախումբի մը, որու մաս կը կազմէին· - Հ· Բարսեղ վրդ· Զէքիեան, ընդհ· աթոռակալ Մխիթարեան Միաբանութեան, Սարգիս քհնյ· Սարգիսեան, հոգեւոր հովիւ Իտալիոյ Հայոց, փրոֆ· Ատրիանօ Ալիակօ Նովելլօ, տնօրէն Հայ մշակոյթի Վաւերագրութեան եւ Ուսումնասիրութեան Կեդրոնին, էրմանիօ Արսլան, տնօրէն Միլանոյի Հնագիտութեան Թանգարանին։

Ժամը 16·30-ին, հանդիսութեան բացումը կատարեց տոքթ· Յակոբիկ Մանուկեան եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս՝ Վազգէն Ա·ի օրհնաբեր հեռագրին ընթերցումէն ետք, գործադրուեցաւ ճոխ եւ որակաւոր, մշակութային թէ գեղարուեստական, յայտագիրը։ Բանաստեղծին կեանքին ու գործին մասին խօսեցան Փատուայի համալսարանի դասախօս տիկին Անթոնիա Վեռոնեզէ եւ Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ՝ Հ· Լեւոն վրդ· Զէքիեան։ Իտալերէն թէ հայերէն արտասանութիւններ ըրին Մաուիլու Զարմանեան եւ Արմէն Տիլանեան։ Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Ջութակահար՝ Ժան Տէր - Մերկերեան եւ սոփրանօ՝ Սուզաննա Մարտիրոսեան։

Մխիթարեան Միաբանութեան աթոռակալը կը ներկայացնէր Հ· Ներսէս Տէր - Ներսէսեան, որու կ'ընկերանար Հ· Կոմիտաս Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանը կը ներկայացնէին երկու աշակերտներ վարժարանին դրօշակով։

Մանրամասնութիւնները՝ յետագային, առանձին թղթակցութեամբ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

ՍԻՐՈՅ «ՄԻՖ»Ը ԶԱՐԵՆՑԻ ՊՈԼԻՉԻԱՅՈՒՄ

ՀԵՆՐԻԿ ԷՂՈՅԵԱՆ

(Ե. եւ վերջին մաս)

«Ներքնայարկը» «միֆ»ի տեսանկիւնից նշանակում է «ստորերկրեայ աշխարհ». «միֆ»ը իրեն ցոյց է տալիս «ներքնայարկ»ի սիմվոլի մէջ, ուր կատարուած գործողութիւնները բխում են սիւժէի միֆական զարգացումից: «Ներկքնայարկ» իջնելը նշանակում է իջնել «ստորերկրեայ աշխարհ»: Հնադոյն միֆական հերոսները, ճակատագրական առեղծուածների մէջ պտնուելով, լինում են «ստորերկրեայ աշխարհ» եւ նորից վերադառնում երկիր, օրինակ՝ Գիլգամէշը, որ ձգտում էր տեսնել իր մեռած ընկերոջը՝ Էնկիդուին, Ոդիսեւսը, որ լինում է Հադէս, բայց տուեալ դէպքում ռափսոտիայի «ներքնայարկ»ը աւելի մօտ է չումերա-բաբելական «միֆ»ին՝ Իննանայի վայրէջքի մասին: Իննանան (Իշտար - Շամիրամը) լինում է «ստորերկրեայ աշխարհ», բայց նորից երկիր վերադառնալու համար իրրեւ զոհ՝ տալիս է իր ամուսնուն՝ Դումուզիին:

«Շամիրամ» բանաստեղծութեան մէջ («Իրիկնային փողոցում...») «ղեկավ»ը, ուր «սեւաչեայ պչրուհին» տանում է պոէտին, ինչպէս արդէն տեսել ենք, նշանակում է «տաճար», ուր տեղի էին ունենում Իննանայի նուիրուած միստերիաները հին Եղիպտոսում Իսիսայի միստերիաները հին Յունաստանում՝ Էլէվսինեան միստերիաները՝ նուիրուած Դեմետրէին եւ Պերսեֆոնային, հին Իրանում եւ Հայաստանում՝ Անահիտին նուիրուած միստերիաները, հին արեւելեան տաճարի ներքնայարկերում կատարուող միստերիաները նշանակում էին վայրէջք դէպի «ստորերկրեայ աշխարհ» եւ վերադարձ այնտեղից դէպի երկիր՝ իրրեւ «մեռած» եւ «յարութիւն» առած, որը միֆագործակցութեան մէջ նշանակում էր հոգեւոր զարգացման աւելի բարձր աստիճան:

«Բաղնիք»ում Ալֆոնս Անդոյի եւ երկու աղջիկների յարաբերութիւնը իր սիմվոլիկայով մօտենում է հին միստերիային, ուր երկու աղջիկները հանդէս են գալիս իրրեւ «հետերա»ներ, իսկ Ալֆոնս Անդոն՝ իրրեւ «միստ», որ գտնւում է միստերիալ «ակի» մէջ:

Այստեղ «միստ»ի դեր է խաղում նաեւ խաչակիր - ասպետը, որը դիտում է դործողութիւնը եւ դրանով էլ մասնակցում «միստերիա»յին: Քրիստոնեայ էութիւնը թողած խաչակիրը («Մոռացել էի ես արդէն իմ սրտի թագուհուն լուսէ, որի դէմքը կեանքում հոդմածեծ տարիներ էի երազել...») մասնակցում է հին հեթանոսական միստերիային՝ չդիտակցելով սեփական իրավիճակը: Նա սպանում է Ալֆոնս Անդոյին՝ աղջիկներին տիրանալու համար, բայց գործողութիւնները հակառակ ընթացք են ստանում, աղջիկները մերժում են երիտասարդ խաչակիր - ասպետին եւ ողբում «իննսունեներեքամեայ» ծերունու մահը:

Վէրքի արիւնը մազերով սրբելը մըտնում է «միֆ»ի սիմվոլիկայի մէջ, որով հին Արեւելքում նախապատրաստում էին մարմինը թաղման: Մարիամը Քրիստոսի ոտքերը սրբում է իր մազերով՝ կատարելով մահուան եւ յետագայ յարութեան միստերիալ ծէսը:

Աղջիկները, «վէրքի արիւնը մազերով սրբելով», Ալֆոնս Անդոյի մարմինը օծում են միստերիայի մէջ եւ դրանով նախապատրաստում թաղման («միֆ»ի մէջ՝ նաեւ «յարութեան»): Տեսնելով դա՝ խաչակիր - ասպետը ներքուստ ընկալում է իրադրութիւնը եւ մտնում դէպքերի էութեան մէջ՝ մի պահ ներքին լուսաւորման մէջ հասկանալով իր սէգի հարուածի ողջ նշանակութիւնը (այդ պատճառով նրա երգի մէջ առաջին հերթին չեչուած է «հարուածն իր սէգի»):

Ով երկինք, պայթիր գլխիս,
Փոթորիկ, մազերիս տեղա՛,
Տատասկներ թող բացուեն ճամբիս,
Կայծակներ գլխիս թող շողան:
Կուրանան աչքերն իմ դաժան,
Զորանայ թող ձեռքը իմ չար,
Թող գգուի ինձ մահ տարաժամ,
Թող հոգիս դժոխքում ճչայ...

Զգալով դէպի «սէրը»՝ խաչակիր - ասպետը վերցնում է նրա վրայից դիմակը՝ սպանելով Ալֆոնս Անդոյին, բայց դիմակից այն կողմ տեսնում է «մահը»: Դիմակը (Ալֆոնս Անդոն որ կանգնած էր նրա ճանապարհին) զրուած էր ոչ թէ «սիրոյ», այլ «մահուան» վրայ: Այստեղ մենք նորից տեսնում ենք «սիրոյ» եւ «մահուան» միֆերի խաչաձեւումը, որոնք ամէն տեղ միացած են իրար (բոլոր միֆերի եւ էպոսների մէջ «սէրը» իր ելուեւթից «մահ» է բերում, որովհետեւ «միֆ - միստերիա»յի մէջ այն կապուած է զոհաբերութեան հետ):

Խաչակիր - ասպետը, պատմելով աղջիկների վրէժխնդրութեան մասին, յիշատակում է «միստեր»ին, դրանով ցոյց տալով, որ ինքը ծանօթ է «միստ»ի վիճակներին: Ծօսելով նրանց ցաւման եւ կատաղութեան մասին, նա դա համեմատում է «միստ»ի զառանցանքի հետ.

... Այդ վայրկեանը հուր - արիւնի
Զառանցանք էր խօլ միստերի.
Ու հոսում էր ալ մի գինի
Դէպի սիրտս նրանց գիստերից...

«Միստ» բառը, որ օգտագործուած է ռափսոտիայում հնարաւորութիւն է տալիս «վերակոդաւորել» տեքստի բառային իմաստները եւ այդ ամէնը դիտել միֆական - սիմվոլիկ տեսանկիւնից: Աւելին, այդ բառը, որ տեքստում հանդիպում է ոչ պատահաբար, այլ բխում է ներքին սիտուացիայի զարգացումից, մեզ բանալի է տալիս մտնել այդ սիտուացիայի մէջ եւ հասկանալ նրա ներքին նշանակութիւնը: «Միստ»ը գործածուած է այն հատուածում, որն աւելի շատ է կապուած «միֆ»ի հետ՝ Ալֆոնս Անդոյի սպանութիւնը, աղջիկների ցաւումն ու կատաղութիւնը եւ նրանց «միստերիալ» ողբը ծերունու դիակի վրայ: Խաչակիր - ասպետը վերածւում է «միստ»ի եւ դուրս գալիս «ներքնայարկ»ից իրրեւ ուրիշ մարդ՝ անցած «սուրբ պռոնկութեան» միստերիայի եւ սիմվոլիկ «Հադէս»ի միջով: Նա բանտ է ընկնում, բայց փախչում է բանտից, որովհետեւ այլ կերպ լինել չէր կարող, «միֆ»ի տեսանկիւնից «յարութիւն» առածը երկրորդ անգամ չի «մեռնում»: «Յարութիւն»ն այստեղ ունի սիմվոլիկ իմաստ, ըմբռնւում է կատարում նրա հոգեկան աշխարհը եւ աշխարհը նրա համար դառնում է «երգ»՝ անցեալի մասին, խաչակիր ասպետը դառնում է Թրուպատուր - «երգ»ը ցոյց է տալիս, որ նա մտել է հոգեկան աշխարհի մի այլ ոլորտ, այլ կերպ ասած, ասպետը, Թոզած զէնքն ու զրահը, որոնցով զինուել էր նուաճելու «սուրբ քաղաք»ը, առընչւում է «երգ»ի հետ՝ իրրեւ ստեղծագործող Թրուպատուր:

Շումերաբաբելական «միֆ»ի մէջ, ինչպէս յայտնի է, Իննանա - Իշտարը «ստորերկրեայ աշխարհ»ից դուրս գալով, զոհ է տալիս իր ամուսնուն՝ Դումուզիին (կամ Թամուզին): Խաչակիր - ասպետը զոհում է իր «սրտի թագուհուն», որի մի հայեացքի համար «զարճել էր խաչակիր», ինչպէս նաեւ իր հակառակորդին՝ Ալֆոնս Անդոյին, այսինքն՝ իր համար որամագծօրէն հակադիր երկու էակներին՝ «սէր»ը եւ «յարութիւն»ը, որոնց միջեւ գտնւում էր թափառաշրջիկ խաչակիրը՝ մինչեւ «հարուածը իր սէգի», այն, ինչը իրրեւ սիւժետային զարգացման բարձրագոյն կէտը, կրկնւում է մի շարք անգամներ եւ ընթերցողին պահում իր էմոցիոնալ - իմաստային շրջանակում: Հին «միֆ»ը մտնում է քրիստոնեայ խաչակիր - ասպետի ներքին աշխարհը եւ վերափոխում այն, որը եւ միստերիայի տեսակէտից՝ նշանակում է «յարութիւն»: «Սիրոյ» եւ «ատելութեան» զոհաբերութեան սիմվոլիկ պատկերներն են «սրտի թագուհի»ն եւ Ալֆոնս Անդոն, բայց եթէ «սրտի թագուհի»ն գոյութիւն ունի սպեսի միայն հոգեկան աշխարհում, ապա Ալֆոնս Անդոն գոյութիւն ունի իրական - նում եւ ասպետը սպանում է նրան իր սէգի հարուածով: Ստեղծագործութեան մէջ, կարելի է ասել, Ալֆոնս Անդոն հանդէս է գալիս իրրեւ խաչակիր - ասպետի հոգեկան ներքին աշխարհի սիմվոլիկ արտացոլում, այլ կերպ ասած Ալֆոնս Անդոն - գործում է նրա մէջ՝ իրրեւ նրա մարմնաւորուած «ատելութիւն»ը, որին սպանելով նա «սպանում» է իր հոգեկան աշխարհի մի մասը եւ պատւում նրանից՝ «երգի» մէջ մտնելու համար: Սա արդէն գործում է ոչ թէ միֆական, այլ սիմվոլիկ պլանում, որովհետեւ այս անալիզը դուրս է «միֆ»ի սահմաններից:

Իրականութիւնից զատնացած պոէտը միֆական - սիմվոլիկ ուժեղ թեքում ունեցող իր ստեղծագործութեան մէջ, որի հսկայական ներգործութեան գաղտնիքը նրա հէնց այդ «թեքման» մէջ է, քանի որ այնտեղ չօչափուած են մարդուն յուզող մի շարք հարցեր՝ պահուած ենթագիտակցութեան եւ ենթատեքստի ոլորտում, ձգտում է ցոյց տալ աշխարհում «սիրոյ» անհնարինութիւնը. «սիրոյ» փոխարէն մարդուն տրւում է «փորձութիւն» եւ «զոհաբերութիւն»: Խաչակիր - ասպետի հոգում փայփայուած «սրտի թագուհու» պատկերը պոէտը սէր չի համարում, այլ «միրաժ» («Միւսի աչքերը - տխուր միրաժներ էին անմահկին»), իսկ Արեւելքի «անչարժ» արեւի տակ (ուր հոգին զտնում է «անապատ - արդէն զորչ ու չոր») յայտնուած «սէրը» նոյնպէս միրաժ է՝ «անապատի աւազ»ի եւ «անչարժ ու չոր արեւ»ի առաջացրած միրաժ, որը կարելի է խմել, բայց որից անհնար է յագենալ: Միակ արդիւնքը որը պոէտը, «միֆ»ից եւ միֆական պատկերացումներից դուրս, պտնում է իր հերոսի ճակատագրի մէջ, «երգն» է, այն երգը, որ երգում է Թրուպատուրը «օրերի գորշ ճամբէք»ին: Դա ոչ միայն խաչակիր - ասպետի, այլ իր՝ Ե. Չարենցի կեանքի արդիւնք էր, որ նա դուրս է բերում իր երիտասարդ տարիների փլուզումների, տառապանքների, ողբերգութիւնների, հոգեկան ներքին ճգնաժամերի եւ քայքայումների, սիրոյ եւ հաւատի միջից, իսկ այդ ճակատագրական տարիներին նրան օգնում է «միֆ»ը («կրակի «միֆ»ը, մահուան «միֆ»ը, սիրոյ «միֆ»ը եւ հայրենիքի «միֆ»ը):

(5 եւ վերջ)

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ԱՆՎԱԽՃԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

ԽՄԲ. - Ժերար Շալեան մեծագոյն մասնագէտներ է կեռիլաներու, հեղինակ բազմաթիւ հատորներու, որոնց վերջինը՝ Terrorismes et guérillas լոյս տեսաւ ֆանի մը օր առաջ: Ստորեւ «Մոնտ»ի մէջ ստորագրած իր յօդուածը Քրտական հարցին մասին:

×

Տասը տարի առաջ, 1975 Մարտ 6-ի համաձայնութիւնը՝ ստորագրուած Ալժէ, Իրանի եւ Իրաքի միջեւ, վերջ կուտար Մուսթաֆա Պարզանիի ղեկավարած ապըստամբութեան եւ կը նշէր Իրանի պերիշխանութիւնը, որպէս չորեքի ուժ:

Իրաքի Քիւրտերուն ինքնավարութեան պայքարը կը սկսի 1961-ին: 1958-ի յուլիսեան յեղափոխութիւնը որ վերջ կուտար Հաշէմիթ դերդաստանին իշխանութեան, Իրաքը կը վերածէր «երկու ժողովուրդ»ներու երկրին. արաբ - քիւրտ: Սակայն Քիւրտերու եւ իշխանութեան յարաբերութիւնները չատով կը խանգարուին եւ Պարզանի կը սկսի զինեալ պայքար մը որ 1961-էն 1970 յայնոգութեամբ կուրծք կուտայ չորս վարչաձեւի, որոնք անկարող կ'ըլլան յաղթանակը տանելու:

Այս մէջոցին քիւրտ զեկավարութիւնը կը մնայ աւանդական, ու արդիական սակաւաթիւ տարրեր մէկդի կը ձգուին: Զինուորական մարզէն ներս, ընդհակառակն, կէռիլլան հաստատապէս ներկայ է ու կը հակակշռէ իրաքեան Քիւրթիստանի ամբողջ լեռնաշխարհը: Իրաքեան Քիւրթիստանի ժողովրդավար կուսակցութիւնը նախ նեցուկը կը վայելէ Խորհ. Միութեան, ու տեղւոյն վրայ, Իրաքի համայնավար կուսակցութեան: 1970-ին Իրաքի կառավարութիւնը կ'առաջարկէ ինքնավարութեան ծրագիր մը: Տեսակցութիւնները կը ձախողին սակայն, եւ պատերազմը կը վերսկսի 1974-ին: Մինչ այդ, զինակցութիւններու հաւասարակշռութիւնը խախտած է:

Իրաք Խորհ. Միութեան հետ համագործակցութեան ու բարեկամութեան դաշնագիր մը կը ստորագրէ ու իրաքցի համայնավարները այլեւս չեն ընդդիմանար վարչաձեւին: Գալով Քիւրտերուն, Իրանի Շահն է որ կ'օժանդակէ իրենց, Իրաքը տկարացնելու նպատակով: Արդէն այս մէկը պահանջներ ունի Խուզիստանի քարիւղի արտահանման չորեքնէն կռուախնձոր հողամաս մը դէմ-յանդիման կը բերէ երկու երկիրները Շաթ էլ Արաբի վերայ: Պարզանի օժանդակութիւն կը ստանայ նաեւ գաղտնաբար, ԱՄՆ-էն - Նիքսն և Քիսինճըր կ'ուզեն օժանդակել Խորհ. Միութեան դէմ պայքարի չարժումի մը անոր մէկ դաշնակցին դէմ: Իսկ Իսրայէլ տեղւոյն վրայ ծածուկ օժանդակութիւն մը կ'ընէ, որպէսզի տկարացնէ արաբ երկիր մը, որ իր զինուորական հակառակորդներու խումբին կը պատկանի: Երկու հոսանքներու չուրջ համախմբուած եւ չրջանային հաւասարակշռութիւնը վճռական դեր կը խաղայ:

Այսուհանդերձ, Պարզանիի ձախողութիւնը իր զինակցութիւններէն չի գար այլ այն իրողութենէն, որ ռազմական պետնի վրայ կախում ունի Իրանէն: Աւ դարեւ 1974-էն սկսեալ կեռիլլան կը փոխարինուի զրեթէ դասական պատերազմով մը, ուր Իրանի կողմէ զինամթերքի հայթայթումը կենսական դարձած է: Սահմաններու փակումը պատճառ կ'ըլլայ դանոյ չարժումին խորտակման:

Քիւրտերու առաջին անյաջողութիւնը չէ այս: Ա. Աչխարհամարտի վարդրպարներին, անոնք որ մինչեւ այդ թուականը բաժնուած էին Օսմանեան Պետութեան ու Իրանի միջեւ, երեք հատուածի կը վերածուին, երբ Մեծն Բրիտանիոյ պրոտեկտորատով առաջ նահանգը կը կցուի Իրաքի: Սեւրի դաշնագիրը (1920) որ այնպէս կը թուէր թէ նախապատրաստական քայլ մը պիտի ըլլար քիւրտ Պետութեան մը անկախութեան համար, երբեք չի գործադրուիր:

Մ. Քէմալի անկախութեան պատերազմին ընթացքին, - որով ան երկիրը աղմուկ փրկեց ստեղծելով Թուրքիան ներկայական Պետութիւն - ազգի օրինակով. Քիւրտերը կռուեցան Թուրքերու կողքին, որպէս մահմետական: Սակայն քէմալականութեան կողմէ 1922 - 1923-ին հիմնուած կեդրոնաձիգ ու տիրապետական վարչաձեւը Թուրքիան կը նկատէ միատարր ամբողջութիւն մը: 1924-էն սկսեալ, ոչնչնք մը զպրոցներու մէջ քրտերէնի դասաւանդութիւնը կ'արգիլէ: Այս ըմբռնումը միշտ ի զօրու է, քանի որ 1965 Յուլիսին հրապարակուած 648 թիւ օրէնքին 38-րդ յօդուածը որ կը վերաբերի կուսակցութիւններուն, պարման կը դնէ որ «անոնք չեն արտօնուած բսելու թէ Թուրքիոյ հանրապետութեան մէջ գեղային, բաղաքական կամ լեզուական տարբերութիւններ գոյութիւն ունին:

1925-ին, 1930-ին եւ 1937-ին երեք ապըստամբութիւններ արիւնաքամ կ'ընեն Թուրքիոյ Քիւրթիստանը: Հարիւր հազարաւոր Քիւրտեր կ'աքսորուին դէպի Նատոլուի կեդրոնը ու անոնք չատով փոխարերաբար կը սահմանուին որպէս լեռնական Թուրքեր: Այսօր պաշտօնական թիւ մը չկայ Թուրքիոյ Քիւրտերուն մասին (8-էն 10 միլիոն) եւ իրենց տրուած միակ իրաւունքն է ձուլուիլ, քանի որ անջատ բնակչութեան մը օրինավիճակը չունին պաշտօնապէս: Բազմաթիւ միլիոններու հանդէպ թիւով համայնքի մը գոյութիւնը ուրանալու այս կեցուածքը, միակ է աչխարհի մէջ:

Իրաքի մէջ բրիտանական հոգատարութեան ընթացքին ու անկէ ետք, 1919-էն 1943, քրտական դանգատ ապստամբութիւններ ձախողութեան մատնուած են: Այսուհանդերձ հոգատար իշխանութեան չնորհիւ Քիւրտերուն տրուած են մշակութային իրաւունքներ, եւ հակառակ Ալժէի համաձայնութեան վաղորդայնին Իրաքի կիրարկած ճնշումներուն, այս իրաւունքները ի զօրու են ներկայիս ևս, հոգ չէ թէ սահմանափակ:

Իրանի մէջ Քիւրտերը 20 եւ 30-ական

թուականներուն ըմբոստութիւններով կ'արտայայտեն Լրենց ընդդիմութիւնը Ըղջա Շահի կեդրոնաձիգ քաղաքականութեան դէմ: 1945-ին իշխանութենէ առժամապէս զրկուած երկրի մը մկրտիչները Ադրբէջանցիներու նման, Խորհրդային Միութեան նեցուկով կը կազմակերպեն ու կը հռչակեն Մահապատի Հանրապետութիւնը: Տարի մը կը տեւէ այս, մինչեւ որ Շահին զունդերը կը մըտնեն հոն, մինչ Պարզանի որ Իրաքէն եկած է քալլեր հանդիսանալու, մինչեւ 1958 կ'ապաստանի Խորհ. Միութիւն:

Թիւով փոքրամասնութիւն, բաժնուած, Քիւրտերը մինչեւ վերջերս ունեցած են քաղաքական ընտրանի մը որ եւս մնացած է իրեն տիրապետող ընկերութիւններուն ընտրանիին բաղդատմամբ: Թուրքիոյ եւ Իրանի համար յատկապէս ճշմարտութիւն է այս. այն երկիրներուն՝ որոնք պետական աւանդութեան տէր են: Աւելին՝ Քիւրտերը բախտ չեն ունեցած չըրջանին մէջ ռազմական տեսակէտէ վըստահելի բարեկամ երկիր մը ունենալու: Գործնականին մէջ, վերջին երկու տասնամեակներու ընթացքին Իրանի եւ Իրաքի միջեւ թաքիf թաքիf խաղ մը կատարուեցաւ, որ կը չահագործէ «հակառակորդ երկրին Քիւրտերը» ակարացնելու համար, այս վերջինը:

Շահին անկումէն ի վեր, Իրանի Քիւրտերը կը պայքարին ինքնավարութեան համար, դէնք ի ձեռին, յատկապէս Քիւրտիստանի ժողովրդավար կուսակցութեան ղեկավարութեան ներքեւ: Խոմէյնիի վարչակարգին համար, ինքնավարութիւնը - հիմնուած՝ ազգային չափանիշները աճումին անընդունելի է (դասական մահմետական ըմբռնումին համաձայն, միայն կրօնական փոքրամասնութիւններ կրնան ըլլալ):

Հակառակ չատ բուռն յարձակողականներու, պատերազմի սկիզբէն հինգ տարի ետք ժողովրդավար եւ ծայրայեղ ձախ Քիւրտերը կը դիմանան միշտ, հակառակ անոր որ չատ կորուստ ունեցած են: Իրաքեան օժանդակութիւնը վայելելով ժողովրդավար կուսակցութիւնը կը մղէ պատժողական պատերազմ մը, ու ինքնավարութեան պայքար մը: Իսկ Իրաք իր կարգին, քիւրտ փոքրամասնութեան հանդէպ երկդիմի կեցուածք մը ունի. ան բանակցութիւն կը վարէ Ճ. Թալապանիի ուժերուն հետ, մինչ միւս կողմէ կ'արտօնէ թուրք զօրաժիններու որ մուտք գործեն Իրաքեան հողէն ներս ու կատարեն մաքրագործում (1983):

Ներկայիս, քիւրտ ազգային չարժումին ծանրութեան կեդրոնը կը գտնուի Իրան, մինչ ցանուցիր բախումներ տեղի կ'ունենան Թուրքիոյ արեւելակողմը, ուր միշտ կը տիրէ պատերազմական վիճակ: Կացութեան զարգացումը կախում ունի Իրան. Իրաք պատերազմէն: Շրջանի Պետութիւններէն ոչ մէկը, ամէն պարագայի, կը փափաքի Քիւրտերու իրական ինքնավարութիւն մը: Վերջին քառասուն տարիներուն ընթացքին ժողովուրդներու ինքնավարութեան իրաւունքը՝ Իրականին մէջ, եղած է գաղթատիրացած ժողովուրդներու իրաւունքը ազատագրուելու Արեւմուտքի խնամակալութենէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՅՐԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ

—×—

Ե.

Թանժէի նշանաւոր օդակայէն ներս մըտնելը արկածախնդրութիւն մըն է: Խորհրդաւոր չուկայ մը, զարգացման նեղ համբաներով, հազարումէկ վաճառորդներով, կամարներու տակէն դէպի ներս խոթացող կիսամութ խանութներով, եւ ամէն քայլափոխիդ ճամբայ կտրող մուրացկաններով, թափառաշրջիկներով, չրջուն վաճառորդներով, քաղաքացիներով: Վտանգաւոր, բայց հմայիչ: Սարսափազդու, բայց հետաքրքրական:

Անցեալ տարուընէ կը ճանչնանք արդէն այս վայրերը: Ունամի կնոջս հետ կը համաձայնինք.

- Չըլլա՛յ որ պատասխանենք, եթէ մէկը մեզի մօտենայ:

Տակաւին հազիւ կնքած ենք մեր համաձայնութիւնը, երիտասարդ մը կը մօտենայ:

- Սպանացի՞ էք:

Այս ռազմավարութիւնը լաւ պիտենք ու չենք պատասխաներ, մեր ճամբան չարունակելով եւ անտարբեր՝ մեր չուրջը դիտելով:

Ան կը չարունակէ խօսիլ, սպաներէն ու նախ անգլերէնը, ապա Ֆրանսերէնը փորձելով: Հակառակ որ վճռած եմ չպատասխանել, այնքան յամառ հարցումներու դիմաց կը տկարանամ ու պլոմս ոչ մը կ'ընեմ: Ան կը չարունակէ.

- Այսօր Ուրբաթ է, ալ կողմի ճամբէն մի՛ երթաք, դիտէք, Ուրբաթը խալամնեբուն ազօթքի օրն է, խանութները փակ են այդ կողմը: Եթէ իրական սօքոն տեսնել կ'ուզէք, ձախ կողմէն իջէք: Հոն խանութները բաց են: Հայրիկիս խանութն ալ բաց է: Ամէն տեսակ կաշի ու արժէքաւոր յուչարնուէրներ կրնաք գտնել: Մի՛ վախնաք, ես արկածախնդիր առաջնորդ մը չեմ, պարզապէս ձեզի օգնել կ'ուզեմ:

Ի՞նչ կրնամ ընել: Տգան իրաւունք ունի, աշակողմեան փողոցի բոլոր խանութները փակ են, մինչ ձախակողմեանները ամբողջովին բաց կ'երեւին եւ խորհրդաւոր հովեր կը փչեն անոնցմէ դէպի մեզի: Զանոնք է որ կ'ուզեմ տեսնել ամէն գնով: Բայց ի՞նչպէս պիտի փրկուինք այս երիտասարդէն, որ մեքենայի պէս կը խօսի, առանց վհատելու մեր լռութենէն:

- Սօքոյին ամէնէն մեծ խանութն է հօրս խանութը, չատ յարմար գիներ կ'ընեն ձեզի: Ձեզ խաբելու համար չէ որ կ'ըսեմ, անգամ մը տեսէք, այն ատեն չատ գոհ պիտի մնաք: Ես ալ արդէն հոն կ'երթամ, բայց ինծի հետ քալելու ստիպուած չէք:

Գրպանէն քարթ մը կը հանէ ու կ'ներկարէ:

- Սա մարդը հեռացուր մեր գլխէն, կ'ըսէ կինս:

Բարկութեամբ կը նայիմ երիտասարդին:

- Մեզ հանդիստ ձգէ՝ կ'ըսեմ վերջապէս Ֆրանսերէնով, մոռնալով որ վճռած էի չխօսիլ ինչ որ ալ ըլլայ:

- Ա՜հ, Ֆրանսացի էք, կ'ըսէ երիտասարդը առանց յուսահատելու, ընդհակառակն, քալլերուելով բան մը ըսած ըլլալէս: Առէք այս քարթը, տեսէք, «Ոսկի Ուղա» կը կոչուի հօրս խանութը, հոս է, սա փողոցին եռեւը: Ես ալ հոն կ'երթամ:

Միամտօրէն կը կարծեմ որ փրկուելու լաւագոյն միջոցն է քարթը առնել, գըրպանել եւ յետոյ ուրիշ բանով զբաղիլ: Այդպէս ալ կ'ընեմ:

- Դուն գնա՛, մենք քիչ վերջ կուգանք, կը պատասխանեմ:

Քարթը կուտայ ու առջեւէն կը քալէ.

- Այս կողմէն պիտի գաք:

Խանութի մը առջեւ կը կենամ որպէսզի ան ճամբան չարունակէ: Ան ալ կը կենայ ու համբերութեամբ կը սպասէ: Մենք կը քալենք, ան ալ կը քալէ:

- Ասոնք պէրպէրներ են, կ'ըսէ մէկթսիկեան զլխարկով տեղացի տարօրինակ կիներ ցոյց տալով: Թշուառ վաճառորդներ են, խեղճեր են: Այս կողմէն եթէ երթաք նաւամատոյց կը հասնիք: Բայց մենք միւս կողմէն պիտի երթանք:

Կինս թեւէս կը քաշէ, «մի՛ հետեւիր այս մարդուն» կ'ըսէ: Բայց անկարելի է վերկուիլ: Այդ անկարելիութեան վրայ աւելցած է նաեւ հետաքրքրութիւնս, սօքոյին այս ամէնէն խորհրդաւոր ու ինծի անծանօթ մասերն ալ տեսնելու փափաքս:

- Մի՛ վախնար, կը պատասխանեմ: Վախնալիք բան չկայ:

Անվերջ կ'իջնենք, անկիւններէ կը դառնանք, երկու կողմերը միացնող ցած կամարներու տակէն կ'անցնինք, հոսկէ - հոնկէ խօսք նետող վաճառորդներու մէջէն կ'անցնինք: Կինս կ'անչարժանայ.

- Մէկ քայլ իսկ չեմ նետեր այլեւս, այս խեղճը մեզ ո՞ւր կը տանի:

Երիտասարդը անձկութեամբ կը նայի մեզի.

- Եկանք, կ'ըսէ, ահաւասիկ հօրս խանութը, տեսէք, Ոսկի Ուղա գրուած է:

Տասը - քսան աստիճան կը մագլցինք ու վերջապէս կը տեսնենք Ոսկի Ուղա խանութը, որ թէեւ իսկապէս չատ մեծ, բայց ամէնէն հասարակ տեսակէն խանութ մըն է: Կամարակապ փոքրիկ սենեակներ քով - քովի, որոնք յորդելու աստիճան լեցուն են ամէնէն հասարակ կահիքներ չինուած պայուսակներով, գրամապանակներով, պուպրիկներով, բարձերով, պղինձէ ամաններով ու ափսեներով: Քանի մը արաբ վաճառորդներ, որոնք կարծես թէ առաւօտէն ի վեր մէկ հատ իսկ յաճախորդ չէին տեսած, մին - չեւ դեռին խոնարհելով կը դիմաւորեն մեզ: Ցուսահատօրէն կը նայինք իրարու: Ոչինչ, ոչինչ կարելի է դնել հոսկէ: Անճաշակութիւն, զեհկութիւն, տգեղութիւն, ուրիշ ոչինչ: Ամէն կողմ յուսահատօրէն փնտռելէ վերջ երեսուն տիրհէմ կը վճարեմ ու կը դնեմ ամէնէն ժանտոց տեսակէն դրամապանակ մը: «Ով գիտէ որքան յուսախաբ եղան» կ'ըսեմ ես ինծի, նայելով նաեւ մեր առաջնորդին, որ անչուչա խանութպանին տգան չէր:

Բայց ան ու խանութին բոլոր վաճառորդները զարմանալիօրէն գոհ կը թուին: Մինչեւ դեռին կը խանորհին, ուրախութեամբ կը զոչեն.

- Կրկին հրամմեցէք:

Ռ. Հ.

ԳԱՂՕՒԹԷ ԳԱՂՕՒԹ

ՊԼՑՐՈՒԹի Հայկազեան քոլէժի հանդիսասրահին մէջ, Մարտ 3-ին, տեղի ունեցած է մեծարանքի ցերեկոյթ մը, նուիրուած՝ բանաստեղծ, արձակագիր եւ թատերագիր Մուշեղ Իշխանի, ծննդեան 70-ամեակին առթիւ: Բացումը կատարելով երուանդ Քասունի անդրադարձած է ուսուցչական եւ մանկավարժական ասպարէզներուն մէջ Մ. Իշխանի մատուցած ծառայութեան: Լեւոն Վարդան ներկայացուցած է Մ. Իշխան արձակագիրը, իսկ տոքթ. Ց. Գեղարդ՝ բանաստեղծը: Խօսք առնելով մեծարեալը յայտնած է, թէ առաջին անգամն է, որ կը տօնուի իր ծննդեան տարեդարձը, աւելցնելով. «քանի մը օր առաջ, երբ դասարան մտայ, անակնկալ մը կը սպասէր ինծի: Հոն՝ 70 դրուած կարկանդակ մը դիմաւորեց զիս: Սրտիս մօտիկ արտայայտութիւն մըն էր աշակերտներուս այս քայլը, որովհետեւ մեր սերունդը տարեդարձ չունեցաւ»: Ապա խօսելով հայ իմացական արժէքներուն մասին Մուշեղ Իշխան չեչտած է. «Մեր գոյութեան հարցերը եւ մշակութային արժէքներու պահպանումը տագնապեցնող հարցեր են այսօր: Մեր ամէնէն նուիրական արժէքները, մեր լեզուն, արեւմտահայ գրականութիւնը վտանգի մէջ են այսօր: Նոր սերունդը այս արժէքներուն հաղորդակից դարձնելու հրամայականը մեզ պայքարի մղող ազդակներ են»: Հանդիսութենէն եռք ներկաները անցած են քոլէժի «Ա. Մաթոսեան» սրահը, ուր կազմակերպուած է Մուշեղ Իշխանի գրական վաստակը գերքերով, յօդուածներով եւ յիշատակի լուսանկարներով ներկայացնող ցուցահանդէս մը, համեմուած՝ երգիծանկարիչ Տիրան Աճէմեանի գործերով:

×

ՓԱՋԱՐճԻԲի պուլկարեւթորհրդային բարեկամութեան տան դրադարանի սրահին մէջ նչուած է Վահան Տէրեանի ծննդեան հարիւրամեակը: Բանախօսած է Ազատնի Մարզարեան ներկայացնելով Տէրեանի կեանքն ու գործը: Գործազըրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ՝ Մանիկ Մեսրոպեանի, Արմէն Ունճեանի, Վազգէն Մելքոնեանի եւ Յակոբ Թազուրեանի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՅՐԵՐ ԵՒ ԴԷՄՔԵՐ

—×—

Ե.

Արջը վարժուած էր: Մնում էի ես: Քաւոր Պետրոսը երկու ամբողջ չարաթ սովրեցնում էր ինձ բոլոր եղանակները, թէ որպէս պէտք էր պար ածել նրան: Ես այս գործի մէջ եւս ցոյց տուի իմ ընդունակութիւնը: Քսան օրից յետոյ այն աստիճան պատրաստուած էի, որ կարող էի ամենայն վստահութեամբ հանդէս դուրս գալ, որպէս մի լաւ արջ պար ածող:

Քաւոր Պետրոսը, այդ երեւելի չարաղործը, օրըստօրէ բարձրանում էր իմ աչքում իր խարեբայութեան հսկայական մեծութեամբ: Նա իր արջ պար ածողի մուշտակի մէջ նոյնքան մեծ էր, որքան Երուսաղէմ աբեզայի Ֆարաջայի մէջ: Նրա համբերութիւնը, նրա հեռատեսութիւնը, սահման չունէր: Ինձ թըւում էր որ նա նայում էր այն ընդարձակ երկրի վրայ, որպէս իր մշակութեան դաշտերի, որպէս իր ագարակի վրայ: Արջ պար ածողի կեղեւի մէջ պարածածկըւած. կարծես թէ, նա ցանում էր սերմերը, որոնց բեղմնաւոր արդիւնքը մի ժամանակ պիտի հնձէը...: Թափառելով գաւառից գաւառ, քաղաքից քաղաք եւ գիւղից գիւղ, նա հետազօտում էր հողը, նշանակում էր իր յիշողութեան մէջ այն տեղերը, ուր մի ժամանակ նրա մանդաղին յայտնի հունձ էր սպասում...:

Եւ արդարեւ, արջ պար ածողը, ռամիկ ժողովրդի ռամիկ ծաղրածուն, այնքան անմեղ, այնքան անվտանգ մարդ է, որ բոլոր տների բակի դռները բաց են նրա համար: Տիկինները, պարոնները, իրաւ է, նրա վրայ ուշադրութիւն չեն դարձնում, բայց աղախինների, սպասաւորների եւ տան երեխաների սիրելին է նա: Ժամերով կանդնում է նա բակում, տան անդամ կրկնել են տալիս մի եւ նոյն խաղը, մինչեւ ձգում են նրան մի քանի դրօշներ: Այդ առիթով կարողանում է նա ամէն տուն մտնել, ամէն տան ծակուծուկը հետազօտել եւ ամէն զաղտնիք իմանալ: - Այդ բաւական է «խաչագողի» համար...:

Քաղաքից քաղաք, գիւղից գիւղ, մեր արջը պար ածելով, առաջ էինք գնում: Ունէինք մեզ հետ մի ճանապարհորդական ողորմելի սայլակ. լծած մի ձիով մի: Նրա վրայ տեղաւորուում էինք ես, քաւոր Պետրոսը եւ արջը: Վերջինը նըստում էր իմ կողքին, եւ ես երբեմն նրա ձեռքն էի տալիս երաժանակները, երբ կամենում էի փոքր ինչ նիրհել սայլակի վրայ:

×

Վերջապէս հասանք քաղաքը, ուր դեռ նոր սկսուել էր տարեկան տօնավաճառը: Այստեղ ամէն տեսակ ապրանքների հետ կարելի էր գտնել եւ ամենատեսակ մարդիկ երեսների զոյնզոյն կաշիներով եւ հագուստների զանազան ձեւերով: Սկսեալ Մէջքին Ասիայի խորքերից մինչեւ Արեւմըտեան Եւրոպան, ամէն երկրից մարդիկ կային այնտեղ:

Շատ հասկնալի է, որ մեր արջով չէինք կարող մրցութիւն անել այն բազմաթիւ ձեռնածուների, լարախաղացների, մոլաշրջիկ երաժիշտների ու դերասանական խմբերի հետ, որոնք զանազան երկիրներից հաւաքուել էին այստեղ իրանց շնորհքը վաճառելու համար: Այստեղ նայնիսկ, «ծիտը թէեւ փոքրիկ է, դարձեալ թռչուն է»: Արջ պար ածողն էլ ունի իր սիրողները:

Ամբողջ բազմութիւնը գտնըւում էր սարսափելի խառնաչփոթութեան մէջ: Ամէն ոք տենդային անհամբերութեամբ չտապում էր, որպէս զի մինչեւ տօնավաճառի աւարտուելը, վաճառէ իր մթերքը: Ամէն տեղ տիրում էր վազվզոց, աղաղակ եւ խռովութիւն: «Շուտը տիրոջը չէր ճանաչում»: Գողութիւնները չափ չունէին: Երկրի բոլոր արտիտանները, որոնք սովոր են զարմանալի ճարպիկութեամբ ձեռքը տանել մարդկանց գրպանը, - այստեղ էին: Ես եւ քաւոր Պետրոսը լրացնում էինք պակասը...:

(Շար. 72)

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՂԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ե.

ԳՈՀԱՐՆԵՐ

Թողնելով քաղաքը, որտեղ գտնըւում էինք, անցանք մի գիւղ: Աբջը արդէն պատրաստ էր: Մեր նոր պարապմունքի համար ընտրած երաժշտական գործիքներով եւ հագուստի ձեւերով մենք բոլորովին նմանում էինք թափառական ցիգանների: Թէ՛ ես եւ թէ՛ քաւոր Պետրոսը խիստ ծիծաղելի էինք այդ նոր կերպարանափոխութեան մէջ:

(Շար. Ա. Էջէն)

իրարանցում առեղծուած փարիզեան կրա - կան շրջանակներուն մէջ: Ֆ. Սական դատ բացած է «Լա ռիֆլէանս» հրատարակչականին դէմ, դրուել տալու համար իր անունը կրող գրքոյկ մը, որ ըստ իրեն չի համապատասխաներ պայմանագրութեան նախատեսած համաձայնութեանց: Նման բաներ յաճախակի են: Ինչ որ, քիչ մը անսովոր է, այն է որ հրատարակիչը, իր կարգին դատ մը բացած է «Հարուածի եւ վէրքերու» եւ բռնի ուժով բնակարանը մուտք ըլլալու համար: Ի՞նչ է պատահածը: Սականի կ'ապսպրուի գրութիւն մը, շարքի մը համար մկրտուած «կենդանի պատառներ» ուր, Ֆրանսայի թէ օտար հեղինակներ կեանք մը պիտի տան պատառի դիմանկարին: Սական կ'ընտրէ քոլոմպացի նկարիչ՝ Պոթերոյի «Ռաքէլ Վեկայի տունը»: Զեռագիրը կը յանձնուի ու հատորը լոյս կը տեսնէ փիէսխոն տիւզոսով: Արդ, Սականի համար, հատորը երբեք պէտք չէ վէպի տեղ անցնէր, Պոթերոյի ու իր անունը նոյն մեծութեամբ գիրերով պէտք է տպուէին, կողքը իր հատանութիւնը պէտք է ստանար, հուսկ՝ մեքենագրուած 21 էջ յանձնած է, որոնք 92 էջի վերածուած են չարուածքի խաղերով: Հրատարակիչը կ'ուզէ որ ինչ որ ըրած է կը համապատասխանէ պայմանագրութեան, բայց տիկին Սական պարզապէս «մոռցած է» լուռ տալ կալիմատի, որու մօտ լոյս կը տեսնէ իր յաջորդ վէպը եւ բարեկամի մը հետ իր տունը մտած է, սպառնալիքի տակ ձեռք ձգելու համար իր ստորագրութիւնը գիրքին ցրտումը արգիլող եւ այդ առթիւ հարուածած ու վիրաւորած են հրատարակիչը:

ԱՆՀԱՒԱՏԱԼԻ, ԲՍՅՑ ԻՐԱՒ ... Հանրաքուէով եւ 65,3%ի մեծամասնութեամբ Զուիցերացիները մերժեցին վճարուած արձակուրդի 5-րդ շաբաթ մը, 40 տարեկանէն վեր աշխատաւորներուն համար:

Այս պատասխանէն ամէնէն ուելի ընձեռման են լեհ բանուորները, որոնց արդէն «խելքին չի պառկիր» որ նման հարցի մը շուրջ, մարդ կրնայ հանրաքուէի դիմել...: Գալով Զուիցերացիներու պատճառաբանութեանց, բոլորովին զարմանալի են Լեհերուն (միայն Լեհերո՞ւն) համար: Արդարեւ Զուիցերացիք հաչիւ րած են եւ նկատած որ չատ հաճելի ըլլալով հանդերձ, 5-րդ շաբաթ մը կը նուազեցնէ երկրին արտադրութիւնը, ուրեմն՝ իւրաքանչիւրին ապրուստի մակարդակը: Նոր աշխատանք ստեղծելու տեղ, պիտի դանդազեցնէ տնտեսական գործունէութիւնը եւ ուելցնէ՝ գործազրկութիւնը:

ԾՆՈՂՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչէի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աբաֆսի Բագումեանի մահուան առթիւ հեռուեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Տիւրան Թորոսեան 1000 Ֆ., Տիկին Մարի Պապիկեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Պայրամեան 500 Ֆ., Տիկին Ս. Պահչէճեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Երամեան 400 Ֆ., ի նպաստ մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանին:

Հրանդ Էթիտեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին կարապետ Պահչէճեանէ ի նպաստ մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանին:

ԾՆՈՂՀԱԿԱԼԻՔ

Ամբի Տիկին Վերժին Խորհնեան, Ամբի Տիկին Նունուֆար Մրեան, Պ. Պ. Ալեքսան եւ Ժիրայր Մրեան, Օր. Վիքթորիա Մրեան, Ամբի Տիկին Էլիզ Վերթիէ եւ զաւակները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց՝ որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, նամակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց զաւկին, թոռան, քրոջ - զաւկին եւ ազգականին՝

ԴԱՆԻԷԼ ԽՈՐԻՆԵԱՆԻ

արկածալի մահուան առթիւ:

ՎԱՐՈՒԺԱՆ

- ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ -

Վեճեստիկի մէջ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԸ

Հինգշաբթի, Մարտ 28, ժամը 18-ին
ԿԸ ՄԱՄՆԱԿՑԻՆ -
ՓԱՌԱՎԱ ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ (Վենետիկի պետական համալսարանէն)
ԴՐԻԳՈՐ ՊԸԼՏԵԱՆ (Փարիզէն)

Գէորգ Պօյաճեան (թէնոր) ընկերակցութեամբ դաշնակի՝ Միւնաս Լուռեան, ժան Տէր - Մերկերեան (ջութակ) դաշնակի ընկերակցութեամբ Մարի - Ֆրանս Առաֆելեանի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԼԻՈՆ. - Տէր եւ Տիկին Զաւիկ Համբարձումեան 100 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան փոխան ծաղկի 100 Ֆ. կը նուիրեն Ռատիօ - Ազդին (առանձ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆրանք «Յառաջ»ի Պերճ Եուսուֆեանի մահուան առթիւ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 28, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20·30-ին՝ 77, ռիւ - Լա Ֆայէթ Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ:

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային Լսարաններու չարքին չորրորդը տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 ռիւ ժան - կուժօն, Փարիզ 8-րդ, Շաբթք շաբթի, Մարտ 27, երեկոյեան ժամը 8½-ին:

Կը դասախօսէ՝
ԱՄՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Նիւթ՝
Խոստովանութիւնը՝
Սուրբ Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան» մէջ:

UGAB-Jeunes - PARIS

Vous invite à sa soirée dansante

BLACK & WHITE

le Samedi 30 Mars à partir de 22h00

au 118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Métro : Courcelles

Attention : une tenue noire et blanche est strictement exigée.

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպութեամբ

Դասախօսութիւններու չարք
Հայերէն լեզուով ու
Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ

«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՄԷՋ»
նիւթին չուրջ

Բ. Մաս՝ ՄԻՋԻՆ ՇՐՋԱՆ
Հինգշ. Մարտ 28, ժամը 20·30-ին
Գ. Մաս՝ ՆԵՐԿԱՆ
Հինգշ. Ապրիլ 4, ժամը 20·30-ին
Դասախօս՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Սահիկներու լուսարձակում
Ալեֆ Մանուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, Ռուսել փողոց - Փարիզ 17-րդ
- Մուտքը ազատ է -

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ծանօթ է, Մայր Հայրենիքը, կարելիութիւնը կ'ընծայէ ամէն տարի սփիւռքահայ ուսանողներուն չարունակել եւ կատարելագործել իրենց բարձրագոյն ուսումը Երեւանի համալսարաններուն մէջ:

Այս ուղղութեամբ Ֆրանսահայ գաղութի համար նախատեսուած է, երկու ուսանողներու ընդունելութիւնը յառաջիկայ 1985 - 1986 ուսումնական տարուան համար:

Թեկնածուները, պատճառաբանեալ նամակ մը ու վկայականներու լուսապատճէնները կրնան ուղարկել Միութեանս կեդրոնը. -

UCFAF: 6, Cité du Wauxhall, Paris 10e

ամէնէն ուշը՝ Ապրիլ 10:

ՓՐԱՆՍԱՀԱՅ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ Ս. ՂԱԶԱՐ

Մայիս 25, 26, 27, Հոգեգալուստի տօթիւ

organisé par
La Croix Bleue Marseille
section St. Jerôme

VOYAGE

à VENISE

avec la visite de
l'ILE ST. LAZARE

pour la Pentecôte, les 25, 26 et 27 Mai

Inscriptions avant le 30 Mars

Pour tous renseignements :
Tél : 16 (91) 66-28-33 / 16 (91) 70-12-49

Հ. Բ. Ը. Մ. - U. G. A. B.

JOURNÉE DU CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN

organisée par
le Comité Local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
au profit de leurs œuvres culturelles et sociales

Dimanche 31 Mars à partir de 11 heures

MUSIQUE ARMENIENNE — ANIMATION — BAR — BUFFET

DEJEUNER : à partir de 12 heures
Spécialités arméniennes préparées par les Dames de l'U.G.A.B

STANDS DIVERS : *Livres et disques arméniens — cadeaux souvenirs*
Jeux éducatifs.

- à 15 heures concours de TRIC-TRAC doté d'une coupe.
- à 16 heures SERVICE de THE avec gateaux faits maison.
- à 18 heures tirage de la TOMBOLA.

118, rue de Courcelles - 75017 PARIS — Tél : 227 - 12 - 26
Autobus : no. 30 et 84 — Métro : Courcelles

— Venez nombreux, amenez vos amis —

ԾԱԽՍԻ Է

ՄԱՆՈՒԹ ՄԸ

Փարիզէն 14 քիլոմեթր, կեդրոնական պողոտայի վրայ նոր չինուած փաթիլոնի մը մէջ, եւ յարկաբաժին մը:
Հեռաձայն. - 383 - 92 - 38

ԾՆՈՂՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչէի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի Տիկին Աբաֆսի Բագումեանի մահուան առթիւ հեռուեալ նուիրատուութիւնները. - Պ. Տիւրան Թորոսեան 1000 Ֆ., Տիկին Մարի Պապիկեան 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ս. Պայրամեան 500 Ֆ., Տիկին Ս. Պահչէճեան 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Երամեան 400 Ֆ., ի նպաստ մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանին:

Հրանդ Էթիտեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 200 Ֆ. Տէր եւ Տիկին կարապետ Պահչէճեանէ ի նպաստ մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանին:

Cabinet TERZIYAN

TOUTES ASSURANCES — TOUTES COMPAGNIES

21, rue Lamartine, 75009 Paris
tél. 282 01 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Ա. Հայկական Համագումար - Փարիզ 1979
Բ. Հայկական Համագումար - Լոզան 1983

ՀՐԱՒԷՐ

Գ. ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

Մեծ Եղեռնի 70-ամեակի եւ Սեւրի Դաշնագրի 65-ամեակի պատմական զոյգ թուականներուն առիթով՝ Գ. Հայկական Համագումարը տեղի պիտի ունենայ.

Յուլիս 7-էն մինչեւ 13
Փարիզ, Օքէյ Սօֆիքէլի մէջ
(Porte de Sèvres)

Գ. Հայկական Համագումարի մասնակցութիւնը սկզբունքով բաց է Հայկական բոլոր կազմակերպութիւններու, Հայրենակցական Միութիւններու եւ անհատ ազգակիցներու որպէս Պատգամաւոր:

Մասնաւոր հանդիսութիւն մը տեղի պիտի ունենայ Սեւր Բաղաքին մէջ

Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեանց համար կը խնդրուի դիմել հետեւեալ հասցէին. -

ARMENIAN CONGRESS
P .O. Box 41 — 3780 Gstaad, Switzerland
Tél. : 030 - 41 563

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
27
MERCREDI
27 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.929 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.929

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՋՈՐՍ ՀԱՅՑԵՐՈՒ ԴԱՏԸ

ՎՃԻՌԸ՝ ԱՊՐԻԼ 22-ԻՆ

Ինչպէս գրած էինք Մարտ 22-ի մեր թիւով, Գոպինեանի պատժականատեանին առջեւ, երկուշաբթի օր, Մարտ 25-ին պիտի դատուէին Արա Թորանեան, Վահէ Սուֆիլեանեան, Արթօ Փեհլիվանեան եւ Սեդրակ Գազանճեան: Առանց ղէմ եղած մեղադրանքն այն էր թէ օգնած էին Սոնէր Նայիրի: Ըստ այդ մեղադրանքին Արա Թորանեան 1983 Սեպտեմբերին 2000 Ֆ. յանձնած է Սեդրակ Գազանճեանի, որ այդ գումարը պիտի տար Սոնէր Նայիրի: Վահէ Սուֆիլեանեան ղէմ եղած մեղադրանքն այն է որ ապաստան տուած է Սոնէր Նայիրի, զայրով Արթօ Փեհլիվանեան ընկերացած կ'ըլլայ Նայիրի մինչեւ Սանա, որպէսզի կամացուկ մը Մարսէյլի կառախումբը առնէ: Հոն է, որ Նայիրի կը ձերբակալուէր Հոկտեմբեր 8-ին: Թորանեան կը ճշդէ որ Գազանճեանի տուած 2000 ֆրանքը սահմանուած էր իրեն օգնելու, քանի աշխատանքը կոորդինացուցած էր, թէ իրենց կազմակերպութիւնը յատակ կերպով դատապարտած էր Օրլիի ոճրափորձը, որ ծանրօրէն վնասեց հայ դատին, ուրեմն չէին կրնար օգնել Նայիրի եւ եթէ օգնել ուզած ըլլային, այդ խեղճուկրակ գումարը յանձնելով պիտի չզոհանային զէպքերէն երկու ամիս ետք:

Դատախազին տեղակալին համար՝ «Ահաբեկչական գործունէութիւն չի կրնար ըլլալ, եթէ կազմակերպութիւն մը չըլլայ եւ եթէ այդ կազմակերպութիւնը չկոթնի Հայերու միջեւ համակամութեան վրայ»:

Պաշտպան փաստաբանները (Լըքլէր, Պուրոն, Զոլաքեան եւ Պալեան) կ'ապարդկեն թէ «գողթածքարը պարապ է» եւ պարզապէս մեղադրանքին վերցուիլն է, զոր կ'ուզեն (ռըլաքս):

Դատախազութիւնը իւրաքանչիւրին 2-ական տարի բանտարկութիւն կը պահանջէ, Արա Թորանեանի համար՝ յետաձգումով, «այն օգտակար դերին համար զոր կը ըլլէ զաղութին մէկ հատուածին, ի մասնաւորի Ֆրանսայի մէջ, բանտարկեալնե-րու օժանդակութեամբ»:

Վճիռը՝ Ապրիլ 22-ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՄԻ

Լիբանանի մէջ, այս անգամ Տրիպոլիս, 4-րդ Ֆրանսայի մըն ալ առեւանգուեցաւ: Ժիլ Փէրոլ մշակութային կեդրոնին տնօրէնն էր: Արարքին տէր եղան Լիբանանեան յեղափոխական զինեալ խմբակները, որոնք կը ճշդեն որ ««ոեւէ Ֆրանսայի կամ Իտալացի» իրենց համար թիրախ է:

«ԽՍՀՄ - Օ - ԷՍ - ՑԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆ» ընդհանուր զօրակոչի հրաւէր ըրած էր երէքշաբթի օրուան համար, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, մասնաւորաբար՝ զպրոցներու, իբրեւ հետեւանք Մանթռոնի ցեղապաշտ ոճիրին:

Պէյրութի մէջ անգլիացի լրագրող մը առեւանգուած է: ՈՒՆՐԱ-ի տնօրէնին համաձայն (պաղեստինցի գաղթականներու օգնութեան ՄԱԿ-ի կազմակերպութիւն) Ալեք Քոլէթ հարաւային Լիբանանէն կը վերադառնար, երբ Պէյրութի մուտքին կառք մը իր կառքին քովէն անցած եւ ստիպած է որ ետ երթայ:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ - ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ, ամերիկացի ոստայ մը սպանուած է խորհրդային պահակի մը կողմէ: Ռուսերուն համար՝ լրտես մըն էր: Ուաշինկթըն բացատրութիւն կը պահանջէ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՅԱՒԱԼԻ ՄԻՋԱԴԷՊԻ ՄԸ ՋՈՂ

ԶԱՎԹԱՅԻ ՄԷՋ

—×—

Պէյրութի մեր պաշտօնակից «Ագդակ»ի Մարտ 18-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Շաբաթ, Մարտ 16-ի ուշ գիշերին, ցաւալի դէպք մը պատահած է Զալթայի Հ. Յ. Դ. «Ազբարեան» ակումբին մէջ: Արդարեւ, թաղեցի երկու անձերու միջեւ ծագած աննշան վէճի մը հետեւանքով, որուն թիւով զինեալներ զերք բռնած են ակումբի փողոցին մէջ, ինչ որ զինեալ յարձակումի բնոյթ առած է եւ անակնկալ կրակոցներու տարափին տակ զոհ գացած է պահակ տղոցմէ Րաֆֆի Պաստրմաճեան, երբ ան փորձած է միջամտել:

Քննութիւնը ցոյց տուած է, որ զէպքը արկածի հետեւանք է, առանց կանխամտածուած որեւէ ծրագիրի կամ նախապատրաստութեան:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՔԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՐՏ - 19 - 20)

ԹԱԹՈՒԼ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ ԵՐԳԻ ՈՒ ՊԱՐԻ ՀԱՄՈՑԹԸ ՖՐԱՆՍԱ ԿՈՒԴԱՑ ԱՇՆԱՆ

Մոսկուա, Լենինկրատ, Դաշնակցային Ռուսիոյ եւ խորհրդային մերձպալթեան Հանրապետութիւններու մէջ կատարած շրջապտոյտէն երեւան վերադարձած է Թաթուլ Ալթունեան երգի ու պարի համոյթը: «Արմէնփրէս»ի թղթակցին հետ ունեցած տեսակցութեան մը ընթացքին, համոյթին զեկավարը՝ Լմմա Ծատուրեան, հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է շրջապտոյտի մասին: Համոյթը հրաւիրուած է մասնակցելու «Ռուսական ձմեռ» փառատօնին՝ Մոսկուա, ուր հաւաքուած են Խորհ. Միութեան լաւագոյն խումբերը: Հայկական համոյթը հանդէս եկած է Մոսկուայի մեծ սրահներուն մէջ: Այնուհետեւ խումբը մեկնած է մերձպալթեան երկիրները: Ցատկապէս յիշատակելի եղած են Լենինկրատ տրբուած համերգները: Ներկայիս համոյթը կը պատրաստէ նոր յայտագիր մը՝ երգի ու պարի մարզերէն ներս: Այս տեսակցութեան ընթացքին Լմմա Ծատուրեան յայտնած է, թէ երգի ու պարի խումբը աշնան հրաւիրուած է Ֆրանսա եւ Իտալիա:

×

ԴՐՈՇՄԱՀԱԻԱՔ Ս. ԱՒԱՔԵԼՈՎ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Վրոցլաւ (Լեհաստան) քաղաքին մէջ բացուած դրոշմաթուղթերու միջազգային ցուցահանդէսին ներկայացուած է երեւանցի դրոշմահաւաք Ս. Աւաքելովի «Հայաստանը եւ դրոշմափիլութիւնը» գիրքը, որ պարգեւատրուած է ցուցահանդէսի արծաթէ մետալով: Գիրքի առաջին բաժնին ներկայացուած են հայ ժողովուրդի պատմութիւնն ու մշակոյթը, ինչպէս նաեւ Հայաստանի տնտեսութեան եւ մշակոյթի մարզերու մէջ արձանագրած նուաճումները: Երկրորդ բաժնին ներկայացուած են հայկական թեմաներու նուիրուած դրոշմաթուղթերը:

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎ ԿԸ ՓԱՌԱԲԱՆՈՒԻ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՇՆՈՐՀԻՒ ՎՐԱՑԻՆԵՐՈՒՆ...

Շաբաթ, Մարտ 23-ին, «Ամբողջ - Մոսկուան», ինչ որ տեղական «Ամբողջ - Փարիզ»ն է (լը Թու - Փարի), որուընդոստ ծափահարութիւններով ողջունած է Սարդիս Պարաճանովի ֆիլմը՝ «Սուրամիի բերդը» որ կը ներկայացուէր Մոսկուայի մէջ, պաշտօնապէս, իր իսկ ներկայութեան, ինչ որ կը պատահի առաջին անգամ ըլլալով:

Ծանօթ է, որ «Հրեղէն Զիերու» եւ «Նռան Գոյն»ի (Սայաթ - Նովա) բեմադրիչը ձերբակալուած էր Կիեւ, 1973-ին եւ մեղադրուած զանազան յանցանքներով (տարադրամի առուծախ, միասեռակա - նութիւն եւայլն): Ազատ կ'արձակուէր 1978-ին, կրկին կը ձերբակալուէր 1982-ին Թիֆլիզ, բայց երկար չէր բանտարկուեր:

«Սուրամիի բերդին» նիւթը վրացական հէքեաթէ մըն է. - «Լքուած երիտասարդ աղջիկ մը ոգեհարց կը դառնայ եւ կը նախատեսէ որ Սուրամիի բերդը պիտի չփլի եթէ զինքը լքողին տղան ողջ - ողջ արկեփակուի» յայտարարած է Պարաճանով մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան եւ աւելցուցած. - «Այս ֆիլմս կը ձօնեմ բոլոր ժամանակներու Վրացիներուն, որոնք իրենց կեանքը տուին իրենց երկրին ազատութեան համար»:

Աւելորդ չէ թերեւս յիշել թէ 1978-էն ետք, երբ բանտէն ելած էր, ու սկզբունքով՝ «ազատ» էր, ազատ չէր տակաւին իր եզակի տաղանդով ստեղծագործելու, ինչ որ կենսական է արուեստագէտին համար: 1979-ին է, որ մեր տարաբախտ ընկերը՝ Աւլէն Փափազեան կը տեսնուէր հետը, Թիֆլիզ, եւ երեք յօդուածներով կը նկարագրէր այդ «հանդիպումը» («Յառաջ», 1979 Հոկտեմբեր 31, Նոյեմբեր 1 եւ 3): Պարաճանով կը խօսէր իր ծրագիրներուն մասին, ցոյց կուտար իր ձեռագրերը. - «Արա Գեղեցիկ», «Խոստովանանք անդենականէն», «Սասնայ Ծռերը»: Այն հարցումին թէ Երեւանը չի՞ կրնար օգնել, որպէսզի հարթուին տարակարծութիւնները, Պարաճանով կը պատասխանէր. - Օգնում է, բայց Մոսկուան չի ուզում, չի թողնում»: Ու Աւլէն Փափազեան կ'աւելցնէր, թէ աւելի ուշ ինք պիտի հաստատէր թէ Պարաճանովի ի նպաստ խօսիլը, այլ մանաւանդ՝ միջամտելը տեսակ մը հերոսութիւն կը պահանջէ:

Յաջորդ տարին՝ 1980-ին, Ց. Անաստեան մեզի կը յանձնէր ամբողջութիւնը այն յօդուածին, որ լոյս տեսած էր Յունուար 27-ի «Մոնտ»ի մէջ, կարատուած («Յառաջ» միտք եւ արուեստ, 1980 Մարտ 2): Այդ ալ հանդիպում մըն էր Պարաճանովի հետ: Արուեստագէտը կը պատմէր արգելափակման իր տարիները, կ'անդրադառնար իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւններուն, բայց առաւելաբար կը ծանրանար ստեղծագործելու հարցերուն վրայ, Խորհ. Միութեան մէջ: Կ'ըսէր հետեւեալը. - «Մտքիս մէջ ֆիլմ մը ունիմ Գրիգոր Նարեկացիի մասին: Հոն պիտի դանէք ճշնաւոր - բանաստեղծը, Միջին Դարու մթնոլորտը, խորհուրդը ... Կոմիտասի կեանքն ալ պիտ կը տպաւորէ: Եթէ ֆիլմ մը պատրաստէի իր վրայ, չատ կարճ ֆիլմ մը պիտի ըլլար, տեսակ մը պալատ, ճակատագրի մը, առաքելութեան մը մասին»: Բեմադիրը կ'աւելցնէր թէ խորհրդային սինեմային համար տասընեակ տարիներ հարկաւոր են նման գործեր ընդունելու համար եւ կ'ափսոսար որ Արա Գեղեցիկի եւ Սասունցի Դաւիթի իր ծրագրերը հաւանաբար «Երազներու աշխարհը մնան»:

×

Այսօր, ուրեմն, Պարաճանով կրցաւ գործ մը պատրաստել ու Մոսկուայի մէջ իսկ պանծացումը կ'ըլլայ իր արուեստին: Անոր՝ որու համար միջամտելը, կը գրէր Աւլէն (1979-ին) տեսակ մը հերոսութիւն կը պահանջէ:

Իրաւ թէ այդ «հերոսութիւնը» մենք ունեցան ըլլայինք եւ Պարաճանովի վերադարձը սինեմային Նարեկացիով կամ Կոմիտասով եղած ըլլար...:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊԵՏԱԿԱՆ «ՊԱՐՏԻԶԻՊԱՑԻԱ»

Միթք, դէֆորմացուած, սխմուղ, խլիւրիա, ասոցիացիա, ռեմինիսցենցիա, կոմպոնենտ, ռէալ, դիֆերենցիա, ասպէկտ, սիտուացիա, միասերիա, սորուկատուրա, սիժէ, կոնֆլիկտ, կոնտէքստ ... ու տակաւին ասոնց նման մօտ ութսուն բառեր հպարտօրէն տողանցեցին Հ. Էդոյեանի եւ Զարեհեցի գրականութեան նուիրուած այնման շահեկան ուսումնասիրութեան մէջ:

Բոլոր այդ բառերը որոնք - երեւս շատ փոքր բացատրութեամբ մը - ո՛չ անթարգմանելի էին, ոչ ալ «արտաշխարհի բնակիչ» հայերէնի բառամթերքին, չես գիտեր ինչու այդպէս անվրդով բազմած էին այդ գրութեան մէջ: Բառեր՝ որոնք գարնան յորդահոս առուի մը դէմ յայտնուող անշնորհ խութերու նման, ընթերցումի հեզասահ ընթացքը կասեցնելու միայն կը ծառայէին:

Ա՞յս էր ուրեմն լեզուն, որ «պետական» մակնիշին արժանի նկատուեցաւ եւ որուն փառաբանութեան ընթացքին միւս լեզուն, այն որ «պետական» չէր, - արեւմըտահայերէնը - ամբաստանուեցաւ «օտար բառերու գործածութեամբ»:

Արդեօք այս մէկն ալ այսօրուընէ մեր «հայրենի» «պարտիցիպացիա՞ն կամ ինվէցտիցիա՞ն» է ի հաշիւ վաղուան Բաբելոնին:

ԱՐՓԻ

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 48-ՐԴ ԱԽՈՑՆՈՒԹԻՒՆ

4-ՐԴ ՕՐ

Մարտ 24-ի խաղերու արդիւնքներն են...

Մետալիստ - Տորպեդօ Մ.	1 - 0
Ժալգիրիս - Տորպեդօ Ք.	2 - 2
ԲՄԱ Ռոստով - Արարատ	0 - 1
Ֆակէլ - Նեֆթչի	1 - 0
Կայրաթ - Շախտեոր	2 - 1

×

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գլուխը կը գտնուէր Թիֆլիսի Դինամօ 6 կէտով, որուն կը հետեւէին Սպարտակ, Շախտեոր, ԲՄԱ Ռոստով, Մետալիստ եւ Ֆակէլ՝ 4-ական, Դինամօ Մինսկ, Դինամօ Կիեւ, Տորպեդօ Մոսկուա, Կայրաթ եւ Արարատ՝ 3-ական, Դնեպր, Չենիթ, Զերնոմորեց, Նեֆթչի, Տորպեդօ Քութայիսի եւ Ժալգիրիս՝ 2-ական, եւ Դինամօ Մոսկուա 1 կէտով:

ՄԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՒՕՐԵԱՅԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 70ԱՄԵԱԿԻ ՍԵՄԻՆ

Ներկայիս իրականութեան մէջ կը զործեն ազգային քաղաքական երեք կուսակցութիւններ եւ քանի մը կազմակերպութիւններ ու շարժումներ, որոնց իւրաքանչիւրը ունի զաղափարական իր սեփական աշխարհը եւ հայութիւնը թէ մարզկութիւնը յուզող հարցերուն նկատմամբ իր ուրոյն մօտեցումը, որ կը ցոլայ այս կամ այն կուսակցութեան, կազմակերպութեան կամ շարժումին աշխատելաձեւին մէջ:

Միշա օրակարգի վրայ եղած է հայկական զանազան կազմակերպութիւններուն մէջեւ միասնականութեան հարցը, որպէսզի համագրեալ ուժերով կարելի ըլլայ աւելի ուժեղ պայքար մղել հայութեան ոտնահարուած իրաւունքներուն վերատիրանալու համար: Միասնականութեան կչերը բազմացած են յատկապէս վերջին շրջանին, երբ հայ ժողովուրդը կը պատրաստուի ոգեկոչելու Ցեղեռնի 70-ամեակը:

Ցաճախ կրկնուած է, թէ ժողովուրդներուն համար անհրաժեշտ են զաղափարական այլազան ուղղութիւնները, որպէսզի զարգացման բնական կերպով եւ կարենան լաւագոյն ձեւով կերտել իրենց ապագան: Նոյնը կրկնուած է հայ ժողովուրդին համար:

Ցաճախ կրկնուած է նաեւ, որ երբ ժողովուրդի մը տարբեր հատուածները միակամ չեն ըլլար եւ մանաւանդ երբ ժողովուրդի մը ներքին անհամաձայնութիւնները կը վերածուին փոխադարձ չէզոքացման, այդ ժողովուրդը դատապարտուած կ'ըլլայ ժամանակին հետ հիւծելու եւ անհետանալու: Այս մէկը կրկնուած է յատկապէս հայ ժողովուրդին պարագային որ, կորուած՝ հայրենի հողէն, ենթակայ է Սփիւռքի հիւծիչ պայմաններուն:

Վերոյիշեալ կէտերուն համաձրումը կը կատարուի միասնականութեան մը մէջ, ուր իւրաքանչիւր միաւոր կը պահէ թէ՛ իր զաղափարական անկախութիւնը եւ թէ՛ աշխատանքի ազատութիւնը, սակայն ուր որոշակի հարցերու շուրջ անվերապահ համաձայնութիւն մը կը գոյանայ՝ հասարակաց առաջադրանքներուն իրագործման ի խնդիր:

Նման համաձայնութիւն մը լռելեայն գոյացած է արդէն հայ ժողովուրդի զանազան միաւորներուն միջեւ: Հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները լծուած են նոյն նպատակը իրականացնելու համար, Թուրքիոյ կողմէ բռնագրաւուած հայկական հողերուն վերադարձը իրենց իրաւատիրոջ եւ քաղաքական առաջին արարքին համար հայ ժողովուրդի վնասուց արդար հատուցում մը: Հիմնական այս նպատակին շուրջ միացած են արդէն հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները եւ անոնց ամբողջ ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ հայրենիքի մէջ թէ Սփիւռքի տարածքին:

Սակայն բաւական չէ համաձայնիլ նպատակին շուրջ. կարեւորը, հակառակը նպատակին իրականացման ի խնդիր անհրաժեշտ ներդրումն է՝ ըստ իւրաքանչիւրի կարելիութեանց:

Հայկական իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն, ըստ էրեն, ճիգ չի խնայեր իր կարելիութեանց սահմաններուն մէջ ծառայելու համար առաջադրուած նպատակին: Այս ծիրին մէջ երբեմն կ'արձանագրուին յաջողութիւններ, երբեմն ալ՝ ձախողութիւններ, ինչ որ յաճախ ուժերու վատնումի պատճառ կ'ըլլայ: Այս մէկուն առաջքը առնելու համար, անհրաժեշտ է աշխատանքներու համագրումը եւ բաժանումը՝ հայկական զանազան կազմակերպութիւններուն միջեւ, մեկնելով նոյն նպատակէն:

Թուրքին դէմ Հայուն բացած պայքարին էութիւնը չի կրնար տարբերիլ կուսակցութենէ կուսակցութիւն: Մէկ պայքար է՝ կարելի բոլոր միջոցներով, ուժերու ամբողջական լարումով, Հայուն գոյութեան պահպանման համար մղուած անհնայ պայքար մը: Այս պայքարի ծիրին մէջ հայկական զանազան կուսակցութիւններու եւ խմբակցութիւններուն միջեւ աւելի կամ պակաս իրաւունքներու

Նաւակ մը՝ ՔՐԻՍՏՈՍԷն

Ծանօթ է վրէն - Լիւբասի նշանաւոր խաբերայութիւնը 1860-ական թուա - կաններուն: Յաջողած էր համոզել փրանսացի գիտնականը՝ Միշէլ Շալ Ղագա - րոսի, վերկինգետորիսի եւ Մեծն - Գարոլոսի ձեռագիրներու վաւերականութեան, մինչ իսկ էր շինողը: Երեւի ծանօթ էր աւելի հին խաբերայութեան մը, որ կը վերաբերի Քրիստոսի եւ Աբգարի նամակներու փոխանակութեան. - (*Հիսթորամա*, Մարտ 85):

×

Աւելի քան անվաւեր աւետարաններն ու Ղազարոսի նամակը՝ Քրիստոսի ուղղուած, անըմբռնելի առեղծուած մը ըլլալով կը մնայ Եդեսիոյ Աբգար Թագաւորին եւ Քրիստոսի Թղթակցութիւնը:

Այնպէս կը թուի թէ կեսարացի Եւսեբիոսն է (Դ. դարուն), - եպիսկոպոս ու սուրբ դրքերու մեկնաբան - որ առաջին անգամ գտած է Եդեսիոյ արխիւներուն մէջ, ասորերէն բնագիրները երկու նամակներու առաջինը՝ Աբգարի կողմէ գրի առնուած եւ Քրիստոսի ուղղուած, իսկ երկրորդը՝ Քրիստոսի պատասխանը:

Ահաւասիկ բովանդակութիւնը այդ եբրիւրածոյ նամակներուն. -

«Ողջո՛յն Յիսուս Փրկիչին որուն զօրութիւնը յայտնուեցաւ Երուսաղէմի մէջ,

«Տեղեկացայ թէ - ինչպէս կը պատմեն - կը բժշկես առանց որեւէ դեղի օգնութեան: Լուրեր հասած են թէ դուն կոյրերու աչքերը կը բանաս եւ կաղերը կը քալեցնես: Լսելով այս հրաշքները մըտածեցի այս մասին. դուն կամ իրական Աստուածն ես երկնքէն իջած, կամ Աստուծոյ որդին: Այս պատճառաւ ալ կը գրեմ քեզի, որպէսզի դաս մօտս ու բուժես զիս իմ ցաւէս (*). որովհետեւ իմացայ նաեւ թէ Հրեաները քեզի դէմ են ու կ'ուզեն վնաս հասցնել քեզի: Ես կը թաղաւորեմ չատ փոքր քաղաքի մը, որ սակայն չատ զեղեցիկ է ու կրնայ բաւել մեր երկուքին ալ:

Ա.ԲԳԱՐ

Եւ Յիսուս սակէս կը պատասխանէ. «Երջանիկ համարէ դուն քեզ, քանի որ կամ պարտաւորութիւններու հարց չկայ, այլ կայ համագրուած անխոնջ աշխատանքի կենդանի յանձնառութիւն:

Հայոց բռնագրաւեալ հողերուն ազատագրութեան նպատակին համար եւ թելադրուած հայ ժողովուրդի զերագոյն շահերէն՝ համագրեալ աշխատանք տանիլ հայկական զանազան կուսակցութիւններուն ու կազմակերպութիւններուն միջոցով, պահելով իւրաքանչիւր կողմի զաղափարական առանձնայատկութիւնները: Այս կրնայ ըլլալ հայկական միասնականութեան մօտաւոր սահմանումը: Աւելի յառաջացած միասնականութեան մը փորձերը, մանաւանդ եթէ սեղանի վրայ կը դրուին զաղափարական տարբերութեան վերացման հարցերը, միասնականութիւնը կը տանին դէպի բացարձակութիւն, դէպի միաձուլում, բա՛ն մը որ ի սկզբանէ դատապարտուած է ձախողութեան:

Առաջադրուած միասնականութեան ճամբուն կէսը կտրած ենք արդէն, երբ թրքական սուրը իջած է Հայու վզին: Սակայն այդ թուականէն 70 տարի ետք, Հայը չէ կրցած տակաւին չարունակել ճամբուն մնացած մասը՝ ազատագրական հաւաքական պայքարը՝ Թուրքին դէմ, նաեւ հայկական իրաւունքներուն վերականգնումին միտող աշխատանքներուն համագրումը: Եղեռնի 50-ամեակն ու 60-ամեակը հայ ժողովուրդի ազատագրական պայքարին մէջ արձանագրուեցան իրենց որոշակի նորութիւններով:

Կենսական է որ 70-ամեակը քայլ մը աւելի առաջ տանի այդ պայքարը:

Ժ. Պ.

«Հայրենիք»

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՅՐԵՐ ԵԻ ԴԷՄՔԵր

—×—

9.

Ընտիր կաշիէ պատրաստուած կնոջական պայուսակներու, ղրամապանակներու ճոխ տեսակ մը կայ այս խանութին մէջ, որ Սօքոյի ամէնէն նշանաւոր եւ առուղ խանութն է: Անցեալ այցելութեանիս պիտեմ: Գարթիէ կամ Իվ Սէն Լորանի նման համբաւաւոր հաստատութիւններու համար արդիւնաբերուած եւ արտածուած կնոջական առարկաներու քով կը պիտնաեւ այրերու համար պատրաստուած պայուսակներն ու գօտիները: Հակառակ որ հաստատութիւնը Թանժէի ամէնէն լուրջ հաստատութիւններէն մէկն է, հոս վաճառորդը ամէն ճիգ կը վատնէ քեզի բան մը ծախելու համար, նոյնիսկ պատրաստ է զինը կէս առ կէս վերչիլու, կը բաւէ որ մէկ երկու կատր ընտրես ու դնես: Վաճառորդներուն այս հանդուգն կատարութիւնը մէկ կողմէ զոհացում կը պատճառէ գնորդին, միւս կողմէ կը մտահոգէ: Որքան ալ լաւ սակարկէ եւ ժպտի առնէ, մեկնելուատեն կը խորհիս արդեօք նորէն ալ խաբուեցա՞յ:

Քանի մը կատր կ'ընտրեմ, կը վճարեմ ու կը պատրաստուիմ մեկնելու: Վաճառորդը ականջիս կը մօտենայ:

- Արծաթի վրայ բանուած զարդերը, կամ ապարանջաններ կամ ընտիր յուշանուէրներ չէ՞ք փափաքիր, կը հարցնէ:

Շուրջս կը նայիմ: Այդպիսի առարկաներ չկան այստեղ:

- Ի՞նչ տեսակ արծաթեղէն, կը հարցնեմ: Ո՞ւր է:

- Հետս եկէք վայրկեան մը:

Անմիջապէս կը հասկնամ որ նորէն խաղի եկայ: Վաճառորդը զիս եւ կինս կը հրէ դէպի դուրս, առջեւէն կը սկսի քալել անցնելով մէկ երկու զարձագարձիկ փողոցներէ:

- Ո՞ւր կ'երթանք, կը հարցնեմ սրտխոցութեամբ:

- Հեռու չէ, հոս է, լաւ ընկեր մըն է վաճառորդը, խեղճը այս ամիս պիտի մնանանայ:

Կ'անցնինք կամարակապ փողոցէ մը, կը մտնենք քարակերտ չէնքի մը ցած դռնէն ու կը սկսինք մագլցիլ չատ նեղ սանդուխ մը, որուն վերջաւորութեան կը բացուի երեք սենեակով խանութ մը, բերան լեցուն ամէն տեսակ զբօսաշրջիկան առարկայով: Մեր առաջնորդը մեզի կը ներկայացնէ խանութին տէրը, որ չատ երիտասարդ, տխուր դէմքով ու ժպտուն Մարոքցի մըն է:

-Այս ամիս պիտի ամուսնանայ, կը կրկնէ: Շատ դրամի պէտք ունի եւ այսօր առաւօտէն ի վեր մէկ յաճախորդ իսկ ծունեցած:

Բերնէ բերան լեցուն այս երեք սենեակներուն մէջ ինծի համար չտեսնուած պահարանի մը մէջինները:

Այս պահարանին մէջ արծաթեայ տիկամ նոր զեղեցիկ աշխատութիւններ կան, ապարանջան, վզնոց, մոմակալ, օղ, կը

մէջ սակաւաթիւ է: Մարդու որդին ամենազեղեցիկն է ան»:

Դ. դարու պատմաբան մը այս նամակը յանձնած կ'ըլլայ Հռոմէական Ծերակոյտին արխիւներուն:

Որքան ալ կեղծ, կ'ըսուի թէ այս փոստաթուղթը որպէս ազդրիւր ծառայած է Կոստանդին կայսեր զծել տալու համար Աստուծոյ Որդիին նկարները:

Մէրիմէ Մոնթիժոյի կոմսուհին իր կարծիքը կը յայտնէ այս նամակին մասին ու կ'ըսէ.

«Ծերակոյտին ղրկուած այս նամակը բոլորովին կեղծ է եւ ինչպէս կ'երեւի լատինականութենէն, պատրաստուած է Քրիստոսէ բաւական ժամանակ ետք»:

Թ. Ա. Թ.

(*).- Աբգար Թագաւորը կ'ըսուի թէ ժանտախտէ կը տառապէր:

ԵՐԵԻԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏՈՒՄ

ՀԱՅԿԻ ԵՒ ԱՆՈՐ ՈՐԴԻՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՎ

Հայերու նախահայր Հայկի եւ անոր յաջորդներուն պատմութիւնը ոչ թէ սերունդներու երեւակայութեան արդիւնքն է, ինչպէս մինչեւ այսօր կը պնդեն պիտական աշխարհի կարգ մը ներկայացուցիչներ, այլ իրականութեան ճըշմարիտ վերարտադրութիւն: Այս մասին խօսող նոր վկայութիւններ են Հայաստանի մէջ վերջերս յայտնաբերուած յուշարձանները: Անոնցմէ երկուքը՝ մեւնոյն ժայռի տարբեր կողմերը պտնուող մեծադիր պիմագրնդակներ են, որոնք, կ'ենթադրուի, անմահացուցած են պատմական Հայաստանի երկու աշխարհներու՝ Գեղարքունիքի եւ Սիւնիքի հիմնադիրներ հայր եւ որդի Գեղամն ու Սիսակը: Այդ քանդակները կը պտնուին Սեւանայ լիճէն ոչ հեռու, Գեղամայ եւ Վարդենիսի լեռներու քառուղիին վրայ, ուր ծովու մակերեսէն աւելի քան 2000 մեթր բարձրութեան վրայ տարածուած է հնադոյն քաղաքակրթութեան օրրանը՝ հրուռտ ժայռապատկերներով, կիկլոպեան զարմանահրաշ ամրոցներով եւ քարէ վիշապներով:

Հայ պիտնականներու կողմէ խեթական արձանագրութիւններու վերջին տարիներու ուսումնասիրութիւնը հաստատած է, թէ հաւասար են Մորենացիի՝ Հայք - Հայ - Հայաստան բացատրութիւնները: Այդ արձանագրութիւններէն քաղուած անհերքելի տեղեկութիւնները կարելիութիւն տուած են փաստելու, որ հոն յիշատակուող Հայասան, որուն մասին կը խօսուի որպէս դրացի հզօր երկիր, ուրիշ բան չէ, քան Հայաստանը: Այսինքն Հայասան Հայերու երկրի խեթական անունն է: Ասով հերքուած է կարգ մը մանրագէտներու այն սխալ ենթադրութիւնը, թէ ոչ մէկ կապ կայ այդ երկու անուններու միջեւ եւ հայ ժողովուրդի կազմաւորման չրջանը կը վերագրէին աւելի ուշ դարերու:

Մովսէս Խորենացիի տեղեկութիւնները համաձայն Ն. Ք. 3-րդ հազարամեակի վերջերը եւ 2-րդի սկիզբները, Հայկի սերունդի մարդիկ կամ հայ ցեղը բազմանալով արդէն տարածուած են ըրեթէ ամբողջ երկրին մէջ եւ զայն կոչած Հայաստան: Այդ անուան հին գործածութեան եւ գոյութեան ապացոյցը զարձած են նոյն ժամանակներուն վերաբերող հին հոնիական ճարտարապետութեան մէջ խոյակներու զարդաքանդակները, պըղինձի եւ պրոնզի յուշական, ինչպէս նաեւ այդ մետաղներու այլ լեզուներով անուանումները: Բերելով ծիրանի օրինակը, որ միջազգային պիտական գրականութեան մէջ կը նշանակէ հայկական պըտուղ, ուսումնասիրութեան հեղինակը այդ նոյն լեզուով կը թարգմանէ՝ հայկական զարդաքանդակ, հայկական մետաղ: Կան նաեւ այլ հիմքեր: Ճարտարապետական յիշեալ զարդերը յաճախ կը նոյնանան Հայաստանի հին գամբարաններէն պեղուած նմոյշներու հետ, որոնք յետադային կատարելագործուելով հասած են մինչեւ մեր օրերը: Ինչ կը վերաբերի պղինձին, աւելի շատ ապացոյցներ կան: Հայաստան եղած է անոր արդիւնահանման ամէնէն առաջին կեդրոններէն մին, ուրկէ մետաղի արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը թափանցած է շատ մը երկիրներ: Այս է պատճառը, որ պղինձը, նաեւ պրոնզը, կը կոչուէին խալկոս, այսեաս կամ հայեոս՝ այդ մետաղները արտադրողներու կամ անոնց երկրի անուանով:

Մովսէս Խորենացիի տեղեկութիւններու արժանահաւատութեան մասին կը վկայեն Պատմական Հայաստանի բազմաթիւ այն անունները, որոնք կապուած են Հայկի ու անոր յաջորդող սերունդներու անունին հետ: Ոչ ամբողջական տուեալներով, հոն գոյութիւն ունեցած է աւելի քան հարիւր նման անուններ, որոնցմէ շատեր պահպանուած են մինչեւ այսօր: Հետաքրքրական է, որ մեր այդ նախնիներէն ստացած են իրենց անունները՝ Արտագծը, Արմաւիրը, Երասխը, Մասիսը, Այրարատը եւ աշխարհագրական այլեւայլ տեղանունները, Պատմական Հայասատանի գաւառները, նախարարական տուները: Ի դէպ, այդ անուններուն մէկ մասին իսկութիւնը հաստատուած է օտար աղբիւրներով՝ Մորենացիէն շատ առաջ: Ն. Ք. 2-րդ հազարամեակի սկիզբներու ասուրական, այնուհետեւ այլ լեզուներով արձանագրութիւններու մէջ յիշատակուած է Արմանի երկրի անունը (ըստ Մորենացիի, ուրիշ ազգեր Հայաստանը այդպէս կոչած են՝ Արամ նահապետի անունով): Այդ նոյն ձեւով կ'իմացուի, որ կազմէա Տան հիմքը եղած է Հայկի թոռան, Շիրակի, Սիւնիքի, Գառնիինը՝ անոր յաջորդ սերունդներու ներկայացուցիչներու անունները, որոնք նոյն տեղ դատած են «Հայոց պատմութեան» մէջ:

×

ԲԵՄԱԴԻՐ ՆԵՐՍԷՍ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ԹԱՊԱԻԻՆԸ

Երեւանի «Հայֆիլմ» արուեստանոցի փաստանկարներու բաժնին մէջ աւարտած են «Թչնամու թիկունքում ծնուած» ժապաւէնին նկարահանման աշխատանքները: Երկու մասերէ բազկացած փաստանկարը նուիրուած է Հ. Աշխարհամարտի քառամամեակին: Բեմանիւթին հեղինակ եւ բեմադիր Ներսէս Յովհաննիսեան ուսումնասիրած է բազմաթիւ նկարներ ու չարժանկարի փաստաթուղթեր եւ տուեալ նիւթին վերաբերող հարուստ գրականութիւն մը: Նկարահանումներ կատարուած են Դաշնակցային Ռուսիոյ եւ Ուկրանիոյ զանազան չրջաններէն:

×

ՃԱՏՐԱԿԸ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍԱՑՈՒՑԱԿԻՆ ՄԷՋ

Ընթացիկ ուսումնական տարեչրջանին Երեւանի «Խանջեան» թիւ 53 միջնակարգ վարժարանի դասացուցակին մէջ մուտք գործած է ճատրակը: Մոսկուայէն եւ Լենինգրատէն հոգ երեւան երթրդ քաղաքն է Խորհ. Միութեան մէջ, ուր ճատրակը մտած է դպրոցական դասացուցակի մէջ: Ա. - Դ. դասարաններու աշակերտները չաբաթը ժամ մը կը ներկայանան ճատրակի յատուկ դասարան մը, ուր կը դասաւանդէ Յովհաննէս Խալիկեան, իսկ աւելի բարձր դասարաններու աշակերտները ունին ճատրակի խմբակ մը:

×

ԿՈՓԱՄԱՐՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 12 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԷՆ 4-Ը՝ ՀԱՅԵՐ

Կոփամարտի Եւրոպայի ախոյենութեան մասնակցելու իրաւունք ձեռք ձգած Խորհ. Միութեան կազմին 12 մարզիկներէն չորսը Հայեր են՝ Լեւոնիկ Պապեան, Սամսոն Խաչատրեան (Կիրովականէն), Իսրայէլ Յակորկոխեան (Երեւանէն) եւ Բարկէն Սահրադեան (նոյնպէս Կիրովականէն): Լենինագատի (Տաճիկիստան) մէջ հինգ օր տեւած մրցաշարքին մասնակցած են Խորհ. Միութեան ամէնէն զօրաւոր 96 կոփամարտիկները՝ ծանրութեան իւրաքանչիւր դասակարգէն 8-ական մարզիկ:

×

ՆԿԱՐԻԶ ԱՐԱՄ ՂԱՐԻԲԵԱՆԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի մէջ բացուած է 77-ամեայ նկարիչ Արամ Ղարիբեանի յուշահանդէսը: Այս առթիւ հրատարակուած գիրքին մէջ Մարիամ Այվազեան ներկայացուցած է արուեստագէտին կեանքն ու գործը: Արամ Ղարիբեան 1946-ին Ռումանիայէն ներգաղթած է Հայաստան: Մասնակցած է բազմաթիւ ցուցահանդէսներու: Ներկայ ցուցահանդէսին ներկայացուած են վերջին 35 տարիներու վերաբերող գործեր:

×

ԵՈՒՐԻ ԵՐԶՆԿԵԱՆԻ ՆՈՐ ՇԱՐԱԿԱՆԿԱՐԸ

Երեւանի «Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ բեմադիր Եուրի Երզնկեան կը սկսի «Ո՞ւր ես դնում, զինուոր» ժապաւէնին նկարահանումը: Բեմանիւթը գրած է Մանուկ Մնացականեան:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ե.
ԳՈՀԱՐՆԵՐ

Այտեղ հասնելու ժամանակ քաւոր Պետրոսը ինճանիկ բաժանեցաւ: Նա խիճայով ներկեց իւր մօրուքը, մազերը եւ մռանները, հագաւ իւր ամենալաւատուաւորը, հագուստը, գլխին դրեց երկայն պարսկական մորթէ գլխակ, եւ ձեւացնելով իրեն Խորասանցի ակնավաճառ, խիստ թանկ գնով վարձեց մի խանութ գլխաւոր փողոցի վրայ: Ես այժմ միայն հասկացայ այն անցագրի գաղտնիքը, որը մի քանի տարի առաջ ստացաւ նա Թաւրիզում այս անունով. «Խորասանցի ակնավաճառ Մուշտաղի - Մուհամէդ - Ղուլի - աղա»:

Իսկ ես իմ արջի հետ կենում էինք վաճառականդէսի մի յետ ընկած, կեղտոտ եւ մթին կողմում, ուր աշխատում էին ժամանակաւոր տակառագործները, ուր կանգնեցրած էին բազմաթիւ փուրգոններ, սայլակներ եւ ապրանք կրող քարաւաններ, ուր իջեւանել էին ցիգանները, թափառները եւ դրանց նման մարդիկ: Երբեմն իմ արջի հետ դուրս էինք գալիս այդ խառնափնթոր բանակից, անցնում էինք տօնավաճառի միջով եւ փող էինք հաւաքում:

Մի օր կանգնեցի քաւոր Պետրոսի խանութի առջեւ, սկսեցի արջս պար ածել: Նա ձեռքը պարզեց, որ տայ ինձ մի քանի դռօչ: Երբ մօտեցայ առանալու, հազիւ լսելի ձայնով ասաց. - «դիշերը ինճ մօտ եկ...»:

Մենք ունէինք մեզ հետ զանազան տեսակ հագուստներ: Որտեղ որը հարկաւոր էր լինում, այն էինք հագնում: Գիշերը հագուստս փոխեցի եւ դնացի քաւոր Պետրոսի մօտ: Նա հարցրեց.

- Քեզ մօտ կա՞ն անտէր, անծանօթ, եւ ոչինչ պարապմունք չունեցող մարդիկ:

- Որքան ուզես:

- Որոնց կազմուածքը ինճ նման լինէը:

- Ես ճանաչում եմ մի խըրթըզ թաթար, որի, բացի գլուխը, ամբողջ մարմինը ձեզ նման է:

- Հէնց մարմինն է հարկաւոր, ասաց նա: - Էգուց երեկոյեան պահուն դու անցիր իմ խանութի մօտով եւ այն թաթարը թող քեզ հետ լինի: Հիմա գնա՛:

Ես հեռացայ, առանց հարցնելու այդ պատրաստութեան նպատակը: Ես գիտէի, որ քաւոր Պետրոսը աննպատակ ոչինչ չի անի:

Միւս օրը, երեկոյեան, ես թաթարին հրաւիրեցի մի սաոր հիւրանոց, լաւ ուտացրի, յետոյ փողոցը տարայ, ասելով թէ գնելու եմ մի քանի բաներ: Անցանք քաւոր Պետրոսի խանութի առջեւից: Նա կանչեց մեզ:

- Ի՞նչ մարդիկ էք, հարցրեց:

- Ես արջ պար ածող եմ, պատասխանեցի:

- Իսկ այդ պարո՞նը:

- Ես եկած եմ այստեղ դործ գտնելու, ասաց թաթարը:

- Դեռ ուեէ գործ գտած չէ՞ս:

- Ոչ: Երեք օր է որ եկած եմ:

- Ընկեր ունե՞ս:

- Մենակ եմ:

- Քեզ ո՞վ է ճանաչում է այստեղ:

- Միայն այս պարոնը, նա զարճաւ գէպլի ինճ, - ես այստեղ ուրիշ ծանօթ չունեմ:

- Ես ճանաչում եմ, աղա, լաւ մարդ է, ասեցի, - եթէ կամենում էք գործ յանձնել, կարող էք հաւատալ:

Թաթարը ամենեւին չէր պատում, որ ես այսպիսի վկայութիւն մը տայի իւր մասին: Աղան, այսինքն քաւոր Պետրոսը, իմ խօսքերով բաւականացաւ, խոստացաւ նրան ամիսը տասնեւհինգ րուբլի վճարել, որ իւր մօտ ծառայէ:

- Քո ծառայութիւնները խիստ թեթեւ կը լինեն, ասաց նա, - քո գլխաւոր գործը այն կը լինի, որ գիշերները իմ խանութում պիտի պահես, որքան կարելի է արթուն կերպով, որ հանկես դրան վրայ: Տօնավաճառի պատճառով գողերը բազմացել են:

Միամիտ մահմէդականի ուրախութեանը չափ չկար: Աղան չնորհեց նրան մի րուբլի, հրամայեց, որ իսկոյն բաղանիք գնայ, մաքրուի, հագուստը փոխէ եւ այն օրից սկսէ ծառայութիւնը:

(Շար. 73)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ջամալեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, կիրակի, Մարտ 31, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին՝

ԱՐՄԻԿ ՋԱՄԱԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը, իր բոլոր անդամներով, խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Վարուժան Աւագեանի, Պ. Պօղոս Հաճեանի, Տէր եւ Տիկին Փաթրիք Քիւրքէաէնի եւ բոլոր ազգականներուն, ընկերուհի՝ Մանիկ Հաճեանի մահուան առթիւ։ Այս տխուր առիթով Մխիթարեան հոգեհանգստութեամբ ատացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. - *(Կրընոպլէն)՝ Տէր եւ Տիկին Աւագեան եւ Պ. Պօղոս Հաճեան 500 Ֆ.*, *(Վալանսէն)՝ Տէր եւ Տիկին Վարպետեան 200 Ֆ.*, *Տէր եւ Տիկին Աւետեան 200 Ֆ.*, *(Լիոնէն)՝ Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմխճեան 200 Ֆ.*, *Տէր եւ Տիկին Սահակ Տիւմխճեան 200 Ֆ.*, *Տէր եւ Տիկին Մարտիկ Տիւմխճեան 200*, *Ալբի Տիկին Լուսաբեր Մանուկեան 100*, *(Մարսէյլէն) Շալճեան ընտանիք 200 Ֆ.*, *ընդհակառակ ատացած է նաեւ 200 ֆրանք Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս ձէրճեանէ խաչուհիներու իրենց այցելութեան առթիւ։*

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տիկին Հայկանոյշ Զելվէեան, Կիւրիւնլեան, Զելվէեան, Սամուէլեան եւ Եղիազարեան ընտանիքները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՆԱԶԱՐ ԿԻՒՐԻՒՆԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՀՈԳԵՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցիին մէջ, կիրակի, Մարտ 31ին իրենց մէկ յաւերժապէս բաժնուած ընկերուհիներուն յիշատակին։

Արարողութեան կը յաջորդէ հոգեճաշ մը, եկեղեցիի սրահին մէջ, երեցներուն համար եւ ի գիտութեան անոնց յիշատակը յարգողներուն։

Արձանագրութեան համար հեռաձայնել՝ 888 - 92 - 51 *կամ՝* 840 - 27 - 40

ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Նախաձեռնութեամբ՝
ՓԱՐԻԶԻ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ

Մայր Եկեղեցւոյ Տիկնանց Յանձնախումբին կազմակերպած ժողովրդային լսարաններու չարքին չորրորդը տեղի կ'ունենայ Առաջնորդարանի սրահին մէջ, 15 rue Jean - Goujon, Փարիզ 8-րդ, Շաբաթ, Մարտ 27, երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին։

Կը դասախօսէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Նիւթ՝
Խոստովանութիւնը՝
Սուրբ Գրիգոր Նարեկացիի
«Մատեան Ողբերգութեան» մէջ։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ
10 bis, Rue Thouin — 75005 Paris

Ս. Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնի ամսական դասախօսութիւններու չարքին, այս Հինգշաբթի, Մարտ 28, երեկոյեան ժամը 8·30-ին պիտի խօսի՝ Պ. Ժան - Փիէռ Մուշաքքա, (մասնագէտ հնախուզական գիտութեանց,) հետեւեալ նիւթի վրայ։

LA DEGRADATION BIOLOGIQUE DES OBJETS D'ART LE CAS DE LA MOMIE DE RAMSES II

Դասախօսութենէն առաջ նախատեսուած է պաղ պիւֆէ մը փափաքողներուն համար։ Կը խնդրուի հեռաձայնել՝ 326 - 50 - 43 ։

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 30, Ցարութիւն Ղազարոսի։ Ժամը 16·30-ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին Խորանին վարպետը կը բացուի։

ԿԻՐԱԿԻ.- Սկիզբ ժամերգութեան 8·45, պատարագ՝ 10·30։ Կը պատարագէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին։

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ.- ժամերգութիւն՝ 9-ին, պատարագ՝ 10-ին, դռնբացէք՝ 17-ին։

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ. - ժամերգութիւն՝ 8, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 17·30։

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ. - ժամերգութիւն՝ 9, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 16։

ՍԷՆԹ՝ ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ԿԻՐԱԿԻ. - ժամերգութիւն՝ 8, պատարագ՝ 10։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՋԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Դռնբացէք՝ 17։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ. - Պատարագ՝ 10։ Երգեցողութիւնը կը կատարէ Գուսան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ տիկին Փիւլիէք Եըլմազեանի։

Դռնբացէք՝ Սէնթ Մարկրիտ 17-ին, Սէն - Լուի 18-ին։

ՍԷՆ-ԺԵՐՕՄ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԿԻՐԱԿԻ. - ժամերգութիւն՝ 8·30, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 17։

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ. - ժամերգութիւն՝ 8·30, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 16·30։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ. - ժամերգութիւն՝ 8·30, պատարագ՝ 10։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ
Դռնբացէք՝ 15·30։

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ. - Պատարագ՝ 10·30-ին։

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ. - Պատարագ՝ 10-ին։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան տարեկան խորհրդակցական ժողովը տեղի կ'ունենայ Մարտ 28, Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 20·30-ին՝ 77, rue Lamarck Ընկերակցութեան կեդրոնին մէջ։

Հրաւէր ստացող միութիւն եւ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Բ. Ը. Մ.ի
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑԸ

կը հրաւիրէ ձեզ իր կազմակերպած
ՍԵՒ եւ ՃԵՐՄԱԿ
պարահանդէսի երեկոյթին Շաբաթ, Մարտ 30, ժամը 22-էն սկսեալ՝ Ալեք Մանուկեան Մշակութային կեդրոնին մէջ։

118 Քուրսէլ փողոց, Փարիզ 17-րդ Մեթրօ Քուրսէլ։

Ծանօթ.- Սեւ եւ ճերմակ զգեստաւորումը պարտաւորիչ է։

Sté HYDRO MARCADET
M. DEMIRDJIAN
PRESENTE LES
cuisines vogica
PRIX D'OUVERTURE
OUVERT du Lundi au Samedi 9h-12h 14h-19h30
Salle d'exposition - Cuisines - Salles de Bains - HYDRO MARCADET 258, Rue Marcadet 75018 PARIS Tél. 263 08 08 Métro GUY MOQUET
CREDIT TOTAL sur 84 mois* *après acceptation du dossier
PRIX FANTASTIQUES.
PRIX SELON DESCRIPTIF 11.706 F HORS LIVRAISON, HORS POSE SANS ÉLECTROMÉNAGER
CYCLADES : un modèle en mélaminé pour une cuisine fonctionnelle.
• 1 sous-évier de 100 • 1 angle bas de 103,1 porte, 1 tiroir, panier pivotant • 1 meuble sous cuisson de 60 • 1 élément bas de 40, 1 porte, 1 tiroir • 1 armoire haut de 60, 2 portes, 1 tiroir • 1 élément haut de 60, 1 porte • 1 élément haut de 40, 1 porte • 1 porte de 60 pour hotte • 1 élément haut de 40, 1 porte • 1 plan de travail • socle
1 porte, 1 bandeau tire
VOGICA = QUALITE PRIX
PRIX SELON DESCRIPTIF 22035 F HORS LIVRAISON, HORS POSE SANS ÉLECTROMÉNAGER
COMTOISE : modèle rustique en châtaignier massif.
• 1 armoire tout, 2 portes, 1 tiroir • 1 élément bas de 120, 2 portes, 2 tiroirs • 1 angle bas 93 x 93, 1 porte, • 1 élément bas de 40, 1 porte, 1 tiroir • 1 élément haut de 120, 2 portes • 1 hotte d'angle 93 x 93 • socle • plan de travail • bordure • corniche • bandeau cache-lumière compris
VOTRE CUISINE étudiée et conçue par notre spécialiste
LA TRIPLE GARANTIE VOGICA
LA GARANTIE D'UNE GRANDE MARQUE. Au cœur des Vosges, nous fabriquons des cuisines d'une qualité et d'une solidité exceptionnelles (parlez-en à vos voisins). Votre nom, votre garantie, votre satisfaction, c'est notre métier. Chez VOGICA, ce sont les échantillons qui font la loi. Nos plans et devis sont gratuits. Alors laissez-vous conseiller par des spécialistes.
LA GARANTIE D'UN SPÉCIALISTE. Pour des cuisines de rêve, d'hommes exceptionnels, nous les avons choisis à notre image : compétents et amoureux du travail bien fait. Nos plans et devis sont gratuits. Alors laissez-vous conseiller par des spécialistes.
LA GARANTIE DU PRIX. Jusqu'au 22 janvier, VOGICA vous tient un nombre de meubles et d'accessoires à un prix sauvage ! Et pour une série équivalente à une série au catalogue VOGICA, pour un nombre de meubles et d'accessoires égal avec des caractéristiques d'aménagement intérieur identiques, vous trouverez moins cher ailleurs, nous remboursons la différence.
LA GARANTIE DU SERVICE. Tous les jours qui suivent votre achat, VOGICA s'engage à vous rembourser la différence
VOGICA, nous méritons votre confiance
VOGICA LA SOLIDE CUISINE DES VOSGES
VUE A LA TELEVISION

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ
28
JEUDI
28 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.930 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.930

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՑՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՐՏ 21 - 25)

ԲՄԱ ՌՈՍՏՈՎ - ԱՐԱՐԱՏ ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 48-րդ ախոյենութեան իր 3-րդ հանդիպումը «Արարատ» ունեցաւ Դոնի Ռոստովի մէջ, Մարտ 24-ին, տեղւոյն ԲՄԱ-ի հետ եւ յաղթեց անոր 1 - 0 արդիւնքով: Ա՛նքան կարեւոր այդ երկու կէսերը խումբին բերած է նարնկ մարզիկներէն Սէյրան Յովսէփեան, 76-րդ վայրկեանին նշանակելով խաղին միակ կոլը: Երեւանցիները խաղի ամբողջ ընթացքին ակրաւետած են դաշտին եւ բազմիցս վտանգաւոր պահեր ստեղծած մըրցակիցներու բերդին մօտ: Աքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են Համլետ Մխիթարեան եւ Աշոտ Սահակեան, որոնց անմիջական աշակցութեան արդիւնք եղած է կոլը: Պէտք է նշել, որ «Արարատ»ի բերդապահ Պողչիվալով եւս քանի մը անգամ յաջողած է փրկել իր բերդը ստոյգ վտանգներէ:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ» Մարտ 27-ի թիւով:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ԱՐՏՕՆԱԳԻՐԸ ՏՐՈՒԵՑԱԻ

Երկուշաբթի ուշ գիշերին (Մարտ 25) Փարիզի Խորհուրդը (Քոնսէյլ տը Փարի) միաձայնութեամբ, վերջնական արտօնագիրը տուաւ Փարիզ կառուցուելիք Ապրիլեան յուշարձանին (Քուր Ալպէր Ա, Փարիզ 8-րդ):

Ծանօթ է, որ Փարիզի մէջ, Ապրիլեան յուշարձան մը բարձրացնելու ծրագրին նախաձեռնութիւնն առած էր Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, երկար տարիներ առաջ:

Այդ տարիներու երկայնքին, հարկ եղաւ հետամուտ ըլլալ եւ յամառ աշխատանք տանիլ Քաղաքապետարանին, Նահանգապետարանին, նախարարութիւններու (Ներքին, Մշակոյթի, Սարքաւորման) մօտ, վերջնական արտօնագիրը ձեռք ձգելու համար: Ինչ որ եղաւ ուրեմն, ի վերջոյ, Ապրիլեան 70-ամեակին նախօրեակին:

Ցիշենք որ անցեալ տարի, Ապրիլեան ոգեկոչումին առթիւ, պատարագէն ետք, առաջնորդութեամբ Ե ր ե ք յարանուանութեանց պետերուն, ժողովուրդը հաւաքուած էր այն վայրը, որ նախատեսուած էր յուշարձանին համար եւ ուր խօսք առած էին մէթր Ամէն Բարսեղեան եւ յանուն Փարիզի Քաղաքապետարանին՝ Ժան Շերիու: Այս վերջինը իր խօսքին մէջ, չէշտած էր· - «Ֆրանսա՝ զոր ձեզմէ շատեր ընտրեցին իբրեւ հայրենիք եւ պաշտպանեցին զայն իր ժամանակակից պատմութեան ցցնամաշխոյժ պահերուն, չի կրնար մոռնալ ողբերգական տարեդարձը, զոր կ՛ոգեկոչենք այսօր: Փարիզ՝ համաձայն իր հաղաքապետին՝ ժաք Շիրաքի վազգէն Ա· Կաթողիկոսին տուած խոստումին, պատիւ կը զգայ հայ գաղութին տրամադրութեան տակ դնելով այս վայրն իսկ, ուր պիտի կառուցուի ամբողջ ժողովուրդի մը ճահատակաց յուշարձանը»:

Երկուշաբթի ուշ գիշերին (Մարտ 25) Փարիզի Խորհուրդը (Քոնսէյլ տը Փարի) միաձայնութեամբ, վերջնական արտօնագիրը տուաւ Փարիզ կառուցուելիք Ապրիլեան յուշարձանին (Քուր Ալպէր Ա, Փարիզ 8-րդ):

Ծանօթ է, որ Փարիզի մէջ, Ապրիլեան յուշարձան մը բարձրացնելու ծրագրին նախաձեռնութիւնն առած էր Փարիզի Ս· Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ վարչութիւնը, երկար տարիներ առաջ:

Այդ տարիներու երկայնքին, հարկ եղաւ հետամուտ ըլլալ եւ յամառ աշխատանք տանիլ Քաղաքապետարանին, Նահանգապետարանին, նախարարութիւններու (Ներքին, Մշակոյթի, Սարքաւորման) մօտ, վերջնական արտօնագիրը ձեռք ձգելու համար: Ինչ որ եղաւ ուրեմն, ի վերջոյ, Ապրիլեան 70-ամեակին նախօրեակին:

Ցիշենք որ անցեալ տարի, Ապրիլեան ոգեկոչումին առթիւ, պատարագէն ետք, առաջնորդութեամբ Ե ր ե ք յարանուանութեանց պետերուն, ժողովուրդը հաւաքուած էր այն վայրը, որ նախատեսուած էր յուշարձանին համար եւ ուր խօսք առած էին մէթր Ամէն Բարսեղեան եւ յանուն Փարիզի Քաղաքապետարանին՝ Ժան Շերիու: Այս վերջինը իր խօսքին մէջ, չէշտած էր· - «Ֆրանսա՝ զոր ձեզմէ շատեր ընտրեցին իբրեւ հայրենիք եւ պաշտպանեցին զայն իր ժամանակակից պատմութեան ցցնամաշխոյժ պահերուն, չի կրնար մոռնալ ողբերգական տարեդարձը, զոր կ՛ոգեկոչենք այսօր: Փարիզ՝ համաձայն իր քաղաքապետին՝ ժաք Շիրաքի վազգէն Ա· Կաթողիկոսին տուած խոստումին, պատիւ կը զգայ հայ գաղութին տրամադրութեան տակ դնելով այս վայրն իսկ, ուր պիտի կառուցուի ամբողջ ժողովուրդի մը ճահատակաց յուշարձանը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՂՄԻ

Լիբանանի Ֆրանսացիները (7000) բաւական մտահոգ են եւ ընդհանրապէս ապրիլեան - Պէյրութ բնակող բոլոր օտարները չատ հանգիստ չեն եւ կը խորհին արեւելեան գօտի անցնիլ: Պէյրութի վերջին առեւանգումներէն ետք, ձեռք - ձեռք կը քաշեն պատանդները, այսինքն՝ ան որ եղող կազմակերպութիւնները դիւրաւ կը հրմշտկեն, ամէն մէկը յայտարարելով թէ առեւանգուած անձերը ի՛ր ձեռքն են: Այսպէս՝ ձիհատէն եւ լիբանանեան յեղափոխական զինեալ խմբակներէն ետք, երեւան եկած են՝ «Այսպարի Ջոկատ»ները, զարդ անծանօթ: Ասոնք կ՛ըսեն թէ 3 ֆրանսացի եւ ուրիշ երկու պատանդ ունին: Այսպար անունն է այն ոլասի - սին, ուր Մոհամէտ կռուած է, 628-ի դէմ (Իսլամի սկիզբը) հրէական երկու ցեղախումբի դէմ: Փարիզի մէջ, Արտաքին յարաբերութեանց նախարարը չէշտեց թէ Ֆրանսա պիտի մնայ Լիբանանի մէջ: Միւս կողմէ, Զորեքշաբթի օր, կը հաղորդուէր որ Ապոէլքատէր Սասու (ան՝ որու ազատ արձակումը կը պահանջին լիբանանեան զինեալ խմբակները) Փարիզի Սանթէլ բանտը փոխադրուած է 2 - 3 շաբթուան համար:

Թեհրանի թէ Պաղտատի վրայ, ռումբերը կը շարունակեն տեղալ եւ երկու մայրաքաղաքներն ալ ծանր կորուստներ ունեցած են: Պարսկական մայրաքաղաքին ժողովրդական մէկ թաղամասն է, որ առջին անգամ ըլլալով թիրախ եղած է:

Իզմիրի զինուորական մէկ դատարանը երէք մահավճիռ եւս արձակած է «Ժողովրդական ազատագրութեան կուսակցութեան» անդամներու դէմ: Փարիզի մէջ, ամէն Զորեքշաբթի, կը շարունակուին բողոքի ցոյցերը, թրք· դեսպանատան առջեւ:

Պրազիլի նորընտիր նախագահը, երբորդ անգամ ըլլալով վիրաբուժական գործողութեան ենթարկուած է եւ ժողովուրդը երթալով մտահոգ է: 75 տարեկան, Թանքրէտո Նեվէս խորհրդանիշն էր ժողովրդավարութեան վերադարձին:

Ռումրկոսէն Սոֆիա գացող ճեպընթացին մէջ ռումբ մը պայթած է, Մարտ 9-ին, որու հետեւանքով եօթը հոգի մեռած են եւ 9 հոգի ալ վիրաւորուած: Ըստ պաշտօնական աղբիւրներու «միջադէպ մըն էր», բայց արեւմտեան դիւանագէտներու համաձայն, թուրք ծայրայեղներու գործն է:

Արաֆաթի դէմ ճակատ մը կազմած են պղեստինեան վեց կազմակերպութիւններ, որոնք զէմ են ՊԱԿ-ի դիծին, զոր «չեզած» կը նկատեն: Մ կրտուած «Պաղեստինեան ազգային փրկութեան ճակատ», ծնած Դամասկոս, այս կազմակերպութիւնը վճռած է պայքարիլ Ջնջելու համար Հիւսէյն - Արաֆաթ համաձայնագիրը եւ սատկացնելու հակասիոնիստ պայքարը:

ՀՈԼԻՎՈՒՏի Օսքարներու 57-րդ դատակազմը ուժ մրցանակ չնորհեց Միլոս Ֆորմանի «Ամատէուս»ին: Այն երաժշտ - ստղէտներուն, որոնք չատ համաձայն չէին Ֆորմանի այս ֆիլմին եւ մանաւանդ Մոցարթի կենսագրութեան, բեմադիրը պատասխանած է· - «Մի՛ մոռնաք որ երաժշտութիւնը այնքան կապ ունի երաժշտութեան հետ, որքան՝ սէրը կնաքանութեան հետ»: Ամատէուսի մրցանակներն են՝ լաւագոյն ֆիլմը, այր լաւագոյն դերասանը, լաւագոյն բեմադիրը, լաւագոյն վերածումը, ձայնը, հագուստեղէնը, դիմայարդարում, զարուեստական ղեկավարութիւն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՀԱՅԵՐՈՒ «ՁՈՐՍ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐԸ» ԵՒ ՀԱՍԱՆ ԲՈՒԼՈՒՐ

«ԱՆՑԷՔ, ԷՖԷՆՏԻՄ, ԱՆՑԷ՛Ք»...

ԽՄԲ· - երբեմն (հազուադէպ, շա՛տ հազուադէպ) կը պատահի որ թուրք մըտաւորական մը լուրջ մօտեցում մը ցոյց տայ եւ առաջարկէ նոյնիսկ նստիլ խօսիլ Հայերու հետ: Այդպէս մըտածողներուն է, որ կը պատասխանէ Հասան Բուլուր, Մարտ 25-ի «Հիւրրիյէթ»ի մէջ, բաւական հեգնական ոճով:

×

ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ (!)

Ո՛մանց համաձայն «մեծ տարբերութիւն կայ զինեալ հայ ահաբեկիչներու եւ Ամերիկա եւ Եւրոպա ապրող հայ ղեկավարներու միջեւ»:

Ճիշդ է:

Անշուշտ որ զինուած ոճրագործին ու անզէն մարդուն միջեւ սեւ ու սպիտակի չափ տարբերութիւն կ՛ըլլայ:

Այսպէս ըսողները աւելի առաջ ալ կ՛երթան:

Անոնց համաձայն պէտք է «բանակցիլ Հայերու հետ», այսինքն՝ նստիլ ու խօսակցիլ···:

Ի՞նչպէս պիտի ըլլայ այս բանը:

Միամտօրէն կը բացատրեն·

«Հիմնական ընելիքը հետեւեալն է· պէտք է ուղղակի բանակցութեան մտնել արեւմտեան Եւրոպայի ու Հիւսիսային Ամերիկայի ղեկավարներուն ու եկեղեցական դէմքերուն հետ: Պետութիւնը չուզեր պաշտօնապէս նման քայլ մը առնել, իրաւունք ալ ունի···: Սակայն կարելի է լիազօրել Պետութեան համար վստահելի ոչ պաշտօնական կամ կէս պաշտօնական անձնաւորութիւններ: Բանակցութիւններուն կրնան մասնակցիլ նաեւ կարգ մը չէզոք Ամերիկացիներ և Եւրոպացիներ, որոնք ընդունելի ըլլան երկու կողմին համար ալ: Տեսակցութիւնները զոնփակ տեղի կ՛ունենան: Կողմերը մամուլին ոչ մէկ յայտարարութիւն կ՛ընեն: Այս տեսակցութիւններու ընթացքին Թուրքիա կը չեշտէ թէ կարգ մը նիւթերու մէջ հասկացողութիւն ցոյց պիտի տայ Հայերու փափաքներուն, սակայն հայ ղեկավարները եթէ չկարենան արդելք ըլլալ ահաբեկիչներու արարքներուն, վճռական է փոխադարձութեան դիմելու»:

Հիմա հասկցա՞ք թէ ի՛նչ ձեւով պիտի ըլլայ պայքարը Հայերու դէմ:

Մեր Պետութիւնը կրնայ եղեր ուղղակի չուզել այս քայլը առնել, սակայն Պետութեան վստահելի ոչ պաշտօնական կամ կէս պաշտօնական անձնաւորութիւններ կարելի է եղեր լիազօրել···:

Բանակցութիւններուն երկու կողմին համար ալ ընդունելի կարգ մը Ամերիկացիներ ու Եւրոպացիներ եւս կրնան եղեր մասնակցիլ···:

Տեսակցութիւնները զոնփակ տեղի կ՛ունենան եղեր ու կողմերը ոչ մէկ յայտարարութիւն կուտան մամուլին···:

Այս բանակցութիւններուն ընթացքին Թուրքիա կ՛ըսէ եղեր որ կարգ մը հարցերու մէջ հասկացողութիւն ցոյց պիտի տայ Հայերու փափաքներուն, սակայն հայ ղեկավարները եթէ չկարենան արդելք ըլլալ ահաբեկիչներու արարքներուն վճռական է փոխադարձութեան դիմելու···:

Եղեր, եղեր, եղեր:

Վա՛յ ձեզի, միամիտներ, վա՛յ:

Անոնց՝ որոնք «հորա»յով ու սիրթաքի պարերով ցոյներէն օգնութիւն կը յուսային, հիմա աւելցան նաեւ Հայերու հետ բանակցութիւն ուզողները···:

Ո՞ւր էք դուք, մարդիկը ո՞ւր են, իրականութիւնը՝ ո՞ւր:

Ըսենք որ, հակառակ անոր որ Պետութեան արժանապատուութեան բոլորովին անհաշտ բան է, պահ մը, ձեր առաջարկները ընդունուին, տեղի ունենայ նման ժողով մը, տեսակցութիւններ, բանակցութիւններ ակսին···:

Ի՞նչի մասին պիտի խօսուի:

Ի՞նչ բանի մասին տեսակցութիւն տեղի պիտի ունենայ:

Մտածեցի՞ք այս մասին:

Գիտէ՞ք թէ Հայերը այդ տեղանին պիտի մօտենան ինչպիսի առաջարկներով, կամ արդեօ՞ք դիտէք ու անպիտանալ կը ձեւացնէք:

Հայերը հոն պիտի գան չորս առաջարկով·

1·- Թուրքերը ընդունին ցեղասպանութիւնը:

2·- Ներողութիւն խնդրեն:

3·- Հատուցում վճարեն:

4·- Թուրքիոյ արեւելեան չրջանէն մեզի հող տան:

Ասոնք են Հայերու փափաքները:

Ով կ՛ուզէ ըլլայ· ԱՍՍԱՆ-ի պնդուած ոճրագործը, կամ անզէն Հայ ղեկավարը···:

Ամէնուն փափաքը ա՛յս է:

Ահա, Ս· Քոհէնի տեսակցութիւնը, ԱՄՆ-ու Ներկայացուցչական Տան անդամ, ծագումով հայ Շարլ Փաշայեանի հետ···:

Ս· Քոհէն հարց կուտայ·

- Ի՞նչ է ձեր լուծում կոչածը: Թուրքիոյ կողմէ նման պատահարի մը (ցեղասպանութեան) ճանաչո՞ւմը, թէ այլ փափաքներ եւս ունիք:

Փաշայեան կը պատասխանէ·

«Մեր ուզածը, պատահարին ճանաչումն է, ու ասոր հետեւանք՝ միջազգային օրէնքներու համաձայն վնասուց հատուցում···:

- Հապա հողայի՞ն պահանջը:

«Տարբեր նիւթ մըն է այդ ··· եւս չէ որ կ՛որոշեմ այդ կէտը, այլ հայ համայնքի ներկայացուցիչները»:

Հրամմեցէ՛ք, ոչ ահաբեկիչ, հիւսիսային Ամերիկացի հայ ղեկավար մը···:

Ի՞նչ է տարբերութիւնը ԱՍԱԼԱ-ի ոճրագործէն:

Մէկը անմեղ Թուրքի արիւն թափելով կը ջանայ ցեղասպանութիւնը, հատուցումը, հողային պահանջը ընդունիլ տալ, իսկ միւսը ամերիկեան Քոնկրէսին վրայ ազդեցութիւն բանեցնելով կ՛ուզէ նոյն փափաքները իրագործել:

Ասո՞նց հետ է որ պիտի նստինք տեսակցութեան:

- Դուք տէր եղէք ձեր ահաբեկիչներուն, մենք ալ հասկացողութիւն ցոյց կուտանք ձեր կարգ մը փափաքներուն···:

Այսպէ՞ս պիտի ըսենք:

Անցէք էֆէնտիմ, անցէ՛ք:

Մարդ թէ՛ երբ կը զրկէ եւ թէ երբ կը խօսի պէտք է տէր ըլլայ իր լեզուին ու զրիչին:

Մէկ ալ կը տեսնէք որ զրօչակ դարձած է Հայերու ձեռքը, յատկապիկայ Ապրիլ ամսուան համար ծրագրուած հարկ· ցոյցերուն ընթացքին:

Մի՛ զարմանաք բնաւ, երբ «ահա, Թուրքիոյ մէջ մեզի նման մտածողներ, ցեղասպանութիւնը ընդունելով ներողութիւն խնդրելու, վնասուց հատուցում վճարելու եւ նոյնիսկ էրզրումը մեզի յանձնելու մասին խորհուրդներ կան» բսելով ձեզի նման միամիտները չահագործել սկսին···:

Այլանտեանէն անզին նստելով կարելի չէ Թուրքիոյ մասին վճիռներ արձակել···:

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅՈՒ ՔՐՈՆԻԿ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՄԱՐՏ 14

Օգոստոսը՝ որուն մէջ գրի կ'առնեմ այս տողերը, ամերիկեան հսկայ ցամաքամասի կեդրոնական տափաստանին վրայ կը սաւառնի։ Կ'երթամ արեւմուտքէն արեւելք, Խաղաղականէն ու Լոս Անճըլըսէն դէպի Նիւ-Ճըրզի, Նիւ-Եորքի դրացի նահանգը, ու դէպի Ատլանտեան ովկիանոս։ Դեռ մի քանի տարի առաջ նման թռիչք համեմատաբար նորութիւն մըն էր ինծի համար եւ իմ տնտեսական մակարդակիս ապրող, «մէջին» դասակարգին պատկանող միլիոնաւոր անձերու համար։ Ճամբորդութիւն մըն էր որ կարելի՛ էր, սակայն որոշ խնայողութիւններ ու զոհողութիւններ կը պահանջէր։ Վերջին մի քանի տարիներուն սակայն, երկու իրարմէ անկախ ազդակներ հիմնովին փոխած են իրավիճակը։

Առաջինը, տնտեսական է։ Քարթըը, երբ նախագահ էր, անցուց տնտեսական ամէն մարզի մէջ մրցակցութիւն քաջալերող օրէնք մը, որ մասնաւորաբար ազդու եղաւ օգոստոսային ճամբորդութեանց ընկերութիւններուն վրայ։ Ռէկըն զօրացուց նոյն օրէնքները։ Ըստ դրամատիրական մաքրակրօն տեսութեան՝ որուն կուրօրէն կը հաւատայ Ամերիկայի բնակչութեան 60 տոկոսը զոնէ (այն սուտար մեծամասնութիւնը՝ որ նախագահ կ'ընտրէ), չղթայազերծուած մրցակցութիւնը միայն դրական արդիւնքներ կրնար ունենալ։ Հաւատամքի ուժն ունին «ազատ շուկայ»ի կարգախօսները։ Ճշմարտութիւնը, անշուշտ, տարբեր է։ Մաքրակրօն ընկերվարականներու դուշական ազդեցութիւնը չպատահեցաւ, ո՛չ ալ անոնց հակառակորդներուն խոստացած դրախտը։ Արդիւնքն այն եղաւ որ չատ գործածուող օդուղիներուն տիրապետելու համար բուռն պայքար չղթայազերծեցին մեծ ընկերութիւնները, գիները իջեցնելով, որովհետեւ կենսական կը նկատուին մեծ շուկաներուն տիրապետել, կամ գոնէ առիւծի բաժնին տիրել։ Ոչ ոք չի զիջիր մեծ շուկան իր մրցակիցին։ Անցեալին, երբ այս օդուղիներուն մէջ ճամբորդելու տոմսակի սակերը Պեառութիւնը կ'որոշէր, բոլոր ընկերութիւններու համաձայնութեամբ, յաճախորդը աւելի՛ կը վճարէր, եւ ընկերութիւնները հոն դոյացուցած շահով ոչ միայն իրենց բաժնետէրերուն կը վճարէին իրենց տոկոսը, այլ նաեւ բաց կը պահէին օդագիծեր՝ դէպի այս հսկայ ցամաքամասի համեմատաբար փոքր քաղաքները։ Իրարու եւ Պեառութեան հետ համաձայնած էին այս ընկերութիւնները թէ՝ փոքր քաղաքներուն օդային փոխադրական միջոց հայթայթելը ընդհանուր պարտականութիւն մըն էր, զոր կը բաժնէին Պեառութեան հետ։ Երբ փոքր ու հեռաւոր քաղաք մը ճամբորդողներու թիւը չէր կրնար արդարացնել օդագիծի մը գոյութիւնը, եւ զայն հայթայթող ընկերութիւնը մեծ բաց մը կ'ունենար, Պեառութիւնը կը փակէր այդ, - օրէնքով սակայն՝ այդ բացը 500·000 տոլարէն աւելի չէր կրնար ըլլալ, եւ ուրեմն օդանաւային ընկերութիւնները գիտէին որ իրենց արտօնուած չէր անխնամ հակոզութիւն՝ նման գիծերու տնտեսավիճակին։

Ճիշդ է, նման համաձայնութիւն, Պեառութեան եւ անձնական ընկերութիւններու միջեւ, կը խանգարէր ազատ շուկան պաշտող պահպանողական մաքրակրօնները, սակայն անոնք չէին տիրապետեր քաղաքական վիճակին։ Ներկայիս, կը տիրեն եւ բան իրենց՝ նոր օրէնքները, որոնք կը ջնջեն պեառական օդնութիւնը, Պեառութեան կը խնայեն դրամ։ (Այդ 500·000 տոլարը՝ որ մէկ տարուան բացը կը զոցէ, մէկ գծի վրայ, մէկ հատ գինուորական հակա - օդանաւային փոքր հրթիռի գինն է ... եւ անոնցմէ հազարաւորներու «պէտքը» կը զգայ Փենթագոնը)։ Ապա, այս մաքրակրօնները աւելի գած գիներ կ'ապահովեն, չնորհիւ մրցակցութեան, որոշ գիծերու վրայ, - որպիսին է Նիւ - Եորքը Քալիֆորնիոյ միացընող գիծը։ Ինծի նման անձեր կը չափահաս անկէ։ Կորսնցնողները այն բազմաթիւ փոքր քաղաքներն են, որոնց ... չծառայելու ազատ են այլեւս օդային ընկերութիւնները։ Ի վերջոյ մրցակցութիւնը իրենց չահերը զեղչած է, եւ մեծ ընկերութիւններն ու Պեառութիւնը ոչ միայն նոր բացերը փակելու հակամէտ չեն, այլ Պեառութիւնը ջնջած է հին նեցուկ - դուռմարներն իսկ ... սպառազինելու համար արդէն սպառազինուած բանակ մը։

Թերեւս չատ ալ մեծ ողբերգութիւն մը չի թուիր այս բոլորը։ Ի վերջոյ չահոզներ կան, կորսնցնողներ ալ։ Կեանքը այդպէս է։ Ապա, չահոզներուն թիւը (մեծ գիծերուն վրայ աւելի աճան ճամբորդողներու զանգուածը) աւելի՛ մեծ է, քան կորսնցնողներուն թիւը, որոնք փոքր քաղաքներու բնակիչներն են, - տնտեսական ժողովրդավարութիւն է, չէ՞։ Մեծամասնութիւնը չուկան կը կառավարէ։

Սակայն այնքան ալ պարզ չէ հարցը։ Շահն ու կորուստը հաշուապահին պարզ միտ սիւնակներէն աւելի բա՛րդ հաշուեկշիռ կը պահանջեն։ Չհաւաքբերականն ա՛յն է որ դրամատիրութեան միջնաբերդին մէջ կը մերժուի՛ նման հաշուեկշռի նայիլ՝ որովհետեւ այդ ընելը պիտի պարզէր տնտեսական - դասակարդային պատերազմի մէկ նոր տարբերակը։ Տարբերակ՝ որուն մէջ դրամատէր եւ քաղքենի դասակարգը չէ որ կը պայքարի աշխատաւոր դասակարդին դէմ (ինչ որ կը նախատեսէ ընկերվարութեան դասական տեսութիւնը), այլ՝ քաղքենի դասակարգի ֆինանսական հատուածը, կեդրոնացած՝ մի քանի մեծ ոստաններու մէջ, կը ճնշէ մանր - քաղքենիութեան՝ որ հաւատարիմ է դրամատիրութեան սկզբունքներուն, եւ սակայն զործած է չատ մեծ չանցանքը՝ փոքր քաղաքներու մէջ ապրելու։

Ճնշումը՝ դէպի փոքր քաղաքներ գացող թռիչքներու ջնջումը չէ միայն։ Այդ ինքնին պիտի բլլար ցաւ մը, ոչ սակայն ողբերգութիւն մը։ Լուրջն այն է որ փոքր քաղաք մը՝ որ օդանաւային կապ չունի մեծ քաղաքներու հետ, այսօրուան Ամերիկային մէջ կը դատապարտուի տնտեսական լճացումի, եւ ապա՝ անկումի։ Նկպրասքա նահանգի մէկ փոքր քաղաքի քաղաքապետը՝ «Նիւ - Եորք Թայմզ»ի մէջ կը պարզէ իր եւ իրենին նմանող մի քանի հարիւր քաղաքներու իրավիճակը, երբ կ'ըսէ, - «մեծ ընկերութիւնները, ինչպէս նաեւ նոր ստեղծուող թեքնիք ընկերութիւնները, ներդրում չեն կատարեր քաղաքներու մէջ, ուր օդային երթեւեկի բոլոր գիւրութիւնները չկան»։ Որքան ալ երկաթուղային ու ճանապարհային ցանցը լաւ ըլլայ, որքան ալ հում նիւթ փոխադրող ապրանքատար կառքերու համար գիւրութիւններ պոյութիւն ունենան, անոնք չեն բաւեր։ Արդիականացուող տնտեսութեանց անօրինութիւնը կարգադրող դասակարդը երկու ուրիչ ցանցեր կը պահանջէ, - օդային արագ երթեւեկի եւ թելեմաթիք հաղորդակցութեան (այսինքն՝ հաշուեսարքերը կամ համակարգիչները հեռախօսալարերուն միացնող ցանց)։ Իսկ երկրորդը չերթար հոն՝ ուր արդի թեքնոլոժիական ճարտարարուեստ չկայ։ Ուրեմն՝ գործավար, ֆինանսական ու բարձր թեքնիքական հարցերու մաս - նագիտացած դասակարդ մը, որուն թիւը մի քանի միլիոն է, 240 միլիոն բնակիչ ունեցող Ամերիկայի մէջ, կը նախընտրէ որոշ չրջաններ (ծովեզերքը կամ արեւտուր հարաւը գտնուող մեծ քաղաքներ), կը մերժէ այս հսկայ ցամաքամասի 50 առ հարիւր տարածքին վրայ գտնուող փոքր քաղաքներուն մէջ ներդրում ընել, մանաւանդ երբ անոնք չունին իրենց նախընտրած ու առաջնահերթ երթեւեկային օդուղին։ արդիւնք՝ տնտեսութեան լճացում։ Եւ այսօրուան չափազանց արագ փոխուող տնտեսական կլիմային մէջ, այսօր՝ լճացում կը նշանակէ վազը՝ նեխում։ Հինդ տարիէն, կը գուշակեն փոքր քաղաքներու համակիր տնտեսագէտներ, օդուղի չունեցող քաղաքներու մէջ արդէն իսկ հիմնուած ճարտարարուեստները կրնան սկսիլ յետամնաց նկատուիլ, լքուելու, փակուելու։ Տասը տարիէն՝ նոր սերունդը կը լքէ նման քաղաքներ։ Առանց օդուղիի, «մենք երեքուկէս ժամ հեռու ենք ամենամօտ օդակայանէն ու մեծ քաղաքէն՝ որ Տէնվըրն է», կ'ըսէ Չարլը Լըլթ, Նեպրաքայի փոքր քաղաքներէն մէկուն քաղաքապետը։ «Ո՞ր գործավարը իր կեդրոնէն Տէնվըր կը թռի, ինքնաչարժ կը նստի՝ որպէսզի երեքուկէս ժամ ճամբորդելէ եաք գայ հոս ու գործարաններ քննէ։ Ո՛չ, Տէնվըրէն դուրս, արուարձանի մը մէջ հող կը գնեն, ու մեր յաջորդ երիտասարդ սերունդը կը ձգէ մեր քաղաքը, կը հաստատուի հոն»։ Եւ այդպէս է։ Արդէն վերջին տասնամեակի ընթացքին, տասնեակներով փոքր քաղաքներ կը պարպուին։ Հոն կը մնան ծերերը, որոնք իրենց տուները չեն կրնար ծախել (ո՞վ կը գնէ), ու 40-էն վեր չատ մը անպործներ, որոնք սանկ - ու - նանկ կ'ապրին, այս - կամ - այն թոշակով։ Անչուչա կը քայքայուին ընտանիքներ։ Մեծ քաղաք - ներ ու արուարձաններ փոխադրուող երիտասարդներուն մէկ մասը չի գտներ պործ, կը վերածուի մանր սնդապործնեութ, եղծանիւթեր (տրոկ) գործածողի, եւայլն։

Ողբերգութիւնը բարդեցնողը ա՛յն է, որ այս տնտեսական քայքայումը՝ փոքր քաղաքներու մէջ, եւ ընտանեկան ու անձնական մեծ ու փոքր ազէտները «գին» չունին, հաշուեկշիռներուն մէջ չեն երեւնար, քանզի անոնք պարզապէս թուարանութեամբ կը հետաքրքրուին, - մեծ գիծերուն վրայ տարին տասը միլիոն ճամբորդողը այսքան խնայեց, փոքր գիծերուն վրայ՝ մէկ - երկու միլիոն ճամբորդող զրկուեցաւ օդուղիէ, - խնճորը նարինջին հետ կարելի չէ բաղդատել, կ'ըսէ մաքրակրօն դրամատէրը ու անոր վարձած տնտեսագէտը։ Ի վերջոյ մարդկային ողբերգութիւնը կը պատահի դանդաղօրէն, տասնամեակի մը ընթացքին, եւ միշտ փոքր քաղաքները կարելի է յանցաւոր որակել, ազատ չուկայի պայմաններուն արագ չյարմարելու համար։

Այլ խօսքով, «ազատ» կոչեցեալ չուկան կը կառավարուի երկրի բնակչութեան 2 - 3 տոկոսին կողմէ։ Ես, ակա - մայ, կը չահիմ անոնց իրագործած փո - փոխութիւններէն։ Ինծի համար կը գիւրանայ, իրր անձ ճամբու ծախքը վճարել ու յաճախ արեւմտեան ծովափ երթալը, Քալիֆորնիոյ հայ բարեկամներու այցելելը, ու «Յառաջ»ի ընթերցողներուն գրել՝ այս «զեկուցումները», որոնք «Սփիւռքահայ Քրոնիկ» անունը կը կրեն։ Իսկապէ՛ս աչխարհակալ եւ աչխարհակուլ է ամերիկեան դրամատիրութիւնը, որուն որոչումներուն արդիւնքը կը զգամ ես, ու կը կարդայ ֆրանսահայ ընթերցողն ալ...։

Փակագծի մէջ սակայն կ'արժէ յիչել, որ միայն դրամատիրական կարգերու մէջ չէ որ վարիչ դասակարդը նման անհատաբար եւ անարդար ազդեցութիւն ունի։ Ամէն տեղ այսպէս է։ Մանաւանդ հսկայ տարածութիւն ունեցող երկիրներու մէջ, կամ լաւ ճամբաներով չօժտուած երկիրներուն մէջ, ներկայիս չատ կարեւոր են հաղորդամիջոցներուն արագ տեսակները։ Սովետական Միութիւնը, որ զանազան բարդ պատճառներով քիչ կարեւորութիւն տուած է ինքնաչարժին ու ինքնաչարժային ճամբաներուն, մեծ կարեւորութիւն կուտայ իր Աէրոֆլօտ օդագծին։ Սիպերիոյ անծայրածիր տարածութիւններուն մէջ կենսական է այն, սակայն նոյնի՛սկ փոքր Հայաստանի մէջ չատ կարեւոր է նոյնը։ Լեռնային գիւղերու եւ փոքր քաղաքներու լքումը կասեցնելու համար զանազան միջոցառումներ կը զործադրուին, որոնցմէ մէկն է արագ հաղորդակցութեանց բարելաւումը։ Հայութեան համար ազգային հարցի տարողութիւն ունի Երեւան - Գորիս - Ղափան եւ Երեւան - Ղափան - Մեհրիանան (այսինքն՝ Ղարաբաղ) օդուղիներու վրայ յաճախակի երթեւեկը, ինչպէս նաեւ լեռներու դագաթներուն վրայ ցցուղ հեռատեսիլի աչտարակներու կառուցումը։ Անոնք կը միացնեն լեռնանցքներով եւ Ազրբէյջանի սահմաններով կտրատուած հայկական չրջանները, եւ կը ծառայեն իրր փաստ՝ որ երեւանարնակ վարիչ դասակարդը չմոռնայ Ջանգեզուրն ու Ղարաբաղը։ Հոն՝ ուր Հայաստանի անտեսութիւնը չարտօներ հաղորդակցութեան ցանցերուն բարելաւումը (այսինքն՝ պզտիկ քաղաքաւանններու եւ գիւղերու պարագային, որ է վերջոյ օգակայանի տե՛ղ իսկ չկայ, ծերպերուն վրայ, նոյնիսկ եթէ զանոնք կառուցելու ռուբլիները ըլլային...), ա՛յդ չրջաններուն մէջ է որ գիւղերը կը լքուին երիտասարդ սերունդին կողմէ։ Հարցը բարդ է, մեղանչումը՝ ոչ պարզ, դարմանելի թերեւս անպատանելի, նոյնի՛սկ համայնավար ղրոյթի մը մէջ, որ ընկերվարութեան առողջ տարբերակը կը համարի ինքզինքը։

Այս քրոնիկի առաջին պարբերութեան մէջ ղրեցի թէ երկու ազդակներ հիմնովին փոխած են իմ ճամբորդական կարողութեան իրավիճակը։ Առաջինը՝ վերը բացատրուած տնտեսականն է, որ միլիոններու կեանքին կ'ազդէ։ Երկրորդը՝ մի քանի տասնեակ Հայերու կեանքին կ'ազդէ միայն, ի միջի այլոց՝ իմ կեանքին։

*Ինչպէս Սփիւռքի ամէն կողմը, Ամերիկայի մէջ ալ Հայութիւնը տեղայնամիտ է։ Ժողովուրդը իր թաղով, իր քաղքով, եթէ բախտաւոր ենք՝ իր նահանգով կը հետաքրքրուի։ Համայնքի մը ղեկավար կոչեցեալներուն առաւել մեծամասնութիւնը, նոյնպէ՛ս։ Սակայն կան մի քանի կազմակերպութիւններ ու միութիւններ՝ որոնք կը պայքարին այս տեղայնացման մտայնութեան դէմ։ Պայքարի ձեւը պարզ է, կ'ընդօրինակէ հին սովորութիւն մը, որ թէեւ մեր մօտ ալ կար, չատ աւելի ընդհանրացած է ամերիկեան չրջանակներու մօտ։ Մենք միջին - Արեւելքի մէջ ալ գիտէինք որ կարելի է Հալէպէն Դամասկոս կամ Քամըշլի բանախօս մը ղրկել, կամ չրջանային ժողով մը գումարել՝ որուն զալու համար ոմանք մի քանի հարիւր քիլոմեթր կը կտրէին։ Ամերիկայի մէջ - նաեւ՝ ամերիկահայութեան մէջ - վերջերս ընդհանրացած է մի քանի հազար մղոն ճամբորդելու սովորութիւնը, նո՛յն նպատակները իրագործելու համար, Հ. Ը. Մ. Ի. նման ունեւոր կազմակերպութիւններ։ Լաւ հիմնադրամով օժտուած ակադեմական ամպիոնները չե՛ն միայն, որ կ'ապահովեն հեռուէն դասախօս ու ժողովական - խորհրդակից բերելու այս նոր սովորութեան։ Նոյնիսկ չատ աւելի համեստ պիւտճէներով օժտուած կազմակերպութիւններ, որպիսին է Համազգայինը, կարելի եղածին չափ կ'որդեգրէ նման սովորութիւն։ Ոչ - տեղական ուժերու, նոր երեսներու, թերեւս նաեւ նոր տեսակէտներու մթերքով այս գործածումը երբեմն տարին անդամ մը կը տեսնէք, սակայն վերջերս, այս ճամբորդութեանց չնորհիւ՝ յաճախ կը տեսնեմ, ան ժպտուն երեսին ըսած ինծի, - «եթէ զգայ չըլլանք, Հայ ժողովուրդի ճէք - սէքը պիտի դառնանք»։ Ապագայ մը՝ որ չի մոռնար զիս։ Ճամբորդութեան խենթ սէրը անկասկած իր պարտամուրհակը պիտի ներկայացնէ իմ առողջութեան՝ օր մը, սակայն հիմա գոնէ, տակաւին դէպի հայահոծ չրջաններ ճամբորդելը կ'ըմբռնեմ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի
ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԵՐԸ

—×—

Զատկուան տօներուն, Շաբաթ եւ Կիրակի, Ապրիլ 6 եւ 7, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իտալիոյ մասնաճիւղը ձեռնարկած է մարզական եւ գեղարուեստական հանդիսութեանց։ Ֆութպոլի հանդիպումները, պարանոցիկ ճաշ, տոզանոց։

Ֆութպոլի մրցումներուն դէմ առ դէմ կ'ելլեն - Հ. Մ. Ը. Մ. - Վալանս Մասքարպազիկա եւ Վիէննայի Ազարատը Հ. Մ. Ը. Մ. Իտալիա։ Խազերը տեղի կ'ունենան Շաբաթ եւ Կիրակի կէս օրէ եաք Միլանօ - Լամպրաթէի Լավանտէրիէ զալտին վրայ։

Մանրամասնութիւնները տես՝ 4-րդ էջ։

ԱՂՋԿԱՆ ՄԱՐԴԸ ՉԻ ԼԱՑԵԼ ԱՅՍ ՏՈՂԵՐԸ

Ս.

ՎԱՀԱԳՆ ԴՈՒՐՅԱՆ

ՊԱՏՄՎԱԾՔ

Ը.

- Ես ուրիշ տարօրինակ բան չունեմ ձեզ ասելու, քան որ ես ամուսնացած եմ, ապրում եմ իմ ընտանիքի հետ:

- Ես ալ հո չեմ ասում, որ դուք ինձ հետ պիտի ապրեք:

- Ֆրոսյա՛, ինչպե՞ս կարելի է այդպիսի բաներ խոսել:

- Ներողություն, Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ, ես ձեզ չեմ ճանաչում, ինչպե՞ս կարող եմ ձեզ հետ այդպիսի լուրջ խոսակցություն ունենալ:

- Ես ձեզ կասեմ, թե ինչպես կարող եք ինձ ճանաչել: Ես ձեզ ասում եմ, որ ես ձեզ սիրում եմ, ահա թե ինչպես կարող եք ինձ ճանաչել:

- Ես ձեզ ասում եմ, որ ես ամուսնացած եմ, ահա թե ինչպես կարող եք ինձ ճանաչել:

-

Պ. Խտուար Խաբրեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սավէն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժերար Քոլէն եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՒԱՐԴ ԽՏՐԲԵԱՆԻ
(Ծնեալ՝ Շահվերտեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 29, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուլոնը - Պիյանքուրի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՑԱՌԱՋ». - Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Խտուար Խաբրեանի եւ զաւակներուն:

ՁՈՐՍ ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Մանկանց Բոյնին մէջ
Մայիս՝ 16, 17, 18 եւ 19

Départ de l'autocar :
Mairie de Clamart — à 8h15
Eglise Arménienne d'Issy-les-Mlx. — à 8h30
Gare Saint Lazare, Rue de Rome — à 9h

Ազանգական հիւրասիրութիւն եւ օթոբառով պտոյտներ, հատուկ առաջարկ մինչեւ՝ ՄՈՆ ՍԻՆ ՄԻՇԷԼ:

Տեղերը ապահովելու համար՝ հեռաձայնել՝
985 - 36 53 կամ՝ 736 - 31 88

Participation aux frais :
Voyage, séjour de 4 jours en pension complète et excursions — 390 Frs. seulement
— Réduction pour les enfants —

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

VERITABLE ARTISAN-TAILLEUR
TISSUS : DORMEUIL, SCABOL, ETC...

ATAMIAN & fils

16, RUE LAFAYETTE — 75009 PARIS
Métro : Chaussée d'Antin
TEL : 770 - 52 - 88

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
կազմակերպութեամբ՝

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի

ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՑԱՑՏԱԳԻՐ

Փութպոլի Մրցաշարք - Մասնակցութեամբ հետեւեալ խումբերու՝
Հ. Մ. Ը. Մ. ՎԱԼԱՆՍ — ՄԱՄԱՊԱՋԻԼԻՈ
ԱՐՄԱՏ ՎԻԵՆՆԱ — Հ. Մ. Ը. Մ. ԻՏԱԼԻՈ

Խաղերը տեղի կ'ունենան Ապրիլ 6 եւ 7, կէսօրէ ետք, ժամը 2·30-ին, ՄԻԼԱՆՕ - ԼԱՄՊՐԱԹԷի ԼԱԻԱՆՏԵՐԻԷ դաշտին վրայ:

Պարապցիկ ընթրիք - Ապրիլ 6, ժամը 21ին, մասնակցութեամբ ՀՈՐԻԶՈՆ հայկական նուագախումբին, ՄԻՆԻԹԱԼԻՈ ճաշարանի սրահին մէջ՝ Գարբիաթէ Ս. Զերվազիո՝ 300 մեթր հեռու Միլանօ - Պերկամօ Գարբիաթէի ելքէն: Երեկոյթին մասնակցութեան դինն է 40·000 լիրէթ անձ մը, ապահովուած տեղափոխութեան հետ միասին:

Պատարագ - Ապրիլ 7, մրցաշարքին եւ Հ. Մ. Ը. Մ. -ի պատգամաւորական ընդհանուր համագումարին, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 5, 6, 7-ին, բոլոր մասնակցողները, Միլանոյի մէջ, ներկայ կը գտնուին Պատարագի արարողութեան, որ կը մատուցուի Միլանոյի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ՝ Եօմմելլի փողոց, թիւ 30:

Տողանցք - Կիրակի, Ապրիլ 7-ին, Փութպոլի խաղերուն միջեւ տեղի կ'ունենայ տողանցք՝ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն, ինչպէս նաեւ Միլանոյի հայ երիտասարդներուն վրայէ, անակնկալ ելոյթներով:

Յաւելեալ եւ մանրամասն տեղեկութիւններու եւ ընթրիքին տեղեր ապահովելու համար կը խնդրուի կապ հաստատել հետեւեալ թիւերուն հետ՝
Արմէն ՄԱԼՈՅԵԱՆ - 02 / 803298 Պերճ ՕՀՆԱՅԵԱՆ - 02 / 6559055
Սարօ ԽՈՏԱՎԵՐՏԵԱՆ - 02/28 93728 Սուրէն Ծովիկեան - 041/763846

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ - Տիկին Լիւսի Աչճեան 100 Ֆ.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ժոզէֆ Գրվըրեանի մահուան առթիւ, Տիկին Լիւսի Աչճեան 200 Ֆ. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին (ըստանալ «Ցառաջ»էն):

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍիի ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԻՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մարտ 30, ժամը՝ 10·45-ին:

կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԳ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաները ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը սաստացած է փոխան ծաղկեպսակի՝ Ագնիւ Ուլուսեանի (Ծնեալ՝ Տիրատուրեան) մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան արարողութիւն՝ Խորէն Ուլուսեան 100 Ֆ. Դպրոցին, եւ 200 Ֆ. «Ցառաջ»ի բարգաւաճման, ի յիշատակ իր եղբօր՝ Յովհաննէս Ուլուսեանի (մահացած Ամերիկա), Մեսրոպեան Մկրտիչ, Տիրատուրեան Թովմաս 100-ական Ֆ., Սիմոնեան ընտանիք, Մկրտիչ Թարայեան, Յարութիւն Տէրոյեան 50-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սահակ Ուլուսեան 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին եւ 50 Ֆ. դպրոցին:

Բարաղամ Դաւիթեանի մահուան քառասունքին հոգեհանգստեան արարողութիւն՝ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Տուրդուեան, Սերժ Բալամուտեան 200-ական Ֆ., Ժագ Մարգարեանի հոգեհանգստեան արարողութիւն՝ Հերվէ Մարգարեան, Մայրենի Մարգարեան եւ ընտանիքը, Տէր եւ Տիկին Աստուրեան 100-ական Ֆ.:

ԾԱՂԿԱՁԱՐԴ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, Մարտ 30, Յարութիւն Ղազարոսի: Ժամը 16·30-ին կիրակնամուտի ժամերգութիւն, որու ընթացքին Խորանին վարագոյրը կը բացուի:

ԿԻՐԱԿԻ - Սկիզբ ժամերգութեան 8·45, պատարագ՝ 10·30: Կը պատարագէ՝
ԱՄՈՂԻԿ ԱՐԵՂԱՑ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ - ժամերգութիւն՝ 9-ին, պատարագ՝ 10-ին, դռնբացէք՝ 17-ին:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ ժամերգութիւն՝ 9, պատարագ 10·30:

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ - ժամերգութիւն՝ 8, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 17·30:

ՊՕՄՈՆԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ - ժամերգութիւն՝ 9, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 16:

ՍԷՆԹ' ԱՆԹՈՒԱՆ Ս. ԹԱԴԷՈՍ

ԿԻՐԱԿԻ - ժամերգութիւն՝ 8, պատարագ՝ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՎԱՉԷ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ
Դռնբացէք՝ 17:

ՍԷՆ-ԼՈՒԻ — Ս. ԳԷՈՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ - Պատարագ՝ 10: Երգեցողութիւնը կը կատարէ Գուսան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ՝ տիկին Փիւլիէք Ելլմազեանի:

Դռնբացէք՝ Սէնթ Մարկրիտ 17-ին, Սէն - Լու 18-ին:

ՍԷՆ-ԺԵՐՄԱ Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ

ԿԻՐԱԿԻ - ժամերգութիւն՝ 8·30, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 17:

ՊՈՒԼՎ. OSSO — Ս. ՅԱԿՈԲ

ԿԻՐԱԿԻ - ժամերգութիւն՝ 8·30, պատարագ՝ 10, դռնբացէք՝ 16·30:

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ - ժամերգութիւն՝ 8·30, պատարագ՝ 10: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ
Դռնբացէք՝ 15·30:

ՍԷՆ - Թ'ԷԹԻԷՆ Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

ԿԻՐԱԿԻ - Պատարագ՝ 10·30-ին:

ՇԱՐՎԻԷՕ — Ս. ՆՇԱՆ

ԿԻՐԱԿԻ - Պատարագ՝ 10-ին: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ԱՐԵՂԱՑ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Երգեցողութիւնը կը կատարէ եկեղեցւոյ երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Պ. Յակոբ Աբրահամեանի:

Ս. ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Ծաղկազարդ, պատարագ՝ ժամը 11-ին եւ ժամը 16-ին՝ Դռնբացէք:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Շաբաթ, Մարտ 30, կէսօրէ վերջ ժամը 5-ին, Մշակ. Տունը, (17 ռիւ Պլէօ): Կարեւոր օրակարգ:

UGAB-Jeunes - PARIS

Vous invite à sa soirée dansante

BLACK & WHITE

le Samedi 30 Mars à partir de 22h00

au 118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Métro : Courcelles

Attention : une tenue noire et blanche est strictement exigée.

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՇԻՐԱԿ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՐՄ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐ
ՄԱՏՋԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՇԻՐԱԿ - CHIRAG
SEETO SARL
ALIMENTATION GENERALE
NOUVELLE DIRECTION
LES MEILLEURS PRODUITS D'ORIENT AUX MEILLEURS PRIX,
AMUSE GUEULE VENDUS CHAUDS
Ouvert tous les jours sauf le dimanche
26, rue de Trévise — 75009 PARIS, Mo.Cadet — Tél : 770 - 38 - 63
POUR TOUS GENRES DE RECEPTION,
SPECIALITES ORIENTALES SUR COMMANDE

Հ. Բ. Ը. Մ. - U. G. A. B.

JOURNÉE DU CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN

organisée par
le Comité Local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
au profit de leurs œuvres culturelles et sociales

Dimanche 31 Mars à partir de 11 heures

MUSIQUE ARMENIENNE — ANIMATION — BAR — BUFFET

DEJEUNER : à partir de 12 heures
Spécialités arméniennes préparées par les Dames de l'U.G.A.B

STANDS DIVERS : Livres et disques arméniens — cadeaux souvenirs
Jeux éducatifs.

○ à 15 heures concours de TRIC-TRAC doté d'une coupe.
○ à 16 heures SERVICE de THE avec gateaux faits maison.
○ à 18 heures tirage de la TOMBOLA.

118, rue de Courcelles - 75017 PARIS — Tél : 227 - 12 - 26
Autobus : no. 30 et 84 — Métro : Courcelles
— Venez nombreux, amenez vos amis —

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ
29
VENDREDI
29 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՀԱՅՐԱՆԴԱՍ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770.86.60 — TELEX: HARATCH 280 868 F
C.C.P. PARIS 15069-82 E — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 500 Ֆ. - Վեցամսեայ : 260 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 550 Ֆ. - Հատը : 3,00 Ֆ.

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.931 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.931

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սփիւռքի մէջ ծնած, սնած ու հասակ նետած հայ երիտասարդութիւնը միատարր չէ, եւ չի կրնար ըլլալ: Աչխարհացիր հայութեան զանազան գաղութներուն մէջ տարբեր դիմագիծներով, տարբեր մտահոգութիւններով, տարբեր մղումներով երիտասարդական կորիզներ, բջիջներ կան, կամ պարզապէս երիտասարդներ, համաձայն համապատասխան երկիրներու քաղաքակրթական մակարդակին, ընկերային պայմաններուն, ինչպէս նաեւ բարոյական արժէքներուն:

Այս այլազանութիւնը որ, եւ տակաւութիւն է եւ հարստութիւն, պէտք չէ արգելք ըլլայ հիմնական նպատակի մը չուրջ բոլորելու Սփիւռքի հայ երիտասարդութիւնը:

Սփիւռքի զանազան գաղութներու պայմանները ինքնանպատակ չի կրնար ըլլալ, քանի այդ գաղութները քաղաքական հարկադրութիւններու հետեւանքներն են, այսինքն՝ ցեղասպանութեան եւ անկախ Հայաստանի անկումին:

Անհրաժեշտութիւն մըն է այսօր համագումարը ծնածներ տարբեր դարձներուն տակ ապրող հայ երիտասարդութեան, անոր ներդաշնակ մխաւորումը իբրեւ գիտակից ամբողջութիւն:

Հայ երիտասարդութիւնը, գաղութէ - գաղութ, իրարու կը կապուի՝ իր լեզուով, իր մշակոյթով որոնք կ'առաջնորդեն ազգային - քաղաքական յանձնառութիւններու, նպատակներու հետապընդման, իտէալներու իրագործման:

Կարելի չէ այլեւս զոհացում տալ, ընթացիկ ձեւով, միայն առօրեայ պահանջներուն: Կեանքի այս ընթացքը կը տկարացնէ ներկան, կ'աղքատացնէ ապագան եւ կը սպառնայ հայ ժողովուրդի գոյութեան վրայ: Անհրաժեշտ հիմնական ծրագիրներ մշակել, մերձաւոր եւ հեռաւոր ապագան փրկելու համար:

Այսօր, երբ տասնամեակները իրարու կը յաջորդեն, եւ իր հողերէն տեղահանուած ազգի մը վերջին մնացորդացը իր վերջալոյսի օրերը կ'ապրի, հրամայական մըն է անոնց զաւակներուն եւ թոռներուն տալ անհրաժեշտ զէնքերը որպէսզի անոնք անցեալը չմոռնան, իրենց սեփական նկարագիրը չկորսնցնեն եւ անճնաուր չըլլան տեղական պայմաններուն լուծելու եւ անէանալու համար:

Այլեւս օրը օրը, անծրագիր ու առանց յստակ հեռանկարի եւ պատահական զորձունէութիւն ունենալու իրաւունքը չունինք: Այլեւս, իրաւունք չունինք զործի մը ձեռնարկել բանի մը դէմ ըլլալու համար, հակազդելու համար եւ ոչ թէ դրական, շինարար եւ ապագայատեսիլ աշխատանք տանելու համար: Այս կէտին մէջ մասնաւորաբար կուսակցական զեկավար մարմինները, կրօնական պետերն ու իշխանութիւնները, մտաւորականները, մամուլի պատասխանատուները, դաստիարակները, այլ խօսքով հանրային պատասխանատուութիւնները ստանձնողները պէտք է օրինակը տան եւ զգաստ ըլլան:

Պատրաստելու համար համայնական ապրումներով, հայութեան պահանջներուն, իրաւունքներուն, մղած պայքարի արդարութեան գիտակից եւ յանձնառու երիտասարդութիւն մը անհրաժեշտ է զայն համախմբել հիմնական ծրագիրներու չուրջ, որպէսզի մէկ հոգեմասէն միւսը Հայը ձեռք երկարէ Հայուն եւ կազմէ անքակտելի շղթայ մը: Եւ ձեռքերը միանալով պիտի դառնան բռունցք, ուժ: Այս ուղղութեամբ Սփիւռքի զեկավարները պատասխանատուութիւններ ունին:

Կ. Ց.

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՔԱՆԵՐԷՆ ՊՈՒԼԿԱՐՆԵՐԸ

ԲՈԼՈՐԸ ՅԵՂԱՍՊԱՆ ԵՆ ԲԱՑԻ՝ ԹՈՒՐՔԷՆ

«Ճումհուրիյէթ»ի մէջ, Օգթայ Ագպալ «Ո՞ր ցեղասպանութիւնը» խորագրին տակ «վերլուծումը» կ'ընէ ցեղասպանութեան, անոր սահմանումը կուտայ - գիտակցաբար ժողովուրդ մը քանչելու պարագան - շարելու համար անուններ այն բոլոր ազգերուն, որոնք ցեղասպանութիւն գործած են, յանգելու համար այն եզրակացութեան թէ այդ շարքին մէջ (ինքնաներէն Պուլկարները...) մէկ, միայն մէկ բացակայ կայ՝ Թուրքը: Գիտակցութեան եւ անգիտակցութեան հարց մը...:

×

Պատմութիւնը լեցուն է արիւնալի դէպքերով: Այսօր ալ այդպէս է... Օրինակ, Իրաք եւ Իրան պատերազմը, որ կը շարունակուի տարիներէ ի վեր: Լիբանանեան դժոխքը: Աֆղանիստան: Հարաւային - Ամերիկան: Վիեթնամը, Կամպոճ...: Ամէն տեղ արիւն կը հոսի, ռումբեր կը պայթին: Մարդիկ կը սպանուին առանց նայելու իրենց սեռին ու տարիքին...: Եւ աչխարհի ամէն կողմ, տակաւին նոր - նոր պատերազմներ կը նիւթուին, նոր պատերազմներու սերմերը կը ցանուին...:

Մարդը կը նկատուի այնպիսի արարած մը, որ իր խելքը կարենալ զործածելու առաւելութիւնը ունի: Խելքին ու տրամաբանութեան կողմէ ընդունելի՞ բան մըն է հարցերը պատերազմով լուծելու միջոցը: Յարդ ոչ մէկ պատերազմ երջանկութիւն բերած է, մարդոց հանդիստն ու անդորրութիւնը ապահոված: Աւիկա յաղթականին համար ալ նոյնն է պարտեալին ալ...: Երկրորդ Համաչխարհային պատերազմին օրինակը մեր աչքերուն առջեւն է. պարտեալ Գերմանիան ալ յաղթական Անգլիան ալ, կրցա՞ն վերապտնել իրենց անցեալի ուժը...:

Ի՞նչ է հաւաքական ապանդի դէպքը: Գիտակցաբար, ժողովուրդ մը, զոհուած մը կամ հաւաքականութիւն մը բնաջնջելու պարագան է: Այնպէս ինչպէս Սպանացիները ըրին Հարաւային Ամերիկայի մէջ անցեալին Ինքաները, Ազթեկները, Թոլթեկները բնաջնջելով մաքրագործելու ժամանակ, սխատեմաթիկ կերպով: Ամերիկայի բնիկները, որոնք զուտաւոր, հարուստ քաղաքակրթութիւն մը ունէին, բնաջնջուեցան թալանարար Եւրոպացիներու զէնքերով անխնայ...: Ամերիկացի ֆիլմարտադրիչներն ու դրագէտները մինչեւ այսօր կ'աչխատին Հիւսիսային Ամերիկայի բնիկներուն, կարմրամորթներուն բնաջնջումին վրայ ու չեն կրնար սպառել զայն...: Այսօր Ամերիկայի մէջ բնիկ հաւաքականութիւններէն ո՞րքանը մնացած է: Իսկ ի՞նչ է թիւը զանոնք բնաջնջելով եկող ու հոս հաստատուող Եւրոպացի գաղութարարներուն: Այսքանն իսկ պիտնալը բաւարար է...:

Ամէն ոք գիտէ, թէ նացիական Գերմանիա մանիա ինչպէս գիտական դրութեան մը կիրարկումով բնաջնջեց միլիոնաւոր Հրեաները, որոնք կ'ապրէին իր հողերուն վրայ: Փուռերու մէջ կիզուեցան կամ կազմահ եղան մանաւոր անհատներու մէջ. այսօր մեր միջեւ կը գտնուին տասկատին ազգականներն ու պարագանները այն բազմամիլիոն մարդոց, որոնց դիակներէն անգամ օգտուեցան...: Բայց նացիական Գերմանի՞ան ըրին միայն: Ոչ, Ֆրանսան ալ չըրա՞ւ. Ալժերիոյ մէջ, Վիեթնամի մէջ տեսակ - տեսակ չարչարանքներով, ջարդելով ինչպիսի ցեղասպանութիւն մը կիրարկեց տեղացի ժողովուրդին հանդէպ, զորս Ֆրանսական թերթերը մինչեւ այսօր կը պատմեն, կը պատմեն ու չեն կրնար վերջացնել...: Ազգային ճակատ կուսակցութեան զեկավարը Լը Փէն, ալժերիական պատերազմին ընթացքին իր կողմէ կիրարկուած եղեկտրական չարչարանքները այսօր ալ կը խոստովանի եւ կը փորձէ զիմել ինքնարդարացումի, պատճառաբանելով որ ... այն օրերուն պատերազմական կանոններ էին ի զօրու եւ անոնք կը կիրարկուէին...:

Ամերիկեան պինուորական միութիւնները կողմէ Վիեթնամի մէջ ի զործ դրուած ցեղասպանութեան արարքներուն ամենէն յայտուն օրինակը կը հանդիսանայ Մաի - Լաի դիւղին ամբողջական քանդումը եւ բնակչութեան հաւաքական ըջնաջնջումը: Տակաւին կրնանք խօսիլ կեղրոնացման ճամբարներու, դուլագեան Արշիպեղագոսի մէջ տարիներ ամբողջ չարունակուած ցեղասպանութեան արարքները եւ կը չարունակուին տակաւին: Իսկ Լիբ հարցնելու ըլլաք թէ ի՞նչ է ցեղասպանութիւնը, պատասխանը սա է, - Գիտակցաբար, դիտումնաւոր եւ մտանաւոր ծրագրի մը համաձայն եւ իրագործուած դրութեան մը կիրարկմամբ, երկրի մը մէջ ապրող փոքրամասնութեան մը դադաղօրէն եւ կամ արագ կերպով բնաջնջումը:

Վերջին օրերուն, Պուլկարիոյ մէջ ապրող եւ Թրքական ցեղէ սերող մէկ միլիոն հոգիի դէմ կիրարկուած ձեւն ալ կարելի է կերպով մը ցեղասպանութիւն նկատել: Գոնէ ցեղին ծագումը փոխելու տեսակէտով...: Եւ հետզհետէ այս ընթացքով ալ ձեռնարկները կրնան ցեղասպանութեամբ վերջանալ:

Թուրք ազգը, երբէք դիտակից ձեւով մը ցեղասպանութիւն չէ կատարած: Օսմանեան կայսրութեան հինգ հարիւր տարիներուն ընթացքին իր իշխանութեան տակ ապրող այլազան փոքրամասնութիւններ չարունակած են զոյատեւել իրենց կրօնքով, հաւատքով ու պաշտամունքով, բարքերով, սովորութիւններով կատարեալ ազատութեան մը մէջ: Պահած են իրենց ազգային ուրոյն դիմագիծը անվթար: Ու երբ օրն ալ հասած է, տիրացած են իրենց ազգային գերիչխանութեան: Օսմանեան Կայսրութիւնը իր ամենազօրաւոր չրջանին անգամ ցեղասպանութիւն չէ փորձած եւ այս ազգաբանական փոքրամասնութիւնները բնաջնջելու չէ միտած եւ կամ զանոնք բռնի անուանափոխ ընելով լուծելու չէ աչխատած:

Քանի մը տարիէ ի վեր այլազան հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններ, որոնց անուցիչ ազդիւրները մինչեւ այսօր որոչապէս կարելի չէ եղած առուգել տակաւին, իրբեւ «վրիժառուները ցեղասպանութեան մը արարքին» Թուրք դիւանագէտները մահափորձներու կ'ենթարկեն: Զանգուածային բնաջնջման արարքներու կը ձեռնարկեն: Անգուլ անդադար, կը պնդեն 1915-ին ջարդուած միլիոն մը Հայու մասին: Պատերազմի չրջանին, պատերազմական պայմաններու պարտադրանքին տակ բազմաթիւ արիւնալի դէպքեր պատահած են: Երբ ռուսական բանակները մեր արեւելեան նահանգները մտած են, հոն ապրող Հայ բնակչութիւնը զինելով, անոնցմէ օժանդակ միութիւններ կազմած եւ պատճառ դարձած են, որ Օսմանեան Պետութիւնը հարկադրուի այդ չրջաններուն մէջ գտնուող Հայերը տեղահանութեան ենթարկելով դէպի հարաւային նահանգները աքսորէ: Բնականաբար չատ բարդ ու դժուարին խնդիր մըն էր ասիկա: Այդ օրերուն, մեծ թիւով զոհեր տրուեցան թէ Թուրքերուն կողմէ և թէ Հայերուն: Եւ սակայն, Օսմանեան Պետութիւնը դիտումնաւոր ու ծրագրեալ կերպով ցեղասպանութեան մը չէր ձեռնարկած երբեք: Հայոց վիճակուած այդ ցաւալի կացութիւնները պատերազմական վիճակին անխուսափելի հետեւանքներն էին պարզապէս: Թուրք ժողովուրդն ալ քանի - քանի զոհեր տուաւ այդ տարիներուն...: Միլիոններու կը հասնին Թուրքերու տուած նահատակներն ու հաչմանդամները...:

Բոլոր տասնց մասին մտածելի անգամ մըն ալ, երբ Օթթաուայի մեր դեսպանատունը յարձակումի ենթարկուեցաւ, դանատացի ոստիկան մը սպաննուեցաւ եւ դեսպան՝ Գրբա պատուհանէն ցատքելով խոյս տուաւ ու կեանքը փրկեց...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Իտալիոյ մէջ, «կարմիր չոկատները» կրկին հրապարակ իջած են, մինչ իչխանութիւնները եւ ժողովուրդը կը խորհէին թէ կարելի եղած էր չեզոքացնել զանոնք: Այս անգամ անատապէտ մըն է՝ Էծիս Թառանթելլի, աչխատաւորներուն սենատքաներու խտալական համադաչնակցութեան խորհրդատու, որ սպաննուած է, առջի առտու, Հռոմ, անտեսապետութեան եւ առեւտուրի համալսարանին առջեւ: Մահափորձին անմիջապէս տէր եղած են կարմիր չոկատները: Հինդչաբթի օր, ամբողջ Իտալիոյ մէջ, գործադուլի չարժումներ եւ ցոյցեր նախատեսուած էին, ի նչան բողոքի:

ՓԱՐԻԶԻ 2-րդ թաղամասին պոռնիկներու հարցը մեծ համեմատութիւններ սկսած է առնել եւ ցոյց մըն ալ տեղի ունեցաւ, Զորեքչաբթի իրիկուն, Քոնքորտի հրապարակը, ուր աւելի քան հարիւր կիներ տողանցած են, դէմքերը ծածկուած: Ծանօթ է որ տեղւոյն քաղաքապետը կ'ուզէ «մաքրել» ռիւ Սէն-Տընին, փակելով սթիւտիօներն ալ, ինչ որ ծնունդ տուած է այս ծաւալուն չարժումին: Պոռնիկները, իրենց «դատը» պաչտպանելու համար գործադուլի ալ դիմած են: Պատուիրակութիւն մը ընդունուեցաւ վարչապետարան: Շարժումին բաները յայտարարած է թէ ծրագրուածը ոչ միայն աչխատանքի ազատութեան այլեւ մարդկային իրաւանց սկզբունքներուն դէմ է:

ԲՈԼԻԺ ՏԸ ՖՐԱՆՍ-ի դասախօսները 35 Էջնոց յուչագիր մը յանձնած են Հանրապետութեան նախագահին: Խորագրուած՝ «Ապագայի դասատանդութեան հիմնական սկզբունքները», Ֆրանսայի ամէնէն պատկառելի հաստատութեան փրոֆէսէօրները ինը առաջարկներ կ'ընեն, որոնց մէջ՝ երկրորդական վարժարաններու ինքնավարութիւնը, դասատուներու պատասխանատուութեան ամրապնդում, տարիքի սահմանափակումի ջնջում՝ ուսանելու համար եւլն, եւլն...:

ՇԻՎՆԸՄԱՆ կը ծրագրէ ջնջել տալ չարթի առաւօտեան դասատանդութիւնները՝ մանկապարտէզներու եւ նախակրթարաններու մէջ թոյլ տալու համար ծնողքներու հանդիստ չարաթավերջ մը: Այդ դասերը, սակայն, պէտք է տրուին չորեքչարթի առտուները, այլ խօսքով՝ ջնջում չէ, այլ՝ տեղափոխում: Եթէ ընդունուի, կրնայ գործադրուիլ 1986-ի վերամուտին:

ՇԻՄՈՆ ՓԷՐԻՍի հետ տեսնուելէ ետք, ամերիկեան հեռատեսիլի Սի-Պի-Էս կայանի փոխ - նախագահը յետս կոչում ըրած է, երկու լրագրողներու ապանութեան պարագաներու չուրջ: Մինչ սկիզբէն եւ ականատեսներու իսկ յայտարարութեամբ, հաստատուած էր որ Սայոայի մէջ սպաննուած երկու լրագրողները թիւրիմացութեամբ չէ որ զոհ գացած էին խարտիւեան գնդակներուն, հիմա համոզում գոյացեր է, որ արկած էր...:

ՇԱԲԱԹԷն ԿԻՐԱԿի լուսնալիք գիշերը հարկ է ժամացոյցները մէկ ժամ առաջ տանիլ: Այրարեւ, Մարտ 31-էն սկսեալ ամրան ժամը կը գործադրուի:

ՏՈՂԱՐԸ կը չարունակէ իր անկումը եւ Հինդչաբթի առտու 9, 58 էր Փարիզի մէջ:

ՍԷ - ԺԷ - ԹԷն սննդուեթեան դուռն է, ոչ միայն հասոյթներու, այլեւ անդամներու նուազումին պատճառով: Ֆրազոքի հանդանակութիւն բացած է եւ մինչեւ Յունիս 30 պէտք է «ծակը» (15-էն 25 միլիառ սանթիմ) գոցէ:

ՀԱՅՑ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՏՐԴԱՏ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

Ա.

961 թուականը մեծ ուրախութիւն բերաւ Հայոց աշխարհին: Անի ամրոցը՝ որ կը դառնար Ախուրեանի ափին, հռչակ - ուելու Բագրատունեաց տոհմի իրրեւ մայրաքաղաք: Բագրատունիներու տիրիներու պայքարը՝ ընդդէմ արաբական խալիֆայութեան, պսակուած էր յաղո - ղութեամբ:

Աշոտ Բ. Երկաթի (914 - 928), ապա անոր եղբօր՝ Աբաս Ա.ի (928 - 953) մղած հերոսական կռիւներուն չնորհիւ խաղա - ղութեան շրջան մը կ'ապրէր Հայոց աշխարհը, եւ Աշոտ Գ. Ողորմած թագաւո - րը (953 - 977) կրցաւ ուելի ամրապնդել քաղաքական անկախութիւնն ու արքայա - նիստ հռչակել Անին: Ասիկա ոչ միայն տովորական արարողութիւն էր, այլեւ ու - նէր քաղաքական կարեւոր ու անդնահա - տելի նշանակութիւն: Ասով Բագրատու - նիները իրենց շուրջը կը համախմբէին միւս մանր թագաւորութիւնները, զարկ տալով երկրի չէնացման ու զօրացման:

Եւ ահա, Հայոց երկրի նոր մայրաքա - ղաքը սկսան դալ ոչ միայն զանազան արհեստներու եւ առեւտուրի մարդիկ, այլեւ ճարտարապետները, զրիչ - ծաղ - կողները, նկարիչները, բժիշկները: Կուգային լարախազացներ, ծաղրածուներ, գերա - սաններ, երգիչ - դուսաններ, վարձակ - ներ, կաքաւողներ: Ու կը սկսէր Անին ըն - դարձակուիլ, կառուցուիլ: Արագօրէն կը տարածուէր Անիի հռչակը եւ արդէն հեռու վայրերէ առեւտրական քարաւան - ներ կուգային հոս, աշխոյժ առեւտուր կը կատարուէր քաղաքի չուկաներուն եւ կրպակներուն մէջ:

Անին ի զուր չէր ընտրուած մայրա - քաղաք: Ան ոչ միայն կը դառնար երկրին կեդրոնը, այլեւ առեւտրական կարեւոր ճամբաներու քառուղիներուն: Ասկէ զատ, իր բնական դիրքին չնորհիւ բաւական անառիկ էր: Քաղաքին տարածութիւնը կը ներկայացնէր եռանկիւն հրուանդան մը: Անին երկու կողմերէ պաշտպանուած էր խոր կիրճերով եւ միայն մէկ կողմը պէտք էր ամրացնել: Աշոտ Ողորմած թա - գաւորը կառոյց պարիսպներ: Սակայն կարճ ժամանակուան մէջ այդ պարիսպ - ներէն դուրս մեծ քաղաք մը աճեցաւ: Եւ թագաւորին մահէն ետք անոր որդին՝ Սմբատ Բ.ն (977 : 990), զոր պատմիչները նաեւ Տիեզերակալ կը կոչեն, կառու - ցանել տուաւ երկրորդ շարքի հզօր պա - րիսպները, ինչպէս նաեւ այլ ծանօթ կա - ռոյցներ:

Ահա այդ տարիներուն էր, որ աչքի զարկաւ Տրդատ անունով ճարտարապե - տը, որ յետագային փառք պիտի բերէր Անի մայրաքաղաքին:

Դժբախտաբար, շատ քիչ են իրեն մա - սին կենսագրական տուեալները: Ժամա - նակի պատմիչ Ստեփանոս Տարօնեցի Ա - սողիկն է, որ իր «Պատմութիւն տիեզերա - կան» մատեանին մէջ, թէեւ ժլատ, սա - կայն շատ կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ այս մեծագործ ճարտարապե - տին մասին:

Տրդատ ճարտարապետ ամենայն հա - ւանականութեամբ ծնած պէտք է ըլլայ Ժ. դարու 40-ական թուականներուն, ո - րովհետեւ 70-ական թուականներուն ան այնպիսի հռչակ պէտք է ունեցած ըլլար, որ իրեն վստահէին նոր կաթողիկոսարա - նի կառուցման գործը՝ Անիէն ոչ հեռու գտնուող Արփինա գիւղաքաղաքին մէջ:

927-ին, օգտուելով Դուինի անապահով վիճակէն, Գագիկ Արծրունի Յովհաննէս կաթողիկոս Դրասխանակերտցի հրաւի - րած էր Աղթամար, հոսկէ ալ 965-ին՝ Աշոտ Գ. Ողորմած, Բագրատունեաց տան հեղինակութիւնը ուելի բարձրացնելու նպատակով, կաթողիկոսարանը փոխադ - րեց Անիի մերձակայ Արփինա գիւղաքա - ղաքը:

Ահա հոս է, որ կաթողիկոսական նոր ապարանքի եւ այլ շինութիւններու կա - ռուցման գործը վստահուեցաւ երիտա - սարդ Տրդատի: Ի հարկէ, մինչ այդ ան արդէն ապացոյցը տուած էր կառուց - ողական իր հմտութեան ու տպաւորին՝ Անի մայրաքաղաքին մէջ:

Հասած էր պահը, երբ Տրդատ պիտի ցուցարերէր իր տպաւորը: Ստեփանոս Ասողիկ խօսելով այդ ժամանակի Հայոց կաթողիկոս Յովհիկ Ա. Աբշարունիի շի - նարարական աշխատանքներուն մասին, իր մատեանին մէջ կը գրէ. «Եւ նորոգ - եաց զաուն կաթողիկոսարանին ի Շիրակ դաւառի ի գիւղաքաղաքին Արփնայ, յե - զերս Ախուրեան գետոյ, ի հանդստարա - նի Տեառն Աննանիայի Հայոց վերապիտա - պի: Եւ ի նմին գետոյ չինեաց զսուրբ կա - թողիկէ եկեղեցին վիմարդեան կոփածո - յիւք, հաստատեղոյս արձանօք զմբէթարդ խորան երկնանման, հանդերձ եւս երիւք եկեղեցեօք նոյնաձեւ, հրաշատեսակ, չքնաղագեղ յօրինուածովք...»:

Տրդատ մասնակցած է այս կառուցում - ներուն. այդ մասին կը հաստատէ Ասո - ղիկ, ուելի ուշ Անիի մէջ կառուցուած Մայր տաճարի առիթով. «Արկանէ հիմն եւ մեծաչէն եկեղեցւոյն ի նոյն քաղաքին Անւոյ ի ձեռն ճարտարապետին Տրդա - տայ, որ զկաթողիկոսարանին եկեղեցին չինեաց յԱրփնայ»:

Արփինայի տաճարը ներկայիս գրեթէ քանդուած է, սակայն ժամանակին ու - սումնասիրուած է, երբ ուելի կանգուն էին որմերը: Այս տաճարը չարունակե - լով աւանդականը, նաեւ նորի ու անհա - տականի չէչտուած կնիք մունէր իր վրայ: Տրդատ նոր ոճ ու սկզբունքներ մշակեց, որոնք ուելի ցայտուն արտայայտուեցան նախ Հաղպատի Ս. Նշան եկեղեցւոյ, ապա նաեւ ամբողջ ուժով ցոլացան Անիի Մայր տաճարին մէջ:

Իր առաջին կառուցուածքներէն իսկ Տրդատ կ'ուզէր ստեղծել իր ուրոյն ոճը, աստիճանաբար հեռանալով արդէն իսկ տովորութիւն դարձած ձեւերէն, կը հաս - տատէր իրը, որ համարձակ նորութիւն էր Հայ ճարտարապետութեան դարաւոր ւտամութեան ու կուտակուած փորձա - ռութեան մէջ:

Տաղանդաւոր ճարտարապետին յաջորդ կառոյցն էր Հաղպատի Ս. Նշան եկեղե - ցին, որ ուելի կը հաստատէր Տրդատի նոր սկզբունքները կառուցողական գործին մէջ:

Բագրատունեաց հարստութեան ենթա - կայ էր Կիւրիկեան թագաւորութիւնը, որ կը զբաղէր Տաշիր - Զորագետի տարա - ծութիւնը: Հոս Ժ. դարու 30-ական թո - ւականներուն հիմնուած էր Սանահինի վանքը, իսկ 60 - 70-ական թուականնե - րուն՝ Յովսէփ Թագուհիի ջանքե - րով, կառուցուած են նոր եկեղեցիներ եւ 70-ական թուականներուն հիմը կը դրուի Հաղպատի մենաստանին:

Նոյն տեղը Տրդատ ճարտարապետ կա - ռոյց Ս. Նշան եկեղեցին: Թէեւ այդ մա - սին չկան գրաւոր յիշատակութիւններ, սակայն աւանդութիւններն ու եկեղեցւոյ մանրակրկիտ քննութիւնը մասնագէտնե - րը յանգեցուցած է այն ճիշդ համոզումին, որ եկեղեցին Տրդատի հանճարի արգա - սիքն է անմիջական չարունակութիւնը Արփինայի տաճարի ու նախերդանքը Անիի Մայր տաճարի: Հակառակ իր փոքր չա - փերուն, եկեղեցին վեհ է եւ աչքի կը զարնէ ճարտարապետական զուսպ, բայց ոյժգիր ոճով: Եկեղեցւոյ արեւելեան ճա - կատի վերի մասը կը գտնուի Սմբատ Թա - գաւորի եւ անոր եղբօր՝ Կիւրիկեան Թա - գաւոր Գուրգէնի բարձրաքանդակը: Ճար - տարապետի ինքնատիպ յղացքի չնորհիւ ամբողջ օրը, լոյսի - սուերի հակադր - ութեան միջոցով, չան չատ պարզօրէն կը դիտուի: Կասկած չկայ, որ այս սքան - չելի բարձրաքանդակի հեղինակը ինք է՝ Տրդատ ճարտարապետ, որ հոս եւ յե - տագային Անիի Գագիկաշէն տաճարին մէջ հանդէս եկած է իրրեւ տաղանդաւոր քանդակագործ: Այս եկեղեցին, ըստ ար - ձանագրութեան, սկսած է կառուցուիլ 977-ին: Կառուցումը բաւական երկար տե - ւած է. թերեւս, չինաքարը հեռուէն բե - րելու պատճառաւ: Բնական է, որ Տրդատ չէր կրնար ամբողջ ժամանակ հոս գտնուիլ, քանի որ Անիի մէջ ան ուելի կարեւոր գործեր ունէր, որոնց մէջ ամե - նէն առաջինը՝ նոր պարիսպներու կա - ռուցումն էր, որ յետագային Սմբատ Թա - գաւորի անունով կոչուեցաւ Սմբատեան:

ԳԷՈՐԳ ԴԵՒՐԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԹԱԼԻՆ Կ'ԱՊՐԻ, ԱՌՆՈՒԱԶՆ՝ ՎՐԱՍՏԱՆ

«Մոնտ»ի մէջ, Տոմինիք Տոմպր կ'ոգե - կոչէ «Ժողովուրդներու հայրը» վրաստան կատարած իր մէկ այցելութեան առթիւ:

×

Շնորհիւ իր «երիտասարդութեան» Մոր - հըրդային նոր ընդհ. քարտուղարը կրնայ մրցակցութիւն մը յուսալ, իր մէկ նա - խորդին Սթալինի հետ, մէկ մարդի մէջ, իշխանութեան տեւողութեան: Անկէ ան - դին, այս վերջինս մեծերէն մէկն է որ այլեւս չամախ չզգևկոչուիլը Մոսկուայի մէջ. ոակայն Կորիի մէջ, որ ծննդա - վայրն է «Ժողովուրդներու հօր», խանդը չէ նուազած: Սթալին թանգարանէն Սթա - լին հրապարակը երթալու համար, ուր կը բարձրանայ միշտ մոխրագոյն կրա - նիթեայ հսկայ արձանը անոր որ վրաս - տանի երկհազարամեայ պատմութեան ամէնէն հռչակաւոր մարդը եղաւ, պէտք է անցնիլ ... Սթալին պղտոտայէն: Կո - րիին, 56 հազար բնակչութեամբ պատառի այս խաղաղ ոստանը, չրջապատուած լեռ - ներով, որոնք ձիւնապատ են միշտ, հա - կառակ գարնան, ուրիշ հետաքրքրական կողմ մը չունի: Ցուշատախտակ մը կ'ըսէ բոլոր անոնց որ դեռ կ'անդիտանան, թէ «Ժողչֆ Վիսարիոնովիչ Սթալին ծնած է հոս, 1879 Դեկտեմբեր 21-ին, եւ հոս անցուցած է իր մանկութիւնը, մինչեւ 1883»:

«Պաշտամունք»ի երանելի օրերուն ուխ - տատեղիի վերածուած էր բոնապետին ծր - նած տունը. - միայարկ, ապիւսէ ու մար - մարէ տեսակ մը կամարի տակ: - Հակա - սութիւնը ակնառու է տունին վերահաս - տատուած բանուորավայել չինծու ներք - նամասին - միակ անկողին մը, սեղան մը եւ երկու աթոռ - ու այդ մարմարակերտ ճոխ արտաքինին միջեւ:

Մարդ հարց կուտայ թէ ո՞ւր կը քնա - նային Ճուկաչվիլի ընտանիքին չորս զա - ւակները (Ժողչֆ միակ վերապրողն էր): Գետի՞նը: Կայ միակ սենեակ մը, ոչ չատ ընդարձակ, որ թէ ննջասենեակ էր, եւ թէ նստելու սենեակ: Մառանը, ըստ վր - րացական աւանդութեան լաւ կարգաւոր - ուած է. հոն պէտք է պահուած ըլլայ դինին, Ժողչֆի հօրը, Վիսարիոնի հա - մար, որ կօշկակար էր ու չատ ծարաւ էր...:

Կարիի բնակիչները չատ լաւ գիտեն թէ ինչ տեսնելու կուգան հոս, օտարական - ները: Անոնք հպարտ են իրենց մեծ հայ - րենակիցով որ Վրացի մըն է Մոսկուայի վերադոյն իշխանութեան տիրացած, եւ նաեւ Հիթլէրը պարտութեան մատնած: Ոչ մէկ սահմանափակում խնդրոյ առար - կայ է. տղաքը անդամ որ կը խաղան այս տարօրինակ թանգարանին չրջակայքը, դիտին թէ որո՛ւ նուիրուած է ան. «կո - կավարին, անոր որ պատերազմը չահե - ցաւ»:

Սթալին հրապարակին վրայ, այն չէնքին առջեւ ուր թէ՛ թագադրութիւնը եւ թէ կուսակցութեան չրջանային կոմիտէն կը գտնուի, կայ հսկայ արձանը, 25 մեթր բարձրութեամբ որ կը ներկայացնէ երկ - րին զաւակը: Պատուանդանին վրայ ոչ մէկ արձանագրութիւն: «1965-ին ուղեգին տապալել, սակայն քաղաքին երիտա - սարդները ընդդիմացան, պաչտպանեցին զայն Մոսկուայէն եկողներու դէմ ... Վերցուցին միայն անունը» կը բացատրէ փոքրակազմ ծերունի մը որ կ'ուզէ հրա - պարակին ձիւնը:

Վրացի պաչտօնատար մը, որ պայու - սակը ձեռքը դուրս կ'ելլէ կուսակցութեան չէնքէն, չատ վատահ չէ պատմուածէն, սակայն համարձակօրէն կը յայտնէ իր դատաստանը: Անձի պաչտամունքը՞. «Ռու - սերու մէկ հնարքն է այդ»: Սթալին սը - խալնե՞ր գործած է, ինչպէս ըսուեցաւ քանիերորդ Համագումարէն ետք: «Եր - բե՛ք, ան մեծ զեկավար մըն էր: Սխալ չէ գործած...»:

Սվէթլանա, իր աղջիկը, Դեկտեմբերի կիսուն, անդամմուկ հաստատուեցաւ Թիֆ - լիս, Հանրապետութեան մայրաքաղաքը, վերադառնալով Արեւմուտք անցուցած 17 տարուան «աքսոր»էն: Իր հարազատ աղջիկը որ 13 տարեկան է ու անգլերէնն կը խօսի միայն, կը թուի թէ ուելի զբա - ղուած է իր ուսումով քան Վրացի մը գո - հացնել: Դժուար է գտնել Վրացի մը որ դէչ արտայայտուի Սթալինի մասին: կո - րիի մէջ նման բան մը, ամէն պարագայի մէջ անկարելի կը թուի: Իսկ ի՞նչ է կա - յութիւնը ընդհանուր առմամբ, Ռուս - Միութեան մէջ, «Ժողովուրդին հօր» մա - հէն - 1953, Մարտ 4 - 32 տարի առաջ:

Կայ ժողովրդական սթալինականու - թիւն մը, որ լինքնաբուխ կը թուի ըլլալ: Այս զգացումը կ'արտայայտէ հզօր ու յարգարժան զեկավարի կարօտ մը: Տա - բօրինակ կերպով այս զգացումը կը յայտնուի երիտասարդ սերունդին մէջ հատուածին, յատկապէս ձեռային աչ - խատաւորներու, եւ կարգ մը ապարեզ - ներու մարդոց, ինչպէս անչուշտ ոսո - կան, նաեւ սակայն լինքնաչարժի եւ բեռ - նակառքի վարորդներու մօտ: Այս վեր - ջիններս չեն վարանիր լրենց կառքին ա - պակիին վրայ փակցնելու Սթալինի նկա - րը: Այդ բանը կ'ընեն յանուն «օրէնքի եւ կարգ կանոնի», ինչ որ կը խորհրդան - ան այսուհանդերձ:

Արդարեւ, Սթալին որոշ անձերու հա - մար դարձած է իշխանութեան խորհր - դանշանը: Մոսկուա եւս, ինչպէս փա - րիզ, լինքնաչարժի բեռնակառքի վա - րորդները հակամէտ են մատնելու թէ երկիրը ձեռքէ կ'երթայ: Նման յոռի բա - դատութեան մը համար կը փէնի օրինակ միայն Ֆրանսայի յատուկ երեւոյթ ը:

Գոյութիւն ունի տակաւին տարեց սե - րունդին սթալինականութիւնը, անոր, որ տեսաւ պատերազմը, սակայն չտես - կամ չուզեց տեսնել «զեկավար»ին անձա - բակութիւնը՝ զերման ներխուժումին նախօրեակին, զանգուածային սպան - թիւնները, պատերազմական բանտարկ - եալներու տարապրութիւնը, որոնք կեր - չէին նայի ճամբարներէ, մուտք գործե - լու համար զուլալ, վերջապէս ինչ որ Խրուչչեւ երբեմն որակեց «ոճիր», եւ եր - բեմն «սխալ»: Այսօր խորհրդային ժո - ղովուրդին մէջ կատարուելիք հարցախոյ - մը անկասկած անակնկալ արդիւնքներ պիտի տայ: Սպանուածներու ընտանի - կան պարապանները, տարապրուածներ, հալածուածներ մեծամասնութիւն չեն կազմեր: Մտաւորական խաւը միամտ - նութիւն չունի իր դատապարտութեան մէջ եւ կուսակցութեան չարքերէն ներ - սթալինական ու հակասթալինական թե - րեւս զիրար կը հակակչռեն:

Նիւթը «թագուհ» մը ըլլալէ դադրած է այլեւս: 1945-ի Մայիսեան յաղթանակի 40-րդ ոգեկոչումի մերձաւորութիւնը մեծ դեր ունի: Ի՞նչպէս ոգեկոչել այդ պատահարը, առանց խօսելու Սթալինի մասին: Ուրեմն զօրավարին անունն ու դիմանկարը երբեմն կ'երեւին թերթերու մէջ եւ պաստառին վրայ: Սկզբունքով իր զինուորական դերն է որ խօսքի նիւթ կը դառնայ: Գրեթէ երբեք խնդրոյ առար - կայ չէին եղած Խորհ. Միութեան քա - ղաքական պատմութեան մէջ իր պատա - խանատուութիւնները. հակառակ ան - հոն, նոյնքան կեդրոնական եւ հիմնական դեր մը ունի, որքան՝ Լենին:

Խորհ. հեռատեսիլը սա վերջին տարի - ներու ընթացքին արխիւներէն դուրս հանած է հին ֆիլմեր: Հոն կը տեսնուի Սթալինը երբ կը կազմակերպէ Մոսկուա - յի պաչտպանողականը 1941-ի ձմրան ըն - թացքին, կամ երբ նոյն տարուան Նոյեմ - բեր 7-ին իր զօրապետները կ'անցնին Կարմիր հրապարակէն, մինչ Գերման - ները չատ մօտ են կամ տակաւին ան կը տեսնուի մառեչալի իր սպիտակ համազ - գեստով, Մալթա, Զըրչիլի եւ Ռուզվելթի քով:

Արտաքին նախարարութեան մասին գործակալութեան պետը Պ. Լոմէյքօ վեր - ջերս կ'ըսէր, Խրիմի ծանօթ խորհրդա - ժողովին մասին, թէ Սթալին «ամէնէն գործօն դերերէն մին» խաղացած էր եւ որ ինչպէս կ'ըսուի Արեւմուտքի մէջ ան «չարաչար չէր գործածած հիւրընկալող իր հանդամանքը»:

Հոս ու հոն, ոչ չատ, գազանարար կը խօսուի նախապատերազմեան ու չեսպո - տերազմեան չրջանի Սթալինի քաղաքա - կան պատասխանատուութիւններուն մա - սին, ինչ որ նորութիւն է:

«Լիթեռատուռնայա Կազէթա»յի խըմ - բագրապետ Ալ. Զաքոնովի մէկ դիրքին մէջ, որ չտակացուած է Ռուզվելթի, նա - ցը կը ներկայացուի ուելի դրական ձե - ւով: Ասկէ զատ ժապաւէնի մը մէջ ան կը ներկայացուի որպէս նեցուկ Լենի - նի, Ս. Պեղերսբուրգի մէջ իշխանութեան գլուխ պատու նախօրեակին: Ժապաւէ - նին նիւթը առնուած է Ճ. Ռիտի «Վեց օրեր, որոնք սարսած են աչխարհը» դիր - քէն: Իրականութեան մէջ, ծանօթ է որ Սթալին մտահոգ, ուելի ընդդիմացած էր իշխանութեան անմիջական նուաճու -

ԳԱՂՈՒԹԻՔ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԱՀԻՐԻ «Մերլևիէն» պանդոկի հանդիսարահին մէջ, Փետրուար 25-ին, նըշանդէս մը տուած է Ֆրանսահայ երաժիշտ - դաշնակահար Ալէքսանդր Սիրանոսեան, օտար երաժշտասէրներու ներկայութեան: Օպտուելով արուեստագէտին ներկայութենէն, Հելիոպոլսոյ «Ցուսաբեր» ակումբին մէջ հանդիպում մը կազմակերպած է անոր հետ, Փետրուար 28-ին: Արտասանող եւ երգչուհի տիկին Շաքէ Յովակիմեան ներկայացուցած է հիւր արուեստագէտը: Խօսք առնելով Ալէքսանդր Սիրանոսեան անդրադարձած է իր հետազօտական աշխատանքներուն՝ հայկական երաժշտական անծանօթ գործերու յայտնաբերման եւ գանձանք հանրութեան ներկայացնելու մարզերէն ներս: Ապա խօսք առաւ երգչուհի Շաքէ Յովակիմեան՝ արուեստագէտը դաշնակի մասին: Հուսկ, արուեստագէտը դաշնակի վրայ մեկնարանած է Արամ Խաչատուրեանի յիշատակին ձօնուած Առնօ Բաբաջանեանի «Էլէկիան»:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիլիկիան» սրահին մէջ, Մարտ 1-ին, տեղի ունեցած է հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր եւ մշակութային ժառանգութեան դասընթացքի 6-րդ դասախօսութիւնը՝ «Մէջ - եկեղեցական յարաբերութիւններ եւ հայ եկեղեցւոյ առաւելածարանութենէն կիլիկեան շրջանին» նիւթին շուրջ: Դասախօսը՝ Արամ Եպիսկոպոս Քէշիշեան, խօսելէ առք հայ - լատին, հայ - յոյն եւ հայ - ասորի յարաբերութիւններուն մասին, եզրակացուցած է. «Կիլիկեան շրջանի մէջ - եկեղեցական յարաբերութիւններէն եթէ մենք այսօր դաս մը պիտի առնենք՝ Շնորհալի ցայտուն օրինակն է: Պահել Հայց. եկեղեցւոյ դաւանական ուղղափառ կեցուածքը, բայց ՉԸԼԼալ այլ մարմ. բացուիլ ուրիշներուն, ջանալ հասկընալ ուրիշները, առանց չեզելու մեր եկեղեցւոյ առաւելածարանութենէն»:

մին, ինչպէս այդ շրջանի քաղաքական ին մեծ մասը:

Ի՞նչ կը մտածէ այս մասին, Կորպաչով: Չերնենկոյի իշխանութեան կարճատեւ շրջանէն որքան կարելի եղած է դատել, կարելի է ըսել թէ համամիտ էր վերահաստատելու «զեկավար»ին վարկը, եւ իր զգուշաբարոյական յօդուածներուն մէջ չկայ քննադատութեան չուքն իսկ: Սակայն կան սահմաններ զոր պէտք է յարգել: Սթալինին քիչ մը գոնէ դուրս պիտի գայ այս տարի մոռացութենէն, եւ պիտի արժանանայ յետադարձ գովասանքներու: Սակայն հաւանաբար յաջորդ տարի վերադառնայ դարձեալ հոն: Կան մեռեալներ, որոնք խանգարող են, նոյնիսկ երբ որոշ կարօտներ կ'արթնցընեն:

Թ. Ա. Թ.

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԴԵՐԸ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ. - Լիբանահայ Օգնութեան Նախի Շրջ. վարչութեան հովանաւորած եւ էշրէֆիէի մասնաճիւղին կազմակերպած դասախօսութեանց շարքին՝ Կիրակի, Մարտ 10, Նոր Սիս թաղամասի «Միսաք Ազիրեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիպումին նիւթը եղած է՝ «Լիբանանի գաղութին դերը Սփիւռքի հայ կեանքին մէջ»: Նկատի առած նիւթին շահեկանութիւնը, կուտանք դասախօս Ոսկեբերան Արզումանեանի միտքերուն գլխաւոր մասերը, հաղելով «Ազդակ»ի Մարտ 15-ի թիւին մէջ լոյս տեսած թղթակցութենէն:

×

Նախ, հաւաքոյթին բացումը կատարելով Սեդա Խաչէեան պարզած է Լիբանանի գաղութին դերը Սփիւռքի հայ կեանքին մէջ եւ անոր ակնկալութիւնները՝ հայրենիքէն, աւելցնելով որ «Լիբանան սկզբնական շրջանին ապրեցաւ մոայլ օրեր, բայց յետագային զարգաւ ամէնէն աշխոյժ գաղութը: Այն դերը, զոր Լիբանանի հայ գաղութը կը կատարէ, այնքան մեծ չէր կրնար ըլլալ, եթէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը Լիբանան հաստատուած չըլլար: Եղեռնէն ճողոպրած սերունդը այս երկրին մէջ կանգ առաւ եւ տակաւ առ տակաւ աճեցաւ, ու անդամ մը եւս արձակեց ծիլերը այն երեւոյթներուն, որոնք դադրած էին Մեծ Եղեռնով, Պոլսոյ մէջ: Այդ սերունդը հայրենի հողէն ծլած էր իր աւիշը եւ ինչ որ ստեղծեց՝ հայրենի հարազատ հողին պատմութիւնն էր: Այս գաղութը հայերէն խօսեցաւ, հայօրէն մտածեց, հայօրէն գործեց, հայօրէն մեծցաւ: Այդպէս չեղաւ պարագան բոլոր այն գաղութներուն, որոնք տարբեր երկիրներու մէջ մեծցան: Երթալ-նալուն տարին կը լրանայ եւ այդ երթալ-նալուն տարիներուն լրումին հետ կ'անհետանայ նաեւ այն սերունդը, որ մեզի ծնունդ տուաւ: Մեր ոտքերուն տակ հայրենի հող չունինք, հետեւաբար, Լիբանահայ ենք կորուսեալ: Պոլիսը, 500 տարիներու երկար կեանք մը ունենալէ, զբաղական - մշակութային, բեմական, մամուլի, Հայ Դատի գործունէութեան գագաթները ապրելէ ետք, այսօր տարբեր պատկեր կը պարզէ եւ Պոլիսէն մեզի կը մնան մեր ազգութիւնը յատկանշող երբեմնի հարստութիւնները, նեղուած՝ մեր ճակատին: Իսկ Լիբանանի մէջ, անցնող տասնամեայ պատերազմը մեզի եկաւ ըսելու, թէ փոքրամասնութիւնները ենթակայ են զանազան տեսակի զգուշութիւններու: Ի՞նչ դեր կրնայ խաղալ Լիբանահայութիւնը դէպքերու փոթորիկին մէջ եւ այս երկրին պայմաններուն փոփոխութենէն ետք, եւ ի՞նչ դեր կրնայ խաղալ հայրենիքը, զոր ոչ մէկ գաղութ կրնայ փոխարինել» եզրակացուցած է Սեդա Խաչէեան, հրաւիրելով օրուան դասախօսը:

Ոսկեբերան Արզումանեան անդրադառնալէ ետք ներկայ օրերու Լիբանանի եւ անոր ժողովուրդին ապրած աննպաստ պայմաններուն, յատկապէս անտեսական վերիվայրումներուն ստեղծած տաղնապին, համառօտ ակնարկ մը նետած է հայկական Սփիւռքին եւ անոր գոյութեան սպառնացող վտանգներուն վրայ:

Դասախօսը նախ մատնանշած է հայ ժողովուրդի թիւին կարեւորութիւնը, մէջբերելով ծանօթ արեւելագէտ Փօլ Փիթըրսի այն հաստատումը, թէ՝ «իր պատմութեան ամբողջ ընթացքին, հայ ժողովուրդին թիւը իր հայրենիքէն դուրս եղած է այնքան՝ որքան իր հայրենիքին մէջ»: Որքան ալ վիճելի ըլլայ այս վարկածը, ըսած է դասախօսը, անիկա գոնէ ճիշդ է եղեռնի յաջորդած շրջանին համար, եւ առնուազն կը նշանակէ թէ հայ ժողովուրդը միշտ ալ ունեցած է գաղութներ, այլ խօսքով՝ Սփիւռք:

Ոսկեբերան Արզումանեան յիշատակած է անցեալի մեր բարգաւաճ գաղութները՝ Ռումանիա, Լեհաստան, Հունգարիա, որոնք ունեցած են կազմակերպուած հասարակական կեանք, մշակութային գործունէութիւն, հիմնած են դպրոց, եկեղեցի, կրթասիրաց եւ մշակութային միութիւններ, պատրաստած են ձեռագիր գիրքեր, մշակած են արուեստ, սակայն ժամանակի հարթող եւ փոշիացնող գլանէն չեն խուսափած: Այդ գաղութները նախ կորսընցուցած են իրենց լեզուն, ապա՝ իրենց տոհմիկ աւանդութիւնները եւ վերջապէս իրենց ինքնութիւնը: «Այսօր եւս, ըսած է դասախօսը, եթէ խորհրդային Սփիւռքն ալ նկատի ունենանք, հայ ժողովուրդին թիւը եթէ ոչ աւելի՝ գոնէ մօտաւորապէս նոյնն է, այսինքն՝ զրեթէ համահաւասար կամ քիչ մը աւելի Խորհրդային Հայաստանի բնակչութեան թիւին, - մօտ 3 միլիոն 300 հազար: Ան ցըրուած է Արեւելքի եւ Արեւմուտքի աւելի քան 50 երկիրներու մէջ, չուրջ երեք միլիոնէ աւելի բնակչութեամբ: Որ երկրի մէջ ալ ըլլանք, ենթակայ ենք բնութեան անխզիլի օրէնքին՝ փոքրամասնութեան վիճակուած ճակատագրական բախտին: Պիտի չկարենանք երկար տարի տոկալ օտար միջավայրի եւ ժամանակի պայմաններուն դէմ: Ըստ նշանաւոր ընկերաբան եւ քաղաքական գիտութեանց Փարիզի համալսարանի նախկին դասախօս Լմանուէլ Մունիէի՝ «Ազատ ժողովրդավարութեան մէջ, ցեղային կամ ազգային փոքրամասնութիւններու հեզասահ գոյակցութիւնը(ինչ որ է Արեւմուտքի մէջ), կ'առաջնորդէ միաձուլումի, իսկ անոնց իրեարմէջ դիրքաւորումը, իրրեւ հետեւանք կրօնական եւ մշակութային ըմբռնումներու՝ պատճառ կը դառնայ հակադրութիւններու եւ բաժանումի, ինչ որ է պարագան արաբական երկիրներու մէջ: Ինչ որ էր պարագան մանաւանդ Թուրքիոյ մէջ»: Ուրեմն անընդմէջ պէտք է պայքարիլ պահելու համար մեր ազգային դիմագիծը, յատկապէս ազատ աշխարհի մեր գաղութներուն մէջ, ուր Հայութիւնը այլամերժութեան պայմաններուն ենթակայ չէ»:

Ապա հետեւ դասախօսը ակնարկ մը նետած է վերջին երեսուն տարիներու ընթացքին՝ Մէջին - Արեւելքի մէջ հետզհետէ ժափունած գաղութներուն վրայ, ուրկէ ծայր տուած արտագաղթը եւ արտագաղթող Հայութիւնը կենսատուրեց այլապէս խամրող այլ սերունդներ, պատճառ դառնալով անոնց նոր ազին, վերադարձումին, եւ բանալով անոնց կեանքին մէջ ազգային գիտակցութեան նոր ակօսներ: «Այս է պարագան, ըսած է ան, Հիւսիսային Ամերիկայի, Քանատայի, Աւստրալիոյ, Ֆրանսայի, խօսելով միւս կարեւորագոյններուն մասին, որոնք յաջորդաբար ընդունեցան 1947 - 1948-ին՝ Պաղեստինէն գաղթող Հայերը, 1952 - 1958՝ Եգիպտոսի գաղութէն աւելի քան 30 հազար Հայ, 1958-ին՝ Իրաքի գաղութին կարեւոր մէկ մասը, 1961-էն ետք՝ Սուրիոյ գաղութին մեծաթիւ գաղթը, 1975-էն ետք՝ Լիբանահայեր եւ 1978-էն ետք՝ Իրանահայեր: Սակայն, ինչ ալ ըլլայ տարուած աշխատանքը, նոյնիսկ եթէ հնարաւոր ըլլայ վերոյիշեալ նոր գաղութներու մէջ ազգային գիմադիծի յարաբերաբար աւելի երկար կամ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ պահպանումը, պատմական իրողութիւն է սակայն, որ Սփիւռքի գոյատեւումը ինքնանպատակ չի կրնար ըլլալ: Սփիւռքը իմաստ պիտի չունենար՝ առանց հայրենիքին հետ կամրջուելու յոյսին: Հարկ է պայքարիլ ու տոկալ Սփիւռքի մէջ: Ըլլալ յանձնառու, որովհետեւ պատմութիւնը կը կերտուի յանձնառու մարդոցմով: Սփիւռքի հայապահպանումը եւ Հայուն պահանջատիրական դիրքաւորումը պէտք է կազմակերպուի ազգային - եկեղեցական - մշակութային հաստատութիւններու եւ քաղաքական կուսակցութիւններու դերակատարութեամբ: Լիբանանի Հայութիւնը, նկատի առած իր աշխարհագրական դիրքը՝ իրրեւ մօտիկ Հայաստանի, եւ տեղական պայմանները, իր ազգային, եկեղեցական, մշակութային եւ քաղաքական կուսակցութեանց դործունէութեամբ, իրրեւ մարզակերտումի եւ հայակերտումի օրրան՝ Լիբանահայութիւնը կարեւոր դեր ունի հայապահպանման մէջ: Արդարօրէն, կը նկատուի արտասահմանի Հայութեան սիրտը»:

Իր դասախօսութեան վերջին բաժնին Ոսկեբերան Արզումանեան անդրադարձած է հայրենիքի դերին, չեշտելով «Հայրենիքը պէտք է ինքզինք տէրը զգայ արտասահմանի Հայութեան: Հայրենիքը կրնայ եւ արդէն իսկ կը փորձէ մշակութային կապեր հաստատել արտասահմանի Հայութեան հետ: Օտար երկիրներ եւ Պետութիւններ մեծ դումարներ կը տրամադրեն իրենց մշակոյթի տարածման համար: Կրթական ձրի նպաստներ կը բաշխեն արար աշխարհին եւ այլ ձեռնարկներ կը կազմակերպեն՝ տրամադրելով հսկայ դումարներ: Ինչո՞ւ մեր հայրենիքը նոյնը պիտի չընէ իր բեկորներուն համար: Ըմբռնելով հանդերձ մեր հայրենիքին գործնական դժուարութիւնները, կ'ակնկալենք, որ ան կրթական եւ մշակութային մարզերուն մէջ աւելի զրական եւ գնահատելի օժանդակութիւն բերէ՝ Սփիւռք - Հայրենիք կապերը ամրապնդելու եւ մեր հաւաքական ճիգերուն նեցուկ կանգնելու համար»:

ՐԱՖՖԻ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ե.
ԳՈՀԱՐՆԵՐ

- Դուք հաւատացնում էք, թէ կէս պըղնով էք տալիս, բայց ես բաւական թանգ եմ գնում: Իմ առաջարկած գինը պակաս պին չէ: Աւելի լաւ կ'անէք, որ ընդունէք եւ այս րոպէիս վերջացնենք գործը:

- Ձեզանից, որպէս մի հմուտ վաճառականից, աններելի է այդ լսել: Մի՞թէ կարելի է այս աստիճան սորացնել իմ գոհարների արժէքը, ասաց քաւոր Պետրոսը եւ դժգոհութեամբ սկսեց թանկագինը քարերը կրկին դարսել արծաթեայ տուփի մէջ:

Պէտք է ասած, որ երիտասարդ Բուխարեցին ամենեւին հմտութիւն չունէր առհասարակ վաճառականութեան մէջ, մանաւանդ գոհարներ ճանաչելու կամ գնահատելու մէջ: Քաւոր Պետրոսը կամեցաւ միայն չողոքորթել նրան: Հակառակ հօր միակ զաւակը լինելով, նրան առաջին անգամ վաճառականութեամբ օտար աշխարհ էին ուղարկել, նրա բախտը փորձելու համար: Եւ որպէս խորհրդատու, անփորձ երիտասարդի հետ ղրկել էին նրա ծերունի դայեակին, որը այն դիշեր ուրիշ տեղ հիւր էր գնացած: Բայց ծերունի դայեակի ներկայութիւնը այժմ այնքան հարկաւոր էր որովհետեւ գոհարների մասին բանակցութիւնը սկսուել էր մի քանի օր առաջ. եւ ծերունի դայեակը զանազան հասկացող ակնավճառների յոյզ էր տուել. գնահատել էին գոհարները: Տարբերութիւնը քաւոր Պետրոսի պահանջածի ու նրանց առաջարկածի մէջ հինգ հազար րուբլ էր միայն: Քաւոր Պետրոսը երկու հազար եւս գիջում արեց, եւ վերջնական գինը յայտնեցաւ, ասաց.

- Քսան հազար րուբլ, բոլորակ թիւ է, մի կոպէկ անգամ չեմ պակասացնի:

Երիտասարդը համաձայնեցաւ եւ հրամայեց իւր գործակատարին իսկոյն համբարել փողերը: Քաւոր Պետրոսը ոտացաւ եւ յանձնեց գոհարները, ասելով.

- Թող ես Մուհամմէդի սուրբ ատամը կոտրող չարագործներից մէկը լինեմ, եթէ սուտ լինեմ ասում, - որ այդ առեւտուրի մէջ ոչ մէկին վատաձ չունեցայ, այլ բաւական վնաս եմ կրում: Ես այս գոհարները գնել եմ Հնդկաստանում մի հարուստ ռաջայից քսանեւհինգ հազար րուբլով: Իսկ այժմ փոխարէնը ստանում եմ միայն քսան հազար րուբլ: Ես վնասուեցայ, բայց ասցէ Աստուած, որ դուք մէկին հազար օգուտ վեր առնէք:

- Ցոյս ունեմ, ասաց երիտասարդը ինքնավստահական ժպիտով: - Դուք բարի մուսուլման էք, ձեզանից կարելի է «խէյր» սպասել:

- Հաւատացէք, որ այդպէս է, դուք չէք սխալւում, պատուելի պարոն, պատասխանեց քաւոր Պետրոսը մի առանձին ջերմեռանդութեամբ: - Երբ յաջողութեամբ կը վերադառնաք ձեր հայրենի քը, իսկոյն կը տեսնէք իմ ձեռքի օրհնութիւնը. դուք այդ գոհարներից մի քանիսով կ'ընծայէք Բուխարայի էմիրին եւ նա անպատճառ կը տայ ձեզի մի քանի դատաւորների նահանգապետութեան պաշտօնը եւ դուցէ ձեզ իւր վէզիր կը նշանակէ:

Բուխարեցին սկսեց ուրախ - ուրախ ծիծաղել: Գուցէ այդ իսկ նպատակով ղրկեց նա գոհարները:

Քաւոր Պետրոսը (այսինքն խորասանցի ակնավաճառ Մաշադի - Մուհամմէդ - Ղուլի - ագան) բարի դիշեր ասելով, հեռացաւ: Ես չիբուխը ձեռքումս հետեւեցի նրան:

Դրսում եղանակը բոլորովին փոխուել էր: Անձրեւը հեղեղի նման թափւում էր. այդ պատճառով փողոցներում մարդիկ հազիւ էին երեւում: Գիշերը այնքան խաւար էր որ եթէ մատդ կոխելու լինէիր մէկի աչքը, բնաւ չէր տեսնի:

Քաւոր Պետրոսը հրամայեց ինձ հետուից հետեւիլ իրան: Նա դուաւ նոր վարձուած թաթար ծառային բաղանիքից վերադարձած, ապառում էր խանութի դրանը: Ագան նրան ներս տարաւ: Ճրագները վառուեցան:

(Շար. 75)

Պ. Խոսուար Խաբրեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սալէն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ժերար Քոլէն եւ զաւակը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԽՏԸՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ՝ Շահվերտեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 26-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 29, ժամը 10·30-ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պուլոնը - Պիյանքուրի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ՁՈՐՍ ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Մանկանց Բոյնին մէջ
Մայիս՝ 16, 17, 18 եւ 19

Départ de l'autocar :
Mairie de Clamart — à 8h15
Eglise Arménienne d'Issy-les-Mlx. — à 8h30
Gare Saint Lazare, Rue de Rome — à 9h

Առանձնական հիւրասիրութիւն եւ օթոքառով պտոյտներ, հատանաբար մինչեւ՝ ՄՈՆ ՍԷՆ ՄԻՇԷԼ:

Տեղերը ապահովելու համար՝ հեռաձայնել՝
985 - 36 53 կամ՝ 736 - 31 88

Participation aux frais :
Voyage, séjour de 4 jours en pension complète et excursions — 390 Frs. seulement
— Réduction pour les enfants —

ԾԱՂԿԱԶԱՐԴ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ·- Սկիզբ ժամերգութեան 8·45· պատարագ՝ 10·30: Կը պատարագէ՝
ԱՍՈՂԻԿ ԱԲԵՂԱՑ ԱՐԻՍՏԱԿԷՍԵԱՆ
Դռնբացէք՝ ժամը 16-ին:

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ·- ժամերգութիւն՝ 9-ին, պատարագ՝ 10-ին, դռնբացէք՝ 17-ին:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒԼ

ԿԻՐԱԿԻ ժամերգութիւն՝ 9, պատարագ 10·30 :

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ·- ժամերգութիւն՝ 9·45, պատարագ՝ 11, դռնբացէք՝ 16·30:

Ս. ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Մաղկազարդ, պատարագ՝ ժամը 11-ին եւ ժամը 16-ին՝ Դռնբացէք:

ՊԱՏԳԱՄԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մարտ 30, ժամը՝ 10·45-ին:

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆԱ· ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները, Շաբաթ, Մարտ 30, կէսօրէ վերջ ժամը 5-ին, Մշակ· Տունը, (17 rue Պլէօ): Կարեւոր օրակարգ:

CENTRE DE VACANCES
de la
CROIX ROUGE ARMENIENNE
à Sainte-Honorine-des-Pertes
(Calvados)
à 700 m. de la mer
Baignade surveillée
Pour les enfants de 6 - 13 ans
Du 3 au 31 Juillet
Pour tous renseignements :
Tél : 985-36-53 ou (16/31) 21-77-63

UGAB-Jeunes - PARIS
Vous invite à sa soirée dansante
BLACK & WHITE
le Samedi 30 Mars à partir de 22h00
au 118, rue de Courcelles, 75017 Paris
Métro : Courcelles
Attention : une tenue noire et blanche est strictement exigée.

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ծանօթ է, Մայր Հայրենիքը կարելիութիւնը կ'ընծայէ ամէն տարի սփիւռքահայ ուսանողներուն չարունակել եւ կատարելագործել իրենց բարձրագոյն ուսումը Երեւանի համալսարաններուն մէջ:

Այս ուղղութեամբ Ֆրանսահայ դաղութի համար նախատեսուած է, երկու ուսանողներու ընդունելութիւնը յառաջիկայ 1985 - 1986 ուսումնական տարուան համար:

Թեկնածուները, պատճառաբանեալ նամակ մը ու վկայականներու լուսապատճէնները կրնան ուղարկել Միութեանս կեդրոնը. -
UCFAF: 6, Cité du Wauxhall, Paris 10e
ամէնէն ուշը՝ Ապրիլ 10 :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ARMENIE 1985

PAQUES en ARMENIE
du 05 avril au 18 avril Prix : 5 760 F

70e ANNIVERSAIRE DU GENOCIDE
du 19 avril au 03 mai Prix : 5 850 F

Départ PARIS/PARIS		Départ MARSEILLE/MARSEILLE
du 17 mai au 30 mai	6 550 F	du 20 avril au 03 mai
du 07 juin au 20 juin	6 770 F	du 11 mai au 24 mai
du 28 juin au 11 juillet	6 770 F	du 01 juin au 14 juin
du 20 juillet au 03 août	6 770 F	du 06 juillet au 19 juillet
du 03 août au 17 août	6 800 F	du 10 août au 23 août
du 18 août au 31 août	6 890 F	du 17 août au 06 septembre
du 06 septembre au 19 septembre	6 770 F	du 07 septembre au 20 septembre
du 20 septembre au 03 octobre	6 710 F	du 14 septembre au 27 septembre
du 04 octobre au 18 octobre	5 760 F	du 05 octobre au 18 octobre
du 27 décembre au 07 janvier 86	5 390 F	du 02 novembre au 15 novembre
		du 23 novembre au 06 décembre
		du 28 décembre au 10 janvier 86

Les prix mentionnés sont calculés au départ de PARIS avec un minimum de 20 participants

Consultez nous pour nos prix au départ de LYON et MARSEILLE ainsi que pour vos voyages individuels.

CIRCUITS
du 06 juillet au 19 juillet :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Sotchi - Moscou.
du 10 août au 23 août :
Moscou - Erévan - Tbilissi - Leningrad.

Nos prix comprennent :
— Transport aérien sur vols réguliers AIR FRANCE Paris/Moscou/Paris — Les vols intérieurs Moscou/Erévan/Moscou — Les hôtels en 1ère catégorie : Cosmos et Arménia ou similaires — Sur base en chambre à deux lits, avec salle de bain et WC privé — Séjour en pension complète — Les transferts aéroport/hôtel/aéroport — Les excursions quotidiennes guidées avec assistance d'un accompagnateur de Paris à Paris.

Lic. A. 1037

Levon BAGDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
Tél. (1) 261 - 51 - 13

Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 LYON
Tél. (7) 860 - 13 - 66

Jacques CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 MARSEILLE
Tél. (91) 95 - 90 - 12

AIR FRANCE · Nathpac · Intourist · AEROFLOT · AVIS · APS

RESTAURANT
PORTO-HYDRA
SPECIALITÉS d'ASIE MINEURE
— Passage Montparnasse —
23, rue du Départ, 75014 Paris (métro Montparnasse)
TOUS LES SOIRS
AMBIANCE GRECQUE ET ARMENIENNE AVEC ORCHESTRE
VENDREDI ET SAMEDI APRES MINUIT
GROUPE FOLKLORIQUE ROUMAIN AVEC
DES CHANSONS RUSSES ET TZIGANES
Réservation : 321 - 89 - 60
Parking assuré — Fermé le Lundi

ԶԱՏԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ
կազմակերպութեամբ՝

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԻՏԱԼԻՈՅ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Փութպոլի Մրցաշարք - Մասնակցութեամբ հետեւեալ խումբերու·
Հ· Մ· Ը· Մ· ՎԱՀԱՆՆ — ՄԱՍԻՍ ՊԱՋԻԼԷՍ
ԱՐԱՐԱՏ ՎԻԵՆՆԱ — Հ· Մ· Ը· Մ· ԻՏԱԼԻԱ

Խաղերը տեղի կ'ունենան Ապրիլ 6 եւ 7, կէսօրէ եաք, ժամը 2·30-ին, ՄԻԼԱՆՕ - ԼԱՄՊՐԱԹԷի ԼԱԻԱՆՏԵՐԻՒ դաշտին վրայ:

Պարապմունք քննիչ· - Ապրիլ 6, ժամը 21ին, մասնակցութեամբ ՀՈՐԻԶՈՆ հայկական նուագախումբին, ՄԻՆԻԹԱԼԻԱ ճաշարանի սրահին մէջ՝ Գարիբալտէ Ս· Զերվազիօ՝ 300 մեթր հեռու Միլանօ - Պերկամօ Գարիբալտէի ելքէն: Երեկոյթին մասնակցութեան գինն է 40·000 լիրէթ անձ մը, ապահովուած տեղափոխութեան հետ միասին:

Պատարագ· - Ապրիլ 7, մրցաշարքին եւ Հ· Մ· Ը· Մ· -ի պատգամաւորական ընդհանուր համագումարին, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 5, 6, 7-ին, բոլոր մասնակցողները, Միլանոյի մէջ, ներկայ կը գտնուին Պատարագի արարողութեան, որ կը մատուցուի Միլանոյի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ մէջ՝ Եօմմելլի փողոց, թիւ 30:

Տողանցք· - Կիրակի, Ապրիլ 7-ին, Փութպոլի խաղերուն միջեւ տեղի կ'ունենայ տողանցք՝ մրցաշարքին մասնակցող խումբերուն, ինչպէս նաեւ Միլանոյի հայ երիտասարդներուն կողմէ, անակնկալ ելոյթներով:

Յաւելեալ եւ մանրամասն տեղեկութիւններու եւ ընթրիքին տեղեր ապահովելու համար կը խնդրուի կապ հաստատել հեռաձայնի հետեւեալ թիւերուն հետ· -

Արմէն ՄԱԼՈՅԵԱՆ· - 02 / 803298 Պերճ ՕՖՆԱՅԵԱՆ· - 02 / 6559055
Սարօ ԽՈՏԱՎԵՐՏԵԱՆ· - 02/28 93728 Սուրէն Ծովիկեան·· 041/763846

Հ. Բ. Ը. Մ. - U. G. A. B.

JOURNÉE DU CENTRE CULTUREL
ALEX MANOOGIAN

organisée par
le Comité Local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
au profit de leurs œuvres culturelles et sociales
Dimanche 31 Mars à partir de 11 heures
MUSIQUE ARMENIENNE — ANIMATION — BAR — BUFFET
DEJEUNER : à partir de 12 heures
Spécialités arméniennes préparées par les Dames de l'U.G.A.B
STANDS DIVERS : *Livres et disques arméniens — cadeaux souvenirs*
Jeux éducatifs.
○ à 15 heures concours de TRIC-TRAC doté d'une coupe.
○ à 16 heures SERVICE de THE avec gateaux faits maison.
○ à 18 heures tirage de la TOMBOLA.
118, rue de Courcelles - 75017 PARIS — Tél : 227 - 12 - 26
Autobus : no. 30 et 84 — Métro : Courcelles
— Venez nombreux, amenez vos amis —

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ
30-31
SAMEDI-DIMANCHE
30-31 MARS
1985

LE NUMERO : 3,00 F

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - FONDE EN 1925
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Directrice: Arpik Missakian

Tél.: 770.86.60 — Telex: HARATCH 280 868 F
C.C.P. Paris 15069-82 E — 51027317 A R.C. Paris

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 500 Ֆ· - Վեցամսեայ : 260 Ֆ·
Արտասահման : Տար· 550 Ֆ· - Հատը : 3,00 Ֆ·

60րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.932 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 60e ANNÉE — No 15.932

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ՝ 10 + 2 = 12

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ ՄԷԿԷՆ
ԱՆԴԱՄ ԿԸ ԴԱՌՆԱՆ
ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

—×—

Պրիւսէլի մէջ, Ուրբաթ առաւօտեան 4-ին, չամիանների բաժակները կը բարձրանային, ողջունելու համար Սպանիոյ եւ Փորթուգալի մուտքը եւրոպական ընտանիքէն ներս: Արտաքին նախարարները կրցած էին հարթել վերջին դժուարութիւնները, գլխաւորաբար ձկնորսութեան, գինիի: Յունուար 1, 1986-ին է որ երկու երկիրները պաշտօնապէս անդամ կը դառնան, ինչ որ թոյլ կուտար, Ուրբաթ առաւու, կարգ մը թերթերու եւ Մադրիտի էլ Փայէսին՝ խորագրելու «այլեւս Փիրէնեան չկայ»:

Փորթուգալի հետ է որ ղրամական հարցեր կային ցէնգի, որոնց չուրջ ալ կար-ծուի եղաւ համաձայնութեան գալ: Լիզպոնի կառավարութիւնը հաւատացում կը պահանջէր, այսինքն՝ դանձել իր տալիքը, ինչ որ կարգադրուեցաւ: Սպանիոյ հետ, պատուէրն եւ բանջարեղէնէն զատ ձկնորսութեան հարցն էր ամէնէն բարդը: Հոս ալ, եկք մը գտնուեցաւ եւ հասարակաց ջուրերուն մէջ 300 ձկնորսանաւ եւ 150 նաւ արտօնուած են ձուկ որսալու: Սահմանափակում կայ սակայն մորթին (մեռլիւ) համար:

×

ՇԱԿԱԼԻ ՄԱՀԸ

Մադրիտով Հրեայ, ծնած Ռուսաստան, համեստ ընտանիքի մը ծոցը, Մարք Շակալ մեռաւ Հինգշաբթի գիշերը, 97 տարեկանին, Սէն - Փօլ տը Վանսի իր բնակարանին մէջ: Նկարել սկսած է 1906-ին, մասն Ս. Պետերբուրգի Արուեստից վարժարանը եւ այդ շրջանին է, որ արդի նկարչութեան մեծ հոսանքներուն կը ծանօթանայ, մանաւանդ՝ Սեզանի: Փարիզ կը հաստատուի 1910-ին իսկ եւ կը մտերմանայ Սանտրարի, Մաքս Ժաքոպի, Ապոլինէրի, Լեժէի, Մոռիլիանի, Լոթի հետ: Ռուսաստան կը վերադառնայ 1914-ին եւ կ'ամուսնանայ Պելլայի հետ, որ մեծ դեր կը խաղայ իր գործին մէջ:

Ֆրանսա կը վերադառնայ 1923-ին, Մոսկուայի հրէական թատրոնին յարդարանքը ընելէ ետք: Փարիզ, կը պատկերացնէ Գոդոլի «Մեռած հոգիները», Լա Ֆոնթէնի Առակները: Աստուածաշունչին համար՝ Պաղեստին կ'երթայ եւ խորապէս տպաւորուած, դրի կ'առնէ իր «Աստուածաշնչական պատգամին» առաջին նոթերը: 1939-ին կը հաստատուի Ամերիկա: Կնոջը մահը խորապէս կը ցնցէ զինքը: Ֆրանսա վերադարձին վանս կը հաստատուի: Առաջին ողջ նկարիչն է, որու գործերու ցուցահանդէս մը եղած է Լուվրի մէջ: 1963-ին Մալրօ իրեն կ'պատուիրէ Օփերայի ձեղունը, որու բացումը կը կատարուի 1964-ին, բայց չատ վիճելի կը նկատուի եւ թեր ու դէմ կարծիքները քիչ չեն:

Երբ ծանկին վարնօ, կը հարցնէ օր մը իրեն որ բացատրութիւնները տայ իր գործին մասին, կը պատասխանէ. - «Շակալ երբեք չի հասկնար ինչ որ Շակալ կ'ընէ, ոչ ալ թէ ինչո՞ւ այն պատառները որոնց համար ոչ ոք կ'ուզէր 10 Ֆ· տալ, այսօր միլիոններ կ'արժեն: Շակալ կը թողուր որ իր սիրտը խօսի»: Ամէն պարագայի մէջ, միշտ հաւնած է իր գործին եւ գիտելով իր մէկ որմնադրութը կոպըլէնի արուեստանոցը, բացագանչած է՝ «Օփերայի ձեղունէն ալ դեղեցիկ է»···:

Վերջին տարիները, բոլորովին քաշուած կեանք մը կ'ապրէր Սէն - Փօլ, դիտել՝ ծաղիկները, ծառերը, Մոցարթ ունկընդրել ու նկարել: Մեռաւ «ծերութենէ», որ հաւանարար բոլորին նախընտրած հիւանդութիւնը պէտք է ըլլայ: Սիրտ մը որ յոգնած էր բարախելէ, այլեւս լռեց:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԻՆ ՀԵՏ

Պրիւսէլի մէջ, Հինգշաբթի, Մարտ 28-ին, «Յառաջ»ի տնօրէնուհին տեսակցութիւն մը կ'ունենար եւրոպական Խորհրդարանի քաղաքական յանձնախումբի տեղեկատուին՝ Ժաք Վանտէմէօլպրուքի հետ, որ նոյն օրը վերջացուցած էր եւ կը յանձնէր Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերող իր տեղեկագիրը:

Յարդ միայն ներկաներէն, բնագիրը եօթը լեզուներու պիտի թարգմանուի, գալիք չաբաթներու ընթացքին (Վիւքսանպուրկ), ապա յանձնուի քաղաքական յանձնախումբի անդամներուն:

Մեր տեսակցութեան մանրամասնութիւնները կուտանք յաջորդով:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՐՈՂՈՎ

Փիջանի Փարիզ եկաւ եւ Նախագահին յանձնեց իր նոր ծրագիրը: Հաւանական է որ քննութեան արդիւնքը յայտնի ըլլայ Ապրիլի կէսերուն, բայց պատուիրակը հաստատեց թէ ինքնաւարութեան վերաբերող հանրաքուէին տեղի կ'ունենայ Սեպտեմբերին: Ինք ալ Նումէա վերադարձի տոմսը ունի, թէեւ, խոհեմութիւնն ունեցաւ աւելցնելու «բայց, տոմս մը կարելի է փոխել»:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը սկսաւ իր տասնօրեայ այցելութիւնը Միացեալ - Նահանգներ: Սկսաւ Նիւ - Եորքէն, կ'այցելէ նաեւ Շիքակօ, հուսկ՝ Ուաշինկթըն: Պետական դէմքերէ զատ, պիտի տեսակցի գործի մարդոց եւ ղրամատուներու տնօրէններու հետ: Իօզալի նպատակն է նախ քիչ մը աւելի փայլ տալ իր երկրին վարկին եւ առիթէն օգտուիլ «մի քիչ աւելի փող» ուզելու համար: Ռեկըն 785 միլիոն տոլար առաջարկած է զալ տարուան համար, Ներակոյտի յանձնախումբը 715 միլիոնի իջեցուցած է, մինչ Թուրքերը նուազագոյն 1,2 միլիառ կ'ուզեն իրենց զինեալ ուժերը «արդիականացնելու» համար: Նիւ - Եորքի մէջ, Իօզալ տեսնուած է Ցոյներու հոգեւոր պետին՝ դերպ· Իաքովոսի հետ, այս վերջինի խակ փափաքին ընդառաջելով, կը թուի որ ազդեցիկ Ցոյներ այս ձեւով, տեսակ մը ազդարարութիւն է, զոր կ'ընեն Փափանդրէուի, որ բաւական թերեւ - նամական դերք կը բռնէ Ուաշինկթընի նկատմամբ:

ԹԵՀԵՐԱՆԻ ԵՒ ՊԱՂՏԱՏԻ վրայ ամբոխոծութիւնները կը չարունակուին եւ Հինգշաբթի օր, պարսկական մայրաքաղաքին մէջ 35 մեռեալ եւ 200 վիրաւոր կար:

ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՄԷՋ

ՅՈՒՇԱՏԱԽՏԱԿԻ ԶԵՏԵՂՈՒՄ

Վենետիկ - («Յառաջ», - հեռաճայն)·

Հինգշաբթի, Մարտ 28, ժամը 18-ին, Մուրատ - Ռափայէլեան վարժարանի Թիեփոլեան սրահ դահլիճին մէջ, տեղի ունեցաւ Դ. Վարուժանի հարիւրամեակին նուիրուած հանդիսութիւնը:

Բացումը կատարեց, վարժարանին տեսուչը՝ Հ. Լեւոն Վ. Զէքիեան: Յաջոր - դաբար խօսք առին Փաուլա Միլտոնեան (իտալերէն) որ ներկայացուց բանաստեղծին կեանքն ու գործը, Դր. Պըլտեան (Ֆրանսերէն) որ խօսեցաւ Վարուժանի բանաստեղծական հեթանոսութեան մասին, հուսկ փակումը կատարեց՝ Հ. Ներսէս Տէր - Ներսէսեան: Հանդիսութեան ընթացքին եղան նաեւ արտասանութիւններ եւ գործադրուեցաւ դեղարուեստական յայտագիր մը:

Ապա տեղի ունեցաւ օրուան խորհուրդը յատերժացնող, բանաստեղծին նուիրուած մարմարեայ յուշատախտակի նաւակատիքը, վարժարանին բակը, մուտքին: Արարողութեան ընթացքին երկու աշակերտներ արտասանութիւններ կատարեցին Վարուժանէն:

Յետոյ, խաղավայրն է, ուր տեղի ունեցաւ նամանաւանդ արարողութիւն մը, այս անգամ՝ նուիրատու Ալէք Մանուկեանի անունը կրող յուշատախտակի մը դեղման համար: Այս առթիւ, Հ.Բ.Ը.Մ.ի կողմէ ներկայ էին Տիկին Մարի Մնասկեան եւ տոքթ. Տիգրան Ալիքսանեան:

Վարուժանի նուիրուած այս հանդիսութիւնը կը վայելէր Վենետիկի նահանգապետութեան, գաւառապետութեան, քաղաքապետութեան եւ Մխիթարեան Միաբանութեան բարձր հովանաւորութիւնը: Ներկայացուցչական հանդամանքով ներկայ էին, յանուն նահանգապետութեան՝ տեղակալը՝ Միքթօ Մարճարօ, գաւառապետութեան՝ Ռուճերօ Զպրոճիօ, Պատրիարքութեան՝ կանոնիկոս դերպ· Ֆիորի, ատենկանապետութեան օտարներու բաժնի պատասխանատու՝ Լիչիա Կալլօ, Միաբանութեան՝ Հ. Ներսէս Տէր - Ներսէսեան:

Մանրամասնութիւններ՝ առանձին թղթակցութեամբ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ
Ա· ԴԱՍԱԿԱՐԳ

«ԿՈՏԱՅՔ»Ի ՄՐՑԱՇԱՐՔԻ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

«Յառաջ» *Մարտ 7-ի թիւով կը յայտնէինք, թէ Ապրիլ 6-ին, Նիկոպոլի մէջ (Ուկրանիա), Աբովեանի «Կոտայք»ը կը մրցի տեղւոյն «Կոլոս»ի դէմ, որով կը սկսին խորհրդային ախոյեանութեան Ա· դասակարգի խաղերը: Ծանօթ է, որ Ա· դասակարգէն հանդէս եկող 22 խումբերը, ըստ նոր օրէնքի, բաժնուած են երկու ենթախումբերու, որոնցմէ առաջինին մաս կը կազմէ «Կոտայք», տասը այլ խումբերու կողքին: Յիշեցնենք, որ Ա· եւ Բ· ենթախումբերու մէջ առաջին վեց տեղերը ղրաւած խումբերը կը կազմեն Ա· դօտին, ուր 12 զօրաւորները կը պայքարին 1 - 12-րդ տեղերու համար, իսկ մնացեալ 10 խումբերը՝ Բ· գօտին կազմելով, կը մրցին 13 - 22-րդ տեղերը ղբաւելու համար:*

Արդ, Աբովեանցիները Ապրիլի մէջ (Սեւ ծովու ափին) նախապատրաստական մարզումներ կատարելէ ետք վերադարձած են, տեղւոյն վրայ ունենալով նաեւ քննական երկու հանդիպումներ՝ Եարոսլաւի «Շիննիկ»ի եւ Իվանօ Ֆրանկովսկի «Պրիկարպատիէ»ի հետ, երկուքէն ալ պարտուելով (0 - 2 եւ 1 - 2 արդիւնքով): Այս առթիւ, «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» թերթին թղթակցին հետ ունեցած հարցազրոյցի մը ընթացքին, «Կոտայք»ի մարզիչը՝ Ֆ· Վերանեան, նշած է «Ճիշդ է, այդ խաղերը մենք տանուլ տուեցինք, բայց համարձակօրէն կարելի է ասել, որ մեզ համար դրանք չօգտագործուած հրնարաւորութիւնների հանդիպումներ էին: Բանն այն է՝ որ իրենց Փունկցիոնալ կարողութիւններով Կոտայքցիները բոլորովին էլ չէին զիջում մրցակիցներին: Իսկ ահա յարձակուողներն, ստեղծելով բազմաթիւ կոլային պահեր, յաճախ նպաստաւոր դիրքերում վրիպում էին: Եւ եթէ դու չես խփում, ապա քեզ են խփում···»:

Այնուհետեւ մարզիչը դիտել տուած է, թէ յարձակման դիծին վրայ խաղը կարգաւորելու կարիքը կը զգացուի· անհրաժեշտ է համագործակցութիւն մը՝ բոլոր օղակներուն միջեւ: Ծանօթ է, որ «Կոտայք» ամբողջացած է նոր մարզիկներով, որոնց կարգին՝ «Արարատ»ի միջին յառաջապահներէն Ռոբեր Գալստեան, որուն չատ յոյսեր կապած է մարզիչը:

×

Միւս կողմէ, յիշենք որ Բամպակաշատի մէջ բարեկամական հանդիպում մը ունեցած են Բ· դասակարգի պատկանող երկու խումբեր՝ Հոկտեմբերեանի «Ըմպարտակ»ը եւ Արտաշատի «Օլիմպիա»ն: Խաղը մեծ հետաքրքրութիւն յառաջացուցած է մարզասէրներուն մօտ: 60րդ վայրկեանին «Ըմպարտակ»էն Յակոբեան փէնալթի մը կուլի վերածած է, քիչ ետք՝ «Օլիմպիա»ի մարզիկներէն Սարգսեան յաջողած է հաւասարեցնել հաշիւը:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱԽՕՍ

ԵՐԵՒԱՆ
(ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ - ՄԱՐՏ 21 - 25)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՓՈՒԹՊՈԼԻ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Մոսկուայի «Սպարտա» պանդոկին մէջ բացուած է «Ֆրանսայի Փութպոլի 100-ամեակը» ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած լուսանկարները կը պատմեն Ֆրանսայի մէջ մարզական այդ խաղի զարգացման մասին: Առանձին տեղ տրուած է 1984-ի Եւրոպայի ախոյեան՝ Ֆրանսայի խումբի յաջողութիւններուն: 1976էն մինչեւ 1984 Ֆրանսայի ազգային խումբին մարզիչը՝ Միշէլ Հիտալկօ, այս առթիւ ունեցած մամուլի ասուլիսի ընթացքին ըսած է· «Ֆրանսայի ազգային խումբը, իմ կարծիքով, յաջողութեան հասաւ այն օրէն, երբ կրցայ փոխել խաղացողներու հոգեբանութիւնը· մինչ այդ մարզիկները կը ձգտէին պարզապէս չպարտուիլ: Մինչ յաղթանակի, համարձակ խաղի ձգտումը կրնայ յաջողութիւն բերել: Բայց կը կարծեմ որ Ֆրանսայի խումբին բնորոշ նախկին այդ յատկութիւնն է, որ ներկայիս Խորհ· Միութեան ազգային խումբը կը խանդարէ հասնելու մեծ յաղթանակներու»:

ՀԱՅ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԷՋԵՐԷՆ

ՏՐԴԱՏ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մերթ Թագաւոր 977-ին գահը ժառանգելով իր հօրմէն, առաջին գործը եղաւ նոր եւ հզօր պարիսպներով աւելի անառիկ դարձնել Անին: Եւ բնական է, որ այս հզօր պարիսպներու կառուցումը յանձնարարուեցաւ Տրդատի: Ասիկա հայրենասիրական կարեւոր գործ մըն էր, քանի որ այս նոր պարիսպներու եւ վերակառուցուած ու ամրապնդուած Տիգնիս եւ Մաղասարեղդ ամրոցներու շնորհիւ, որոնք կը հսկէին մայրաքաղաքի մատոյցներուն վրայ, Անին կը դառնար անառիկ ու հզօր քաղաք մը:

Տրդատ, որ դարճած էր քաղաքին գլխաւոր ճարտարապետը, այս բոլորին մէջ մեծ դեր ունէր: Ան Անիի մէջ արդէն կառուցած էր զանազան շինութիւններ: Իր հսկողութեամբ միւս ճարտարապետներն ու քարագործ վարպետները կը շարունակէին կառուցապատել ու գեղեցկացընել Հայոց յոյսը՝ նոր մայրաքաղաք Անին:

Մօտ տասը տարի տեւած է պարիսպներու կառուցումը, եւ անոնց ետեւին զինուղիները հիացած են պարիսպներու հզօրութեամբ, վեհութեամբ ու գեղեցկութեամբ: Դարեր եղած ալ, թէեւ վնասուած ու քանդուած՝ այդ պարիսպները հիացում կը պատճառէին այցելուներուն եւ մանուկներուն:

Սմբատեան պարիսպները ունէին երկուքուկէս քիլոմեթր երկայնք, չհաւնէ աւելի բուրգ - աշտարակներ, 17 ներքին ու արտաքին դռներ, որոնցմէ յատկապէս հռչակաւոր էին Աւագ, Կարուց եւ Դուռնոյ դռները: Պարիսպները չատ մը տեղեր երկշարք էին եւ զօտեւորուած ջուրով լեցուն խորունկ խրամատներով: Վտանգի պարագային չարժական կամուրջները արագօրէն կը վերցուէին, զարպասները կը գոցուէին կաղնեփայտէ ծանր դռներով: Բուրգ - աշտարակներու մէջ կառուցած էին մատուռ - եկեղեցիներ ու զօրանոցներ: Բոլոր բուրգերը իրարու հետ կապ ունէին, եւ ռազմիկները վտանգի պահուն պարիսպներու վրայ կը բարձրանային ու նետեր կ'արձակէին թշնամիին վրայ:

Տրդատ կը գլխաւորէր ատորերկրեայ Անիի դեռնուղիները փորելու գործը: Զէ՞ որ Անին ունէր ատորերկրեայ քաղաք մըն ալ իր գաղտնի դռներով, գեռնուղիներով, պահեստ - մթերանոցներով ու չեմարաններով: Այս ալ պաշտպանական կարեւոր նշանակութիւն ունէր:

Տրդատ պարիսպները զարդարած էր զանազան քանդակներով, համօրէն օգտագործելով տարբեր գոյնի քարերու զուգորդութիւնը՝ հանելով մեծ ու արտակարգ տպաւորութեան: Ան Ախուրեանի վրայ կառուցած էր կամուրջ մը, որ ճամբորդները կը բերէր դէպի մայրաքաղաք: Այդ կամուրջին թուիչքը արտասովոր էր՝ չուրջ 31 մեթր:

988-ին Տրդատ արդէն աւարտած էր պարիսպներու կառուցումը եւ Թագաւորին պատուէրով սկսած Մայր տաճարի հիմնադրումը, որ իր կառուցողական փորձառութեան նոր վկայութիւնը պիտի ըլլար: Այդ ժամանակ էր որ մեռաւ Սմբատ արքան եւ տաճարին շինարարութիւնը ինչ - ինչ պատճառներով ընդհատուեցաւ:

... 986-ին (ըստ Ասողիկի՝ 989-ին) զօրաւոր երկրաշարժ մը պատահած էր Բիւզանդիոնի մայրաքաղաք Կոստանդնուպոլսոյ մէջ, փլած էր սուրբ Սոֆիա տաճարին գմբէթը եւ որմերուն մէջ խորունկ ճեղքեր բացած: Յոյն ճարտարապետներէն ոչ ոք կը համարձակէր ձեռնարկել փլած գմբէթի կառուցման: Իսկ գմբէթը, իսկապէս, անսովոր էր իր չափերով՝ 31,4 մեթր տրամագիծ:

Տաճարը, որ Կ. Պոլիս քաղաքի փառքն էր, կառուցուած էր Ցուստինիանոս Ա. կայսեր օրոք, 532 - 537 թուականներու ընթացքին: Ճարտարապետները էին Թրալեսցի Անթիմոն եւ Միլեթացի Իսիդոր: Սակայն կառուցումէն 21 տարի ետք գմբէթը փլած էր եւ քանի որ ճարտարապետները մեռած էին, վերահաստատման գործը կատարած էր Իսիդորի եղբօրորդին՝ Իսիդոր Կրտսեր: Այս վերջինն կառուցած գմբէթն էր, որ փլած էր ու կը սպասէր իր քալ կառուցողին:

Տրդատ կ'երթայ Կ. Պոլիս ու յանձն կ'առնէ դժուար ու անիրագործելի թուացող գործը: Ասողիկ պատմիչ կը վկայէ. «Այլ անդ դիպեալ ճարտարապետին Հայոց Տրդատայ քարգործի՝ տայ զօրինակ շինուածոյն, իմաստուն հանճարով պատրաստեալ զկապարս կամածոյն եւ սկզբնաւորեալ զշինելն, որ եւ դեղեցկապէս չինեցաւ պայծառ, քան զառաջինն»:

Եւ ահա այդ գմբէթը, զոր կառոյց Տրդատ, կանգուն է մինչեւ այսօր եւ հիացում կը պատճառէ դիտողին: Տրդատ չէր վերականգնած միայն հինը, այլ, ինչպէս Ասողիկ կը վկայէ, «չինեցաւ պայծառ, քան զառաջինն»:

Զորս տարի ետք, մերժելով Կ. պոլիս մնալու կայսեր առաջարկը, Տրդատ կը վերադառնայ սիրելի Անի մայրաքաղաքը: Զինք կը քաշէ ոչ միայն ընտանիքին կարօտը, այլեւ պարտականութիւնը՝ հայրենակիցներու նկատմամբ, եւ Մայր տաճարը կառուցելու բուռն փափաքը: Անմիջապէս, նոր արքայի՝ Գագիկ Ա.ի (990 - 1020) եւ կաթողիկէ Թագուհիի պատուէրով կրկին կը ձեռնարկէ այդ գործին:

Տրդատ տաճարին զուգահեռ կրկին կառուցումներ կը կատարէ Անիի մէջ, յատկապէս ամրողջացնելով միջնարերդի արքայական ապարանքը նոր սրահներով ու սենեակներով, պարտէզ - ծաղկանոցներով, ճեմուղիներով, հովանոցներով ու չատրուաններով:

Իսկ գլխաւորը Մայր տաճարն էր, որուն մասին բարեբախտաբար կը յիշատակէ Ասողիկ, Սմբատ արքայի չինարարական գործունէութեան մասին խօսելու առեն. «Արկանէ հիմն եւ մեծաշէն եկեղեցւոյն ի նոյն քաղաքին Անւոյ ի ձեռին ճարտարապետին Տրդատայ»: Պարզ է, որ Կ. պոլսէն վերադառնալով, Տրդատ պիտի չարունակէր կիսատ գործը:

1001 թուականին մեծ ոհն էր Անի քաղաքին մէջ. Տրդատ ճարտարապետ ստարած էր Մայր տաճարի կառուցումը՝ հրաշալի զարդ մը եւս աւելցնելով Անի հռչակաւոր քաղաքին վրայ:

Այս տաճարին մէջ առաւելագոյնս փայլատակած էր Տրդատի կառուցողական ինքնատիպ հանճարը: Տաճարը իր սլացիկութեամբ ու վեհութեամբ, ներքին ընդարձակ ծաւալով, փնջաւոր սիւներով կը ղերէր դիտողը:

Կոթողը աքանչելի կերպով կ'երեւար հեռուէն: Միջնարերդէն դէպի տաճար կ'երկարէր գլխաւոր պողոտան, ուրկէ ոտնական օրերուն կուգային հանդիսաւոր չքախումբերը: Տաճարը ներսէն ու դուրսէն զարդարուած էր քանդակներով, հիացում կ'առթէր հարաւային չքամուտքը, այսպէս կոչուած արքայական դուռը, ուր կամարներու տակ պատկերացուած էին հզօր ու թեւատարած արծիւները:

Մայր տաճարը միայն դեղեցկութիւն չէր. կը նախանշէր այն բարձունքը՝ որուն հասած էր Տրդատ ճարտարապետ, եւ ուրկէ պիտի ընթանար հայկական ճարտարապետութիւնը:

Այդպէս ալ եղաւ: Մայր տաճարի կառուցողական սկզբունքները իրենց յստակ ազդեցութիւնը ունեցան թէ՛ ԺԱ. դարուն եւ թէ՛ աւելի ուշ շրջանին կառուցուած յուշարձաններուն վրայ: Այդ սկզբունքները արտայայտուեցան նաեւ Տրդատի յաջորդ գործին՝ Ս. Գրիգոր (Գագկաշէն) տաճարին մէջ:

Մայր տաճարէն ետք Գագիկ արքան՝ հռչակաւոր ճարտարապետին տուաւ նոր պատուէր մը, այն է՝ Ս. Գրիգոր (Զօրաւորիոց) տաճարին օրինակով, որ այդ ժամանակ փլած ու քանդուած էր, տաճար մը կառուցել մայրաքաղաքին մէջ: 1001 թուականին Տրդատ ձեռնարկեց այս գործին: Սակայն մինչ այդ, պարզ է, որ ան մանրամասն ուսումնասիրած ու չափագրած էր քանդուած տաճարը: Ան կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուց կառոյցի չափերուն, ինչպէս նաեւ ճարտարապետական մանրամասնութիւններու եւ զարդաքանդակներու մէջ: Հետազօտողներու կարծիքին համաձայն Տրդատ կերտած է Գագիկ թագաւորին արձանը, որ հայ հին արձանագործութեան բացառիկ նմոյշներէն է:

Հակառակ յառաջացած տարիքին, Մայր տաճարէն ետք ալ Տրդատ ճարտարապետ կառուցած է՝ հայկական ճարտարապետութեան պարզեւելով ուրիշ հոյակապ կառոյցներ ալ, որոնց մէկ մասը, աւա՛ղ, քանդուած է ու մեզի չէ հասած:

Այսպէս, իր չուրջը համախմբելով հմուտ ու անուանի ճարտարապետներ ու քարագործ վարպետներ, Տրդատ չէնցուցած է, գեղեցկացուցած ու կառուցած Անի մայրաքաղաքը, իր անունը յաւերժ կապելով անոր փառքին: Յետագայ սերունդները ոչ միայն հիացումով խոսած են այդ կառոյցներուն մասին, այլեւ՝ խորին երախտագիտութեամբ:

Հետաւոր ժ. դարուն, երբ Հայոց աշխարհը տակաւին նոր թօթափած էր արաբական խալիֆայութեան լուծը, Տրդատ՝ Մանուէլ ճարտարապետի հետ, եղաւ ոգիի վերազարթնումի ռահվիրաններէն մէկը եւ հայրենի ճարտարապետութիւնը բարձրացուց նոր ու անհասանելի աստիճանի մը:

ԳԷՈՐԳ ԴԵՒՐԻԿԵԱՆ

ԹՈՐՈՍ ՌՈՍԼԻՆ

– ՀԵՂԻՆԱԿ՝ Ռ. ԴԱՒՈՅԵԱՆ –

—×—

Ա.

*Նիւ - Եորքի Ազգային Առաջնորդա*նի (Կիլիկեան Թեմ) հրատարակութեամբ 1984-ի վերջաւորութեան լոյս ընծայուած է հայրենի տաղանդաշատ բանաստեղծ եւ արձակագիր Ռազմիկ Դաւոյեանի «Կինովիպակ», ենթախորագիրը կրող «Թորոս Ռոսլին» պատմական վիպակը:

Նկատողութեան արժանի է նախ երեւոյթը, այսինքն այն՝ որ հայրենի գրողի մը, հայրենական դրապէտի մը գործը լոյս կ'ընծայուի հայրենիքէն դուրս, Սփիւռքի մեր գաղութներէն մէկուն մէջ, ուր դիրք հրատարակիչը - հայերէն գրքի մասին է անշուշտ խօսքը - քաղաքական, հեռուութեան նոյնիսկ համազօր երեւոյթ է, մասնաւորապէս տնտեսական կալուածէն ներս...: Երբ մանաւանդ նկատի ունենանք այն իրողութիւնը, որ «Թորոս Ռոսլին»էն առաջ երկու տարբեր գործեր հրատարակուած են Ռազմիկ Դաւոյանի ստեղծագործութիւններէն Ազգային Առաջնորդարանին կողմէ, պիտի տարուինք հետեւցնելու, որ նոյնինքն այդ Առաջնորդարանին մէջ ոչ միայն մասնաւոր համակրանք, մասնաւոր հետաքրքրութիւն ունի հայրենի գրագէտին հանդէպ, այլ մանաւանդ բացառիկ սէր, չատ բացառիկ խանդաղատանք:

Գիրքը կը բացուի Արեւիկ Գաբրիէլեանի ներածականով: Հետաքրքրութիւն, համակրանք աւելի անդին, աւելի վեր բան մը կայ նաեւ Գաբրիէլեանի խօսքերուն մէջ հանդէպ Դաւոյանի արուեստին, աւելի համոզիչ նաեւ հեղինակի գործերուն: Ներկայ պարագային ինչ որ աւելի նշանակալից է, Արեւիկ Գաբրիէլեան կը յայտնի իր ներածականով հետաքրքրական եւ հաճելի ընթերցման մը նախատրամադրութիւնը արթնցնել ընթերցողին մօտ: Գաբրիէլեանին անծանօթ չէ լարուածութիւն, - Սրսփիհոս - ստեղծելու դաղտնիքը:

Հայոց պատմութեան Կիլիկեան թագաւորութեան մէկ որոշ ժամանակաշրջանը - ջանը ընդդրկող վիպակ մըն է Դաւոյանի «Թորոս Ռոսլին» խորագրուած այս հատորը: Պիտի ըսել նախ, որ «կինովիպակ» մակագրութիւնը որոշ չափով առաջացնող կացութիւն մը կը ստեղծէ մեր այս կողմերու ընթերցողին մօտ: Քանի մը էջ հապի դարձուցած եւ յաջորդող էջերու ամբողջ երկայիքին հարց կը ծագի ընթերցողի մտքին մէջ, թէ ինչո՞ւ կինովիպակ եւ ոչ պարզապէս վիպակ: Եթէ կին ըսուածը մեր սինեման է, Արեւմուտքի այս ծայրամասերուն ծուարած ու մանաւանդ սինեմա կոչուող սուտի ու կեղծիքի այդ ճարտարարուեստին կեդրոնը հանդիսացող Հոլիվուտի իրագարձութեանց ծանօթ մէկու մը համար կինովիպակ այդ բառը սէեւարիոյի իմաստ մը կը հագնի յանկարծ. Բայց ահաւասիկ, Դաւոյեանի այս գործը կարզին վիպակ է, գրական այդ սեռը բնորոշող բոլոր յատկանիշներով եւ առկաին փիլիսոփայական, հոգեբանական բոլորովին վերացական խորունկ հայեցողութիւններով: Վերացական այդ իմաստուն տեսութիւններով բեռնաւորուած Դաւոյանի այս գործը հարց է թէ ինչպէ՞ս պիտի կարելի ըլլայ սինեմայի վերածել: Պարագաներով մը վատահաբար պիտի պէտք ըլլայ...:

Կ'ըսէինք ուրեմն, որ Դաւոյանի «Թորոս Ռոսլին»ը, Կիլիկեան Թագաւորութեան Հայոց պատմութեան մէկ որոշ ժամանակաշրջանի որոշ իրադարձութիւններ ներկայացնող վէպ է, վիպակ է: Առաջին հերթին, չէք դիտեր ինչու «Թորոս Ռոսլին» այդ վերնագիրը մաքերու զորզութիւն մը կը ստեղծէ յանկարծ պահ մը տանիլ ձեր միտքը թագաւորներու համար Լեւոն Շանթի թատերական որոշ գործերուն վրայ: Բայց պահ մ'միայն, որովհետեւ չուտով կը տեսնէք՝ անդրադառնայ մարդ, որ պատմական դէպքերը, դէպքերու իւրայատկութիւն չունին, չկան մտնաւանդ նախապատմութիւններ եւ իշխաններուն եւ իշխանուհիներուն սիրային միտքը տուայտեցնող զգացական, սրբային արկածախնդրութիւնները: Գրքին մէջ սէրը գոյութիւն չունի, պլատոնական դիրը ըլլայ թէ մանր դիրով, իսկ եթէ երբեմն ինքզինք կը յայտնէ տիեզերական այդ զգացումը, կը յայտնէ չատ անճոռնակերպ, չատ նրբացած, չատ լուռ, պզտիկառնական ձեւին տակ...: Դաւոյանի այդ գործը բոլորովին տարբեր մեկնակէտներ, - կ'անդրադառնայ անոր մարդ տեսակ մը էլ հազիւ գարձուցած, - տարբեր, չատ տարբեր տեսլական: Դաւոյանի ամբողջ մտասեւեռումը հայ մարդն է, անհատական իր բարեմասնութիւններով թէ թերութիւններով, եւ հայ ազգը, հայ ժողովուրդը, գարերու ընթացքին ազգ ու գաժան իր ճակատագրով եւ տեւելու, գոյատեւելու անդրդուելի իր կամքով, վճռակամութեամբ: Հետեւինք սակայն սինեմային - կինո-ին ժապաւէնի ընթացքին: Թրքական բարբարոս ցեղին աչխարհակալական չրջանին մէջն ենք: Այդ գաժան չրջանին մէջն է հայ ժողովուրդը «պզտիկ» եւ «մեծ» իր մասերով: «Մեծ»ը թագաւորներու քանդող, աւերող ամբողջական լուծին տակ, իսկ «պզտիկ»ը, այսօրեայ Կիլիկեան կը ներկայանայ, թագաւորներու բարեկամական իրը թէ հովանիին, պաշտպանութեան յանձնուած:

Անհեթեթ է կացութիւնը, անհասանելի, բայց այս այսպէս է: ... «Թագաւորները Մեծ Հայաստանը վեր են ամէն մեծ աւերակի - ... Բայց ահա եկել է պաշտպանելու այս մէկը ... Պատիկը Հայաստանից հեռու Հայաստանը, որ պաշտպանելը պարզապէս անհնար է, երբ ուզեցայ՝ կը խեղդի»...: Առաջին արարին առաջին տեսարանը կը բացուի թագաւորներու ամենամեծ ու ամենակարող Մանդու խանին բանակատեղին վրայ: Արեւելքէն ու Արեւմուտքէն խանին հպատակ կամ իր «ողորմութիւնը» խնդրելու եկած, պզտիկ ու մեծ բազում արքաներ կան: Անոնք բոլոր եկած են թանկարժէք նուէրներով, ոսկիներով, ադամանդներով, թանկարժէք զորգերով, կերպասեղէնով, թագաւորներու Մանգու խանին երկրպագելու եւ փոխարէնը խնդրելու կոչմէ «վերաթագադրուելու նիւթերու հպատակ, հարկատուն, ինչո՞ւ չ նաեւ դաշնակիցը, բանի որ ո՞վ գիտ դաշնակից հարկատո՞ւն է աւելի մեծ տու, քէ միայն հարկատուն, որ ամէն վայրկեան կարող է ըմբոստանալ, ընդվրգել, եթէ մէջն այնքան զօրութիւն գայ»: Դաշնակցութիւն, բարեկամութիւն, պաշտպանութիւն խնդրելու եւ իրենց հպատակութիւնը յայտնելու եկած թագաւորներուն մէջ կայ նաեւ Կիլիկեան Հայաստանի Հեթում Առաջին թագաւորը, որուն հանդէպ թաթար խանը բարիկ պատիւ, առանձնայատուկ վերաբերում ցոյց կուտայ, որովհետեւ արդէն - «Կիլիկեան Հայաստանի կարեւոր դիրքն էր, որ կարող էր յեներան ծառայել՝ ինչպէս գիպտոսն ու Միջագետքը նուաճելու, քէ Հայոց նախկին պատուիրակներն էին կողոպտել իրենց խելքով, նուիրատուութեամբ, երդումներով ու ընծաներով զբաղեցնել Մանգու խանի սիրտը, քէ՝ վերջապէս, այն էր, որ նրա զօրավարներից մէկն ամուսնացած էր հայուհու հետ, եւ այդ հայուհին, ով գիտէ, կախարդանքի ինչ թուրմ էր տուել քաջարի զօրավարներին»...: Ամենայն դէպս Մանգու խանը չատ սիրալիր վերաբերում ցոյց կուտայ Հայոց թագաւորին, մեծ թիւով թաթարական զօրք կը յանձնէ իրեն,

ԱՆԱՀԱՏ ՇՈՒՇԱՆԻԿ

ՊՈՒԼՏՈՒՐԱՅԻ ՆՈՎԵԼԱՆ

Ե.

ԿԱՅԻԼԱԿ ՊՈՂՈՍՅԱՆԻ

Այդ միջոցին եռ տղոց մեծագույն ուշադրությունը դարձած էր ճաշի վրա: Ճաշատեսակները իրար հետևից կը սպասարկուին, ու ամեն մեկը կը ջանար ուրիշներուն առջև ինքզինքը ցուցադրել իր ճաշակով:

Ամենքն ալ ուրախ էին, ամենքն ալ կը խնդային, կը կատակեին, կը ծիծաղեին: Ամենքն ալ կը զգային, որ ինչ-որ մեծ բան մը կատարուած է իրենց կեանքին մէջ, ինչ-որ մեծ բան մը, որ պիտի ազդէ իրենց ամբողջ ապագային վրայ:

Ամենքն ալ կը զգային, որ այդ օրը

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՍՆԱՃՈՂՈՎԻ
ԵՒ
ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

կազմակերպութեամբ

Դասախօսութիւններու շարք
Հայերէն լեզուով ու
ֆրանսերէն թարգմանութեամբ

«ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳԻՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՄԷՋ»
Նիւթին չուրջ

Գ. Մաս՝ ՆԵՐԿԱՆ
Հինգշ. Ապրիլ 4, ժամը 20·30-ին

Դասախօս՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ
Սահիկներու լուսաբաշկում

Ալեֆ Մաուկեան Մշակ. կեդրոնին մէջ
118, Ռուբսէլ փողոց - Փարիզ 17-րդ
- Մուտքը ազատ է -

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիլ Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին ստացած է՝ Տէր եւ Տիկին Արմենակ եւ Զաւազան Միքայէլեանի մահուան 2-րդ եւ 3-րդ տարելիցներուն առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ոսկեան Պասմաճեանէ եւ զաւակներէ 300 Ֆ.

ԱՂՔԱՏԱՆԱՆԱՄ

ՀՐԱՒԷՐ
Արտակարգ Ընդհանուր ժողովի

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը իր անդամներուն կը տեղեկացնէ թէ Ապրիլ 11, Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 20·30-ին, կեդրոնի (77, rիւ Լա Ֆայէք) սրահին մէջ, արտակարգ ընդհանուր ժողով մը տեղի պիտի ունենայ։

ՕՐԱԿԱՐԳՆ Է.-

Վերջնական որոշում Անթիլիի Հանդըստեան Տան վաճառումին վերաքերեալ որ պիտի թոյլատրէ Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Հանդստեան Տան գնումը։

Անդամներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.- Պ. Տիգրան Թորոսեանէ 500, Պ. Կրեկուար Էզիկէ 300, Օժանդակ Մարմնի անդամներ՝ Տէր եւ Տիկին Կապի Զաքմաքճեանէ 3000 Ֆ., Պ. Լեւոն Քեպապճեանէ 5000 Ֆրանք, Տոքթ. Խտուար Ադամեանէ 5000 Ֆրանք, Պ. Արման Նշանեանէ Գ. Ադամեանի մահուան առթիւ՝ 2500 Ֆ.։

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire : No 55935

ԱԻԱԳ ՇԱԲԱԹ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ.- Յիշատակ է տասն կուսանաց, *երեկոյեան ժամերգութիւն՝ ժամը 4·30-ին։*

ՊՈՒԼՎ· OSSO — Ս· ՅԱԿՈԲ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, երեկոյեան ժամերգութիւն, ժամը՝ 6·30-ին։

Ս. ԽԱՉ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԱԹՈՌԱՆԻՍՏ ԵԿԵՂԵՑԻ

13, Rue de Perche — 75003 Paris

Կիրակի, Մաղկազարդ, պատարագ՝ ժամը 11-ին եւ ժամը 16-ին՝ Դռնբացէք։

Կէսօրին, ժամը 13ին՝ Ընտանեկան ճաշ, Սուրբ Մեսրոպ Մշակութային կեդրոնը, Թուէն փողոց։ Կը խնդրուի արձանագրուիլ.- Հեռ.- 326 - 50 - 43։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի նորածին Գարուն երաժշտասիրաց մանկանց խումբի անդրանիկ համերգը, Կիրակի, Մայիս 5-ին, ժամը՝ 15·30-ին։

LOUE
AIX-LES-BAINS
POUR CURE
Studio 2 pers., tout confort, plein centre — face aux thermes, 4ème étage, asc. — vue panoramique — prix raisonnables selon mois.
Libre dès Avril.
Ecrire : Mr. Geroudet
7, *av. France — AIX-les-BAINS* 73100
ou téléphoner après 20h : (79)35-44-32

CROIX BLEUE

La Croix Bleue des Arméniens de France
17, rue Bleue, 75009 Paris
tél. 824 46 57
RECHERCHE

1) Des Moniteurs, Monitrices pour sa Colonie de vacances de Bellefontaine (Jura) pour Juillet et Août 1985.
Un séminaire aura lieu les 3, 4 et 5 avril à la M.C.A. de Décines
rue du 24 Avril 1915, 69150 Décines

2) Une Secrétaire Comptable ou aide-comptable bilingue et assurer une permanence à mi-temps.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանի ամավերջի հանդէսը՝

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15-ԻՆ

OPTIMA Tours

ARMENIE

-- 1985 --

— Du 25 Mai au 8 Juin ..... 6.590 F
— Du 20 Juillet au 3 Aout ..... 6.780 F
— Du 3 au 17 Aout ..... 6.780 F
— Du 17 au 31 Aout ..... 6.780 F
— Du 31 Aout au 14 Septembre ..... 6.780 F
— Du 14 au 28 Septembre ..... 6.780 F
(tous ces voyages avec aller et retour par KIEV).

— Du 17 au 31 Aout ..... 7.050 F
(2 nuits à MOSCOU dont une à aller et une au retour).

(Nos prix comprennent — le transoprt aérien, tous les transferts, la pension complète, le logement dans des hôtels de 1ère classe A en chambre double / bain, les excursions et visites mentionnées dans notre programme, l'ASSURANCE).

(Nos prix ne comprennent pas — la chambre individuelle, les boissons et les frais de nature personnelle, frais de visa 100 F.)

(Groupe minimum 20 inscriptions accompagnateur assuré par notre agence).

SPECIAL CEREMONIE DU 24 AVRIL EN ARMENIE

— Du 20 au 27 Avril ..... 4,450 F
— Du 20 Avril au 4 Mai ..... 5,850 F

Renseignements et Inscriptions:

PARIS

Madame COUMRYANTZ Sonia
OPTIMA TOURS
12, rue Vignon — 75009 PARIS
Tél : 742 - 10 - 35

LYON

OPTIMA TOURS
BOUDOYAN Gisèle
97, Boulevard des Belges
69006 LYON
Tél : (7) 865 - 94 - 16
du Lundi au Vendredi de 17h à 19h
Samedi : de 9h à 12h

LIC A 130

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Meubles Ghazarian
Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47

"Բացառիկ զեղչ «Ցարաց»ի յաճախորդներուն"

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՁԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՁՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՁԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

Հ. Բ. Ը. Մ. - U. G. A. B.

JOURNÉE DU CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

organisée par
le Comité Local, le Comité des Dames, le Comité des Jeunes
au profit de leurs œuvres culturelles et sociales
Dimanche 31 Mars à partir de 11 heures
MUSIQUE ARMENIENNE — ANIMATION — BAR — BUFFET
DEJEUNER : à partir de 12 heures
Spécialités arméniennes préparées par les Dames de l'U.G.A.B
STANDS DIVERS : *Livres et disques arméniens — cadeaux souvenirs*
Jeux éducatifs.
○ à 15 heures concours de TRIC-TRAC doté d'une coupe.
○ à 16 heures SERVICE de THE avec gateaux faits maison.
○ à 18 heures tirage de la TOMBOLA.
118, rue de Courcelles - 75017 PARIS — Tél : 227 - 12 - 26
Autobus : no. 30 et 84 — Métro : Courcelles
— Venez nombreux, amenez vos amis —